

(UGEAD - IntJCES)

Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi

International Journal of
Contemporary Educational Studies

Haziran ve Aralık
Aylarında Yayımlanan
Açık Erişimli Hakemli Dergi

*Biannual
(Published in June & December)
Open Access Peer-Reviewed Journal*

Cilt 7, Sayı 2
Aralık 2021
Volume 7, Issue 2
December 2021

ISCSA_UBİKS

e-ISSN: 2458-9373

www.iscsa-a.org

UGEAD, Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere yılda iki kere yayımlanan Uluslararası Bilimsel Hakemli bir dergidir.

AÇIK ERİŞİMLİ DERGİ

Editörden mesaj

Değerli meslektaşlarım,

Derneğimiz Eğitim Bilimleri alanındaki çalışmalarınızı değerlendirmek üzere yeni bir dergiyi (UGEAD) hizmetinize sunmaktan büyük bir mutluluk duyuyor. Genç bir kurum olmamıza rağmen, son derece dinamik ve istekli bir ekiple yol alan derneğimizin çıkardığı bu yeni yayın organının da Eğitim Bilimlerinin farklı disiplinleri üzerinde yoğunlaşan akademisyenlerin dikkatini çekeceğine olan inancımız sonsuzdur.

Sizleri, Eğitim Bilimleri alanında üreteceğiniz yüksek kalitedeki bilimsel çalışmalarınızı, yazın taramaları, örnek olgu araştırmaları, deneysel araştırmalarınızı, kitap incelemelerinizi, vb. derginin yazım kurallarına uygun olarak hazırlayarak dergimize göndermeye davet ediyoruz. Ayrıca açık erişimli makalelerimizi gerek okuyarak, gerekse alıntılıyarak dergimizin gelişmesine katkı vermenizi diliyoruz. İyi çalışmalar.

IntJCES is an International Refereed Scientific Journal published biannually (in June & December) by ISCSA.

OPEN ACCESS JOURNAL

Message from the editor

Dear colleagues,

Our association is glad to invite you all to submit your educational researches in our new journal, International Journal of Contemporary Educational Studies (IntJCES). As being a young association, but having very ambitious team of academic staff, we really believe that this journal would attract intention from serious scholars working on different dimensions of educational sciences.

We invite high quality articles, review papers, case studies of theoretical, and empirical, conceptual, and experimental researches on educational sciences in a properly formatted file as per the author guidelines. We also promote researchers to use our open access articles in their researches and contribute to the development of our journal through their citations.

Kind regards.

Sayı Editörü / Editor of the Issue

Dr. Taner BOZKUŞ, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Eş Editörler / Co-editors

Dr. Fatma TEZEL SAHİN, Prof., Gazi University, TURKEY (Chief Editor)

Dr. Adela BADAU, Assoc. Prof., University of Târgu-Mureş, ROMANIA

Dr. Fatih YAŞARTÜRK, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Pınar YAPRAK KEMALOĞLU, Gazi University, TURKEY

Dr. Kürşat Yusuf AYTAÇ, Assoc. Prof., Adıyaman University, TURKEY

Mizanpaj Editörü / Layout Editor

Caner CENGİZ, Sports Science Faculty, Ankara University, TURKEY

Bilim Kurulu / Scientific Board

Dr. Adeel Nazir AHMAD, King Faisal Research Center, SAUDI ARABIA

Dr. Hayati AKYOL, Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Nadim ALWATTAR, Prof., University of Mosul, IRAQ

Dr. Nejla GÜNAY, Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Mona Saleh Al ANSARI, Prof., University of Bahrain, BAHRAIN

Dr. Çetin YAMAN, Prof., Sakarya Uygulamalı Bilimler University, TURKEY

Dr. Kaukaab AZEEM, King Fahd University, SAUDI ARABIA

Dr. Samson Olosula BABATUNDE, Lagos University, NIGERIA

Dr. Simona PAJAUJIENE, Lithuanian Sport University, LITHUANIA

Dr. Mustafa BAYRAKÇI, Assoc. Prof., Sakarya University, TURKEY

Dr. Ahmed BOUSSAKRA, Prof., M'sila University, ALGERIA

Dr. Bekir BULUÇ, Assoc. Prof., Ahmet Yesevi University, TURKEY

Dr. Mehmet Engin DENİZ, Prof., Yıldız Teknik University, TURKEY

Dr. Mehmet GÜÇLÜ, Assoc. Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Nezahat GÜÇLÜ, Prof., Gazi University, TURKEY

Dr. Khadraoui Mohamed HABIB, Prof., Tunis University, TUNISIA

Dr. Safet KAPO, Prof., University of Sarajevo, BOSNIA HERZEGOVINA

Dr. Elena KOMOVA, Assoc. Prof., Russian State University, RUSSIA

Dr. Recep ÖZKAN, Assoc. Prof., Niğde University, TURKEY

Dr. Ibrahim SABATIN, Al-Zaytoonah Alordunia Al-Khassa University, JORDAN

Dr. Çetin SEMERCİ, Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Robert SCHNEIDER, Prof., Brockport University of New York, USA

Dr. Cengiz ŞENGÜL, Prof., Akdeniz University, TURKEY

Dr. Sinem TARHAN, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Veli TOPTAŞ, Assoc. Prof., Kırıkkale University, TURKEY

Dr. Mutlu TÜRKMEN, Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Hakkı ULUCAN, Prof., Erciyes University, TURKEY

Dr. Fatma ÜNAL, Assoc. Prof., Bartın University, TURKEY

Dr. Yasemin YAVUZER, Prof., Niğde University, TURKEY

Dr. Bülent AĞBUĞA, Prof., Pamukkale University, TURKEY

Dr. Cansu TUTKUN, Bayburt University, TURKEY

Dergi Sorumlusu / Publication Manager

Taner BOZKUŞ

Sayı Hakemleri / Referees of This Issue

Dr. Ahmet Naci DİLEK
Dr. Ali ÖZKAN
Dr. Arzu ÇEVİK
Dr. Aslı ÇİLLİOĞLU KARADEMİR
Dr. Berkay ÇELİK
Dr. Ercan POLAT
Dr. Erkan BİNGÖL
Dr. Fatih ÇATIKKAŞ
Dr. Fatih KANA
Dr. Fatih YAŞARTÜRK
Dr. Gönül BABAYİĞİT İREZ
Dr. Gözde ALGÜN DOĞU
Dr. Gürkan GÖÇER
Dr. Gürkan YILMAZ
Dr. Hakkı ULUCAN
Dr. Harun ER
Dr. Hayri AKYÜZ
Dr. İsmail KARATAŞ
Dr. Kadir YILDIZ
Dr. Kerim KARABACAK
Dr. Kürşat KARACABEY
Dr. Mehmet DALKILIÇ
Dr. Mehmet DEMİREL
Dr. Meryem ALTUN EKİZ
Dr. Mevlüt GÖNEN
Dr. Mine TURGUT
Dr. Mustafa Enes İŞIKGÖZ
Dr. Neşe YILDIZ
Dr. Nurgül ÖZDEMİR
Dr. Nurullah Emir Ekinci
Dr. Ozan BÜYÜKYILMAZ
Dr. Özgür ÇARK
Dr. Özkan IŞIK
Dr. Seçkin DOĞANER
Dr. Sihmehmet YIGIT
Dr. Süleyman GÖNÜLATES
Dr. Yusuf SÖYLEMEZ
Dr. Zeynep YILDIRIM

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

1) Antrenörlerin Rekreatif Faaliyetlere Katılımlarını Engelleyen Faktörlerin Belirlenmesi, 448-468

Yazar Ayşe USTALAR, Yazar Aydın ŞENTÜRK, Yazar Osman GÜMÜŞGÜL

2) Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Serbest Zamanda Sıkılma Algısı ve Motivasyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 469-479

Fatih YAŞARTÜRK, Hayri AKYÜZ, İsmail KARATAŞ

3) Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin İş Yaşam Kalitesi Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Bayburt ve Erzurum İlleri Örneği, 480-499

İsmail KARATAŞ

4) Boksörlerin Antrenör-Sporcu İlişkinin Fair Play Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi, 500-510

Sevim GÜLLÜ , Süleyman Murat YILDIZ , Hazel Merve SAYDAM

5) Düzenli Egzersiz Yapan Bireylerde Ruh Hali ve Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi, 511-518

Ümran SARIKAN

6) E-Sporcularının Zihinsel Dayanıklılık ve Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi, 519-533

Yunus Emre ARISOY, Ali ÖZKAN

7) Futbol Hakemlerinin Bilişsel Esneklik ve Uzamsal Kaygı Düzeylerinin Deneyimlerine Göre Karşılaştırılması, 534-548

Kurtuluş ASLAN, Özcan SAYGIN, Halil İbrahim CEYLAN

8) Gemilere Yönelik ISPS Kod Uygulamalarının Değerlendirilmesi, 549-556

Yaşar AKÇA, Babür-HALULU

9) İş Stresi ve Tükenmişlik Algılarının Örgütsel Bağlılığa Etkisi: Havacılık Sektörü Çalışanları Örneği, 557-566

Yaşar AKÇA, Saniye YÜCEL

10) Kadın Voleybolcuların Pençe Kuvvetinin El-Göz Koordinasyon Seviyesine Etkisi, 567-576

Rüçhan İRİ, Burak ÖZTEKİN

11) Okul Öncesi Eğitimde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Öğretmen Görüşleri

Doğrultusunda İncelenmesi: Sorunlar ve Öneriler, 577-592

Fatma ALTIN, Kerim GÜNDOĞDU

12) Spor Bilimlerinde Okuyan Öğrencilerin Sporcu Uyku Davranış Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, 593-604

Zekai ÇAKIR, Ülfet ERBAŞ

13) Takım Sporları Hakemlerinin İletişim Becerilerinin Ve Öz Güven Düzeylerinin Değerlendirilmesi, 605-622

Bayram KAYA, Semiyha TUNCEL

14) The Investigation of Anxiety of Athletes to Catch the Novel Coronavirus (Covid-19), 623-629

Burcu GÜVENDİ, Burçak KESKİN, Gönül TEKKURŞUN DEMİR, Yavuz ÖNTÜRK

15) Toplumun Uluslararası Spor Organizasyonlarına Bakış Açısının İncelenmesi, 630-641

Erdem AYYILDIZ

16) Tourette Sendromlu Bireylerin Eğitim Sorunları, 642-655

İsmail KIRICI

17) Türkiye’de E-Spor Üzerine Yapılan Akademik Çalışmaların İçerik Analizi, 656-671

Buğra AKAY, Betül AYHAN

18) Türkiye’de Spor Bilimi Alanında Bedensel Engelli Bireylere Yönelik Yapılan Makalelerin İçerik Analizi (2015-2020), 672-686

Betül AYHAN, Ekrem Levent İLHAN

19) Uzaktan Eğitim Sürecinde İlk Okuma-Yazma Öğretiminde Eğitim Teknolojilerini Kullanan 1. Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Zorluklar ve Çözüm Önerileri, 687-708

Hatice ATİK, Fatma AVCI

20) Üniversite Öğrencilerinin Kas İskelet Sistemi Rahatsızlıkları ile Fiziksel Aktivite Düzeyi ve İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, 709-721

Songül KURT, Serkan İBİŞ, Zait Burak AKTUĞ, Hasan AKA

21) Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretimi Alanında Yazılmış Yüksek Lisans Tezlerinde Geçen Anahtar Kelimelere İlişkin Bir İçerik Analizi, 722-744

Neslihan MUZAFFER, Arzu ÇEVİK

Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi (UGEAD), Aralık, 2021

22) Ortaöğretim Öğrencilerinin Sporda Sosyal Kimlik Algılarında ve Spora Yönelik Tutumlarında Demografik Değişkenlerin Rolü, 745-763

Mehmet ULUKAN, Hasan ULUKAN, Aslı ESENKAYA

23) Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, 764-778

Mahmut IŞIKGÖZ, Safa DEMİR

24) Sporcu Öğrencilerin Sporda Sosyal Kimlik ve Şiddete Yönelik Tutumlarının Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi, 779-793

Aslı ESENKAYA, Mehmet ULUKAN, Hasan ULUKAN

Antrenörlerin Rekreatif Faaliyetlere Katılımlarını Engelleyen Faktörlerin Belirlenmesi

Yazar Ayşe USTALAR¹, Yazar Aydın ŞENTÜRK², Yazar Osman GÜMÜŞGÜL³

¹Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0002-6326-7146>

²Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, TÜRKİYE

³Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya, TÜRKİYE

Email: ayse.ustalar@gsb.gov.tr, aydin.senturk@dpu.edu.tr, osman.gumusgul@dpu.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 14.12.2021 - Kabul: 24.12.2021)

Öz

Yapılan araştırmada, Kütahya ilinde görev yapmakta olan antrenörlerin rekreatif etkinliklere katılımına engel olan faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Kütahya ilinde görev yapan ve seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen 210 antrenör ile bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Genel tarama modelinin kullanıldığı araştırmada, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi anketi ve Gümüş ve Özgül (2017) tarafından geliştirilen Rekreatif Alanı Katılım Engelleri Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testlerinden yararlanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda antrenörlerin rekreatif etkinliklere katılım engel düzeylerinin orta derecede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet, eğitim durumu, günlük boş zaman süresi ve sağlık durumu değişkenlerinin rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyi üzerinde etkili oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Antrenör, Rekreatif, Rekreatif Faaliyete Katılım Engeli

Determination of The Factors That Impede Trainers' Participation in Recreational Activities

Abstract

In the study, it was aimed to examine the factors that prevent the trainers working in the city of Kütahya from participating in recreational activities. For this purpose, a research was carried out with 210 trainers working in the province of Kütahya and determined by random sampling method. In the study, in which the general survey model was used, the demographic information questionnaire prepared by the researcher and the Recreation Area Participation Barriers Scale developed by Gümüş and Özgül (2017) were used as data collection tools. Mann Whitney U and Kruskal Wallis tests were used in the analysis of the data obtained within the scope of the study. As a result of the analysis, it was concluded that the barrier levels of the trainers to participate in recreational activities were moderate. It was determined that the variables of gender, educational status, daily leisure time and health status were effective on the level of disability to participate in recreational activities.

Key Words: Trainers, Recreation, Recreational Activity Participation Barrier

GİRİŞ

İnsanlık tarihinin her aşamasında, insanların dünyaya ve yaşam tarzlarına bakış açısı, sağlık anlayışını doğrudan etkilemiş ve yönlendirmiştir. Başlangıçta bilinen sağlık uygulamaları, Tanrı ile ilgili ruhani eseridir. Örneğin tedavi tanrısı Asklepius, sağlığın korunması konusunda danışmanları olduğunu öne sürmekte ve Mısır'daki mumyalama gelenekleri, Mısırlıların insanların vücut yapıları hakkında önemli bilgilere sahip olduklarını göstermektedir (Kanbir, 2001: 2). Hayatımızda böylesine önemli bir yere sahip olan sağlığımızın, düzenli spor faaliyetleri sonucunda geçirdiği değişiklikleri açıklamak için öncelikle sağlık kavramının tanımlanması ve tarihsel gelişiminin ortaya çıkarılması gerekmektedir (Zorba vd., 2006). Dünya Sağlık Örgütü'ne göre sağlık sadece hastalık veya sakatlığın olmaması değil, aynı zamanda tam bir fiziksel, zihinsel ve sosyal iyilik halidir (Dünya Sağlık Örgütü, 2010). Sağlığı korumanın ve iyileştirmenin farklı yolları vardır. Bu farklılıkların bulunduğu ortak noktalardan biri de şüphesiz spordur (Gümüş, 2012).

Yetim (2011), farklı yazar ve bilim insanları tarafından birçok farklı tanımı yapılmış olan spor kavramını, bireylerin fizyolojik ve psikolojik sağlığını iyileştiren, sosyal davranışlarını düzenleyen, zihinsel ve motor hareketlerini belli bir seviyeye getiren biyolojik, pedagojik ve sosyal bir olgu olarak açıklamaktadır.

İnsanlar için bir eğlence aracı olarak spor; sanayileşme ile birlikte yaşam ve çalışma tarzlarında yaşanan bariz değişimler neticesinde, kente ve endüstriyel ortamlara taşınma, bir yandan yaşam standartlarındaki yükselme ve bir taraftan da zihinsel ve fiziksel eksikliklerin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için önemli işlevler üstlenmiştir (Karaküçük, 2008: 234).

Devletin spor politikası ve ekonomik nedenleri, sağlıklı bir neslin oluşmasında en belirleyici faktörlerdir. Eğitimli yöneticilerin spora bakış açısı, sağlıklı yaşam konusundaki farkındalık düzeyi, işyeri veya okul organizasyonlarının yanı sıra rekreasyonel faaliyetlerin önemi, kalitesi ve katılım düzeyini belirleyen temel nedenlerdir (Zorba vd., 2006 :12). Bireyler, rekreasyonel faaliyetlerle paylaşma, dayanışma, yenilip yenilme ve boş zamanları iyi kullanma gibi kalıcı alışkanlıklar edinebilir (Pepe ve Can, 2003).

Hükümetler, halkını esas olarak boş zaman aktivitelerine katılmaya teşvik etmektedir. Boş zamanların artması nedeniyle spor faaliyetlerinde özellikle bireysel olarak yapılan sporda artış olmuştur (Coalter, 2005). Boş zamanlarda spor faaliyetlerine aktif katılım oranının yüksek olmasının sebebinin sporun kişisel ve sosyal özelliklerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca spor faaliyetlerine katılma kolaylığı, rahat çalışma ve her yaştan, her cinsiyetten ve herkesin zevk ve isteklerine yanıt verebilecek tercih olanağı bulunmaktadır (Ramazanoğlu, Altıngül ve Özer, 2004).

Rekreasyon ve Boş Zaman

Ulusal ve uluslararası alanyazında farklı tanımlarla farklı çalışmalarda yer alan boş zaman kavramı sosyal, sporsal, yaratıcı ve turistik örneklerde de incelenmiştir (Metin, 2013). Boş zaman kavramı; bireyin özgürce kullanabileceği zaman dilimi (Özşaker, 2012) memnuniyetle ilişkili tatmin duygusunu artıran, seçim yönünde memnuniyet veren, eğlenceli anlar yaratarak

kişinin hayatına yarar sağlayan özel bir alan (Özdemir ve ark., 2012), dinlenme, rahatlama, görgü ve bilgiyi artırma, fizyolojik ve psikolojik zevklerde doyuma ulaşılması olarak ifade edilmektedir (Yetim, 2005). Latince’de, “yeni bir şeyler yaratmak”, “yenilenmek” tanımında olan “recreate” sözcüğünden gelen rekreasyon; literatürde, “yeniden doğmak”, “yenilenmek”, “ruhsal açıdan yenilik” manasına gelmektedir. Rekreasyon, hayatın tekdüzeliğinden ve işten ayrı kalan boş zamanlarında yenilenmek anlamını da taşımaktadır (Jensen ve Naylor, 1990).

Doğrudan veya dolaylı olarak spor kavramıyla ilişkili olan boş zaman; çalışma saatleri, uyumak ve yemek yemek gibi yaşamın fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak veya hayatta kalmak için kişinin yapması gereken işlerden kalan süredir (Mull vd.,1997; Torkildsen, 2005).

Boş zaman etkinlikleri kapsamında değerlendirilen zamanın kalitesi ve elde edilen olumlu deneyimler insanların benzer faaliyetlere katılımlarının devamlılığında önemli faktörlerdir. Günlük hayatın standart akışından kurtulmak, sıkıntıdan ve stresten uzaklaşmak, bedensel ve ruhsal iyi olma duygusu, sosyalleşme gibi faktörler, insanları rekreasyonel aktivitelere yönlendiren başlıca nedenler arasındadır. Ayrıca insanların rekreasyonel etkinlikler için belirledikleri süreler de kendilerini en iyi şekilde ifade edebilecekleri anları oluşturmada ve mutlu hissetmesiyle motivasyonun da olumlu yönde etkilenmesini sağlayacaktır (Özgün ve ark., 2017; Kara ve Özdedeoğlu, 2015; Aran, 2014).

‘Boş zamanları kullanmaya teşebbüs edilen faaliyetlerin tamamı’ (Türkay, 2015) olarak ifade edilen rekreasyon kavramı, boş zamanlarda gerçekleşen, katılımcının ruhunu ve bedenini yenileyen, sosyal olarak kabul gören ve gönüllüğe dayalı bir faaliyetler bütünüdür (Orel ve Yavuz, 2003). TDK’ya (2021) göre, 'bireylerin boş zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları eğlenme ve spor amaçlı faaliyetler' olarak tanımlanan rekreasyon kavramı, ulusal ve uluslararası alanyazında genel olarak 'boş zaman etkinlikleri, eğlence ve zevk amaçlı yaşamı zenginleştiren faaliyetler' olarak adlandırılır (Öztürk ve Aydoğdu, 2012). Bireyi yenileyen ve canlandıran bir süreç olarak da ifade edilen rekreasyon kavramı (Torkildsen, 2005) aynı zamanda sosyalleştirme gücüne de sahiptir (Yağmur ve İçigen, 2016). Ayrıca rekreasyonel etkinlikler, bireyin kendisi ve çevresi ile olan ilişkilerini geliştiren ve kültürel iletişimi artıran bir faktördür (Balık ve Akova, 2016).

Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımı Engelleyen Faktörler

Bireylerin veya toplumun rekreasyonel faaliyetlere katılabilmeleri veya katıldıkları rekreasyon faaliyetlerini daha iyi koşullarda gerçekleştirebilmeleri için birçok kriter oluşturulmalıdır. Bu kriterler arasında öncelik içerenler; zaman, yeterli mali güç ve rekreasyon faaliyetlerinin yapılabileceği alanların varlığıdır (Sevil, 2012: 18-19). Hall ve Page (2006), rekreasyonel faaliyetlere katılımı etkileyen faktörleri dört ana başlık altında belirtmiştir:

Sezonluk engel; mevsim, güneşli gün sayısı veya gün uzunluğu ve sıcaklık gibi faktörler rekreasyonel faaliyetlere katılımı etkiler. Hava şartlarına göre açık veya kapalı alanlar tercih edilse de bireyler genellikle açık havada deniz kenarı veya ormanlık alan gibi huzur bulabilecekleri rekreasyon alanlarını tercih etmektedir.

Mali kaynakların ve rekreasyon alanlarının mevcudiyeti; bireylerin yaşadıkları çevre, katılacakları rekreasyon faaliyetlerinin türünü belirler. Bu nedenle bireyler öncelikle şehir içi ve çevresindeki tesisleri ve alanları keşfederek rekreasyonel faaliyetlere katılırlar. Eğlence faaliyetlerine katılımı etkileyen bir diğer faktör de gelir düzeyidir. Kadının çalışma

hayatındaki aktif rolü, ailenin gelir düzeyini artırmakta ve bu da rekreasyonel faaliyetlerin çeşitlenmesine olanak sağlamaktadır.

Cinsiyet ve sosyal kısıtlamalar; Toplumda kadınların çocuklara bakmak, ev işlerini yapmak gibi sorumlulukları olduğu konusunda genel bir görüş vardır. Çalışan kadınlar, çocuklarıyla ilgilenerek ve iş dışındaki boş zamanlarında ev işi yaparak rekreasyonel faaliyetlerde çalışan erkeklere göre daha az zaman harcamaktadır. Cinsiyet faktörünün yanı sıra rekreasyonel faaliyetlere katılımı etkileyen sosyal faktörler de vardır. Sosyal baskının bir unsuru olarak inanç, eğlence faaliyetlerine katılımı engelleyebilir ve kısıtlayabilir.

Fiziksel kaynaklar ve moda; son zamanlarda bireylerin rekreasyonel faaliyetlere daha fazla önem verdiği görülmektedir. Bireyler sadece fiziksel ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp aynı zamanda manevi doyumlarına da ulaşmak isterler. Bireylerin değişen ihtiyaçları ve zevkleri ile uzaktan da olsa daha popüler olan rekreasyon alanlarını tercih etmektedirler.

Crawford ve Godbey (1987: 119) tarafından boş zaman engelleri üzerine geliştirilen modele göre, bir bireyin rekreasyonel faaliyetlere katılımını engelleyen üç faktör vardır. Bunlar; Bireysel faktörler, kişilerarası faktörler ve yapısal faktörlerdir. Bireysel faktörler; bireyin kendi yetenek düzeyini algılaması ve etkinliğin uygunluğu ve etkinliğe yönelik tutumu olarak tanımlanabilir. Kişilerarası faktörler; etkinliğe katılmak için bir partner veya arkadaş bulamamak, para veya zaman gibi bir kısıtlamadır. Yapısal faktörler göz önüne alındığında ulaşım, yetersizlik ve tesislerin kalitesi bireyin karşılaşılabileceği engeller olarak ifade edilmektedir.

Çalışma hayatı olan kişiler için boş zamanlarını etkin bir şekilde değerlendirmek çok önemlidir. Çalışma dışı zaman, fiziksel olarak hayatta kalabilmek için yapılması zorunlu olan yemek, uyumak, kişisel ihtiyaçların karşılanması, işe gidiş geliş süreleri, çocuk bakımı ile zorlama duygusunun en az olduğu ve bireyin kendi düşünce ve seçimine göre faaliyete geçeceği isteğe bağlı olarak kullandığı boş zamanı kapsamaktadır (Meyer ve Brightbill, 1964). Çalışma dışı saatlerde stres ve yorgunluğunu azaltmak isteyen bireylerin sosyal ve kişisel yaşamlarında daha mutlu, daha huzurlu ve başarılı olacağı düşünülmektedir. İş hayatında veya akademik alanda başarılı olmak günümüzde tek başına yeterli olmamaktadır. Çalışan bireyin başarılı sayılabilmesi için hem iş hayatında hem de sosyal hayatta başarılı olması ve özel hayatına yeterince zaman ayırabilmesi gerekir (Aydoğan ve Gündoğdu, 2006: 223).

Yapılan çalışmalar incelendiğinde antrenörlerin uzun saatler boyunca çalıştıkları, yoğun çalışma tempolarından dolayı kişisel hayatına fazla zaman ayıramadıkları ve stres seviyeleri arttığı gözlenmiştir. Bu bağlamda antrenörlerin rekreasyon kullanımlarının önemli olduğu düşünülmektedir. Yapılacak araştırmada Kütahya ilinde görev yapmakta olan antrenörlerin rekreasyon alanı kullanım engel düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Bu araştırmada, Kütahya ilinde görev yapmakta olan antrenörlerin rekreasyonel etkinliklere katılımına engel olan faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla araştırmanın problem cümlesi; antrenörlerin rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyleri nedir? Bu doğrultuda belirlenen araştırmanın hipotezleri aşağıda yer almaktadır;

1.Hipotez: Antrenörlerin cinsiyet değişkenine göre rekreasyonel etkinliklere katılım engel düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

2.Hipotez: Antrenörlerin yaş değişkenine göre rekreasyonel etkinliklere katılım engel düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

3.Hipotez: Antrenörlerin eğitim durumuna göre rekreasyonel etkinliklere katılım engel düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

4.Hipotez: Antrenörlerin medeni durum ve çocuk sahibi olma durumuna göre rekreasyonel etkinliklere katılım engel düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

5.Hipotez: Antrenörlerin kendisine ait bir aracı olma durumuna göre rekreasyonel etkinliklere katılım engel düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

6.Hipotez: Antrenörlerin bulunduğu şehirde rekreasyonel kullanım alanı olma durumuna göre rekreasyonel etkinliklere katılım engel düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

7.Hipotez: Antrenörlerin rekreasyon alanlarını kullanım nedenlerine göre rekreasyonel etkinliklere katılım engel düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

8.Hipotez: Antrenörlerin günlük zorunlu mesai sürelerine göre rekreasyonel etkinliklere katılım engel düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

9.Hipotez: Antrenörlerin günlük boş zaman sürelerine göre rekreasyonel etkinliklere katılım engel düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

10.Hipotez: Antrenörlerin haftalık boş zaman sürelerine göre rekreasyonel etkinliklere katılım engel düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

11.Hipotez: Antrenörlerin genel sağlık durumlarına göre rekreasyonel etkinliklere katılım engel düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır.

Materyal ve Metod

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma genel tarama modelinde planlanmış bir çalışmadır. Genel tarama modelleri; “çok sayıda elemanlardan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir” (Karasar, 2009). Yapılan çalışmada kamuda görev yapmakta olan antrenörlerin rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyleri araştırılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Kütahya ilinde kamu çalışanı olarak görev yapan antrenörler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise Kütahya ilinde görev yapan ve seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen 210 antrenör oluşturmaktadır

Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

		N	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	60	28,57
	Erkek	150	71,43
Yaş	22-30	48	22,86

	31-40	87	41,43
	41-50	62	29,52
	51 ve üstü	13	6,19
Eğitim Durumu	Lise	23	10,95
	Üniversite	150	71,43
	Yüksek Lisans	31	14,76
	Doktora	6	2,86
Medeni Durum	Evli Çocuklu	107	50,95
	Evli çocuksuz	16	7,62
	Bekar çocuklu	12	5,71
	Bekar çocuksuz	75	35,71

Yüzde verisi toplam katılımcı sayısı (N=210) üzerinden hesaplanmıştır.

Çalışmada yer alan antrenörlerin demografik bilgileri Tablo 1’de yer almaktadır. Buna göre, katılımcıların %71,43’ü erkek, %28,57’sinin ise kadın antrenörlerden oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların büyük bir kısmını %41,43 oranında 31-40 yaş aralığındaki antrenörlerin oluşturduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcılardan %50,95’inin evli ve çocuklu, %71,43’ünün ise üniversite mezunu olduğu sonucu elde edilmiştir.

Araştırmaya katılan antrenörlerin boy uzunluğu ortalaması $175,39 \pm 7,96$ cm, vücut ağırlığı ortalaması $77,95 \pm 15,40$ kg ve aylık gelir ortalaması ise $7634,76 \pm 5984,92$ TL olduğu görülmüştür. Antrenörlerin Tablo 2’de yer alan branş dağılımlarına bakıldığında ise %15,7 oranında futbol, %13,8 oranında muaythai ve %11,9 oranında atletizm branşına mensup antrenörün çalışmada yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Branş Dağılımları

	N	Yüzde
Branş		
Futbol	33	15,7
Muaythai	29	13,8
Atletizm	25	11,9
Voleybol	21	10,0
Kick Boks	21	10,0
Basketbol	16	7,6
Cimnastik	11	5,2
Hentbol	9	4,3
Yüzme	8	3,8
Güreş	5	2,4
Traking	5	2,4
Takwondo	5	2,4
Badminton	4	1,9
Masa Tenisi	2	1,0
Judo	2	1,0
Karate	2	1,0
Halter	2	1,0
Fitness	2	1,0
Bisiklet	1	0,5
Step Aerobik	1	0,5
Kayak	1	0,5
Ragbi	1	0,5

Tırmanış	1	0,5
Koşu	1	0,5
Belirtilmemiş	2	1,0

Yüzde verisi toplam katılımcı sayısı (N=210) üzerinden hesaplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Anketi: Çalışma kapsamında araştırmacı tarafından antrenörlerin cinsiyet, yaş, boy uzunluğu, vücut ağırlığı, spor branşı, aylık hane halkı gelir düzeyi, eğitim durumu, medeni durum ve çocuk sahibi olma durumu, bir araç sahibi olma durumu, bulunulan şehirde rekreasyon alanı olma durumu, rekreasyon alanı kullanım nedenleri, günlük zorunlu mesai süresi, günlük boş zaman süresi, haftalık boş zaman süresi ve genel sağlık durumlarını ölçmeye yönelik demografik bilgi anketi oluşturulmuştur.

Rekreasyon Katılım Engelleri Ölçeği: Çalışmada antrenörlerin rekreasyon alanı katılım engellerini ölçmek için Gümüş ve Özgül (2017) tarafından geliştirilen Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Ölçeği kullanılmıştır. Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Ölçeği, 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, (5) “kesinlikle katılıyorum”, (4) “katılıyorum”, (3) “kararsızım”, (2) “katılmıyorum” ve (1) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde 5’ li likert tipi ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçekte güvenlik engeli (4 madde), bireysel engel (4 madde), spor alanı engeli (3 Madde), zaman engeli (3 Madde) ve arkadaş engeli (3 Madde) olmak üzere beş alt boyut bulunmaktadır. Rekreasyon alanı katılım engelleri ölçeğine ait alt boyutlara ilişkin Cronbach alfa değerleri ise ölçeğin 0,91; “Güvenlik engeli” alt boyutunda .90, “bireysel engel” alt boyutunda .83, “Zaman engeli” alt boyutunda .812, “Arkadaş engeli” alt boyutunda .76, “Spor alanı engeli” alt boyutunda .91 ve bireysel engel alt boyutunda .84 olarak hesaplanmıştır (Gümüş ve Özgül, 2017).

Verilerin Toplanması

Çalışmanın örnekleminde yer alan antrenörler ile anket ve ölçek uygulanması için, telefon veya online bir şekilde ulaşılarak izinleri alınmıştır. İzin verilmesi neticesinde, online ortamda oluşturulan formlar antrenörlere iletilmiştir. Anket ve ölçekte anlaşılmayan bir durum olmaması için, antrenörler ile iletişim kurulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi öncesi verilerin analize uygunluğu kontrol edilmiştir. Elde edilen verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığı incelenmiş ve normal dağılımın olmadığı görülmüştür. Normal dağılım olmamasından dolayı verilerin analizi non parametrik testler ile gerçekleştirilmiş ve Mann Whitney u ve Kurskal Wallis testinden yararlanılmıştır. Araştırmada istatistiksel sonuçlar yüzde 95 güven aralığında $p<0.05$ anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Bulgular

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi neticesinde elde edilen bulgular tablolandırılmıştır.

Tablo 3. Katılımcıların Spor Yapma Sıklığı Ve Rekreasyon Alanına Geliş Nedenleri Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

	N	Yüzde
--	---	-------

Spor Yapma Sıklığı	1 kez	43	20,48
	2 kez	38	18,10
	3 kez	38	18,10
	4 kez	13	6,19
	5 kez	24	11,43
	6 kez	2	0,95
	7 kez	5	2,38
	Hiç	47	22,38
Park veya Rekreasyon Alanına Geliş Nedeni	Bisiklet	28	13,33
	Çocuklarla Oyun	55	26,19
	Gezi	39	18,57
	Koşu	88	41,90
	Paten	6	2,86
	Köpek Gezdirmeye	9	4,29
	Piknik	27	12,86
	Vakit Geçirme	47	22,38
	Yürüyüş	111	52,86
	Diğer	33	15,71

Yüzde verisi toplam katılımcı sayısı (N=210) üzerinden hesaplanmıştır.

Katılımcıların spor yapma sıklığı ve rekreasyon alanına geliş nedenleri incelendiğinde, genel olarak haftada 1 kez spor yaptıkları (%20,48) ve büyük çoğunlukla yürüyüş nedeniyle (%52,86) rekreasyon alanına gittikleri görülmüştür. Haftada 6 kez (%0,95) ve 7 kez (%2,38) spor yapan grubun en az orana sahip olduğu görülürken, en az sayıda rekreasyon alanını gidiş nedeninin paten ve köpek gezdirmeye olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Ölçeği Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

	N	Min	Max	Ortalama	Ss
Güvenlik Engeli	210	4,00	20,00	8,65	4,55
Bireysel Engel	210	4,00	20,00	10,35	4,09
Spor Alanı Engeli	210	3,00	15,00	9,00	4,22
Zaman Engeli	210	3,00	15,00	8,09	3,73
Arkadaş Engeli	210	3,00	15,00	7,54	3,74
Ölçek Toplam Puanı	210	17,00	85,00	43,63	15,45

Katılımcıların Tablo 4'te yer alan rekreasyon alanı katılım engelleri ölçeği ortalama puanlarına bakıldığında, rekreatif etkinliklere katılım engel düzeylerinin orta derecede olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Yaşa Göre Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Yaş	N	Sıra Ort	Sd	X ²	P
Güvenlik Engeli	22-30	48	105,91	3	0,417	0,937
	31-40	87	107,91			
	41-50	62	101,56			
	51 ve üstü	13	106,65			
Bireysel Engel	22-30	48	107,35	3	3,524	0,318
	31-40	87	97,54			

Spor Alanı Engeli	41-50	62	111,02	3	0,264	0,967
	51 ve üstü	13	125,58			
	22-30	48	102,59			
	31-40	87	107,63			
	41-50	62	105,50			
Zaman Engeli	51 ve üstü	13	102,00	3	3,973	0,264
	22-30	48	90,94			
	31-40	87	112,29			
	41-50	62	107,40			
	51 ve üstü	13	104,77			
Arkadaş Engeli	22-30	48	105,41	3	1,588	0,662
	31-40	87	100,72			
	41-50	62	113,04			
	51 ve üstü	13	101,88			
	22-30	48	100,79			
Ölçek Toplam Puanı	31-40	87	105,23	3	0,525	0,913
	41-50	62	108,51			
	51 ve üstü	13	110,35			

Katılımcıların Tablo 5'te yer alan yaş değişkenine göre rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyleri incelendiğinde, yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 6. Cinsiyete Göre Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	U	P
Güvenlik Engeli	Kadın	60	141,72	2327,000	0,000
	Erkek	150	91,01		
Bireysel Engel	Kadın	60	116,01	3869,500	0,110
	Erkek	150	101,30		
Spor Alanı Engeli	Kadın	60	117,80	3762,000	0,061
	Erkek	150	100,58		
Zaman Engeli	Kadın	60	122,11	3503,500	0,012
	Erkek	150	98,86		
Arkadaş Engeli	Kadın	60	113,46	4022,500	0,223
	Erkek	150	102,32		
Ölçek Toplam Puanı	Kadın	60	130,96	2972,500	0,000
	Erkek	150	95,32		

Katılımcıların Tablo 6'da yer alan cinsiyete değişkenine göre rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyleri incelendiğinde, güvenlik engeli alt boyutu, zaman engeli alt boyutu ve ölçek genel puanında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ve erkek antrenörlerin engel düzeyinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bireysel engel, spor alanı engeli ve arkadaş engeli alt boyutlarında ise cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı, kadın ve erkek antrenörlerin benzer engel düzeyine sahip oldukları görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 7. Eğitim Durumuna Göre Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Eğitim Durumu	N	Sıra Ort	Sd	X ²	P
Güvenlik Engeli	Lise	23	111,17	3	3,084	0,379
	Üniversite	150	105,53			
	Yüksek Lisans	31	94,71			
	Doktora	6	138,83			
Bireysel Engel	Lise	23	103,11	3	4,154	0,245
	Üniversite	150	109,87			
	Yüksek Lisans	31	85,76			
	Doktora	6	107,42			
Spor Alanı Engeli	Lise	23	97,30	3	,522	0,914
	Üniversite	150	106,08			
	Yüksek Lisans	31	107,94			
	Doktora	6	109,83			
Zaman Engeli	Lise	23	69,74	3	11,836	0,008
	Üniversite	150	113,23			
	Yüksek Lisans	31	93,58			
	Doktora	6	110,83			
Arkadaş Engeli	Lise	23	88,04	3	2,916	0,405
	Üniversite	150	106,02			
	Yüksek Lisans	31	115,95			
	Doktora	6	105,50			
Ölçek Toplam Puanı	Lise	23	94,41	3	2,792	0,425
	Üniversite	150	108,10			
	Yüksek Lisans	31	96,27			
	Doktora	6	130,75			

Katılımcıların Tablo 7’de yer alan eğitim durumu değişkenine göre rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyleri incelendiğinde, zaman engeli alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Yapılan analizler neticesinde farklılığın lise mezunu ve üniversite mezunu antrenörler arasında bulunduğu, lise mezunu olan antrenörlerin engel düzeyinin daha düşük seviyede bulunduğu tespit edilmiştir. Güvenlik engeli, bireysel engel, spor alanı engeli ve arkadaş engeli alt boyutlarında ve ölçek genel puanında ise eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı, antrenörlerin benzer engel düzeyine sahip oldukları görülmüştür ($p > 0,05$).

Tablo 8. Medeni Durumuna Göre Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Medeni Durum	N	Sıra Ort	Sd	X ²	P
Güvenlik Engeli	Evli Çocuklu	107	99,80	3	5,828	0,120
	Evli çocuksuz	16	107,66			
	Bekar çocuklu	12	143,21			
	Bekar çocuksuz	75	107,14			
Bireysel Engel	Evli Çocuklu	107	101,80	3	3,989	0,263
	Evli çocuksuz	16	88,59			
	Bekar çocuklu	12	128,71			
	Bekar çocuksuz	75	110,67			
Spor Alanı Engeli	Evli Çocuklu	107	101,88	3	1,295	0,730
	Evli çocuksuz	16	99,59			

Zaman Engeli	Bekar çocuklu	12	113,17	3	2,967	0,397
	Bekar çocuksuz	75	110,70			
	Evli Çocuklu	107	110,00			
	Evli çocuksuz	16	96,72			
	Bekar çocuklu	12	122,42			
	Bekar çocuksuz	75	98,25			
Arkadaş Engeli	Evli Çocuklu	107	100,02	3	3,885	0,274
	Evli çocuksuz	16	106,41			
	Bekar çocuklu	12	134,38			
	Bekar çocuksuz	75	108,50			
	Evli Çocuklu	107	102,68			
	Evli çocuksuz	16	95,38			
Ölçek Toplam Puanı	Bekar çocuklu	12	140,79	3	4,731	0,193
	Bekar çocuksuz	75	106,03			

Katılımcıların Tablo 8’de yer alan medeni durum değişkenine göre rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyleri incelendiğinde, medeni durum grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 9. Araç Sahibi Olma Durumuna Göre Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Araç Sahipliği	N	Sıra Ort.	U	P
Güvenlik Engeli	Evet	132	101,36	4601,000	0,191
	Hayır	78	112,51		
Bireysel Engel	Evet	132	101,14	4572,500	0,173
	Hayır	78	112,88		
Spor Alanı Engeli	Evet	132	106,04	5076,500	0,865
	Hayır	78	104,58		
Zaman Engeli	Evet	132	102,78	4789,500	0,395
	Hayır	78	110,10		
Arkadaş Engeli	Evet	132	107,79	4845,500	0,470
	Hayır	78	101,62		
Ölçek Toplam Puanı	Evet	132	102,84	4796,500	0,409
	Hayır	78	110,01		

Katılımcıların Tablo 9’da yer alan araç sahibi olma durumuna göre rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyleri incelendiğinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı ve araç sahibi olan ve olmayan antrenörlerin benzer engel düzeyinde oldukları görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 10. Rekreasyon Katılım Alanı Olma Durumuna Göre Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Rekreasyon Alanı	N	Sıra Ort.	U	P
Güvenlik Engeli	Evet	191	104,67	1656,000	0,523
	Hayır	19	113,84		
Bireysel Engel	Evet	191	107,30	1470,500	0,170
	Hayır	19	87,39		
Spor Alanı Engeli	Evet	191	104,71	1664,000	0,548
	Hayır	19	113,42		
Zaman Engeli	Evet	191	106,28	1665,000	0,551
	Hayır	19	97,63		

Arkadaş Engeli	Evet	191	104,55	1633,000	0,465
	Hayır	19	115,05		
Ölçek Toplam Puanı	Evet	191	105,34	1784,000	0,904
	Hayır	19	107,11		

Katılımcıların Tablo 10'da yer alan buldukları yerde rekreasyon katılım alanı olma durumuna göre rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyleri incelendiğinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 11.Günlük Zorunlu Mesai Süresine Göre Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Mesai Süresi	N	Sıra Ort	sd	X ²	P
Güvenlik Engeli	8 saatten az	85	104,73	3	4,044	0,257
	8-10 saat	102	105,32			
	10-12 Saat	18	122,19			
	12 saatten fazla	5	62,20			
Bireysel Engel	8 saatten az	85	106,84	3	1,508	0,680
	8-10 saat	102	104,81			
	10-12 Saat	18	111,56			
	12 saatten fazla	5	75,10			
Spor Alanı Engeli	8 saatten az	85	111,93	3	2,923	0,404
	8-10 saat	102	103,27			
	10-12 Saat	18	96,69			
	12 saatten fazla	5	73,30			
Zaman Engeli	8 saatten az	85	96,20	3	4,027	0,259
	8-10 saat	102	112,75			
	10-12 Saat	18	103,08			
	12 saatten fazla	5	124,50			
Arkadaş Engeli	8 saatten az	85	105,83	3	0,228	0,973
	8-10 saat	102	105,72			
	10-12 Saat	18	100,42			
	12 saatten fazla	5	113,70			
Ölçek Toplam Puanı	8 saatten az	85	103,97	3	1,015	0,798
	8-10 saat	102	106,04			
	10-12 Saat	18	115,03			
	12 saatten fazla	5	86,10			

Katılımcıların Tablo 11'de yer alan günlük zorunlu mesai süresine göre rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyleri incelendiğinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 12.Günlük Boş Zaman Süresine Göre Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Boş zaman süresi	N	Sıra Ort	Sd	X ²	P
Güvenlik Engeli	Hiç yok	15	116,40	5	2,995	0,701
	1-2 saat	50	109,94			
	2-3 saat	43	103,60			
	3-4 saat	32	96,81			
	4-5 saat	32	114,66			
	5 saatten fazla	38	97,11			
Bireysel Engel	Hiç yok	15	108,93	5	5,281	0,383
	1-2 saat	50	112,66			
	2-3 saat	43	116,42			
	3-4 saat	32	99,00			

Spor Alanı Engeli	4-5 saat	32	103,67	5	4,327	0,503
	5 saatten fazla	38	89,38			
	Hiç yok	15	109,47			
	1-2 saat	50	107,34			
	2-3 saat	43	102,40			
	3-4 saat	32	116,86			
Zaman Engeli	4-5 saat	32	112,17	5	14,551	0,012
	5 saatten fazla	38	89,84			
	Hiç yok	15	129,93			
	1-2 saat	50	115,32			
	2-3 saat	43	116,23			
	3-4 saat	32	106,39			
Arkadaş Engeli	4-5 saat	32	97,98	5	4,999	0,416
	5 saatten fazla	38	76,37			
	Hiç yok	15	113,73			
	1-2 saat	50	108,74			
	2-3 saat	43	116,08			
	3-4 saat	32	92,11			
Ölçek Toplam Puanı	4-5 saat	32	109,69	5	6,868	0,231
	5 saatten fazla	38	93,76			
	Hiç yok	15	120,03			
	1-2 saat	50	114,42			
	2-3 saat	43	111,49			
	3-4 saat	32	99,75			
	4-5 saat	32	106,48			
	5 saatten fazla	38	85,26			

Katılımcıların Tablo 12’de yer alan günlük boş zaman süresine göre rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyleri incelendiğinde, zaman engeli alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Yapılan analizler neticesinde farklılığın günlük boş zaman süresi 1-2 saat olan grup ile 5 saatten fazla olan grup ve 2-3 saat olan grup ile 5 saatten fazla olan grup arasında bulunduğu, günlük boş zaman süresi 5 saatten fazla olan antrenörlerin engel düzeyinin daha düşük seviyede bulunduğu tespit edilmiştir. Güvenlik engeli, bireysel engel, spor alanı engeli ve arkadaş engeli alt boyutlarında ve ölçek genel puanında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı, antrenörlerin benzer engel düzeyine sahip oldukları görülmüştür ($p > 0,05$).

Tablo 13. Haftalık Boş Zaman Süresine Göre Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Boş zaman süresi	N	Sıra Ort	Sd	X ²	P
Güvenlik Engeli	Hiç yok	8	136,44	6	5,915	0,433
	0-5 saat	27	113,89			
	5-10 saat	37	102,73			
	10-15 saat	31	99,34			
	15-20 saat	31	117,56			
	20-25 saat	38	93,68			
	25 saatten fazla	38	102,72			
Bireysel Engel	Hiç yok	8	101,63	6	5,292	0,507
	0-5 saat	27	116,91			
	5-10 saat	37	117,38			
	10-15 saat	31	92,32			

Spor Alanı Engeli	15-20 saat	31	103,87	6	6,564	0,363
	20-25 saat	38	109,41			
	25 saatten fazla	38	94,82			
	Hiç yok	8	94,75			
	0-5 saat	27	121,69			
	5-10 saat	37	100,69			
	10-15 saat	31	87,44			
Zaman Engeli	15-20 saat	31	105,10	6	10,412	0,108
	20-25 saat	38	104,76			
	25 saatten fazla	38	116,75			
	Hiç yok	8	125,31			
	0-5 saat	27	123,83			
	5-10 saat	37	105,49			
	10-15 saat	31	94,97			
Arkadaş Engeli	15-20 saat	31	122,10	6	3,338	0,765
	20-25 saat	38	101,95			
	25 saatten fazla	38	86,92			
	Hiç yok	8	108,81			
	0-5 saat	27	112,31			
	5-10 saat	37	114,49			
	10-15 saat	31	96,37			
Ölçek Toplam Puanı	15-20 saat	31	105,05	6	6,423	0,378
	20-25 saat	38	109,72			
	25 saatten fazla	38	94,80			
	Hiç yok	8	119,31			
	0-5 saat	27	124,37			
	5-10 saat	37	110,41			
	10-15 saat	31	89,40			
15-20 saat	31	110,19				
20-25 saat	38	101,63				
25 saatten fazla	38	97,58				

Katılımcıların Tablo 13'te yer alan haftalık boş zaman süresine göre rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyleri incelendiğinde, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

Tablo 14. Sağlık Durumuna Göre Rekreasyon Alanı Katılım Engelleri Kruskal Wallis Testi Sonuçları

	Sağlık Durumu	N	Sıra Ort	Sd	X ²	P
Güvenlik Engeli	Kötü	1	75,50	5	16,424	0,006
	Fena değil	27	138,41			
	Emin değilim	7	140,36			
	İyi	84	108,20			
	Çok iyi	67	90,96			
	Mükemmel	24	90,73			
Bireysel Engel	Kötü	1	11,50	5	19,808	0,001
	Fena değil	27	131,13			
	Emin değilim	7	132,21			
	İyi	84	107,75			
	Çok iyi	67	105,59			
	Mükemmel	24	64,67			
Spor Alanı Engeli	Kötü	1	70,50	5	1,621	0,899
	Fena değil	27	114,09			

	Emin değilim	7	98,43			
	İyi	84	102,79			
	Çok iyi	67	108,91			
	Mükemmel	24	99,33			
	Kötü	1	76,00			
	Fena değil	27	129,44			
Zaman Engeli	Emin değilim	7	135,64	5	9,613	0,087
	İyi	84	107,90			
	Çok iyi	67	93,75			
	Mükemmel	24	95,40			
	Kötü	1	88,50			
	Fena değil	27	132,50			
Arkadaş Engeli	Emin değilim	7	140,43	5	11,440	0,043
	İyi	84	105,30			
	Çok iyi	67	98,44			
	Mükemmel	24	86,04			
	Kötü	1	39,50			
	Fena değil	27	138,76			
Ölçek Toplam Puanı	Emin değilim	7	139,86	5	17,248	0,004
	İyi	84	107,10			
	Çok iyi	67	96,64			
	Mükemmel	24	79,94			

Katılımcıların Tablo 14'te yer alan sağlık durumu değişkenine göre rekreatif etkinliklere katılım engel düzeyleri incelendiğinde, güvenlik engeli alt boyutu, bireysel engel alt boyutu, arkadaş engeli alt boyutu ve ölçek genel puanında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Yapılan analizler neticesinde farklılığın güvenlik engeli alt boyutunda çok iyi ile fena değil grupları arasında, bireysel engel alt boyutunda mükemmel ile iyi, mükemmel ile fena değil grupları arasında, arkadaş engeli alt boyutunda mükemmel ile fena değil grupları arasında, ölçek genel puanında ise çok iyi ile fena değil, mükemmel ile fena değil grupları arasında bulunduğu tespit edilmiştir. Spor alanı engeli ve zaman engeli alt boyutlarında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmadığı, antrenörlerin benzer engel düzeyine sahip oldukları görülmüştür ($p > 0,05$).

Tartışma ve Sonuçlar

Gerçekleştirilen araştırma neticesinde, çalışmada yer alan antrenörlerin rekreatif etkinliklere katılım engel düzeylerinin orta derecede olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet, eğitim durumu, günlük boş zaman süresi ve sağlık durumuna göre rekreatif etkinliklere katılım engel düzeylerinde farklılıklar olduğu görülmüştür. Farklılıkların genel olarak zaman engeli ve güvenlik engeline yönelik olduğu sonucuna erişilmiştir.

Şapçılar, Kalkan ve Büyükşalvarcı (2019), yaptıkları çalışmada bireylerin medeni durumlarının rekreasyonel faaliyetlere katılımlarında önemli bir faktör olduğunu ifade etmişlerdir.

Sabancı (2016) öğretim elemanlarının rekreasyonel faaliyetlere katılımını engelleyen faktörleri incelediği çalışmasında rekreatif faaliyetlere katılımda en önemli engelin tesis (spor alanı) yetersizliği olduğu bulgularını elde etmiştir.

Akyol ve Akkaşoğlu'nun (2020) yaptıkları araştırmada üniversite öğrencilerinin boş zamanlarında rekreasyon faaliyetlerine katılmalarında 'tesis yetersizliği', 'ulaşım', 'finans yetersizliği' ve 'zaman' faktörlerini engel olarak algıladıkları tespit edilmiştir.

Afyon ve Karapınar'ın (2014) yapmış olduğu çalışmada, öğrenciler yeterince serbest zaman faaliyetlerine katıldıklarına inanmadıklarını ve bu durumun sebeplerinden birinin yeterli vakit bulamama olduğunu belirtmişlerdir.

Temir ve Gürbüz (2012) yapmış olduğu çalışmada katılımcıların rekreasyonel aktivitelere katılımlarındaki zaman faktörünün ilk sırada yer aldığını belirtmiştir.

Alexandris ve Carroll (1997)'in üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmalarında cinsiyet faktörünün boş zaman etkinliklerine katılmayı etkileyen önemli bir değişken olduğu belirtilmektedir.

Öztürk ve Bayazıt (2020)' in halk eğitim merkezinde çalışan bireylerin rekreatif faaliyetlere katılımını engelleyen faktörleri inceledikleri araştırmalarında kadınların tesis, bilgi eksikliği ve birey psikolojisi alt boyutlarında erkeklere oranla anlamlı düzeyde daha fazla engel ile karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Bosna vd. (2018)' nin üniversite öğrencilerinin rekreatif faaliyetlere katılımının önündeki engelleri inceledikleri araştırmalarında, çalışmamızın aksine cinsiyet değişkeninin tüm alt boyutlarda anlamlı düzeyde etkili olmadığı sonucuna varmışlardır.

Literatürde yapılan çalışma sonuçları ile araştırmadan elde edilen bulgular karşılaştırıldığında sonuçların benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Yapılan araştırmada ulaşılan sonuçlar aşağıda sıralanmaktadır;

- Antrenörlerin rekreatif etkinliklere katılım engel düzeylerinin orta derecede olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Antrenörlerin haftalık spor yapma sıklığının az olduğu, haftada 6 kez ve 7 kez spor yapan antrenör sayısının çok az olduğu görülmüştür.
- Antrenörlerin ağırlıklı olarak yürüyüş yapmak amacıyla rekreasyon alanlarını kullandıkları, paten ve köpek gezdirme faaliyetlerinde bulunan çok az sayıda antrenör olduğu buğusuna erişilmiştir.
- Cinsiyet değişkeninin rekreatif etkinliklere katılım engeli üzerinde etkili bir faktör olduğu tespit edilmiştir.
- Eğitim durumu değişkeninin rekreatif etkinliklere katılım engeli üzerinde etkili bir faktör olduğu tespit edilmiştir.
- Günlük boş zaman süresi değişkeninin rekreatif etkinliklere katılım engeli üzerinde etkili bir faktör olduğu tespit edilmiştir.
- Sağlık durumu değişkeninin rekreatif etkinliklere katılım engeli üzerinde etkili bir faktör olduğu tespit edilmiştir.
- Yaş, medeni durum, araç sahibi olma durumu, rekreasyon katılım alanı olma durumu, günlük zorunlu mesai süresi ve haftalık boş zaman süresinin rekreatif etkinliklere katılım engeli üzerinde etkili olmadığı görülmüştür.

Öneriler

Araştırmanın sonucunda aşağıda yer alan öneriler sunulmaktadır;

- Rekreatif etkinliklerin çeşitleri artırılabilir.
- Daha fazla kişiye hitap edecek şekilde rekreasyon alanlarında düzenlemeler yapılabilir (örneğin hem kadınlara hem erkeklere yönelik).
- Antrenörlerin sağlık durumlarına yönelik belirli periyotlarla testler yapıp, sağlık durumları kontrol altında tutulabilir.
- Antrenörlerin çalışma süreleri üzerinde yaşam standartlarına yönelik (günlük boş zaman süresi/mesai süresi) düzenlemeler yapılabilir.
- Rekreatif etkinliklere katılımı arttırmaya ve katılım engellerini azaltmaya yönelik projeler geliştirilebilir.

**** Bu araştırma, 4. Uluslararası Herkes İçin Spor Kongresinde sunulmuştur. ‘22-23 Mayıs 2021’, Türkiye)**

KAYNAKLAR

Afyon, Y. A. ve Karapınar, M. (2014). Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetlerine Katılım Biçimlerinin Değerlendirilmesi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (33), 147-163.

Akyol, C., Akkaşoğlu, S. (2020). Gençlerin Boş Zamanlarında Rekreasyon Faaliyetlerine Katılım Engelleri Üzerine Bir Araştırma. *Journal Of Tourism And Gastronomy Studies*, 8(3), 2072-2089.

Alexandris, K., Carroll, B. (1997). Demographic Differences in the Perception of Constraints on Recreational Sport Participation: Result from a Study in Greece. *Leisure Studies*, 16(2),107-125.

Aran, S. (2014). A case study on defining leisure time motivation of recreation students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 152, 734-739.

Aydoğan, İ. ve Gündoğdu, F. (2006). Kadın Öğretim Elemanlarının Boş Zamanlarını Değerlendirme Etkinlikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(21), 217-232.

Balık, M., & Akova, O. (2016). Konaklama işletmesi çalışanlarının rekreasyon etkinliklerine katılımı ile işe yabancılaşma ilişkisi üzerine bir araştırma. 15. Geleneksel turizm sempozyumu bildiri kitabı, Balıkesir, Türkiye.

Bosna, O. Ş., Bayazıt, B., Yılmaz, O. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyonel Etkinliklere Katılımlarına Engel Olan Faktörlerin İncelenmesi (Üsküdar Üniversitesi Örneği). *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2),200-211.

Coalter, F. (2005). The social benefits of sports: An overview to inform the community planning process. *Sportscotland Research Raport*. 98.

Crawford D. W. & Godbey, G. (1987). Reconceptualizing Barriers to Family Leisure. *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 9(2), 119-127.

Gümüş, H. (2012). Fiziksel aktivite için park ve rekreasyon alanlarına gelen kullanıcıların mekân seçimini ve aktiviteye katılımını etkileyen faktörler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Gümüş H. ve Özgül S.A. (2017). Rekreasyon alanı kullanımına ilişkin katılım engelleri ve tercih etkenleri ölçeklerinin geliştirilmesi, *Journal of Human Sciences*, 14(1), 865-882.

Hall, C.M. and Page, S.J. (2006). *The Geography of Tourism and Recreation*, New York: Routledge.

Jensen, C. R., & Naylor, J. H. (1990). *Opportunities In Recreation And Leisure Careers*. USA: Contemporary Publishing Company.

Kanbir, O. (2001). *Sporda sağlık bilinci ve ilkyardım* (2.Baskı). Bursa: Ekin Kitabevi.

Kara, F., M., & Özdedeoğlu, B. (2015). Serbest zamanda sıkılma algısı ve boş zaman engelleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. III. Rekreasyon araştırmaları kongresi bildiri kitabı, Eskişehir, Türkiye.

Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon boş zamanları değerlendirme* (6.Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Metin, T., C. (2013). Boş zaman sosyolojisi kapsamında toplumsallaşma ilişkileri ve boş zaman değerlendirme biçimlerinin geleceği. II. Rekreasyon araştırmaları kongresi bildiri kitabı, Aydın, Türkiye.

Meyer, H. D., & Brightbill, C. K. (1964). *Community Recreation: A guide to its organization*. Prentice-Hall.

Mull, R. F., Bayless, K. G., Ross, C. M., Jamieson, L. M. (1997). *Recreational sport management* (3th Edition). USA: Human Kinetics

Orel, D., F., & Yavuz, M., C. (2003). Rekreasyonel turizmde müşteri potansiyelinin belirlenmesine yönelik bir pilot çalışma. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(11), 61-76.

Özdemir, S., Karaküçük, S., Gümüş, M., & Kıran, S. (2006). Türkiye Taş Kömürü Kurumu Genel Müdürlüğünde çalışan yer altı işçilerinin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıklarının belirlenmesi. 9. Uluslararası spor bilimleri kongresi bildiri kitabı, Muğla, Türkiye.

Özgün, A., Yaşartürk, F., Ayhan, B., & Bozkuş, T. (2017). Hentbolcuların spora özgü başarı motivasyonu ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(Special Issue 2), 83-94.

Özşaker, M. (2012). Gençlerin Serbest zaman aktivitelerine katılmama nedenleri üzerine bir inceleme. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(1), 126-131.

Öztürk, S., ve Aydoğdu, A. (2012). Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın rekreasyonel olanakları. I. Rekreasyon araştırmaları kongresi bildiri kitabı, Kemer, Antalya, Türkiye.

Öztürk, F., Bayazıt, B. (2020). Halk Eğitim Merkezlerinde alışan Bireylerin Rekreatif Etkinliklere Katılımlarına Engel Olan Faktörlerin İncelenmesi (Kocaeli İli Örneği). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(1),85-105.

Pepe, K., Can, S. (2003). Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin boş zaman etkinlikleri hakkında görüşleri ve katılım düzeyleri. Beden eğitimi ve spor bilimleri dergisi 5 (3), 32-38.

Ramazanoğlu, F., Altıngül, O., Özer, A. (2004). Sportif açıdan rekreasyon etkinliklerinin değerlendirilmesi. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi, 176-179.

Sabancı, G. (2016). Öğretim elemanlarının rekreasyonel faaliyetlere katılımlarını Engelleyen faktörlerin belirlenmesi, Yüksek lisans, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü).

Sevil, T. (2012). Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Temir, Ö. ve Gürbüz, B. (2012). Rekreasyonel Aktivitelere Katılımın Önündeki Engellerin İncelenmesi. 1. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi (ss. 1040-1045), 12-15 Nisan, Antalya.

Torkildsen, G. (2005). Leisure and recreation managemet (5. Baskı). New York: Routledge

Türk Dil Kurumu (TDK). (2021). Güncel Türkçe sözlük. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>.

Türkay, O. (2015). Rekreasyon ve animasyon işletmeleri. İçinde B. Z. & ř. D. (Edt.), Turizm işletmeleri (3. Baskı), (s. 347-389) İstanbul: Değişim Yayınları

Yağmur, Y., & İçigen, E., T. (2016). Üniversite öğrencilerinin sosyalleşme süreci ve rekreasyon faaliyetlerinin incelenmesi üzerine bir alışma. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 27(2), 227-242.

Yetim, A. (2005). Sosyoloji ve spor. İstanbul: Yaylacık Matbaası.

Yetim, A. (2011). Sosyoloji ve spor. Ankara: Berikan Yayınevi.

Zorba, E., İizler, H. C., Tekin, A., Miođullar, O., Zorba, E. (2006). Herkes için spor. İstanbul: Morpa Kùltür Yayınları.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Adaylarının Serbest Zamanda Sıkılma Algısı ve Motivasyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Fatih YAŞARTÜRK¹, Hayri AKYÜZ¹, İsmail KARATAŞ²

¹Bartın Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Bartın, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0003-4934-101X>

<https://orcid.org/0000-0002-8550-6689>

²Bayburt Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Bartın, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0002-1237-4670>

E-mail: fatihyasarturk@gmail.com, hakyuz@bartin.edu.tr, ismailkaratas@bayburt.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 21.12.2021 - Kabul: 27.12.2021)

Öz

Bu çalışmanın amacı, beden eğitimi öğretmen adaylarının serbest zamanda sıkılma algısı ve motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi ile birlikte serbest zamanda sıkılma algısı ve motivasyonun demografik değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırma evrenini, Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma grubunu ise Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören ve tesadüfi yolla seçilen 223 gönüllü öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma durum tespitine yönelik betimsel bir çalışmadır. Veri toplama aracı olarak adaylara ait kişisel bilgi formu, “Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği: SZSAÖ” ve “Boş Zaman Motivasyon Ölçeği: BZMÖ” uygulanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistiksel tekniklerden; frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri elde edilmiştir. Ayrıca istatistiksel tekniklerden t-Testi ve Korelasyon testleri kullanılmıştır. Araştırmaya 88'i kadın 135'i erkek toplam 223 kişi katılmıştır. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların cinsiyet değişkeni ile SZSAÖ puan ortalamaları, doyum ve sıkılma alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Diğer taraftan, katılımcıların cinsiyet değişkeni ile BZMÖ bilmek ve başarmak alt boyutunda kadın katılımcıların lehine, özdeşim/içerme alt boyutunda erkek katılımcıların lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$). Bir diğer bulgumuzda yaş değişkeni ile SZSAÖ puan ortalamaları arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Dahası, aylık gelir değişkeni ile SZSAÖ sıkılma alt boyutunda düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Bunun aksine, katılımcıların kişisel gelir değişkenine yönelik anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmemiştir ($p>0,05$). Diğer taraftan, katılımcıların günlük serbest zaman süresi değişkeni ile SZSAÖ sıkılma ve BZMÖ motivasyonsuzluk alt boyutlarında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Ölçekler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için yapılan korelasyon analizi sonucunda, BZMÖ ile SZSAÖ sıkılma alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif, doyum alt boyutunda düşük düzeyde pozitif ve ölçekler arasında [$r = -,550; p<0,05$] orta düzeyde negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak; katılımcıların faaliyetler içerisindeki motivasyon düzeyi arttıkça sıkılma algı düzeylerinin azaldığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmeni Adayı, Serbest Zamanda Sıkılma Algısı, Boş Zaman Motivasyonu

Investigation of Relationship Between Motivation Levels and Leisure Boredom Perception of Physical Education and Sport Teacher Candidates

Abstract

The purpose of this study is to determine the relationship between motivation levels and leisure boredom perception of physical education teacher candidates, and to examine the motivation levels and leisure boredom perception in terms of demographic variables. The research universe constitutes the students studying at Department of Physical Education and Sport Teaching at Bartın University School of Physical Education and Sports. The research group is composed of 223 volunteer students randomly selected at Bartın University in Physical Education and Sports Teaching Department. It is a descriptive study about the research case. As a data collection tool, the personal information form of candidates, "Leisure Motivation Scale: LMS" and "Leisure Boredom Scale: LBS" were applied. In the analysis of the data, descriptive statistical techniques; frequency, percentage, mean and standard deviation values were obtained. In addition, t-Test and Correlation test were used for statistical techniques. A total of 223 people, 88 women and 135 men, participated in the study. According to findings, no significant difference was found between the gender variable of the participants and the mean scores of LBS, satisfaction and boredom sub-dimensions ($p > 0.05$). On the other hand, a significant difference was found in favor of female participants in the gender variable of the participants and in the sub-dimension of knowing and achieving LMS, and in favor of male participants in the sub-dimension of identification/introjection ($p < 0.05$). In another finding, we found a low-level positive and significant correlation between the age variable and the mean score of LBS ($p < 0.05$). Moreover, a low level of negative significant correlation was found between the monthly income variable and the boredom sub-dimension of LBS ($p < 0.05$). On the contrary, no significant relationship was found for the personal income variable of the participants ($p > 0.05$). On the other hand, a low-level negative significant correlation was found between the daily leisure time variable of the participants and the sub-dimensions of LBS boredom and LMS motivation ($p < 0.05$). As a result of the correlation analysis performed to determine the relationship between the scales, moderately positive between LMS and LBS boredom sub-dimension, low level of positive in satisfaction sub-dimension and between scales [$r = -.550$; $p < 0.05$], a moderate negative correlation was found. As a result; it was found that as the level of motivation of the participants increased, the level of boredom perception decreased.

Keywords: Physical Education And Sport Teacher Candidate, Boredom Perception In Leisure, Leisure Motivation

Giriş

Günümüzde bireylerin zaman kavramı üzerinde bilgi ve tecrübe sahibi olması serbest zamanında verimli şekilde değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Çünkü serbest zamanın genel yaşam içinde etkili gerçekleşmesi hem kişisel hem de çevresine çeşitli kazanımlar sağlmasına vesile olacaktır. Bu yüzden serbest zaman eğitimin bir parçası olduğu gibi yaşamdan alınan doyum ve motivasyon düzeyini arttıracaktır.

Serbest zaman kavramı, bireylerin gönüllü olarak katılabilecekleri etkinlikleri içeren zaman dilimi olarak açıklanmaktadır (Daniel vd., 2008). Serbest zaman genellikle mutluluk, eğlence ve doyum gibi pozitif kavramlar içerisinde ve olumlu bir yaşam tarzını meydana getirilebilecek etken olarak değerlendirilmektedir (Stebbins, 2011; Yaşartürk, 2016). Dolayısıyla serbest zaman faaliyetlerinden alınan haz duygusu genel motivasyonu geliştirerek bireyin çalışma hayatında katkı sağlayacaktır.

İlgili literatür incelendiğinde gerek serbest zamanda sıkılma algısı gerekse serbest zaman motivasyonu kavramlarına yönelik araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlar yapılmıştır. İlk olarak sıkılma kavramı ile ilgili tanımlar dikkate alındığında O'Hanlon (1981) sıkılma kavramını, uzun süren monoton uyarana maruz kalındığında oluşan psiko-fizyolojik bir durum olarak tanımlarken diğer taraftan Barbalet (1999) sıkılma kavramını sinirlilik ve rahatsızlık hali şeklinde tanımlamıştır. Bir diğer çalışmada Mikulas ve Vodanovich (1993) ise sıkılma kavramını düşük veya yetersiz uyarı veya memnuniyetsizlik durumu şeklinde ifade etmiştir.

Sıkılma kavramı, çoğunlukla bir durum çerçevesinde ve duygusal bir durumda tanımlanarak bazen bir kişilik özellik olarak belirtilmektedir (Vodanovich, 2003). Serbest zamanda sıkılma algısı ise Iso-Ahola ve Weissinger (1990) tarafından mevcut serbest zaman deneyimlerine yönelik düşük ya da yetersiz motivasyonun öznel algısı şeklinde tanımlanmıştır. Bu yüzden, bireylerin serbest zaman faaliyetlerinde sıkılma algılarını etkileyen faktörlerden birisi de serbest zaman motivasyon kavramını ön plana getirmektedir.

Motivasyon kavramı genel anlamı itibarıyla, insan organizmasını davranışa yönelten, bu davranışların şiddet ve enerji seviyelerini belirleyen, davranışlara belirli bir yön veren ve bunun devamını sağlayan çeşitli iç ve dış sebeplerle birlikte bunların işleyişini kapsayan gerek biyolojik ve fizyolojik gerekse kültürel içerikli bir durum şeklinde tanımlanmaktadır (Eren, 2006). Genel anlamda motivasyon, insan organizmasını davranışa iten, bu davranışların şiddet ve enerji düzeyini tayin eden, davranışlara belirli bir yön veren ve bunun devamını sağlayan çeşitli iç ve dış sebeplerle birlikte bunların işleyişini kapsayan hem biyolojik ve fizyolojik hem de kültürel içerikli bir durum olarak tanımlanabilir (Arık, 1996; Cüceloğlu 1991; Çermik, 2001; Özgün ve arkadaşları, 2017).

Serbest zaman davranışları, motivasyonel olarak iki unsurun etkisi altındadır. Bu unsurlardan ilki, Günlük hayatın tekdüzeliklerinden, monotonluğundan ve içinde bulunulan ortamdaki uzaklaşma ile ilgilidir. İkinci unsur ise, kişilerin serbest zaman etkinliklerine katılım gerçekleştirerek farklı alanlarda beklenti içerisinde olmasıdır (Müştigil, 1993; Yaşartürk, 2013). Bu bilgiler neticesinde araştırmamızın amacı, beden eğitimi öğretmen adaylarının serbest zamanda sıkılma algısı ve motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkinin tespit edilmesi ile birlikte serbest zamanda sıkılma algısı ve motivasyonun demografik değişkenler açısından incelenmesidir.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada beden eğitimi öğretmen adaylarının serbest zamanda sıkılma algısı ve motivasyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırma Grubu

Çalışma grubunu Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 223 (88 kadın), (135 erkek) öğrenci oluşturmaktadır.

Verilerin Toplama Aracı

Çalışma ile ilgili gerekli izinler alındıktan sonra kişisel bilgi formu ile Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği ve Boş Zaman Motivasyon Ölçeği araştırmacılar eşliğinde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği öğrencileri tarafından yüz yüze görüşme yöntemiyle doldurulmuştur. Verilerin bilgisayar ortamına aktarılarak SPSS paket programında değerlendirilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği öğrencilerine ait cinsiyet, yaş, aylık aile geliri, aylık kişisel gelir ve günlük serbest zaman süresi gibi demografik sorulardan oluşmaktadır.

Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği (SZSAÖ): Bireylerin serbest zamanlarında sıkıntı algılamaları durumunda kişisel farklılıkları ölçmek için Iso-Ahola ve Weissinger (1990) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe versiyonunun yetişkinler adaptasyonu geçerlik ve güvenirlik çalışması Kara ve diğerleri (2014) tarafından yapılmıştır. Serbest zamanda sıkılma algısı ölçeği 10 madde ve 2 alt boyuttan (sıkılma ve doyum) oluşmaktadır. Çalışmamız kapsamında elde edilen analiz sonuçlarına göre ölçek iç tutarlılık katsayısının sıkılma alt boyutu için 0,71, doyum alt boyutu için 0,70, SZSAÖ için 0,75 olduğu tespit edilmiştir.

Boş Zaman Motivasyon Ölçeği (BZMÖ): Araştırmamıza katılan bireylerin serbest zaman motivasyonlarını tespit etmek için Pelletier ve ark. (1989,1991) tarafından “Boş Zaman Motivasyon Ölçeği” geliştirilmiştir. Ölçek Türkçeye Mutlu (2008) tarafından uyarlanmıştır. Araştırmamızda, Mutlu (2008) tarafından uyarlaması yapılan 5’li likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe güvenirlik ve geçerlik çalışması yapıldıktan sonra toplam 22 madde ve 5 alt boyut haline gelmiştir. Alt boyutlar 1-motivasyonsuzluk, 2-bilmek ve başarmak, 3-uyaran yaşama, 4-özdeşim/içe atım ve 5-dışsal düzenlemedir. Ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı ise 0,77 olarak bulunmuştur (Mutlu, 2008). Araştırmamızda ölçeğin tümüne ilişkin iç tutarlılık katsayısı 0,80 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi ve Çözümlemesi

Verilerin analizi için SPSS 23.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım sergilediği ve katılımcıların demografik özelliklerine göre frekans, yüzde ve ortalama değerleri, serbest zamanda sıkılma algısı ve boş zaman motivasyon düzeylerine yönelik farklılıkları incelemek amacıyla t-Testi; değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi için

Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır. Anlamlılık değeri olarak ($p < ,05$) güven aralığı dikkate alınmıştır.

Bulgular

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Değişkenlere Göre Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

	Kategoriler	f	%
Cinsiyet	Erkek	135	39,5
	Kadın	88	60,5
	X	S	
Yaş		20,83	2,0984
Aylık Aile geliri		2,614	1281,4
Aylık Kişisel gelir		834	422,75
Günlük serbest zaman		5,44	2,37

Tablo 1'e göre katılımcıların 135'i erkek 88'i kadın, yaş ortalamaları 20,83, aylık aile gelir ortalamaları 2,614 TL, aylık kişisel gelir ortalamaları 834 TL, günlük sahip oldukları serbest zaman 5,44 saat olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Yönelik Bağımsız İki Örnek t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Sıkılma	Kadın	88	3,406	,811	221	,117	,907
	Erkek	135	3,394	,788			
Doyum	Kadın	88	3,502	,762	221	1,818	,070
	Erkek	135	3,312	,760			
SZSAÖ	Kadın	88	3,454	,521	221	1,428	,155
	Erkek	135	3,353	,514			
Motivasyonsuzluk	Kadın	88	3,382	,993	221	,818	,414
	Erkek	135	3,284	,797			
Bilmek ve Başarmak	Kadın	88	3,530	,780	221	2,698	,008
	Erkek	135	3,254	,723			
Uyaran ve Yaşama	Kadın	88	3,401	,891	221	,794	,428
	Erkek	135	3,311	,788			
Özdeşim/İçe atım	Kadın	88	2,547	,710	221	-2,385	,018
	Erkek	135	2,777	,701			
Dışsal Düzenleme	Kadın	88	3,295	,886	221	,423	,673
	Erkek	135	3,248	,767			
BZMÖ	Kadın	88	3,181	,371	221	1,106	,270
	Erkek	135	3,135	,260			

Tablo 2'ye göre katılımcıların cinsiyet değişkeni ile SZSAÖ puan ortalamaları, doyum ve sıkılma alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > ,05$). Diğer taraftan, katılımcıların cinsiyet değişkeni ile BZMÖ bilmek ve başarmak alt boyutunda kadın katılımcıların lehine, özdeşim/içe atım alt boyutunda erkek katılımcıların lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < ,05$).

Tablo 3: Katılımcıların Yaş Değişkenine Göre SZSAÖ ve BZMÖ Korelasyon Testi Sonuçları

	Sıkılma	Doyum	SZSAÖ		
Yaş	,122	,115	,178*		

	Motivasyonsuzluk	Bilmek ve Başarmak	Uyaran ve Yaşama	Özdeşim/İçeatım	Dışsal Düzenleme	BZMÖ
Yaş	,111	,040	,061	-,042	,117	,122

*p<.05

Tablo 3'e göre katılımcıların yaş değişkeni ile SZSAÖ puan ortalamaları arasında düşük düzeyde ve pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05).

Tablo 4: Katılımcıların Aylık Aile Geliri Değişkenine Göre SZSAÖ ve BZMÖ Korelasyon Testi Sonuçları

	Sıkılma	Doyum	SZSAÖ		
Aylık aile geliri	-,153*	-,005	-,121		

	Motivasyonsuzluk	Bilmek ve Başarmak	Uyaran ve Yaşama	Özdeşim/İçeatım	Dışsal Düzenleme	BZMÖ
Aylık aile geliri	-,033	-,015	,036	-,013	-,004	-,020

Tablo 4'e göre katılımcıların aylık gelir değişkeni ile SZSAÖ sıkılma alt boyutunda düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05). Ayrıca aylık gelir değişkeni ile BZMÖ arasında yapılan korelasyon analizi sonucunda anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmemiştir (p>0,05).

Tablo 5: Katılımcıların Aylık Kişisel Gelir Değişkenine Göre SZSAÖ ve BZMÖ Korelasyon Testi Sonuçları

	Sıkılma	Doyum	SZSAÖ		
Aylık kişisel gelir	,040	,056	,072		

	Motivasyonsuzluk	Bilmek ve Başarmak	Uyaran ve Yaşama	Özdeşim/İçeatım	Dışsal Düzenleme	BZMÖ
Aylık kişisel gelir	,050	,100	,049	-,049	,053	,099

*p<.05

Tablo 5'e göre katılımcıların aylık kişisel gelir değişkeni ile SZSAÖ ve BZMÖ arasında yapılan korelasyon analizi sonucunda anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 6: Katılımcıların Günlük Serbest Zaman Süresine Göre SZSAÖ ve BZMÖ Korelasyon Testi Sonuçları

	Sıkılma	Doyum	SZSAÖ		
Serbest zaman süresi	-,181*	,057	-,096		

	Motivasyonsuzluk	Bilmek ve Başarmak	Uyaran ve Yaşama	Özdeşim/İçeatım	Dışsal Düzenleme	BZMÖ
Serbest zaman süresi	-,150*	-,018	,043	,067	-,124	-,072

* $p<0,05$

Tablo 6'ya göre katılımcıların günlük serbest zaman süresi değişkeni ile SZSAÖ sıkılma ve BZMÖ motivasyonsuzluk alt boyutlarında düşük düzeyde ve negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 7: Katılımcıların SZSAÖ ve BZMÖ Arasındaki Korelasyon Testi Sonuçları

	Sıkılma	Doyum	SZSAÖ	Motivasyon suzluk	Bilmek ve Başarmak	Uyaran ve Yaşama	Özdeşim/ İçeatım	Dışsal Düzenleme
Sıkılma	1							
Doyum	-,118	1						
SZSAÖ	-,680*	-,648*	1					
Motivasyon suzluk	,540*	,016	,426*	1				
Bilmek ve Başarmak	,017	,605*	,459*	-,002	1			
Uyaran ve Yaşama	,006	,579*	,432*	,017	,759*	1		
Özdeşim/ İçeatım	,138*	-,601*	-,338*	,122	-,816*	-,728*	1	
Dışsal Düzenleme	,507*	-,156*	,274*	,643*	-,224*	-,237*	,361*	1
BZMÖ	,553*	,170*	-,550*	,778*	,324*	,308*	,037	,720*

* $p<0,05$

Tablo 7'ye göre katılımcıların SZSAÖ puan ortalamaları ve BZMÖ puan ortalamaları arasında orta düzeyde ve negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Ayrıca ölçekler alt boyutları arasındaki ilişki durumlarına yönelik bulgular da tabloda yer almaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının serbest zamanda sıkılma algısı ve motivasyon düzeyleri arasındaki analiz sonuçlarına göre ortaya çıkan bulgular ve literatürde yer alan bilgilerle karşılaştırılarak yordanmaya çalışılmıştır.

Araştırmamız demografik bilgilerine göre katılımcıların 135'i erkek 88'i kadındır. Katılımcıların yaş ortalamaları 20,83, aylık aile gelir ortalamaları 2,614 TL, aylık kişisel gelir ortalamaları 834 TL, günlük sahip oldukları serbest zaman 5,44 saat olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların cinsiyet değişkeni ile SZSAÖ puan ortalamaları, doyum ve sıkılma alt boyutlarında anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Diğer taraftan, katılımcıların cinsiyet değişkeni ile BZMÖ bilmek ve başarmak alt boyutunda kadın katılımcıların lehine, özdeşim/içe atım alt boyutunda erkek katılımcıların lehine anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Yaşartürk ve arkadaşları 2017 yılında üniversite öğrencileri ile birlikte yaptıkları çalışmalarında cinsiyet değişkeni ile SZSAÖ alt boyutlarında anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Bu bulgu araştırma bulgumuzu destekleyici niteliktedir. Akyüz ve arkadaşları (2018) rekreasyon bölümü öğrencileri ile yürüttükleri çalışmalarında BZMÖ alt boyutları ve toplam puanlarında anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir. Bu bulgu araştırma bulgusu ile farklılık göstermektedir.

Bir diğer bulguya göre katılımcıların yaş değişkeni ile SZSAÖ puan ortalamaları arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). Literatürde araştırma bulgusu ile farklılık gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Köse ve Bayköse, 2019: Korkutata, 2018). Literatürde her ne kadar yaş değişkeni ile SZSAÖ arasında anlamlı bir ilişki ya da farklılık gösteren çalışmalar yoğunluğu olsa da bizim araştırmamızda bireylerde yaş artışı ile birlikte serbest zamanda sıkılma algı düzeyleri arttığı söylenebilir.

Katılımcıların aylık aile geliri değişkeni ile SZSAÖ sıkılma alt boyutunda düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). Ayrıca aylık aile geliri değişkeni ile BZMÖ arasında yapılan korelasyon analizi sonucunda anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Bu durum beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının rekreatif faaliyetlere katılımına yönelik gelir düzeyi arttıkça sıkılma algısının azaldığı göstermektedir. Rekreasyon faaliyetlerine katılımında gelir durumunun hem sıklığı hem de çeşitliliği artırması bu etkinlikler sonrası oluşacak motivasyon düzeyini de etkileyerek sıkılma durumunu azaltmaktadır. Bunun aksine katılımcıların aile gelir düzeyinin boş zaman motivasyonu üzerinde bir etki oluşturmaması ise etkinliklerin motivasyona doğrudan katkı sağlamadığı ya da benzer nitelikte tercihlerde bulunulmasından kaynaklanabilir.

Katılımcıların aylık kişisel gelir değişkeni ile SZSAÖ ve BZMÖ arasında yapılan korelasyon analizi sonucunda anlamlı düzeyde bir ilişki tespit edilmemiştir ($p > 0,05$). Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının aylık kişisel gelirinin sınırlı düzeyde olması faaliyetler açısından da çeşitlilik oluşturmamaktadır. Dolayısıyla rekreasyon faaliyetlerinin katılımcılar üzerinde doğrudan katkı sağlayamadığı gibi motivasyonel gelişim ve sıkılma algısı gibi kavramları da revize etmediği söylenebilir. Başka bir bulgumuzda katılımcıların günlük serbest zaman süresi

değişkeni ile SZSAÖ sıkılma ve BZMÖ motivasyonsuzluk alt boyutlarında düşük düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). Literatürde yer alan çalışmalarda serbest zaman etkinliklerinde geçirilen zaman uzadıkça kişilerin bu tür etkinliklerde elde ettikleri hazzın ve mutluluğun artacağı belirtilmiştir (Reich ve Zayrtra, 1981; Tsaur ve diğerleri, 2013). Dolayısıyla, serbest zaman etkinliklerine ayrılan zamanda artış yaşanması katılımcılara farklı türden etkinliklere katılma imkânı sunacağı gibi pek çok olumlu katkısı olacaktır. Ayrıca ölçekler arasındaki ilişkiyi tespit etmek için yapılan korelasyon analizi sonucunda, BZMÖ ile SZSAÖ sıkılma alt boyutu arasında orta düzeyde pozitif, doyum alt boyutu arasında düşük düzeyde pozitif ve ölçekler arasında [$r = -,550$; $p < 0,05$] orta düzeyde negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak, katılımcıların faaliyetler içerisindeki motivasyon düzeyi arttıkça sıkılma algı düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir.

Öneriler

Çalışma sonuçlarını değerlendirmek amacıyla farklı öğretmen adayları ile uygulanıp karşılaştırma yapılabilir.

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin alan eğitimi derslerine rekreasyon faaliyetlerinin verimliliği üzerine dersler eklenmesi faydalı olacaktır.

Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin motivasyonel gelişimi için serbest zamanın genel yaşam doyumuna üzerine etkisine yönelik eğitimlerin verilmesi önerilebilir.

** Bu çalışma 15. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur*

KAYNAKLAR

Akyüz, H., Yaşartürk, F., Karataş, İ., Türkmen, M., & Zorba, E., (2018). Rekreasyon bölümünde öğrenim gören öğrencilerin serbest zaman motivasyonlarının mutluluk düzeyleri üzerine etkisi. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 1086-1096. doi:10.14687/jhs.v15i2.5355

Arık, İ. A., (1996). *Motivasyon ve heyecana giriş*. İstanbul: Çantay Yayınevi.

Barbalet, J. (1999). Boredom and social meaning. *British Journal of Sociology*, 50(4), 629-644.

Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve davranışı*. İstanbul; Remzi Kitapevi.

Çermik, E. (2001). *Ortaöğretim fizik öğretmenlerinin profili, iş tatmini ve motivasyonu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Daniel, D. M., Army, R. H., & Nancy, B. R. (2008). *Kraus' recreation and leisure in modern society*. (8th Edition). Boston: Jones and Barlett Publishers.

Eren, E. (2006). *Örgütsel davranış ve yönetim psikolojisi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım AŞ.

Iso-Ahola, S. E., & Weissinger. E. (1990). Perceptions of boredom in leisure: Conceptualization, reliability and validity of the leisure boredom scale. *Journal of Leisure Research*, 22(1), 1-17.

Kara, F. M., Gürbüz, B. & Öncü, E. (2014). Leisure boredom scale: the factor structure and the demographic differences. *The Turkish Journal of Sport and Exercise*, 16(2), 28-35.

Korkutata, A. (2018). Leisure boredom scale: A research on university students. *Journal of Education and Training Studies*, 6(12), 148-157.

Köse, E. ve Bayköse, N. (2019). Serbest zamanda sıkılma algısı ve egzersiz bağımlılığı arasındaki ilişki. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-14.

Mikulas, W. L., & Vodanovich, S. J. (1993). The essence of boredom. *Psychological Record*, 43, 3-12.

Mutlu, İ. (2008). *Egzersiz yapan kişilerin boş zamanlarına yönelik tutumları üzerine bir araştırma (Kayseri İli Örneği)*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde.

Müştiğil, S. (1993). *Dinlenme ve turizm ilişkisi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayını.

O'Hanlon, J. F. (1981). Boredom: Practical consequences and a theory. *Acta Psychologica*, 49(1), 53-82.

Özgün, A., Yaşartürk, F., Ayhan, B., & Bozkuş, T. (2017). Hentbolcuların spora özgü başarı motivasyonu ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(Special Issue 2), 83-94.

Pelletier, L. G., Vallerand, R. J., Blais, M. R. & Brière, N. M. (1991). *Leisure motivation scale* (LMS–28), http://www.er.uqam.ca/nobel/r26710/LRCS/echelles_en.htm.

Pelletier, L. G., Vallerand, R. J., Briere, N. M. & Blais, M. R. (1989). Construction Et Validation de l'Échelle de Motivation Vis-à-Vis des Loisirs (EML), Communication Présentée au Congrès Annual de la SQRP, Octobre.

Reich, J. W., & Zautra, A. (1981). Life events and personal causation: some relationships with satisfaction and distress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 41, 1002-1012.

Stebbins, R. A. (2011). *The idea of leisure*. (1st Edition). New York: Transaction Publishers.

Tsaur, S. H., Yen, C. H. & Hsiao, S. L. (2013). Transcendent experience, flow and happiness for mountain climbers. *International Journal of Tourism Research*, 15(4), 360-374.

Vodanovich, S. J. (2003). Psychometric measures of boredom: a review of the literature. *Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied*, 137(6), 569-595.

Yaşartürk, F. (2013). *Lise ve üniversite öğrencilerinin rekreatif eğilimlerinin belirlenmesi (Bartın İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yaşartürk, F. (2016). *Elit düzeydeki sporcuların rekreatif etkinlik tercihlerinde tutum, sıkılma algısı ile yaşam doyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Yaşartürk, F., Akyüz, H. & Karataş, İ. (2017). Rekreatif etkinliklere katılan üniversite öğrencilerinin serbest zamanda sıkılma algısı ile yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 3 (SI): 239-252.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin İş Yaşam Kalitesi Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi: Bayburt ve Erzurum İlleri Örneği

İsmail KARATAŞ¹

¹Dr. Öğretim Üyesi, Bayburt Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt-Türkiye,
<http://orcid.org/0000-0002-1237-4670>

Email: ismailkrts34@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 19.12.2021 - Kabul: 21.12.2021)

Öz

Bu araştırma, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalitesi düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda nicel olan bu araştırmada, çalışmanın temel amacı ile tutarlı olan genel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Bayburt ve Erzurum illerinde görev yapan 24'ü kadın ve 127'si erkek olmak üzere toplam 151 beden eğitimi ve spor öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırma grubunun seçiminde olasılıklı olmayan örnekleme yaklaşımlarından kolayda örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmış olup bu form iki bölümden oluşmaktadır. Anket formunun: birinci bölümünde “Kişisel Bilgi Formu”, ikinci bölümünde ise “İş Yaşam Kalitesi Ölçeği” yer almaktadır. Bu anket formu aracılığıyla elde edilen ham verilerin ilk olarak veri türü gözetilerek tanımlayıcı istatistikleri hesaplanmıştır. Daha sonra elde edilen verilere ilişkin ölçek alt boyutlarının güvenilirlikleri araştırılmış olup farklılık ve ilişki (korelasyon) testleri, istatistiksel değerlendirmelerde kullanılmıştır. Bu doğrultuda; görev yapılan okulda yöneticilik görevi bulunma durumu, görev yapılan kademe, algılanan kişisel gelir düzeyi, algılanan aile gelir düzeyi (kişisel gelir dahil), hissedilen refah düzeyi, aktif olarak yapılan sporun türü ve egzersiz yapma durumu değişkenleri kapsamında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ancak cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, görev yapılan okulun yerleşim yeri ve aktif olarak spor yapma durumu değişkenleri kapsamında ise ölçek alt boyutlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ayrıca yaş ve öğretmenlik mesleğindeki toplam hizmet yılı değişkenleri ile ölçek alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Sonuç olarak beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin çeşitli değişkenler kapsamındaki iş yaşam kalitesi düzeyleri var olduğu şekliyle betimlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, Beden eğitimi ve spor öğretmeni, İş yaşam kalitesi.

Investigation the Work-Related Quality of Life Levels of Physical Education and Sports Teachers in Terms of Various Variables: The Case of Bayburt and Erzurum Provinces

Abstract

This research was carried out to investigate the work-related quality of life levels of physical education and sports teachers in terms of various variables. In this context, the general survey model, which is consistent with the main purpose of the study, was used in this quantitative study. The study group of the research consists of a total of 151 physical education and sports teachers, 24 females and 127 males, working in the provinces of Bayburt and Erzurum. Convenience sampling method, one of the non-probabilistic sampling approaches, was used in the selection of the research group. Questionnaire form was used as data collection tool and this form consists of two parts. In the first part of the questionnaire form, there is the “Personal Information Form”, and the second part includes the “Work-Related Quality of Life Scale”. Firstly, the descriptive statistics of the raw data obtained through this questionnaire form were calculated by considering the data type. Then, the reliability of the dimensions of the scale regarding the obtained data were investigated, and difference and correlation tests were used in statistical evaluations. In this direction; Significant differences were found in the variables of having a managerial position in the school, the level of assigned, perceived personal income level, perceived family income level (including personal income), perceived welfare level, type of active sports and exercise status. However, no significant difference was found in the dimensions of the scale within the scope of the variables of gender, marital status, education level, location of the school and actively doing sports status. In addition, no significant correlation was found between the dimensions of the scale and the variables of age and total years in the teaching profession. As a result, physical education and sports teachers’ work-related quality of life levels within the scope of various variables are described as they exist.

Keywords: Teacher, Physical education and sports teacher, Work-related quality of life.

Giriş

İş yaşam kalitesi kavramı, 1950'lerden beri akademik ve uygulamalı işletme yaklaşımlarıyla tartışılmaktadır (Ferreira vd., 2017). İş Yaşamı Kalitesi terimi, 1972'de Columbia Üniversitesi, New York'taki Arden House'da düzenlenen uluslararası bir çalışma ilişkileri konferansında ortaya çıkmıştır (Davis ve Cherns, 1975). Başlangıçta iş sağlığı alanında uygulanmış ve daha sonra psikoloji, sosyoloji ve yönetim gibi diğer bilgi alanlarına yayılmıştır (Ferreira vd., 2017). İş Yaşamı Kalitesinin tanımı konusunda fikir birliği olmamakla birlikte bu kavram çalışanların refahı ile ilgili bir yapı olarak kullanılmıştır (Zubair vd., 2017). Bu bağlamda bir organizasyona en büyük faydanın bireysel çabaların kalitesi olduğu ileri sürülmektedir. Bu tür bireysel katkıların kalitesinin sürekliliği sağlanarak, çalışma yaşamının kalitesi mükemmel bir şekilde korunabilmektedir. Örgütlerde bu tür bir çalışma yaşamı kalitesi, hayati bir rol oynamaktadır. Daha iyi iş yaşam kalitesi sayesinde sadece örgütlerin değil, iş gücünün de refahı yükseltilebilmektedir (Yasin ve Khalid, 2015). İş yaşam kalitesi ile ilgili uygulamalar, kurumsal yönleri iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bunlar: Tüm çalışanlar için eylemlerin birleştirilmesi; İletişim kurmak için daha iyi yolların oluşturulması; Çalışanların iş rutinleriyle ilgili kararlara artan katılımlarının sağlanması; Şirketin münferit eylemlerinin ortak eylemlere dönüştürülmesi şeklinde sıralanabilmektedir. Ayrıca değişim bilincini geliştirmek, psikolojik refahı teşvik etmek ve sağlıklı yaşam için kişisel sorumluluğu ve sağlıklı çalışma koşulları bağlamında kurumsal sorumluluğu entegre biçimde teşvik etmek amacıyla ilgili faaliyetleri içermektedirler. Bu bağlamda iş yaşam kalitesi; sağlık, güvenlik, motivasyon ve uyum gibi kavramlarla, yani çalışma ilişkilerini meydana getiren belirli boyutlarla oldukça ilişkili bir olgudur (Ferreira vd., 2017).

Örgütsel bir yapı olan okul, çalışma rutinlerine odaklı iş yaşam kalitesine ilişkin durumlarla yakından ilişkilidir (Ferreira vd., 2017). Öğretmenler, okulların işleyişinde önemli rol ve görevler üstlenmektedirler. Bu kapsamda öğretmenler, kurumsal amaçlara ulaşmada ve etkili öğretme ve öğrenme sürecinin oluşmasında kritik bir unsurdur. Öğretmenlerin mesleğine bağlı olması, mesleki doyum sağlama, stres, kaygı ve tükenmişlikle başa çıkması ve paydaşlarla güçlü ve etkili ilişkiler kurması kurumun amaçlarına ulaşmasında etkili faktörler olarak görülmektedir. Bu faktörlerin güçlendirilmesi, iş yaşam kalitesinin artırılmasıyla mümkündür (Taşdan ve Erdem, 2010). Bununla birlikte iş yaşam kalitesinin yetersiz olduğu okul ortamları; öğretmenlerin mesleki faaliyetleri, beşeri ilişkileri, motivasyonları, başarı düzeyi, iş doyumları, örgütsel bağlılıkları ve iş yaşam dengesi üzerinde olumsuz etkilere sahip olabilmektedir (Barker, 1986; Bolduc, 2002; Özgün vd., 2017). Bu bağlamda öğretmenlik mesleği branşlarından biri de beden eğitimi ve spor öğretmenliğidir.

Beden eğitimi ve spor öğretmenleri kurumsal amaçları gerçekleştirmenin yanında bu branşa özgü öğretme ve öğrenme ortamında öğrenciler fiziksel olarak aktif olurlar, egzersizin ve sağlıklı bir yaşam tarzının değerini ve faydalarını öğrenirler ve motor becerilerini geliştirirler (Haerens vd., 2010; SHAPE America, 2014). Eğitim-öğretim yılı ilerledikçe beden eğitimi ve spor öğretmeni, öğrencilere önemli yaşam kalitesi becerilerini öğrenmeleri (Cronin ve Allen, 2017; Ayhan ve Özel, 2020), olumlu fiziksel benlik algıları geliştirmeleri (Schmidt vd., 2013; Standage vd., 2012) ve spor temelli öğrenme etkinlikleri yoluyla kişisel karakter oluşturmaları için sürekli ve birikimli fırsatlar sunmaktadır (Ministry of Education, 2018). Bu durumlar, büyük olasılıkla, beden eğitimi ve spor öğretmenin toplumu olumlu yöne ileten bir sosyal iklimi oluşturduğunda gerçekleşir (Lee ve Cho, 2014). Bu çerçevede beden eğitimi ve spor öğretmenlerine ilişkin yüksek iş yaşam kalitesi düzeylerinin, açıklanan durumlar üzerinde oldukça etkili olacağını düşündürmektedir.

Beden eğitimi ve spor öğretmenleri, mesleki sorumluluklarına bağlı olarak hem özel hem de profesyonel yaşamı dengelemek için önemli zorluklarla karşı karşıyadır. Bundan dolayı bazı mesleki durumlarda oldukça yüksek bir stres ve kaygı düzeyine sahip oldukları düşünülmektedir. Beden eğitimi ve spor öğretmenlerine yönelik yaşam kalitesine (örn. Demuth, 2012; Karagün, 2016; Dumčienė, Sipavičiūtė ve Paleckis, 2019) ve tükenmişliğe (örn. Fejgin, Ephraty ve Ben-Sira, 1995; Türkçapar, 2011; Tuna ve Çimen, 2013; Kelgökmen, Saçlı Uzunöz ve Demirhan, 2016; Lee, 2019) yönelik çalışmaların olmasına rağmen, bu öğretmenlerin iş yaşam kalitesi boyutunun araştırılmasına yönelik nispeten sınırlı sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir (bkz. Soytürk ve Tepeköylü Öztürk, 2017). Soytürk ve Tepeköylü Öztürk (2017) tarafından yapılan çalışmada araştırma grubunu Manisa il merkezinde görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenleri incelenmiştir. Bununla birlikte Soytürk ve Tepeköylü Öztürk (2017) tarafından yapılan çalışmadan farklı olarak bu çalışmada; iş yaşam kalitesinin değişik boyutları, genişletilmiş değişkenler ve Bayburt ve Erzurum illerinin tamamına ilişkin oluşturulmuş bir araştırma grubu bağlamında gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalitesi algılarına ilişkin bilgilere ulaşılması durumunun ilgili literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede araştırma, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerini etkileyen değişkenleri belirleme fırsatı sunmakta ve bu bilgilerle, onların iş yaşamlarının kalitesini iyileştirmek için kurumsal amaçlara yönelik potansiyel müdahaleler planlanabilmektedir. Ayrıca beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalitesini etkileyen faktörlerin eğitim süreçleri üzerinde önemli etkileri olabilmektedir. Açıklamalar doğrultusunda beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin çeşitli değişkenler açısından araştırılması ve yorumlanması araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

2. Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi ayrı başlıklar altında açıklanmaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Tarama araştırmaları genel olarak araştırmanın konusuyla ilgili mevcut durumun fotoğraflanarak betimleme yapılmasını amaçlamaktadır (Büyüköztürk vd., 2020). Ayrıca tarama araştırmalarını gerçekleştirenler, genel olarak özelliklerin ve görüşlerin neden kaynaklandığından çok onların, örneklemedeki katılımcılar kapsamında nasıl dağılım gösterdiğiyle ilgilenmektedirler (Fraenkel ve Wallen, 2006). Bu bağlamda nicel olan bu araştırmanın temel amacıyla tutarlı olan genel tarama modeli kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde Bayburt ve Erzurum illerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi okullarında görev yapan 24'ü kadın ve 127'si erkek olmak üzere toplam 151 beden eğitimi ve spor öğretmeninden oluşmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında olasılıklı olmayan örnekleme yaklaşımlarından kolayda örnekleme yönteminden faydalanılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Katılımcılara, araştırmanın amaçlarına uygun olarak hazırlanan anket formu gönüllülük esası gözetilerek 2020-2021 Eğitim-Öğretim Yılı Bahar Dönemi'nde uygulanmıştır. Veri toplama

araçlarının uygulanması aşamasında katılımcılara gerekli açıklamalar yapılmış olup anket formunu doğru bir şekilde cevaplandırmaları sağlanmıştır. Bu form iki bölümden oluşmaktadır. Formun: birinci bölümünde “Kişisel Bilgi Formu” ve ikinci bölümünde “İş Yaşam Kalitesi Ölçeği” yer almaktadır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu’nda katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, öğretmenlik mesleğindeki toplam hizmet yılı, görev yapılan okulda yöneticilik görevi bulunma durumu, görev yapılan kademe, görev yapılan okulun yerleşim yeri, algılanan kişisel gelir düzeyi, algılanan aile gelir düzeyi (kişisel gelir dahil), hissedilen refah düzeyi, aktif olarak spor yapma durumu, aktif olarak yapılan sporun türü ve egzersiz yapma durumu bilgilerinin elde edilmesine yönelik ifadeler yer almaktadır.

2.3.2. İş Yaşam Kalitesi Ölçeği

Katılımcıların iş yaşam kalitelerinin düzeylerinin ölçülmesi amacıyla Van Laar, Edwards ve Easton (2007) tarafından geliştirilen “İş Yaşam Kalitesi Ölçeği” Akar ve Üstüner (2017) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin uyarlama sürecine ilişkin veriler 31 İngilizce öğretmeninden (birinci çalışma grubu/dil geçerliği), 50 öğretmenden (araştırmanın ikinci çalışma grubu/madde toplam korelasyon ve iç tutarlılık katsayılarının incelenmesi), 324 öğretmenden (araştırmanın üçüncü çalışma grubu/yapı geçerliği) ve 118 öğretmenden (araştırmanın dördüncü çalışma grubu/test-tekrar test güvenilirliği) elde edilmiştir. Ölçek 23 maddeden oluşmakta olup beşli Likert tipindedir. Ayrıca bu ölçek; altı alt boyuttan (İş Kariyer Memnuniyeti, Genel İyi Olma, İşi Kontrol Edebilme, Çalışma Koşulları, İş Yaşamında Stres ve Aile-İş Yaşamı Dengesi) oluşmaktadır. Uyarlama çalışmasında ölçeğin psikometrik özellikleri; iç tutarlılık (Cronbach’s Alpha), test-tekrar test ve doğrulayıcı faktör analizi yöntemleriyle araştırılmıştır. Sonuç olarak ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu tespit edilmiştir (Akar ve Üstüner, 2017).

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde IBM SPSS 23.0 versiyonu kullanılmıştır. Elde edilen ve programa aktarılan anket formundaki ham verilerin ilk olarak veri türü gözetilerek tanımlayıcı istatistikleri hesaplanmıştır. Daha sonra elde edilen verilerin normal dağılım özelliği gösterip göstermemesine göre istatistiksel değerlendirmelerde farklılık sınamaları için t-Testi, Tek Yönlü ANOVA ve Kruskal-Wallis Testi, ilişki (korelasyon) sınamaları için ise Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Ölçek boyutlarına ilişkin güvenilirliklerin hesaplanmasında iç tutarlılık çerçevesinde Cronbach’s Alpha katsayısı dikkate alınmıştır. Ayrıca istatistiksel değerlendirmelerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir.

3. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, ilgili verilerin analizleri sonucunda elde edilen bulgular tablolar şeklinde sunulmaktadır.

Tablo 1. Değişkenlere İlişkin Frekans ve Yüzdeler

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kadın	24	15.9
	Erkek	127	84.1

Medeni Durum	Evli	120	79.5
	Bekar	31	20.5
Eğitim Düzeyi	Lisans	130	86.1
	Lisansüstü	21	13.9
Görev Yapılan Okulda Yöneticilik Görevi Var mı?	Evet	29	19.2
	Hayır	122	80.8
Görev Yapılan Kademe	İlköğretim	51	33.8
	Ortaöğretim	100	66.2
Görev Yapılan Okulun Yerleşim Yeri	Köy+Belde	29	19.2
	İlçe Merkezi	47	31.1
	İl Merkezi	75	49.7
Algılanan Kişisel Gelir Düzeyi	Düşük	42	27.8
	Orta	101	66.9
	Yüksek	8	5.3
Algılanan Aile Gelir Düzeyi (Kişisel Gelir Dahil)	Düşük	34	22.5
	Orta	110	72.8
	Yüksek	7	4.6
Hissedilen Refah Düzeyi	Alt Düzey	39	25.8
	Orta Düzey	102	67.5
	Üst Düzey	10	6.6
Aktif Olarak Spor Yapma Durumu	Evet	90	59.6
	Hayır	61	40.4
Aktif Olarak Spor Yapılan Sporun Türü	Bireysel Spor	61	67.8
	Takım Sportu	29	32.2
Egzersiz Yapma Durumu	Evet	103	68.2
	Hayır	48	31.8
Toplam		151	100,0

Tablo 1 incelendiğinde katılımcılara ilişkin erkek sayısı kadın sayısından, evli sayısı bekar sayısından, lisans mezunu olanların sayısı lisansüstü mezuniyeti olanların sayısından, görev yapılan okulda yöneticilik görevi bulunmayanların sayısı bulunanların sayısından ve ortaöğretim kademesinde görev yapanların sayısı ilköğretimde görev yapanların sayısından oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca okulun yerleşim yeri bağlamında en fazla katılımcının il merkezinde olduğu anlaşılmaktadır. Hissedilen refah bağlamında en fazla katılımcının orta düzey; Algılanan kişisel gelir düzeyi ve algılanan aile gelir düzeyi (kişisel gelir dahil) değişkenleri kapsamında en fazla katılımcının orta düzey gruplarında olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun aktif olarak spor ve/veya egzersiz yaptığı tespit edilmiştir. Ayrıca aktif olarak spor yapan katılımcıların çoğunluğunun bireysel spor yaptığı anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Yaş ve Öğretmenlik Mesleğindeki Toplam Hizmet Yılı Değişkenlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Değişken	n	Ortalama	Medyan	Std. Sapma	Minimum	Maksimum	Çarpıklık	Basıklık
Yaş	151	37.106	38.000	6.5708	26.0	50.0	-.058	-1.060
Öğretmenlik Mesleğindeki Toplam Hizmet Yılı	148	10.83	10.00	6.486	1	24	.187	-1.022

Tablo 2'ye göre katılımcıların yaş değişkeni ortalamasının 37.106 ve standart sapmasının 6.5708; öğretmenlik mesleğindeki toplam hizmet yılı değişkeni ortalamasının 10.83 ve standart sapmasının 6.486 olduğu görülmektedir. Ayrıca tabloya ilişkin çarpıklık ve

basıklık değerleri incelendiğinde bu değişkenlerin normal dağılım sergiledikleri sonucuna varılmıştır (bkz. George ve Mallery, 2010; Tabachnick ve Fidell, 2013).

Tablo 3. Ölçek Boyutlarının Güvenirlik Analizi Sonuçları

Boyutlar	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
İş Kariyer Memnuniyeti	.810	6
Genel İyi Olma	.871	6
İşi Kontrol Edebilme	.786	3
Çalışma Koşulları	.847	3
İş Yaşamında Stres	.705	2
Aile-İş Yaşamı Dengesi	.754	3
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	.938	23

Tablo 3'e göre araştırma kapsamında hesaplanan iç tutarlılık katsayıları (Cronbach's Alpha) bağlamında ölçek boyutlarının güvenilir oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 4. Ölçek Boyutlarının Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyutlar	n	Ortalama	Medyan	Std. Sapma	Minimum	Maksimum	Çarpıklık	Basıklık
İş Kariyer Memnuniyeti	151	3,9603	4	0,77811	1,83	5	-0,409	-0,729
Genel İyi Olma	151	3,7466	3,8333	0,85084	1,5	5	-0,607	-0,16
İşi Kontrol Edebilme	151	3,9691	4	0,88724	1	5	-0,712	-0,014
Çalışma Koşulları	151	3,7704	3,6667	0,99791	1	5	-0,54	-0,364
İş Yaşamında Stres	151	2,1424	2	1,03823	1	5	0,65	-0,338
Aile-İş Yaşamı Dengesi	151	3,989	4	0,88562	1	5	-0,749	0,117
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	151	3,8759	3,9565	0,71404	1,7	5	-0,539	-0,12

Tablo 4'e göre katılımcıların iş kariyer memnuniyeti, genel iyi olma, işi kontrol edebilme, çalışma koşulları, aile-iş yaşamı dengesi ve genel iş yaşam kalitesi seviyelerinin yüksek düzeyde; iş yaşamında stres seviyelerinin ise düşük düzeyde olduğu söylenebilmektedir. Buna ek olarak çarpıklık ve basıklık değerleri çerçevesinde bu ölçek boyutlarının normal dağılım sergiledikleri kabul edilmiştir (bkz. George ve Mallery, 2010; Tabachnick ve Fidell, 2013).

Tablo 5: Cinsiyet Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	n	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	t	p
İş Kariyer Memnuniyeti	Kadın	24	4.1181	.80829	149	1.084	.280
	Erkek	127	3.9304	.77193			
Genel İyi Olma	Kadın	24	3.9069	.85154	149	1.007	.316
	Erkek	127	3.7163	.85066			
İşi Kontrol Edebilme	Kadın	24	3.9861	1.06992	149	.102	.919
	Erkek	127	3.9659	.85329			
Çalışma Koşulları	Kadın	24	4.0278	.99718	149	1.382	.169
	Erkek	127	3.7218	.99449			
İş Yaşamında Stres	Kadın	24	2.2708	1.01059	149	.660	.511
	Erkek	127	2.1181	1.04551			
Aile-İş Yaşamı Dengesi	Kadın	24	4.0000	.79248	149	.066	.947
	Erkek	127	3.9869	.90501			
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	Kadın	24	3.9852	.72402	149	.817	.415
	Erkek	127	3.8552	.71314			

Tablo 5 incelendiğinde cinsiyet değişkeni bağlamında ölçek boyutlarının puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 6. Yaş ve Öğretmenlik Mesleğindeki Toplam Hizmet Yılı Değişkenleri ile Ölçek Boyutları Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Boyutlar		Yaş	Öğretmenlik Mesleğindeki Toplam Hizmet Yılı
İş Kariyer Memnuniyeti	r	-.075	-.055
	p	.360	.504
	n	151	148
Genel İyi Olma	r	.061	.014
	p	.458	.866
	n	151	148
İşi Kontrol Edebilme	r	-.014	.042
	p	.862	.612
	n	151	148
Çalışma Koşulları	r	.022	.036
	p	.791	.665
	n	151	148
İş Yaşamında Stres	r	-.130	-.074
	p	.111	.369
	n	151	148
Aile-İş Yaşamı Dengesi	r	.027	.073
	p	.739	.375
	n	151	148
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	r	.020	.023
	p	.809	.782
	n	151	148

Tablo 6'ya göre katılımcıların yaşları ile ölçek boyutlarının puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p>0.05$). Ayrıca katılımcıların öğretmenlik mesleğindeki toplam hizmet yılları ile ölçek boyutlarının puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 7. Medeni Durum Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Medeni Durum	n	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	t	p
İş Kariyer Memnuniyeti	Evli	120	3.9750	.76228	149	.457	.649
	Bekar	31	3.9032	.84741			
Genel İyi Olma	Evli	120	3.7497	.86073	149	.089	.929
	Bekar	31	3.7344	.82505			
İşi Kontrol Edebilme	Evli	120	3.9694	.86643	149	.009	.992
	Bekar	31	3.9677	.97887			
Çalışma Koşulları	Evli	120	3.7750	.97987	149	.111	.912
	Bekar	31	3.7527	1.08173			
İş Yaşamında Stres	Evli	120	2.1042	1.00815	149	-.889	.375
	Bekar	31	2.2903	1.15307			
Aile-İş Yaşamı Dengesi	Evli	120	4.0111	.86958	149	.603	.547
	Bekar	31	3.9032	.95527			
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	Evli	120	3.8872	.69554	149	.380	.704
	Bekar	31	3.8323	.79233			

Tablo 7 incelendiğinde medeni durum değişkeni bağlamında ölçek boyutlarının puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 8. Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Eğitim Düzeyi	n	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	t	p
İş Kariyer Memnuniyeti	Lisans	130	3.9859	.78915	149	1.007	.315
	Lisansüstü	21	3.8016	.70241			
Genel İyi Olma	Lisans	130	3.7415	.86512	149	-.181	.857

İş Kontrol Edebilme	Lisansüstü	21	3.7778	.77519			
	Lisans	130	4.0000	.86466			
	Lisansüstü	21	3.7778	1.01835	149	1.065	.288
Çalışma Koşulları	Lisans	130	3.8103	1.00382			
	Lisansüstü	21	3.5238	.94617			
	Lisans	130	2.1423	1.02722	149	1.223	.223
İş Yaşamında Stres	Lisans	130	2.1429	.91493			
	Lisansüstü	21	3.9897	1.13074			
	Lisans	130	3.9841	.69503	149	-.002	.998
Aile-İş Yaşamı Dengesi	Lisans	130	3.8906	.73429			
	Lisansüstü	21	3.7847	.57966			
	Lisans	130	3.8906	.73429	149	.027	.979
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	Lisans	130	3.8906	.73429			
	Lisansüstü	21	3.7847	.57966			
	Lisans	130	3.8906	.73429	149	.630	.530

Tablo 8 incelendiğinde eğitim düzeyi değişkeni bağlamında ölçek boyutlarının puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 9. Görev Yapılan Okulda Yöneticilik Görevi Bulunma Durumu Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Görev Yapılan Okulda Yöneticilik Görevi Var mı?	n	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	t	p
İş Kariyer Memnuniyeti	Evet	29	4.1839	.64295			
	Hayır	122	3.9071	.80004	149	1.733	.085
Genel İyi Olma	Evet	29	3.8644	.60513			
	Hayır	122	3.7186	.89921	149	.829	.409
İş Kontrol Edebilme	Evet	29	4.3563	.54867			
	Hayır	122	3.8770	.92828	149	2.668*	.008
Çalışma Koşulları	Evet	29	3.9885	.75321			
	Hayır	122	3.7186	1.04360	149	1.312	.191
İş Yaşamında Stres	Evet	29	2.4655	1.22424			
	Hayır	122	2.0656	.97902	149	1.880	.062
Aile-İş Yaşamı Dengesi	Evet	29	4.1034	.75647			
	Hayır	122	3.9617	.91433	149	.773	.440
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	Evet	29	4.0314	.50781			
	Hayır	122	3.8389	.75179	149	1.308	.193

* $p<0.05$

Tablo 9 incelendiğinde görev yapılan okulda yöneticilik görevi bulunma durumu değişkenine göre işi kontrol edebilme alt boyutu kapsamında yöneticilik görevi bulunanların lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Ancak diğer ölçek boyutları bağlamında puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 10. Görev Yapılan Kademe Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Görev Yapılan Kademe	n	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	t	p
İş Kariyer Memnuniyeti	İlköğretim	51	3.9444	.76787			
	Ortaöğretim	100	3.9683	.78699	149	-.178	.859
Genel İyi Olma	İlköğretim	51	3.7379	.92746			
	Ortaöğretim	100	3.7510	.81386	149	-.089	.929
İş Kontrol Edebilme	İlköğretim	51	3.9020	.97135			
	Ortaöğretim	100	4.0033	.84420	149	-.663	.508
Çalışma Koşulları	İlköğretim	51	3.7124	.93576			
	Ortaöğretim	100	3.8000	1.03149	149	-.509	.612
İş Yaşamında Stres	İlköğretim	51	1.8922	.84447			
	Ortaöğretim	100	2.2700	1.10650	149	-2.140*	.034
Aile-İş Yaşamı Dengesi	İlköğretim	51	3.9935	.92734			
	Ortaöğretim	100	3.9867	.86835	149	.044	.965
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	İlköğretim	51	3.8751	.70993			
	Ortaöğretim	100	3.8763	.71969	149	-.009	.993

* $p<0.05$

Tablo 10 incelendiğinde görev yapılan kademe değişkenine göre iş yaşamında stres alt boyutu kapsamında ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Ancak diğer ölçek boyutları bağlamında puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 11. Görev Yapılan Okulun Yerleşim Yeri Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Boyutlar	Grup	Ortalama	Std. Sapma	sd	F	p
İş Kariyer Memnuniyeti	Köy+Belde	4.2069	.74223	150	2.027	.135
	İlçe Merkezi	3.9574	.81906			
	İl Merkezi	3.8667	.75437			
Genel İyi Olma	Köy+Belde	3.8644	1.01727	150	.565	.570
	İlçe Merkezi	3.7837	.77156			
	İl Merkezi	3.6778	.83348			
İş Kontrol Edebilme	Köy+Belde	4.2759	.89118	150	2.454	.089
	İlçe Merkezi	3.8227	.93729			
	İl Merkezi	3.9422	.83535			
Çalışma Koşulları	Köy+Belde	4.0230	.91691	150	1.198	.305
	İlçe Merkezi	3.7447	1.04306			
	İl Merkezi	3.6889	.99599			
İş Yaşamında Stres	Köy+Belde	2.0345	1.17967	150	3.030	.051
	İlçe Merkezi	2.4468	1.04379			
	İl Merkezi	1.9933	.94616			
Aile-İş Yaşamı Dengesi	Köy+Belde	4.1724	.91989	150	.982	.377
	İlçe Merkezi	3.8794	.98644			
	İl Merkezi	3.9867	.80247			
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	Köy+Belde	4.0779	.74308	150	1.448	.238
	İlçe Merkezi	3.8215	.74441			
	İl Merkezi	3.8319	.67841			

Tablo 11 incelendiğinde görev yapılan okulun yerleşim yeri değişkeni bağlamında ölçek boyutlarının puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Tablo 12. Algılanan Kişisel Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Grup	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Farklılık
İş Kariyer Memnuniyeti	Düşük	42	68.42	2	5.552	.062	---
	Orta	101	76.63				
	Yüksek	8	107.81				
Genel İyi Olma	Düşük	42	43.82	2	33.305*	.000	Yüksek>Orta; Orta>Düşük
	Orta	101	86.89				
	Yüksek	8	107.44				
İş Kontrol Edebilme	Düşük	42	72.70	2	7.050*	.029	Yüksek>Düşük; Yüksek>Orta
	Orta	101	74.25				
	Yüksek	8	115.44				
Çalışma Koşulları	Düşük	42	66.93	2	7.881*	.019	Yüksek>Düşük
	Orta	101	76.79				
	Yüksek	8	113.63				
İş Yaşamında Stres	Düşük	42	81.26	2	2.729	.256	---
	Orta	101	72.40				
	Yüksek	8	93.88				
Aile-İş Yaşamı Dengesi	Düşük	42	70.55	2	1.576	.455	---
	Orta	101	77.16				
	Yüksek	8	90.00				
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	Düşük	42	59.52	2	10.817*	.004	Yüksek>Düşük; Orta>Düşük
	Orta	101	80.47				
	Yüksek	8	106.13				

* $p<0.05$

Tablo 12 incelendiğinde algılanan kişisel gelir düzeyi değişkenine göre genel iyi olma (“Yüksek” ile “Orta” grupları arasında olup “Yüksek” lehine ve “Orta” ile “Düşük” grupları arasında olup “Orta” lehine), işi kontrol edebilme (“Yüksek” ile “Düşük” grupları arasında olup “Yüksek” lehine ve “Yüksek” ile “Orta” grupları arasında olup “Yüksek” lehine), çalışma koşulları (“Yüksek” ile “Düşük” grupları arasında olup “Yüksek” lehine) ve genel iş yaşam kalitesi (“Yüksek” ile “Düşük” grupları arasında olup “Yüksek” lehine ve “Orta” ile “Düşük” grupları arasında olup “Orta” lehine) boyutları kapsamında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Ancak diğer ölçek boyutları bağlamında puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 13. Algılanan Aile Gelir Düzeyi (Kişisel Gelir Dahil) Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Grup	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Farklılık
İş Kariyer Memnuniyeti	Düşük	34	71.13	2	7.136*	.028	Yüksek>Düşük; Yüksek>Orta
	Orta	110	74.80				
	Yüksek	7	118.43				
Genel İyi Olma	Düşük	34	51.38	2	19.103*	.000	Yüksek>Düşük; Orta>Düşük
	Orta	110	80.85				
	Yüksek	7	119.36				
İş Kontrol Edebilme	Düşük	34	66.40	2	9.578*	.008	Yüksek>Düşük; Yüksek>Orta
	Orta	110	76.04				
	Yüksek	7	122.00				
Çalışma Koşulları	Düşük	34	67.18	2	11.418*	.003	Yüksek>Düşük; Yüksek>Orta
	Orta	110	75.43				
	Yüksek	7	127.86				
İş Yaşamında Stres	Düşük	34	85.85	2	3.518	.172	---
	Orta	110	72.04				
	Yüksek	7	90.43				
Aile-İş Yaşamı Dengesi	Düşük	34	70.40	2	2.919	.232	---
	Orta	110	76.14				
	Yüksek	7	101.07				
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	Düşük	34	61.62	2	10.405*	.006	Yüksek>Düşük
	Orta	110	77.75				
	Yüksek	7	118.29				

* $p<0.05$

Tablo 13 incelendiğinde algılanan aile gelir düzeyi (kişisel gelir dahil) değişkenine göre iş kariyer memnuniyeti (“Yüksek” ile “Düşük” grupları arasında olup “Yüksek” lehine ve “Yüksek” ile “Orta” grupları arasında olup “Yüksek” lehine), genel iyi olma (“Yüksek” ile “Düşük” grupları arasında olup “Yüksek” lehine ve “Orta” ile “Düşük” grupları arasında olup “Orta” lehine), işi kontrol edebilme (“Yüksek” ile “Düşük” grupları arasında olup “Yüksek” lehine ve “Yüksek” ile “Orta” grupları arasında olup “Yüksek” lehine), çalışma koşulları (“Yüksek” ile “Düşük” grupları arasında olup “Yüksek” lehine ve “Yüksek” ile “Orta” grupları arasında olup “Yüksek” lehine ve) ve genel iş yaşam kalitesi (“Yüksek” ile “Düşük” grupları arasında olup “Yüksek” lehine) boyutları kapsamında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Ancak diğer ölçek boyutları bağlamında puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 14. Hissedilen Refah Düzeyi Değişkenine Göre Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Grup	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	p	Anlamlı Farklılık
İş Kariyer Memnuniyeti	Alt Düzey	39	59.28	2	16.463*	.000	Üst Düzey>Alt Düzey; Üst Düzey>Orta Düzey
	Orta Düzey	102	78.01				

	Üst Düzey	10	120.70				
Genel İyi Olma	Alt Düzey	39	37.53	2	46.342*	.000	Üst Düzey>Alt Düzey; Orta Düzey>Alt Düzey
	Orta Düzey	102	86.39				
	Üst Düzey	10	120.10				
İşi Kontrol Edebilme	Alt Düzey	39	62.23	2	9.835*	.007	Üst Düzey>Alt Düzey
	Orta Düzey	102	78.07				
	Üst Düzey	10	108.55				
Çalışma Koşulları	Alt Düzey	39	58.65	2	14.693*	.001	Üst Düzey>Orta Düzey; Üst Düzey>Alt Düzey; Orta Düzey>Alt Düzey
	Orta Düzey	102	78.82				
	Üst Düzey	10	114.90				
İş Yaşamında Stres	Alt Düzey	39	86.10	2	3.046	.218	---
	Orta Düzey	102	72.01				
	Üst Düzey	10	77.25				
Aile-İş Yaşamı Dengesi	Alt Düzey	39	61.69	2	12.096*	.002	Üst Düzey>Orta Düzey; Üst Düzey>Alt Düzey
	Orta Düzey	102	77.75				
	Üst Düzey	10	113.90				
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	Alt Düzey	39	50.41	2	24.748*	.000	Üst Düzey>Orta Düzey; Üst Düzey>Alt Düzey; Orta Düzey>Alt Düzey
	Orta Düzey	102	81.55				
	Üst Düzey	10	119.15				

*p<0.05

Tablo 14 incelendiğinde hissedilen refah düzeyi değişkenine göre iş kariyer memnuniyeti (“Üst Düzey” ile “Alt Düzey” grupları arasında olup “Üst Düzey” lehine ve “Üst Düzey” ile “Orta Düzey” grupları arasında olup “Üst Düzey” lehine), genel iyi olma (“Üst Düzey” ile “Alt Düzey” grupları arasında olup “Üst Düzey” lehine ve “Orta Düzey” ile “Alt Düzey” grupları arasında olup “Orta Düzey” lehine), işi kontrol edebilme (“Üst Düzey” ile “Alt Düzey” grupları arasında olup “Üst Düzey” lehine), çalışma koşulları (“Üst Düzey” ile “Orta Düzey” grupları arasında olup “Üst Düzey” lehine; “Üst Düzey” ile “Alt Düzey” grupları arasında olup “Üst Düzey” lehine ve “Orta Düzey” ile “Alt Düzey” grupları arasında olup “Orta Düzey” lehine), aile-iş yaşamı dengesi (“Üst Düzey” ile “Orta Düzey” grupları arasında olup “Üst Düzey” lehine ve “Üst Düzey” ile “Alt Düzey” grupları arasında olup “Üst Düzey” lehine) ve genel iş yaşam kalitesi (“Üst Düzey” ile “Orta Düzey” grupları arasında olup “Üst Düzey” lehine; “Üst Düzey” ile “Alt Düzey” grupları arasında olup “Üst Düzey” lehine ve “Orta Düzey” ile “Alt Düzey” grupları arasında olup “Orta Düzey” lehine) boyutları kapsamında istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir (p<0.05). Ancak iş yaşamında stres alt boyutu bağlamında puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir (p>0.05).

Tablo 15. Aktif Olarak Spor Yapma Durumu Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Aktif Olarak Spor Yapma Durumu	n	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	t	p
İş Kariyer Memnuniyeti	Evet	90	3.9852	.79270	149	.477	.634
	Hayır	61	3.9235	.76107			
Genel İyi Olma	Evet	90	3.7219	.88188	149	-.433	.666
	Hayır	61	3.7831	.80867			
İşi Kontrol Edebilme	Evet	90	3.9519	.92888	149	-.289	.773
	Hayır	61	3.9945	.82886			
Çalışma Koşulları	Evet	90	3.7630	1.04367	149	-.111	.912
	Hayır	61	3.7814	.93469			
İş Yaşamında Stres	Evet	90	2.1167	1.01961	149	-.369	.713
	Hayır	61	2.1803	1.07251			
Aile-İş Yaşamı Dengesi	Evet	90	4.0222	.89499	149	.559	.577
	Hayır	61	3.9399	.87667			
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	Evet	90	3.8790	.73955	149	.065	.948
	Hayır	61	3.8713	.68065			

Tablo 15 incelendiğinde aktif olarak spor yapma durumu değişkeni bağlamında ölçek boyutlarının puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir (p>0.05).

Tablo 16. Aktif Olarak Yapılan Sporun Türü Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Aktif Olarak Yapılan Sporun Türü	n	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	t	p
İş Kariyer Memnuniyeti	Bireysel Spor	61	3.9372	.83951	88	-.832	.408
	Takım Spor	29	4.0862	.68664			
Genel İyi Olma	Bireysel Spor	61	3.6448	.93565	88	-1.205	.231
	Takım Spor	29	3.8839	.74560			
İşi Kontrol Edebilme	Bireysel Spor	61	3.8197	.99921	88	-1.990*	.050
	Takım Spor	29	4.2299	.69638			
Çalışma Koşulları	Bireysel Spor	61	3.7049	1.10905	88	-.763	.447
	Takım Spor	29	3.8851	.89654			
İş Yaşamında Stres	Bireysel Spor	61	2.0902	.88274	88	-.356	.723
	Takım Spor	29	2.1724	1.27669			
Aile-İş Yaşamı Dengesi	Bireysel Spor	61	4.0055	.89130	88	-.256	.798
	Takım Spor	29	4.0575	.91751			
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	Bireysel Spor	61	3.8218	.79802	88	-1.065	.290
	Takım Spor	29	3.9993	.59304			

*p<0.05

Tablo 16 incelendiğinde aktif olarak yapılan sporun türü değişkenine göre işi kontrol edebilme alt boyutu kapsamında aktif olarak takım sporu yapan öğretmenlerin lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir (p<0.05). Ancak diğer ölçek boyutları bağlamında puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir (p>0.05).

Tablo 17. Egzersiz Yapma Durumu Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Egzersiz Yapma Durumu	n	Ortalama	Std. Sapma	Ser. Der.	t	p
İş Kariyer Memnuniyeti	Evet	103	4.0696	.75137	149	2.576*	.011
	Hayır	48	3.7257	.79037			
Genel İyi Olma	Evet	103	3.8074	.86153	149	1.291	.199
	Hayır	48	3.6160	.82100			
İşi Kontrol Edebilme	Evet	103	4.0421	.84364	149	1.487	.139
	Hayır	48	3.8125	.96488			
Çalışma Koşulları	Evet	103	3.8641	.98401	149	1.700	.091
	Hayır	48	3.5694	1.00814			
İş Yaşamında Stres	Evet	103	2.0825	1.07123	149	-1.038	.301
	Hayır	48	2.2708	.96182			
Aile-İş Yaşamı Dengesi	Evet	103	4.1230	.84918	149	2.785*	.006
	Hayır	48	3.7014	.90243			
İş Yaşam Kalitesi (Genel)	Evet	103	3.9645	.69761	149	2.266*	.025
	Hayır	48	3.6856	.71890			

*p<0.05

Tablo 17 incelendiğinde egzersiz yapma durumu değişkenine göre iş kariyer memnuniyeti, aile-iş yaşamı dengesi ve genel iş yaşam kalitesi boyutları kapsamında egzersiz yapan öğretmenlerin lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğu görülmektedir (p<0.05). Ancak diğer ölçek boyutları bağlamında puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı tespit edilmiştir (p>0.05).

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırma, Bayburt ve Erzurum illeri çerçevesinde beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalite düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda araştırma amacıyla uyumlu anket formu hazırlanmış ve bu formun çalışma grubuna uygulanması neticesinde elde edilen ham veriler çeşitli istatistiksel analiz teknikleri kullanılarak bulgulara dönüştürülmüştür. Bu bağlamda, bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ilgili literatür çerçevesinde tartışılarak araştırma detaylandırılmıştır.

Bu çerçevede katılımcıların iş kariyer memnuniyeti, genel iyi olma, işi kontrol edebilme, çalışma koşulları, aile-iş yaşamı dengesi ve genel iş yaşam kalitesi seviyelerinin yüksek düzeyde; iş yaşamında stres seviyelerinin ise düşük düzeyde olduğu söylenebilmektedir.

Cinsiyet değişkeni göz önünde bulundurulduğunda ölçek boyutları kapsamında anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Bu bağlamda katılımcılar çerçevesindeki beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalitesi algıları cinsiyet ekseninde benzer olduğu söylenebilmektedir. Bu durum, kadın veya erkek beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin benzer görev ve sorumluluklar aldıklarından kaynaklanabilmektedir. Bu araştırma bulgusu Soytürk ve Tepeköylü Öztürk (2017) ve Yaman (2019) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Ayrıca Akın Kösterelioğlu (2011), Çelik ve Tabancalı (2012) ve Parameswari ve Kadhiraavan (2014) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla kısmen örtüşmektedir. Bununla birlikte Mehdipour vd. (2012) tarafından yapılan çalışma sonucuyla çelişmektedir. Çelişen bu durumun, branş farklılığından ve dolayısıyla maruz kalınan dinamiklerin değişmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Yaş değişkeni göz önünde bulundurulduğunda ölçek boyutları kapsamında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bu durumda, yaş düzeyi fark etmeksizin beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalitesi algılarına ilişkin benzer duygu ve düşüncelere sahip oldukları anlaşılmıştır. Bu sonuç Yaman (2019) tarafından yapılan çalışmanın sonucuyla tutarlıdır. Bununla birlikte Akın Kösterelioğlu (2011) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla kısmen örtüşmektedir. Bu muhtemel sonucun, beden eğitimi ve spor öğretmenleri bağlamında gerek teorik gerekse uygulama ders boyutunda ve öğretme-öğrenme sürecinde yaş düzeyi fark etmeksizin benzer dinamiklere maruz kalmalarından kaynaklanabileceği söylenebilmektedir.

Öğretmenlik mesleğindeki toplam hizmet yılı değişkeni göz önünde bulundurulduğunda ölçek boyutları kapsamında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Bu durumda, mesleki hizmet yılı düzeyi fark etmeksizin beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalitesi algılarına ilişkin benzer duygu ve düşüncelere sahip oldukları anlaşılmıştır. Bu muhtemel sonucun, beden eğitimi ve spor öğretmenleri bağlamında gerek teorik gerekse uygulama ders boyutunda ve öğretme-öğrenme sürecinde mesleki hizmet yılı düzeyi fark etmeksizin benzer dinamiklere maruz kalmalarından kaynaklanabileceği söylenebilmektedir. Bu sonuç Yaman (2019) tarafından yapılan çalışmanın sonucuyla tutarlıdır. Bununla birlikte Soytürk ve Tepeköylü Öztürk (2017) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Ayrıca Akın Kösterelioğlu (2011) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla kısmen çelişmektedir. Kısmen çelişen bu durumun, branş farklılığından ve dolayısıyla maruz kalınan dinamiklerin değişmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Medeni durum değişkeni göz önünde bulundurulduğunda ölçek boyutları kapsamında anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Bu bağlamda katılımcılar çerçevesindeki beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalitesi algılarının medeni durum ekseninde benzer olduğu söylenebilmektedir. Bu bağlamda ulaşılan bu sonuç, evli veya bekar beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin benzer görev ve sorumluluklar aldıklarından kaynaklanabilmektedir. Bu araştırma bulgusu Mehdipour vd. (2012) ve Yaman (2019) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Ancak Akın Kösterelioğlu (2011) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla kısmen çelişmektedir. Kısmen çelişen bu durumun, branş farklılığından ve dolayısıyla maruz kalınan dinamiklerin değişmesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Eğitim düzeyi değişkeni göz önünde bulundurulduğunda ölçek boyutları kapsamında anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Bu bağlamda katılımcılar çerçevesindeki beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalitesi algıları eğitim düzeyi ekseninde benzer olduğu söylenebilmektedir. Bu bağlamda ulaşılan bu sonuç, lisans veya lisansüstü eğitimi düzeyine sahip beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin benzer görev ve sorumluluklar aldıklarından kaynaklanabilmektedir. Bu sonuç Yaman (2019) tarafından yapılan çalışmanın sonucuyla tutarlıdır.

Görev yapılan okulda yöneticilik görevi bulunma durumu değişkeni göz önünde bulundurulduğunda işi kontrol edebilme alt boyutu kapsamında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda yöneticilik görevi bulunan beden eğitimi ve spor öğretmenlerin yaptıkları iş üzerindeki kontrolleri, yöneticilik görevi bulunmayanlarınkinden daha yüksektir. Bu çerçevede bazı öğretmenlerin yöneticilik görevlerinin bulunması sebebiyle yapılan faaliyetler üzerinde kontrole sahip olmaları gerekmektedir. Bu kapsamda ulaşılan sonucun muhtemel olduğu düşünülmektedir.

Görev yapılan kademe değişkeni göz önünde bulundurulduğunda iş yaşamında stres alt boyutu kapsamında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda ortaöğretimde görev yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerin iş hayatındaki algıladıkları stres düzeyi, ilköğretimde görev yapanlarınkinden daha yüksektir. Bu muhtemel sonucun, öğretmenlerin liselerdeki öğrencilerin ergenlik dönemine ilişkin olası problemlerine karşı maruz kalma düzeyleri görece olarak daha yüksek olduğundan kaynakladığı düşünülmektedir. Bu değişken bağlamında ulaşılan araştırma sonuçları Soytürk ve Tepeköylü Öztürk (2017) tarafından yapılan çalışma sonuçlarıyla kısmen örtüşmektedir.

Görev yapılan okulun yerleşim yeri değişkeni göz önünde bulundurulduğunda ölçek boyutları kapsamında anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Bu bağlamda katılımcılar çerçevesindeki beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalitesi algıları görev yapılan okulun yerleşim yeri ekseninde benzer olduğu söylenebilmektedir. Bu bağlamda ulaşılan bu sonuç, köy/belde, ilçe merkezi veya il merkezi çerçevesinde beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin benzer görev ve sorumluluklar aldıklarından kaynaklanabilmektedir. Bu sonuç Yaman (2019) tarafından yapılan çalışmanın sonucuyla tutarlıdır.

Algılanan kişisel gelir düzeyi, algılanan aile gelir düzeyi ve hissedilen refah düzeyi değişkenleri bağlamında ulaşılan bulgular bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde alt refah düzeyi ve/veya düşük gelir düzeyi, beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kaliteleri açısından olumsuz bir durum olarak öne çıkmaktadır. Gelir düzeyi bağlamında ulaşılan araştırma sonucu Yaman (2019) tarafından yapılan çalışmanın sonucuyla tutarlıdır. Öğretmenlerin mesleki duygu durumları üzerinde öğretmen refahının dolayısıyla refah için oldukça önemli bir unsur olan gelir değişkeninin kritik olduğu ifade edilmektedir (Gerber, Whitebook ve Weinstein, 2007; Yoon, 2008; Oberle vb., 2020). Ayrıca gelir; sosyal destek ve sosyal kimlik, öz saygı ve amaç duygusu sağlamaktadır (Jahoda, 1981; Boardman vd., 2003). Dolayısıyla bu araştırma kapsamında ulaşılan sonuçların muhtemel olduğu düşünülmektedir.

Aktif olarak spor yapma durumu değişkeni göz önünde bulundurulduğunda ölçek boyutları kapsamında anlamlı bir farklılığın olmadığı bulunmuştur. Bu bağlamda katılımcılar çerçevesindeki beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin iş yaşam kalitesi algıları aktif olarak spor yapma durumu ekseninde benzer olduğu söylenebilmektedir. Bu bağlamda ulaşılan bu sonuç, aktif olarak spor yapan veya yapmayan beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin benzer

görev ve sorumluluklar aldıklarından kaynaklanabilmektedir. Ayrıca bu öğretmenlik branşına özgü durumlardan dolayı hali hazırda sportif aktiviteye yakınlık muhtemel bir beklentidir. Bu durum aktif olarak spor yapma değişkeni ekseninde ele alındığında bu muhtemel beklentinin iş yaşam kalitesine ilişkin katılımcı puanlarını birbirine yaklaştırdığı şeklinde yorumlanabilmektedir.

Aktif olarak spor yapılan sporun türü değişkeni göz önünde bulundurulduğunda işi kontrol edebilme alt boyutu kapsamında anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda aktif olarak takım sporu yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerin yaptıkları iş üzerindeki kontrolleri, aktif olarak bireysel spor yapanlarınkinden daha yüksektir. Takım sporlarında oyuncular takımlarıyla iç içedir, algıları bağımsız değildir (Grégoire vd., 2021). Takım sporlarıyla ilgili önemli bir kavram olan sosyal bağlamla (Eys, Bruner ve Martin, 2019) ilgili önemli bir husus, sporcuların spor takımlarına üyelikleriyle ilişkilendirdikleri ortak kimlik duygusudur (Haslam, Fransen ve Boen, 2020). Buna bağlı olarak ulaşılan bu araştırma bulgusu, takım sporlarının kollektif duygu, düşünce ve davranış özelliklerini görece olarak bireysel sporlardan daha fazla geliştirdiği durumuna bağlanabilmektedir.

Egzersiz yapma durumu değişkeni göz önünde bulundurulduğunda iş kariyer memnuniyeti, aile-iş yaşamı dengesi ve genel iş yaşam kalitesi alt boyutları kapsamında anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda egzersiz yapan beden eğitimi ve spor öğretmenlerin iş kariyer memnuniyetleri, iş hayatı ile özel yaşam arasındaki denge düzeyleri ve işlerine yönelik olumlu tutumları egzersiz yapmayanlarınkinden daha yüksektir. Ayrıca istatistiksel olarak anlamlılık göz önünde bulundurulmadığında egzersiz yapanların, olumsuz bir durum olan iş yaşamında stres alt boyutu dışındaki diğer alt boyutları düzeylerinin daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Fiziksel aktivite bağlamında yapılan egzersizler, strese tepki olarak uyarılan sempatik sinir aktivitesini ve fizyolojik gerilim ve stres düzeyini azaltmaktadır (Vancampfort vd., 2013). Ayrıca fiziksel egzersizlerin vücudun adrenalin ve kortizol gibi olumsuz duygu hormonlarının seviyelerini azaltmakta ve bireyin kendini iyi hissetmesini sağlayan endorfin gibi hormonların salgılanmasını ise tetiklemektedir (Harvard Medical School, 2020). Buna ek olarak fiziksel egzersizin birçok fiziksel ve zihinsel hastalık için çare olduğu ileri sürülmektedir (Raglin ve Wilson, 2012). Bu bağlamda hem uygulayıcılar hem de araştırmacılar stres gibi olumsuz duygu durumlarının zararlı etkileriyle başa çıkmak için etkili bir yöntem olarak bireyleri fiziksel egzersize yönlendirmektedirler (Chen, 2016; Klaperski, 2018). Dolayısıyla bu araştırma kapsamında ulaşılan sonuçların tutarlı olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin çeşitli değişkenler kapsamındaki iş yaşam kalitesi düzeyleri var olduğu şekliyle betimlenmiştir. Bu çerçevede beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin refah düzeylerini ve fiziksel egzersize katılımlarını artırıcı planlamaların yapılması iş yaşam kalitesi düzeylerinin artmasına neden olabilmektedir. Buna bağlı olarak düşük iş yaşam kalitesi duygusundan kaynaklanabilecek olumsuzlukların azaltılabileceği düşünülmektedir. Ayrıca araştırma bulgularıyla literatüre katkı sağlayacak yeni bilgilere ulaşılmıştır. Ancak analiz sonuçları, çalışma grubu göz önünde bulundurularak sınırlı sayıdaki katılımcı verisini içermektedir. Bu nedenle tüm yaş ve cinsiyet gruplarını kapsayacak şekilde oluşturulmuş geniş bir veri setiyle benzer çalışmalar yapılabilir. Buna ek olarak benzer özelliklere sahip araştırma grubu üzerinde nitel, karma ve/veya deneysel çalışmalar yapılarak araştırma sonuçları çeşitlendirilebilir. Bu bağlamda, literatüre katkı sağlayacak farklı sonuçlara ulaşılabilir.

KAYNAKLAR

- Akar, H. ve Üstüner, M. (2017). İş yaşam kalitesi ölçeğinin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 159-176.
- Akın Kösterelioğlu, M. (2011). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin İş Yaşam Kalitesi ile İşe Yabancılaşması Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Ayhan, B. ve Özel, B. (2020). Examining the relationship between leisure attitude and life satisfaction levels of university students. *International Journal of Sport Culture and Science*, 8(3), 154-166.
- Barker, J. D. (1986). Influence Of Quality Of Work Life Variables On The Retention And Career Satisfaction Of Science And Mathematics Teachers. Ph.D. Thesis. The University of Tennessee (USA).
- Boardman, J., Grove, B., Perkins, R. ve Shepherd, G. (2003). Work and employment for people with psychiatric disabilities. *British Journal of Psychiatry*, 182(6), 467-468.
- Bolduc, R. R. (2002). An Analysis Of The Relationship Between Quality Of Work Life And Motivation For Correctional Services Officers In The Montreal Area. Ph.D. Thesis. McGill University (Canada).
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri (29. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Chen, D. D. (2016). Stress Management and Prevention: Applications to Daily Life. Routledge.
- Cronin, L. D. ve Allen, J. (2017). Development and initial validation of the life skills scale for sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 28, 105-119.
- Çelik, K. ve Tabancalı, E. (2012). Özel eğitim okullarında çalışan öğretmenlerin iş/çalışma yaşam kalitesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11, 31-38.
- Davis, L. ve Cherns, A. (Eds) (1975). *The Quality of Working Life*. New York: Free Press.
- Demuth, A. (2012). Wealth and the quality of life for physical education teachers. *Human Movement*, Amsterdam, 13(1), 65-69.
- Dumčienė, A., Sipavičiūtė, B. ve Paleckis, S. (2019). Self-report of emotional abilities and subjective quality of life among physical education teachers. *Baltic Journal of Sport and Health Sciences*, 4(115), 20-28.
- Eys, M., Bruner, M. W. ve Martin, L. J. (2019). The dynamic group environment in sport and exercise. *Psychology of Sport and Exercise*, 42, 40-47.
- Fejgin, N., Ephraty, N. ve Ben-Sira, D. (1995). Work environment and burnout of physical education teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 15(1), 64-78.

Ferreira, M., de Oliveira, S. B., Cribb, A. Y. ve Ferreira, M. S. (2017). Improvement of processes in managing the organizational climate and work-related quality of life in a public-sector research company. *Procedia Computer Science*, 121, 475-482.

Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education* (6th ed.). New York: McGraw-Hill.

George, D. ve Mallery, P. (2010). In GEN (Ed.), *SPSS for Windows step by step. A simple study guide and reference*. Boston, MA: Pearson Education, Inc, 10.

Gerber, E. B., Whitebook, M. ve Weinstein, R. S. (2007). At the heart of child care: Predictors of teacher sensitivity in center-based child care. *Early Childhood Research Quarterly*, 22, 327-346.

Grégoire, B., Laure, G., Sarah, M., Séverine, C. ve Evelyne, F. (2021). Role of psychological ownership and authenticity strength in the relationship between authentic leadership and sport team performance: A multilevel analysis. *Psychology of Sport and Exercise*, 56, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2021.101965>.

Haerens, L., Kirk, D., Cardon, G., De Bourdeaudhuij, I. ve Vansteenkiste, M. (2010). Motivational profiles for secondary school physical education and its relationship to the adoption of a physically active lifestyle among university students. *European Physical Education Review*, 16, 117-139.

Harvard Medical School (2020). Exercise to relax. How does exercise reduce stress? Surprising answers to this question and more. 10.10.2021 tarihinde <https://www.health.harvard.edu/staying-healthy/exercising-to-relax> adresinden indirilmiştir.

Haslam, S. A., Fransen, K. ve Boen, F. (2020). *The new psychology of sport and exercise. The social identity approach*. SAGE.

Jahoda, M. (1981). Work, employment, and unemployment: Values, theories, and approaches in social research. *American Psychologist*, 36(2), 184-191.

Karagün, E. (2016). Beden eğitimi öğretmenleri ile diğer branş öğretmenlerin yaşam kaliteleri üzerine bir araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24, 53-64.

Kelgökmen, A. H., Saçlı Uzunöz, F. ve Demirhan, G. (2016). Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin saptanması ve karşılaştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(3), 1503-1516.

Klaperski S. (2018) Exercise, Stress and Health: The Stress-Buffering Effect of Exercise. In: Fuchs R., Gerber M. (eds) *Handbuch Stressregulation und Sport*. Springer Reference Psychologie. Springer, Berlin, Heidelberg.

Lee, Y. H. (2019). Emotional labor, teacher burnout, and turnover intention in high-school physical education teaching. *European Physical Education Review*, 25(1), 236-253.

Lee, K.-C. ve Cho, S.-M. (2014). The Korean national curriculum for physical education: A shift from edge to central subject. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 19, 522-532.

Mehdipour, A., Shetab Boushehri, S. N., Saemi, E. ve Rayegan, A. (2012). Relationship between the quality of working life and job involvement of Iranian physical education teachers. *Studies in Physical Culture & Tourism*, 19(4), 185-190.

Ministry of Education (MOE) (2018). Action plans for building character via physical education in Korea. Seoul, South Korea.

Oberle, E., Gist, A., Cooray, M. S. ve Pinto, J. B. R. (2020). Do students notice stress in teachers? Associations between classroom teacher burnout and students' perceptions of teacher social-emotional competence. *Psychology in the Schools*, 57(11), 1741-1756.

Özgün, A., Yaşartürk, F., Ayhan, B. ve Bozkuş, T. (2017). Hentbolcuların spora özgü başarı motivasyonu ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(Special Issue 2), 83-94.

Parameswari, J. ve Kadhiraavan, S. (2014). Quality of work life and hardiness of school teachers. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 5(4), 457-460.

Raglin, J. ve Wilson, G. (2012). Exercise and Its Effects on Mental Health. In C. Bouchard, S. Blair, & W. Haskell (Eds.), *Physical activity and health* (pp. 331-342). Leeds: HK.

Schmidt, M., Valkanover, S., Roebbers, C. ve Conzelmann, A. (2013). Promoting a functional physical self-concept in physical education: Evaluation of a 10-week intervention. *European Physical Education Review*, 19, 232-255.

SHAPE America. (2014). *National Standards & Grade-level Outcomes for K-12 Physical Education*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Soytürk, M. ve Tepeköylü Öztürk, Ö. (2017). Beden eğitimi öğretmenlerinin iş yaşam kalitelerinin incelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(2), 12-23.

Standage, M., Gillison, F. B., Ntoumanis, N. ve Treasure, D.C. (2012). Predicting students' physical activity and health-related well-being: A perspective cross-domain investigation of motivation across physical education and exercise settings. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 34, 37-60.

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Taşdan, M. ve Erdem, M. (2010). İlköğretim okulu öğretmenlerinin iş yaşamı kalitesi ile örgütsel değer algıları arasındaki ilişki düzeyi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 92-113.

Tuna, M. ve Çimen, Z. (2013). Ankara'da görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(2), 60-78.

Türkçapar, Ü. (2011). Beden eğitimi öğretmenlerinin farklı değişkenlere göre tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 135-146.

Van Laar, D., Edwards, J. A. ve Easton, S. (2007). The work-related quality of life scale for healthcare workers. *Journal of Advanced Nursing*, 60(3), 325-333.

Vancampfort, D., Correll, C. U., Scheewe, T. W., Probst, M., De Herdt, A., Knapen, J. ve De Hert, M. (2013). Progressive muscle relaxation in persons with schizophrenia: A systematic review of randomized controlled trials. *Clinical rehabilitation*, 27(4), 291-298.

Yaman, Z. B. (2019). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Beceri Düzeyleri ile İş Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Yasin, T. ve Khalid, S. (2015). Organizational cynicism, work related quality of life and organizational commitment in employees. *Pakistan Journal of Commerce & Social Sciences*, 9(2), 568-582.

Yoon, B. (2008). Uninvited guests: The influence of teachers' roles and pedagogies on the positioning of English language learners in the regular classroom. *American Educational Research Journal*, 45, 495-522.

Zubair, M. H., Hussain, L. R., Williams, K. N. ve Grannan, K. J. (2017). Work-related quality of life of US general surgery residents: Is it really so bad?. *Journal of surgical education*, 74(6), e138-e146.

Boksörlerin Antrenör-Sporcu İlişkisinin Fair Play Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi

Sevim GÜLLÜ¹, Süleyman Murat YILDIZ², Hazel Merve SAYDAM³

¹ İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Spor Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi,
Avcılar Yerleşkesi, Avcılar-İstanbul,

² Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi,

³ Antrenör,

Email: sevim.gullu@iuc.edu.tr, smyildiz@gmail.com, hazelsydm96@outlook.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 01.07.2021 - Kabul: 13.12.2021)

Öz

Bu araştırmada boksörlerin antrenör-sporcu ilişkilerinin fair play davranışlarına (sportmenlik yönelimlerine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kolayda örnekleme yöntemi ile gerçekleştirilmiş Türkiye Ferdi Boks Şampiyonası'na katılan 150 boksör oluşturmuştur. Araştırmada “Antrenör-Sporcu İlişkisi Ölçeği” ve “Sportmenlik Yönelim Ölçeği” isimli iki ölçek kullanılmıştır. Antrenör-Sporcu İlişkisi Ölçeği Jowett ve Ntoumanis (2004) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Altıntaş ve arkadaşları tarafından (2012) yapılmıştır. “Yakınlık”, “bağlılık”, “tamamlayıcılık” alt boyutlarından ve 11 sorudan oluşmaktadır. Sportmenlik Yönelim Ölçeği Vallerand ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Balçıkanlı (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe versiyonu 20 madde ile 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar; “sosyal normlara uyum”, “kurallara ve yönetime saygı”, “sporda sorumluluk” ve “rakibe saygı” alt boyutlarıdır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, korelasyon ve hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Korelasyon Analizinde “Sportmenlik Yönelimi” ile “Antrenör Sporcu İlişkisi” pozitif yönlü ilişkili olduğu, diğer deyişle antrenör sporcu ilişkisi arttıkça boksörlerin sportmenlik yönelim düzeylerinin de arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Hiyerarşik Regresyon Analizi sonuçlarına bakıldığında ise antrenör-sporcu ilişkisinin sportmenlik yönelimine olumlu katkısının olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan, boks yapma yılı, şimdiki kulüpte bulunma yılı, şimdiki antrenörle çalışma süresi ve günlük antrenman süresi değişkenlerinin sportmenlik yönelimine herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Ayrıca antrenör-sporcu ilişkisinin sportmenlik yöneliminin diğer alt boyutlarıyla ilişkisinin pozitif yönde olmasına rağmen, rakibe saygı alt boyutuyla anlamlı ilişkisine rastlanılmamıştır. Sonuç olarak, antrenörlerin sporcularıyla iyi bir ilişki geliştirmesinin sporcuların fair play davranışlarını yükseltebileceği söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Antrenör-Sporcu İlişkisi; Antrenör İletişimi; Sportmenlik; Fair Play; Sportmenlik Yönelimi; Spor Etiği; Centilmenlik; Spor; Boksör

Investigation of the Effect of Trainer-Athlete Relationship on Boxers' Fair Play Behaviors

Abstract

This study aimed to examine the effects of boxers' coach-athlete relationships on their fair play behaviors (sportspersonship orientation). The sample group of this study, which was carried out with the convenience sampling method, consisted of 150 boxers who participated in the Great Women's-Men Turkey Individual Boxing Championship held in Erzurum in 2019. Two scales named "Trainer-Athlete Relationship Scale" and "Sportspersonship Orientation Scale" were used in this study. The Coach-Athlete Relationship Scale was developed by Jowett and Ntoumanis (2004) and its Turkish validity and reliability were performed by Altıntaş et al. (2012). It consists of 11 items and three dimensions (closeness, commitment, and complementary). The Sportspersonship Orientation Scale was developed by Vallerand et al. (1997) and its Turkish adaptation was made by Balçıkanlı (2010). The Turkish version of the scale consists of 20 items and four dimensions (compliance with social norms, respect for rules and management, responsibility in sports, and respect to the opponent). Frequency, percentage, correlation, and hierarchical regression analysis were used in the analysis of the data. Correlation analysis showed that there was a positive correlation between "Sportspersonship Orientation" and "Trainer-Athlete Relationship". The results of the Hierarchical Regression Analysis indicated that the coach-athlete relationship had a positive contribution to the sportsmanship orientation. On the other hand, the variables of boxing year, current club year, working time with current trainer and daily training time have no effect on sportsmanship orientation. In addition, although the relationship between the coach-athlete relationship and the other sub-dimensions of the sportsmanship orientation was positive, no significant relationship was found with the respect for the opponent dimension. As a result, it can be said that the coaches who want to increase the fair play behaviors of their athletes should develop good relationships with their athletes.

Keywords: Coach-Athlete Relationship; Coach Communication; Sportspersonship Orientation; Fair Play; Ethics In Sports; Athlete; Boxer

Giriş

Antrenör bir sporcu için önemli bir rol model, gelişimi için ise etkili bir tetikleyicidir. Antrenörü ile spor kariyerine ve aynı zamanda kişisel gelişimine katkı sağlayacak düzeyde ilişki-iletişim kurabilen sporcuların başarısı da artmaktadır. Özellikle daha küçük yaşlarda öğrenilen tutum ve davranışlar ileriki yıllara alışkanlık olarak da yansıdığı için sporculuğun ilk yıllarından itibaren antrenör ve tarzı önemlidir (Güllü, 2018). Sporcular daha çok genç yaşlarda yönlendirilmeye gereksinim duyarlar. Antrenörün sporcusuyla kurduğu pozitif ilişki ve iletişim sporcuların birçok davranışına da yansımaktadır. Sporcunun antrenörü gerek birikimi, gerek sporculara yaklaşımı gerekse vizyonu açısından birçok boşluğu dolduracak önemli bir kişidir. Çocuk ve genç yaştaki sporcular, antrenörün kendine ve çevresine saygısı, sporcularına ve rakip oyunculara yaklaşımı, sözlü ve/veya sözsüz iletişimle verdiği mesajlardan etkilenirler. Antrenörüyle ilişkisi iyi olan sporcunun davranış ve tutumları da olumlu olacaktır. Sporda ahlaki ve etik değerlere vurgu yapan Fair Play kavramı gün geçtikçe daha fazla kıymet kazanmaktadır. Hızlı şekilde değişim ve dönüşüm geçiren dünyada insanları bir arada tutacak en önemli kavram etik ve ahlak kavramlarıdır. Sporda değerlere vurgu yapan Fair Play kavramı, antrenörden sporcuya, sporcudan antrenöre ilişkin en önemli çıktılarında birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede bu çalışma boksörlere odaklanarak antrenör-sporcu ilişkisinin fair play davranışlarına (sportmenlik yönelimlerine) etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır.

Literatür Bilgiler

Antrenör-Sporcu İlişkisi

Antrenör, gerek amatör gerekse profesyonel bir sporcunun meslek yaşamında en önemli figürlerden birisidir (Short ve Short, 2005:529). Antrenör, sporcusunun beslenme ve uyuma düzenine bile müdahale edebilmektedir. Yeri geldiğinde diyetisyen, psikolojik danışman, sağlık uzmanı gibi davranabilen kişidir (Ashley ve Gretchen, 2009). Sporcuların ileri düzeyde performans sergileyebilmeleri için antrenörleri ile ilişkilerinin iyi olması gerekmektedir (Yıldız, 2011). Antrenör-sporcu ilişkisi genellikle gençlerin başarısında (Ashley ve Gretchen, 2009; Cumming vd., 2007; Fry ve Gano-Overway, 2010; Fry ve Newton, 2003; Pelletier vd., 2002; Sarrizin vd., 2002) en önemli ve etkili ilişkilerden birisidir. Antrenörler birikimlerini sporcularına aktarırken hem takım oyunları hem de rakip takım oyuncularıyla iletişim tarzlarında da yol gösterici olurlar (Güllü ve Şahin, 2016:864); öyle ki sporcularının fair playe uygun davranmaları gerektiğini aşıl原因an kişi de antrenördür (Arıpınar ve Donuk, 2011:101).

Antrenör-sporcu ilişkisi, sporcu ile antrenörünün karşılıklı olarak birbirlerinin duygu, düşünce ve davranışlarından etkilemelerini tarif etmek için kullanılan bir kavramdır (Jowett ve Ntoumanis, 2004:255). Sporcuların ileri düzeyde performans sergileyebilmeleri için antrenörleri ile ilişkilerinin iyi olması gerekmektedir. İlişkinin iyi olması ise iletişimin kalitesine bağlıdır. Altıntaş ve arkadaşlarının da (2012:120) belirttiği gibi iletişim tek yönlü bir etkileşim değildir, karşılıklıdır ve iki yönlüdür. İnsan yaşamında önemli bir yer tutan bu süreç, aynı zamanda spor ortamında da büyük bir role sahiptir. Spor ortamında, sporcu ve antrenör arasındaki ilişki sporcuların gerek psikososyal gerekse fiziksel gelişimleri açısından önemlidir. Olumlu iletişim süreçlerinin sağlıklı olarak geliştiği, olumlu ilişkilerin kurulduğu ortamda oluşan olumlu bir antrenör-sporcu ilişkisi, sporcu motivasyonunu, sporcu doyumunu artırmakla birlikte sporculara becerilerini geliştirmek için de uygun ortam sağlamaktadır.

Antrenör ve sporcunun birbiriyle ilişkisi; bağlılık, tamamlayıcılık ve yakınlık alt boyutları ile açıklanmaktadır (Jowett ve Cockerill, 2002; Jowett ve Ntoumanis, 2004). İlişkinin duygusal tonunu yansıtan *yakınlık* (Jowett, 2008) antrenör ve sporcunun karşılıklı beğeni, güven, saygı ve takdir derecesini ifade etmek için kullanılmaktadır (Güllü, 2018). *Bağlılık* antrenör ve sporcunun karşılıklı olarak ve bir beklentiye girmeksizin ilişkiyi devam ettirme niyet ve arzusunu (Adie ve Jowett, 2010; Jowett, 2005), *tamamlayıcılık* ise antrenör ve sporcu arasındaki işbirliğini, yani ikisinin de kazanma isteği, birbirlerine dostça ve arkadaş canlısı yaklaşımları, sorumluluk alabilmeleri gibi davranışsal özellikleri ifade etmektedir (Jowett, 2005).

Fair Play Davranışları (Sportmenlik Yönelimi)

Sportmenlik, sporda centilmenlik, fair play sözcükleri birbirine yakın kavramlardır. Fair Play Anglosakson kökenli bir sözcüktür ve dünyada bu şekilde kabul görmüştür, ülkemizde de “Fair Play” olarak kullanılmaktadır. Spor yarışmalarında kişilerin kendi egoizmlerini aşarak özveriyle ödün verme ve doğrudan yana olma becerisi olarak tanımlanan “Fair Play” kavramı genellikle birbirine çok yakın üç anlam taşımaktadır. Öncelikle, “iyi oyun” anlamına gelecek biçimde kullanılmıştır. Sonra “iyi oyunu ortaya koyacak ruh hali ve sporcuya yakışan davranış biçimi” şeklinde değerlendirilmiştir. Daha sonradan da “iyi oyunu temin edebilmek için oyuna katılanların tümünün mutlak olarak yerine getirmek zorunda oldukları davranış biçimlerinin tümü” olarak değerlendirilmiştir (Arıpınar ve Donuk, 2011:35).

Fair playin ilki, kurallara ilişkin sportif erdem, ikincisi yaşama ilkesi olarak sportif erdem olmak üzere iki tarafı vardır.. Kurallara ilişkin sportif erdem oyunun kurallarına uyma, herhangi bir nedenle kurallardan sapmama durumunu tanımlamak için kullanılır. “Sportmence” diye tabir edilen sözcük bu tür durumları tarif etmek için kullanılır. Toplumsal yaşamda ise her insan düzeni oluşturan kurallara riayet ederek düzene uymayı başarabilir. Bu, bireyin kendisi için bir görev, başkaları için ise bir haktır (Erdemli, 1996). Fair Play “sporda centilmenlik” ve “sportmenlik” kavramlarını da içerir (Arıpınar ve Donuk, 2011).

Anlaşılabileceği gibi; sporda centilmenlik/sportmenlik samimiyet, cesaret, sabır, kendini kontrol etme, başkalarına saygı duymak, kibarlık, asalet gibi özelliklerin önemini vurgulayan bir kavramdır. 1926’da kurulan Uluslararası Sportmenlik Birliği sportmenliği yaygınlaştırmak için 8 prensipten söz etmiştir. Bunlar; sporcunun kurallara uyması, takım arkadaşlarına bağlı kalması, kendini formda tutması, öfkelerini kontrol etmesi, oyunda şiddetten sakınması, kazanınca övünmemesi, mağlubiyette yıkılmaması, sağlıklı bir vücut için sağlam ruhlu ve açık fikirli olması prensipleridir (Koç, 2013:97).

Sportmenlik yönelimini 4 alt boyutta inceleyen Balçıkanlı (2010) bunları şu şekilde açıklamıştır: *Sporda sosyal sorumluluklara bağlılık*: Sporcunun sporun kurallarına uyma disiplini ve antrenman/maç performansı ile ilgili sorumluluklarıdır. *Sosyal normlara uyum*: Fair play kavramına vurgu yapar. *Kurallara ve yönetime saygı*: Sporcunun sporun kurallarına ve yöneticinin kararlarına saygısını ifade eder. *Rakibe saygı*: İformel fair play davranışlarını içerir, başka bir deyişle rakip ile ilgili olumlu eylemsel hamlelerden söz eder.

Antrenör-sporcu ilişkisinin, liderliğinin ve/veya iletişiminin sportmenlik, fair play, antisosyal ve prososyal davranışlarla ilişkisinin incelendiği araştırmalar, antrenörleriyle karşılıklı etkileşiminin olumlu olduğunda sporcuların sportmenlik yönelimlerinin de arttığını ortaya

koymaktadır (Bolter ve Weiss, 2013; Stornes ve Bru, 2002; Hodge ve Lonsdale, 2011). Güllü (2018), üniversite sporcuları üzerinde yaptığı araştırmasında, antrenör-spor ilişkisi ile fair play davranışları (sportmenlik yönelimleri) arasında pozitif yönlü korelasyon saptamıştır. Yukarıdaki literatür bilgisinden hareketle aşağıdaki hipotez sınanacaktır:

Antrenör-sporcu ilişkisi sporcuların fair play davranışlarını (sportmenlik yönelimlerini) anlamlı ve pozitif yönde etkiler.

Materyal ve Yöntem

Araştırma Modeli ve Örneklemi

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden genel tarama modeline göre tasarlanmıştır. Araştırma kolayda örnekleme yöntemi ile gerçekleşmiş ve çalışma grubunu 2019 yılında Erzurum’da düzenlenen Büyük Kadın-Erkek Türkiye Ferdi Boks Şampiyonası’na katılan boksörler oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılımda gönüllülük esas alınmıştır. Katılmayı kabul eden sporculara araştırmanın amacı anlatılmış ve 175 adet ölçek formu dağıtılmıştır. Ölçek formlarının doldurulması için 3 gün süre tanınmıştır. Sürenin bitiminden sonra 156 adet formun geri döndüğü görülmüştür. Eksiklikleri nedeniyle 6 form çıkarılmış ve toplam 150 form analiz için uygun bulunmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada “Antrenör-Sporcu İlişkisi Ölçeği” ve “Sportmenlik Yönelim Ölçeği” isimli iki ölçek kullanılmıştır.

Antrenör-Sporcu İlişkisi Ölçeği Jowett ve Ntoumanis (2004) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Altıntaş ve arkadaşları tarafından (2012) yapılmıştır. “Yakınlık”, “bağlılık”, “tamamlayıcılık” alt boyutlarından ve 11 ifadeden oluşmaktadır. Ölçek (“1=kesinlikle katılmıyorum”, “7=kesinlikle katılıyorum” aralıklarından oluşan) 7’li Likert tiptedir.

Sportmenlik Yönelim Ölçeği Vallerand ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilmiş ve Türkçe uyarlaması Balçıkanlı (2010) tarafından yapılmıştır. Bu ölçme aracı (“1=kesinlikle katılmıyorum”, “5=kesinlikle katılıyorum” aralıklarından oluşan) 5’li Likert tipi bir yapıya sahiptir. 20 madde ile 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar; “sosyal normlara uyum”, “kurallara ve yönetime saygı”, “sporda sorumluluk” ve “rakibe saygı” alt boyutlarıdır.

İstatistiksel Analiz

Elde edilen verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmış; tanımlayıcı istatistik, korelasyon ve hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. İki değişken arasındaki ilişkilerin yönünü tespit etmek için korelasyon analizi (pearson katsayısı), bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini belirlemek için hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırmaya ilişkin bulgular tablolaştırılarak aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kadın	74	49,3
	Erkek	76	50,7
Öğrenim Durumu	Lise öğrencisi/mezunu	62	41,3
	Üniversite öğrencisi	49	32,7
	Üniversite mezunu	39	26
Milli Sporculuk Durumu	Evet	98	65,3
	Hayır	52	34,7
Uluslararası Başarı Durumu	Evet	64	42,7
	Hayır	86	57,3
Boks Yapma Süresi	1-6 yıldır	80	53,3
	7 yıl ve üzeri	70	46,7
Mevcut Kulübünde Bulunma Süresi	1-5 yıl	86	57,3
	6 yıl ve üzeri	64	42,7
Kulübünden Sporcu Aylığı Alıyor mu?	Evet	67	44,7
	Hayır	83	55,3
Mevcut Antrenörüyle Çalışma Süresi	1-3 yıl	45	30
	4-6 yıl	60	40
	7 ve üzeri	45	30
Günlük Antrenman Süresi	1-2 saat	71	47,3
	3-4 saat	79	52,7

Tablo 1' e göre katılımcıların 74' ü (%49,3) kadın, 76' sı erkek (% 50,7); 62' si (% 41,4) lise mezunu/öğrencisi, 49' u (%32,7) üniversite öğrencisi, 39' u (%26) üniversite mezunu; 98' i (%5,3) milli sporcu, 52' si (%34,7) milli olmayan sporcu; 64' ü (%42,7) uluslararası başarıları sahip, 86' sı (%57,3) sahip değil; 80 ' i (%53,3) 1-6 yıldır, 70' i (%46,7) 7 yıl ve daha fazla zamandır boks yapmakta; 86' sı (%57,3) 1-5 yıldır, 64' ü (%42,7) 6 yıl ve daha fazla zamandır mevcut kulübünde bulunmakta; 67' si (%44,7) kulübünden sporcu aylığı almakta, 83' ü (%55,3) almamakta; 45' i (%30) 1-3 yıldır, 60' ı (%40) 4-6 yıldır, 45' i (%30) 7 yıl ve daha fazla zamandır mevcut antrenörü ile çalışmakta; 71' i (%47,3) günlük 1-2 saat, 79' u (%52,7) günlük 3-4 saat antrenman yapmaktadırlar.

Tablo 2. Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
1. Boks yapma yılı	1					
2. Şimdiki kulüpte bulunma yılı	,625**	1				
3. Şimdiki antrenör ile çalışma süresi	,656**	,644**	1			
4. Günlük antrenman süresi	,432**	,386**	,483**	1		
5. Yakınlık	-,002	-,024	,023	,008	1	
6. Bağlılık	,062	,021	,050	,137	,868**	1
7. Tamamlayıcılık	-,178*	-,159	-,146	-,170*	,420**	,283**

8. Antrenör sporcu ilişkisi	-.060	-.075	-.041	-.024	,899**	,839**
9. Sosyal normlara uyum	-.009	-.004	-.017	,128	,297**	,382**
10. Kurallara ve yönetime saygı	-.123	-.026	,000	-.032	,305**	,306**
11. Sporda sorumluluklara bağlılık	-.021	-.078	,039	-.075	,285**	,220**
12. Rakibe saygı	-.122	-.060	-.120	,024	,026	,126
13. Sportmenlik Yönelimi	-.101	-.055	-.047	,022	,282**	,336**

*P<0.05; **P<0.01

Tablo 2. Korelasyon Analizi Sonuçları (devam)

Değişkenler	7	8	9	10	11	12
1. Boks yapma yılı						
2. Şimdiki kulüpte bulunma yılı						
3. Şimdiki antrenör ile çalışma süresi						
4. Günlük antrenman süresi						
5. Yakınlık						
6. Bağlılık						
7. Tamamlayıcılık	1					
8. Antrenör sporcu ilişkisi	,734**	1				
9. Sosyal normlara uyum	-.097	,212**	1			
10. Kurallara ve yönetime saygı	,043	,250**	,478**	1		
11. Sporda sorumluluklara bağlılık	-.010	,184*	,580**	,407**	1	
12. Rakibe saygı	,008	,063	,409**	,373**	,230**	1
13. Sportmenlik Yönelimi	-.016	,226**	,806**	,751**	,678**	,741**

*P<0.05; **P<0.01

Tablo 2' ye göre, "Sportmenlik Yönelimi" "Antrenör Sporcu İlişkisi" ile $p<0,01$ düzeyinde anlamlı ve pozitif olarak ilişkilidir ($r=0,226$). Benzer şekilde sportmenlik yönelimi, antrenör sporcu ilişkisinin alt boyutları olan yakınlık ($r=0,282$; $p<0,01$) ve bağlılık ($r=0,336$; $p<0,01$) boyutları ile de anlamlı ve pozitif olarak ilişkilidir. Yani, antrenör sporcu ilişkisi arttıkça sporcuların sportmenlik yönelim düzeyleri de artmaktadır. Ayrıca, antrenör sporcu ilişkisinde "yakınlık" ve "bağlılığın" yükselmesi, sporcunun sosyal normlara uyumunu, kurallara ve yönetime saygısını ve aynı zamanda spordaki sorumluluklara bağlılığını artırmaktadır.

Tablo 3. Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Bağımsız değişkenler	Sportmenlik Yönelimi					
	Adım 1			Adım 2		
	Beta	t	p	Beta	t	p
1. Boks yapma yılı	-.137	-1,164	,246	-.130	-1,124	,263
2. Şimdiki kulüpte bulunma yılı	-.006	-.053	,958	,010	,088	,930
3. Şimdiki antrenör ile çalışma süresi	,009	,073	,942	,004	,030	,976
4. Günlük antrenman süresi	,079	,826	,410	,077	,826	,410
5. Antrenör sporcu ilişkisi	-	-	-	,221*	2,730	,007
F	,570			1,967		
R ²	,015			,064		
Adjusted R ²	-,012			,031		

Not: Standardize edilmiş beta değerleri kullanılmıştır *P<0.01

Tablo 3’ te Hiyerarşik Regresyon Analizi sonuçlarına bakıldığında, antrenör sporcu ilişkisi sportmenlik yönelimine anlamlı ve pozitif etkisinin olduğu görülmektedir ($B=0,221$; $p<0,01$). Diğer taraftan, boks yapma yılı, şimdiki kulüpte bulunma yılı, şimdiki antrenörle çalışma süresi ve günlük antrenman süresi değişkenlerinin sportmenlik yönelimine herhangi bir etkisi bulunmamaktadır ($p>0,01$).

Tartışma ve Sonuçlar

Literatürde antrenör-sporcu ilişkisini (Kassing ve Infante, 1999) ve sporcuların sportmenlik yönelimlerini (Viciano, Mayorga-Vega ve Blanco, 2014) ayrı ayrı ele alan oldukça fazla çalışma vardır. Diğer taraftan her iki değişkenin ilişkisini ele alan çalışmalar oldukça azdır. Bu araştırma antrenör-sporcu ilişkisi ile sporcuların sportmenlik yönelimi arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Alt boyutlara bakıldığında; “yakınlık” ile “sosyal normlara uyum” arasında ($r=0.297$); “yakınlık” ile “kurallara ve yönetime saygı” arasında ($r=0.305$); “yakınlık” ile “sporda sosyal sorumluluklara bağlılık” arasında ($r=0.285$); “bağlılık” ile “sosyal normlara uyum” arasında ($r=0.382$); “bağlılık” ile “kurallara ve yönetime saygı” arasında ($r=0.306$) ve “bağlılık” ile “sporda sosyal sorumluluklara bağlılık” arasında pozitif yönde ($r=0.220$) ve anlamlı ilişkilerin mevcut olduğu görülmüştür. “Tamamlayıcılık” alt boyutu ile Sportmenlik Yönelimi alt boyutları arasında ilişki çıkmamıştır. “Rakibe saygı” alt boyutu ise Antrenör-Sporcu İlişkisi alt boyutları ile ilişki bulunamamıştır.

Güllü (2018) üniversitede öğrenim gören sporcular üzerinde yapmış olduğu çalışmada antrenör-sporcu ilişkisi ile sportmenlik yönelimlerinin yüksek düzeyde olduğunu bulmuştur. Aynı zamanda çalışmanın bulguları her iki değişken ve alt boyutları arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulunduğunu göstermiştir. Bu çalışmanın bulguları araştırmamız ile benzerlik göstermektedir.

Temas sporlarından birisi olan boks sporunda, diğer spor branşlarında olduğu gibi antrenörün yaklaşımı son derece önemlidir (Bingöl ve Yıldız, 2021). Antrenör; sporcunun, alışkanlıklarını oturtması, spora ve rakip sporcu kavramına bakış açısını belirlenmesi açısından bir hayli önemli bir misyona sahiptir. Araştırma bulguları göstermektedir ki; sporcunun antrenörü ile iletişimi ve ilişkisi ne kadar iyi olursa sportmenlik yönelimi de o kadar fazla olmaktadır.

Antrenör ve sporcu arasında karşılıklı duygusal bağı yansıtan “yakınlık” alt boyutu; müsabakadan sonra tokalaşma, rakibin iyi performansını fark etme, iyi bir kaybeden olma gibi fair play davranışlarına vurgu yapan “sosyal normlara uyum” alt boyutu ile pozitif yönde ilişkili çıkmıştır. Araştırma kapsamındaki boksörlerin antrenörlerini beğeni, takdir, güven ve saygı dereceleri arttıkça fair playe uygun yaklaşımları da artmaktadır. Yakınlık alt boyutunun “sporda sosyal sorumluluklara bağlılık” ve “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutlarıyla da pozitif yönlü ilişkili çıkması, antrenörüne sempatisi arttıkça boksörlerin boks kurallarına uyduğunu disiplin ve antrenman/maç performansı ile ilgili sorumluluklarını üstlendiğini, yöneticinin kararlarına saygı duyduğunu göstermektedir.

“Bağlılık” alt boyutu ile “sporda sosyal sorumluluklara bağlılık”, “sosyal normlara uyum” ve “kurallara ve yönetime saygı” alt boyutları ile pozitif yönlü ilişkisi çıkması; boksörlerin antrenörleri ile ilişkilerini bir beklentiye girmeksizin devam ettirme istekleri olduğu sürece,

diğer deyişle ilişkiyi çıkar gözetmeksizin ve samimi bir şekilde yürütme isteği arttığı ölçüde sportmenlik yönelimleri ve fair play tutumlarının da arttığı şeklinde yorumlanabilir.

“Yakınlık”, “bağlılık” ve “tamamlayıcılık” alt boyutları ile “rakibe saygı” alt boyutu arasında ilişkinin olmaması ise, boksörlerin rakiplerine olumlu eylemsel davranışlardan kaçındığı şeklinde yorumlanabilir. Diğer deyişle, antrenör-sporcu ilişkisi rakibe yönelik sportmenlik davranışlarında bir farklılık yaratmamaktadır.

Hiyerarşik regresyon analizi ise antrenör-sporcu ilişkisinin sportmenlik yönelimine olumlu katkısının olduğunu göstermektedir. Araştırmanın temel hipotezi doğrulanmıştır. Diğer deyişle, boksörlerin antrenörleri ile karşılıklı olumlu etkileşimleri ne kadar yoğunsa, boksörlerin antrenörlerine saygısı ve sempatisi ne kadar fazlaysa, onları ne kadar çok takdir ediyorlarsa, birbirleriyle ilişkilerini çıkar gözetmeksizin devam ettirme istekleri ne kadar fazlaysa, birbirlerine yaklaşımları ne kadar dostane ise boksörlerin sportmenlik yönelimleri ve fair play davranışları da o kadar fazla olmaktadır. Araştırma bulguları, antrenörün sporcunun değerler kazanmasındaki rolünü bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

Diğer taraftan; özellikle küçük yaş gruplarında bu iletişim ve ilişki çok daha önemlidir. Tamamlayıcılık alt boyutunun, boks yapma yılı ve günlük antrenman süresi değişkenleriyle negatif yönlü ilişkili olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durum; söz konusu süreler arttıkça boksör ve antrenörü arasında birbirlerine dostça ve arkadaşça yaklaşma gibi dinamiklerin zarar gördüğü şeklinde yorumlanabilir. İnsanlar yaş ilerledikçe ve bir işte uzmanlaşmaya başladıkça yönlendirilmeye daha az gereksinim duyarlar, boksörler üzerinde yapılan bu araştırma sonucu bu genel yargıyı destekleyecek niteliktedir.

Antrenör sporcu ilişkisinin rakibe yönelik sportmenlik yönelimiyle ilişkisi çıkmaması, boks sporunun doğası ile açıklanabilir. Ancak, rakibin sporun en önemli paydaşlarından birisi olduğu unutulmamalıdır, spora hoşluk ve seyir zevki kazandıran unsur sporcuların ve diğer tüm paydaşların sportmence/centilmence davranışlarıdır. Boks antrenörlerinin, boks federasyonunun ve kulüplerin bu konuda daha duyarlı olmaları ve sporcularına fair play konulu seminerler/eğitimler düzenlemeleri, rakibe saygı ve rakibi müsabaka sonrası tebrik etme gibi davranışların yaygınlaştırılmasını sağlamaları önerilmektedir. Araştırmaya katılan boksörlerin bir kısmının sporculuk kariyerlerini sonlandırdıktan sonra görevlerine boks antrenörü olarak devam etmeleri ihtimali göz önünde bulundurulduğunda durumun ciddiyeti ve önemi bir kez daha anlaşılmaktadır. Günümüzün sporcuları, geleceğin sporcularına tecrübe aktarımında bulunurken sportmenlik/centilmenlik/fair play öğretilerini benimsemiş ve özümsemiş olmalıdır.

Değişen ve gelişen dünyada yeni dengelere uyum sağlama sürecinde insanlar çeşitli baskılar hissedebilmektedir. Başarılı olma, varlığın devam ettirebilme gibi güdülerle insanlar ve/veya sporcular en insani değerlerinden uzaklaşabilmektedirler. Oysaki temel değerler, ahlaki ve etik davranışlar ne kadar yaygın olursa o kadar güçlü bir bağ oluşturacaktır. Sporun doğasında kazanmak ve rekabet vardır, ancak sportmenlik çok anlamlı ve vicdani bir çerçeve çizmektedir, sporda tüm paydaşların bu konuda farkındalıklarının artması uygulamaya da yansıtacaktır. Fair play, sportmenlik, centilmenlik, sporda etik ve ahlak temalı yayınların/videoların/gösterimlerin/sunumların çoğaltılması, TMOK Fair Play Komisyonunun çalışmalarının ve etkinliklerinin takip edilmesi öneriler arasındadır.

KAYNAKLAR

- Adie, J.W., Jowett, S. (2010). Meta-perceptions of the coach–athlete relationship, achievement goals, and intrinsic motivation among sport participants. *Journal of Applied Social Psychology*, 40(11), 2750-2773. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2010.00679.x>
- Altıntaş, A., Çetinkalp, Z., Aşçı, H. (2012). Antrenör-sporcu ilişkisinin değerlendirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*. 23(3):119-128.
- Arıpınar, E., Donuk, B. (2011). Fair play: Spor yönetim ve organizasyonlarında etik yaklaşımlar. İstanbul: Ötüken Neşriyat AŞ.
- Stirling, A.E., Kerr, G.A. (2009). Abused athletes' perceptions of the coach-athlete relationship. *Sport in Society*, 12(2), 227-239.
- Balçıkkanlı, G.S. (2010). Çok boyutlu sportmenlik yönelimi ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. XV(1):1-10.
- Bingöl, E., Yıldız, S.M. (2021). An empirical investigation of the relationships between motivation and athlete performance mediated by self-talk: Evidence from combat sports. *Journal of Sport Sciences Researches*, 6(1): 13-23.
- Bolter, N.D., Weiss, M.R. (2013). Coaching behaviors and adolescent athletes' sportpersonship outcomes: Further validation of the Sportsmanship Coaching Behaviors Scale (SCBS). *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 2(1): 32-47.
- Cumming, S.P., Smoll, F.L., Smith, R.E., Grossbard, J.R. (2007). Is winning everything? The relative contributions of motivational climate and won-lost percentage in youth sport. *Journal of Applied Sport Psychology*, 19(3): 322-336.
- Erdemli, A. (1996). İnsan, spor ve olimpizm (Fair Play ve Olimpizm). İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Fry, M.D., Newton, M. (2003). Application of achievement goal theory in an urban youth tennis setting. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15(1): 50-66.
- Fry, M.D., Gano-Overway, L.A. (2010). Exploring the contribution of the caring climate to the youth sport experience. *Journal of Applied Sport Psychology*, 22(3): 294-304.
- Güllü, (2018). Sporcuların antrenör-sporcu ilişkisi ile sportmenlik yönelimleri üzerine bir araştırma. *Sportmetre*, 16(4):190-204.
- Güllü, S., Şahin, S. (2018). Milli güreşçilerin sportmenlik yönelim düzeyleri üzerine bir araştırma. *Turkish Studies*, 13(18): 705-718.
- Hodge, K., Lonsdale, C. (2011). Prosocial and antisocial behavior in sport: The role of coaching style, autonomous vs. controlled motivation, and moral disengagement. *Journal of sport and exercise psychology*, 33(4): 527-547.

- Jowett, S. (2005). The coach-athlete partnership. *The Psychologist*, 18 (7): 412-415.
- Jowett, S. (2008). Moderator and mediator effects of the association between the quality of the coach-athlete relationship and athletes' physical self-concept. *International Journal of Coaching Science*, 2(1): 43-62.
- Jowett, S., Cockeril, M. (2002). Incompatibility in the coach-athlete relationship. In I.M. Cockerill (Ed.), *Solutions in sport psychology* (pp. 16-31). London: Thomson Learning.
- Jowett, S., Ntoumanis (2004). The coach-athlete relationship questionnaire (CART-Q): development and initial validation. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, 24:245-257.
- Kassing, J.W., Infante, D.A. (1999). Aggressive communication in the coach-athlete relationship. *Communication Research Reports*, 16(2): 110-120.
- Koç, Y. (2013). Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSDÖ). *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1):96-114.
- Pelletier, L. G., Fortier, M.S., Vallerand R.J., Briere, N.M. (2002). Associations among perceived autonomy support, forms of self-regulation and persistence: A prospective study. *Motivation and Emotion*, 25:279-309.
- Sarrizin, P., Vallerand, R.J., Guillet, E., Pelletier, L.G., Cury, F. (2002). Motivation and dropout in female handballers: A 21-month prospective study. *European Journal of Social Psychology*, 31:1-24.
- Short S.E., Short M.W. (2005). Essay Role of the coach in the coach-athlete relationship. *Medicine and Sport*, 366:529-530.
- Stornes, T., Bru, E. (2002). Sportpersonship and perceptions of leadership: An investigation of adolescent handball players' perceptions of sportpersonship and associations with perceived leadership. *European Journal of Sport Science*, 2(6): 1-15.
- Vallerand, R.J., Briere, N.M., Blanchard, C., Provencher, P. (1997). Development and validation of the multidimensional sportpersonship orientations scale. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 19(2): 197-206.
- Viciano, J., Mayorga-Vega, D., Blanco, H. (2014). Relationship of age and experience on physical self-concept and sportsmanship orientation in youth Spanish soccer players. *International Journal of Sport Psychology*, 45(3): 214-230.
- Yıldız, S.M. (2011). Relationship between leader-member exchange and burnout in professional footballers. *Journal of Sports Sciences*, 29(14):1493-1502.

Düzenli Egzersiz Yapan Bireylerde Ruh Hali ve Yaşam Doyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Ümran SARIKAN¹

¹Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0003-1911-9194>

E-mail: umran.srkn@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 18.12.2021 - Kabul: 24.12.2021)

Öz

Bu çalışmada, düzenli egzersize katılım sağlayan bireylerin ruh hali ve yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmamız tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada kişisel bilgilerin yanı sıra anket formu olarak “Brunel Ruh Hali Ölçeği” (19 Madde) ile “Yaşam Doyum Ölçeği” (5 Madde, 7’li Likert Tipi) kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 22.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testi ile değerlendirilmiştir. Uygulanan testler sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenerek analizler parametrik testlerden olan Independent Sample T Test ve değişkenler arasında ilişkiyi tespit etmek amacıyla Pearson Korelasyon analizi uygulanmıştır.

Araştırma bulguları incelendiğinde; düzenli egzersiz yapan bireylere Yaşam Doyum ölçeği ile birlikte Brunel Ruh Hali ölçeği doldurtulmuş ve katılımcıların yaşam doyum ve ruh hali arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Çalışmamızın bulgularını incelediğimizde, düzenli spor yapan bireylerin yaşam doyum düzeyleri ile ruh hâli arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Sonuç olarak, gerçekleştirdiğimiz ve literatürde mevcut olan çalışmalar incelendiğinde toplumda hem fiziksel hem de zihinsel açıdan daha sağlıklı, yaşam doyumunu yüksek ve duygu durumu açısından daha pozitif bireylerin olabilmesi açısından düzenli spor yapmaya yönlendiren birtakım çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Sosyal alanda varlık gösteren hemen hemen her yaş grubuna gerek okullarda gerek iş yerlerinde veya ileri yaş grubu için huzur evlerinde bireylerin kendilerini hem daha formda hem de daha iyi hissettirecek düzenli egzersiz uygulamalarının planlanması gerekmektedir. Bilinçli aileler sayesinde bugün çocukların daha bilinçli şekilde spora katılım düzeylerinin yüksek olması sağlanabilmektedir. Böylelikle bireylerin daha mutlu ve pozitif duygular açısından daha baskın olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Sporcu, Ruh Hali ve Yaşam Doyum

Giriş

Sağlıklı bir yaşamı sürekli kılmak için en temelinde yapılması gereken şey hareketsiz yaşam alışkanlıklarını ortadan kaldırmaktır. Sağlıklı yaşam sadece fiziksel iyi olma hali değil aynı zamanda ruhsal, bilişsel ve psikolojik iyi olma halidir. Tam olarak bu iyi oluş durumlarına bakıldığı zaman egzersizin pozitif etkilerini görmek çok da zor olmayacaktır. Egzersiz, hareketsiz yaşama, ruh haline ve yaşam doyum düzeyine olumlu yönde etki eden bir panzehir işlevi görebilmektedir. En önemlisi de yaşam doyum (mutlu olma) düzeyine etkisi kaçınılmazdır.

İlk kez Neugarten (1961) tarafından kullanılan yaşam doyum kavramı ya da en bilinen tabirle mutluluk, yıllarca insanlığın ilgi odağı olan konulardan bir tanesidir. İyi bir yaşamın ne olduğu, beklentilerle ne ölçüde uyduğu ve yaşamdan sağlanan memnuniyet derecesi, yaşam doyum kavramıyla ele alınan konulardandır. Yaşam doyum kavramı, genel anlamda bireyin bütün yaşamını ve bu yaşamın çok çeşitli boyutlarını içermektedir. Genel olarak bireysel “mutluluk” anlamına gelen yaşam doyum sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve kültürel boyutu olan toplum ile bir bütün içerisinde olan bir kavramdır (Çevik ve Korkmaz, 2014). Öncelikle doyum kavramının tanımıyla başlamak gerekirse; doyum, hem fiziksel hem de ruhsal olarak kişinin ihtiyaçlarının, istek ve beklentilerinin karşılanması anlamına gelmektedir (Albayrak, 2021).

Hofstede (1991) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, yüksek özgüvene sahip bireylerin daha doyumlu ve mutlu bireyler olduğu tespit edilmiştir. Bilinmektedir ki; spor bireyin kendisine güvenini olumlu yönde etkilemekte ve başarıya inancını arttırmaktadır (Yıldırım, 2013). Sporun girişimcilik ve kendine güven gibi olumlu kişilik özelliklerine pozitif etki ettiği; tüm bunların ruhsal yönden iyi gelecek yaşam doyumunu yükselttiği gözlenmiştir (Butt ve Cox, 1992). Egzersize katılım sağlayan birey, kendi gerilimlerini en aza indirir; kendi beden imgesine olan güvenini pekiştirir; zindeliğini hisseder; bir amaca ulaşmış olmanın gururunu yaşar (Toros, 2001). Tüm bu sonuçlar gerek yaşam doyum ile gerekse mental sağlıkla olumlu ilişki içerisindedir. Mental açıdan iyi olan bireylerin gerek sportif açıdan daha başarılı gerekse yaşam doyum açısından yüksek düzeyde olduğu düşünülmektedir.

Ruh halini yansıtan öznel iyi oluş; olumlu duygular, olumsuz duygular ve yaşam doyum olmak üzere iki ayrı bileşenden oluşmaktadır. Olumlu ve olumsuz duygular, öznel iyi oluşun duyuşsal/duygusal boyutunu, yaşam doyumunun ise öznel iyi oluş yapısının bilişsel/yargısal boyutunu oluşturduğu bilinmektedir (Dağlı ve ark., 2016). Tüm bu bilgiler doğrultusunda araştırmamızda temel amaç, düzenli egzersize katılım sağlayan bireylerde ruh hali ve yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.

Materyal ve Metod

Katılımcılar

Araştırmamızda tarama modeli kullanılmıştır. Katılımcılara anket hakkında ön bilgi verildikten sonra gönüllülük prensibine göre 58 (%40,3) kadın, 66 (%59,7) erkek birey olmak üzere toplamda 144 gönüllü birey katılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmamız tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Anket formu olarak Çakıroğlu ve ark. (2020) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan Brunel Ruh Hali Ölçeği (19 Madde) ile Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985: 71-75) tarafından geliştirilen (The Satisfaction with Life Scale: SWLS) Türkçe uyarlaması Köker (1991) ve Yetim (1991) tarafından yapılan Yaşam

Doyumu Ölçeği yaşamdan alınan genel doyumunu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Toplam 5 maddeden oluşan “Yaşam Doyum Ölçeği” (7’li Likert Tipi) kullanılmıştır.

Brunel Ruh Hali Ölçeği

Katılımcıların ruh halleri cevaplarını belirlemek için Brunel Ruh Hali Ölçeği (BRUMS) (Terry ve ark., 1999; Soylu ve ark., 2021) kullanılmıştır. BRUMS ölçeği, “Şu anda nasıl hissediyorsun?” şeklinde standart bir yanıt süresine sahip, temel ruh hali tanımlayıcılarının 24 maddelik bir ölçeğidir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Çakıroğlu ve ark. (2020) tarafından yapılmıştır. 24 madde ve 6 alt boyuttan oluşan ölçeğin orijinal halinde Türkçe uyarlama çalışması 19 madde ve 4 alt boyut olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların ruh halleri beşli likert ölçeğinde (0 = hiç, 1 = biraz, 2 = orta, 3 = oldukça fazla ve 4 = aşırı derecede) derecelendirilmiştir.

Yaşam Doyum Ölçeği

Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985: 71-75) tarafından geliştirilen (The Satisfaction with Life Scale: SWLS) Türkçe uyarlaması Köker (1991) ve Yetim (1991) tarafından yapılan Yaşam Doyumu Ölçeği yaşamdan alınan genel doyumunu ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Toplam 5 maddeden oluşan “Yaşam Doyum Ölçeği” 7’li Likert tipinde derecelendirilmiştir ve ifadeler; “1= kesinlikle katılmıyorum”, “2= katılmıyorum”, “3= kısmen katılmıyorum”, “4= kararsızım”, “5= kısmen katılıyorum”, “6= katılıyorum” ve “7= kesinlikle katılıyorum” şeklinde puanlanmaktadır (Yetim, 1991). Her madde 1-7 arasında puanlanmakta ve 7-35 arasında bir toplam puan elde edilmekte, yüksek puanlar yaşam doyumunun yüksekliğine işaret etmektedir.

Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS 22.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Aynı zamanda verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine Kolmogorov-Smirnov testi aracılığı ile bakılmıştır. Uygulanan testler sonucunda verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Elde edilen verilere frekans, yüzde tablolarına ek olarak parametrik testlerden olan Independent Sample T Test ve değişkenler arasında ilişkiyi tespit etmek amacıyla Pearson Korelasyon analizi uygulanmıştır.

Bulgular

Tablo 1: Araştırma Grubunun Kişisel Özellikleri

	N	Yaş (yıl) (Mean±SD)	Boy Uzunluğu (cm) (Mean±SD)	Vücut Ağırlığı (kg) (Mean±SD)
Kadın	58	23,29±4,77	164,33±8,51	54,38±8,46
Erkek	66	27,73±8,42	171,00±8,82	68,15±13,80

Tablo 1’de Araştırma grubunun fiziksel özellikleri incelendiğinde; kadın katılımcıların yaş ortalaması: 23,29±4,77 yıl, boy uzunluğu ortalamaları: 164,33±8,51 cm ve vücut ağırlığı ortalamaları: 54,38±8,46 kg olarak belirlenirken; erkek katılımcıların yaş ortalamaları:

27,73±8,42 yıl, boy uzunluğu ortalamaları 171,00±8,82 cm ve vücut ağırlığı ortalamaları: 68,15±13,80 kg olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3: Araştırma Grubunun Aylık Gelir Durumuna Yönelik Frekans Tablosu

Değişkenler	N	%
0-500 TL	31	21,5
501-1500 TL	34	23,6
1501-3000 TL	12	8,3
3001-4000 TL	61	42,4
4001 ve Üzeri	6	4,2
Toplam	144	100,0

Tablo 2’de araştırma grubunun %42,4’ünün aylık gelir düzeyinin 3001-4000 TL olduğu, %23,6’sının aylık gelir düzeyinin 501-1500 TL, %21,5’inin 0-500 TL olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 3: Cinsiyet Değişkenine Göre Katılımcıların Yaşam Doyum Düzeyleri

	Cinsiyet	N	Mean	Std. Deviation
YAŞAM DOYUM DÜZEYİ	Kadın	58	15,75	7,41
	Erkek	86	17,39	8,35

Tablo incelendiğinde; tüm katılımcıların yüksek yaşam doyum düzeyine sahip olduğu anlaşılmaktadır (13 ve üzeri puan ortalaması) tabloyu incelemeye devam ettiğimizde erkek katılımcıların (%17,39) kadın katılımcılara göre (%15,75) daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yani, erkek katılımcıların kadınlara nazaran daha yüksek yaşam doyum düzeyine sahip olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 4: Araştırma Grubunun Yaşam Doyum Düzeyleri ile Ruh Hali Arasındaki İlişki

		Aklı Karışık	Mutsuz	Huysuz	Kararsız
YAŞAM DOYUM DÜZEYİ	R	-,181*	-,189*	-,173*	-,280**
	P	,030	,023	,038	,001**
	N	144	144	144	144

p<0,05*, p<0,001**

Tablo 4 incelendiğinde; katılımcıların yaşam doyum düzeyleri ile ruh hali alt boyutları (Aklı Karışık, Mutsuz, Huysuz ve Kararsız) arasında negatif yönlü düşük düzeyde ilişki bulunmuştur. Bu alt boyutlar sırasıyla; Aklı Karışık: (r =-,181; p<0,30), Mutsuz: (r =-,189; p<0,23), Huysuz: (r= -,173; p<0,38), Kararsız: (r= -,280; p<0,01) olarak tespit edilmiştir. Belirlenen bu ilişki istatistiksel açıdan anlamlıdır (p<0.05).

Tartışma ve Sonuçlar

Bu araştırma kapsamında düzenli egzersiz yapan bireylere Yaşam Doyum ölçeği ile birlikte Brunel Ruh Hali ölçeği doldurtulmuş ve katılımcıların yaşam doyum ve ruh hali arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Çalışmamızın bulgularını incelediğimizde, düzenli spor yapan bireylerin yaşam doyum düzeyleri ile ruh hali arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar göz önüne alındığında düzenli egzersiz yapmanın yaşam doyum düzeyi ve bununla ilişkili olarak ruh hali düzeyinde pozitif yönlü etkisinin olduğu ve bireylerin gündelik yaşantılarını ve toplumsal ilişkilerini olumlu yönde etkilere sahip olabileceği söylenebilir.

Duygu durumu ile sportif performans arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bu araştırmaların yanında sporun yaşam doyumunu (mutluluk) ve duygu kontrolüne katkısı üzerinde birçok çalışma yer almaktadır. Örneğin, Wagstaff (2014) gerçekleştirmiş olduğu çalışmada bisikletçilerde duygu düzenlemenin sportif performansa pozitif katkı sağladığını belirtirken; Balk, ve ark., (2013) baskı altında performans sergileyebilmek için duygu düzenleme sisteminin önem arz ettiğini vurgulamaktadır. Duygular ile egzersize katılım arasındaki ilişkiyi inceleyen tüm bu çalışmalar egzersize katılım durumunda ve egzersiz performansında duyguların önemini ortaya koymaktadır. Duygu durumunun yalnızca sportif performansa değil, sporcuların fiziksel, ruhsal, mental ve mutlu hissetmesi motivasyon durumlarını da olumlu etkilediği (Jones, 2012; Özgün ve ark., 2017) düşünüldüğünde egzersize katılım düzeyinde ve devamlılığında duyguların önemi daha da ön plana çıkmaktadır (Urfa ve Aşçı, 2019).

Başar ve Sarı (2018) gerçekleştirmiş oldukları araştırmada, düzenli egzersize katılımın bireylerin mutluluk ve ruhsal iyi oluş düzeylerini artırarak pozitif katkı sağladığını gözlemlemiştir. Bu çalışma neticesinde elde edilen bulguların, kişilerin psikolojik açıdan daha sağlıklı hissedebilmelerine katkı sağladığından önem arz ettiği tespit edilmiştir. Literatüre genel olarak bakıldığında, fiziksel aktivitenin bireylere olumlu birçok katkısının olduğu gösteren çalışmalara rastlanmaktadır. Örneğin araştırmalara göz atıldığında; düzenli egzersizin stres ve depresif ruh halini azaltmada önemli bir etken olduğu (Harvey ve ark., 2017; Yıldırım ve ark., 2015), bireyin kendini iyi ve mutlu hissetmesine pozitif etki ettiği (Khazae-pool ve ark., 2015) sonuçları gözlemlenebilmektedir.

Weber'in (Weber:2007:79-80) bakış açısıyla söylemek gerekirse; Egzersiz yapan bireyler toplumsal birer davranışta bulunurlar, bir anlamda bireylerin davranış biçimlerinin iç içe geçmesiyle toplumsal davranış formu ortaya çıkmaktadır. Buna bağlı olarak egzersiz yaparak toplumsal ilişkiler kuran bireyler toplumsal oluşum sürecine bizatihi dahil olurlar. Egzersizin toplumsal bir olgu olması minvalinde, her birey hem kendi öznel anlam dünyasını zenginleştirir hem de toplumsal ilişkiler kurması temelinde toplumsal düzenin sağlanmasına hizmet eder. Egzersiz, bireyin kendi farkındalığına varması neticesinde ruh hali ve yaşam doyumunun artmasına yardımcı olan bir rol üstlenmektedir.

Sonuç olarak, gerçekleştirdiğimiz ve literatürde mevcut olan çalışmalar incelendiğinde toplumda fiziksel açıdan daha sağlıklı, yaşam doyumunu yüksek ve duygu durumu açısından daha pozitif bireylerin olabilmesi açısından düzenli spor yapmaya yönlendiren birtakım çalışmaların yapılması önem arz etmektedir. Yedide-yetmişe her yaş grubuna gerek okullarda gerek iş yerlerinde veya ileri yaş grubu için huzur evlerinde bireylerin kendilerini hem daha formda hem de daha iyi hissettirecek düzenli egzersiz uygulamalarının planlanması gerekmektedir. Bilinçli aileler sayesinde bugün çocukların daha bilinçli şekilde spora katılım düzeylerinin yüksek olması sağlanabilmelidir. Böylelikle bireylerin daha mutlu ve pozitif duygular açısından daha baskın olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Albayrak A. (2021) ‘‘Turizm Bölgelerinde Sosyal Mübadele, Etnomerkezcilik Ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’’ Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Turizm İşletmeciliği Programı Doktora Tezi, İzmir
- Balk, Y. A., Adriaanse, M. A., De Ridder, D. T., Evers, C. (2013). Coping under pressure: Employing emotion regulation strategies to enhance performance under pressure. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 35(4), 408- 418.
- Başar, ve Sarı (2018). Düzenli Egzersizin Depresyon, Mutluluk ve Psikolojik İyi Oluş Üzerine Etkisi . İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi , 5 (3) , 25-34 .
- Butt, D. S., ve Cox, D. N. (1992): Motivational Patterns in Davis Cup, University and Recreational Tennis Players. *International Journal of Sport Psychology* 23, 1- 13.
- Cakiroglu, A. A., Demir, E., Guclu, M. (2020). The Validity and reliability study of the brunel mood scale with the adult athletes (Turkish adaptation). *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 9(10), 126–40.
- Çevik, N. K. & Korkmaz, O. (2014). Türkiye’de Yaşam Doyumu ve İş Doyumu Arasındaki İlişkinin İki Değişkenli Sıralı Probit Model Analizi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7 (1) , 126-145.
- Dağlı, A. ve Baysal, N. (2016). Yaşam Doyumu Ölçeğinin Türkçe’ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* , 15(59), 1250-1262.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. and Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49 (1), 71-75.
- Harvey, S. B. ,Øverland, S. , Hatch, S. L. , Wessely, S. , Mykletun, A. , &Hotopf, M. (2017). Exercise and the prevention of depression: results of the HUNT Cohort Study. *American Journal of Psychiatry*, 175(1), 28-36.
- Hofstede, G. (1991): *Cultures and organizations: Software of the mind*. Maastricht, the Netherlands: McGraw-Hill.
- Jones, M. V. (2012). Emotion regulation and performance. In S. M. Murphy (Ed.), *The Oxford Handbook of Sport and Performance Psychology* (pp. 154-172). New York: Oxford University Press
- Khazae-pool, M.,Sadeghi, R., Majlessi, F., & Rahimi Foroushani, A. (2015). Effects of physical exercise programme on happiness among older people. *Journal of psychiatric and Mental health nursing*, 22(1), 47-57
- Köker, S. (1991). Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Neugarten, B. L., Havighurst, R. J. ve Tobin, S. S. (1961). The Measurement of Life Satisfaction. *Journal of Gerontology*, 16(2): 134–143.

Özgün, A., Yaşartürk, F., Ayhan, B., & Bozkuş, T. (2017). Hentbolcuların spora özgü başarı motivasyonu ve mutluluk düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(Special Issue 2), 83-94.

Soylu, Y. , Turgut, M. , Canikli, A. & Kargün, M. (2021). Fiziksel Aktivite, Duygusal Yeme ve Ruh Hali İlişkisi: Kovid-19 ve Üniversite Öğrencileri . *Spor Eğitim Dergisi* , 5 (2) , 88-97

Terry, P. C., Lane, A. M., Lane, H. J., Keohane, L. (1999). Development and validation of a mood measure for adolescents. *Journal of Sports Sciences*, 17(11), 861–872.

Toros, T. (2001). Yaşam Doyumu Açısından Elit Ve Elit Olmayan Sporcuların Değerlendirilmesi. *İ.Ü. Spor Bilimleri Dergisi*, 1 (1),

Urfa, O. ve Aşçı, F. H. (2019). Spor Duygu Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spor metre: Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. 17(4), 42-55. DOI: 10.33689/spormetre.518329

Wagstaff, C. R. D. (2014). Emotion regulation and sport performance. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 36(4), 401-412

Yetim, Ü. (1991). Kişisel Projelerin Organizasyonu ve Örüntüsü Açısından Yaşam Doyumu. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ege üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yıldırım F. (2013). Sportif Sürekli Kendine Güven Alt Ölçeğinin Uyarlanması ve Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrencilerde Sportif Sürekli Kendine Güvenin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Mersin Üniversitesi

E-Sporcularının Zihinsel Dayanıklılık ve Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi

Yunus Emre ARISOY¹, Ali ÖZKAN²

¹ Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Zonguldak, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-8067-6534>

² Yozgat Bozok Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Yozgat, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-2859-2824>

Email: yunus.emre.arisoy@hotmail.com, ali_ozkan1@hotmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 04.09.2021 - Kabul: 20.12.2021)

Öz

Bu çalışmanın amacı üniversitelerde e-sporcuların zihinsel dayanıklılıkları ve kişilik özelliklerini incelemektir. Çalışmaya katılan e-sporcuların zihinsel dayanıklılıklarını belirlemek için Altıntaş ve Bayar (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan Sporda Zihinsel Dayanıklılık Envanteri ile Karancı, Dirik ve Yorulmaz (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan Eysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu kullanılmıştır. Katılımcıları tanımlayabilmek adına demografik bilgi formu uygulanmıştır. Elde edilen veriler Pearson Çarpım Momentleri Korelasyon katsayısı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda zihinsel dayanıklılığın alt boyutlarından olan devamlılık ile kişilik özelliklerinin güven alt boyutu arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunurken, kişilik özelliklerinin alt boyutu olan nörotisizm ile kontrol arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca kişiliğin alt boyutlarından olan psikotisizm ile Zihinsel Dayanıklılığın alt boyutlarından olan hem güven hem de kontrol arasında pozitif anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak zihinsel dayanıklılık ile kişilik özellikleri arasında ilişki bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: E-Sporcular, Elektronik Spor, Kişilik, Sporda Zihinsel Dayanıklılık

Investigation of Mental Toughness and Personality Traits in E-Sports Players

Abstract

The aim of this study was to examine the mental toughness and personality traits of e-sports players at universities. In order to determine the mental toughness of the e-athletes participating in the study, the Mental Toughness Inventory in Sports adapted to Turkish by Altıntaş and Bayar (2015) and the Eysenck Personality Questionnaire-Revised Abridged Form adapted into Turkish by Karancı, Dirik and Yorulmaz (2007). A demographic information form was applied to the participants to see their variables. The research was analyzed using the Pearson Product Moments Correlation coefficient. As a result of the study, there was a positive and significant relationship between persistence, which is one of the sub-dimensions of mental toughness, and the trust sub-dimension of personality traits, while a negative significant relationship was found between neuroticism, a sub-dimension of personality traits, and control. In addition, a positive significant relationship was found between psychoticism, which is a sub-dimension of personality, and both trust and control, which are sub-dimensions of Mental Toughness. As a result, a relationship was found between mental toughness and personality traits.

Keywords: Electronic Sports, Sports Mental Toughness, Personality, Mental Toughness Inventory

Giriş

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanlar birbirileri ile oyun oynamak, mücadelenin tadına varmak için sanal dünyada rakip olmaya başlamışlardır. Bu mücadeleyi devam ettirebilmek için zihinsel olarak konsantrasyona da ihtiyaç duymaya başlamışlardır. Bu gelişmelere bağlı olarak sanal dünyadaki mücadelenin adı e-spor olarak karşımıza çıkmıştır. E-sporun günümüze geliş şekline bakıldığında zaman; internetin yaygınlaşması, internet kafelerin ortaya çıkması ve rekabetçi oyun türlerinin çoğalması sürecin gelişmesine katkıda bulunan üç önemli faktör olarak görülmektedir (Argan ve Akın, 2007'den aktaran Akgöl, 2019: 213).

E-spor olarak kabul gören oyunların kendi içerisinde bir dünyası olan ve bu dünya içerisinde kendi kuralları olan; yer çekiminin değişmesi, ölen karakterin yeniden canlanması, oyun içerisinde yönettiğimiz karakterlerin özel yeteneklerinin olması vb. yapıda olduğu görülmüştür. İnsanların fiziksel olarak yapamayacakları olayları sanal bir dünya içerisinde yer alan oyunlarda canlandırabilmesine olanak sağladığı görülmektedir. Bu ortamlarda sağlanan müsabakalarda genellikle zihinsel olarak kişinin kendini adapte etmesi gerekmektedir. Zihinsel olarak müsabakaya hazır olan bir kişinin yarışacağı platformda daha fazla üstünlük kuracağı düşünülmektedir.

Zihinsel dayanıklılık bir antrenman türü olarak kabul edilen sporcunun müsabaka heyecanı ile baş edebilmesi, yarış stresinden uzaklaşabilmesi ve yarışmaya konsantrasyonunu sağlamış şekilde girebilmesini sağlayan bir antrenman türüdür. Müsabaka esnasında baskı altında olan sporcuların, rakiplerine performans olarak üstünlük kurmak amacıyla konsantrasyonlarını kaybetmemeleri ve davranışlarını kontrol edebilir durumda olmalarını sağlaması için zihinsel dayanıklılığa ihtiyacı olduğu vurgulanmıştır (Jonas, 2002).

E-sporunda müsabakaların genellikle rakibinin yapacaklarını tahmin etmek üzerine kurulu olduğunu düşünürsek kişinin her daim zihinsel olarak hazır ve dayanıklı olması gerekmektedir. Bu süreç sporcunun stres veya baskı altında kalmasına sebep olduğundan psikolojik etkileri de olabilmektedir. Zihinsel dayanıklılık geliştirici yapılan antrenmanlar ile sporcuların performansını arttırdığı görülmeye rağmen sporcuların bireysel farklılıklarından dolayı her bireyde istenilen düzeyde sonuç elde edilememektedir. Spor psikolojisi alanında her sporcunun yaptığı antrenmandan farklı sonuçların elde edildiği, istenilen psikolojik yetkinliklere de yatkın (ehil) olmaları gerektiği vurgulanmaktadır (Altıparmak, 2019).

Kişiliğin bireyler arasında farklılık gösterdiği ve buna bağlı olarak zihinsel dayanıklılığın da bireyler arasında farklılık gösterebileceği düşünülmektedir. Her sporcunun olaylarla mücadele etme gücü ve stratejisi kişilik tipleri ile alakalıdır. (Şahin vd., 2009; Usta vd., 2015; Yeliz vd., 2015). Ayrıca kişilik özelliklerinin zihinsel dayanıklılığı etkileyebileceği de aşikardır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı üniversitelerde elektronik spor oyunları oynayan e-sporcuların zihinsel dayanıklılıkları ve kişilik özelliklerini incelemesidir.

Materyal ve Metod

Üniversitelerde e-sporcuların zihinsel dayanıklılık ve kişilik özelliklerinin e-spor oynama sürelerine göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmanın çalışma grubu; vakıf ve özel üniversitelerde okuyan gönüllü 247 e-spor oynayan öğrenciden oluşturuldu. Çalışma gurubuna ait demografik veriler çalışmaya katılan kişilerin kendilerinden, konuya ilişkin kaynaklardan yararlanılarak oluşturulan ve demografik bilgilerini sorgulayan anket formu ile elde edildi. E-spor oynayan üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerinin zihinsel dayanıklılık ve kişilik özellikleri arasında farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Sporda Zihinsel Dayanıklılık Envanteri (SZDE) ve Eysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş Kısa Formu (EKA-GGK) uygulandı.

Anketler Web 2.0 değerlendirme araçlarından olan Google Forum Anket uygulaması üstünden yapılmış olup çalışmaya katılan öğrencilere öncelikle Discord uygulaması üzerinden online konuşma ile bilgi verilip “gönüllü olma formunu” okutuldu ve onayları alınarak, imzalatıldı. Çalışma gruplarına ait verilerin toplanması ve araştırma onayı Bartın Üniversitesi Etik Kurul Komisyonu 2019-231/30.12.2019 sayılı ve tarihli toplantı no’lu kararı ile alındı.

Araştırmanın Örneklemi

Bu çalışmanın örneklemi üniversitelerde eğitim gören 20 yaş ve üzeri öğrencileri kapsamaktadır. Türkiye’de bulunan farklı üniversitelerdeki takımlarda yer alan toplam 247 e-sporcusu gönüllü olarak katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya gönüllü olarak katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, üniversite, sınıf, aylık ortalama geliri, e-spor ile uğraştığı yıl, E-spora günde ayırdığı saat süresi, E-Sporda hangi tür oyun ile ilgilendiği ve e-spora aylık harcadığı miktarın ne kadar olduğu sorularak demografik bilgilerine yönelik sorulardan oluşmaktadır.

Sporda Zihinsel Dayanıklılık Envanteri

“Zihinsel Dayanıklılık Envanteri” (Mental Toughness Inventory) ve “Avusturya Futbolu Zihinsel Dayanıklılık Envanteri” (Australian Football Mental Toughness Inventory) ölçeklerinden sonra tüm sporculara özel olarak Sheard ve ark. (2009) tarafından 14 maddelik “Sporda Zihinsel Dayanıklılık Envanteri” geliştirilmiştir. “Güven, Devamlılık ve Kontrol” alt boyutlarından oluşan envanter, bu kavramların yanı sıra genel zihinsel dayanıklılık hakkında da bilgi sağlamaktadır. “Güven”, mücadele gerektiren zor durumlarda hedefe ulaşmak için yeteneklere inanmayı ve rakiplerden daha iyi olduğunu düşünmeyi ifade etmektedir. “Kontrol”, baskı altında veya beklenmedik durumlar karşısında soğukkanlılığı koruma, kontrollü ve rahat olma kavramlarını içerirken, “Devamlılık”, belirlenen hedefler doğrultusunda sorumluluk alma, konsantre olma ve mücadele etme anlamı taşımaktadır (Sheard, 2013). Envanterin alt boyutlarının Cronbach Alpha değerleri Güven alt boyutu için 0.81; Devamlılık alt boyutu için 0.74; Kontrol alt boyutu için 0.71, toplamda iç tutarlık katsayısı ise 0.81 olarak tespit edilmiştir (Sheard ve ark., 2009). Özellikle madde sayısının az olması bu envanterin literatürdeki kullanımını son yıllarda giderek artırmaya başlamıştır. Sheard ve ark. (2009) tarafından geliştirilen (Sport Mental Toughness Questionnaire-SMTQ-

14) ölçeğinin Türkçe uyarlaması 2016 yılında Altıntaş ve Bayar tarafından yapılan 14 maddelik Sporda Zihinsel Dayanıklılık Envanteri kullanılmıştır (Altıntaş ve Bayar, 2015).

Eysenck Kişilik Anketi – Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formu (EKA-GGK)

Eysenck Kişilik Envanteri Gözden Geçirilmiş Kısa Formu 1992 yılında Leslie Francis ve arkadaşları tarafından, Eysenck'in kendi teorisi üzerine, bizzat kendisinin 1975 yılında ve 1985 yılında geliştirdiği Eysenck Kişilik Envanteri üzerine inşa edilmiştir. Eysenck'in teorisine göre; kişilik dışadönüklük-içedönüklük, nörotisizm ve psikotisizm olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Dışadönüklük-İçedönüklük boyutu, sosyalliği ve dürtüsellliği; nörotisizm duygusal tutarlılığı ve aşırı tepkiselliği; psikotisizm ise antisosyal davranışlar ve soğuk bir kişilik yapısını değerlendirir. Eysenck'in bu teori üzerine ilk geliştirdiği ölçek olan Eysenck Kişilik Anketi 90, Gözden Geçirilmiş Eysenck Kişilik Anketi ise 100 maddeden oluşmaktaydı. Bu ölçekler ne kadar kişilik ölçümünde geçerli ve güvenilir olsalar da anketlerin uzunluğu araştırmalarda kişiliğin değerlendirilmesi kısmında bazı sıkıntılara sebep olmaktadır. Bunun üzerine anketin daha kısa bir formu oluşturuldu. Yapılan çalışmaya Amerika, Kanada, İngiltere ve Avustralya'dan olmak üzere toplam 685 üniversite öğrencisi katıldı. Çalışmanın sonucunda; anketin dışa-dönüklük, nörotisizm, psikotisizm ve kişilerin topluma ve genel geçer ahlak kurallarına uyumunu ölçen yalan alt faktörü olmak üzere 4 alt faktörü olduğu saptandı.. Anket; her bir faktörde 6 madde olmak üzere toplam 24 maddeden oluşmaktadır. Kişiler maddelere 1 'evet' ve 2 'hayır' olmak üzere iki şekilde cevap verebilmektedirler ve her bir kişilik özelliği için alınabilecek puan 0 ile 6 arasında değişmektedir. Anketin iç tutarlılık katsayısı dört farklı ülkede yapılan çalışmalarda, nörotisizm için 0.70-0.77 arasında, dışadönüklük için 0.74-0.84 arasında, yalan için iç tutarlılık katsayısı 0.59-0.65 ve psikotisizm için ise 0.33-0.52 arasında bulunmuştur. Anketin Türkçe geçerlilik- güvenilirlik çalışması 2007 yılında Nuray Karancı ve arkadaşları tarafından yapılmıştır. Çalışmaya 756 üniversite öğrencisi katılmıştır. Çalışmanın sonucunda 24 ölçek maddesi orijinal ölçek ile denkleşecek şekilde dışadönüklük, nörotisizm, psikotisizm ve yalan olmak üzere 4 alt faktöre ayrılmıştır. Anketin iç tutarlılık katsayıları ise; dışadönüklük alt faktörü için .78, nörotisizm alt faktörü için .65, psikotisizm alt faktörü için .42 ve yalan alt faktörü için ise .64 olarak bulunmuştur (Karancı, Dirik ve Yorulmaz, 2007).

Verilerin Analizi

Verilerin analizi bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package For Social Sciences) 25.0 paket programında yapılmıştır. Verilerin analizinde pearson çarpım momentler korelasyonundan yararlanılmıştır. Öğrencilerden toplanan veriler SPSS programına giriş yapılmıştır. Toplanan verilerin 247'side araştırmada verileri analiz edilmek üzere kullanılmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın amacı e-sporcuların zihinsel dayanıklılık ve kişilik özelliklerinin incelenmesidir. E-Spor oyuncularının bireysel zihinsel dayanıklılıklarını ve kişilik özellikleri ele alınarak değişkenler arasındaki ilişkiler ele alınmıştır.

Tablo 1: Çalışmamıza katılan e-sporcularının demografik özellikleri

Değişkenler		n	%
Yaş	18-20 yaş	106	42,91
	21-25 yaş	132	53,44
	26+ yaş	9	3,64
Cinsiyet	Erkek	239	96,76
	Kadın	8	3,24
Sınıf	1. sınıf	95	38,46
	2. sınıf	66	26,72
	3. sınıf	32	12,96
	4. sınıf	35	14,17
	4 üzeri sınıf	19	7,69
Aylık gelir düzeyi (TL)	0-750	100	40,49
	751-1500	86	34,82
	1501-3000	41	16,60
	3001+	20	8,10
E-spor oynama süresi (yıl)	1-4	41	16,60
	5-8	109	44,13
	8+	97	39,27
Günlük e-spor yapma süresi (saat)	1-3	76	30,77
	4-6	96	38,87
	7+	75	30,36
E-spor oyun türü	MOBA	197	79,76
	FPS	46	18,62
	STRATEJİ	4	1,62
E-spor oyununa harcanan tutar (TL)	0-750	213	86,23
	751-1500	19	7,69
	1501-3000	4	1,62
	3001+	11	4,45

Tablo 1 de araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları incelendiğinde 106'sının (%42,91) 18-20 yaş, 132'sinin (%53,44) 21-25 yaş, 9'unun (%3,64) 26 ve üzeri olduğunu ortaya koymuştur. Öğrencilerin kaçınıcı sınıfta oldukları incelendiğinde 95'nin (%38,46) birinci sınıf, 66'sının (%26,72) ikinci sınıf, 32'sinin (%12,96) üçüncü sınıf, 35'nin (%14,17) dördüncü sınıf, 19'nun (%7,69) dördün üzerinde olduğu ortaya konmuştur. Öğrencilerin aylık gelir düzeyine bakıldığında 100'nün (%40,49) 0 ile 750 TL arasında, 86'sının (%34,82) 751 ile 1500 TL arasında, 41'nin (%16,60) 1501 ile 3000 TL arasında, 20'sinin (%8,1) 3000 TL'den daha fazla aylık geliri olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin e-spor oynama süreleri (yıllık) incelendiğinde 41'inin (%16,6) 1 ile 4 yıl arasında, 109 (%44,13) öğrenci 5 ile 8 yıl arasında, 97 (%39,27) öğrenci 8 yıldan fazla olarak gözlemlenmiştir. Günlük e-spor oynama süreleri (saat) 76 kişi (%30,77) 1 ile 3 saat, 96 kişi (%38,87) 4 ile 6 saat, 75 (%30,36) kişi 7 saatin üzerinde olduğu görülmüştür. Öğrenciler e-spor oyun türü seçimlerinde 197 (%79,76) MOBA, 46 (%18,62) FPS, 4 (% 1,62) STRATEJİ oyun türünü seçtikleri görülmüştür. E-spor oyunlarına harcanan tutar (TL) ise 213'ü (%86,23) 0 ile 750 TL arasında, 19'u (%7,69) 751 ile 1500 TL, 4'ü (%1,62) 1501 ile 3000 TL, 11'i (%4,45) 3001 TL ve üzerinde harcama yaptıkları görülmüştür.

Tablo 2: Çalışmamıza katılan e-sporcuların Eysenck Kişilik Anketine verdiği cevapların frekans dağılımı

Alt Boyutlar	Ölçek Soruları	Evet		Hayır	
		n	%	n	%
Dışa dönüklük	23. Diğer insanlar sizi çok canlı biri olarak düşünürler mi?	166	67.2	81	32.8
	2. Konuşkan bir kişi misiniz?	182	73.7	65	26.3
	4. Oldukça canlı bir kişi misiniz?	181	73.3	66	26.7
	15. Sosyal ortamlarda geri planda kalma eğiliminiz var mı?	101	40.9	146	59.1
	20. Başkalarıyla birlikte iken çoğunlukla sessiz misinizdir?	76	30.8	171	69.2
	13. Oldukça sıkıcı bir partiye kolaylıkla canlılık getirebilir misiniz?	119	48.2	128	51.8
Yalan	19. Hiç başka birini kendi yararınıza kullandınız mı?	140	56.7	107	43.3
	5. Hiç Sizin payınıza düşenden fazlasını alarak aç gözlülük yaptığınız oldu mu?	92	37.2	155	62.8
	17. Herhangi bir oyunda hiç bile yaptınız mı?	170	68.8	77	31.2
	10. Hiç başkasına ait olan bir şeyi aldınız mı?	120	48.6	127	51.4
	7. Aşlında kendi hatanız olduğunu bildiğiniz bir şeyi yapmakla hiç başka birini suçladınız mı?	92	37.2	155	62.8
	24. Başkasına önerdiğiniz şeyleri kendiniz her zaman uygular mısınız?	124	50.2	123	49.8
Nörotisizm	18. Sinirlerinizden şikâyetçi misiniz?	100	40.5	147	59.5
	11. Kendinizi sınırlı bir kişi olarak tanımlar mısınız?	110	44.5	137	55.5
	9. Sıklıkla kendinizi her şeyden bıkmış hissedersiniz mi?	145	58.7	102	41.3
	21. Sık sık kendinizi yalnız hissedersiniz mi?	111	44.9	136	55.1
	1. Duygu durumunuz sıklıkla mutlulukla mutsuzluk arasında değişir mi?	158	64	89	36
	14. Kaygılı bir kişi misiniz?	140	56.7	107	43.3
Psikotisizm	3. Borçlu olmak sizi endişelendirir mi?	205	83	42	17
	6. Garip ya da tehlikeli etkileri olabilecek ilaçları kullanır mısınız?	34	13.8	213	86.2
	8. Kurallara uymak yerine kendi bildiğiniz yolda gitmeyi mi tercih edersiniz?	132	53.2	115	46.6
	12. Evliliğin modası geçmiş ve kaldırılması gereken bir şey olduğunu düşünüyor musunuz?	68	27.5	179	72.5
	16. Yaptığınız bir işte hatalar olduğunu bilmeniz sizi endişelendirir mi?	199	80.6	48	19.6
	22. Toplum kurallarına uymak kendi bildiğinizi yapmaktan daha mı iyidir?	112	45.3	135	54.7

Tablo 2 ele alındığında dışa dönüklük alt boyutunda yüzdeler olarak en çok "EVET" cevabı verilmiştir. Yalan alt boyutunda yüzdeler olarak en çok "HAYIR" cevabı verilmiştir. Nörotisizm alt boyutunda yüzdeler olarak en çok "EVET" cevabı verilmiştir. Psikotisizm alt boyutunda yüzdeler olarak en çok "EVET" cevabı verilmiştir.

Tablo 3: Çalışmamıza katılan e-sporcuların Eysenck Kişilik Anketinden elde edilen değişkenleri ortalama ve standart sapma değerleri

E-Sporcular(n=247)	Dışa Dönüklük	Yalan	Nörotisizm	Psikotisizm
Ortalama	3.91	3.02	3.09	1.86
Standart Sapma	1.89	1.56	1.84	1.24

Tablo 3 ele alındığında Eysenck kişilik anketinin dışa dönüklük alt boyutu $\bar{X}=3.91\pm 1.89$, yalan alt boyutu $\bar{X}=3.02\pm 1.56$, nörotisizm alt boyutu $\bar{X}=3.09\pm 1.84$, psikotisizm alt boyutu $\bar{X}=1.86\pm 1.24$ olarak belirlenmiştir.

Tablo 4: Çalışmamıza katılan e-sporcuların Zihinsel Dayanıklılık Envanterine verdiği cevapların frekans dağılımı

Alt Boyutlar	Anket Soruları	Tamamen Yanlış		Yanlış		Doğru		Tamamen Doğru	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Güven	1. Soğukkanlılığımı bir an kaybetsem bile tekrar kazanabilirim.	8	3.2	26	10.5	141	57.1	72	29.1
	5. Yeteneğim konusunda sarsılmaz bir güvene sahibimdir.	13	5.3	64	25.9	111	44.9	59	23.9
	6. Baskı altında iken iyi performans göstermek için yapmam gerekene sahibim.	15	6.1	45	18.2	118	47.8	69	27.9
	11. Beni diğer yarışmacılardan ayıran niteliklere sahibim.	3	1.2	45	18.2	138	55.9	61	24.7
	13. Potansiyel tehditleri olumlu fırsatlar olarak yorumlarım	10	4	56	22.7	139	56.9	42	17
	14. Baskı altında güven ve sorumlulukla kararlar alabilirim.	5	2	33	13.4	133	53.8	76	30.8
Kontrol Soru	2. Kötü performans göstermekten endişelenirim.	59	23.9	124	50.2	47	19	17	6.9
	4. Görevde yetersiz kalma duygusundan çok endişelenirim.	57	23.1	114	46.2	62	25.1	14	5.7
	7. Olaylar istediğim gibi gitmezse hayal kırıklığına uğrar ve sinirlenirim.	51	20.6	119	48.2	52	21.1	25	10.1
	9. Beklemediğim veya kontrol edemediğim olaylar karşısında kaygılanırım.	30	12.1	119	48.2	72	29.1	26	10.5
Devamlılık	3. Yapmak zorunda olduğum görevleri tamamlamakta kararlıyım.	4	1.6	32	13	125	50.6	86	34.8
	8. Zor durumlarda vazgeçerim.	92	37.2	115	46.6	31	12.6	9	3.6
	10. Dikkatim kolaylıkla dağılır ve konsantrasyonumu kaybederim.	22	8.9	66	26.7	102	41.3	57	23.1
	12. Kendime zor ve mücadeleci hedefler belirlemek konusunda sorumluluk alırım.	5	2	46	18.6	129	52.2	67	27.1

Tablo 4 ele alındığında güven alt boyutunda yüzdeler olarak en çok tercih edilen cevap "Doğru" olurken yüzdeler olarak en az tercih edilen cevap "Tamamen Yanlış" olmuştur. Kontrol alt boyutunda yüzdeler olarak en çok tercih edilen cevap "Yanlış" olurken yüzdeler olarak en az tercih edilen cevap "Tamamen Doğru" olmuştur. Devamlılık altı boyutunda yüzdeler olarak en çok tercih edilen cevap "Doğru" olurken yüzdeler olarak en az tercih edilen cevap "Tamamen Yanlış" olarak seçilmiştir.

Tablo 5: Çalışmamıza katılan e-sporcularının Zihinsel Dayanıklılık Envanterinden elde edilen değişkenleri ortalama ve standart sapma değerleri

E-Sporcular(n=247)	Güven	Kontrol	Devamlılık
Ortalama	3.00	2.20	2.71
Standart Sapma	0.50	0.59	0.35

Tablo 5 ele alındığında zihinsel dayanıklılık düzeyleri güven alt boyutunda $\bar{X}=3.00\pm 0.50$, kontrol alt boyutunda $\bar{X}=2.20\pm 0.59$, devamlılık alt boyutunda ise $\bar{X}=2.71\pm 0.35$ olarak bulunmuştur.

Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Analizi Bulguları

E-Sporculardan elde edilen kişilik ve zihinsel dayanıklılık değişkenleri arasındaki ilişkiler tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: E-Sporculardan elde edilen kişilik ve zihinsel dayanıklılık değişkenleri arasındaki ilişkiler

E-Sporcular	Güven	Kontrol	Devamlılık
Dışa Dönüklük	.309**	.078	.202**
Yalan	.081	-.207**	.080
Nörotisizm	-.023	-.331**	-.88
Psikotisizm	.126*	.173**	-.017

Tablo 6’da görüldüğü gibi dışa dönüklük ile güven ($r=.309$; $p=.000$), devamlılık ($r=.202$; $p=.001$) değerleri arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunurken yalan ile kontrol ($r=-.207$; $p=.001$) değerleri arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Nörotisizm ile kontrol ($r=-.331$; $p=.000$) değerleri arasında negatif anlamlı bir ilişki bulunurken psikotisizm ile güven ($r=.126$; $p=.048$) ve kontrol ($r=.173$; $p=.046$) değerleri arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer değişkenler ve demografik özellikler arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmada üniversitelerde e-sporcularının zihinsel dayanıklılık ve kişilik özellikleri arasındaki durumun incelemesi amaçlanmıştır. Araştırmaya farklı üniversitelerde öğrenim gören 247 öğrenci dahil edilmiştir.

Yaptığımız çalışmalarda bazı açılardan branşlar ile benzerlik sonuçlar göstermektedir. Harmancı'nın (2019) çalışmasına göre bisikletçilerin zihinsel dayanıklılık alt boyutları üzerinden incelendiğinde güven alt boyutu ortalaması 3.03 çıkarken, bu çalışmada 3.00 olarak karşımıza çıkmıştır. Farklı şekillerde icra edilen branşlar olmasına rağmen güven alt

boyutunda bakıldığında benzerlikler gösterdiğini söyleyebiliriz. Aynı zamanda bisikletçilerin zihinsel dayanıklılığın alt boyutlarından olan kontrol alt boyutu ortalaması ele alındığı zaman 2.77 çıkarken, bu çalışmada 2.20 olarak saptanmıştır. Gündelik hayatında aktif bir rol oynayan insanların kendisini kontrol edebilme, karar verebilme mekanizmalarının daha bir yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Zihinsel dayanıklılığın devamlılık alt boyutu ele alındığı zaman bisikletçilerin ortalaması 2.60 çıkarken, çalışmaya katılan e-sporcuların ortalaması 2,70 çıkmıştır. E-sporcular genellikle sorumluluk almak ve mücadeleyi devam ettirmek için bisikletçilerle neredeyse yakın ortalamalara sahip olsalar da daha düşük bir seviyede olduğu belirlenmiştir. E-sporcularda diğer branşlardaki sporcular gibi zihinsel dayanıklılıkları arasında genel olarak fark olmadığı görülmüştür.

Bir diğer çalışmada ise kişiliğin özelliklerinden biri olan mizah anlayışı stresli durumlara karşı mizahı olumlu bir şekilde kullanarak kaygı verici, olumsuz duyguları bastırabilme becerileri ile farklı şekilde stres yaratan durumlara karşı kişisel amaçlarına ulaşabilme becerisini de arttırabileceğini göstermektedir (Kuiper ve Leite, 2015). Yani sporcuların kişilik özelliklerinden biri olan mizahı kullanabilmesi başına gelen başarısızlıklara karşı yılmadan mücadeleye devam edebilmesine olanak sağlar. Baskı altındayken pozitif bir bakış açısını korumasına olanak sağlarken sorunlar, zorluklar, stres ve baskı altında kalma durumuyla karşılaştığında mücadele edebilme becerisi olan zihinsel dayanıklılığa olumlu bir yönde katkı sağladı görülmüştür (Clough ve Strycharczyk, 2012). Kişilerarası etkileşimi olumsuz bir yönde etkileyen, dışarıdan gelen kötü etkilere karşı daha açık olan ve stresle başa çıkmada daha başarısız olan sporcuları genellikle kişiliğin olumsuz mizah tarzına sahiptirler (Martin ve ark., 2003). Sporcuların baskı altında hissetmesi veya zorluklarla mücadele karşısında bir amaca ulaşmak için gösterdikleri tutum zihinsel dayanıklılığa ulaşabilmesini olumsuz yönde etkilediğini göstermiştir (Middleton ve ark., 2011). Bu bağlamda baktığımız zaman stresli, sosyalleşme konusunda başarısız ve saldırgan olan sporcuların zihinsel dayanıklılık düzeylerinin olumsuz yönde etkilendiği, dışa dönüklüğü yüksek olan sporcuların zihinsel dayanıklılıklarının olumlu yönde etkileneceği söylenebilir.

Müsabakalarda başarının elde edilmesi için sadece fiziksel yeterlilik değil ayrıca üst düzey psikolojik özelliklere sahip olmak gerektiği görülmektedir. Kendine güveni, sorumluluk alabilme yapısına sahip olmak, kaygı, endişe veya saldırganlık gibi duygu durumlarını zihinsel dayanıklılığını geliştirerek kazanabileceği görülmektedir. İnsanlar hayatlarında başlarına gelen olaylar karşısında pasif bir duruş göstermek yerine olaya müdahale edebilme güdüsüyle hareket ederler. Bu da onları kontrol altına alabilme, durumlara karşı yetkin olma dürtüsüne itmektir. Zihinsel dayanıklılık kişinin negatif durumlara karşı kendisini daha iyi kontrol edebilmesine ve olaylara daha geniş açıdan bakıp kendisini hazırlamasına yardımcı olabileceği saptanmıştır. Spor psikologları, antrenörler ve araştırmacılar zihinsel dayanıklılığın sporda başarı kazanabilmek için önemli bir etken olduğunda hem fikir olmuşlardır (Clough ve ark 2002; Crust 2007; Jones ve ark 2007).

Weinberg ve Gould (2015), rakipler birbirlerine fiziksel olarak denk geldikleri durumlarda kazanan genellikle zihinsel becerileri yüksek olan sporcunun olduğunu belirtmişlerdir. Kişiliğin içinde bulundurduğu nörotisizm (endişe, kaygı vb.) durumunu zihinsel becerilerini geliştirerek bastırabildiği takdirde müsabakalarda daha iyi neticeler alabileceği söylenmiştir. Araştırmalardan bazılarında yine zihinsel dayanıklılığı endişe, kaygı, baskı altında hissetme, duyarsız olma veya abartılı davranışlar sergileme (zor süreçler) gibi durumlarla baş edebilme becerisi olarak tanımlamışlardır (Gould ve ark 1987; Goldberg, 1998; Williams, 1998).

Elektronik sporda hızlı karar verebilme ve zor durumlarda kalma olasılığı yüksek olduğu için zihinsel dayanıklılık ve problem çözme temel psikolojik güçlerden biridir ve başarıya ulaşmak için önem taşımaktadır (Bull vd., 2005; Ekmekçi, 2017). Bu açıdan baktığımız zaman araştırmanın sonuçları problem çözebilmeyi yani stresli durumlarda, endişe, kaygı veya kriz durumlarında zihinsel dayanıklılık becerilerini kullanabilmenin önemini arttırmaktadır. Araştırmaların sonucunda psikolojik gücün gelişime açık olduğu ve stresinde yönetilebildiğini göstermektedir (Folkman, 1984; Ekmekçi, 2008). Bu yüzden e-sporcuların özellikle zihinsel antrenman tekniklerini bilerek zihinsel dayanıklılıklarını arttırmaya yönelik antrenman yapmaları gerekir.

Yapılan çalışmalarda zihinsel dayanıklılık, problemleri çözebilme, konsantre olabilme, kişinin kendisini rahatlatabilmesine ve odaklanabilme yeteneklerinde gelişme olduğunu göstermektedir. Futbol antrenörleri kendi açıklamalarında bu çalışmanın psikolojik güçlerini arttırdığını hayatlarında hem değişim hem de gelişim sağlamasına yardımcı olan bir süreç olarak tanımlamışlardır. Daha önceden uygulamamış olan veya hiç duymamış olan ya da sadece duymak ile kalmış olan bir topluluktan oluşan futbol antrenörlerini kapsayan bu çalışmanın sonucunda zihinsel antrenman farkındalık kazanmışlardır (Beşler, 2020). Bu bağlamda bakıldığı zaman kişiliği geliştirmeye yönelik farkındalık kazandığına ve zihinsel dayanıklılığına da katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz.

Taekwondocular üzerinde yapılan bir çalışmada ise sıkletlerinin değişimiyle birlikte zihinsel dayanıklılığın alt boyutlarından olan kontrolde oranında artış meydana geldiği görülmüştür (Aydın, 2020). Çalışmamıza katılan kişilerin lig takımlarında oynaması için teakwondoda olduğu gibi yükselmeleri ve zihinsel dayanıklılığın alt boyutu olan kontrolde artış gösterebileceği düşünülmektedir. Tecrübenin artması ve gerekli zihinsel çalışmalar ile hem kendisine başarı hemde takım için başarı getirebileceği düşünülmektedir.

Demir ve Çelebi (2019) yaptıkları çalışmada zihinsel dayanıklılık düzeylerinin branşlar arasında farklılık olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Narimani ve Ghaffari (2007) bireysel sporcuların takım sporu ile uğraşan kişiler ile kıyaslandığı zaman zihinsel dayanıklılıkları daha düşük seviyede olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışmamızda oyun türleri arasında takım olarak ve bireysel olarak mücadele edilen türleri baktığımız zaman takım olarak mücadele eden kişilerin genellikle zihinsel dayanıklılıklarının daha yüksek seviyede olduğu düşünülmektedir. Çünkü yaşanan mücadelede takımına puan getirmek veya kendi başına ligde yükselmek için çabaladığı zaman tek başına olmasının stresi daha fazla olacaktır. Takım arkadaşları ile yaptığı mücadelede hata yaptığı zaman yardım edebilecek kişilerin etrafında olması, güven duygusu ve yalnızlık hissinde azalatacağı için zihinsel olarak daha dayanıklı olması beklenmektedir.

Yapılan bir diğer çalışma ise oryantiring sporunda gereken özellikler kişilerin dayanıklı ve hızlı olması gibi fiziksel özelliklerinin yanı sıra çabuk karar verebilme, stresini kontrol edebilmesi, konsantrasyon ve sorunları çözebilme gibi zihinsel özelliklerin çok kullanıldığı parkurlardan oluşmaktadır (Peke, 2020). Çalışmamıza baktığımız zaman elektornik sporun kendi içerisinde her bir türünün farklı haritalara sahip olması, farklı oyun koşullarından oluşması ve farklı karakterler ile beklenmedik durumlarda kalınabildiği için oryantiringinde de ihtiyaç duyulan zihinsel özelliklerin hepsine ihtiyaç duymaktadır. Aynı şekilde icra edilmiyor gibi dursa da oyun koşulları gereği uygulanan yetenekler birbiri ile bağdaşmaktadır. Oryantiringde harita bakıp gideceği hedefi belirlemek veya kendisine çizdiği yolu gözlemlemek amacıyla kullanırken, elektronik sporda da harita yanı görevi görebilmektedir. Çabuk karar verebilmesi konstantre olup yaşadığı veya yaşayabileceği soruna karşı önlem

almasında yardımcı olabilecektir. Bu açıdan baktığımız zaman sporun farklı yapılaş şekillerinden olsalarda zihinsel dayanıklılık açısından ortak yönleri olduğu görülmektedir.

Kişilik gelişimi ve psikolojik özelliklerin arasındaki bağlantıya bakıldığı zaman sporcunun amatör veya profesyonel olarak uğraştığı spor dallarından herhangi birine özgü bir ayrımı da olabilmektedir. Sporcunun uyguladığı spor dalının yapısına bağlı olarak, farklı psikolojik özellikler (konsantre olabilmek, mücadeleci olmak, motivasyon vb.) barındırdığı için kişinin duygusal ve psikolojik yapısını çeşitli şekillerde etkileyebilmektedir (Salar ve ark., 2012). Bu yönden bakıldığı zaman kişiliğin alt boyutlarından olan nörotisizm ve psikotisizmi de tetikleyebileceği görülmektedir. Zihinsel dayanıklılığın yüksek seviyede olması durumunda kişinin etkilenebileceği durumları en az seviyeye indirebileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın bulgularına bakıldığı zaman zihinsel dayanıklılık ile kişilik özelliklerinin önemli bir şekilde örtüştüğü görülmektedir. Çalışma genellikle erkek katılımcıların sayısının yüksek olmasından dolayı kadınlar ile ilgili tam bir veri elde edilememiş, diğer çalışmalara bakıldığında zihinsel dayanıklılığın genellikle cinsiyetler arası çok farklılık göstermemiş olmasına rağmen daha geniş bir örneklem grubu oluşturularak incelenmesi önerilmektedir. Yeni gelişmekte olan bir branş olduğu için ve literatürde fazla çalışma yapılmadığından dolayı kişilik ve zihinsel dayanıklılık açısından profesyonel olarak spor branşları ile uğraşan kişiler üzerinde de çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Bir branşa eş tutmak gerekirse satranç gibi düşünmeye ve daha az harekete ihtiyaç duyarken, el göz koordinasyonu ve çabukluk gerektirdiği için zihinsel dayanıklılık üzerinde durulması gereken çalışmaların artırılmasının yararı olacaktır. Zihinsel dayanıklılık çalışmalarının sadece belirli bir branş üzerinde değil genel olarak bütün spor branşları üzerinde uygulanmasında fayda olduğu gözlemlenmiştir.

**Bu çalışma Yunus Emre ARISOY'un "E-Spor Oyuncularının Zihinsel Dayanıklılık ve Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilmiştir.*

KAYNAKLAR

Akgöl, Oğuzcan (2019). Spor Endüstrisi ve Dijitalleşme: Türkiye’de Espor Yapılanması Üzerine Bir İnceleme. TRT Akademi Sayı:8, 208-223. ISSN 2149-9446.

Altıntaş, A., Bayar Koruç, P. (2015). Sporcuların Zihinsel Dayanıklılıklarının Belirlenmesinde Optimal Performans Duygu Durumu, Güdülenme Düzeyi ve Hedef Yöneliminin Rolü Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Altıparmak Y. (2019) Temaslı ve Temasız Spor Branşlarıyla Uğraşan Sporcular Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, s. 7-8.

Argan M, Özer A, Akın E. Elektronik Spor: Türkiye’deki Siber Sporcuların Tutum Ve Davranışları. Spor Yönetimi Ve Bilgi Teknolojileri Dergisi, 1(2), S. 1-11.

Aydın, F. A. (2020). Taekwondocularda Zihinsel Dayanıklılık ve Kendinle Konuşmanın Şişmanlık Hakkındaki Konuşma Düzeyine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.

Beşler, H. K. (2020). Zihinsel Antrenmanın Futbol Antrenörlerinin Zihinsel Dayanıklılık ve Problem Çözme Becerilerine Etkisi. Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.

Bull, S. Shambrook C., James W., Brook J., (2005). Towards an Understanding of Mental Toughness in Elite English Cricketers. *Journal of Applied Sport Psychology*. 17, s. 209-227.
Clough P, Strycharczyk D. (2012). *Developing Mental Toughness: Improving Performance, Wellbeing and Positive Behaviour in Others*. London; Kogan Page.

Crust, L. (2007). Mental Toughness in Sport A Review. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 5, S. 270-290.

Demir, P. Ve Çelebi, M. (2019) Spor Bilimleri Fakültesinde Eğitim Gören Mücadele Sporcularının Zihinsel Dayanıklılıklarının İncelenmesi, *Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi (UGEAD)*, 5(2), s. 188-199.

Ekmekçi, R. (2008). Basketbol Hakemlerinin Stres Kaynakları ile Stresle Başa Çıkma Yöntemlerinin Tespiti ve Önleyici Yönelimsel Uygulamaların Geliştirilmesi Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Bolu.

Ekmekçi, R. (2017). *Sporda Zihinsel Antrenman (1 b.)*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Folkman, S. (1984). Personal Control and Stress and Coping Processes: A Theoretical Analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(4), 839.

Goldberg, A.S. (1998). *Sports Slump Busting: 10 Steps Mental Toughness and Peak Performance*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Gould, D., Hodge, K., Peterson, K., ve Petlichkoff, L. (1987). Psychological Foundations of Coaching: Similarities and Differences Among Intercollegiate Wrestling Coaches. *The Sport Psychologist*, 1 (4): 293- 308.

Harman, F. (2019). Sporda Zihinsel Dayanıklılık Bisiklet Sporcuları Üzerine Bir Çalışma. Yüksek Lisans (yayımlanmamış) Tezi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Jones, G. (2002). What Is This Thing Called Mental Toughness? An Investigation Of Elite Sport Performers. *Journal Of Applied Sport Psychology*, 14(3), 205-218.

Karanci, A. N., Dirik, G., & Yorulmaz, O. (2007). Eysenck Kişilik Anketi-Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formunun (EKA-GGK) Türkiye'de Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18, 254-61.

Kuiper NA, Leite C. (2015). Personality and social sciences personality impressions associated with four distinct humor styles. *Scandinavian Journal of Psychology*. 51. s. 115-122.

Martin RA, Puhlik-Doris P, Larsen G, Gray J, Weir K. (2003). Individual Differences of Uses of Humor and Their Relation to Psychological Well-being: Development of The Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*. 37: s. 48–75.

Middleton SC, Martin AJ, Marsh HW. (2011). Development and Validation of The Mental Toughness Inventory (MTI). In: Gucciardi DF, Gordon S, eds. *Mental Toughness in Sport: Developments in Theory and Research*. London Routledge. s. 91-107.

Narimani, M. and Ghaffari, G, (2007). The Comparison Of Aggression And Mental Toughness Between Martial Athletes: Football Players And Non-Athletes. 6th International Congress On Physical Education And Sport Sciences.

Peke, K. (2020). Oryantiring Katılımcılarının Spora Bağlılıkları ve Zihinsel Dayanıklılıklarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.

Salar B, Hekim M, Tokgöz M. 15-18 (2012). Yaş Grubu Takım ve Ferdi Spor Yapan Bireylerin Duygusal Durumlarının Karşılaştırılması, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4 (6) s. 123-135.

Şahin, N. H., Güler, M. ve Basım, H. N. (2009). A Tipi Kişilik Örüntüsünde Bilişsel ve Duygusal Zekânın Stresle Başa Çıkma ve Stres Belirtileri ile İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(3), s. 243-254.

Usta, H., Güleç, H., Hariri, A. G. ve Güleç, M. (2015). Bipolar Bozuklukta B Kümesi Kişilik Bozukluğu Eş Tanısı Varlığının Başa Çıkma Tutumları Üzerine Etkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16(4), s. 247- 254.

Weinberg, S., ve Gould, D. (2015). *Introduction to Psychological Skills Training. Foundations of Sport and Exercise Psychology*. Champaign. IL: Human Kinetics, s. 247-271.

Williams, M.H. (1998). *The Ergogenics Edge: Pushing The Limits of Sports Performance*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Yeliz, K., Derince, D., Açıkgöz, A. ve Baydemir, C. (2015). Hemşirelik Öğrencilerinde Başa Çıkma Tutumları. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(3), s. 30-38.

Futbol Hakemlerinin Bilişsel Esneklik ve Uzamsal Kaygı Düzeylerinin Deneyimlerine Göre Karşılaştırılması

Kurtuluş ASLAN¹, Özcan SAYGIN², Halil İbrahim CEYLAN³

¹Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Muğla, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-7879-9180>

²Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Muğla, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0003-0380-586X>

³Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0003-1133-5511>

E-mail: kurtulusaslan2@gmail.com, osaygin@mu.edu.tr, halil.ibrahimceylan60@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 23.10.2021 - Kabul: 13.12.2021)

Öz

Bu çalışmanın amacı hakem ve yardımcı hakemlerin bilişsel esneklik ve uzamsal kaygı düzeyinin deneyimlerine göre karşılaştırmaktır. Araştırmaya, faal olarak hakemlik yapan, 18-45 yaş arası 36 kadın ve 244 erkek hakem olmak üzere toplamda 280 futbol hakemi gönüllü olarak katılmıştır. Hakemlerin bilişsel esneklik ve uzamsal kaygı düzeylerini belirlemek için sırasıyla Martin ve Rubin (1995) tarafından geliştirilen Altunkol (2011) tarafından Türkçeye uyarlanan Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Lawton (1994) tarafından geliştirilen Dursun (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan Uzamsal Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. İstatistiksel analiz sonucunda; 1 yıldan az sürede maçlarda görev yapan hakemler ile karşılaştırıldığında, 6-10 yıl arasında maçlarda görev yapan hakemlerin maçların zorluk düzeyleri, maçların oldukça hızlı bir atmosferde oynanması ve maçlarda oldukça karmaşık karar verme süreçleri ile karşılaşmasından dolayı bilişsel esneklik düzeyi yüksek çıkmıştır. Hakemlerin bilişsel esneklik düzeyi ile klasman durumu arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde korelasyon saptanmıştır. Hakemlik deneyimi ve klasman durumu arttığında bilişsel esneklik düzeyinin arttığı, uzamsal kaygı düzeyinin ise azaldığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak; farklı deneyim düzeyine sahip olan hakemlerin antrenmanlarında bilişsel süreçler ile ilgili parametrelerin geliştirilmesinin, maç içerisinde çok karmaşık pozisyonların çözümlenmesi ve doğru karar verme performansları açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Futbol Hakemi, Bilişsel Esneklik, Uzamsal Kaygı

Comparison Of Cognitive Flexibility And Spatial Anxiety Of Soccer Referees According To Their Experience Level

Abstract

The aim of this study is to compare the cognitive flexibility and spatial anxiety levels of referees and assistant referees according to their experiences. A total of 280 soccer referees, 36 female and 244 male referees between the ages of 18-45, actively working as referees, participated in the study voluntarily. In order to determine the cognitive flexibility and spatial anxiety levels of the referees, the Cognitive Flexibility Scale, developed by Martin and Rubin (1995), adapted to Turkish by Altunkol (2011), and the Spatial Anxiety Scale, which was adapted into Turkish by Dursun (2010) developed by Lawton (1994) were used, respectively. As a result of statistical analysis; compared to referees who worked in matches for less than 1 year, the level of cognitive flexibility of the referees who worked in the matches between 6-10 years was found to be high due to the difficulty levels of the matches, the fact that the matches were played in a very fast atmosphere, and they faced quite complex decision-making processes in matches. A significant positive correlation was found between the cognitive flexibility level of the referees and the classification status. It was found that when the experience of refereeing and classification increased, the level of cognitive flexibility increased, and the level of spatial anxiety decreased. As a result; It can be said that improving parameters related to cognitive processes in the training of the referees with having different experience level is very important in terms of resolving very complex positions in the match and making correct decisions.

Keywords: Football Referee, Cognitive Flexibility, Spatial Anxiety

Giriş

Hakemler futbol oyununun temel unsurlarından bir tanesidir. Hakem, oyun kurallarının uygulanmasını sağlayarak oyun alanında maçı yöneten ve son kararı veren kişidir (İFAB. 2020; Reilly ve Gregson, 2006). Yardımcı hakem ise hakeme özellikle ofsayt durumlarında, kale/köşe vuruşu ve taç atışı kararlarında yardımcı olur (İFAB. 2020). Hakemin görevi oyunun rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemeden kuralları doğru ve tutarlı bir şekilde uygulamaktır (Gaoua ve ark., 2017). Futbol, geniş bir oyun alanında, birçok oyuncunun katılmasıyla, sonucun kalelere atılan veya yenilen gollerle tespit edildiği sayısız karmaşık ve dinamik aktiviteler ile karakterize edilen bir takım sporudur (Gardasevic ve Bjelica, 2020; Gürkan, Göral ve Saygın, 2018). Futbol yapısal olarak teknik ve motivasyon seviyesinin hızla değiştiği, sürat, dayanıklılık, koordinasyon, beceri, kuvvet ve çabukluk gibi mekanik özelliklerin hakim olduğu bir branştır (Zorba ve ark. 2000). Dinamik, karmaşık ve açık beceriler gerektiren sporlarda hakemlerin bilişsel becerilerinin incelenmesi özellikle önemlidir (Kiss ve ark., 2020). Spordan spora geçişse de açık alan sporlarında hakemlerin rolleri genellikle birbirine benzerlik gösterir. Çünkü üst düzey fiziksel uygunluk ve oyun kurallarının uygulanmasında doğru karar verme gerektirir (Macmahon ve ark., 2007). Hakemlerden oyun kurallarını doğru yorumlama ve uygulama konusundaki beklentinin yüksek olması nedeniyle, bilişsel ve fiziksel olarak zinde olmaları gerekir (Banda, 2015). Çünkü hakemlerin çevresel uyaranlara ve taleplere cevap verme, başarıların ve başarısızlıkların sonucunu yönetme yetenekleri çoğunlukla bilişsel yetenekleriyle ilgilidir. Sporda en yüksek sportif performansa ulaşmak için bilişsel yetenekler gereklidir. Doğuştan gelen bu durum da hakem davranışlarının değerlendirilmesini ve genel olarak kalitesini etkileyecek duyuşsal yetenekler anlamına gelir (Kiss, Balogh ve Münnich, 2020). Hakemlerin fiziksel ve fizyolojik açıdan belirli yeterliğe sahip olması karar verme düzeyini etkilediği gibi, karar verme becerisi hakemin sahip olduğu algısal ve bilişsel özelliklerden de etkilenebilir. Literatüre bakıldığında üst düzey performans ile ilişkili, bir dizi alana özgü algısal-bilişsel beceriler tanımlanmıştır (Spitz ve ark., 2018). Futbol hakemlerinin sürekli olarak düşen ve artan tempolara dirençli olmalarının yanında o an verilen kararların tutarlı ve doğru olması da çok önemlidir. Hakemlerin fiziksel kondisyonlarının yanında bilişsel beceri yetileri de yüksek olmalıdır ki maçın tamamında verdiği kararlar tutarlılık gösterebilir. Hakemlerin karar verme yetileri de geçmiş yıl tecrübesine ve hakemlik seviyelerine bağlıdır. Hakemlik yaptığı yıl geçmişi ve çıktığı maç sayıları oranı ne kadar fazla ise verdiği kararlardaki doğruluk oranı o derece artar. Literatüre bakıldığında hakemlere yapılan çalışmalar genelde fizyolojik durumları veya gelişimlerine (Baydemir, Cirasun ve Yurdakul, 2020; Mallo ve ark., 2009; Maslennikov ve ark., 2019) karar verme becerilerine (Aslan, Saygın ve Ceylan, 2018; Gomez-Carmona ve Pino-Ortega, 2016; Karabalcık, Saygın ve Ceylan, 2020; Mascarenha ve ark., 2009; McCarrick ve ark., 2020; Russell, Renshaw ve Davids, 2019;) ve kaygı düzeyleriyle alakalı durumlarına yönelik araştırmalardır (Erikstad ve Johansen, 2020; Hoseini ve ark., 2011; Johansen ve Haugen, 2013; Reyhan ve Kolayış, 2019; Zorba ve ark., 2016).

Tüm sorunlar yalnızca bilgi ile çözülmez. Sorunların çözümünde bilginin yeterli olmadığı durumlarda karmaşık problemleri çözmek için bilişsel esneklik, deneme-yanılma gibi akışkan zeka biçimleri kullanılır. Akışkan zeka biçimi olan bilişsel esneklik, alternatif çözümleri düşünebilme becerisidir (Silver ve ark., 2004). Bilişsel esneklik, duruma bağlı değişen taleplere uyarlanan yanıtta, kişinin bilgilerini birçok yönden kendiliğinden yeniden yapılandırma yeteneğidir. Esnek olabilmek için, bağlamdaki değişiklikleri fark etmek ve yeni bilgileri algılamak gerekir. Düzenli olarak değişen ve istikrarsız durumlarda kişinin

verimliliğini arttıran stresle daha etkin bir şekilde başa çıkmasını sağlayan bir özelliktir (Burke ve ark., 2006; Elen ve ark., 2011). Öğrenme süreci anlamını da içeren bilişsel esneklik, ayrıca bilişsel süreç stratejilerinin adaptasyonunu ve karmaşık davranışlardaki değişimleri içermektedir. Bireyler büyüdükçe, genişleyen bir çevreyle ve gittikçe artan uyaranlarla başa çıkmayı öğrenmeye başlarlar ve gerekli ayarlamaları yapabilirler. Bunu yapabilme becerisi başlı başına bilişsel esnekliktir ya da bilişsel esnekliği gerekli kılmaktadır (Cuhadaroğlu, 2013). Martin ve Rubin (1995) ise bilişsel esnekliği, kişinin herhangi bir durumda seçenek ve alternatiflerinin mevcut olduğunun farkında olması, karşılaşılan duruma uyum sağlama ve esnek olması şeklinde tanımlamışlardır. Bireyin bilişsel işleme stratejilerini yeni ve beklenmedik koşullarla karşılaştığında yeni duruma uyarılma yeteneği olarak anlaşılır ve aslında dikkat süreçleriyle bağlantılıdır (Moore ve Malinowski, 2009). Yeni karşılaşılan durumlara bireyin rutininde dışında cevap vermesi kişinin bilişsel esnekliğinin bir göstergesidir (Kardeş, 2016). Yüksek bilişsel esnekliğe sahip kişiler kolay ve anlık değişimler yapabilirken, düşük bilişsel esnekliğe sahip kişiler değişimler yapma konusunda zorlanmaktadır (Asıcı ve Ebru, 2015). Uzmanlaşma derecesi ile bilişsel esneklik araştırmacılara göre negatif bir korelasyon göstermektedir. Birey herhangi bir alanda uzmanlaştıkça ve becerilerini geliştirdikçe, performansında bir otomatikleşme meydana gelir. Bu otomatikleşme giderek artmakta ve yeni durumlara uyum sağlamayı ve benzer sorunlara farklı bakış açısı getirebilme becerisini yani bilişsel esnekliği azaltmaktadır (Cuhadaroğlu, 2013).

Uzamsal kaygı; çevresel yön bulma ile ilgili olarak yaşanan kaygı ve kaybolma konusunda endişe hissetme durumudur. Uzamsal kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin kaybolma ihtimali daha yüksektir (Lawton 1994; Schmitz, 1997). Uzamsal kaygı gibi stres türlerinin neden olduğu endişeler bireylerin problem çözme başarısını olumsuz yönde etkilediği için bu durumda performansı bozmaktadır (Ekici ve ark., 2018; Erkek, Işıksal ve Çakıroğlu, 2017; Ramirez ve ark., 2012). Yapılan çalışmalar incelendiğinde erkeklerin uzamsal kaygı seviyelerinin kızlardan daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Dursun, 2010; Erkek ve Işıksal-Bostan, 2015; Hund & Minarik, 2006; Lawton, 1994; 1996; Lawton ve Kallai, 2002; O’Laughlin ve Brubaker, 1998; Sarı, 2016). Performans ile uzamsal kaygı ters yönde bir ilişkiye sahip olduğu için kadınların uzamsal kaygı seviyelerinin yüksek olması performanslarını olumsuz etkileyecektir. Erkek ve Işıksal-Bostan (2015) göre çevremizdeki nesnelere yer değiştirmesi, yeniden yapılandırılması ve algılama-kavrama etkinlikleri uzamsal yetenek ile bağlantılıdır. Bu çalışma futbol hakemlerinin bilişsel esneklik ve uzamsal kaygı düzeylerinin deneyimlerine göre karşılaştırılması amacıyla yapılmış olup, literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmadan çıkan sonuçlar, futbol hakemlerine, futbol hakemlerinin antrenman sorumlu antrenörlerine, spor bilimcilere, öneride bulunma açısından son derece önemlidir.

Materyal ve Yöntem

Verilerin Toplanması ve Katılımcılar

Bu araştırma futbol hakemlerinin bilişsel esneklik ve uzamsal kaygı düzeylerinin deneyimlerine göre karşılaştırılması amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye Futbol Federasyonu Merkez Hakem Kuruluna bağlı olarak faal hakemlik yapan 18-45 yaş arası aday hakem, il hakemi, bölgesel yardımcı hakem, bölgesel hakem, klasman yardımcı hakem ve klasman hakemi olmak üzere 6 farklı kategoride yer alan 36 kadın ve 244 erkek olmak üzere toplam 280 hakem katılmıştır. Araştırmada bağımsız değişken olarak hakemlerin bazı demografik (cinsiyet, yaş, hakemlik yılı ve klasman) bilgileri kullanılmıştır. Bağımlı değişkenler ise bilişsel esneklik ve uzamsal kaygıdır. Çalışma için gerekli izinler Türkiye

Futbol Federasyonu Merkez Hakem Kurulu'ndan alındıktan sonra katılımcılara Google-Form üzerinden hazırlanan sorgulama formu aracılığıyla on-line olarak gönderilmiştir. Anket formu için ortalama süre hesaplanmış ve o süreler içerisinde işaretleme istenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmada futbol hakemlerinin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılan Kişisel Bilgi Formu araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Kişisel Bilgi Formu hakemlerin; cinsiyet, yaş, hakemlik yılı, klasmanı ile ilgili 4 sorudan oluşmaktadır.

Uzamsal Kaygı Ölçeği: Lawton (1994) tarafından geliştirilen Uzamsal Kaygı Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması Dursun (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçek toplam sekiz maddeden oluşur. Kişinin uzamsal kaygı düzeyini belirlemek için geliştirilen ölçek "Hiç Kaygılanmam", "Biraz Kaygılanırım", "Kararsızım", "Çok Kaygılanırım" ve "Çok Fazla Kaygılanırım" şeklinde 5'li likert tipi kullanılmıştır. Lawton (1994) ölçeğin Cronbach alfa katsayısını .80 olarak bulmuş olup ölçeğin Türkçeye uyarlanması sonucu elde edilen Cronbach alpha değeri .87'dir (Dursun, 2010). Bizim çalışmamızda ise ölçeğin güvenilirliği için Cronbach alpha değeri her iki çalışma ile tutarlı olarak .79 bulunmuştur. Uzamsal kaygı ölçeğinden alınabilecek en düşük puan sekiz iken, en yüksek puan 40'tır. Ölçekten alınacak puan arttıkça kişinin kaygı düzeyinin yüksek, alınacak puan düştükçe kaygı düzeyinin düşük olduğu anlamına gelmektedir.

Bilişsel Esneklik Ölçeği: Bilişsel Esneklik Ölçeğini Martin ve Rubin (1995) geliştirmiştir. Türkçe geçerlik-güvenirliliğini Altunkol (2011) yapmıştır. Ölçek toplam 12 maddeden oluşmaktadır. Kişinin bilişsel esneklik düzeyini belirlemek için geliştirilen test "Kesinlikle Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Biraz Katılmıyorum", "Biraz Katılıyorum", "Katılıyorum", "Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde 6'lı likert tipi kullanılmıştır. Toplam puan her bir maddeye verilen yanıtların toplanmasıyla elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 12, en yüksek puan 72'dir. Yüksek puanlar yüksek düzeyde bilişsel esnekliği gösterirken, düşük puanlarda düşük düzeyde bilişsel esnekliği göstermektedir. Maddeler bilişsel esnekliğin üç boyutu olan Farkındalık, İsteklilik ve Öz Yeterlilik kullanılarak düzenlenmiştir. Türkçe formunda maddeler incelendiğinde 1., 5., 9. Maddeler Farkında Olma boyutuna, 2., 3., 6., 11. Maddeler İsteklilik boyutuna, 4., 7., 8., 10., 12. Maddeler ise Öz Yeterlilik boyutuna alınabilir. Ancak ölçek alt boyutuna göre değil orijinal formunda olduğu gibi tam formda uygulanması daha uygun görülmüştür (Altunkol, 2011; Martin ve Rubin, 1995).

İstatiksel Analiz: Çalışmadan elde eden veriler SPSS 26.0 programında kayıt edilerek analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini bulmak için Shapiro-Wilk testi kullanılmıştır. Shapiro-Wilk Testi sonuçlarına göre veriler normal dağılım göstermiştir. Bu yüzden parametrik testler kullanılmıştır. Hakemlerin uzamsal kaygı ve bilişsel esneklik düzeylerinin karşılaştırılmasında Bağımsız Örneklem t-Test, hakemlik yılı, klasman ve yaş gruplarına göre karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Anlamlı farklılıkları tespit etmek için Tukey HSD testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1. Hakemlerin Uzamsal Kaygı ve Bilişsel Esneklik Düzeylerinin Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması

		N	X	Ss	F	P
Uzamsal Kaygı Düzeyi (Toplam Skor)	18-23	150	1,74	,54	1,098	,350
	24-29	74	1,65	,49		
	30-35	27	1,61	,54		
	36 ve üstü	29	1,59	,62		
	Toplam	280	1,69	,54		
Bilişsel Esneklik Düzeyi (Toplam Skor)	18-23	150	4,81	,59	2,122	,098
	24-29	74	5,00	,64		
	30-35	27	4,76	,74		
	36 ve üstü	29	4,70	,86		
	Toplam	280	4,84	,65		

Çalışmaya katılan hakemlerin yaş kategorilerine göre uzamsal kaygı ($F_{(3)}=1,098$, $p=,350$) ve bilişsel esneklik ($F_{(3)}=2,122$, $p=,098$) düzeyleri karşılaştırıldığında, istatistiksel anlamda herhangi bir fark bulunmamıştır.

Tablo 2. Hakemlerin Uzamsal Kaygı ve Bilişsel Esneklik Düzeylerinin Deneyim Yılına Göre Karşılaştırılması

		N	X	Ss	F	P	Tukey HSD
Uzamsal Kaygı Düzeyi (Toplam Skor)	1 yıldan az	81	1,79	,57	2,290	,060	-
	1-5 yıl arası	108	1,63	,53			
	6-10 yıl arası	47	1,74	,46			
	11-15 yıl arası	23	1,71	,59			
	15 yıl ve üstü	21	1,43	,50			
Toplam	280	1,69	,54				
Bilişsel Esneklik Düzeyi (Toplam Skor)	1 yıldan az	81	4,77	,58	3,485	,009*	1 yıldan az<6-10 yıl arası 6-10 yıl arası<11-15 yıl arası
	1-5 yıl arası	108	4,84	,64			
	6-10 yıl arası	47	5,13	,54			
	11-15 yıl arası	23	4,59	,82			
	15 yıl ve üstü	21	4,77	,86			
Toplam	280	4,84	,65				

* $p<0.05$

Çalışmaya katılan hakemlerin uzamsal kaygı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır ($F_{(4)}=2,290$, $p=,060$). Hakemlerin bilişsel esneklik ($F_{(4)}=3,485$, $p=,009$) düzeyleri hakemlerin deneyim yılına göre karşılaştırıldığında, istatistiksel anlamlı fark tespit edilmiş olup Tukey HSD testi sonucunda bu anlamlı farkın 1 yıldan az hakemlik yapanlar ile 6-10 yıl arası hakemlik yapanların arasında olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Hakemlerin Uzamsal Kaygı ve Bilişsel Esneklik Düzeylerinin Klasman Durumlarına Göre Karşılaştırılması

		N	X	Ss	F	P
Uzamsal Kaygı Düzeyi (Toplam Skor)	Aday Hakem	61	1,82	,58	1,486	,194
	İl Hakemi	157	1,67	,55		
	Bölgesel Yardımcı Hakem	22	1,67	,51		
	Bölgesel Hakem	16	1,48	,38		
	Klasman Yardımcı Hakem	15	1,69	,40		
	Klasman Hakem	9	1,51	,36		
	Toplam	280	1,69	,54		
Bilişsel Esneklik Düzeyi (Toplam Skor)	Aday Hakem	61	4,76	,54	1,070	,377
	İl Hakemi	157	4,82	,70		
	Bölgesel Yardımcı Hakem	22	4,92	,62		
	Bölgesel Hakem	16	4,96	,80		
	Klasman Yardımcı Hakem	15	5,15	,52		
	Klasman Hakem	9	4,94	,47		
	Toplam	280	4,84	,65		

Çalışmaya katılan hakemlerin uzamsal kaygı ($F_{(5)}=1,486$, $p=,194$) ve bilişsel esneklik ($F_{(5)}=1,070$, $p=,377$) düzeyleri klasman durumlarına göre karşılaştırıldığında, istatistiksel anlamda herhangi bir farka rastlanılmamıştır.

Tablo 4. Hakemlerin uzamsal kaygı ve bilişsel esneklik düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	X	Ss	T	P
Uzamsal Kaygı Düzeyi (Toplam Skor)	Erkek	244	1,69	,54	-,035	,972
	Kadın	36	1,69	,53		
Bilişsel Esneklik Düzeyi (Toplam Skor)	Erkek	244	4,82	,68	-1,330	,185
	Kadın	36	4,98	,45		

Çalışmaya katılan hakemlerin uzamsal kaygı ($t=-,035$, $p=,972$) ve bilişsel esneklik ($t=-1,330$, $p=,185$) düzeyleri cinsiyete göre karşılaştırıldığında, istatistiksel anlamda herhangi bir farka rastlanılmamıştır. Ancak erkek hakemlerin kadın hakemlere göre bilişsel esneklik düzeyleri düşük bulunmuştur.

Tablo 5. Hakemlerin Uzamsal Kaygı ve Bilişsel Esneklik Düzeylerinin Farklı Değişkenler İle İlişkisi

		Cinsiyet	Yaş	Hakemlik Yılı	Klasman Durumu	Uzamsal Kaygı	Bilişsel Esneklik
Uzamsal Kaygı	P. Correlation	,002	-,105*	-,114*	-,119*	1	-,173**
	Sig. (1-tailed)	,486	,040	,028	,024		,002
	N	280	280	280	280	280	280
Bilişsel Esneklik	P. Correlation	,080	-,030	,017	,124*	-,173**	1
	Sig. (1-tailed)	,092	,306	,386	,019	,002	
	N	280	280	280	280	280	280

Tablo 5' e bakıldığında, hakemlerin uzamsal kaygı düzeyleri ile yaş ($r=-,105$, $p=,040$), hakemlik yılı ($r=-,114$, $p=,028$), klasman durumu ($r=-,119$, $p=,024$) ve bilişsel esneklik düzeyi ($r=-,173$, $p=,002$) arasından anlamlı düzeyde negatif yönde ilişki bulunmuştur. Hakemlerin bilişsel esneklik düzeyi ile klasman durumu ($r=,124$, $p=,019$) arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde korelasyon saptanmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmada futbol hakemlerinin bilişsel esneklik ve uzamsal kaygı düzeylerinin belirlenmesi ve bu değişkenlerin futbol hakemlerinin yaşına, cinsiyetine, klasmanına ve deneyim düzeyleri ile anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır.

Bilişsel esneklik, çevredeki yeni beklenmedik durumlarla karşılaşmak ve yeni durumları uyarılma yeteneği iken uzamsal kaygı kaybolma ile ilgili endişeleri barındırır uzamsal yetenek ile uzamsal kaygı ters yönde bir ilişkiye sahiptir oldukları için performansı olumsuz etkilediğini yapılan çalışmalar göstermiştir (Lawton, 1994, 1996; Schmitz, 1997; Canas, Fajardo ve Salmeron, 2006; Dursun, 2010). Yani uzamsal kaygı düzeyleri yüksek olan bireylerin problem çözme becerilerinin olumsuz yönde etkilenebileceği düşünülmektedir. Uzamsal kaygının yüksek olduğu beklenmedik farklı durumlarda bireylerin doğru karara ulaşabilmek için farklı düşünme yollarından olan bilişsel esneklik düzeyleri yüksek olmalı ki akıcı zekâ biçimleri sayesinde karmaşık ve stres yaratan durumlarda bile performansı bozulmasın. Futbol hakemlerinin fiziksel yeterlilikleri kadar sahada verdiği kararlarda son derece önemlidir. Bir müsabakada onlarca karar veren bir hakemin kaygı düzeyi düşük olurken bilişsel esneklik gibi akışkan zeka türlerinin yüksek olması vereceği kararları direkt etkilemektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına baktığımızda Çalışmaya katılan hakemlerin yaş kategorilerine göre uzamsal kaygı ($F_{(3)}=1,098$, $p=,350$) ve bilişsel esneklik ($F_{(3)}=2,122$, $p=,098$) düzeyleri karşılaştırıldığında, istatistiksel anlamda herhangi bir fark bulunmamıştır (Tablo 1). Altınkol (2011) yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklikleri ile yaşları arasında oldukça düşük düzeyde ve pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını bildirmiştir. Bizim çalışmamızdan çıkan sonuçlarda benzer çalışmayı destekler niteliktedir. Hakemlerin bilişsel esneklikleri ile yaşları arasında bir fark bulunmamış ancak yaş ilerledikçe bilişsel esnekliğin azaldığı görülmektedir. Tablo 1'de yer alan verilerden yaş kategorileri ile uzamsal kaygı düzeyleri arasındaki farklılıklara baktığımızda ise 18-23 yaş arasında uzamsal kaygı düzeyleri yüksek iken yaş ilerledikçe kademeli olarak azaldığı görülmekte ve 36 yaş ve üstünde diğer yaş kategorilerine göre daha düşük seviyede olduğu görülmüştür. Bayraktar ve ark. (2006) yaptıkları çalışmada 24-36 yaş arasında olan hakemlerin 50-61 yaş arasında olan hakemlere göre kaygı düzeylerinin yüksek olduğunu ve yaş ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu bildirmişlerdir.

Futbol hakemlerinin uzamsal kaygı ve bilişsel esneklik düzeylerinin deneyim düzeylerine göre karşılaştırıldığı tabloya baktığımızda (Tablo 2) Tukey HSD sonuçlarına göre; 1 yıldan az sürede maçlarda görev yapan hakemler ile karşılaştırıldığında, 6-10 yıl arasında maçlarda görev yapan hakemlerin yönettiği maçların zorluk düzeyleri, oldukça hızlı bir atmosferde oynanması ve karmaşık karar verme süreçleri ile karşılaşmasından dolayı bilişsel esneklik düzeyi yüksek çıkmıştır. Bilişsel esneklik düzeyi yüksek kişiler sahip oldukları seçeneklerin farkında oldukları için karşılaşılan yeni ve farklı durumlarda uyum sağlayabilir, değişime açık oldukları için de yeni fikirler üreterek çözüme ulaşabilirler (Akçakaya, 2021; Altunkol, 2011; Martin ve Rubin, 1995). Hakemlerin 10 yıl maçlarda görev almasından sonra, bilişsel esneklik düzeyinin oldukça düştüğü görülmüştür. Bunun nedeni olarak geçmiş yıllarda çok farklı varyasyonla karşılaşmasından ve tecrübelerinden dolayı deneyim kazanan hakemlerin kendine güvenin artmasıyla birlikte bilişsel esneklik düzeyinin azaldığı düşünülmektedir. Yapılan araştırmalara göre birey bir alanda uzmanlaşır ve becerilerini geliştirirse, gösterdiği performansta artık otomatikleşme meydana gelir ve giderek artan otomatikleşmeyle birlikte benzer veya yeni durumlara uyum sağlama sırasında farklı bakış açısı getirme yeteneği yani bilişsel esneklik becerisi azalır (Cuhadaroğlu, 2013). Kişinin yaşı ve problem çözme deneyimlerini arasındaki ilişkiyi düşünürsek, kişinin aynı problem durumunu yaşamış olması, karşılaştığı bir durumla daha önce karşılaşmış olması, bu farklı yapıyı kurarak sorunu çözmesi daha kolay olacaktır (Altunkol, 2011). Akçakaya (2021) yaptığı çalışmada 25 yaş altındaki antrenörlerin 26 yaş ve üzerindeki antrenörlere göre bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek olduğunu bildirmiş olup çalışmamızı desteklemektedir. Üzümcü ve Müezzın (2018) yapılan çalışmada öğretmenlerin yaşlarına, kıdem yıllarına ve çalıştıkları kuruma göre bilişsel esneklik düzeyinde anlamlı farklılıklar olduğunu tespit etmiştir. Hakemlerin uzamsal kaygılarının deneyim düzeylerine göre incelediğimizde hakemlikte geçen süre arttıkça buna bağlı olarak yaşanan tecrübeden kaynaklı olarak da hakemlerin yaşadığı kaygı düzeyinin yaşları ilerledikçe azalması doğal bir süreç olarak düşünülebilir. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde profesyonel liglerde görev alan hakemlerin hakemlik deneyimlerine göre kaygı düzeylerinin incelendiği çalışmada hakemlerin deneyim yılı ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış ancak hakemlerin deneyimi arttıkça kaygı düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir (Reyhan ve Kolayış, 2019). Uluslararası ve milli güreş antrenörlerinin yıl değişkeni ile kaygı düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiş ve hakemlik yılı 4 - 13 yıl arasında olan hakemlerin, 14 - 23 yıl arasında olan hakemlere göre kaygı düzeyleri yüksek çıkmıştır (Bayraktar ve ark. 2006). Kolayış ve ark. (2002) Futbol hakemleri üzerine yaptıkları çalışmada hakemlik yaşı ile kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Yapılan başka bir çalışmada Zorba ve ark. (2016) futbol hakemlerinin müsabaka öncesi sürekli kaygı düzeylerinin hakemlik süresine göre karşılaştırmasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Bu araştırmaların sonuçları çalışmamızla benzerlik gösterir iken Görün ve ark. (2020) futbol hakemlerinin sürekli kaygı düzeyleri ile hakemlik yapma süreleri arasında anlamlı fark tespit etmiş ve bu farkın 11 yıl ve üzeri hakemlik yapanlar ile 1-3 yıl arası ve 4-5 yıl arası hakemlik yapanlar arasında olduğu ve 11 yıl ve üzeri hakemlik yapanların lehine olduğunu tespit etmişlerdir.

Futbol hakemliği onbeş farklı klasmana ayrılmış (tff.org) durumda olup bizim çalışmamıza bu kategorilerden altı farklı klasman grubu katılmıştır. Hakemlerin uzamsal kaygı ($F_{(5)}=1,486$, $p=,194$) ve bilişsel esneklik ($F_{(5)}=1,070$, $p=,377$) düzeyleri klasman durumlarına göre karşılaştırıldığında, istatistiksel anlamda herhangi bir farka rastlanılmamıştır (Tablo 3). Tablo 3 incelendiğinde hakemlerin alt kategoriden başlayarak üste doğru klasman yükseldikçe bilişsel esneklik düzeyleri de kademeli olarak artmakta olduğu gözlemlenmiş olup sadece denek

grubumuzun en üst kategorisinde yer alan Klasman Hakemlerin bilişsel esneklik düzeyleri daha düşük çıkmıştır. Bunun nedeni ise klasman hakemlerinin daha fazla tecrübe ve birikime sahip olması ve artık yaşanabilecek olayların tahmininden kaynaklı direk çözüm odaklı olmalarından dolayı diyebiliriz. Futbol hakemlerinin bilişsel esneklik düzeylerine yönelik yapılan çalışmaların azlığı çalışmamızın literatüre katkı sağlayacağını göstermektedir. Görün ve ark. (2020) futbol hakemlerinin sürekli kaygı düzeylerinin klasman değişkenine göre anlamlı farklılık olduğunu tespit etmişler. Bu anlamlı farklılığın ulusal düzeyde hakemlik yapanlar ile aday hakemler, il hakemleri, bölgesel yardımcı hakemler ve ulusal yardımcı hakemler arasında olduğu ve ulusal hakemler lehine sonuç bildirmişlerdir. Yani klasman hakemlerinin kaygı durumu daha yüksek çıkmıştır. Literatürde yer alan başka çalışmalarda (Bayraktar ve ark., 2006; Çoban, 2004; Satman, Öğülmüş ve Müniroğlu, 2001) bu çalışmayı destekler niteliktedir. Ancak yapılan başka çalışmalarda farklı sonuçlarda çıkmıştır. Rainey ve Hardy (1999) ise genç ve tecrübesiz hakemlerin müsabaka öncesinde kaygı ve stres seviyesinin yükseldiğini bildirmişlerdir. Hoseini ve ark. (2011) süper lig klasmanı hakemlerine yönelik yaptıkları çalışmada yapılan görev ile bilişsel kaygı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir. Zorba ve ark. (2016) hakemlerin buldukları klasmana göre müsabaka öncesinde kaygı puanları arasında istatistiksel herhangi bir fark tespit edilmemiştir. Voleybol hakemlerinin iki kategoriye ayrıldığı çalışmada kategori değişkenine göre kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Arslanoğlu, 2010). Bu çalışmalardan çıkan sonuçlar bizim çalışmamızı destekler nitelikte olup bizim çalışmamızda klasman hakemleri diğer hakem gruplarından (bölgesel hakem hariç) uzamsal kaygı düzeyleri daha düşük seviyededir. Bu durumda hakemlerin müsabakalarda kaygı yaratabilecek durumlara alıştıklarını, kariyer, deneyim ve farklı şehirler de üst düzey maç yönetmeleri sayesinde alt klasmandaki hakemlere göre daha deneyimli olması durumlarından dolayı kaygı düzeylerinin düşük olabileceğini gösterebilir. Bu durum hakemlerin karar verirken daha sakin bir şekilde kaygılanmadan ve doğru karar verebilmesi için büyük öneme sahiptir.

Hakemlerin uzamsal kaygı ve bilişsel esneklik düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırıldığı tablo incelendiğinde (Tablo 4) çalışmaya katılan hakemlerin bilişsel esneklik ($t = -1,330$, $p = ,185$) düzeyleri cinsiyete göre karşılaştırıldığında, istatistiksel anlamda herhangi bir farka rastlanılmamıştır. Ancak erkek hakemlerin kadın hakemlere göre bilişsel esneklik düzeyleri düşük bulunmuştur. Bu sonuç kadın hakemlerin erkeklere göre değişime daha açık olduğu ve yeni durumlara karşı uyum sağlamada zorlanmayacaklarını ortaya koymaktadır. Çalışmamızdan çıkan sonuçlar bazı çalışmalarla benzerlik göstererek; bilişsel esneklik düzeyleri ile cinsiyet arasında farkın olmadığı (Akçakaya 2021; Akdağ 2019; Aktepe 2019; Martin ve Rubin, 1995; Üzümcü ve Müezzın, 2018; Zong ve ark., 2010) gösterirken bazı çalışmalardan farklılık göstermiştir. Örneğin Aşıcı ve İkiz (2015) yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeyleri ile cinsiyete göre incelendiğinde anlamlı olarak farklılık bildirmişler ve erkek öğrencilerin bilişsel esneklik puanlarının, kız üniversite öğrencilerinin puan ortalamasına göre daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Altunkol'un (2011) çalışmasında da bilişsel esnekliğin cinsiyete göre farklılık gösterdiği ve erkeklerin bilişsel esneklik puanlarının kızlardan yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bazı çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Yelpaze ve Yakar, 2019). Hakemlerin uzamsal kaygı düzeyleri ($t = -,035$, $p = ,972$) cinsiyete göre karşılaştırıldığında, anlamlı fark tespit edilmemiştir. Kadınların uzamsal kaygı düzeyleri az bir farkla erkek hakemlerden yüksek bulunmuş olup literatürde yer alan kaynaklarla benzerlik göstermektedir (Dursun, 2010; Erkek ve İşkals-

Bostan, 2015; Görün ve ark. 2020; Hund & Minarik, 2006; Lawton, 1994; 1996; Lawton ve Kallai, 2002; Sarı, 2016).

Hakemlerin uzamsal kaygı ve bilişsel esneklik düzeylerinin farklı değişkenler ile ilişkisinin incelendiği tabloya baktığımızda (Tablo 5) hakemlerin bilişsel esneklik düzeyi ile klasman durumu ($r=,124$, $p=,019$) arasında anlamlı düzeyde pozitif yönde korelasyon saptanmıştır. Yani hakemlikte klasman arttıkça bilişsel esneklik düzeyleri artmaktadır. Hakemlerin uzamsal kaygı düzeyleri ile yaş ($r=-,105$, $p=,040$), hakemlik yılı ($r=-,114$, $p=,028$), klasman durumu ($r=-,119$, $p=,024$) ve bilişsel esneklik düzeyi ($r=-,173$, $p=,002$) arasından anlamlı düzeyde negatif yönde ilişki bulunmuş olup yaş arttıkça, hakemlikte geçen süre arttığında, klasman durumu yükseldiğinde ve bilişsel esneklik düzeyi arttığında; uzamsal kaygı bunların tersi olarak azalmaktadır. Çalışmamızdan çıkan bu sonuçlar benzer çalışmalarını destekler niteliktedir. Altunkol (2011) üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklik ile algılanan stres arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu bildirmiştir. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip kişiler kolay ve spontane değişimler yapabilirken, düşük bilişsel esnekliğe sahip kişiler değişimler yapma konusunda zorlanmaktadır (Cox, 1980). Bilişsel esneklik; kişinin belirli durumlara uyum sağlayabilmesi, bir düşünceden bir başka düşünceye geçme becerisi ya da değişik problemlere çok yönlü stratejilerle yaklaşma kapasitesi olarak da ele alınabilir (Stevens, 2009).

Çalışmadan çıkan sonuçlara göre hakemlerin yaşı, hakemlik deneyim yılı, klasmanı arttıkça uzamsal kaygı düzeyleri azalırken, bilişsel esneklik seviyeleri artmaktadır. Bu durumun hakemler için büyük bir öneme sahip olmasının başlıca nedenlerinden biri yüksek şiddette ve zor şartlar altında oynanan futbolda karar verici kişi olmalarındandır. Futbol hakemlerinin fiziksel yeterlilikleri kadar sahada verdiği kararlarda son derece önemlidir. Bir müsabakada onlarca karar veren bir hakemin kaygı düzeyi düşük olurken bilişsel esneklik gibi akışkan zeka türlerinin yüksek olması vereceği kararları direk etkilemektedir. Yapılan çalışmalar uzamsal kaygı düzeyleri yüksek olan bireylerin özgüven problemi yaşadığı buna bağlı olarak problem çözme becerilerinin olumsuz yönde etkilenebileceği ve karar alırken zorlanabileceğini göstermekte olup bu durum sürekli koşan ve zor şartlar altında farklı kararlar veren hakemler için büyük öneme sahiptir. Bu durum göz önüne alındığında hakemlerin bilişsel olarak esnek olan bireylerin özelliklerinden olan problem çözme becerilerinin gelişmiş olması, yeni ve beklenmedik durumlara karşı uyum sağlama, akılcı düşünebilme ve doğru karar verebilme yeteneklerinin yüksek olması gibi özellikler düşünüldüğünde futbol hakemlerinin bilişsel olarak esnek olmasının önemi ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak; farklı deneyim düzeyine sahip olan hakemlerin antrenmanlarında bilişsel süreçler ile ilgili parametrelerin geliştirilmesinin, maç içerisinde çok karmaşık pozisyonların çözümlenmesi ve doğru karar verme performansları açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir.

** Bu çalışma 22-23 Mayıs 2021 tarihleri arasında online olarak düzenlenen 4. Uluslararası Herkes İçin Spor Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.*

KAYNAKLAR

- Akçakaya, F. (2021). *Antrenörlerin empatik eğilimleri ve bilişsel esneklik düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Akdağ, S. (2019). *Beliren Yetişkinlik Dönemindeki Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Uyumun Yordanması: Bilişsel Esneklik ve Yaratıcılık*. Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa.
- Aktepe, R. (2019). Lise Öğrencilerinin Bilişsel Esnekliklerinin Cinsiyetlerine ve Mizah Tarzlarına Göre İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27 (6): 2631-2640.
- Altunkol, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklikleri ile algılanan stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Arslanoğlu, E., Tekin, M., Arslanoğlu, C., & Özmutlu, İ. (2010). Voleybol hakemlerinin çeşitli değişkenlere göre kaygı ve temel psikolojik ihtiyaç düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 985-995.
- Asıcı, E. ve Ebru, F. (2015). Mutluluğa Giden Bir Yol: Bilişsel esneklik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 35, 191 -211.
- Aslan, K., Saygın, Ö., & Ceylan, H. İ. (2018). Futbol Hakemlerinin Farklı Egzersiz Şiddetlerinde Sezinleme Zamanı, Kan Laktat Düzeyi ve Karar Verme Becerilerinin İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 260-276.
- Baldwin CF. (2013): The ref must be blind! Identifying preand postgame stresses of Australian sports referees and match officials. *Sociology Study*, 3(1), 13-22.
- Banda, M. (2015). *Anthropometric profile, physical fitness and cognitive functioning of elite Zimbabwean football referees*. Doctoral dissertation, Stellenbosch: Stellenbosch University, Güney Afrika.
- Baydemir, B., Cirasun, V., ve Yurdakul, H. Ö. Ö. (2020). Futbol Hakemlerine Uygulanan Kuvvet Antrenmanlarının Sürat, Çeviklik, Aerobik Ve Anaerobik Kapasiteye Etkisi. *Uluslararası Dağcılık Ve Tırmanış Dergisi*, 3(1), 15-26.
- Bayraktar, G., Tekin, M., Eroğlu, H. & Cicioğlu, İ. (2006). Uluslararası ve Milli Güreş Hakemlerinin Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. Cilt 8, Sayı 4, S. 22-31.
- Burke, C.S., Pierce, L. G., & Salas, E. (2006). *Understanding adaptability: A prerequisite for effective performance within complex environments*. Emerald Group Publishing Limited. 49-53.
- Canas, J. J., Fajardo, I., & Salmeron, L. (2006). Cognitive flexibility. *International encyclopedia of ergonomics and human factors*, 1, 297-301.
- Çoban, D. (2004). *Türkiye Profesyonel Futbol Liglerinde Görev Yapan Klasman Hakemlerinin Sürekli Kaygı Durumlarının İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Çuhadaroğlu, A. (2013). Bilişsel esnekliğin yordayıcıları. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 2(1), 86-101.
- Dursun, Ö. (2010). *The relationships among preservice teachers' spatial visualization ability, geometry self-efficacy, and spatial anxiety*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Ekici, S., İrez, G. B., Saygın Ö., Göksel A. G. ve Yıldız Y. (2018). Eğitim fakültesi ve spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin uzamsal görselleştirme ve uzamsal kaygılarının karşılaştırılması. *Uluslararası Herkes İçin Spor ve Wellness Kongre Bildirileri: 05-08 Nisan 2018*, ss. 57-66. Antalya/Alanya, Türkiye.

Elen, J., Stahl, E., Bromme, R., & Clarebout, G. (2011). Links between beliefs and cognitive flexibility: lessons learned. *Springer Science & Business Media*, 2-4.

Erikstad, M. K., & Johansen, B. T. (2020). Referee bias in professional football: Favoritism toward successful teams in potential penalty situations. *Frontiers in Sports and Active Living*, 2, 19.

Erkek, Ö., Işıksal, M., & Çakıroğlu, E. (2017). A study on pre-service teachers' spatial visualization ability and spatial anxiety. *Kastamonu Education Journal*, 25(1).

Gaoua, N., de Oliveira, R. F., & Hunter, S. (2017). Perception, action, and cognition of football referees in extreme temperatures: impact on decision performance. *Frontiers in Psychology*, 8, 1479. doi: 10.3389/fpsyg.2017.01479.

Gardasevic, J., & Bjelica, D. (2020). Body Composition Differences between Football Players of the Three Top Football Clubs. *International Journal of Morphology*, 38(1).

Gomez-Carmona, C., & Pino-Ortega, J. (2016). Kinematic and physiological analysis of the performance of the referee football and its relationship with decision making. *Journal of Human Sport and Exercise*, 11(4), 397-414.

Gürkan, O., Göral, K., & Saygın, Ö.(2018) Türkiye Futbol 2. Liginde Oynanan Müsabakaların Ev Sahibi Olma Avantajı Değişkeni Açısından Analizi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(2), 418-425.

Hoseini, S. H., Aslankhani, M. A., Abdoli, B., & Mohammadi, F. (2011). The relationship between the number of crowds with anxiety and the function of the soccer premier league referees. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 2374-2378.

Hoseini, S. H., Aslankhani, M. A., Abdoli, B., & Mohammadi, F. (2011). The relationship between the number of crowds with anxiety and the function of the soccer premier league referees. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 2374-2378.

<https://www.tff.org/default.aspx?pageID=132> (Erişim 24.04.2021)

Hund, A. M., & Minarik, J. L. (2006). Getting from here to there: Spatial anxiety, wayfinding strategies, direction type, and wayfinding efficiency. *Spatial cognition and computation*, 6(3), 179-201.

IFAB. (2020). *Oyun Kuralları 2020/21* Zurich.

Johansen, B. T., & Haugen, T. (2013). Anxiety level and decision-making among Norwegian top-class soccer referees. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11(2), 215-226.

Karabalcık, H., Saygın, Ö., & Ceylan, H. İ. (2020). The Comparison Of Physical Capacities, In-Game Activity Profiles And Decision-Making Skills Of Football Referees According To Their Experience Level. *Türk Spor ve Egzersiz Dergisi*, 22(2), 219-229.

Kiss, B., Balogh, L., Münnich, Á., & Csillacsukonyi (2020). A sport-psychological diagnostic examination of young EHF handball referees with a focus on mental skills. *Journal of Physical Education & Sport*, 20(4).

- Kolayış H, Taşkiran Y, Ulusoy Y, Sertbaş K, Gönener A (2002): Marmara bölgesi A, B ve C klasmanı futbol hakemlerinin kaygı seviyelerinin reaksiyon zamanı ile ilişkisi. 7. *Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi*, 27-29 Ekim 2002, Antalya.
- Lawton, C. A. (1994). Gender differences in way-finding strategies: relationship to spatial ability and spatial anxiety. *Sex Roles*, 30(11/12): 765-779.
- Lawton, C. A. (1996). Strategies for indoor wayfinding: The role of orientation. *Journal of environmental psychology*, 16(2), 137-145.
- Lawton, C. A., & Kallai, J. (2002). Gender differences in wayfinding strategies and anxiety about wayfinding: A cross-cultural comparison. *Sex roles*, 47(9), 389-401.
- Levent, G., Engin, E., Yavuz, Ö. & Erkan, B. (2020). Futbol hakemlerinin sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi, *Turkish Studies - Social*, 15(5), 2529-2541.
- MacMahon, C., Helsen, W. F., Starkes, J. L., & Weston, M. (2007). Decision-making skills and deliberate practice in elite association football referees. *Journal of sports sciences*, 25(1), 65-78.
- Mallo, J., Navarro, E., Aranda, J. M. G., & Helsen, W. F. (2009). Activity profile of top-class association football referees in relation to fitness-test performance and match standard. *Journal of sports sciences*, 27(1), 9-17.
- Martin, M. M., ve Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological reports*, 76(2), 623-626.
- Mascarenhas, D. R. D., Button, C., O'Hare, D., & Dicks, M. (2009). Physical performance and decision making in association football referees: A naturalistic study. *The Open Sports Sciences Journal*, 2(1).
- Maslennikov, A., Soloviev, M., Vakalova, L., Zaiko, D., & Dmitriev, I. (2019). Improvement of physical condition of football referees by athletics. *Journal of Physical Education & Sport*, 19.
- McCarrick, D., Brewer, G., Lyons, M., Pollet, T. V., & Neave, N. (2020). Referee height influences decision making in British football leagues. *BMC psychology*, 8(1), 1-10.
- Moore, A., & Malinowski, P. (2009). Meditation, mindfulness and cognitive flexibility. *Consciousness and cognition*, 18(1), 176-186.
- O'Laughlin, E. M. & Brubaker, B. S. (1998). Use of landmarks in cognitive mapping: Gender differences in self report versus performance. *Personality and Individual Differences*, 24(5), 595-601.
- Onturk, Y., Bingol, E., Efek, E., Bayrakdaroglu, Y., & Gorun, L. (2020). The Examination of Trait Anxiety Level of Referees in Different Branches (The Sample of Mugla). *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 9(7), 152-159.
- Rainey D, Hardy L (1999): Sources of stress, burnout and intention to terminate among rugby union referees. *Journal of Sports Sciences*, 17, 797-806.
- Ramirez, G., Gunderson, E. A., Levine, S. C. & Beilock, S. L. (2012). Spatial anxiety relates to spatial abilities as a function of working memory in children. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 65(3), 474-487.
- Reilly, T., & Gregson, W. (2006). Special populations: The referee and assistant referee. *Journal of sports sciences*, 24(07), 795-801.
- Reyhan, S., & Kolayış, H. (2019). Profesyonel liglerde görev yapan futbol hakemlerinin hakemlik deneyimlerine göre benlik saygısı, kaygı ve mesleki doyum düzeylerinin incelenmesi (11. Bölge Örneği). *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37), 161-172.

Russell, S., Renshaw, I., & Davids, K. (2019). How interacting constraints shape emergent decision-making of national-level football referees. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4), 573-588.

Satman C, Öğülmüş S, Müniroğlu S (2001): Ankara ilindeki futbol hakemlerinin hakemlik seviyelerine göre sürekli kaygı durumlarının incelenmesi. II. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu, 11-12 Ekim 2001, İzmir.

Schmitz, S. (1997). Gender-related strategies in environmental development: effects of anxiety on wayfinding in and representation of a three-dimensional maze. *Journal of Environmental Psychology*, 17, 215–228.

Silver, J.A., Hughes, J.D., Bornstein, R.A., Beversdorf, D.Q. (2004). Effect of Anxiolytics on Cognitive Flexibility in Problem Solving. *Cog Behav Neurol, Volume 17, N.2 93 -97*

Spitz, J., Put, K., Wagemans, J., Williams, A. M., & Helsen, W. F. (2018). The role of domain-generic and domain-specific perceptual-cognitive skills in association football referees. *Psychology of Sport and Exercise*, 34, 47-56.

Talović M., Denis C., Alić, H., Jelešković, E., Enes, D., Ormanović, S., Lakota, R., Nurković, N., Raičković, N., & Čović, N. (2018). Strength asymmetry differences between premier league and first league football referees. *Acta Kinesiologica*, 1, 86-92.

Üzümcü, B., & Müezzini, E. E. (2018). Öğretmenlerin Bilişsel Esneklik ve Mesleki Doyum Düzeyinin İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 8(1), 8-25.

Zong, J., Cao, X. Y., Cao, Y., Shi, Y. F., Wang, Y. N., Yan, C., et.al. (2010). Coping flexibility in college students with depressive symptoms. *Health and Quality of Life Outcomes*, 8(66), 1-6.

Zorba, E., Doğu, G. ve Ziyagil, M. A. (2000). Uluslararası ve Klasman Türk Futbol Orta ve Yan Hakemlerin Fiziksel Uygunluk ve Antropometrik Özelliklerinin Belirlenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1, 3-12.

Zorba, E., Göksel, A. G., Pala, A., & Zorba, N. (2016). Futbol hakemlerinin müsabaka öncesi sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi (Ege Bölgesi örneği). *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 175-181.

Gemilere Yönelik ISPS Kod Uygulamalarının Değerlendirilmesi

Yaşar AKÇA¹, Babür-HALULU²

¹Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-6207-0387>

²Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-4376-0662>

Email: yakca@bartin.edu.tr, baburhalulu@hotmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 05.08.2021 - Kabul: 06.12.2021)

Öz

Son zamanlarda artış gösteren deniz haydutluğu saldırılarına rağmen küresel ticaretin %80'lik bölümü deniz yollarıyla yapılmaktadır. Dolayısıyla limanların ve gemilerin güvenliğinin sağlanması gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Deniz yollarından gelebilecek saldırılara karşı Birleşmiş Milletler'in denizcilikten sorumlu organizasyonu olan Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) tarafından ISPS Kod (International Ship and Port Facility Security Code) ortaya konulmuştur. ISPS kod, dünya denizcilik sektöründe güvenlik kurallarının en güncelidir. 1 Temmuz 2004 yılından itibaren tüm Birleşmiş Milletler üye devletlerinde uygulanmaya başlanmıştır. Güvenlik konusunda önemli olan teknolojik yatırımlar değil, ulusal ve uluslararası güvenlik ile ilgili kuralların bütünlüğüdür. ISPS kod, gemilerde ve limanlarda güvenlik uygulamalarına değer katmaktadır. Bu çalışmada ISPS kodun Türkiye'nin gemilerinde uygulanma durumu değerlendirilmiştir. ISPS Kodun gemilerde uygulayıcısı konumunda olan Gemi Güvenlik Zabiti unvanını taşıyan 80 görevli, anket formlarına cevap vermiştir. Elde edilen verilerden hareketle ISPS kodun limanlar ile gemilerde uygulanmasının beraberinde getirdiği güvenlik, çevre ve emniyet açılarından mevcut durum yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Deniz Haydutluğu; ISPS Kod; Gemi Güvenliği.

Evaluation of ISPS Code Implementations Performed For Vessels

Abstarct

Eighty percent of global trade is carried out by sea, despite recently increasing banditry attacks on maritime. Therefore, ensuring the safety of cargo and cruise ships is becoming increasingly important. The ISPS Code (International Ship and Port Facility Security Code) was put forward by the International Maritime Organization (IMO), the United Nations' Maritime Organization responsible for maritime attacks. ISPS Code is the most up-to-date of safety rules in the world maritime sector. It has been implemented in all United Nations member states since 1 July 2004. It is not technological investments that matter about security. But the integrity of the rules related to international and national security. ISPS Code adds value to the security practices of ships. In this study, the application status of the ISPS Code on Turkish-flagged vessels was evaluated. A survey study was conducted for 80 officers in charge of Port Facility Security, who are practitioners of the ISPS Code on ships. Using the obtained survey data, the current situation was discussed in terms of safety, environment and security caused by the implementation of the ISPS Code on ships.

Keywords: Sea Banditry; ISPS Code; Vessel Security.

Giriş

Dünyanın dörtte üçü denizlerle kaplıdır. Deniz taşımacılık maliyetleri diğer taşıma türlerine göre daha düşüktür. Bunun doğal bir sonucu olarak uluslararası ticaretin yaklaşık %80'i deniz yoluyla yapılmaktadır (Acar, 2005). Ayrıca dünya ticaretinin lojistik merkezleri, limanlardır (Flynn, 2006). Büyük limanlara ve büyük gemilere yönelik yapılacak saldırıların global ölçülerde ekonomik ve ticari krizlere neden olması muhtemeldir.

Gemilerle ticari zenginliklerin ülkeler ve kıtalar arasında taşınmaya başlanmasından itibaren denizlerde korsan saldırıları da beraberinde gelmiştir. Deniz korsanlığından deniz haydutluğuna doğru dönüşüm geçiren illegal yapılanmalar halen varlığını sürdürmektedir. Bugün okyanuslar ve denizlerde yapılan taşımacılık faaliyetleri her türlü terör ve illegal saldırılara açıktır. Deniz yollarında seyir yapan yolcu ve yük gemileri ile limanlar güvenlik risklerini bünyelerinde taşımaktadır (Raymond, 2006).

Özellikle deniz alanlarının güvenliği, 2000'li yıllarla birlikte yeniden önem kazanmıştır. 11 Eylül 2001 terör saldırılarının ardından gemi ve liman güvenliği ile ilgili kontrolü sağlayacak kurallar dizisi ISPS Kod sayesinde gündeme gelmiştir (Banomyong, 2005). Bu problemin çözümüne yönelik Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) tarafından ISPS Kodu (International Ship and Port Facility Security Code) düzenlemesi 1 Temmuz 2004 tarihinden itibaren uygulanmaktadır. ISPS Kod, dünya denizcilik sektörünün en güncel güvenlik kurallarını içermektedir.

Uyuşturucu madde, sigara, içki, nükleer, kimyasal biyolojik tehlikeli maddelerin kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve terör gibi eylemlerin büyük bir oranı deniz yoluyla gerçekleştirilmektedir (Gürel, 2005). Deniz yolu yük ve yolcu taşımacılığına yönelik yapılan gözlemlere istinaden ortaya konan değerlendirmeler sonucunda gemilerin ve limanların menfur saldırılara karşı savunmasız olduğu anlaşılmıştır (Yıldız, 2005). Böylece ISPS Kod, 500 gros ton üstü gemilere ve bu gemilere hizmet veren limanlarda zorunlu uygulanmaktadır. Örneğin petrol taşıyan gemilerin tek cidarlı değil çift cidarlı inşası ve tek cidarlı tankerlerin hurdaya gönderilmesi, tehlikeli yük taşıyan gemilerin anakaradan belirli mesafede seyri gibi düzenlemeler IMO tarafından ISPS Kodu kapsamında hazırlanarak uygulamaya konmuştur.

Bu çalışmanın amacı; 1 Temmuz 2004 yılından itibaren gemi ve liman tesislerinin güvenliğini düzenleyen ISPS kodun, gemi güvenlik zabıtlarının bakış açısından durum değerlendirmesini ortaya koymaktır. Yapılan anket çalışması sayesinde ISPS kodun uygulanmasında ortaya çıkan problemlerin tespit edilmesi sağlanmıştır.

Denizlerde Güvenlik

Dünyadaki nüfus artışına paralel olarak üretimin artması ve üretilen malların dünya çapında pazarlanması ile birlikte gemi trafiği artmaktadır. Ayrıca değerli madenlerin denizlerin altından çıkarılması denizlerin önemini açıkça göstermektedir (Alan, 2010). Diğer taraftan kurvaziyer gemilerin turlarına dahil ettikleri limanlarda aradıkları ilk şart ISPS Kod sertifikasının varlığıdır (Akyüz, 2007). Tur destinasyonlarının seçilmesinin en önemli şartı ülkenin güvenli bir ülke olmasıdır. En ufak bir terör eylemi bu gemilerin ve o ülkenin limanlarının turizm sürecinden çıkarılmasını gerektirmektedir.

ISPS Kod

ISPS Kod, gemiler ve limanlar arasında haberleşme faaliyetlerinin en üst seviyede olması için taraflar arasında güçlü işbirliğini içermektedir. Bu işbirliğinin bir tarafını Liman Tesis Güvenlik Sorumlusu, diğer tarafını Gemi Güvenlik Zabiti oluşturmaktadır. ISPS'e göre gemilerin ve liman tesislerinin stratejik noktalarına izinsiz girişler engellenmelidir. Bu alanlar gemiler için kumandanın yapıldığı köprü üstü, makine dairesi ve su tanklarının yer aldığı alanlardır. Limanlar için enerji bağlantı noktaları, antepolar, bilgi işlem merkezleri stratejik öneme sahiptir. Tehlikeli maddeler yetkili makamlardan izin alınmadan limanlara ve gemilere sokulmayacaktır. Gemi ve limanlarda güvenlik planları yapılacaktır. Bunun için personele farkındalık eğitimleri verilecektir. Gemi ve liman güvenliğine yönelik tatbikatlar yaptırılacaktır. Ayrıca teknoloji ilerledikçe güvenlik önlem ve tedbirlerinde gelişmeler ivme kazanmıştır. Örneğin termal kameralar, gece görüşlü kameralar, liman güvenlik bariyerleri ve benzerleri her geçen gün teknoloji ile birlikte paralel gelişen güvenlik sistemleridir.

ISPS Kod iki bölümden oluşmaktadır: Bölüm A, zorunlu uygulamaları içerir. Kodun B bölümünün uygulanması zorunlu değildir. Uygulanması halinde faydalı olacağına dair tavsiyede bulunmaktadır. AB ülkeleri, kodun her iki kısmını da uygulamaktadır.

ISPS Kodu kapsamında; gemiye giriş kapısında ziyaretçi defterine kişilerin kayıtları yapılacaktır. Gemilerin kumanya, yakıt, yağ, su, kargo ikmalleri, gözetim ve denetim altında gerçekleştirilecektir. Limanlarda yolcu ve yük gemilerinin tahmil/tahliye faaliyetlerinin denetimi yapılacaktır. Limanlarda giriş kapıları kontrol edilecektir. ISPS Kodun içerdiği direktifler güvenlik kültürü oluşturmaya yönelik prosedürler bütünüdür.

Wengelin (2006), tarafından yapılan çalışmada İsveç limanlarının güvenlik analizi yapılmıştır. Önemli olan güvenlik ile ilgili teknolojik yatırımların değil ulusal ve uluslararası güvenlik kurallarının bütünlüğünün sağlanması ve ortak güvenlik düşüncesinin oluşturulması gerektiğine işaret edilmiştir. Denizcilik sektörü, ülkeler arasında işbirliğini gerektirmektedir (Ayyıldız, 2007). ISPS Kod gereği gemilerin Otomatik Tanımlama Sistemi (Automatic Identification System) cihazları ile donatılması sayesinde gemilerin takibi sağlanmıştır. Zec, Francic ve Rudan (2008) tarafından Hırvat limanlarında ISPS Kod uygulama analizi gerçekleştirilmiştir. Söz konusu limanlara gelen tüm gemilere ISPS Kod uygulanmaktadır. Suppiah (2009) tarafından ISPS Kodun limanlarda güvenlik ile ilgili uygulamalara değer kattığı vurgulanmıştır. Ayrıca Suppiah (2009), ISPS Kodun liman ve gemilerde ek sorumluluklar getirdiğine dikkat çekmiştir. Gemilerin güvenliği sadece gemi kaptanı ve gemi güvenlik zabiti ile değil tüm personelin ekip çalışması sonucu maksimum düzeye çıkabileceği sonucuna varılmıştır. Personelin gerekli eğitimleri alması, yeterli sayıda olması ve motivasyonu güvenlik problemlerinin çözüm noktalarını oluşturmaktadır. Bichou (2011), çalışmasında ISPS Kod uygulamalarının limanların faaliyetlerinde olumsuz yönde etkisinin görülmediği değerlendirilmesinde bulunmuştur.

Materyal ve Yöntem

YÖK tez merkezinde ISPS kod üzerine yapılmış olan akademik yayınlar taranmıştır. Açık erişime açık yayın izni olan üç ve açık erişim için yayın izni verilmeyen beş tane lisansüstü tez olduğu görülmüştür. Dergipark'ta ise hiçbir tane ISPS konulu makale çalışmasına rastlanmamıştır. Dolayısıyla anket formunun sorularını oluşturmak üzere farklı zamanlarda tesadüf edilen beş gemi güvenlik zabiti ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Kendilerine "ISPS kodu konu alan sorular size yöneltilseydi, hangi soruların sorulmasını isterdiniz?" şeklinde anket soruları oluşturmaları kendilerinden rica edilmiştir. Böylece dokuz soru tertip edilmiştir.

Limana gelen beş gemi zabıtine ise hazırlanan anket formundaki soruları doldurmaları istenmiştir. Ayrıca anket maddelerine ilave eklemek istedikleri hususlar olup olmadığı sorulmuştur. Yapılan görüş alışverişlerinin neticesinde anket formuna son şekli verierek yeniden yapılandırılmıştır. Bundan sonra 2019 yılı boyunca Bartın Limanı'na gelen gemi zabıtlarına anket formlarını doldurmaları sağlanmıştır. Makalenin evrenini ve örneklemini 2019 yılı boyunca Bartın Limanına uğrayan ISPS kod yükümlülüğüne tabi 80 geminin Güvenlik Zabiti meydana getirmiştir. ISPS kodun Türk gemilerinde ve limanlarında uygulanması esnasında ortaya çıkan problemler, gemi zabıtlarının bakış açısından nitel araştırma yöntemlerinden anket yoluyla değerlendirilmiştir. Anketlerden elde edilen verilerin analizi SPSS programında gerçekleştirilmiştir.

Bulgular

Tablo 1'de görüldüğü üzere “Denizde güvenlik kavramı ilk olarak ISPS kod ile gündeme gelmiştir” ifadesinin ortalaması ve standart sapması (Ort: 3,65; Ss: 1,38) olup, “kısmen katılıyorum” aralığında gerçekleşmiştir.

“ISPS kod uluslararası ticaretin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur” ifadesinin ortalaması ve standart sapması (Ort: 3,32; Ss: 1,52) olup “kararsızım” aralığında yer almıştır.

“ISPS kod limanlarda gemilerin güvenliğini arttırmıştır” ifadesinin ortalaması ve standart sapması (Ort: 4,23; Ss: 1,19) sonucuna istinaden “tamamen katılıyorum” ifadesi desteklenmiştir.

Tablo 1. Ortalamalar, standart sapmalar ve ortalamaya göre değerlendirme aralıklarına ilişkin tanımlayıcı bulgular.

Anket Soruları	n	Ort.	Ss.	Değerlendirme Aralığı
Denizlerde güvenlik kavramı ilk olarak ISPS kod ile gündeme gelmiştir	80	3,65	1,38	Kısmen katılıyorum
ISPS kod uluslararası ticaretin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur	80	3,32	1,52	Kararsızım
ISPS kod limanlarda gemilerin güvenliğini arttırmıştır	80	4,23	1,19	Tamamen katılıyorum
ISPS kod gereklerini yerine getirmeyen gemiler ve limanlar uluslararası ticaretin dışında kalır	80	3,88	1,44	Kısmen katılıyorum
ISPS kod gemicilik sektörüne ekstra işletme maliyetleri getirmiştir.	80	3,52	1,39	Kısmen katılıyorum
ISPS kod ile gemicilik sektörüne otomatik tanımlama sistemi (AIS), gemi kimlik numarası, gemi güvenlik alarm sistemi ve CRS sürekli kayıt gibi yapılmaları getirmiştir.	80	4,45	1,06	Tamamen katılıyorum
ISPS kodun limanlar ve gemiler için koymuş olduğu kurallar sektörün güvenliğine fayda sağlamıştır	80	4,32	1,01	Tamamen katılıyorum
ISPS kod gereği Liman tesis güvenliği zabiti ve gemi güvenlik zabıtının işbirliği önemlidir	80	4,71	0,87	Tamamen katılıyorum
Türk limanlarında ISPS kod tam ve eksiksiz uygulanmaktadır	80	3,61	1,37	Kısmen katılıyorum

“ISPS kod gereklerini yerine getirmeyen gemiler ve limanlar uluslararası ticaretin dışında kalır” ifadesinin ortalaması ve standart sapması (Ort: 3,88; Ss: 1,44) olup, “kısmen katılıyorum” aralığında gerçekleşmiştir.

“ISPS kod gemicilik sektörüne ekstra işletme maliyetleri getirmiştir” ifadesinin ortalaması ve standart sapması (Ort: 3,52; Ss: 1,39) şeklinde gerçekleşmiştir “kısmen katılıyorum” ifadesi desteklenmiştir.

“ISPS kod ile gemicilik sektörüne otomatik tanımlama sistemi (AIS), gemi kimlik numarası, gemi güvenlik alarm sistemi ve CRS sürekli kayıt gibi yapılanmaları getirmiştir” ifadesinin ortalaması ve standart sapması (Ort: 4,45; Ss: 1,06) olup, “tamamen katılıyorum” ifadesi desteklenmiştir.

“ISPS kodun limanlar ve gemiler için koymuş olduğu kurallar sektörün güvenliğine fayda sağlamıştır” ifadesinin ortalaması ile standart sapması (Ort: 4,32; Ss: 1,01) şeklinde ortaya çıkmıştır ve “tamamen katılıyorum” ifadesi desteklenmiştir.

“ISPS kod gereği Liman tesis güvenliği zabiti ve gemi güvenlik zabitanın işbirliği önemlidir” ifadesinin ortalaması ve standart sapması (Ort: 4,71; Ss: 0,87) şeklinde gerçekleşmiştir, “tamamen katılıyorum” aralığında yer aldığı belirlenmiştir.

“Türk limanlarında ISPS kod tam ve eksiksiz uygulanmaktadır” ifadesinin ortalaması ve standart sapması (Ort: 3,61; Ss: 1,37) olmuştur, “kısmen katılıyorum” aralığında yer almıştır.

Anket soruları arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için Tablo 2’de görüldüğü üzere korelasyon analizleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2. Anket sorularına ilişkin korelasyon analizi bulguları

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Denizde güvenlik kavramı ilk olarak ISPS kod ile gündeme gelmiştir.	1								
2. ISPS, kod uluslararası ticaretin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur.	,324**	1							
3. ISPS kod limanlarda gemilerin güvenliğini artırmıştır.	,250*	,514**	1						
4. ISPS kod gereklerini yerine getirmeyen gemiler ve limanlar uluslararası ticaretin dışında kalır.	,202	,374**	,369**	1					
5. ISPS kod gemicilik sektörüne ekstra işletme maliyetleri getirmiştir.	,044	,014	,008	,143	1				
6. ISPS kod ile gemicilik sektörüne otomatik tanımlama sistemi (AIS), gemi kimlik numarası, gemi güvenlik alarm sistemi ve CRS sürekli kayıt gibi yapılanmaları getirmiştir.	,287**	,213	,114	,338**	,137	1			
7. ISPS kodun limanlar ve gemiler için koymuş olduğu kurallar sektörün güvenliğine fayda sağlamıştır.	,043	,458**	,670**	,328**	,044	,173	1		
8. ISPS kod gereği liman tesis güvenliği zabiti ve gemi güvenlik zabitanın işbirliği önemlidir.	,177	,280*	,503**	,145	-,051	,181	,025	1	
9. Türk limanlarında ISPS kod tam ve eksiksiz uygulanmaktadır.	,180	,182	,312**	,189	,074	,198	,243*	,180	1

*p <0.05 ve **p<0.01

Bulgulara göre; Denizde güvenlik kavramı ilk olarak ISPS kod ile gündeme gelmiştir” ifadesi, “ISPS kod uluslararası ticaretin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur”, “ISPS kod limanlarda gemilerin güvenliğini arttırmıştır” ve “ISPS kod ile gemicilik sektörüne otomatik tanımlama sistemi (AIS), gemi kimlik numarası, gemi güvenlik alarm sistemi ve CRS sürekli kayıt gibi yapılanmaları getirmiştir” ifadeleri arasında aynı yönlü anlamlı ($p < 0,05$) ilişkilerin olduğu ortaya çıkmıştır.

ISPS kod uluslararası ticaretin gelişimine önemli katkılarda bulunmuştur”, “ISPS kod limanlarda gemilerin güvenliğini arttırmıştır”, “ISPS kod gereklerini yerine getirmeyen gemiler ve limanlar uluslararası ticaretin dışında kalır”, “ISPS kodun limanlar ve gemiler için koymuş olduğu kurallar sektörün güvenliğine fayda sağlamıştır” ve “ISPS kod gereği liman tesis güvenlik zabiti ve gemi güvenlik zabitinin işbirliği önemlidir” ve “Türk limanlarında ISPS kod tam ve eksiksiz uygulanmaktadır” ifadeleri arasında aynı yönlü anlamlı ($p < 0,01$) ilişkilerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç

Liman ve gemilere yönelik güvenlik risklerini minimum seviyeye çekmek üzere ISPS Kodu yapılandırılmıştır. ISPS kodun gemiler ve limanlar için koymuş olduğu kurallar, sektörün güvenliğinde katma değer oluşturmuş ve fayda sağlamıştır. Limanların uluslararası ticari faaliyette bulunabilmesi için ISPS kod sertifikasına sahip olması gerekmektedir. Kontrol yapılan gemilere 5 yıl süreli Uluslararası Gemi Güvenlik Sertifikası (ISSC) verilmektedir. Bu sertifika, kontrol yapılan geminin ISPS kodu uyguladığının belgeli ispatı durumundadır. ISPS Kod uygulanan limanlara yine ISPS kod uygulanan gemiler girebilir. ISPS kod sertifikasına sahip olmayan limanlar ve gemiler uluslararası ticari faaliyetlerde bulunamazlar.

Sonuç olarak, Türkiye doğalgaz, petrol gibi enerji hatlarının merkezindedir. İstanbul ve Çanakkale boğazları aynı zamanda terör örgütlerinin ilgi alanıdır. Türkiye, kendi deniz sahalarında güçlü bir güvenlik sağlamak istiyorsa “Deniz Güvenlik Kanunu” çıkarmalıdır. ISPS kod uygulama ve kontrollerinin tek sorumlusu Sahil Güvenlik Teşkilatı olmalıdır. Bu yetki şu anda Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı’ndadır. Dolayısıyla ISPS kod hatalı bir teşkilatlandırma yapısına sahiptir. Bundan vazgeçilmelidir. ISPS kod uygulamaları, hiçbir tonaj standardı gözetmeden tüm gemilere yönelik hale getirilmelidir.

Yapılan bu araştırmanın kısıtı; yalnızca Bartın Limanına uğrayan Türk gemileri oluşturmaktadır. Yabancı bayraklı ve yabancı gemi güvenlik zabitlerine anket uygulaması gerçekleştirilmemiştir. ISPS koda sahip diğer liman tesislerindeki uygulama durumları dikkate alınmamıştır. Dolayısıyla bundan sonraki yapılacak çalışmalarda farklı limanlardaki ISPS kodu uygulamaları incelenebilir.

Makalenin yazarları güvenli denizler temennisiyle, denizcilik sektöründe emeği geçenlere ve denizcilik sektörüne katkı sağlayanlara saygılarını sunmaktadırlar.

** Bu çalışma, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Doç. Dr. Yaşar Akça danışmanlığında yürütülen Babür Halulu’nun “Karadeniz ve Akdeniz Limanlarında Gemilere Yönelik ISPS Kod Uygulamaları” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.*

KAYNAKLAR

Acar, F. (2005). ISPS kod uygulamasının Türkiye limanlarına etkilerinin analitik incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

Akyüz, G. (2007). Turistik limanlarda emniyet ve risk analizi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.

Ayyıldız, E. T. (2007). Deniz alanlarında güvenlik yönetimi; Ege denizi uygulaması. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Banomyong, R. (2005). The impact of port and trade security initiatives on maritime security supply-chain management. *Maritime Policy and Management Journal*. 32(1): 3-13.

Bichou, K. (2011). Assesing the impact of procedural security on container port efficiency. *Maritime Economics and Logistic*, 13(1): 1-28.

Flynn, S. E. (2006). Far security is still a house of cards. *Far Eastern Economic Review*. 169(1): 5-7.

Gürel, E. (2005). Dünya Deniz Ticaret Filosunda Uluslararası Liman Tesisleri Güvenliği (ISPS) Kodu Uygulama Süreci Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Raymond, Z. C. (2006). Maritime terrorism in southest Asia: a risk assessment. *Terrorism and Political Violonce*, 18(2):239-257.

Suppiah, R. (2009). International ship and port facility security (ISPS) code and crew welfare. *Journal of The National Maritime Foundation of India*. 5(1): 57-72.

Yıldız, U. (2005). Uluslararası gemi ve liman tesisi güvenlik kodu -ISPS Kod: Problemler ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü, İstanbul.

Zec, D., Francic, V., Rudan, I. (2008). An analysis of the security issues in Crotian ports in relation to the port state control inspections. *Promet University of Zagrep, Faculty of Trransport and Traffic Sciences*, 20(1): 31-36.

İş Stresi ve Tükenmişlik Algularının Örgütsel Bağlılığa Etkisi: Havacılık Sektörü Çalışanları Örneği

Yaşar AKÇA¹, Saniye YÜCEL²

¹Bartın Üniversitesi, Bartın, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-6207-0387>

²Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0001-5082-9376>

Email: yakca@bartin.edu.tr, saniye.ycel@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 08.08.2021 - Kabul: 07.12.2021)

Öz

Küresel anlamda yoğun rekabetin yaşandığı havacılık sektöründe, çalışan faktörünün önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Türkiye’de özellikle 2003 yılında yaşanan serbestleşme sonrası hava ulaşımı her kesim tarafından kullanılabilir düzeye gelmiştir. Bu fiili durum, havacılık işletmeleri açısından çalışanlarla bütünleşme gereksinimini ortaya koymaktadır. Yoğun rekabet, yüksek performans ve verimlilik beklentisi, zaman baskısı ve fazla iş yükü gibi faktörler çalışanlar üzerinde strese ve tükenmişliğe neden olmaktadır. Böylece çalışanların örgütlerine bağlılıkları zamanla azalmaktadır. Havacılık işletmelerinin öncelikli amacı, hedeflere ulaşabilmek için çalışanların sağlıklarını korumak ve onların çalıştıkları örgüte bağlılıklarını artırmak olmalıdır. Bu doğrultuda havacılık sektöründe faaliyet gösteren işletmelerde çalışan toplam 179 kişiye anket çalışması uygulanmıştır. Veriler SPSS programı ile analiz edilmiş ve sonuçlar yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda havacılık sektörü çalışanlarının, iş streslerinin ve tükenmişlik algularının örgütsel bağlılıkları üzerinde negatif yönde etkileri vardır. Personelin iş stresini ve tükenmişlik duygularını azaltmaya yönelik yapılacak faaliyetler, örgütsel bağlılığı olumlu yönde etkileyecektir.

Anahtar Kelimeler: Havacılık Sektörü; İş Stresi; Tükenmişlik Algısı, Örgütsel Bağlılık.

The Effect of Job Stress and Burnout Perceptions on Organizational Commitment: An Example From Aviation Industry Employees

Abstract

In the aviation industry, where intense competition is experienced globally, the importance of the employee factor increases day by day. In Turkey, especially after the introduction to liberalization during 2003, air transportation reached a level that can be used by everyone. This actual situation reveals the need for integration with the employees in terms of aviation enterprises. Factors such as intense competition, high performance and efficiency expectations, time pressure and high workload may cause excessive stress and subsequently the burnout on the employee. Thus, employees' loyalty to their Organizations decreases over time. The primary purpose of aviation companies should be to protect the health of employees and increase their loyalty to the organization they work in. Accordingly, a total of 179 people work in aviation sector enterprises are surveyed. The data obtained from questionnaires are analyzed in the SPSS program and the results are evaluated. As a result of the research, job stress and burnout perceptions of aviation sector employees have negative effects on their organizational commitment. It is evaluated that the activities to be done to reduce the work stress and burnout feelings of the personnel will affect the organizational commitment positively.

Keywords: Aviation Industry; Job Stress; Perception of Burnout, Organizational Commitment.

Giriş

Ulaşım sektöründe hava taşımacılığı önemli bir paya sahiptir. Yolcular, daha hızlı, güvenli ve konforlu olduğu için diğer taşıma türlerine oranla hava taşımacılığını tercih etmektedir. Sektördeki işletmeler, kaliteli hizmet verebilmek için öncelikle çalışanlarını memnun etmelidir. Zira çalıştığı işletmeden memnun olan çalışan mutlu ve huzurlu olur. Daha profesyonel hizmet sunar ve performansı yükselir. Ters durumda ise çalışan, işine karşı isteksiz olur. Hizmet sunarken memnuniyetsizlik davranışlarına yansır. Hizmet sunduğu kişilerden olumsuz geri bildirimler alır. Zamanla işinden uzaklaşır ve çalıştığı işletmeye yabancılaşır. İşletme çapında performansı ve verimliliği artırmayı hedefleyen yöneticiler, stres ile tükenmişliği göz ardı etmemeli ve örgütsel bağlılığı sağlamak üzere gerekli önlemleri zamanında almalıdır. Türk havacılık sektörü, hizmet başarısını artırma hedefini gerçekleştirmek istiyorsa çalışanların işletmeye bağlılıklarını yükseltmesi gerekmektedir.

Stres, bireyler tarafından olumsuz dış etkenlere karşı fiziksel ve duygusal tepki olarak tanımlanmaktadır (Çökük, 2018). Çalışma hayatında yaşanan stres, çalışanların performanslarını, davranış ve düşüncelerini, yolcularla iletişimlerini etkilemektedir. Ulaşım sektöründe rekabetin fazla olması, vardiyalı çalışma saatleri, yolcu ve yönetici beklentilerinin yüksek olması, zaman baskısı, resmî tatil ve bayramlarda ekstra mesai gibi faktörler havacılık sektörü çalışanlarında stres nedenidir. Ayrıca örgütün yapısı, örgütün yönetim şekli ve çalışma koşulları da stresi etkilemektedir. Yaşanılan yoğun stresin sonucunda, çalışanların iş performansı düşerken, fizyolojik, psikolojik ve sosyal birçok sorunlar ortaya çıkmaktadır.

İş stresi kavramı ise, çalışan ile çalışma ortamı arasındaki etkileşim neticesinde çalışan üzerindeki yoğun baskı ve gerginliktir (Efeoğlu, 2006). Sürekli artan iş yükü, fazla mesai, olumsuz çalışma ortamları ve vardiyalı çalışma gibi faktörler stresli çalışmanın başlıca nedenleridir. Çalışma ortamının çok kalabalık, çok gürültülü, aşırı sıcak ya da soğuk, kötü kokulara sahip olması, yetersiz aydınlatma gibi durumlar çalışanlar için örgüt içi stres kaynaklarıdır. Başka bir ifadeyle çalışma ortamının personelin sağlığına uygun olmaması çalışanlarda örgütsel strese sebep olmaktadır (Özgün, 2015). Bu durum çalışanların, iş yerlerine bağlılıklarını ve örgütsel bütünleşmelerinde başlıca engeller arasındadır.

Tükenmişlik algısı, bireysel ve örgütsel stres kaynakları sonucu ortaya çıkan yıpranma, enerji ve güç kaybı, çalışanın iş performansını ve örgüte karşı hissettiği bağlılığı azaltan yorgunluk halidir (Havle, İlnem, Yener, & Gümüş, 2008; Izgar, 2012). Tükenmişlik algısı aynı zamanda çalışanın umutsuzluk, çaresizlik ve bitkinlik duyguları, yaptığı işe, insanlara, hayata yönelik olumsuz tutum ve davranışları içermektedir (Maslach & Jackson, 1981). Çalışanların hem sosyal hayatını hem de iş hayatını derinden etkilemektedir. Tükenmişlik, özellikle insanlarla birebir iletişimin gerekli olduğu ve yolcularına hizmet vermekle yükümlü olan havacılık sektörü çalışanlarında sıkça rastlanmaktadır. Aşırı iş yükü, aşırı sorumluluk, zaman baskısı, resmi bayram ve tatillerde ekstra mesai ve vardiyalı çalışma saatleri gibi etkenler havacılık çalışanlarının yaşadıkları tükenmişliğin nedenleri arasındadır. Diğer taraftan iş dünyasına yeni adım atan bireylerin gelecekleri için büyük bir istek, heves ve idealleri vardır. Bireyleri olumsuzluğa iten çalışma koşulları kapsamında, düşük maaş, uzun mesai saatleri, müşteri yoğunluğu, kişisel hedefleri ve idealleri ile ulaştıkları nokta arasındaki fark dikkati çekmektedir. Bireylerin iş dünyasına girerken belirledikleri amaçlara ulaşamayacaklarını düşünmeye başladıklarında ise tükenmişliğe giden süreç devreye girmektedir. Tükenmişlik algısı, bu durumu yaşayan bireye zarar vermektedir. Fakat burda tükenmişliğin belirtileri bireyden bireye ve tükenmişliğe sebep olan durumlara göre farklılık göstermektedir.

Tükenmişlik her kişide değişik seviyelerde oluştuğu için tükenmişlik belirtileri de kişilerde değişik şekillerde görülebildiğinden (Şahin, 2019), tükenmişlikle mücadele etmek gerekmektedir (Kalkızoğlu, 2018). Örgütsel düzeyde mücadele etmek için, çalışanların görev tanımları net yapılmalıdır. İşin gereksinimlerine uygun personel planlaması gerçekleştirilmelidir. Sorunlar ortaya çıktığı anda çözümlenmelidir. Yöneticilerin çalışanları destekledikleri bir ortam oluşturulmalıdır. Çalışanların bireysel ihtiyaçları karşılanmalıdır. Alınacak kararlar için personelin katılımı sağlanmalıdır. Hoşgörülü, adaletli, esnek, dinleyen ve çalışana değer veren yöneticiler tükenmişliğin giderilmesinde son derece önemlidir.

Örgütsel bağlılık, bireyin çalıştığı örgüte karşı hissettiği duyguların ve davranışların gücünü, çalıştığı örgüt ile bütünleşmesini ifade etmektedir (Akbaş, 2010). Bu bağlılık, çalışma koşullarına, örgüt yönetimine ve kişisel özelliklerin farklılığına göre değişmektedir. Örgüte bağlılığı etkileyen örgütsel faktörler olarak; işin önemi, yönetimin bakış açısı, ücret, örgütsel iletişim ve örgütsel adalet gelmektedir. Bireyin çalıştığı örgüte karşı hissettiği aidiyet duygusu ile yetenek ve çabasını örgütün amaçları için kullanması, örgütsel hedeflerin gerçekleşmesinde önemlidir. Örgütsel bağlılık sayesinde çalışanın işe devamsızlık yapmaması, işini bırakmaması, işletmenin faaliyetlerinde çaba, mücadele ve performans göstermesi söz konusudur. Çalışanların örgütsel bağlılık düzeylerini artırabilmenin en hızlı yolu, çalışanın hedefleri ile örgütün hedeflerini birbirine paralel hale getirmektir (Güney, 2011). Çalışanlar, hem örgütsel hedeflere ulaşmak için hem de kendi hedeflerine ulaşmak için daha fazla emek ve çaba sarf edecekler, örgüte daha fazla bağlılık duymaya başlayacaklardır. En az maliyetle en yüksek verim ve performans sayesinde işletme rekabet üstünlüğü elde edecektir (Keskin, 2018). Çalışanların örgütsel bağlılıklarının artmasıyla, olumlu tutum ve davranışlarda bir yükselme, örgütle özdeşleşme görülecektir.

Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de havayolu ve yer hizmetlerinde çalışanların iş stresi ile örgütsel bağlılık ve tükenmişlik algısı ile örgütsel bağlılık arasındaki ilişkilerin tespit edilmesi, yaşanan sorunlara çözüm önerilerinin geliştirilmesidir.

Literatür Taraması

Ağyüz (2013) tarafından yapılan ‘Bankacılık Sektöründe Çağrı Merkezi Çalışanlarının Tükenmişlik ve Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma’ başlıklı çalışmaya, 302 çağrı merkezi çalışanı katılmıştır. Araştırma sonucunda, tükenmişlik algısı ile işyerine bağlılık arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiştir.

Demirel, Tohum ve Kartal (2017) tarafından yürütülen ‘Tükenmişliğin Örgütsel Bağlılık Üzerine Etkisi: Bir Üniversite Hastanesinde Çalışan Hemşireler Üzerine Araştırma’ başlıklı çalışmaya 254 hemşire katılmıştır. Araştırma sonucunda tükenmişlik algısı ile işyerine bağlılık arasında negatif yönlü bir ilişkiye işaret edilmiştir. Ayrıca tükenmişlik ile örgütsel bağlılık arasında da negatif yönlü anlamlı bir ilişki ortaya konulmuştur.

Turhan, Erol, Demirkol ve Özdemir (2018) tarafından yürütülen ‘Örgütsel Bağlılık, İş Doyumu ve İş Stresi Arasındaki İlişki’ başlıklı çalışmaya 390 öğretmen katılmıştır. Araştırma sonucunda, örgütsel bağlılık ile iş stresi arasında anlamlı ve negatif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuca göre öğretmenlerin işlerinde yaşadıkları stres arttıkça, örgütsel bağlılık algıları azalmaktadır.

Aksanaklı ve İnandı (2018) tarafından yürütülen ‘Okul Yöneticilerinin Örgütsel Bağlılıkları ile Tükenmişlik Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’ başlıklı çalışmaya, 284 okul yöneticisi katılmıştır. Araştırma sonucunda, işyerine bağlılık boyutu ile tükenme arasında

negatif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Okul yöneticilerinin devam bağlılıkları arttıkça tükenme düzeyleri azalırken kişisel başarıları artmaktadır.

Aykan, Karakuş ve Karakoç (2019) tarafından gerçekleştirilen ‘İş Yaşamında Yalnızlık Algısı ve İş Stresinin Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisi: Erciyes Üniversitesi İdari Personeli Örneği’ başlıklı çalışmaya, 255 idari personel katılmıştır. İş stresinin örgütsel bağlılık ile negatif yönde etkisinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

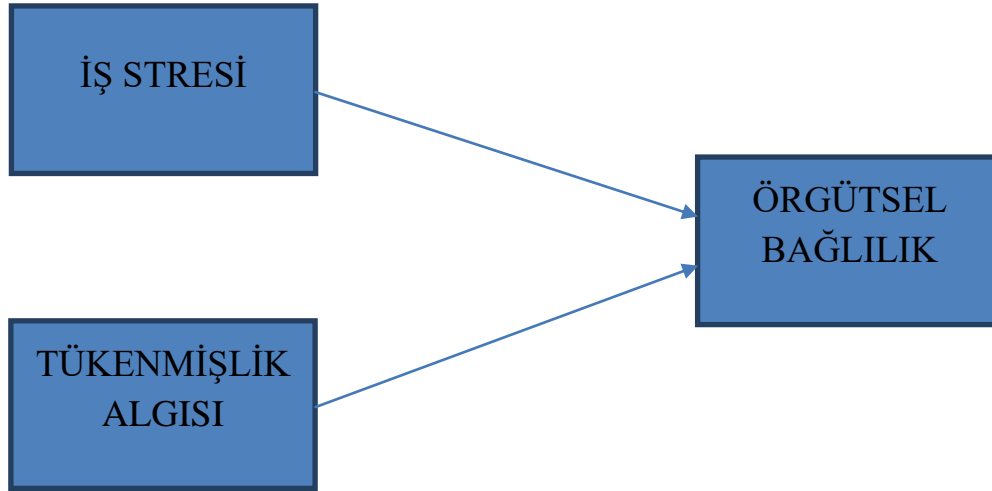
Tuna (2019) tarafından yapılan ‘Kabin Memurlarının Tükenmişlik Düzeylerinin Örgütsel Bağlılık ve Çalışma Performanslarına Etkisi Üzerine Bir Araştırma’ başlıklı çalışmaya 312 çalışan katılmıştır. Araştırma sonucunda, kabin memurlarının tükenme durumları işyerine bağlılıklarını negatif olarak etkilemektedir.

Kalay (2020) tarafından yapılan ‘Muhasebe Meslek Mensuplarında Tükenmişlik ve Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişki: Çorlu Örneği’ başlıklı çalışmaya 74 muhasebe meslek mensubu katılmıştır. Araştırma sonucunda muhasebe meslek mensuplarının duygusal bağlılıkları azaldıkça tükenmişlik hissi artmaktadır.

Araştırmanın Modeli ve Hipotezleri

Oluşturulan araştırma modelinde, çalışanların iş stresi ve tükenmişlik algılarının örgütsel bağlılığa etkileri incelenmiştir. İş stresi ve tükenmişlik algısı bağımsız değişken, örgütsel bağlılık ise bağımlı değişkendir (bakınız Şekil 1.). Araştırma kapsamında çalışanların iş stresi ve tükenmişlik algılarının örgütsel bağlılıkları üzerindeki etkisini ortaya koyan hipotezler oluşturulmuştur.

Şekil 1. Araştırma modeli

H1: Havacılık sektörü çalışanlarında, iş stresinin örgütsel bağlılık üzerinde negatif yönde etkisi vardır.

H2: Havacılık sektörü çalışanlarında, tükenmişlik algısının örgütsel bağlılık üzerinde negatif yönde etkisi vardır.

Materyal ve Metod

Bu çalışmanın evrenini havacılık sektöründe çalışan 200.000 kişi oluşturmaktadır (<https://www.apronmedya.com>). Örneklem ise 2019 yılı Eylül – Aralık döneminde Sabiha Gökçen havaalanında faaliyet gösteren havayolu ve yer hizmetleri işletmelerinin çalışanlarıdır. Araştırmada rastgele örneklem yoluyla havacılık sektöründe görev yapan 179 kişiye ulaşılmıştır.

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket formundaki ölçekler daha önce bilimsel çalışmalarda kullanılmış, geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş sorulardan oluşturulmuştur. Bunlardan çalışanların iş stresini ölçmek amacıyla House & Rizzo (1972) tarafından geliştirilen, Efeoğlu (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanan 'İş Stresi Ölçeği' kullanılmıştır. Bu ölçek, çalışanın iş yerinde yaşadığı stresle ilişkili psikolojik algılarını ölçmektedir. İş stresi ölçeği toplam 7 sorudur. İş stresi ölçeğine ait Cronbach's Alpha katsayısı 0,887 ile oldukça güvenilirdir. Katılımcıların tükenmişlik algılarını ölçmek amacıyla 17 sorudan oluşan Maslach Tükenmişlik Anketi tercih edilmiştir. Türkçe'ye Günay (2016) tarafından uyarlanmıştır. Tükenmişlik algısı ölçeğine ait Cronbach's Alpha katsayısı 0,902 ile yüksek derecede güvenilirdir. Katılımcıların örgütsel bağlılıklarını ölçmek amacıyla Allen & Meyer (1993) tarafından hazırlanan, Sayın (2018) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Örgütsel Bağlılık ölçeğinden yararlanılmıştır. Örgütsel Bağlılık soruları 18 maddeden oluşmaktadır. Örgütsel Bağlılık ölçeğine ait Cronbach's Alpha katsayısı 0,791 ile oldukça güvenilirdir. Anket katılımcısı 179 çalışandan 70'i (%39) kadın, 109'u (%61) erkektir. Çalışanların 91'i (%51) bekâr, 88 çalışan (%49) evlidir. Katılımcıların 167'si (%93) üniversite ve 12'si (%7) lise mezunudur. Havacılık sektöründeki çalışma süresi olarak 95 çalışanın (%53) 1 ile 5 yıl arasında, 45 çalışanın (%25) toplamda 6 ile 10 yıl arasında ve 39 çalışanın da 11 yıldan (%22) fazla iş tecrübesi vardır. Anket katılımcılarının 30'unun (%17) yaşı 18-24 aralığındadır. 25-34 yaş arası çalışanların sayısı 104 (%58), 35 yaş üzeri çalışanların sayısı 45 olup %25'lik oranı temsil etmektedir (Bakınız Tablo 1.).

Tablo 1. Katılımcılara ait demografik veriler

<u>Parametre</u>	<u>Değişken</u>	<u>Frekans</u>	<u>Yüzde</u>
Cinsiyet	Kadın	70	39
	Erkek	109	61
Medeni Durum	Evli	88	49
	Bekâr	91	51
Eğitim Durumu	Lise	12	7
	Üniversite	167	93
Çalışma Süresi	1-5 yıl	95	53
	6-10 yıl	45	25
	11+ yıl	39	22
Yaş	18-24 yaş	30	17
	25-34 yaş	104	58
	35+ yaş	45	25

Örneklem büyüklüğünün uygun olup olmadığını kontrol etmek için yapılan KMO testinin sonuçları; iş stresi için 0,855; tükenmişlik algısı için 0,887 ve örgütsel bağlılık için 0,827 bulunmuştur. Söz konusu değerler 1'e yakındır ve örneklem büyüklüğü mükemmeldir (Coşkun, Yıldırım ve Altunışık, 2017). Ayrıca yapılan analiz sonucunda Bartlett's testi istatistiği de 0,05'ten küçüktür. Veriler normal dağılıma sahiptir. Dolayısıyla iş stresi, tükenmişlik algısı ve örgütsel bağlılık ölçekleri faktör analizine elverişlidir.

Tablo 2. Değişkenlerin puan ortalamaları

Değişkenler	n	Ortalama	Standart Sapma
İş stresi	179	3,39	0,99
Tükenmişlik algısı	179	2,97	0,80
Örgütsel bağlılık	179	2,99	0,60

Tablo 2'de görüldüğü üzere katılımcıların iş stresi değişkenine ilişkin puan ortalaması (3,39±0,99) orta düzeydedir. Tükenmişlik algıları değişkenine ilişkin puan ortalaması ise (2,97±0,80) ile orta düzeydedir. Örgütsel bağlılık değişkenine ilişkin puan ortalamasının da (2,99±0,60) orta düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

İş stresi ve tükenmişlik algısının örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi ve aralarındaki ilişkiyi belirleyebilmek için korelasyon analizi uygulanmıştır (bakınız Tablo 3.).

Tablo 3. Değişkenlerin korelasyon analizi

Değişkenler	n	r	Anlamlılık Düzeyi
İş stresi, Örg.bağl.	179	,160*	,032
Tükenmişlik, Örg.bağl.	179	,197**	,008

*. Korelasyon değeri %5 düzeyinde anlamlıdır.

**. Korelasyon değeri %1 düzeyinde anlamlıdır.

İş stresi ile örgütsel bağlılık değişkenlerinin puanları arasında 0,160 pozitif düzeyde anlamlı ve zayıf seviyede bir ilişki olduğu yapılan Pearson Korelasyon Testi sonucunda belirlenmiştir (sig.=,032<,05). Tükenmişlik algısı ile örgütsel bağlılık değişkenlerinin puanları arasında 0,197 pozitif düzeyde anlamlı ve zayıf seviyede bir ilişki olduğu Pearson Korelasyon Testi sonucunda tespit edilmiştir (sig.=,008<,01).

Tablo 4. Hipotez Sonuçları

No	Araştırma Hipotezi	Sonuç
H1	Havacılık sektörü çalışanlarında, iş stresinin örgütsel bağlılık üzerinde negatif yönde etkisi vardır.	Desteklenmiştir
H2	Havacılık sektörü çalışanlarında, tükenmişlik algısının örgütsel bağlılık üzerinde negatif yönde etkisi vardır.	Desteklenmiştir

Tablo 4'te araştırmanın hipotez sonuçları gösterilmiştir. Araştırma başında oluşturulan hipotezler, araştırma sonucunda elde edilen bulgularla desteklenmiştir. H1 ile H2 hipotezleri kabul edilmiştir.

Çalışanların iş streslerinin ve tükenmişlik algılarının örgütsel bağlılık boyutu ile negatif yönlü ilişkiler teyit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle çalışanların işyerinden kaynaklanan stres ve tükenmişlik algıları arttıkça örgütsel bağlılıkları azalmaktadır.

Sonuç

Modern dünyada hava taşımacılığı sektörü diğer taşıma türlerine göre daha fazla ilgi görmekte ve bu ilgi her geçen gün daha fazla artmaktadır. Havacılık işletmelerinde faaliyetlerin devamı için temel koşul, personelin ve yolcuların memnuniyetini sağlamaktır. Havacılık işletmelerinin farklı beklenti şekillerini karşılayabilecek hizmetler üretmeleri ve nitelikli işgören ile çalışmaları gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Özellikle çalışan performansı, işletmeye sektörde rekabet edebilme gücü veren, kârlılığı ve verimliliği artıran en önemli unsurdur. İşletmelerin amaçlarından biri çalışanlarını memnun etmek olmalıdır. Zira çalıştığı örgütten memnun olan çalışan mutlu ve huzurlu olur. Daha nitelikli hizmet sunar ve işletme performansı yükselir. Tersisi durumda ise, işine karşı isteksiz olur. Hizmet sunarken memnuniyetsizlik davranışlarına yansır. Zamanla işinden uzaklaşır ve hatta çalıştığı işletmeye yabancılaşır. Bu sebeple örgütte performansı ve verimliliği artırmayı hedefleyen yöneticiler, personelin işyerine bağlılığını ve iş tatminini sağlayacak, çalışma ortamından kaynaklanan stresi azaltacak uygulamalara başvurmalıdır. Söz konusu uygulamaları gerçekleştirecek olan yöneticilerin, işletmede strese yol açan ve tükenmişliğe neden olan unsurları öncelikle belirlemeleri, gereken önlemleri almaları zorunludur. Böylece çalışanların örgütsel bağlılıklarında artış sağlanabilecektir.

İşletme, çalışanlarının yüksek performansı sayesinde, sektörde rekabet edebilme gücü elde edecektir. Ancak iş yoğunluğu, vardiyalı çalışma saatleri, verilen görevleri yerine getirebilmek için gereken zamanın yetersiz olması ve karar alırken fikir danışılmaması gibi durumlar çalışanları olumsuz yönde etkilemekte, stres yaşamalarına sebep olmaktadır. Çalışanlarda işe ve hayata yönelik umutsuzluk, bıkkınlık, isteksizlik görülmektedir. Tükenmişlik ve stres beraberinde çevreye kayıtsızlık davranışına yol açmaktadır. Araştırmada ortaya konulan bu durum literatürde işaret edilen sonuçlarla (Ağyüz, 2013; Demirel, Tohum ve Kartal, 2017; Turhan, Erol, Demirkol ve Özdemir, 2018; Aksanaklı ve İnandı, 2018; Aykan, Karakuş ve Karakoç, 2019; Tuna, 2019; Kalay, 2020) örtüşmektedir. Araştırmanın bulguları ile literatürdeki sonuçlar arasındaki benzerlikler tutarlıdır. Gerçekleştirilen anket uygulamasında, çalışanların iş stresi arttıkça işletmeye bağlılıklarının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. İşletme ortamında stres ile yapılacak mücadele, çalışanların tükenmişlik duyguları ve örgütsel bağlılıkları üzerinde olumlu yönde etkilere sahip olacaktır. İş stresinin önlenmesi sonucunda, çalışanların tükenmişlik seviyelerinde azalma gerçekleşecek, örgütsel bağlılıklarında artış sağlanacaktır. Sonuç olarak havacılık sektöründe sabırlı, güler yüzlü, hareketli, yardımsever, mücadelecı bireylerin istihdam edilmesine özen gösterilmelidir. Çalışanların örgüte olan bağlılıkları, bir mecburiyet olmaktan çıkarılmalıdır. Havayolu işletmelerinde, gönüllülük esasına dayalı duygusal bağlılık ve aidiyet duygusunu öne çıkaran insan kaynakları yönetimi politikaları izlenmelidir.

** Bu çalışma, Saniye Yücel tarafından Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Doç. Dr. Yaşar Akça danışmanlığında 2021 yılında sunulan ve kabul edilen “Havacılık Sektörü Çalışanlarının İş Stresi ve Tükenmişlik Algılarının Örgütsel Bağlılığa Etkisi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.*

KAYNAKLAR

- Ağyüz, N. (2013). Bankacılık sektöründe çağrı merkezi çalışanlarının tükenmişlik ve örgütsel bağlılık düzeyleri üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbaş, T. T. (2010). Örgütsel etik iklimin örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi: mobilya sanayi büyük ölçekli işletmelerinde görgül bir araştırma. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 121-137.
- Aksanaklu, P., & İnandı, Y. (2018). Okul yöneticilerinin örgütsel bağlılıkları ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 937-955.
- Aykan, E., Karakuş, G., & Karakoç, H. (2019). İş yaşamında yalnızlık algısı ve iş stresinin örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi: Erciyes Üniversitesi idari personel örneği, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 41-61.
- Coşkun, R., Yıldırım, E., & Altunışık, R. (2017). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri SPSS uygulamalı, Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Çökük, B. (2018). Örgütsel stres düzeyinin ölçümü ve demografik değişkenlerle ilişkisi: Bir kamu organizasyonu örneği, *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 9(2), 59-83.
- Demirel, Y., Tohum, E. U., & Kartal, Ö. (2017). Tükenmişliğin örgütsel bağlılık üzerine etkisi: Bir üniversite hastanesinde çalışan hemşireler üzerine araştırma, *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 444-460.
- Efeoğlu, İ. E. (2006). İş-aile yaşam çatışmasının iş stresi, iş doyumunu ve örgütsel bağlılık üzerindeki etkileri: İlaç sektöründe bir araştırma, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Günay, A. (2016). Kabin ekiplerinde iş doyumunu ve tükenmişlik sendromu. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güney, S. (2011). Örgütsel davranış, Ankara: Nobel Yayınevi.
- Havle, N., İlnem, M. C., Yener, F., & Gümüş, H. (2008). İstanbul'da çalışan psikiyatristlerde tükenmişlik, iş doyumunu ve bunların çeşitli değişkenlerle ilişkisi, *Düşünen Adam: Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 21(1-4), 4-13. <https://www.apronmedya.com> (erişim tarihi 28.11.2021)
- Izgar, H. (2012). Endüstri ve örgüt psikolojisi, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Kalay, Ü. (2020). Muhasebe meslek mensuplarında tükenmişlik ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişki: Çorlu örneği. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 13(1), 1-12.
- Kalkızoğlu, S. (2018). Tükenmişlik sendromunun iş tatminine etkisi: Perakende sektörü ve sanal örgüt çalışanlarına yönelik bir uygulama, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Keskin, E. (2018). İş yaşam dengesinin örgütsel bağlılık ile ilişkisi: Bankacılık sektöründe kadın çalışanlara yönelik bir uygulama, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Maslach, C., & Jackson, S. (1981). The measurement of experienced burnout, *Journal of Occupational Behavior* 2, 99-113.

Özgün, A. (2015). Duygusal emek davranışının iş stresi üzerindeki etkisi: Eğitim sektöründe bir uygulama, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

Sayın, C. (2018). Örgütsel özdeşleşme ile örgütsel bağlılık ilişkisi bağlamında Ankara enerji sektörü özel şirket çalışanları üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şahin, M. (2019). Tükenmişlik duygusu ve iş stresinin işten ayrılma niyeti üzerine etkileri: Bankacılık sektöründe bir araştırma. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tuna, G. (2019). Kabin memurlarının tükenmişlik düzeylerinin örgütsel bağlılık ve çalışma performanslarına etkisi üzerine bir araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Turhan, M., Erol, Y. C., Demirkol, M., & Özdemir, T. Y. (2018). Örgütsel bağlılık, iş doyumu ve iş stresi arasındaki ilişki. *Turkish Studies Educational Sciences*, 1491-1507.

Kadın Voleybolcuların Pençe Kuvvetinin El-Göz Koordinasyon Seviyesine Etkisi

Rüçhan İRİ¹, Burak ÖZTEKİN²

¹ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Niğde, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-6520-873X>

² Niğde Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Niğde, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-2403-5182>

Email: ruchaniri@ohu.edu.tr, burakztekin@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 26.10.2021 - Kabul: 07.12.2021)

Öz

Çalışmanın amacı kadın voleybolcuların Pençe kuvvetinin El-göz koordinasyon seviyesine etkisinin incelenmesidir. Çalışmaya voleybol branşında antrene olan 13-16 yaş arası 16 sporcu gönüllü olarak katılmıştır. Voleybolcuların sağ el- sol el pençe kuvvetleri ve el-göz koordinasyon seviyeleri ölçülmüştür. Antropometrik özelliklerin ve el Pençe kuvvetinin belirlenmesinde tanımlayıcı istatistik uygulanmıştır. Voleybolcuların el kullanma durumlarına göre yıldız testi karşılaştırmasında Mann-Whitney U testi, el pençe kuvveti ve yıldız testi arasındaki ilişkiyi belirlemede korelasyon analizi kullanılmıştır. Sol el kullanan voleybolcuların sol el pençe kuvveti ile sağ el kullanan voleybolcuların sağ el pençe kuvvetinin ortalamaları aynı olduğu tespit edilmiştir. Sol el kullanan voleybolcuların yıldız test ortalaması ile sağ el kullanan voleybolcuların yıldız test ortalaması karşılaştırmasında anlamlı fark olduğu farkın sol el kullanan voleybolcular lehine olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arası karşılaştırma da anlamlı fark olduğu, farkın ise sol el kullanan sporcuların lehine olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arası yıldız testi hata adedi karşılaştırmasında fark saptanmamıştır. Sol el ve sağ el kullanan voleybolcuların yıldız test ortalaması yüksek değer olarak belirlenmiştir. Voleybolcuların sağ ve sol el pençe kuvvetleri ile yıldız testi arasındaki ilişkiye bakıldığında el pençe kuvvetleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Sonuç olarak, pençe kuvvetin el-göz koordinasyonu seviyesi üzerinde etkisinin olduğu, yapılan teknik taktik antrenmanlara ek olarak pençe kuvvetini geliştirici egzersizler koyulmasının voleybolculara katkısı olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Voleybolcular, Pençe kuvveti, El-göz koordinasyon

The Effect Of Female Volleyball Players Hand Grip Power On Hand-Eye Coordination Level

Abstract

The aim of the study is to examine the effect of grip power on the level of hand-eye coordination of female volleyball players. 16 athletes aged 13-16, who were trained in the volleyball branch voluntarily participated in the study. Right hand-left hand grip power and hand-eye coordination levels of volleyball players were measured. Descriptive statistics were used to determine anthropometric characteristics and hand grip power. Correlation analysis was used to determine the relationship between the Mann-Whitney U test, hand grip strength and star test in the star test comparison according to the volleyball players' hand use status. It was determined that the averages of the left hand grip power of the left-handed volleyball players and the right hand grip power of the right-handed volleyball players were the same. It was determined that there was a significant difference between the star test mean of left-handed volleyball players and the star test mean of right-handed volleyball players, and the difference was in favor of left-handed volleyball players. It was determined that there was a significant difference in the comparison between the groups, and the difference was in favor of left-handed athletes. No difference was found in the comparison of the number of star test errors between the groups. The star test average of left-handed and right-handed volleyball players was determined as high. Considering the relationship between the right and left hand grip power of volleyball players and the star test, no significant relationship was found between hand grip power. As a result, it is thought that grip power has an effect on the level of hand-eye coordination, and in addition to the technical tactical trainings, exercises to improve grip power will contribute to volleyball players.

Keywords: Volleyball players, Hand grip power, Hand-eye coordination

Giriş

Kuvvet, uygulanan bir dirence karşı koyabilme becerisi olduğundan dolayı tüm spor branşlarında başarıya etki eden önemli bileşenlerden biridir (Günay, 2001). Kuvvetin en doğru şekilde üretimi ve koordinasyon halinde uygulanması vücudun fonksiyonel olmasına bağlıdır. Üst ekstremitenin de fonksiyonelliğini oluşturan en önemli unsurda günlük hayatımızda da önemli yere sahip olan ellerdir (İlmezli, 2011). Birçok spor aktivitesi kavrama, tutma ve fırlatma el fonksiyonları içinde barındırmaktadır. Buna ek olarak hareketlerde uygulanan tüm kuvvetin belirleyicisinin el kavrama kuvveti olduğunu, ayrıca birçok çalışmada tek başına el kavrama kuvvetinin bütün gövde kuvvetini temsil edebildiğini belirtmiştir (Fox, 1998; Narin vd., 2009; Temur, 2017). Özellikle topa hakim olma, topu yakalama ve topu atma hareketlerinin çokça kullanıldığı basketbol, hentbol, voleybol, badminton, güreş, judo gibi spor branşları elin kavrama fonksiyonunun önemli olduğu spor branşlarıdır (Fallahi ve Jadidian, 2011).

Koordinasyon, bir iş veya aktivitede uygulanmak istenilen hedef hareket için merkezi sinir sistemi ile kas sisteminin karşılıklı uyum içinde çalışmasıdır (Hollmann ve Hettinger, 1980). Motor koordinasyon ise hareketin akıcı, hızlı, kolaylıkla ve doğru olarak yapılabilme yeteneği olarak tanımlanmıştır (Connick vd., 2016). Koordinasyon gerektiren pek çok hareket iyi bir denge, motorik uyum, yer değiştirme, kavrama yeteneği, esneklik ve ritme ihtiyaç duyar (Sevim, 2002). El-göz arasındaki koordinasyon ele alındığında ikisi arasındaki ilişki karmaşıktır. El göz koordinasyonunda el hareketleri, göz ile takipler ve kol hareketleri görsel bilgi akışını optimize etmek için bir kılavuz sinyali doğrultusunda işlemektedir (Crawford, vd., 2004). Tüm bu özellikler dikkate alındığında; el göz koordinasyonu ve el kavrama kuvveti birbiriyle ilişkili olduğu ve birbirlerini etkilediği düşünülmektedir. El-göz koordinasyonu, el kavrama kuvveti elin kullanımının önem kazandığı çeşitli sporlarda önemli biyomotor yetilerin gelişmesi ve performans açısından büyük önem arz etmektedir.

Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, sporcuların pençe kuvvetinin yaptırılan belirli antrenmanlar öncesinde ve sonrada ölçüldüğü ve pençe kuvvetlerinde gelişimin olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın amacı kadın voleybolcuların dominant ve non-dominant elin el-göz koordinasyon seviyesine etkisinin incelenmesidir.

Materyal ve Metod

Çalışmaya voleybol branşında antrene olan 16 kadın voleybolcu gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmanın evrenini 13-16 yaş arası antrenman yapan kadın voleybolcular oluştururken, çalışmanın örneklemini rastgele yöntem ile seçilmiş 16 kadın voleybolcu oluşturmaktadır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır.

Kadın Voleybolcuların Pençe Kuvvetinin El-Göz Koordinasyon Seviyesine Etkisi araştırması için Helsinki Deklerasyonu Prensipleri'ne uygun olarak ilgili üniversitenin Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulundan 16.06.2021 tarih ve 60 nolu toplantısında 2021/60 araştırma kodu ile etik kurul raporu alınmıştır. Katılımcılardan Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu alınmış olup, bu çalışma yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Voleybolcuların boy uzunluk ölçümü standart çelik stadiometre kullanılarak, yalın ayak 0.1 cm hassasiyetle, BMI, vücut yağ yüzdesi ve vücut ağırlıkları 0.5 kg hata ile ölçüm yapan Tanita marka vücut analizi sistemi (Tanita Corporation, Tokyo, Japan) ile ölçülmüştür.

El Pençe Kuvveti

Voleybolcuların el pençe kuvvetleri Takei el dinamometresi ile ölçülmüştür. Dinamometre voleybolcuların el ölçülerine göre ayarlandıktan sonra kolları omuzdan 10-15 derecelik bir açı yapacak şekilde yan tarafta iken, hiçbir yerden destek almadan uygulayabildikleri en yüksek kuvvet ile sıkmaları ile belirlenmiştir. El Pençe kuvvetleri hem sol hem de sağ el için ayrı ayrı şekilde ölçülmüştür. Test Voleybolculara iki kez uygulanmış ve en iyi değer kayda alınmıştır (Günay vd., 2006).

Yıldız İki El Koordinasyon Testi

Voleybolcuların El-göz koordinasyonu seviyesi yıldız iki el koordinasyon (Lafayette Instrument Two-Arm Coordination Tester Model 32532A) aleti kullanılarak ölçülmüştür. Çalışmaya katılan Voleybolculara test başlamadan önce aletin nasıl kullanılacağına yönelik olarak bir deneme uygulaması yapma olanağı verilmiştir. Belirli ölçüler içerisindeki yıldız şeklinin içinde kalarak ilk önce saat yönünde, ikinci olarak da hiç durmadan saat yönü tersinde test aletindeki şeklin tamamlanması yöntemi ile El-göz koordinasyon ölçülmüştür. Çizgilerin dışına çıkması hata olarak kabul edilmiş, bilgisayarda kayıt edilen zamanın çift yön toplam süresi ile toplam hata sayısı ve test bitirme süresi üzerinden değerlendirme yapılmıştır (Jamshidzad vd., 2020).

Tablo 1. El-Göz Koordinasyon Seviyelerinin Sınıflandırılması

	Düşük Değer	Orta Değer	Yüksek Değer
<i>Yıldız Test(sn)</i>	200 sn ve üzeri	100 sn	70 sn
<i>Yıldız Test Hata (adet)</i>	20 ve üzeri	5	1

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin istatistiksel analizi SPSS 24 paket programında yapılmıştır. Katılımcıların demografik değişkenlerinin aritmetik ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Verilerin normal dağılıp dağılmadığına bakmak amacıyla Shapiro-Wilk testi kullanılmıştır. Voleybolcuların ait antropometrik özellikler (boy, kilo, BMI, VYY) ve el Pençe kuvvet değerlerine tanımlayıcı istatistik uygulanmıştır. Voleybolcuların el kullanım durumlarına göre yıldız testi performanslarının karşılaştırılmasında ikili karşılaştırma (Mann-Whitney U Testi) analizi uygulanmıştır. Sporcuların el Pençe kuvvet ölçümlerine göre yıldız testi performanslarının karşılıklı ilişkisine korelasyon analizi uygulanmıştır.

Bulgular

Tablo 2. Voleybolcuların Demografik Özellikleri

Değişken	Sol El Kullanan					Sağ El Kullanan				
	N	\bar{X}	S	Min.	Max.	N	\bar{X}	S	Min.	Max.
Yaş(yıl)	8	14,88	1,55	13	16	8	14,63	1,4	13	16
Boy(cm)	8	161,00	3,78	153	165	8	159,88	3,48	13	16

Kilo(kg)	8	49,43	6,41	41,6	58,8	8	52,01	10,21	34,9	66,6
BMI	8	19,06	2,17	16,3	21,8	8	20,33	3,68	13,6	24,8
VYY(%)	8	18,98	4,40	8,9	22,8	8	23,42	4,63	15,7	29,5
Pençe Kuvvet(kg)	8	23,83	3,00	19,5	27,6	8	23,41	5,01	14,2	27

*VYY: Vücut Yağ Yüzdesi; BMI: Vücut Kitle İndeksi

Tablo 3. Voleybolcuların El Kullanma Durumlarına Göre Yıldız Test Sonuçlarını Karşılaştırılması

Değişken	Grup	N	\bar{X}	S	Z	P
Yıldız Testi El-göz Koordinasyon(sn)	Sol El	8	67,38	10,11	-2,941	0,00*
	Sağ El	8	87,44	10,72		
Yıldız Testi Hata(adet)	Sol El	8	10,52	3	-1,421	0,15
	Sağ El	8	8,25	6,67		

*p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde sol el kullanan voleybolcuların yıldız test ortalaması 67,38 sn, sağ el kullanan voleybolcuların yıldız test ortalamasının 87,44 sn olduğu belirlenmiştir. Gruplar arası karşılaştırma da anlamlı fark olduğu, farkın ise sol el kullanan sporcuların lehine olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arası yıldız testi hata adedi karşılaştırmasında fark saptanmamıştır.

Tablo 4. Voleybolcuların Sol Pençe Kuvveti ve Sağ Pençe Kuvvet Değerleri İle Yıldız Testi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Yıldız Testi (sn)
Sol El Pençe (kg)	N	8
	P	0,65
	R	-0,19
Sağ El Pençe (kg)	N	8
	P	0,456
	R	0,31

Tablo 4 incelendiğinde voleybolcuların sağ ve sol el pençe kuvvetleri ile yıldız testi arasındaki ilişkiye bakıldığında el pençe kuvvetleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Ancak sol el pençe kuvvetinin yıldız testinde anlamlı bir farklılık oluşmasından dolayı (tablo 3), El-göz koordinasyonu seviyesinde de etkili olduğu düşünülmektedir.

Tartışma ve Sonuçlar

Voleybol dinamik bir oyun olmasından dolayı sporcuların sürat, kuvvet, dayanıklılık gibi temel motor özelliklerin yüksek düzeyde olması gerekmektedir. Buna ek olarak topun gideceği yönü takip etme, topun hızı, eğimi, karşılanacak veya karşıya atılacak top için pozisyon alma gibi konsantrasyon isteyen özelliklerinin uygulanmasında el-göz koordinasyonunun önemli bir payı vardır (Şimşek vd., 2007).

Yapılan çalışmada sol el kullananların voleybolcuların yaş ortalaması 14,88 yıl, boy ortalaması 161,00 cm, kilo ortalaması 49,43 kg, BMI 19,06, VYY 18,98 %, pençe kuvveti

23,83 kg, sağ el kullanan voleybolcuların yaş ortalaması 14,63 yıl, boy ortalaması 159,88 cm, kilo ortalaması 52,01 kg, BMI 20,33, VYY 23,42 %, pençe kuvveti 23,41 kg olarak tespit edilmiştir. Sol el kullanan voleybolcuların ve sağ el kullanan Voleybolcuların antropometrik özelliklerinin ve pençe kuvvetlerinin benzer olduğu görülmüştür. Yapılan çalışmada sol el kullanan voleybolcuların sol Pençe kuvveti ortalamasının 23,80 kg, sağ el kullanan voleybolcuların sağ el pençe kuvveti ortalamasının 23,41 kg olduğu tespit edilmiştir. voleybolcuların sağ ve sol pençe kuvvet sonuçlarının birbirine yakın olmasında yaptırılan kuvvet ve teknik antrenmanların sakatlığı önlemeye yönelik olarak, vücudun bütün yönlerini eşit şekilde geliştirmeye yönelik yapılması sonucu benzer sonuçların çıktığı düşünülmektedir. Güzel (2020) yaptığı çalışmada 14,56 yaş ortalaması kadın voleybolcuların kontrol grubu el pençe kuvveti ortalamasını 19,76 kg, 8 haftalık pliometrik antrenmanı yapan deney grubu el pençe kuvveti ortalamasını ise 22,23 kg olarak bulmuşlardır. Albay (2019) yaptığı çalışmada kadın voleybolcuların sağ pençe kuvvetini 28,50 kg, sol pençe kuvvetini ise 27,03 kg olarak tespit etmiştir. Nhantumbo vd., (2012) yaptığı çalışmada 15 yaş grubundaki kızların pençe kuvveti performans ortalamalarını 26,2 kg ve 16 yaş grubundaki kızların ortalamalarını 29,3 kg olduğunu belirtmişlerdir. Demir ve Çilli (2018) 14-15 yaş grubunda olan kızların pençe kuvveti testi ortalamalarını 24,67 kg olarak belirlemiştir. Berisha ve Çilli (2017), yaptığı çalışmada 13 yaş grubundaki kızların sağ pençe kuvveti ortalamasını 24,9 kg sol pençe ortalamasını 24,2 kg olarak belirlemişlerdir. 14 yaş grubundaki kızların sağ pençe kuvveti ortalamasını 27,9 kg, sol pençe kuvveti ortalamasını 27,5 kg olarak belirlemişlerdir. 15 yaş grubundaki kızların sağ pençe kuvveti ortalamasını 29,5 kg, sol pençe kuvveti ortalamasını 28 kg olarak belirlemişlerdir. 16 yaş grubundaki kızların sağ pençe ortalaması 30,4 kg sol pençe kuvveti ortalamasını ise 29,2 kg olarak bulmuşlardır. Tomkinson vd., (2018) yaptığı çalışmada 15 yaş grubundaki kızların pençe kuvveti ortalamalarını 28,0 kg, 16 yaş grubundaki kızların ortalamalarını 28,2 kg olarak tespit etmişlerdir. Asma ve Işık (2020) yaptığı çalışmada spor yapan ve yapmayan kız öğrencilerin el pençe kuvveti karşılaştırmasında anlamlı fark olduğunu farkın aktif spor yapan kız öğrenciler lehine olduğunu belirtmişlerdir. Başka bir çalışmada Bilim vd., (2016) yaptığı çalışmada spor yapan ve yapmayan kız öğrencilerin el pençe kuvveti karşılaştırılmasında anlamlı fark olduğunu farkın spor yapan kız öğrenciler lehine olduğunu belirtmişlerdir. Kutlay vd., (2003) bayan minik voleybol oyuncularında sezon ortasında sağ el Pençe kuvveti değerlerini 27,5 kg sezon sonu sağ el pençe kuvvetini 29,4 kg ve yıldız Voleybolcuların sezon ortası sağ el pençe kuvveti değerlerini 30,75 kg, sezon sonu sağ el pençe kuvveti değerlerini 32,2 kg olarak bulmuşlardır. Literatürdeki çalışmalar incelediğinde voleybolcuların pençe kuvvetlerinin bulgularımızla benzer olduğu görülmektedir.

Yapılan çalışmada sol el kullananların yıldız testi ortalaması 67,38 sn, sağ el kullananların yıldız testi ortalaması 87,44 sn olarak belirlenmiştir. Gruplar arası karşılaştırma da anlamlı fark olduğu, farkın sol el kullananlar lehine olduğu tespit edilmiştir. Gruplar arası yıldız testi hata adedi karşılaştırmasında fark saptanmamıştır. Sol el kullananların yıldız testi ortalamalarının yüksek olmasında antrenmanlara ek olarak, günlük hayatta görsel odaklı oyun ve fiziksel aktivite yaptıkları düşünülmektedir. Bazı spor branşlarında (basketbol, kriket, tenis) sol el kullananların sağ el kullananlara göre doğuştan gelen daha fazla nöropsikolojik avantaja sahip olması veya sol el kullananların belirli sporlarda stratejik veya taktiksel avantaja sahip olduklarından kaynaklanabileceğini belirtmişlerdir (Yazıcı vd., 2020).

Yapılan çalışmada voleybolcuların sağ ve sol el pençe kuvvetleri ile yıldız testi arasındaki ilişkiye bakıldığında el pençe kuvvetleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Ancak sol el Pençe kuvvetinin yıldız testinde anlamlı bir farklılık oluşmasından dolayı (tablo 3), el-göz koordinasyonu seviyesinde de etkili olduğu düşünülmektedir. Bu durumun oluşmasında ergenlikle beraber kadınlarda kilo artışı, boy uzaması ve vücudun yapısının değişmesi gibi sebeplerden kaynaklı olarak koordinasyon becerisi gelişiminde yavaşlama meydana gelmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde el göz koordinasyonunu etkileyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Aktan ve Kutlay (2020) yaptığı çalışmada sedanter bireylerde reaksiyon zamanı ve el becerileri düzeyine orta şiddetteki aerobik egzersizin akut etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda orta şiddette yapılan akut aerobik egzersizin reaksiyon zamanında kısalma sağladığı ve el-göz koordinasyonu gerektiren bilateral el aktivitesinde performans artışı sağladığını belirtmişlerdir. İri vd., (2018) yaptığı çalışmada çocuklarda fiziksel aktivitenin el göz koordinasyonu ve reaksiyon zamanı üzerine etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda erkek ve kız çocukların fiziksel aktivite düzeyi ile yıldız iki el koordinasyon testi hata zamanları arasında anlamlı fark olmamasına rağmen erkeklerin ortalamalarının daha yüksek olduğunu, fiziksel aktivitenin el becerisi ve reaksiyon zamanı gibi motorik özellikler üzerine de etkisi olduğunu belirtmişlerdir.

Yaşar vd., (2018) yaptığı çalışmada okçularda life kinetik antrenmanının dikkat, El-göz koordinasyonu ve atış performansı üzerine etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda life kinetik antrenmanlarının el-göz koordinasyon seviyelerini geliştirdiğini, life kinetik antrenmanlarının hafif fiziksel aktivite içermesi hem de kolay uygulanabilir olması bakımından antrenman programa eklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Aktop vd., (2017) yaptığı çalışmada futbolcuların dikkat, el-göz koordinasyonu ve tepki süresini incelemiştir. Çalışma sonucunda futbolcular üzerine yaptığı çalışmada lisanssız futbolcuların lisanslı futbolcuların göre daha iyi zaman ortalaması olmasına rağmen hata sayısının fazla olduğunu, futbolcular arasında beceri düzey farklılıkları olduğunu ve erken yaşlardan itibaren bu özellikleri geliştirici egzersizlerin kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Sahan (2016) yaptığı çalışmada vibrasyon egzersizlerinin el-göz koordinasyonuna akut etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda vibrasyon antrenmanlarının el göz koordinasyonunu geliştirdiğini, gelecekte yapılacak farklı sıklık ve yoğunluktaki çalışmaların uzun vadeli etkileri olacağını belirtmiştir. Merdan (2016) yaptığı çalışmada dikkat ve koordinasyon çalışmalarının anaerobik yorgunluk altındaki dikkat, el-göz koordinasyonu ve reaksiyon süresi performansına etkisini incelemiştir. Çalışma sonucunda yorgunluğun El göz koordinasyonunu etkilediğini, belirli sürelerde yapılan dikkat ve koordinasyon antrenmanlarının el-göz koordinasyonunu geliştirdiğini belirtmiştir.

Sonuç olarak, voleybolcuların pençe kuvvetinin ve baskın olan elin, el-göz koordinasyon seviyesini etkilediği, kuvvet antrenmanları yaptırılırken hem dominant hem de nondominant elin eşit oranda geliştirilmesinin başta voleybolcular olmak üzere el-göz koordinasyonun önemli olduğu branşlarda pençe kuvvetinin geliştirilmesine önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Aktan, A. K., Kutlay, Ö. (2020). 18-25 yaş aralığındaki sedanter bireylerde reaksiyon zamanı ve el beceri düzeyine orta şiddetteki aerobik egzersizin akut etkisi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(3): 172-186.
- Aktop, A., Kuzu, O., Çetin, E. (2017). Analysis of attention, eye-hand coordination and reaction time of young soccer players. *The European Proceedings of Social & Behav Sci*, 24(2): 13-19
- Albay, F. (2019). Farklı branşlardaki sporcuların pençe kuvvetlerinin değerlendirilmesi. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Asma, M. B., Işık, M. A. (2020). Okul sporlarına katılan ve katılmayan ortaöğretim öğrencilerinin fiziksel uygunluklarının eurofit test bataryası ile karşılaştırılması. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1): 10-26.
- Berisha, M., Cilli, M. (2017). Comparison of eurofit test results of 11-17-year-old male and female Students in Kosovo. *European Scientific Journal*, ESJ, 13(31): 138.
- Bilim, A. S., Çetinkaya, C., Dayı, A. (2016). 12-17 yaş arası spor yapan ve yapmayan öğrencilerin fiziksel uygunluklarının incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 7(2): 53-60.
- Connick, M. J., Beckman, E., Deuble, R., Tweedy, S. M. (2016). Developing tests of impaired coordination for Paralympic classification: Normative values and test–retest reliability. *Sports Engineering*, 19(3): 147–154.
- Crawford, J., Medendorp, W., Marotta, J. (2004). Spatial transformations for eye–hand coordination. *Neurophysiol*, 92: 10–19.
- Demir, İ. C., Çilli, M. (2018). 12 haftalık pilates mat egzersizinin 14-15 yaş voleybol kız öğrencilerinin bazı biyomotor özellikler ve teknik performans üzerine etkilerinin incelenmesi. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1): 1-13.
- Fallahi, A., Jadidian, A. (2011). The effect of hand dimensions, hand shape and some anthropometric characteristics on handgrip strength in male grip athletes and non-athletes. *Journal of Human Kinetics*, 29(1): 151-159.
- Fox, K. R. (1998). *Advances in the measurement of the physical self*. West Virginia: Fitness Information Technology.
- Günay M. (2001). *Spor fizyolojisi*, 1. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi.

Günay, M., Tamer, K., Cicioğlu, İ. (2006). Spor fizyolojisi ve performans ölçümü. Ankara: Baran Ofset.

Güzel, Ö. (2020). 8 haftalık seçilmiş pliometrik antrenman programının kadın voleybolcularda dikey sıçrama ve çeviklik üzerine olan etkilerinin araştırılması (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Giresun.

Hollmann, W., Hettinger, T. (1980). Arbeits und trainingsgrundlagen. Stuttgart: Schattauer

İlmezli, Ö. (2011). Gürültünün el becerileri üzerine etkisi (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

İri, R., Aktuğ, Z. B., Keskin, A. (2018). Çocuklarda fiziksel aktivitenin el göz koordinasyonu ve reaksiyon zamanı üzerine etkisinin incelenmesi. Spormetre, 16(1): 23-28.

Jamshidzad, M., Maghsoudipour, M., Zakerian, S. A., Bakhshi, E., Coh, P. (2020). Impact of music type on motor coordination task performance among introverted and extroverted students. International Journal of Occupational Safety and Ergonomics (JOSE), 26(3): 444–449.

Kutlay, E., Çayırılı, M., Özkol M. Z. (2003, Ekim). 13-15 yaş bayan voleybolcuların bazı anaerobik güç parametrelerinin incelenmesi, IX Ulusal Spor Hekimliği Kongresinde sunulan bildiri, Nevşehir Kongre Kitabı.

Lafayette Instrument Company (2004). Two arm coordination test user manual. Erişim adresi: <http://www.limef.com/Downloads/MAN206-32532-forpdf.pdf>

Merdan, Ö. (2016). Dikkat ve koordinasyon çalışmalarının anaerobik yorgunluk altındaki dikkat, el-göz koordinasyonu ve reaksiyon süresi performansına etkisinin incelenmesi. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi), Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Narin, S., Demirbüken, İ., Özyürek, S., Eraslan, U. (2009). Dominant el kavrama ve parmak kavrama kuvvetinin önkol antropometrik ölçümlerle ilişkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 23(2): 81-85.

Nhantumbo, L., Saranga, S., Prista, A., Basso, L., Maia, J. (2012). Allometric study of functional fitness of children and adolescents in a rural area of Mozambique. Brazilian Journal of Kinanthropometry and Human Performance, 14(5): 507-516.

Sahan, A. (2016): The acute effect of arm vibration on eye-hand coordination performance in youth. Advan Phys Educ, 6(2): 144-150

Sevim, Y. (2002). Antrenman bilgisi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Şimşek, B., Ertan, H., Göktepe, A. S., Yazıcıoğlu, K. (2007). Bayan voleybolcularda diz kas kuvvetinin sıçrama yüksekliğine etkisi. Egzersiz, 1(1): 36-43.

Temur, H. B. (2017). Alt ve üst ekstremitte çevre ölçüm değerleri ile el kavrama kuvveti ve sıçrama mesafesi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 8(1): 1-9.

Tomkinson, G. R., Carver, K. D., Atkinson, F., Daniell, N. D., Lewis, L. K., Fitzgerald, J. S., Ortega, F. B. (2018). European normative values for physical fitness in children and adolescents aged 9–17 years: *British Journal of Sports Medicine*, 52(22): 1445-1456.

Yaşar, T.S., Beyleroğlu, M., Hazar, M., Işık, Ö. (2018, Temmuz). Okçularda life kinetik antrenmanının dikkat, el-göz koordinasyonu ve atış performansı üzerine etkisi. ERPA 2018 Uluslararası Eğitim Kongresinde sunulan bildiri, ERPA 2018 Kongre Kitabı.

Yazıcı, A., Özdemir, K., Engin, A. (2020). Sağlık ve solak sporcuların problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisi*, 2(2): 67-74.

Okul Öncesi Eğitimde Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi: Sorunlar ve Öneriler

Fatma ALTIN¹, Kerim GÜNDOĞDU²

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Aydın, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0002-8503-5186>

² Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0003-4809-3405>

Email: fatmaaltin09@gmail.com, kerim.gundogdu@adu.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 05.11.2021 - Kabul: 06.12.2021)

Öz

Bu çalışmanın amacı pandemi döneminde okul öncesi eğitimde gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamalarının okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelenmesidir. Durum çalışmasına göre yapılan bu araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Aydın ili İncirliova ilçesinde ana okullarda görev yapan toplam 21 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Yarı-yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla öğretmenlerden elde edilen veriler, içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Elde edilen bulgulardan okul öncesi öğretmenlerinin özellikle bilgisayar ve akıllı telefonlar aracılığıyla “Zoom, Whatsapp ve EBA” gibi farklı uzaktan eğitim programları kullanarak çeşitli etkinlikler gerçekleştirdikleri gözlenmiştir. Bununla birlikte, okul öncesi düzeyde yapılan eğitimin pandemi döneminden olumsuz etkilendiği ve gerekli tedbirler alınarak yüz yüze eğitimin devam ettirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Araştırmada tespit edilen en büyük sorunlardan birinin uzaktan eğitim uygulamalarında yaşanan teknolojik araç-gereç/alt yapı eksikliği olduğudur. Öğretmen görüşlerine göre diğer başlıca sorunlar ise ailelerin eğitime fazla destekte bulunmaması, ebeveynlerin teknolojiyi kullanmada yetersiz olmaları ve çocukların uzaktan eğitimi gerçekleştirebilecekleri bir ortamlarının olmaması, ekran başındaki çocuklarda oluşan dikkat ve motivasyon eksikliğidir. Öğretmenler bu sorunların çözümü için farklı yollara başvurmuşlar ve başta teknolojik altyapı ve araç-gereç desteğinin sağlanması olmak üzere birçok farklı önerilerde bulunmuşlardır.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi, uzaktan eğitim, pandemide eğitim, öğretmen görüşleri.

Examination of Distance Education Implementations in Preschool Education through Teachers' Views: Challenges and Suggestions

Abstract

The aim of this study is to examine the distance education implementations carried out in pre-school education during the pandemic period through pre-school teachers' views. This study was designed as a case study, which was one of the qualitative patterns. The study group of the research consisted of 21 pre-school teachers working in kindergartens in Incirliova district of Aydın province in the 2021-2022 academic year. The data obtained by semi-structured interview forms were analyzed by content analysis technique. From the findings, it was concluded that preschool teachers carried out various activities using different distance education programs such as "Zoom, Whatsapp and EBA", especially through computers and smart phones. However, it has been determined that pre-school education was adversely affected by the pandemic period and that face-to-face education should be continued by taking necessary precautions. In the research, it was determined that the most prominent challenge emerging during distance education was the lack of technological tools-equipment/infrastructure. Other main problems that emerged at the end of the research were the family's lack of support for their children's education, the parents' inadequacy in using technology, the lack of an environment where children could perform distance education, and the lack of attention and motivation in children before the screen. It was suggested that participants resorted to different ways to solve these problems and that they made many different suggestions, especially the provision of technological infrastructure and equipment support.

Keywords: Preschool education, distance education, education at pandemic, teacher views.

Giriş

Okul öncesi eğitimde temel amaç, duygu ve düşüncelerini özgürce ifade edebilen, girişimci ve araştırmacı, özdenetimini sürdürebilen, kültürel değerlere sahip, ruhen ve bedenen sağlıklı nesiller yetiştirilebilmektir (Demirel, 1989). Erken çocukluk döneminde verilen okul öncesi eğitim, doğumdan çocuğun ilkökula başladığı güne kadar olan dönemi kapsar. Erken çocukluk dönemi çocuğun doğumdan ilkökul dönemine kadar olan dönemi kapsamaktadır (Çelik ve Gündoğdu, 2007). Çocuğun zihinsel, fiziksel, duygusal, sosyal gelişimi ve olgunlaşma süreci için önemli olan bu dönem (Aral, Kandır ve Can Yaşar, 2000; Ünal Bozcan ve Kömleksiz, 2015), çocuğun gelişim hızı ve öğrenme kapasitesinin en yüksek olduğu kritik yıllardan oluşmaktadır (Balcı, Gündoğdu ve Çelik, 2012). Okul öncesi dönemi eğitim programı çocukların bütünsel gelişimini destekleme amaçlı ve çok yönlü olarak geliştirilir. Okul öncesi eğitim programının amacı, çocukların sağlıklı gelişimlerini ve gelecek için gerekli becerilerin kazandırılmasını sağlamaktır (Hirsh, 2004); bu yüzden okul öncesi eğitim programlarıyla ilgili gerçekleştirilen çalışmalar da önem arz etmektedir (Altın ve Altın, 2021). Köksal, Balaban Dağal ve Duman (2016) okul öncesi eğitimin amacını tüm gelişim alanlarındaki becerilerin gelişimini desteklemek, bu becerileri en üst düzeye çıkarmak ve bu gelişim alanlarındaki eksiklikleri gidermek olarak açıklamıştır (Kitta ve Kapinga, 2015). Okul öncesi eğitimi, eğitimcilerin çocuklara ne öğretecekleri, çocukların gelişimini desteklemek için hangi eğitim etkinlikleri ve yöntemleri, fiziksel ortamın nasıl oluşturulacağı, eğitim sürecinde ailelerden nasıl destek alınacağı ve çocukları daha somut bir şekilde nasıl değerlendirebilecekleri konusunda genel bilgilere ulaşmalarını sağlar (Dodge, 1995).

Türkiye'de okul öncesi eğitimin tanımı Milli Eğitim Temel Kanunu ile belirlenmiştir (Abazaoğlu, Yıldırım ve Yıldızhan, 2015). Milli Eğitim Temel Kanunu (2021), Türkiye'de okul öncesi eğitimin amaç ve görevlerinin milli eğitimin genel amaç ve temel ilkelerine göre belirlendiğini belirtmiştir.

- Çocukların beden, zihin ve duygu geliştirmelerini ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamak,
- Çocukları ilköğretime hazırlamak,
- Olumsuz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir büyüme ortamı yaratmak,
- Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak.

Bu amaçları gerçekleştirirken süreç içerisinde birçok beklenmeyen zorlukla karşılaşılabilir. Farklı zaman dilimlerinde meydana gelen etkisi büyük olaylar eğitim politikalarını ve anlayışını da derinden etkileyebilmektedir. Şüphesiz içinde bulunulan yüzyılın en büyük olaylarından birisi, sosyo-ekonomik ve kültürel açılarından da dünya genelinde etkisini hissettiren pandemidir. Bilindiği üzere 2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 virüsü tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Türkiye'de bu virüsten etkilenmiş ve ilk vakası 11 Mart 2020'de görülen pandemi sürecinde ölümle sonuçlanan binlerce vaka görülmüştür. Bu salgın ülkelerin sağlık, ekonomik, eğitim gibi birçok yapı ve sistemine doğrudan veya dolaylı olarak zarar vermiştir. Ülkeler bu zararı en aza indirmek için birçok önlem almıştır.

Türkiye'de salgından en çok etkilenen sistemlerden birisi de eğitimidir. İlk olarak 2020 yılının mart ayında okullar, iki haftalığına kapanmış; sonrasında vakaların artış hızıyla birlikte okulların kapanma süresi uzatılmıştır. Ancak vaka artış hızında zaman zaman azalma

yaşanmasıyla birlikte bazı haftalarda okullar belli şartlar ve ölçütler altında açılmıştır. Yine de okulların kapalı olduğu gün sayısı açık olduğu gün sayısını geçmiştir. Bu ortamda eğitimin aksamaması ve zararın en aza indirgenmesi adına bazı önlemlerin alınması zorunluluk haline gelmiştir. Ülkelerin Covid-19'a karşı verdiği mücadelede eğitim-öğretimin aksamaması adına dijital teknolojilerden yararlanılmıştır (Rehab, 2021). Türkiye'de de pandemi döneminde okulların kapanmasıyla birlikte eğitim-öğretim sürecinin devamlılığı açısından uzaktan eğitime geçilmesine karar verilmiştir (Mustafa, 2020). 23 Mart 2020 tarihinde okul öncesi eğitimden lise eğitimine kadar tüm eğitim düzeylerinde uzaktan eğitim hayata geçirilmiştir.

Uzaktan eğitim, farklı nedenlerle yüz yüze gerçekleştirilemeyen eğitimin çeşitli medya iletişim araçlarıyla gerçekleştirilmesidir. Uzaktan eğitim eğitim materyallerinin elektronik ortamda uygun ve esnek bir şekilde yapılandırılması, farklı teknolojilerin öğrenme sürecine eklenmesi ve her zaman kullanılabilmesi gibi olanakları içeren, zamandan ve mekandan bağımsız olarak sağlanabilen, güncellenebilir, çağdaş ve etkili bir öğrenme yöntemidir (Yamamoto ve Altun, 2020). Uzaktan eğitimde farklı yöntem ve teknolojilerle farklı ortamlarda bulunan öğrencilere sınıf ortamında oldukları hissi vermek amaçlanmıştır (Honeyman ve Miller, 1993). 19. yüzyılda ortaya çıkan ve o dönemin iletişim aracı olarak posta yoluyla gerçekleştirilen uzaktan eğitimde öğretmen ve öğrenciler farklı mekanlardan iletişim kurabilmek için iletişim teknolojilerinden yararlanarak etkinlikleri gerçekleştirirler. Öğretmen, posta yoluyla öğrencilere ders araç-gereçlerini, notlarını ve ödevlerini öğrenciye gönderirken; öğrenciler de gerçekleştirdikleri görev ve ödevlerini posta yoluyla öğretmenlerine göndermişlerdir (Balıkcıoğlu, Çınar Öz ve Işın, 2019; Bozkuş, 2014; Kiryakova, 2009). Uzaktan eğitim ilk uygulanmaya başladığı o dönemden günümüze kadar etkililiğini korumuş ve dönemin teknolojilerinden faydalanılmıştır. Türkiye'de ise pandemi döneminde uzaktan eğitimi gerçekleştirebilmek için farklı eğitim platformlarından faydalanılmıştır. Uzaktan eğitimde ana platform olarak Eğitim Bilişim Ağı, kısaca EBA, kullanılmıştır. EBA 2011-2012 akademik yılında hizmet vermeye başlayan ve bünyesinde Milli eğitimin tüm örgün kademelerinde programa uygun çok sayıda video, belge, e-kitap, test gibi birçok materyaller barındırmaktadır. Ayrıca pandemi döneminde 'Eğitim Bilişim Ağı Televizyonu (EBA TV) kurulmuştur. EBA TV ilkökul, ortaokul ve lise düzeylerinde içerik sunan ve TRT'nin altyapısını kullanan bir platformdur (Özer, 2020). Ayrıca uzaktan eğitimde öğretmen-öğrenci arasında eşzamanlı etkileşimin sağlanabilmesi için 'Zoom' gibi farklı platformlardan da yararlanılmaktadır.

Pandemi döneminde okul öncesi eğitimde uzaktan eğitim uygulamalarıyla ilgili çalışmalar araştırılmış ve COVID-19'un eğitime etkilerinin ortaya çıktığı 2020 ve 2021 yıllarındaki çalışmalara ulaşılmıştır. Akkaş Baysal, Ocak ve Ocak (2020), araştırmalarında uzaktan eğitim etkinlikleri hakkında okul öncesi öğrenci ebeveynlerinin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Duran (2020) çalışmasında, COVID-19 pandemisinin okul öncesi eğitime etkilerini okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirmiştir. İnan (2020), yaptığı araştırmayla pandemi döneminde sekteye uğrayan okul öncesi eğitimde üretilen çözümlere ilişkin durum tespiti yapmak ve yeni normalde okul öncesi eğitimin yeniden yapılandırılmasına yardımcı olacak öneriler oluşturmayı amaçlamıştır. Özgem, Kan, Kuset ve Şaşmacıoğlu (2020), çalışmalarında uzaktan eğitimin okul öncesi çocuklar üzerindeki etkilerini durum çalışması yöntemiyle araştırmıştır. Pavlenko ve Pavlenko (2020), çalışmalarında okul öncesi öğretmenlerinin COVID-19 karantinası sırasında uzaktan eğitim teknolojilerinin kullanımına yönelik tutumlarını belirlemeye çalışmıştır. Akın ve Aslan (2021), okul öncesinde uzaktan eğitim konusunda bir eylem araştırması yürütmüştür. Alan

(2021), araştırmasında okul öncesi öğretmenlerinin pandemi sırasında uzaktan eğitimle ilgili ihtiyaçlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Aral, Fındık, Öz, Karataş, Güneş ve Kadan (2021), araştırmalarında COVID-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitime devam eden 36-72 aylık çocuklara çevrim içi verilen nefes farkındalık ve hareket etkinliklerinin çocukların öz düzenleme ve duygu düzenleme becerilerine etkisini belirlenmeyi amaçlamışlardır. Gündoğdu (2021), okul öncesi kurumlarındaki öğretmenlerin uzaktan eğitimde gerçekleştirdikleri aile katılımlı çalışmaları belirlemeyi amaçlamıştır. Günindi ve Gemici (2021), araştırmalarında okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitime ilişkin algılarını metafor tekniği ile incelemiştir. Konca ve Çakır (2021), araştırmasında pandemi sürecinde uzaktan eğitim ile okul öncesinden ilkokula geçiş hakkında veli görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Nargiza Fatkhullaevna ve Nafosat Radjabovna (2021), gerçekleştirdikleri çalışmada, okul öncesi eğitim sisteminin yöneticilerinin ve uzmanlarından SWOT analiziyle ileri eğitim ve yeniden eğitim sürecinde uzaktan öğrenme hakkında görüşlerini almıştır. Özgem, Kan, Kuset ve Şaşmacıoğlu (2021), çalışmasında uzaktan eğitimin okul öncesi dönem çocukları üzerindeki etkilerini durum çalışması yöntemiyle incelemiştir. Stites, Sonneschein ve Galczyk (2021), gerçekleştirdikleri betimsel çalışmada velilerin pandemi döneminde okul öncesi çocukları için uzaktan eğitim hakkındaki görüşlerini incelemiştir. Yıldırım (2021), yaptığı çalışmada Covid-19 pandemisinin okul öncesi eğitime yansımalarını araştırmış ve okul öncesi eğitimin nasıl uygulandığı, ne tür etkinlikler yapıldığı, ne tür zorlukların aşılması gerektiği ve okul öncesi eğitimin sürdürülmesi için ne gibi önlemlerin alınması gerektiği sorularına yanıt aramıştır.

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Eğitimde gerçekleştirilen uygulamaların incelenmesi, uygulamada yaşanan zorlukların ortaya çıkarılması gerekli düzenlemelerin yapılarak uygulamanın sonraki dönem ve kullanıcılar için daha kullanışlı ve verimli hale getirilmesi bakımından önemlidir. Okul öncesi dönem çocukların kişiliklerinin gelişmesinde kritik bir dönem (Çilengir ve Vural, 2006) olduğu için özellikle pandemi döneminde, kısa bir zamanda hayatımıza giren uzaktan eğitimin küçük yaş gruplarında nasıl uygulandığı, yaşanan sorunların ve çözüm önerilerinin neler olduğunun alanyazına kazandırılmasının önemli olduğu söylenebilir. Alanyazın incelendiğinde pandemi döneminde okul öncesi eğitimde gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamalarının incelenmesine ihtiyaç olduğu saptanmıştır. Bu yüzden bu çalışmayla alanyazındaki eksikliğin giderilmesi ve her ne kadar “acil uzaktan müdahale” şeklinde oluşsa da pandemi döneminde okul öncesi uzaktan eğitim uygulamalarına yönelik alınabilecek önlemlerin birincil paydaşlar olan öğretmenlerin bakış açısıyla incelenmesinin, sonraki çalışmalar için altyapı oluşturabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı pandemi döneminde okul öncesi eğitimde gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamalarının öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda cevaplandırılan araştırma soruları aşağıda verilmiştir:

1. Okul öncesi öğretmenleri uzaktan eğitimi nasıl gerçekleştirmişlerdir?
2. Okul öncesi öğretmenleri uzaktan eğitim uygulamalarında yaşadıkları sorunlar nelerdir?
3. Okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim uygulamalarında yaşadıkları sorunların çözümü için önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Gerçekleştirilen çalışma, nitel desenlerden biri olan durum çalışmasıdır. Bu çalışma durum çalışması deseniyle kurgulanmıştır. Durum çalışmaları, gerçek hayattaki mevcut durumları incelemeyi, tanımlamayı ve ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışmalardır (Creswell, 2013). Durum çalışmalarında veriler bireylerin deneyimlerinin temel yapı ve değerini derinlikli olarak betimlemek amacıyla toplanmaktadır. Durum çalışmasıyla var olan bir durum üzerinde yoğun biçimde çalışılır ve incelenen durum derinlemesine incelenir (Glesne, 2013; Merriam, 2013). Gerçek hakkında derinlemesine bilgi sağlamak ve pratikte pratik faydalar sağlamak için kullanılan farklı türlerde durum çalışmaları vardır (Akar Vural ve Cenkseven, 2005). Mevcut araştırma birden fazla kurumda bir durum üzerine odaklanıldığı için iç içe geçmiş tek durum deseniyle tasarlanmıştır. İç içe geçmiş tek durum deseni, iki veya daha fazla alt tabaka ya da birimin olduğu yani birden fazla analiz durumunu yansıtır (Yin, 2009). Yapılan çalışmada okul öncesi eğitimde uzaktan eğitim uygulamaları bir durum iken analiz birimi bir ilçede bulunan üç ana okuldur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Aydın ili İncirliova ilçesinde ana okullarda görev yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu üç okulda toplam 25 okul öncesi öğretmeni görev yapmaktadır. Creswell (2013) durum çalışmasında 10-15 kişi arasında katılımcının yeterli olacağını belirtmektedir; bu sebeple bu okullarda görev yapan okul öncesi öğretmenlerinden araştırmaya katılmaya istekli olan tamamı kadın 21 öğretmenin görüşleri alınmıştır. Katılımcıların yaş aralığı 26-49, mesleki kıdem yıl aralığı ise 2-31'dir.

Veri Toplama Araçları ve Analizi

Nitel bir araştırma, sözlü veriler ya da metin içeren verilerin incelenmesi ve yorumlanmasıyla gerçekleşmektedir (Nassaji, 2017). Durum çalışmalarında katılımcı görüşleri önemli bir yer tutmaktadır (Merriam, 2013). Bu yüzden çalışma grubuna dahil edilen okullarda görev yapan okul öncesi öğretmenlerinden veri toplamak için katılımcılarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların görüşleri sayesinde bir durum hakkında düşünce ve görüşlerindeki gerçek ve derin anlamlara ulaşılabilir (Karasar, 2013). Bu amaçla, görüşleri toplamak için araştırmacılar tarafından yarı-yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Form geliştirilirken geçerlik çalışmaları kapsamında uzman görüşüne başvurulmuş; ortaya çıkan form pilot uygulama amacıyla iki öğretmene uygulanmış ve dönütlere göre forma son şekil verilmiştir.

Görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle incelenmiştir. İçerik analizi tekniğinde, birbirine benzeyen veriler kodlanarak belirlenen kategori ve temalar kapsamında bir araya getirilmekte, düzenlenmekte ve yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Veriler analiz edilirken güvenilirlik çalışması kapsamında veriler araştırmacı haricinde bir uzman tarafından da analiz edilmiş ve elde edilen bulgular karşılaştırılmıştır. Bunun yanı sıra öğretmenlerin görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmış ve uygun temaların altına çalışma güvenilirliği amacıyla sunulmuştur.

Bulgular ve Yorum

Araştırmaya katılan öğretmenlerle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz sonucu elde edilen bulgular araştırma problemlerinin

sırasıyla verilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca her kategoriden sonra katılımcıların o kategoriye ilişkin görüşlerinden konuyla ilgili elde edilen alıntılara yer verilmiştir.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitimi Gerçekleştirme Yolları

Araştırmanın birinci alt problemi olan “okul öncesi öğretmenleri uzaktan eğitimi nasıl gerçekleştirmişlerdir?” sorusuna ilişkin elde edilen bulgular Tablo 1 ve 2’de verilmiştir.

Katılımcı görüşlerinin analizinden elde edilen verilerden “pandemi döneminde kullanılan uzaktan eğitim cihazları ve programları” kategorilerine ulaşılmıştır. İlgili kategoriye ilgili bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. *Pandemi döneminde kullanılan uzaktan eğitim cihazları ve programları*

Uzaktan eğitimde kullanılan cihazlar	f
Bilgisayar	10
Akıllı telefon	10
Tablet	2
Toplam	22
Uzaktan eğitimde kullanılan programlar	
Zoom	7
EBA	5
Whatsapp	4
Diğer	6
Toplam	22

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların uzaktan eğitim için çoğunlukla bilgisayar (f:10) ve akıllı telefon (f:10) kullandıkları görülmektedir; iki katılımcı ise tablet kullandıklarını belirtmiştir. Katılımcılar, bu cihazları kullanarak “Zoom” (f:7), “EBA” (f:5), “Whatsapp” (f:4) ve diğer programları (f:6) kullanarak öğrencilere ulaşmaya çalışmışlardır. Bu kategoriye ilişkin katılımcıların görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir:

“...Telefonlar aracılığı ile Whatsapp Bilgisayarlar üzerinden ise EBA ve Zoom ile iletişim sağladık..”

“... Akıllı telefon,televizyon,sosyal hesaplar,yazılı ,görsel kaynaklar,Eba bilişim ağı Fabrika, canva, jigsawplanet,öğrenme çarkı,beyaztahta uygulaması,hafıza oyunu hep...”

Katılımcı görüşlerinin analizinden elde edilen verilerden “Uzaktan eğitimde gerçekleştirilen uygulamalar/etkinlikler” kategorisine ulaşılmıştır. İlgili kategoriye ilgili bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. *Uzaktan eğitimde gerçekleştirilen uygulamalar/etkinlikler*

Etkinlikler	f
İnteraktif etkinlikler	9
Sanat etkinliği	6
Medya/görsel paylaşımı	5
Oyun	5
Fen ve deney etkinliği	5
Okuma yazmaya hazırlık etkinliği	3

Canlı ders	3
Ders planındaki tüm etkinlikler	3
Fiziksel etkinlikler	2
Ritim/müzik etkinliği	2
Dikkat etkinliği	1
Aile katılımı	1
Toplam	45

Tablo 2 incelendiğinde uzaktan eğitim kapsamında dokuz katılımcının interaktif etkinlikler, altı katılımcının sanat etkinliği, beş katılımcının medya/görsel paylaşımı, beş katılımcının oyun, beş katılımcının fen ve deney etkinliği, üç katılımcının okuma yazmaya hazırlık etkinliği, üç katılımcının canlı ders etkinliği, üç katılımcının ders planındaki tüm etkinlikleri, iki katılımcının fiziksel etkinlikler, iki katılımcının ritim/müzik etkinliği, bir katılımcının dikkat etkinliği ve bir katılımcının aile katılımı gerçekleştirdiği görülmektedir. Bulgulardan hareketle okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim kapsamında çeşitli etkinlikler gerçekleştirdikleri yorumu yapılabilir. Bu kategoriye ilişkin katılımcıların görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir:

“... Daha çok interaktif etkinlikler oyunlar müzik evde uygulanabilecek fen ve deney etkinlikleri...”

“...Günlük plandaki etkinliklerimizi EBA bilişim be youtube ağıyla bütünleştirerek, uygulamaya çalıştım...”

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim Uygulamalarında Yaşadıkları Sorunlar

Araştırmanın ikinci alt problemi olan “okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim uygulamalarında yaşadıkları sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin elde edilen bulgular Tablo 3 ve 4’te verilmiştir.

Verilerin içerik analizinde “pandeminin okul öncesi eğitime etkisi” temasına ulaşılmıştır. Bu temayla ilgili bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Pandeminin okul öncesi eğitime etkisi

Etki	f
Olumsuz	18
Orta derecede	3
Toplam	21

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun (f:18) pandeminin okul öncesini olumsuz yönde etkilediği görüşünde oldukları görülmektedir. Bu bulgudan pandemi döneminden okul öncesi eğitimin olumsuz etkilendiği yorumu yapılabilir. Bu kategoriye ilişkin katılımcıların görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir:

“...Çocukların dikkat süreleri, ilgileri azalmış. Kelime dağarcıklarına bilgi oyunları terimleri eklenmiştir. Şiddete daha meyilli ve istediği yapılmaz ise ikna edilemeyen çocuklarla karşılaştık...”

“...İlgili aileler ve teknolojik imkanı olan öğrenciler bu dönemde uzaktan eğitime devam edebilmiş, dezavantajlı bölgelerdeki öğrenciler eğitime bir süre ara vermek zorunda kalmıştır...”

Katılımcı görüşlerinin analizinden elde edilen verilerden “uzaktan eğitim döneminde yaşanan sorunlar” kategorisine ulaşılmıştır. İlgili kategoriye ilişkin bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Uzaktan eğitim döneminde yaşanan sorunlar

Sorunlar	f
Teknolojik araç-gereç/alt yapı eksikliği	16
Aile desteğinin olmaması	5
Çocuklarda dikkat ve motivasyon eksikliği	5
Velilerde teknolojik yetersizlik	3
Çok sorun yaşamadım	2
Uzaktan eğitim ortamının olmaması	2
Hepsi	1
Toplam	34

Tablo 4 incelendiğinde uzaktan eğitim esnasında dile getirilen en büyük sorunun teknolojik araç-gereç/alt yapı eksikliği (f:16) olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitimde yaşanan diğer sorunlar ailenin çocuklarının eğitime destekte bulunmaması (f:5); ekran başındaki çocuklarda oluşan dikkat ve motivasyon eksikliği (f:5); velilerin teknolojiyi kullanmada yetersiz olmaları (f:3) ve çocukların uzaktan eğitimi gerçekleştirebilecekleri bir ortamlarının olmaması (f:2)'dir. Bir katılımcı bu sorunların hepsinden bahsederken iki katılımcı bu görüşlerin aksine uzaktan eğitim esnasında çok fazla sorun yaşamadığını belirtmiştir. Bu kategoriye ilişkin katılımcıların görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir:

“...Çocukların evinde uzaktan eğitim için gerekli alt yapının ve teknolojik aletlerin olmaması zorladı bizi...”

“...Çocuklar motivasyonsuzdu bazen etkinliğe kendini veremiyordu sınıf ortamı gibi olmuyor. Bazı etkinliklerde arkadaşları gibi yapamayan bir çocuk ağlıyordu. Bazen bağlantı kopuyor çocuk tekrar bağlanamıyordu...”

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitim Uygulamalarında Yaşadıkları Sorunların Çözümüne Yönelik Önerileri

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim uygulamalarında yaşadıkları sorunların çözümü için önerileri nelerdir?” sorusuna ilişkin elde edilen bulgular Tablo 5, 6 ve 7’de verilmiştir.

Katılımcı görüşlerinin analizinden elde edilen verilerden “sorunları gidermek” kategorisine ulaşılmıştır. İlgili kategoriye ilgili bulgular Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Sorunları gidermek için yapılanlar

Sorunları giderme	f
Velilere destek olarak	9
Uygulayabilecekleri/ulaşabilecekleri etkinlikler yaptırarak	5
Ek çalışma düzenleyerek	3
Aileden destek talep ederek	3
Destek/yardımlarından yardım alarak	2
Velilere göre ders saatlerini düzenleyerek	1
Hiçbir şey	1
Toplam	24

Tablo 5 incelendiğinde katılımcıların okul öncesi eğitimde uzaktan eğitim esnasında yaşanan sorunları gidermek için velilere uzaktan eğitimi nasıl gerçekleştireceklerine dair destek olmuş (f:9), öğrencilerin uygulayabilecekleri/ulaşabilecekleri etkinlikler yaptırmış (f:5), sınıfının gerisinde kalan veya çalışmalara katılmayan öğrenciler için ek çalışmalar düzenlemiş (f:3), ailelerin çocuklarını desteklemeleri talep etmiş (f:3), uzaktan eğitim ile ilgili kurumların yardım hatlarından yardım almış (f:2) ve velilerin çocukların uzaktan eğitimlerini

katılımlarına yardımcı olmaları amacıyla velilerin uygun olduğu saatlere göre uzaktan eğitim etkinliklerini düzenlemişlerdir (f:1). Bir katılımcı ise fazla sorun yaşamadıkları için herhangi bir şey yapmaya gerek duymadığını belirtmiştir. Bulgular göz önüne alındığında okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim esnasında yaşadıkları sorunları gidermek için çeşitli yollara başvurdukları anlaşılmaktadır. Bu kategoriye ilişkin katılımcıların görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir:

“...Ailelerle sık sık iletişim halinde kalarak telefon, WhatsApp üzerinden görüşmeler yapıldı. EBA üzerinden çalışmalar yollayanarak katılım sağlanmaya çalışıldı...”

“...Canlı derse katılmayan öğrencilerime günlük olarak EBA ve Whatsapp üzerinden etkinlik örneklerini ve yapacaklarını paylaştım...”

Katılımcı görüşlerinin analizinden elde edilen verilerden “sorunların çözümü için alınan bir yardım/katkı” kategorisine ulaşılmıştır. İlgili kategoriye ilgili bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Sorunların çözümü için alınan yardım/katkı

Sorunların çözümü için alınan yardım/katkı	f
Zümreden	10
Aileden	7
Okul yönetiminden	6
Hayır	3
Toplam	29

Tablo 6 incelendiğinde öğretmenlerin uzaktan eğitimde yaşanan sorunlarının çözümü için zümreden (f:10), aileden (f:7) ve okul yönetiminden (f:6) yardım aldığı görülmektedir. Üç katılımcı ise sorun çözümü için herhangi bir yerden yardım almadıklarını belirtmiştir. Bu kategoriye ilişkin katılımcıların görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir:

“...Öğretmen arkadaşlarımızla yaşanan sorunların çözümü için hep iletişim halindeydik ancak internet ve teknolojiye alt yapı sorunlarına etkili olamadık...”

“...Evet zümre, aile ve idareyle sürekli işbirliği halinde çalıştık. Tek tek öğrencilere kullanabilecekleri uygun şifreler oluşturduk. Fakat velinin gelir kaynağı tarla pazar olduğu için direk öğrenciyle iletişim sağlanamadı ve bunun için dönüt alınamadı...”

Katılımcı görüşlerinin analizinden elde edilen verilerden “sorunların çözümü için öneriler” kategorisine ulaşılmıştır. İlgili kategoriye ilgili bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Sorunların çözümü için öneriler

Çözüm ve Öneriler	f
Ailelere teknolojik altyapı ve araç desteği yapılmalı	13
Veliler uzaktan eğitim konusunda bilinçlendirilmeli	4
Uzaktan eğitim uygulamaları ücretsiz/erişilebilir olmalı	3
Okulöncesi eğitimin yüz yüze gerçekleşmesi	3
Öğretmenlere teknolojik yeterlik kazandırılmalı	3
EBA içeriği zenginleştirilmeli	2
Velilerin çocukların eğitimine ilgisi artırılmalı	1
Öğrenci katılımı artırılmalı	1
Toplam	30

Tablo 7 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun (f:13) ailelere teknolojik altyapı ve araç desteğinde bulunarak uzaktan eğitim ile ilgili sorunların büyük kısmının çözüleceği görüşünde olduğu anlaşılmaktadır. Velilerin uzaktan eğitim konusunda bilinçlendirilmesi (f:4), uzaktan eğitim uygulamalarının ücretsiz/erişilebilir olması (f:3), okulöncesi eğitimin yüz

yüze gerçekleşmesi (f:3), öğretmenlerin teknolojik yeterlik kazandırılması (f:3), EBA içeriğinin zenginleştirilmesi (f:2), velilerin çocukların eğitimine olan ilgisinin artırılması (f:1) ve canlı derslere öğrenci katılımının artırılması (f:1) bu kategoride katılımcılar tarafından verilen diğer önerilerdir. Daha önceki kategorilerde teknolojik araç-gereç ve alt yapı eksikliği uzaktan eğitim esnasında yaşanan en büyük sorun olarak ortaya çıkmıştı. Dolayısıyla bu kategoride ailelere teknolojik altyapı ve araç desteğinde bulunulması önerisinin daha çok olması beklenmekteydi Bu kategoriye ilişkin katılımcıların görüşlerinden alıntılar aşağıda verilmiştir:

“...Uzaktan eğitim okul öncesi çocuklarıyla çok zor. Verim düşük enerji düşük. Çok fazla sohbet ediliyor fakat etkinlik okuldaki gibi sürdürülemiyor. Tek önerim uzaktan eğitim okul öncesinde yapılmamalı yüz yüze eğitim sürdürülmeli...”

“...En büyük sorun teknolojik altyapının çözülmesi, çalışan bölge halkının eğitim seviyesinde ilerlemenin sağlanarak, ilginin artırılması, okul öncesinin kreş olmadığı okul öncesi eğitim veren bir kurum olduğunun yaygınlaştırarak bu bilincin oluşturulması...”

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada amaç pandemi döneminde okul öncesi eğitimde gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamalarının öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda cevaplandırılması gereken alt sorular belirlenmiş ve verilerin incelenmesiyle ortaya çıkan bulgular alt problemlerin sırasına göre verilir yorumlanmıştır. Bulguların yorumlanmasından sonra ulaşılan sonuçlar da alt soruların sırasına göre aşağıda verilmektedir.

Araştırmanın ilk sorusu olan “okul öncesi öğretmenleri uzaktan eğitimi nasıl gerçekleştirmişlerdir?” sorusuna ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin özellikle bilgisayar ve akıllı telefonlar aracılığıyla “Zoom, Whatsapp ve EBA” gibi farklı uzaktan eğitim programları kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Gündoğdu (2021) ve Konca ve Çakır (2021) da okul öncesi öğretmenlerinin öğrenci ebeveynleriyle iletişim kurarken çoğunlukla Whatsapp uygulamasını kullandıklarına dikkati çekmişlerdir. Ayrıca Konca ve Çakır (2021) ilkökul başlangıcında uzaktan eğitim sürecinde en çok EBA (Eğitim Bilişim Ağı) ve Zoom uygulamalarının kullanıldığını, TRT Okul kanalının ise en az tercih edildiğini belirtmiştir. Yürek (2021) bir çalışmada uzaktan eğitim uygulamaları arasında teknolojik araçlarla gerçekleştirilen uygulamaları, yüz yüze eğitimde kullanılan materyalleri ve aile katımlı etkinlikleri göstermiştir. Ayrıca bu araştırmanın sonunda uzaktan eğitim programları kullanılarak interaktif etkinlikler, sanat etkinliği, medya/görsel paylaşımı, oyun, fen ve deney etkinliği çeşitli etkinlikler gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Yıldırım (2021) da okul öncesi eğitimde uzaktan eğitim etkinlikleri olarak sanat, fen ve matematik etkinlikleri ve oyunların düzenlendiğini belirtmiştir. Stites, Sonneschein ve Galczyk (2021) ise uzaktan eğitimde ekran başında fazla zaman almayan ve diğer çocuklarla sosyal etkileşime izin veren etkinliklerin tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın ikinci sorusu olan “okul öncesi öğretmenleri uzaktan eğitim uygulamalarında yaşadıkları sorunlar nelerdir?” sorusuna ilişkin pandemi döneminden okul öncesi eğitimin olumsuz etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Benzer biçimde Yıldırım (2021) ve Yürek (2021) Covid-19 pandemisinin okul öncesi eğitim üzerinde çok sayıda olumsuz etkisi olduğunu belirtirken; Nargiza Fatkhullaevna ve Nafosat Radjabovna (2021), uzaktan öğrenmenin birçok avantajı ve eğitimsel etkisinin olduğunu ileri sürmüştür. Bu çalışmada uzaktan eğitim uygulamalarında yaşanan en büyük sorunun teknolojik araç-gereç/alt yapı eksikliği olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Kozikoğlu (2018) ve Balım (2020) da maddi yetersizlik ve koşulların yetersiz olması nedeniyle etkinliklerin gerçekleştirilemediği sonucuna varmıştır. Bu araştırmada uzaktan eğitimde yaşanan diğer başlıca sorunlar olarak ailenin çocuklarının eğitime destekte bulunmadığı, velilerin teknolojiyi kullanmada yetersiz olduğu ve çocukların uzaktan eğitimi gerçekleştirebilecekleri bir ortamlarının olmadığı görülmüştür. Altın ve Altın (2020), gerçekleştirdikleri çalışmada ebeveynlerin, okullarda gerçekleştirilen etkinliklere ilgi ve isteklerinin yetersiz seviyede olduğunu belirtmişlerdir. Bu sonucun aksine, Akın ve Aslan (2021) ve Gündoğdu (2021), ailelerin uzaktan eğitim sürecine aktif katıldıkları ve çocuklarını desteklediklerini belirtmişlerdir. Demirel (2012) de etkili öğrenme için öğrenenlerin öğrenme sürecine aktif olarak katılması gerektiğini vurgulamaktadır. Araştırmada işaret edilen sorunlardan biri de ders için ekran başındaki çocuklarda oluşan dikkat ve motivasyon eksikliğidir. Genel olarak, Özgem, Kan, Kuset ve Şaşmacıoğlu (2020), Günindi ve Gemicici (2021), Özgem, Kan, Kuset ve Şaşmacıoğlu (2021), araştırmalarında uzaktan eğitimin akademik başarıyı sağlamada ve çocukların gelişimini destekleme yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Diğer yandan, Pavlenko ve Pavlenko (2020) ve Aral, Fındık, Öz, Karataş, Güneş ve Kadan (2021) araştırmalarında uzaktan eğitimin hem öğretmenlere hem de öğrencilere olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmanın üçüncü sorusu olan “okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim uygulamalarında yaşadıkları sorunların çözümü için önerileri nelerdir?” sorusuna ilişkin olarak okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim esnasında yaşadıkları sorunları gidermek için çeşitli yollara başvurdukları sonucuna ulaşılmıştır. Velilerin uzaktan eğitimi nasıl gerçekleştireceklerine dair destek olma, öğrencilerin uygulayabilecekleri/ulaşabilecekleri etkinlikler yaptırma, sınıfının gerisinde kalan veya çalışmalara katılmayan öğrenciler için ek çalışmalar düzenleme, ailelerin çocuklarını desteklemeleri talep etme, uzaktan eğitim ile ilgili kurumların yardım hatlarından yardım alma ve yardımcı olmaları amacıyla velilerin uygun olduğu saatlere göre uzaktan eğitim etkinliklerini düzenleme gibi önlemler sorunların çözümü için öğretmenlerin başvurdukları yollar olarak görülmüştür. Öğretmenlerin uzaktan eğitim kapsamında ortaya çıkan sorunların çözümü için zümre, aile ve okul yönetimiyle iletişim halinde oldukları belirlenmiştir. Öğretmenlerin ailelere teknolojik altyapı ve araç desteğinde bulunularak uzaktan eğitim ile ilgili sorunların büyük kısmının çözüleceği görüşünde oldukları dikkat çekicidir. Bu bağlamda, velilerin uzaktan eğitim konusunda bilinçlendirilmesi, uzaktan eğitim uygulamalarının ücretsiz/erişilebilir olması, okulöncesi eğitimin yüz yüze gerçekleşmesi, öğretmenlere teknolojik yeterlik kazandırılması, EBA içeriğinin zenginleştirilmesi, velilerin çocukların eğitimine olan ilgilerinin artırılması ve canlı derslere öğrenci katılımının artırılması bu kategoride katılımcılar tarafından verilen diğer önerilerdir. Akkaş Baysal, Ocak ve Ocak (2020), araştırmalarında okul öncesi eğitimde etkinlikler gerçekleştirilirken uzaktan eğitim esnasında sorunlar yaratan ve düzeltilmesi gereken olumsuz tarafların olduğunu vurgulamıştır. Kozikoğlu (2018) çalışmasında etkili bir eğitim için fiziki olanakların iyileştirilmesi gerektiğini vurgularken; Konca ve Çakır (2021), araştırmalarının sonuçları doğrultusunda pandemi döneminde öğretmen ile öğrenci arasında iletişimin daha çok artırılmasını önermiştir. Alan (2021) ise okul öncesi öğretmenlerinin teknolojik yeterliklerini geliştirmeleri ve erken çocukluk dönemi için tasarlanmış ve kullanıcı dostu bir eğitim platformunun oluşturulması yönünde önerilerde bulunmuşlardır. Duran (2020) ve İnan (2020) ise çalışmaları sonucunda Türkiye’de okul öncesi eğitimin okula dönüşler için gerekli tedbirler alınarak yüz yüze uygulanması gerektiğini önermişlerdir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar dikkate alınarak hem okul öncesi eğitim ile ilgili uzaktan eğitim uygulayıcılarına hem de bu konu üzerine çalışma yapacak araştırmacılara bazı önerilerde bulunulabilir:

- Sosyo-ekonomik düzeylere göre uzaktan eğitim sürecinde okullara ve ailelere teknolojik alt yapı desteği sağlanmalıdır.
- Uzaktan eğitimin yüz yüze eğitimle hedeflere ulaşmada yetersiz kaldığı belirlendiği için gereken tüm tedbirlerin alınarak yüz yüze eğitimin devam ettirilmesi gerekmektedir.
- Ailelere, uzaktan eğitimin önemi, uzaktan eğitim sürecinde teknolojiyi nasıl kullanacakları ve çocuklarını uzaktan eğitim esnasında nasıl destekleyecekleri konusunda eğitimler verilmelidir.

** Bu çalışma, ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazar tarafından gerçekleştirilen dönem projesinden uyarlanmıştır.*

KAYNAKLAR

- Abazaoğlu, İ., Yıldırım, O. ve Yıldızhan, Y. (2015). An overview on the early childhood education. *Journal of Research in Education and Teaching*, 4(1), 411-423.
- Akar Vural, R. ve Cenkseven, F. (2005). "Case studies in educational research: definition, types, stages and reporting of case study research". *Burdur Journal of Education Faculty*, 6(10): 126-139.
- Akın, F. ve Aslan, N. (2021). COVID-19 pandemisinde okul öncesi dönemindeki öğrencilerin uzaktan eğitimi: Bir eylem araştırması. *Alanyazın-CRES Journal*, 2(1), 8-17.
- Akkaş Baysal, E., Ocak, G. ve Ocak, İ. (2020). Covid-19 Salgını Sürecinde Okul Öncesi Çocuklarının EBA ve Diğer Uzaktan Eğitim Faaliyetlerine İlişkin Ebeveyn Görüşleri. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 6(2), 185-214. DOI: 10.47615/issuej.835211.
- Alan, Ü. (2021). Distance education during the covid-19 pandemic in turkey: identifying the needs of early childhood educators. *Early Childhood Education Journal*, 49, 987-994. DOI: 10.1007/s10643-021-01197-y
- Altın, F. ve Altın, M. (2020). Eko-okul programının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi: Bir durum çalışması. *Temel Eğitim Dergisi*, 2(3), 18-26.
- Altın, F. ve Altın, M. (2021). A descriptive analysis of theses on curriculum studies in preschool education. *International Journal of Educational Studies and Policy*, 2(2), 1-14.
- Aral, N., Fındık, E., Öz, S., Karataş, B. K., Güneş, L. C. ve Kadan, G. (2021). Covid 19 pandemi sürecinde okul öncesi dönemde uzaktan eğitim: deneysel bir çalışma. *Turkish Studies - Education*, 16(2), 1105-1124. DOI: 10.47423/TurkishStudies.49289
- Aral, N., Kandır, A. ve Can Yaşar, M. (2000). *Okul Öncesi Eğitim ve Ana Sınıfı Programları*. Yapa Yayıncılık.
- Balcı, A., Gündoğdu, K. ve Çelik, N. (2012). Okul öncesi eğitim programına ilişkin bir ihtiyaç analizi çalışması. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 3(1), 10-24.
- Balıkçioğlu, N., Çınar Öz, D. ve Işın, N. N. (2019). Üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim derslerindeki memnuniyet araştırması: *Aşık Veysel Meslek Yüksekokulu örneği*. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(1), 462-473.
- Balım, D. (2020). *Beşinci Sınıf İngilizce Ağırlıklı Öğretim Programının Aydınlatıcı Değerlendirme Modeliyle Değerlendirilmesi [An Evaluation of Fifth Grade English Curriculum within an Illuminative Evaluation Model]*. Unpublished master's thesis, Pamukkale University Institute of Educational Sciences, Denizli.
- Bozkuş, T. (2014). A research on identifying the need for distance education for national athletes who study in school of physical education and sport. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 15(3), 282-290.
- Creswell, J. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir). Siyasal Kitabevi.
- Çelik, M. ve Gündoğdu, K. (2007). Türkiye'de okul öncesi eğitimin tarihsel gelişimi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 172-190. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/2777/37238>
- Çilengir, S. ve Akar Vural, R. (2016). Evaluation of drama in education (DiE) studies conducted in independent pre-schools: A case study in Aydın-Turkey. *Psycho-Educational Research Reviews*, 5(1), 17-25.
- Demirel, Ö. (1989) Ülkemizde Okulöncesi Çağdaki Çocukların Eğitimlerinin Gereği ve Yaygınlaştırılmasına Yönelik Çözüm Önerileri. *Yapa 6.Okul Öncesi Semineri*, İstanbul.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde Program Geliştirme [Curriculum Development in Education]*. Pegem Yayıncılık.

- Dodge, D. T. (1995). The Importance curriculum in achieving quality child day care programs. *Child Welfare*, 74, 1171-1185.
- Duran, M. (2020). The Effects of COVID-19 pandemic on preschool education. *International Journal of Educational Methodology*, 7(2), 249-260. DOI: 10.12973/ijem.7.2.249
- Glesne, C. (2013). *Becoming Qualitative Researchers (4th Ed.* Translating Eds. Ali Ersoy & Pelin Yağcınoğlu). Anı Publication.
- Gündoğdu, S. (2021). Okul öncesi öğretmenlerinin uzaktan eğitim süre-cinde uyguladıkları aile katılım çalışmalarının incelenmesi. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(35), 1849-1874. DOI: 10.26466/opus.827530
- Günindi, Y. ve Gemici, A. (2021). Metaphors of preschool teachers on distance education concept (A. Kabadayı [ed.], *Innovations and Challenges in Early Childhood Education for Sustainable Development* içinde 72-89. Livre de Lyon.
- Hirsh, R. A. (2004). *Early Childhood Curriculum*. Incorporating multiple intelligences, developmentally appropriate practice, and play: Boston: Pearson.
- Honeyman, M., ve Miller, G. (1993). Agriculture Distance Education: A valid alternative for higher education? *Proceedings of the 20th Annual National Agricultural Education Research Meeting*, 67-73. Islamabad, National Book Foundation.
- İnan, H. Z. (2020). COVID-19 pandemi sürecinde okul öncesi eğitimin yeniden yapılandırılması. *Millî Eğitim*, 49(1), (831-849). DOI: 10.37669/milliegitim.754307
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
- Kiryakova, G. (2009). Review of distance education. *Trakia Journal of Sciences*, 7(3), 29-34.
- Kitta, S., ve Kapinga, O. S. (2015). Towards designing effective preschool education programmes in Tanzania: What can we learn from theories?. *Journal of Education and Practice*, 6(5), 180-185.
- Konca, A. S. ve Çakır, T. (2021). Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim ile Okul Öncesi Eğitimden İlkokula Geçiş Hakkında Veli Görüşleri. *Yaşadıkça Eğitim*, 35(2), 520-545.
- Kozikoğlu, İ. (2018). Investigation of preschool education teachers' attitudes and opinions concerning values education. *International Journal of Turkish Literature Culture Education*, 7(4), 2698-2720.
- Köksal, O., Balaban Dağal, A. ve Duman, A. (2016). the determination of pre-school teaching program in accordance with pre-school teacher opinions. *International Journal of Social Science*, (46), 379-394.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma (3. Baskı)* (Çev. Ed. Turan, S.). Nobel Akademi Yayıncılık.
- Millî Eğitim Temel Kanunu (2021). *Millî Eğitim Temel Kanunu Sayı: 1739*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>
- Mustafa, N. (2020). Impact of the 2019–20 coronavirus pandemic on education. *International Journal of Health Preference Research*, 5 (20), 31-44. DOI: 10.13140/RG.2.2.27946.98245.
- Nargiza Fatkhullaevna, A. ve Nafosat Radjabovna, S. (2021). Advantages of distance learning in the training of specialists in the preschool education system. International Scientific and Practice Conference On "International Experience In Increasing The Effectiveness of Distance Education: Problems and Solutions".
- Nassaji, H. (2017). Diversity of research methods and strategies in language teaching research. *Language Teaching Research*, 21 (2), 140-143.
- Özer, M. (2020). Türkiye’de COVID-19 salgını sürecinde millî eğitim bakanlığı tarafından atılan politika adımları. *Kastamonu Education Journal*, 28(3), 1124-1129.

- Özgem, K., Kan, Ş. G., Kuset, S. ve Şaşmacıoğlu, E. (2020). Evaluation of the effect of distance education on children in pre-school period: Parental views. *Near East University Journal of Education Faculty (NEUJEF)*, 3(2), 94-103.
- Özgem, K., Kan, Ş. G., Kuset, S. ve Şaşmacıoğlu, E. (2021). Evaluation of the impact of distance education on children in pre-school period: Teachers' opinions. *Near East University Journal of Education Faculty (NEUJEF)*, 4(1), 78-87.
- Pavlenko, G. V. ve Pavlenko, A. I. (2020). Impact of COVID-19 Lockdown on the Readiness of Preschool Educators for Distance Learning. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 156, 163-168.
- Rehab, T. (2021). Effects of test anxiety, distance education on general anxiety and life satisfaction of university students. *Psycho-Educational Research Reviews*, 10(1), 107-117. <https://www.journals.lapub.co.uk/index.php/PERR>
- Stites, M. L., Sonneschein, S. ve Galczyk, S. H. (2021). Preschool parents' views of distance learning during COVID-19. *Early Education and Development*, 32(7), 923-939. DOI:10.1080/10409289.2021.1930936
- Ünal Bozcan, E. ve Kömleksiz, M. (2015). The effect of drama supported activities on six year old children's emotional skills. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 5(10), 35-56.
- Yamamoto, G. T. ve Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi(online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (4. Baskı)*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, B. (2021). Preschool education in Turkey During the covid-19 pandemic: a phenomenological study. *Early Childhood Education Journal*, 49, 947-963. DOI: 10.1007/s10643-021-01153-w.
- Yin, R., K. (2009). *Case Study Research: Design and Methods (4th Ed.)*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Yürek, E. (2021). *Okul Öncesi Eğitimde Uzaktan Eğitimin Uygulanabilirliğine Yönelik Okul Öncesi Öğretmenlerinin ve Alandaki Akademisyenlerin Görüşlerinin İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Spor Bilimlerinde Okuyan Öğrencilerin Sporcu Uyku Davranış Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi

Zekai ÇAKIR¹, Ülfet ERBAŞ²

¹Bayburt Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Bayburt, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>

²Şırnak Üniversitesi beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Şırnak, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0000-0000-0000>

Email: zekaicakir@bayburt.edu.tr, ulfeterbas@sirnak.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 18.11.2021 - Kabul: 20.12.2021)

Öz

Bu araştırmanın amacı, Spor bilimleri alanında okuyan, düzenli spor yapan ve düzenli spor yapmayan üniversite öğrencilerinin uyku tutumlarının, cinsiyet, ilgi duyulan spor türü, beraber kalınan kişi sayısı, sigara içme durumları ve akademik başarıları değişkenine göre etkisinin incelenmesidir. Öğrencilerin akademik başarısını düşüren temel etmenlerden biride uyku kalitesidir. Hem fiziksel hem de ruhsal etkiler meydana getiren uyku tüm bireylerin yaşam boyu dikkat edilmesi gereken çok önemli bir fizyolojik ihtiyaçtır. Aynı şekilde uyku düzeyi spor yapanların performans ve başarılarına da olumlu ve olumsuz etkileri olmaktadır. İlişkisel tarama modeliyle gerçekleştirilen araştırmanın çalışma grubunu Bayburt Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi spor bilimleri fakültelerinde öğrenim gören 295'i kadın, 237'si erkek olmak üzere toplam 532 gönüllü öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada verilerin analizinde öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemede tanımlayıcı istatistiklerden yüzde ve frekanstan yararlanılmıştır. Katılımcıların uyku davranışlarını değerlendirmek için Darendeli, A., Diker, G., & Çınar, Z. (2019) tarafından geliştirilen 17 maddeden ve 5'li likert tipte olan "Sporcu Uyku Davranış Ölçeği SUDA" uygulanmıştır. Araştırma düzenli sportif bir aktivite yaptıklarını beyan edenler ile düzenli spor yapmayanlar arasında yapılmıştır. Verilerin istatistiksel analizlerinde SPSS 26 paket programı kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerde t testi ve one way anova testi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen puanlarda artış olması kötü düzeyde uyku davranışına sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların cinsiyet, düzenli spor yapmaları, ilgilendikleri spor türü, sigara içme durumları, ikamet ettikleri yerdeki kişi sayısına göre, uyku kalitesi puanları arasında istatistiksel ($p<0.05$) düzeyde anlamlı fark bulunmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre düzenli antrenman yapmanın, antrenmanların verimli olmasının, sigara ve alkol gibi maddelerden uzak durmanın, sporcuların uyku kalitesi üzerine olumlu etki edeceği ve beraber kalınan kişi sayısı arttıkça kötü düzeyde uyku kalitesine sahip olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Sporcu, uyku davranışı, uyku kalitesi, performans, spor ve uyku, üniversite öğrencisi

Giriş

Uyku, bir bireyin en temel biyolojik faaliyetlerinden olmakla birlikte, vücut dokularının tüm gün boyunca aktif olan metabolik süreçlerden uzaklaştığı, vücudu fizyolojik performansa hazırladığı, fiziksel gelişim, bilinçli duygusal tepki, bilişsel performans ve yaşam kalitesi için vazgeçilmez bir bileşendir (Yüksel, 2021). Diğer bir ifadeyle uyku bütün canlıların ihtiyacı ve beynin gıdası olmaktadır (Mathews, 2008).

Uyku sürecinin yaygın olarak hem bilişsel hem de fizyolojik işlev için kritik bir öneme sahip olduğu kabul edilmektedir (Fullagar, ve ark. 2015; Leeder ve ark. 2012). Fizyolojik olarak uyku yoksunluğunun doğal öldürücü hücrelerdeki azalmalar ve düşük maksimal egzersiz performansı ile bağışıklık fonksiyonlarının azalmasıyla ilişkili olduğu görülmektedir ancak uyku yoksunluğunun maksimal kas fonksiyonu üzerinde olumsuz etkileri sınırlıdır (Leeder ve ark. 2012) Uyku yoksunluğu, düşük performans, motivasyon ve uyarılma seviyelerinin azalmasına, dikkat ve konsantrasyon eksikliğine ve algılanan efor ve ağrı seviyelerinin artmasına yol açan bilişsel süreçlerin azalmasına yol açabilmektedir. Açıkçası uyku, vücudun antrenmandan sonra toparlanması için fırsat sağlayarak ve sonraki antrenman ve yarışma gününe hazırlanmak amacıyla sporcu için önemlidir (Marshall ve Turner, 2016).

İhtiyaç duyulan uyku miktarı yaşa, fiziksel aktiviteye ve diğer bireysel faktörlere göre değişir. Bununla birlikte çoğu yetişkin gecede 7-9 saat uykuya ihtiyacı vardır (Hirshkowitz ve ark. 2015). Uykusuzluktan yakınan kişilerde en çok etkilenilen özellikler ruhsal ve nörolojik özelliklerdir. (Kurt ve ark., 2010). Genel olarak önerilen 7-9 saatlik uykunun psikolojik ve fizyolojik iyileşme için yeterli olduğunu göstermektedir (Marshall ve Turner, 2016, Watson 2017). Sporcuların her gece ihtiyaç duyduğu uyku miktarı en az 7 saat olarak kabul edilir fakat bu rakam sporcudan sporcuya değişmektedir. Sporcuların, sporcu olmayanlar ile karşılaştırıldığında, yapmış oldukları yüksek şiddetli antrenmanların bir sonucu olarak yeterli iyileşmenin/toparlanmanın gerçekleşmesi için daha fazla uyku hacmi gerekmektedir. (Marshall ve Turner, 2016). Bununla birlikte yüksek şiddetli antrenman yapan genç sporcuların her gece en az 10 saat uyumaları önerilmektedir (Calder 2003). Sporcunun genel uyku ve uyku alışkanlıklarını optimal düzeyde olduğunda en yüksek performans göstereceği bildirilmiştir (Mah ve diğ, 2011). Elit sporcuların, elit olmayanlara oranla daha düşük uyku kalitesine sahip oldukları (Leeder and ark. 2012; Watson, 2017; Simpson ve ark, 2017), bireysel branş sporcularının takım sporcularından daha fazla uyku problemi olduğu ve yarışmadan önceki gün uyku bozukluğunun oldukça yaygın olduğunu bildirilmiştir (Leeder and ark. 2012; Walsh, ve ark. 2021).

Gerekli uyku miktarları bireyler arasında büyük ölçüde değişmekle birlikte, aynı birey için hastalık, uyku borcu ve fizyolojik veya psikolojik stres ile büyük ölçüde değişecektir. Bununla birlikte, süre uykunun sadece bir bileşenidir ve uyku kalitesinin önemi genel sağlık ve refahın hayati bir unsuru olarak kabul edilmekle birlikte giderek önemi artmaktadır (Watson 2017).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Spor Bilimleri alanında okuyan, düzenli spor yapan ve düzenli spor yapmayan üniversite öğrencilerinin uyku tutumlarının, cinsiyet, ilgi duyulan spor türü, beraber kalınan kişi sayısı, sigara içme durumları ve akademik başarıları değişkenine göre

etkisinin incelenmesidir. Araştırma, Şırnak Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 2021/95 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, genel tarama modeline uygun şekilde bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında karşılaştırmalı ilişkisel tarama şeklinde yapılmıştır. Çünkü çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir kanıya ulaşmak için evrenin tamamı ya da ondan alınacak bir grup örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleri genel tarama modeli olarak adlandırılmaktadır (Karasar, 2015).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

2020-2021 Akademik yılında Bayburt Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi, Spor Bilimleri alanında öğrenime devam eden üniversite öğrencileri oluşturmaktadır.

Verileri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak Darendeli, A., Diker, G., & Çınar, Z. (2019) tarafından geliştirilen "Sporcu Uyku Davranış Anketi (SUDA)" uygulanmıştır. Olumsuz (ters) madde olmayan ölçek, 5'li likert tipinde olan ölçek Spor, Uyku Kalitesi, Alışılmış Uyku Kalitesi, Uyku bozukluğu alt boyutlarına sahip toplam 17 maddeden oluşmaktadır. Anketten elde edilen yüksek düzeydeki puanlar, kötü düzeyde uyku ve uyku davranışına işaret etmektedir.

Verilerin Analizi

Google form üzerinden elde edilen veriler IBM SPSS 26 programına aktarılarak eksik ve boş bırakılan veriler elendikten sonra tüm veriler bilgisayar ortamında kodlanmıştır. Alınan puanlar, alt boyutlarıyla birlikte ayrı ayrı puanlandırılmıştır. Belirlenen toplam puanlar araştırmanın amaçları doğrultusunda, betimsel (Aritmetik ortalama, standart sapma gibi) ve fark testleri (t-testi, ANOVA gibi) kullanılarak çözümlenmiştir.

Verilerin normal dağılım varsayımını tespiti için Bağımsız değişkenlerle ilişkin analizler için Kolmogorov-Smirnov testi kullanılarak incelenmiştir.(Büyüköztürk et al., 2011). Alınan sonuçlar neticesinde basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri de incelenmiştir (Büyüköztürk, 2011; George & Mallery, 2010). Yapılan analiz neticesinde bu değerlerin -1.5 ve +1,5 arasında bulgalandığı görülmüştür. Bu sebeple normallik varsayımını sağladığı belirlenmiştir (Tabachnick & Fidell, 2013). Verilerin analiz ve yorumlanması için parametrik testlerden faydalanılmıştır.

Ölçek İç Tutarlılık Katsayıları

Mevcut araştırmanın örnekleminde elde edilen iç tutarlılık güvenilirlik katsayılarının Cronbach's Alpha değerinin .738 olduğu anlaşılmaktadır. "Sporcu Uyku Davranış Ölçeği" bu çalışmada çalışılan grup için de uygun ve güvenilir olduğu söylenbilir. ($0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirirdir).

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, katılımcılara uygulanan "Sporcu Uyku Davranış Anketi" toplam puanlarından elde edilen verilerin bazı değişkenler açısından analiz sonuçları tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır.

Tanımlayıcı Nitelikler

Tablo 1: Araştırma Grubunun Tanımlayıcı Niteliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Erkek	295	55,5
	Kadın	237	44,5
İlgilendiğiniz Spor Türü	Takım Sporları	165	31,0
	Bireysel Sporlar	367	69,0
Düzenli Spor Yapıyor musunuz?	Evet	252	47,4
	Hayır	280	52,6
Sigara İçiyor musunuz?	Evet	279	52,4
	Hayır	253	47,6
Okul Başarı Durumu	İyi	183	34,4
	Orta	213	40,0
	Zayıf	136	25,6
Yurt odanızda veya Kaldığımız Evde Bulunan Kişi Sayısı	1 Kişi	96	18,0
	2 Kişi	180	33,8
	3 Kişi	120	22,6
	4 Kişi ve Fazlası	136	25,6
	Toplam	532	100

Tablo 1'e göre katılımcıların %55,5'i erkek (n:295) ve %44,5'i kadın (n:237)'dir. Katılımcıların %31'i (n:165) bireysel spor türleri ile, %69'u takım Sporları ile ilgilenmektedir(n:367). Katılımcıların %47'si (n:252) düzenli spor yaparken, %52,6'sı düzenli spor yapmamaktadır. Katılımcılar arasında sigara içenlerin oranı %52,4 (n:279), sigara içmeyenlerden (n:253) fazladır. Okul başarı durum değişkenine bakıldığında %34,4'ü (n:183) iyi, %40'ı orta (n:213) ve %25,6'sı zayıf durumda (n:136) olduğu ifade edilmiştir. İkamet ettikleri yere göre odasında, %18'i tek başına (n:96), %,33,8'i 2 kişi (n:180), %22,6'sı 3 kişi (n:96) ve %25,6'sı 4 kişi veya daha fazla kişiyle kalmaktadır (n:136).

“Sporcu Uyku Davranış Anketi (SUDA)” ve alt boyutlarının katılımcıların cinsiyet değişkenine göre aralarında istatistiksel farkları belirlemek amacıyla yapılan t-testi analizi tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: “Sporcu Uyku Davranış Anketi (SUDA)” ve Alt Boyutlarının Katılımcıların Cinsiyet Değişkenine Göre Independent Samples T Testi Sonuçları

Bölümler	Cinsiyet	N	X	ss	t test		
					t	sd	p
Uyku Davranış Genel Durum	Erkek	295	3,03	,481	-10,558	530	.000*
	Kadın	237	3,52	,584			
Spor	Erkek	295	3,16	,748	-7,664	493,894	.000*
	Kadın	237	3,67	,787			
Uyku Kalitesi	Erkek	295	3,14	,781	-7,436	530	.000*
	Kadın	237	3,67	,848			
Uyku Verimliliği	Erkek	295	3,05	,881	-6,223	530	.000*
	Kadın	237	3,55	,959			
Uyku Bozukluğu	Erkek	295	2,61	,812	-4,578	454,690	.000*
	Kadın	237	2,97	,987			

* $p < 0,05$

Spor bilimleri fakültesinde eğitim gören öğrencilerin sporcu uyku davranışları cinsiyete göre bakıldığında; anket puanları genel ortalaması, spor, uyku kalitesi, uyku verimliliği ve uyku bozukluğu alt boyutlarında erkekler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p < 0.05$). Analiz sonuçlarına göre; SUDA genel ortalaması ($X=3,03$), spor ($X=3,16$), uyku kalitesi alt boyutunda ($x=3,14$), uyku verimliliği ($x=3,05$) ve uyku bozukluğu alt boyutunda ($x=2.61$) erkeklerin kadınlara oranla daha iyi düzeyde uyku ve uyku davranışına sahip oldukları tespit edilmiştir. Buna göre cinsiyet değişkeni, sporcuların uyku ve uyku davranışlarını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir (Tablo 2).

“Sporcu Uyku Davranış Anketi (SUDA)” ve alt boyutlarının katılımcıların ilgilendikleri spor türü değişkenine göre aralarında istatistiksel farkları belirlemek amacıyla yapılan t-testi analizi Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3: “Sporcu Uyku Davranış Anketi (SUDA)” ve alt boyutlarının katılımcıların ilgilendikleri spor türü değişkenine göre Independent Samples t Testi Sonuçları

Bölümler	Spor Türü	N	X	ss	t test		
					t	sd	p
Uyku Davranış Genel Durum	Bireysel Sporları	165	2,93	.514	-9.172	530	.000*
	Takım Sporları	367	3,39	.553			
Spor	Bireysel Sporları	165	3,12	.771	-5.27	530	.000*
	Takım Sporları	367	3,51	.794			
Uyku Kalitesi	Bireysel Sporları	165	2,78	.701	-12.309	530	.000*
	Takım Sporları	367	3,65	.773s			
Uyku Verimliliği	Bireysel Sporları	165	3,07	.938	-3.347	530	.001*
	Takım Sporları	367	3,36	.940			
Uyku Bozukluğu	Bireysel Sporları	165	2,67	.906	-1.752	530	.080
	Takım Sporları	367	2,82	.911			

* $p < 0,05$

Takım sporuna ilgi duyan öğrencilerin uyku ve uyku davranış düzey puanları ile bireysel sporlarla ilgilenen öğrencilerin spor, uyku kalitesi, uyku verimliliği ve uyku düzeyleri arasında bireysel spora ilgi duyan öğrenciler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur ($p < 0.05$). Analiz sonuçlarına göre bireysel sporlara ilgi duyan öğrencilerin; SUDA genel ortalaması ($X=2,93$), spor ($X=3,12$), uyku kalitesi ($x=2,78$) ve uyku verimliliği ($x=3,07$) alt boyutlarında iyi düzeyde uyku davranışlarına sahip olduğu söylenebilir. Takım sporlarında yoğun antrenmanların uyku kalitesine olumsuz etki ettiği ve uyku kalitelerini düşürmüş olabileceği söylenebilir (Tablo 3).

“Sporcu Uyku Davranış Anketi (SUDA)” ve alt boyutlarının katılımcıların düzenli spor yapma değişkenine göre aralarında istatistiksel farkları belirlemek amacıyla yapılan t-testi analizi Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4: “Sporcu Uyku Davranış Anketi (SUDA)” ve Alt Boyutlarının Katılımcıların Düzenli Spor Yapma Değişkenine Göre Independent Samples T Testi Sonuçları

Bölümler	Düzenli Spor Yapma Durumu	N	X	ss	t test		
					t	sd	p
Uyku Davranış	Evet	252	3,15	.514	-3.571	528,709	.000*

Genel Durum	Hayır	280	3,33	.624			
Spor	Evet	252	3,27	.761	-3.193	530	.001*
	Hayır	280	3,49	.832			
Uyku Kalitesi	Evet	252	3,35	.829	-.675	530	.500
	Hayır	280	3,40	.872			
Uyku Verimliliği	Evet	252	3,23	.929	-.948	530	.344
	Hayır	280	3,31	.966			
Uyku Bozukluğu	Evet	252	2,53	.720	-5.872	512.395	.000*
	Hayır	280	2,97	1.006			

* $p < 0,05$

Çalışmaya katılan öğrencilerin uyku davranışları düzenli spor yapma değişkenine göre bakıldığında anket puanları genel ortalaması, spor, uyku kalitesi, uyku verimliliği ve uyku bozukluğu alt boyutlarında düzenli spor yapanlar lehine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p < 0,05$). Analiz sonuçlarına göre; SUDA genel ortalaması ($X=3,15$), spor ($X=3,27$) ve uyku bozukluğu alt boyutunda ($x=2,53$) düzenli spor yapanların, düzensiz spor yapanlardan daha iyi düzeyde uyku ve uyku davranışına sahip oldukları tespit edilmiştir. Buna göre düzenli spor yapmanın sporcuların uyku ve uyku davranışlarını etkileyen önemli bir faktör olduğu ve düzensiz spor yapmanın uyku bozukluğunu arttırdığı söylenebilir (Tablo 4).

“Sporcu Uyku Davranış Anketi (SUDA)” ve alt boyutlarının sigara içme durum değişkenine göre aralarında istatistiksel farkları belirlemek amacıyla yapılan t-testi analizi Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: “Sporcu uyku davranış anketi (suda)” ve alt boyutlarının katılımcıların sigara içme durumuna göre independent samples t testi sonuçları

Bölümler	Sigara içiyormusunuz?	N	X	ss	t test		
					t	sd	p
Uyku Davranış Genel Durum	Evet	279	3,39	0,570	6.233	530	.000*
	Hayır	253	3,09	0,553			
Spor	Evet	279	3,42	0,808	1.112	530	0.267
	Hayır	253	3,34	0,804			
Uyku Kalitesi	Evet	279	3,47	0,832	2.593	530	.010*
	Hayır	253	3,28	0,864			
Uyku Verimliliği	Evet	279	3,47	0,957	5.053	530	.000*
	Hayır	253	3,06	0,893			
Uyku Bozukluğu	Evet	279	3,12	0,983	10.331	479.954	.000*
	Hayır	253	2,38	0,633			

* $p < 0,05$

Çalışmaya katılan öğrencilerin uyku davranışları düzenli sigara içme durumuna göre bakıldığında anket puanları genel ortalaması, uyku kalitesi, uyku verimliliği ve uyku bozukluğu alt boyutlarında düzenli sigara içmeyenler lehine istatistiksel olarak anlamlı

farklılıklar bulunmuştur ($p < 0.05$). Analiz sonuçlarına göre; SUDA genel ortalaması ($X=3,09$), uyku kalitesi ($x=3,28$), uyku verimliliği ($x=3,06$), uyku bozukluğu ($x=2,38$) sigara içmeyen katılımcıların, sigara içen katılımcılardan daha iyi düzeyde uyku ve uyku davranışına sahip oldukları tespit edilmiştir. Sağlığa zararlı maddelerin her bireyde olduğu gibi sporcuların da uyku ve uyku davranışlarını etkileyen önemli bir faktör olduğu, sigara içmenin uyku bozukluğunda arttırdığı söylenebilir (Tablo 5).

“Sporcu Uyku Davranış Anket (SUDA)” ve alt boyutlarının katılımcıların ikamet ettikleri yerde kalan kişi sayısı değişkenine göre aralarında istatistiksel farkları belirlemek amacıyla yapılan One-Way ANOVA testi Tablo 6’da verilmiştir.

Table 6: Sporcu uyku davranış anketi (suda)” ve alt boyutlarının katılımcıların kaldıkları yerdeki kişi sayısı değişkenine göre one-way anova sonuçları

	Değişkenler	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
Spor	1 kişi (1)	96	3,11	.736	Between Groups	8.910	3	2.970	4.652	.000*	2-1; 3-1; 4-1;
	2 Kişi (2)	180	3,47	.763	Within Groups	337.111	528	.638			
	3 Kişi (3)	120	3,44	.846	Toplam	346.111	531				
	4 Kişi ve Fazla (4)	136	3,41	.842							
	Toplam	532	3,38	.807							
Uyku Kalitesi	1 kişi (1)	96	3,03	.819	Between Groups	16.080	3	5.360	7.655	.003*	2-1; 3-1; 4-1;
	2 Kişi (2)	180	3,52	.854	Within Groups	369.728	528	.700			
	3 Kişi (3)	120	3,44	.823	Toplam	385.808	531				
	4 Kişi ve Fazla (4)	136	3,38	.836							
	Toplam	532	3,38	.852							
Uyku Verimliliği	1 kişi (1)	96	2,95	.992	Between Groups	21.711	3	7.237	8.367	.000*	2-1; 3-1; 4- 1,2,3
	2 Kişi (2)	180	3,22	.937	Within Groups	456.693	528	.865			
	3 Kişi (3)	120	3,29	.900	Toplam	478.404	531				
	4 Kişi ve Fazla (4)	136	3,56	.899							
	Toplam	532	3,27	.949							
Uyku Bozukluğu	1 kişi (1)	96	2,20	.749	Between Groups	164.638	3	54.879	104.637	.000*	2-1; 3-1,2; 4- 1,2,3
	2 Kişi (2)	180	2,40	.594	Within Groups	276.922	528	.524			
	3 Kişi (3)	120	2,75	.817	Total	441.560	531				
	4 Kişi ve Fazla (4)	136	3,67	.772							
	Toplam	532	2,77	.911							

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı farklılık

Katılımcıların ikamet ettikleri ev veya yurttaki beraber kaldıkları kişi sayısının SUDA alt boyutlarına bakıldığında; Spor ($F=4.652$; $p<.0,05$), Uyku Kalitesi ($F=7.655$; $p<.0,05$), Uyku Verimliliği ($F=8.367$; $p<.0,05$) ve Uyku Bozukluğu alt boyutlarında ($F=104.637$; $p<.0,05$) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır (Tablo 6).

Katılımcıların SUDA alt boyut puanları ile ikamet ettikleri yerde beraber kaldıkları kişi sayısı arasında farklılık gösterdiğini belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonuçlarına göre kişi sayısı arttıkça kötü düzeyde uyku ve sporcu davranışına sahip olduğu tespit edilmiştir. Kişi sayısı azaldıkça kaliteli uyku düzeyine sahip olduğu söylenebilir.

“Sporcu Uyku Davranış Anket (SUDA)” genel uyku davranış puanları ile katılımcıların akademik başarılarına göre aralarında istatistiksel farkları belirlemek amacıyla yapılan One-Way ANOVA analizi Tablo 7’de verilmiştir.

Table 7: “Sporcu uyku davranış anketi (suda)” genel puanlarının akademik başarı değişkenine göre one-way anova sonuçları

Değişkenler	N	X	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
İyi (1)	183	3,17	.536	Between Groups	3.092	2	1.546			
Orta (2)	213	3,24	.575	Within Groups	176.931	529	.334	4,623	.010*	3-1,2;
Zayıf (3)	136	3,37	.634	Toplam	180.023	531				
Toplam	532	3,25	.582							

* $p<.0,05$ düzeyinde anlamlı farklılık

Katılımcıların SUDA puan ortalamaları ile akademik başarı düzeyleri ($F=4.623$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<.0,05$) (Tablo 7). Anlamlı farklılığı belirlemek için amacıyla yapılan LSD testi sonuçlarına göre akademik başarısı zayıf ($X=3.37$), olan katılımcıların daha düşük uyku kalitesine sahip oldukları tespit edilmiştir. Kaliteli uyku düzeyine sahip olan katılımcıların ($X=3.17$), başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 7).

Tartışma ve Sonuç

Çalışmamızda katılımcıların cinsiyet, düzenli spor yapma durumları, ilgilendiği spor türüne, sigara içme durumu, ikamet ettikleri yerdeki kişi sayısına göre uyku davranış tutumları ve uyku kalitesinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur ($p<.0,05$). Çalışmanın sonuçlarına göre; düzenli antrenman yapmanın, antrenmanların verimli olmasının, sigara gibi zararlı maddelerden uzak durmanın, sporcuların uyku kalitesi üzerine olumlu etki edeceği ve beraber kalınan kişi sayısı arttıkça kötü düzeyde uyku kalitesine sebep olacağı düşünülmektedir. Cinsiyet değişkenine göre uyku kalitesinin kadınlarda erkeklere göre daha kötü olduğu saptanmıştır. Katılımcıların ikamet ettikleri yerde beraber kaldıkları kişi sayısı arttıkça uyku düzeninde bozulmaya neden olduğu görülmektedir.

Yapılan çalışmalarda uyku bozukluklarının akademik başarıyı olumsuz yönde etkilediği açıklanmaktadır (Curcio, Ferrara ve Gennaro, 2006; Gibson ve ark., 2006). Filiz ve Kaya'nın (2021) spor bilimleri fakültesi öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmada, uyku kalitesinin öğrencilerin akademik başarılarının önemli yordayıcılarından biri olduğunu ve

uyku bozukluğunun akademik başarılarını olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Kaliteli uyku düzeyine sahip olan katılımcıların ($X=3.17$), başarı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Çalışmaya katılan öğrenciler düzenli spora devam ettikleri ve orta şiddetli verimli geçen antrenmanlardan sonra gün sonu uykuya geçmelerinin daha kolay olduğunu, geceleyin daha kaliteli derin ve uykuya sahip oldukları, sabah uykudan daha dinç ve zinde uyandıklarını belirtmişlerdir. Elde ettiğimiz bu sonucu destekler yönde Kurt ve ark, (2010) çalışmalarında orta şiddetteki dayanıklılık egzersizlerinin öğleden sonraki saatlerde düzenli olarak yapılmasının uykuya dalma süresine olumlu etki ettiğini belirtmişlerdir.

Bu çalışmamızda ise ilgilendikleri spor türüne göre; takım sporlarına ilgi duyan katılımcıların uyku kalite puanları ile bireysel spor yapan bireylerin uyku kalite puanları arasında istatistiksel olarak bireysel spor yapanlar lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Yüksel, (2021) 13 elit voleybolcu üzerinde yapmış olduğu çalışmada yarısından fazlasının kötü uyku kalitesine sahip olduğunu bildirmiştir. Bu sonuç takım sporlarında yapılan antrenmanın verim düşüklüğü ve antrenmanın süresinin fazlalığı uyku üzerinde olumsuz etkiye sebep olduğu söylenebilir. Literatürde bireysel spor yapan bireyler ile takım sporları yapan bireyler arasında yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar elde eden araştırmalara da rastlanmaktadır. Eliöz ve ark., (2018) çalışmalarında takım sporu yapan bireyler ile bireysel spor yapan bireylerin uyku kalite puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulmadığını belirtmişlerdir.

Stanford Üniversite basketbol takımında oynayan öğrencilerde uyku uzatma süresinin en az 10 saat hedeflenerek uzatılması sonucunda; reaksiyon sürelerinin azaldığı, serbest, sayı ve şut atış oranları ile fiziksel ve bilişsel düzeylerinin artmış olduğu bildirilmiştir. (Mah ve Ark, (2011); Yüksel (2021). Elit sporcular üzerinde yapmış olduğu çalışmada sporculardan yarından fazlasında kötü uyku kalitesine sahip oldukları, iyi ve kötü uyku kalitesine sahip olan sporcu ve bireylerin, akademik, sportif performans ve günlük aktivitelerinin olumsuz etkilenmesine, dinlenmemiş bir vücutla gün boyu verimsiz geçirmesine yol açmaktadır (Çölbay, 2007). Uyku tüm bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılım düzeylerini (Asan ve Ark, 2021), yaşam kalitelerini her yönden etkileyen ve sağlık içinde önemli bir gereksinimdir. (Çetinol ve Özvurmaz, 2018).

Sonuç olarak öğrenciler üzerinde yapılmış olan bu çalışmada; düzenli olarak spor yapan ve orta şiddetli verimli antrenmanlardan sonra gün sonu uykuya geçmenin daha kolay olduğu, gece daha kaliteli derin uykuya sahip oldukları, sabah daha dinç ve zinde uyandıkları, ayrıca takım sporlarına ilgi duyan öğrencilerin bireysel spor yapan öğrencilere oranla uyku kalitelerinin daha iyi olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışmamızda akademik başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin daha yüksek uyku kalitesine sahip oldukları görülmüştür. Bunu yanı sıra; uykusuzluk nedeniyle fiziksel, ruhsal anlamda bozulmalar ve metabolik süreçleride olumsuz etkilemesi yanında akademik başarı ve günlük yaşam kalitesini etkileyecektir.

Öneriler

Kaliteli ve yeterli uyku düzeyine sahip sporcuların, sportif performanslarında (hız, dayanıklılık vb.), bilişsel fonksiyonlarında (dikkat ve bellek gibi) artış göstermesi, spor yaralanmaları ve metabolik hastalıklarda gözler görünür düzeyde azalmalar görülmektedir. Bu tespitler çerçevesinde, spor yapan ve yapmayan tüm bireylere, ailelere ve tüm branş antrenörlerinde uyku bilinci, kalitesi ve süresi ile ilgili farkındalık oluşturma amaçlı rehberlik yapılabilir. Bu farkındalık oluşturulurken de uyku kalitesine etki eden bireyin kaldığı yer,

beraber kalınan kişi sayısı, sınav d6nemi kaygıları, ekonomik sorunlar, alkol, sigara, kahve kullanımını gibi, fakt6rlerin de etkileri yapılacak çalışmalarda g6z ardı edilmemelidir.

Uyku kalitesi ile sağlık problemleri ve akademik başarı durumlarının ilişkisini inceleyen araştırmaların arttırılması, uyku hijyeni ve uyku kalitesi ile ilgili 6niversite 6ėrencilerine y6nelik farkındalık oluşturacak toplantı seminer ve konferansların d6zenlenmesi gerektiği s6ylenebilir.

KAYNAKLAR

Büyüköztürk, Ş. (2011). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı (17. bs.). Ankara: Pegem Akademi.

Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., & Köklü, N. (2011). Sosyal bilimlerde istatistik (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Calder, A. (2003). Recovery strategies for sports performance. USOC Olympic Coach E-Magazine, 15(3), 8-11.

Çetinol, T. & Özvurmaz, S. (2018). Hemşirelerde uyku kalitesi ve ilişkili faktörler . Medical Sciences , 13 (4) , 80-89

Curcio, G., Ferrara, M., Gennaro, L. (2006). Sleep loss, learning capacity and academic performance. Sleep Medicine Reviews, 10, 323–337

Çölbay, M., Yüksel, G., Acartürk, G., Karaman, Ö., Ünlü, M. (2007). Hemodiyaliz hastalarının Pittsburgh Uyku Kalite İndeksi ile değerlendirilmesi. Tüberküloz ve Toraks Dergisi, 55(2), 167-173.

Darendeli A, Diker G, Çınar Z. Athlete Sleep Behavior Questionnaire - Turkish Version: Study of Validity and Reliability. J Turk Sleep Med 2019;6:43-48.

Eliöz, M., Çebi, M., İslamoğlu, İ. (2018). Takım ve bireysel sporcuların uyku kalitelerinin incelenmesi. Turkish Studies, 13(26), 581-591

Filiz, B., & Kaya, D. G. (2021). Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Uyku Kalitesi Ve İnternet Bağımlılıklarının Akademik Başarılarına Etkisi. Spormetre Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi, 19(2), 51-60.

Fullagar, H. H., Skorski, S., Duffield, R., Hammes, D., Coutts, A. J., & Meyer, T. (2015). Sleep and athletic performance: the effects of sleep loss on exercise performance, and physiological and cognitive responses to exercise. Sports medicine, 45(2), 161-186.

George, D., & Mallery, M. (2010). SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference (p. earson).

Gibson, E., Powles, A., Thabane, L., O'Brien, S., Molnar, D., Trajanovic, N. et al. (2006). "Sleepiness" is serious in adolescence: Two surveys of 3235 Canadian students. BMC Public Health, 6(1), 116-124.

Hirshkowitz M, Whiton K, Albert SM, Alessi C, Bruni O, DonCarlos L, Hazen N, Herman J, Katz ES, Kheirandish-Gozal L, Neubauer DN, O'Bonnell AE, Ohayon M, Peever J, Rawding R, Sachdeva RC, Setters B, Vitiello MV, Ware JC, Adams Hillard PJ. National Sleep Foundation's sleep time duration recommendations: methodology and results summary. Sleep Health 2015; 1: 40– 43.

Kurt, C., Pekünlü, E., Atalağ, O., & Çatıkkaş, F. (2010). Tam ve Kısmi Uyku Yoksunluğunda Performans. CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 5(2), 70-76.

Karasar, N. (2015). Bilimsel araştırma yöntemleri (28. basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Leeder, J., Glaister, M., Pizzoferro, K., Dawson, J., & Pedlar, C. (2012). Sleep duration and quality in elite athletes measured using wristwatch actigraphy. *Journal of sports sciences*, 30(6), 541-545.

Mah, C. D., Mah, K. E., Kezirian, E. J., & Dement, W. C. (2011). The effects of sleep extension on the athletic performance of collegiate basketball players. *Sleep*, 34(7), 943-950.

Marshall ve Turner, 2016). Atletik performans için uykunun önemi. *Güç ve Şartlandırma Günlüğü*, 38(1), 61-67.

Mathews, D. (2008). Assessing Sleep Quality In Young Adult Collage Students Aged 18-24 In Relation To Quality Of Life And Anthropometrics. B.S. University Of Maine, Master of Science Thesis, 1-12

Asan, S, & Çingöz, YE. Takım ve bireysel spor yapan bireylerin bilişsel davranışçı fiziksel aktivite düzeylerinin karşılaştırılması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23 (2), 167-174.

Simpson, N. S., Gibbs, E. L., & Matheson, G. O. (2017). Optimizing sleep to maximize performance: implications and recommendations for elite athletes. *Scandinavian journal of medicine & science in sports*, 27(3), 266-274.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. J. P. (2013). *Using multivariate statistics: International edition*.

Walsh, N. P., Halson, S. L., Sargent, C., Roach, G. D., Nédélec, M., Gupta, L., ... & Samuels, C. H. (2021). Sleep and the athlete: narrative review and 2021 expert consensus recommendations. *British journal of sports medicine*, 55(7), 356-368.

Watson, A. M. (2017). Sleep and athletic performance. *Current sports medicine reports*, 16(6), 413-418.

Yüksel, A. (2021). COVID-19 Pandemi Döneminde Elit Sporcuların Uyku Kalitesi ile Beslenme Durumunun Değerlendirilmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(Pandemi Özel Sayısı), 3919-3942.

Takım Sporları Hakemlerinin İletişim Becerilerinin Ve Öz Güven Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Bayram KAYA¹ Semiyha TUNCEL²

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Kırşehir, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0003-0249-5572>

² Ankara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0003-0075-821X>

E mail: bayramkaya400@gmail.com, Semiyha.Dolaşır.Tuncel@ankara.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 29.10.2021 - Kabul: 23.12.2021)

Öz

Takım sporları hakemlerinin iletişim becerileri düzeylerinin incelendiği araştırmada betimsel (tarama) model kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Türkiye’de farklı klasmanlarda futbol; 5630, basketbol; 4533, voleybol; 1978 ve hentbol; 1516 branşlarına ait takım sporları hakemleri oluşturmaktadır. Söz konusu evren içerisinde Türkiye’de en çok faal hakemleri olan şehirler ve kolay ulaşılabilen şehirler olmalarından dolayı İstanbul, Ankara, Konya ve Kayseri illeri çalışma evreni olarak belirlenmiştir. Gönüllülük esasına dayalı olarak tabakalı örnekleme yoluyla bu çalışmanın örneklemini oluşturulmuştur. Çalışma evrenine ilişkin söz konusu branşlardaki toplam hakem sayısı yaklaşık 2415’dir. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi formu kullanılmıştır, takım sporları hakemlerinin iletişim becerileri düzeylerini belirlemek için Korkut Owen ve ark., (2014) tarafından geliştirilen ve 25 maddeden oluşan ‘‘İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği’’ (İBDÖ) kullanılmıştır. Takım sporları hakemlerinin öz güven düzeylerini belirlemek amacıyla Akın (2007), tarafından geliştirilen, 33 maddeden oluşan öz güven ölçeği kullanılmıştır. Farklı branşlarda ve klasmanlardaki takım sporları hakemlerinin çeşitli değişkenler dikkate alınarak iletişim becerileri ile öz güven düzeyleri belirlenmek amacıyla, ikili grupların karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla gruplar arasındaki farklılıklar ve çoklu karşılaştırmalarda ANOVA testi kullanılmıştır. Takım sporları hakemlerinin iletişim becerileri ile öz güven düzeyleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucunda takım sporları hakemlerinin iletişim becerilerinin ve öz güven düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: İletişim becerileri; öz güven düzeyi; takım sporları.

Communication of Team Sports Referees Evaluation of Skills and Self-Confidence Levels

Abstract

A descriptive (screening) model was used in the study in which the communication skills levels of team sports referees were examined. The universe of the research is football in different classifications in Turkey; 5630, basketball; 4533, volleyball; 1978 and handball; Team sports of 1516 branches are composed of referees. The cities of Istanbul, Ankara, Konya and Kayseri were determined as the study universe because they are the cities with the most active referees and easily accessible cities in Turkey. The sample of this study was formed by stratified sampling on a voluntary basis. The total number of referees in the aforementioned branches related to the study universe is approximately 2415. The data form prepared by the researcher was used in the research, and the "Communication Skills Assessment Scale" (CIS) consisting of 25 items developed by Korkut Owen et al., (2014) was used to determine the communication skills levels of team sports referees. In order to determine the self-confidence levels of team sports referees, the self-confidence scale consisting of 33 items developed by Akin (2007) was used. In order to determine the communication skills and self-confidence levels of team sports referees in different branches and classifications, taking into account various variables, the independent sample t-test was used to compare paired groups, the differences between more than two groups and the ANOVA test for multiple comparisons. As a result of the Pearson Correlation analysis conducted to determine the relationships between the communication skills of team sports referees and their self-confidence levels, it is seen that the communication skills and self-confidence levels of team sports referees are high.

Keywords: Communication skills; self-confidence level; team sports.

Giriş

İletişim kelimesi Latince olan “communis” kelimesinden türetilerek “communication” kelimesi şeklinde dilimizdeki iletişim kelimesine karşılık olarak kullanılmıştır (Oskay, 1993).

İnsanların yaşamını sürdürdüğü her ortamda bir birleriyle ileti alış verişi söz konusudur. Bundan dolayı insan yaşamının her anında iletişim kavramından söz edilebilir. İletişim iki insan arasında gerçekleşen çift yönlü alış veriş faaliyeti olarak düşünülebilir. İletişim; süreç, ifade, duygu, temel eğitim, haber, etki gibi pek çok kavramı barındıran çok boyuta sahip karmaşık bir özellik taşımaktadır (Dökmen, 2004). İnsanların çevresindekilerle ve kendisiyle ilişki kurabilmesi, kendini anlayabilmesi için iletişim önemli görülmektedir. İnsanlık tarihinin her anında insanlar birbirleriyle etkileşim kurma ihtiyacı duymuşlardır.

Günlük yaşamımızda belirli bir sosyal çevre içindeki bireyler isteyerek ya da istemeyerek iletişim içindedirler. Birey iletişim kurması için belirli bir davranış göstermese de anlamlı bir mesaj oluşturacağından iletişim kurmuş olur (Cüceloğlu, 2015).

Öz güven, kişinin kendisinde olduğuna inandığı yetenek ve gücüne güven duymasıyla beraber verdiği kararlara sonuna kadar güvenerek herhangi bir aktiviteyi başarıyla sonuçlandırabileceğine olan inancı olarak tanımlanabilir (Feltz, 1998). Burton ve ark. (2006), öz güven, kişiden beklenen ya da istenilen davranışları gerçekleştirmesine olan inançtır. Bireyin kısmi yetenek ve kapasitelerine uygun olarak hareket ve eylemlerde bulunmasına neden olan inançtır (Vealey, 2004).

Kendi yeteneklerimizin farkında olarak bir işi yapabileceğimize olan inancımız ve yeri geldiğinde de bu yeteneklerimizi toplum karşısında hiç çekinmeden kullanabilmemiz öz güvenimizle yakından ilgili bir durumdur (Şahin, 2015).

Öz güven kalıtsal olmamakla beraber doğumdan hemen sonra edinilen bir özelliktir. İnsan hayatı içerisindeki başarısızlıklar, ruhsal yaralanmalar öz güvenine önemli derecede zarar verebilir. Kişi hayatı içerisinde ne kadar çok başarısızlıkla karşılaşarsa öz güven düzeyleri düşük ve korkuları çok olur. Dolayısıyla öz güven düzeyi başarı ve başarısızlık durumlarına göre değişen bir özelliktir (Merey, 2010; Bozkuş, 2021).

İngilizce karşılığı “referee” olan hakem kelimesi başvurmak fiilinden doğmuştur. Yani hakem tereddüde düşüldüğünde başvurulacak kişidir. Hakemler ilk zamanlarda takım kaptanlarının birlikte karar vermesiyle seçilirdi (Durna, 1997).

Genel anlamda hakem, yargı sahibi anlamına gelen iki taraf arasındaki anlaşmazlıkların çözülmesi için başvuru kişidir. Spor kavramı içerisinde ise, karşılıklı iki takımın haklarını çiğnetmeden ve tarafsızlık ilkelerine bağlı kalarak müsabakayı yöneten, en iyiyi gerçekleştirmek için oyun alanında bulunan kişi (hakem), bu kişinin saha içinde verdiği kararlara ve uyguladığı yönetime ise “hakemlik” denir (Ceı, 1994).

Hakemlik zaman zaman meslek olarak da tanımlanmıştır. Hakemlik mesleğinin oyun bilgisi, iletişim kurma, olayları doğru değerlendirebilme gibi çok yönlü özellikleri barındırması gerekir. Bu nedenle ölçünün ve dürüstlüğün simgesi sayılan hakemler karşılaşmaların en belirleyici unsurları olarak görülmektedir (Ünsal, 2005).

Çok önemli bir misyonu barındıran hakemlerin müsabaka sırasında olumsuz koşullar, baskı altında birden fazla görevi yerine getirmek, hızlı ve doğru kararlar verebilmek, iletişim kurabilmek, oyunun birden çok yönüne dikkat etmek, anlaşmazlık ve problemleri çözebilmek gibi durumları önemli özellikleri olarak tanımlanmaktadır (Karaçam ve ark., 2016).

Bu çalışmanın amacı; takım sporları hakemlerinin öz güven ve iletişim becerileri düzeylerinin belirlenerek aralarındaki ilişkinin ortaya konmasıdır. Bu genel amaç çerçevesinde takım sporları hakemlerinin medeni durum, eğitim durumu, yabancı dil seviyesi, klasman türü değişkenlerine göre öz güven düzeyleri ile iletişim becerileri arasında anlamlı farklılıklar olup olmadığı araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

Gereç Ve Yöntem

Takım sporları hakemlerinin iletişim becerileri düzeylerinin incelendiği bu çalışmada betimsel (tarama) model kullanılmıştır. Tarama modelleri; var olmuş ya da hala var olan bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaç edinen araştırmalardır (Karasar, 1999). Araştırmanın evrenini, Türkiye’de farklı klasmanlarda görev yapan futbol; 5630, basketbol; 4533, voleybol; 1978 ve hentbol; 1516 branşlarına ait takım sporları hakemleri oluşturmaktadır. Söz konusu evren içerisinde Türkiye’de en çok faal hakemleri olan şehirler ve kolay ulaşılabilen şehirler olmalarından dolayı İstanbul, Ankara, Konya ve Kayseri illeri çalışma evreni olarak belirlenmiştir. 2019-2020 sezonunda İstanbul, Ankara, Konya ve Kayseri illerinde farklı klasmanlarda görev yapan takım sporu hakemleri gönüllülük esasına dayalı olarak tabakalı örnekleme yoluyla belirlenerek bu çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışma evrenine ilişkin söz konusu branşlardaki toplam hakem sayısı yaklaşık 2415’dir. Bu araştırma evreni 5000’in altında olduğundan araştırma örneklemini hesaplanmış ve 331 olarak bulunmuştur. Kendi özel durumlarına göre araştırmacı gerekli formüllerden yararlanarak örneklem büyüklüğünü hesaplamalıdır (Yazıcıoğlu ve ark., 2004, s.49-50). 331 örneklem sayısı 2415 olan evrenin yaklaşık %14’ünü kapsamaktadır. Tabakalı örneklem bu yüzden dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından hazırlanan medeni hal, eğitim durum, yabancı dil seviyesi ve klasman türü değişkenlerine ilişkin sorulardan oluşan bilgi formu kullanılmıştır, takım sporları hakemlerinin iletişim becerileri düzeylerini belirlemek için “İletişim Becerileri Ölçeği” (İBÖ), ilk olarak Korkut (1996) tarafından geliştirilen ölçek temel alınarak Korkut Owen ve ark., (2014) tarafından geliştirilen ve 25 maddeden ve dört alt boyuttan oluşan “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” (İBDÖ) kullanılmıştır. Takım sporları hakemlerinin öz güven düzeylerini belirlemek amacıyla Akın (2007), tarafından geliştirilen, 33 maddeden oluşan öz güven ölçeği kullanılmıştır. 5’li likert tipindeki ölçeğin iç öz güven ve dış öz güven olmak üzere iki alt boyutu vardır. Toplanan veriler istatistiksel paket programıyla analiz edilmiştir. Farklı branşlarda ve klasmanlardaki takım sporları hakemlerinin çeşitli değişkenler dikkate alınarak iletişim becerileri ikili grupların karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla gruplar arasındaki farklılıklar ve çoklu karşılaştırmalarda ANOVA testi kullanılmıştır. Bağımsız ikiden fazla grupların karşılaştırılmasında, gruplar arası anlamlı farklılığın olduğu durumlarda bu farklılığın hangi grup lehine anlamlı olduğunu tespit etmek için Post-Hoc testlerinden LSD testi kullanılmıştır. Takım sporları hakemlerinin iletişim becerileri ile öz güven düzeyleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Normallik Varsayımı.

Faktörler	Skewness	Kurtosis	Kolmogorov-Smirnow
İletişim Ortalama	-,965	1,066	2,005
İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler	-,829	1,517	2,039
Kendini İfade Etme	-1,022	1,878	4,376
Etkin Dinleme– Sözel Olmayan İletişim	-,825	1,131	3,469
İletişim Kurmaya İsteklilik	-,824	1,157	3,215

Öz güven Ortalama	-,871	1,331	1,700
İç Öz güven	-,859	1,275	1,894
Dış Öz güven	-,901	1,301	2,039

Tablo 1'e göre ölçek genelinde ve tüm alt boyutlarında Skewness-Kurtosis değerleri $-2 < X < +2$ (Şencan, 2002), aralığında bulunmuştur. Kolmogorov-Smirnov Z testine göre parametrik testlerin yapılmasına karar verilmiştir.

Tablo 2. Güvenirlilik Katsayısı.

Faktörler	Güvenirlilik katsayısı (Cronbach Alpha)
İletişim Ortalama	,925
İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler	,932
Kendini İfade Etme	,936
Etkin Dinleme– Sözel Olmayan İletişim	,893
İletişim Kurmaya İsteklilik	,941
Öz güven Ortalama	,931
İç Öz güven	,909
Dış Öz güven	,901

Tablo 2'ye göre ölçek genelinde ve tüm alt boyutlarında ölçeklerin güvenirlilik aralığında olduğu görülmektedir.

3.1. Takım Sporları Hakemlerinin Sosyo-Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Tablo 3. Takım Sporları Hakemlerinin Demografik Bilgileri.

Değişkenler	Değerler	N	%
Medeni durum	Evli	325	43,7
	Bekar	419	56,3
	Toplam	744	100,0
Eğitim durumu	Lise	105	14,1
	Ön lisans	85	11,4
	Lisans	461	62,0
	Yüksek lisans-Doktora	93	12,5
	Toplam	744	100,0
Yabancı dil	Evet	451	60,6
	Hayır	293	39,4
	Toplam	744	100,0
Klasman	İl Hakemi	400	53,8
	Bölgesel Hakem	99	13,3
	C Klasman	106	14,2
	B Klasman	85	11,4
	A Klasman ve Üzeri	54	7,3
Toplam	744	100,0	

Tablo 3'de Takım sporları hakemlerin demografik bilgileri yer almaktadır. Medeni durum değişkenine göre ise 419'u (%56,3) bekar, 325'i (%43,7) evli olduğu görülmektedir. Eğitim durumu değişkenine göre; 461'i (%62,0) lisans mezunu, 105'i (%14,1) lise mezunu, 93'ü (12,5) yüksek lisans mezunu ve 85'i (11,4) ön lisans mezunudur. Yabancı dil değişkenine göre; evet 451 (%60,6), hayır 293 (%39,4) kişidir. Klasman değişkenine göre; 400'ü (%53,8) il hakemi, 106'si (%14,2) C klasman, 99'u (%13,3) bölgesel hakem, 85'i (%11,4) B klasman ve 54'ü (%7,3) A klasman hakemi oldukları belirlenmiştir.

Tablo 4. Takım Sporları Hakemlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre İletişim Becerilerine İlişkin t-Testi Analiz.

Medeni Durum	N	X	Sd	T	p
--------------	---	---	----	---	---

			325	4,2964	,36995	4,719	,000
	Evli	Bekar					
İletişim Ortalama	Evli	325	4,2964	,36995	4,719	,000	
	Bekar	419	4,1499	,47679			
İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler	Evli	325	4,3154	,44398	4,628	,000	
	Bekar	419	4,1452	,55905			
Kendini İfade Etme	Evli	325	4,4285	,43354	4,646	,000	
	Bekar	419	4,2589	,56175			
Etkin Dinleme – Sözel Olmayan İletişim	Evli	325	4,3366	,45574	3,640	,000	
	Bekar	419	4,1962	,59606			
İletişim Kurmaya İsteklilik	Evli	325	4,2117	,48021	4,819	,000	
	Bekar	419	4,0224	,59066			

*p<0,05

Tablo 4’de takım sporları hakemlerinin İletişim Becerileri ile medeni durum değişkenine göre yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucunda; ‘İletişim Boyutu’ ile ‘İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler’, ‘Kendini İfade Etme’, ‘Etkin Dinleme – Sözel Olmayan İletişim’ ve ‘İletişim Kurmaya İstekli Olma’ alt boyutlarında evli olan takım sporları hakemlerinin lehine fark anlamlı bulunmuştur.

Tablo 5. Takım Sporları Hakemlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Öz güven Düzeylerine İlişkin t-Testi Analiz.

	Medeni Durum	N	X	Sd	T	p
Öz güven Ortalama	Evli	325	4,3164	,41717	3,345	,001
	Bekar	419	4,2074	,48503		
İç Öz güven	Evli	325	4,3251	,51032	2,883	,004
	Bekar	419	4,1452	,55905		
Dış Öz güven	Evli	325	4,3251	,41717	2,811	,005
	Bekar	419	4,2270	,51032		

*p<0,05

Tablo 5’de takım sporları hakemlerinin öz güven düzeylerinin medeni durum değişkenine göre yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda ‘Öz güven Ortalaması’, ‘İç Öz güven’ ve ‘Dış Öz güven’ alt boyutlarında evli olan takım sporları hakemlerinin lehine fark anlamlı bulunmuştur.

Tablo 6. Takım Sporları Hakemlerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İletişim Becerilerine İlişkin Anova Testi Analiz.

	Eğitim Durumu	N	X	Sd	F	p	LSD
İletişim Ortalama	Lise	105	4,1920	,46132	4,962	,002	Ön lisans Lise- Y.lisans-Dr
	Önlisans	85	4,3209	,44349			
	Lisans	461	4,2267	,42235			
	Y.lisans-Dr	93	4,0770	,46323			
İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler	Lise	105	4,1635	,52653	5,635	,001	Ön lisans Lise- Y.lisans-Dr
	Önlisans	85	4,3255	,58808			
	Lisans	461	4,2328	,50207			
	Y.lisans-Dr	93	4,1201	,50741			
Kendini İfade Etme	Lise	105	4,3381	,52232	4,140	,006	Ön lisans Lise- Lisans Y.lisans-Dr
	Önlisans	85	4,5000	,46611			
	Lisans	461	4,3200	,51774			
	Y.lisans-Dr	93	4,2392	,51987			
Etkin Dinleme – Sözel Olmayan İletişim	Lise	105	4,2571	,56549	2854	,036	Ön lisans Lise-Lisans-Y.lisans-Dr
	Önlisans	85	4,3788	,52283			
	Lisans	461	4,2568	,54834			
	Y.lisans-Dr	93	4,1505	,49137			

	Lise	105	4,1524	,51852			Lise-Ön lisans-Lisans
İletişim	Önlisans	85	4,1624	,56862	3,599	,013	
Kurmaya	Lisans	461	4,1180	,52812			Y.lisans-Dr
İsteklilik	Y.lisans-Dr	93	3,93355	,66277			

*p<0,05

Tablo 6’da takım sporları hakemlerinin iletişim becerileri ile eğitim durumu değişkenleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi; ‘‘İletişim Becerileri Boyutu’’ (f=4,962; p=,002), ‘‘İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler’’ (f=5,635; p=001), ‘‘Kendini İfade Etme’’ (f=4,140; p=,006), ‘‘Etkin Dinleme – Sözel Olmayan İletişim’’ (f=2,854; p=,036) ve ‘‘İletişim Kurmaya İsteklilik’’ (f=3,599; p=,013) alt boyutlarında fark anlamlı olduğu bulunmuştur (p<0,05).

Farkın hangi eğitim durumları arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Post Hoc testinden LSD testi uygulanmış buna göre ‘‘İletişim Becerileri Boyutunda’’ ve ‘‘İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler’’ alt boyutunda elde edilen ortalama değerlere bakıldığında Ön lisans eğitim durumundaki takım sporları hakemlerin lise- y.lisans-dr, lisans eğitim durumundaki takım sporları hakemlerin y.lisans-dr eğitim durumlarına göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

‘‘Kendini İfade Etme ve Etkin Dinleme – Sözel Olmayan İletişim’’ alt boyutunda elde edilen ortalama değerlere göre ön lisans eğitim durumundaki takım sporları hakemlerinin lise, lisans ve y.lisans-dr eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

‘‘İletişim Kurmaya İstekli Olma’’ alt boyutunda elde edilen ortalama değerlere göre lise-ön lisans-lisans eğitim durumundaki takım sporları hakemlerinin y.lisans-dr eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Takım Sporları Hakemlerinin Eğitim Durumuna Göre Öz güven Düzeylerine İlişkin Anova Testi Analizi.

	Eğitim Durumu	N	X	Sd	F	p	LSD
Öz güven Ortalama	Lise	105	4,2416	,50730	2,876	,035	Ön lisans-Lisans
	Önlisans	85	4,3554	,41347			
	Lisans	461	4,2592	,45154			Y.lisans-Dr
	Y.lisans-Dr	93	4,1577	,42268			
İç Öz güven	Lise	105	4,2319	,53122	1,649	,177	-
	Önlisans	85	4,3301	,47918			
	Lisans	461	4,2556	,47852			
	Y.lisans-Dr	93	4,1739	,40781			
Dış Öz güven	Lise	105	4,2641	,50855	5,092	,002	Ön lisans
	Önlisans	85	4,4188	,37241			
	Lisans	461	4,2692	,47710			Lisans Y.lisans-Dr
	Y.lisans-Dr	93	4,1434	,47058			

*p<0,05

Tablo 7’de takım sporları hakemlerinin öz güven düzeylerinin, eğitim durumu değişkenleri ile aralarında fark anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi; ‘‘Öz güven Ortalaması’’ (f=2,876; p=,035) ve ‘‘Dış Öz güven’’ (f=5,092; p=,002) alt boyutunda fark anlamlı olduğu bulunmuştur (p<0,05). ‘‘İç Öz güvenlik’’ (f=1,649; p=,177) alt boyutunda fark anlamlı bulunamamıştır.

Farkın hangi eğitim durumu grupları arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Post Hoc testinden LSD testi uygulanmış buna göre; “Öz güven Ortalaması” ön lisans ve lisans mezunu takım sporları hakemlerinin “Öz güven Ortalaması” y.lisans-dr mezunu takım sporları hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

“Dış Öz güven” alt boyutunda elde edilen ortalama değerlere bakıldığında ön lisan mezunu takım sporları hakemlerinin “Dış Öz güven” düzeyleri puan ortalaması lise, lisans ve y.lisans-dr mezunu takım sporları hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek, lisans mezunu takım sporları hakemlerinin “Dış Öz güven” düzeyleri puan ortalaması y.lisans-dr mezunu takım sporları hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 8. Takım Sporları Hakemlerinin Yabancı Dil Değişkenine Göre İletişim Becerilerine İlişkin t-Testi Analiz.

	Y.Dil	N	X	Sd	T	p
İletişim Ortalama	Evet	451	4,2584	,41269	3,367	,001
	Hayır	293	4,1453	,46954		
İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler	Evet	451	4,2890	,48023	4,452	,000
	Hayır	293	4,1126	,55673		
Kendini İfade Etme	Evet	451	4,3880	,43354	3,569	,000
	Hayır	293	4,2483	,53913		
Etkin Dinleme – Sözel Olmayan İletişim	Evet	451	4,3065	,51736	3,004	,003
	Hayır	293	4,1815	,57538		
İletişim Kurmaya İsteklilik	Evet	451	4,1619	,48021	3,403	,001
	Hayır	293	4,0177	,59238		

*p<0,05

Tablo 8’de takım sporları hakemlerinin İletişim Becerileri ile yabancı dil bilme değişkenine göre yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucunda; “İletişim Boyutu” ile “İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler”, “Kendini İfade Etme”, “Etkin Dinleme–Sözel Olmayan İletişim ve İletişim Kurmaya İsteklilik ” alt boyutlarında yabancı dil bilen takım sporları hakemlerin lehine fark anlamlı bulunmuştur.

Tablo 9. Takım Sporları Hakemlerinin Yabancı Dil Değişkenine Göre Öz güven Düzeylerine İlişkin t-Testi Analiz.

	Y.Dil	N	X	Sd	T	P
Öz güven Ortalama	Evet	451	4,2872	,41911	2,318	,021
	Hayır	293	4,2055	,49962		
İç Öz güven	Evet	451	4,3113	,43330	2,855	,004
	Hayır	293	4,2061	,52522		
Dış Öz güven	Evet	451	4,3417	,43014	2,876	,003
	Hayır	293	4,2160	,52421		

*p<0,05

Tablo 9’da takım sporları hakemlerinin öz güven düzeylerinin yabancı dil değişkenine göre yapılan bağımsız örneklem t testi sonucunda “Öz güven Ortalaması”, “İç Öz güven” ve “Dış Öz güven” alt boyutlarında yabancı dil bilen takım sporları hakemlerin lehine fark anlamlı bulunmuştur.

Tablo 10. Takım Sporları Hakemlerinin Klasman Değişkenine Göre İletişim Becerilerine İlişkin Anova Analizi.

	Klasman	N	X	Sd	F	p	LSD
İletişim Ortalama	İl Hakem	400	4,1394	,47797	10,989	,000	A Klasman ve Üstü, B Klasman, C Klasman
	Bölgesel	99	4,1733	,37623			
	C Klasman	106	4,2974	,37000			

	B Klasman	85	4,3482	,37268			
	A Klasman ve Üstü	54	4,4644	,28096			İl-Bölgesel
İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler	İl Hakem	400	4,1262	,56142	14,168	,000	A Klasman ve Üstü İl-Bölgesel B Klasman C Klasman
	Bölgesel	99	4,1549	,47455			
	C Klasman	106	4,2814	,40719			
	B Klasman	85	4,4843	,40632			
	A Klasman ve Üstü	54	4,4907	,34933			
Kendini İfade Etme	İl Hakem	400	4,2713	,56765	8,904	,000	C Klasman-B Klasman – A Klasman+ İl-Bölgesel
	Bölgesel	99	4,2273	,41356			
	C Klasman	106	4,3962	,44837			
	B Klasman	85	4,5059	,44817			
	A Klasman ve Üstü	54	4,5880	,32635			
Etkin Dinleme – Sözel Olmayan İletişim	İl Hakem	400	4,1755	,59480	9,201	,000	A Klasman ve Üstü İl-Bölgesel-C-B Klasman
	Bölgesel	99	4,2343	,52453			
	C Klasman	106	4,2830	,43017			
	B Klasman	85	4,4800	,40497			
	A Klasman ve Üstü	54	4,5074	,37207			
İletişim Kurmaya İsteklilik	İl Hakem	400	4,0040	,60738	11,259	,000	A Klasman ve Üstü İl-Bölgesel-C-B Klasman
	Bölgesel	99	4,0970	,45657			
	C Klasman	106	4,2094	,47037			
	B Klasman	85	4,2471	,40784			
	A Klasman ve Üstü	54	4,4407	,41732			

*p<0,05

Tablo 10’da takım sporları hakemlerinin İletişim Becerileri ile klasman değişkenleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi; “İletişim Becerileri Boyutu” (f=10,989; p=,000), “İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler” (f=14,168; p=000), “Kendini İfade Etme” (f=8,904; p=,000), “Etkin Dinleme – Sözel Olmayan İletişim” (f=14,168; p=,000) ve “İletişim Kurmaya İsteklilik” (f=11,259; p=,000) alt boyutlarında fark anlamlı olduğu görülmüştür (p<0,05).

Farkın hangi klasman durumları arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Post Hoc testinden LSD testi uygulanmış buna göre “İletişim Becerileri” boyutunda ve “Kendini İfade Etme” alt boyutunda elde edilen ortalama değerlere bakıldığında A klasman ve Üstü, B klasman ve C klasman takım sporları hakemlerinin İl ve Bölgesel hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. “İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler”, “Etkin Dinleme – Sözel Olmayan İletişim ve İletişim Kurmaya İsteklilik” alt boyutlarında elde edilen ortalama değerlere bakıldığında A klasman ve Üstü takım sporları hakemlerinin; il, bölgesel, C-B klasman takım sporları hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Takım Sporları Hakemlerinin Klasman Durumuna Göre Öz güven Düzeylerine İlişkin Anova Testi Analizi.

	Klasman	N	X	Sd	F	p	LSD
Öz güven Ortalama	İl Hakem	400	4,1975	,48158	5,158	,000	A Klasman ve Üstü İl Hakem, Bölgesel, B Klasman
	Bölgesel	99	4,2660	,38028			
	C Klasman	106	4,3473	,46100			
	B Klasman	85	4,2795	,39672			

İç Öz güven	A Klasman ve Üstü	54	4,4411	,35601	4,026	,003	C Klasman - A Klasman ve Üstü	İl Hakem
	İl Hakem	400	4,1979	,50862				
	Bölgesel	99	4,2513	,39841				
	C Klasman	106	4,3585	,47453				
	B Klasman	85	4,2651	,44666				
A Klasman ve Üstü	54	4,4041	,37831					
Dış Öz güven	İl Hakem	400	4,2065	,51340	5,514	,000	C Klasman- B Klasman	İl Hakem
	Bölgesel	99	4,2902	,39742				
	C Klasman	106	4,3434	,47479				
	B Klasman	85	4,3184	,37181				
	A Klasman ve Üstü	54	4,4815	,34305				
							A Klasman ve Üstü	İl Hakem- Bölgesel- B Klasman

* p<0,05

Tablo 11’de takım sporları hakemlerinin öz güven düzeylerinin, klasman durumu değişkenleri ile aralarında farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan One-Way Anova testi sonuçlarına göre anlamlılık düzeyi; ‘‘Öz güven Ortalama’’ (f=5,158; p=,000), ‘‘İç Öz güven’’ (f=4,026; p=,003) ve ‘‘Dış Öz güven’’ (f=5,514; p=,000) alt boyutlarında fark anlamlı olduğu görülmektedir (p<0,05).

Farkın hangi klasman grupları arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Post Hoc testinden LSD testi uygulanmış buna göre; ‘‘Öz güven Ortalama’’ A klasman ve üstü takım sporları hakemlerinin ‘‘Öz güven Ortalama’’ İl Hakem, Bölgesel, B klasman takım sporları hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

‘‘İç Öz güven’’ alt boyutunda elde edilen ortalama değerlere bakıldığında C klasman, A klasman ve üstü takım sporları hakemlerinin ‘‘İç Öz güven’’ düzeyleri puan ortalaması il hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

‘‘Dış Öz güven’’ alt boyutunda elde edilen ortalama değerlere bakıldığında C klasman ve B klasman takım sporları hakemlerinin ‘‘Dış Öz güven’’ düzeyleri puan ortalaması İl hakem, Bölgesel ve B klasman takım sporları hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Takım sporları hakemlerinin klasman durumlarına göre öz güven düzeylerinin yükseldiği söylenebilir.

Tablo 12. Takım Sporu Hakemlerinin İletişim Becerileri ile Öz güven Düzeyleri Arasındaki Pearson Korelasyon Analiz Sonuçları.

	İLETİŞİM ORTALAMA	İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler	Kendini İfade Etme	Etkin Dinleme – Sözel Olmayan İletişim	İletişim Kurmaya İsteklilik	ÖZ GÜVN ORTALAMA	İç Öz güven	Dış Öz güven	
İLETİŞİM ORTALAMA	r	1	,699**	,809**	,867**	,812**	,696**	,635**	,699**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	744	744	744	744	744	744	744	744
İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler	r	,699**	1	,651**	,692**	,601**	,946**	,827**	,614**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	n	744	744	744	744	744	744	744	744
Kendini İfade	r	,809**	809	1	,599**	,599**	,640**	,587**	,651**

Etme	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	n	744	744	744	744	744	744	744	744
Etkin Dinleme – Sözel Olmayan İletişim	r	,867	,692**	,599**	1**	,624**	,572**	,540**	,554**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
İletişim Kurmaya İsteklilik	n	744	744	744	744	744	744	744	744
	r	,812	,601	,599**	,624**	1**	,564**	,475**	,601**
ÖZ GÜVEN ORTALAMA	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	n	744	744	744	744	744	744	744	744
İç Öz güven	r	,635**	,827**	,587**	,540**	,475**	,475**	1**	,699**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
Dış Öz güven	n	744	744	744	744	744	744	744	744
	r	,699**	,601**	,651**	,554**	,601**	,946**	,699**	1**
	p	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	n	744	744	744	744	744	744	744	744

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 12’ye göre takım sporları hakemlerinin ‘‘İletişim Becerileri’’ ile ‘‘Öz güven Düzeyleri’’ arasında ($r = ,696^{**}$) pozitif yönde anlamlı orta düzeyde ilişki bulunmuştur. Öz güven Düzeyi ve tüm alt boyutları ile İletişim Becerileri ve tüm alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bulgular sonucunda da görüldüğü gibi takım sporları hakemlerinin öz güven düzeyleri iletişim becerilerini olumlu yönde etkilemektedir.

Tartışma

Doktora tezinden üretilen bu çalışmada, takım sporları hakemlerinin iletişim becerileri ve öz güven düzeyleri ile medeni durum, eğitim durumu, yabancı dil seviyesi, klasman türü değişkenleri arasında farkın olup olmadığını; takım sporları hakemlerinin iletişim becerileri ile öz güven düzeyleri arasında anlamlı ilişki olup olmadığını araştırılmış ve literatürdeki benzer çalışmalar da incelenerek tartışılmıştır.

Takım sporları hakemlerinin İletişim Becerileri medeni durum değişkenine göre incelendiğinde; evli olan takım sporları hakemlerinin lehine fark anlamlı bulunmuştur ($p < 0,05$; Tablo 4).

Bulut (2003), çalışmasında sınıf öğretmenlerin iletişim becerileri ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı bir fark bulamamıştır. Korkut (2005), çalışmasında yetişkinlerin iletişim becerileri ile medeni durum arasında anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir. Çağlar-Polat (2014), sınıf öğretmenlerinin kurum içi iletişim becerilerinin medeni durum değişkenine göre anlamlı fark bulamamıştır. Öz (2018), beden eğitim öğretmenlerinin iletişim becerileri medeni durum değişkenine göre anlamlı fark göstermediğini belirtmiştir. Gülüm (2019), çalışmasında beden eğitimi öğretmenlerinin iletişim becerileri medeni durum değişkenine göre anlamlı fark bulunamamıştır. Aksu (2016), Farklı Klasmanlardaki Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stilleri Ve Öz Güven Düzeylerinin İncelenmesi’’ adındaki çalışmasında hakemlerin iletişim becerilerinin medeni durum değişkenine göre evli olanların lehine anlamlı fark bulunmuştur. Buğdaycı (2018) ve Aksoy (2019), çalışmalarında futbol hakemlerinin iletişim beceri düzeyi ile medeni durum değişkeni arasında bekar hakemlerin lehine anlamlı fark bulmuşlardır. Ateş (2018), çalışmasında evli olan antrenörlerin bekar olan antrenörlere göre iletişim becerilerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu çalışma ile örtüşmeyen çalışmalar olsa da, çalışma ile

paralellik gösteren çalışmalar da yer almaktadır. Bu çalışmada takım sporları hakemlerinin iletişim becerileri ile medeni durum değişkeni arasında evli olan hakemlerin lehine farkın anlamlı olması; evli olan hakemlerin babalık ve annelik dürtüsü ile toplumsal yaşamda, sorumluluğu fazla hissetmeleri ve aile içinde geliştirdikleri yakın ilişki sonucunda iletişim becerilerini hakemlik mesleğine taşıyabildikleri şeklinde yorumlanabilir.

Takım sporları hakemlerinin öz güven düzeyleri ile medeni durum değişkeni arasında; “Öz güven Ortalaması”, “İç Öz güven” ve “Dış Öz güven” alt boyutlarında evli olan takım sporları hakemlerin lehine fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$; Tablo 5).

Bu çalışma ile örtüşen çalışmalar; Aksu (2016), Aksoy (2019), Yerebatan (2019), çalışmalarında katılımcıların öz güven düzeyleri ile medeni durum değişkeni arasında evli olan katılımcıların lehine anlamlı fark olduğunu belirtmişlerdir. Başoğlu (2007), çalışmasında evli olan bireylerin boşanmış bireylere göre öz güven düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Mery (2010), evli katılımcıların bekar ve boşanmış katılımcılara göre öz güven düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir.

Yalçın (2018), futbolcular üzerinde yapmış olduğu araştırmada bekar futbolcuların öz güven düzeylerinin evli olan futbolculara göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Yağan (2019), çalışmasında katılımcıların öz güven düzeyi ile medeni durum değişkenleri arasında anlamlı fark bulamaması bu çalışma ile örtüşmemektedir.

Sonuç olarak takım sporları hakemlerinin öz güven düzeylerinin yüksek olmasında; toplumda evli olan bireylere karşı yaklaşımların daha olumlu olması, evlilikle beraber anne-baba olma statüsüne bağlı olarak toplumun vermiş olduğu değer, buna bağlı olarak kişinin kendini mutlu ve değerli hissetmesi, evliliğin vermiş olduğu sorumluluk duygusuyla kişilerin öz güven düzeylerinin bekar olan bireylere göre daha yüksek olduğu şeklinde düşünülebilir.

Takım sporları hakemlerin İletişim Becerileri eğitim durumları değişkenine göre incelendiğinde ölçek boyutunda ve tüm alt boyutlarında fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$; Tablo 6). Afyon ve ark. (2013), çalışmasında antrenörlerin iletişim becerileri ile eğitim durumu arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Söylemez (2019) “Türkiye’deki Hokey Hakemlerinin İletişim Beceri Düzeyleri ile Stresle Başa Çıkma Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adındaki çalışmasında hakemlerin iletişim beceri tutumları ile eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Öz (2018), Gülüm (2019), beden eğitimi öğretmenlerinin iletişim becerileri ile eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı fark bulunamamıştır. Derici-Cevap (2017), çalışmalarında sınıf öğretmenlerin iletişim becerileri ile öğrenim durumları arasında anlamlı fark bulunamamış olmaları bu çalışma ile örtüşmemektedir. Abakay (2010), çalışmasında antrenörlerin iletişim becerileri ile öğrenim durumu değişkeni arasında anlamlı fark bulunmuştur. Tekeli (2018), yapmış olduğu çalışmada elit düzeyde basketbolcu ve voleybolcuların iletişim becerileri eğitim durumu arasında anlamlı fark bulunmuştur. Tutuk ve ark. (2002), çalışmalarında öğrencilerin öğrenim seviyesi arttıkça iletişim becerilerinin de arttığını belirtmiş olması bu çalışma ile aynı paralelliktedir. Bu çalışmadaki durum; lise, ön lisans ve lisans mezunu takım sporları hakemlerinin hakemlikte ilerlemeyi hedef olarak almış olabileceği, yüksek lisans-doktora eğitimini yapan takım sporları hakemlerinin ise daha çok akademisyen olma yolunda kendilerine hedef çizmiş olabileceklerinden kaynaklanıyor olabilir.

Takım sporları hakemlerinin öz güven düzeylerinin, eğitim durumu değişkenine göre; “Öz güven Boyutu” ve “Dış Öz güven” alt boyutunda fark anlamlı bulunmuştur. “İç Öz güven” alt boyutunda fark anlamlı bulunamamıştır ($p<0,05$; Tablo 7).

“Öz güven Boyutu’nda” ön lisans ve lisans mezunu takım sporları hakemlerinin öz güven düzeyleri puan ortalaması y. lisans-doktora mezunu takım sporları hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

“Dış Öz güven” alt boyutunda elde edilen ortalama değerlere bakıldığında ön lisan mezunu takım sporları hakemlerinin “Dış Öz güven” düzeyleri puan ortalaması lise, lisans ve y. lisans-doktora mezunu takım sporları hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu, lisans mezunu takım sporları hakemlerinin “Dış Öz güven” düzeyleri puan ortalaması y. lisans-doktora mezunu takım sporları hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Literatürleri incelediğimizde bu çalışma ile paralellik gösteren çalışmalar olduğu gibi örtüşmeyen çalışmalar da vardır. Aksu (2017), Aksoy (2019), futbol hakemlerinin eğitim durumu değişkeni ile öz güven düzeyi arasında anlamlı fark bulmuştur. Şahin (2016), yapmış olduğu çalışmada bedensel engelli bireylerin eğitim durumu değişkeni ile öz güven düzeyi arasında anlamlı fark olduğunu belirtmiş. Bal ve ark. (2017), çalışmasında ortaokul öğrencilerinin sınıf değişkeni ile öz güven düzeyi arasında üst sınıfların lehine anlamlı fark olduğunu bulmuştur. Yağan (2019), Fitness merkezine giden katılımcıların eğitim durumu değişkeni ile öz güven düzeyi arasında anlamlı fark olduğunu belirtmiştir. Yalçın (2018), Yerebatan (2019), çalışmalarında katılımcıların eğitim durumu değişkeni ile öz güven düzeyi arasında anlamlı fark bulamamışlardır.

Bu çalışmada ön lisans ve lisans mezunu takım sporları hakemlerinin öz güven düzeyleri y. lisans-doktora mezunu takım sporları hakemlerine göre yüksek olması, ön lisans- lisans mezunu hakemlerin üst klasmanları hedefliyor olabileceklerinden, y. lisans-doktora mezunları takım sporları hakemlerinin öz güven düzeylerinin düşük olmasında da akademisyen olma hedeflerinin olabileceğinden kaynaklanıyor olabilir.

Takım sporları hakemlerinin iletişim becerileri ile yabancı dil bilme değişkenine göre; “İletişim Becerileri Ortalama” ile “İletişim İlkeleri ve Temel Beceriler”, “Kendini İfade Etme”, “Etkin Dinleme – Sözel Olmayan İletişim” ve “İletişim Kurmaya İsteklilik” alt boyutlarında yabancı dil bilen takım sporları hakemlerin lehine fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$; Tablo 8). Aksoy (2019), “Farklı Klasmanlarda Görev Yapan Futbol Hakemlerinin İletişim Becerileri Ve Öz güven Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” adlı çalışmasında futbol hakemlerinin iletişim becerileri ile yabancı dil bilme değişkeni arasında anlamlı fark bulunması bu çalışmayla örtüşmektedir. Takım sporları hakemlerinin yabancı bir dil bilmesi yabancı sporcularla kuracakları iletişimde başarılı olmaları doğal bir durum olarak düşünüldüğünde bu sonucun çıkması beklenen bir durumdur. Bu sonuca göre takım sporları hakemlerinin yabancı dil bilmesi iletişim becerilerini arttıran bir durumdur.

Takım sporları hakemlerinin öz güven düzeylerinin yabancı dil değişkenine göre; “Öz güven Ortalaması”, “İç Öz güven” ve “Dış Öz güven” alt boyutlarında yabancı dil bilen takım sporları hakemlerin lehine fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$; Tablo 9). Aksoy (2019), çalışmasında futbol hakemlerinin öz güven düzeyleri ile yabancı dil bilme değişkeni arasında yabancı dil bilen hakemlerin lehine anlamlı fark bulmuştur. Dinç (2017), futbol hakemlerinin klasmanlarına göre mesleki değerlendirmelerini yaptığı çalışmada yabancı dil bilen futbol hakemlerinin mesleki vizyonunun yabancı dil bilmeyen hakemlere göre daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Mesleki vizyonu yüksek olan hakemlerin geleceğe dönük hedefleri olan ve bu hedeflere ulaşmak için çabalayan hakemler olduğu düşünülürse öz güven düzeyinin de yüksek olacağı düşünülebilir. Dolayısıyla Dinç (2017), çalışmasında yabancı dil bilmek öz

güven düzeyini etkileyen bir değişken olduğu sonucu çıkartılabilir. Bu araştırma ile örtüşmeyen çalışma, Yerebatan (2019), farklı klasmanlardaki basketbol hakemlerinin öz güven düzeyi ile yabancı dil bilme değişkeni arasında anlamlı fark bulamamıştır. Sonuç olarak; üst liglerde yer alan yabancı oyuncuların çok olması yabancı dil bilen hakemlerin bu oyuncularla kurabilecekleri iletişim, öz güven düzeylerini de yükselteceği düşünüldüğünde bu sonucun çıkması olağan olarak düşünülebilir.

Takım sporları hakemlerinin klasman değişkeni ile iletişim becerileri boyutu ve tüm alt boyutları arasında fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$; Tablo 10). Klasman yükseldikçe iletişim becerileri düzeylerinin de yükseldiğini görmekteyiz. Literatüre baktığımızda bu çalışmayı destekleyen çalışmalar yer almaktadır. Özdayı ve ark. (2015), Aksoy (2019), çalışmalarında futbol hakemlerinin klasman değişkeni ile iletişim düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Kariyer arttıkça iletişim beceri düzeylerinin arttığını söyleyebiliriz. Bu durum klasman takım sporları hakemlerinin uluslararası seminer, toplantı ve üst düzey müsabakalar ile kendilerini daha çok geliştirme imkanları bulmaları iletişim beceri düzeylerini pozitif yönde etkilemiş olabilir.

Takım sporları hakemlerinin öz güven düzeyleri ile klasman durumu değişkenleri arasında ‘‘Öz güven Boyutu’nda’’, ‘‘İç Öz güven’’ ve ‘‘Dış Öz güven’’ alt boyutlarında fark anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$; Tablo 11). Öz güven boyutunda A klasman ve üstü takım sporları hakemlerinin puan ortalaması İl Hakem, Bölgesel, B klasman takım sporları hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. ‘‘İç Öz güven’’ alt boyutunda elde edilen ortalama değerlere bakıldığında C klasman, A klasman ve üstü takım sporları hakemlerinin puan ortalaması il takım sporları hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. ‘‘Dış Öz güven’’ alt boyutunda elde edilen ortalama değerlere bakıldığında; C klasman ve B klasman takım sporları hakemlerinin puan ortalaması İl hakemlerine göre, A klasman ve üstü takım sporları hakemlerinin puan ortalaması İl hakemi, Bölgesel ve B klasman takım sporları hakemlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Yerebatan (2019), basketbol hakemlerinin klasman değişkeni ile öz güven düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamaması bu çalışma ile çelişmektedir. Aksu (2016), Aksoy (2019), futbol hakemlerinin öz güven düzeyleri ile klasman değişkeni arasında fark anlamlı olduğu bu çalışmayla paralellik göstermektedir. Klasman değişkenine göre yüksek klasmandaki takım sporları hakemlerinin düşük klasmandaki takım sporları hakemlerine göre öz güvenlerinin yüksek olması tecrübe ile birlikte üst klasmanlara çıkmış olmanın verdiği durumun öz güven düzeylerini etkilemiş olabileceği şeklinde düşünülebilir.

Öz güven Düzeyi ve tüm alt boyutları ile İletişim Becerileri ve tüm alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bulgular sonucunda da görüldüğü gibi takım sporları hakemlerinin öz güven düzeyleri iletişim becerilerini olumlu yönde etkilemektedir. ($p<0,05$; Tablo 12). Bu çalışma ile örtüşen çalışmalar vardır. Bilgin (2011), ergenler üzerinde yaptığı çalışmada öz güven düzeyi yüksek olan ergenlerin etrafındaki insanlarla daha başarılı iletişim kurabileceğini belirtmiştir. Yılmaz Sarkın (2012), çalışmasında bireylerin öz güvenleri arttıkça iletişim kurma becerilerinin de arttığını belirtmiştir. Koç (2014), çalışmasında katılımcıların iletişim becerileri ile öz güven düzeyleri arasında çok yakın ilişki olduğunu belirtmiştir. Ünsal (2019), spor yapan lise öğrencilerinin spor yapmayan lise öğrencilerine göre öz güven düzeylerine bağlı olarak iletişim becerilerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Aksoy (2019), çalışmasında farklı klasmanlardaki futbol hakemlerin öz güven düzeyleri ile iletişim becerileri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu belirtmiştir. Bu çalışmada ve Literatürde de görüldüğü gibi pek çok araştırmada iletişim

becerileri ile öz güven düzeyleri arasında çok yakın ilişki vardır. Takım sporları hakemlerinin iletişim becerilerinin artmasında öz güven düzeylerinin önemli olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Takım sporları hakemlerinin farklı sosyo-demografik özelliklerine göre iletişim becerileri ve öz güven düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği ve iletişim becerileri ile öz güven düzeyleri arasında ilişki olup olmadığına bakılmak amacıyla yapılan bu çalışmanın sonucunda;

1. Evli olan takım sporları hakemlerin iletişim becerileri ve öz güven düzeylerinin yüksek olduğunu sonucuna varılmıştır.
 2. Yabancı dil bilmek takım sporları hakemlerinin iletişim becerilerini ve öz güven düzeylerini arttıran bir değişken olduğu görülmektedir.
 3. Klasman yükseldikçe iletişim becerileri ve öz güven düzeylerinin arttığı söylenebilir.
 4. Araştırma sonuçlarına göre takım sporları hakemlerinin iletişim becerilerinin ve öz güven düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Takım sporları hakemlerinin iletişim becerileri ile öz güven düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Takım sporları hakemlerinin doğru karar vermesinde ve kararları anlatabilmesinde öz güvene bağlı olarak iletişim becerilerinin önemli olduğu söylenebilir.
- Hakemlere klasman belirlemede yapılacak seminer ve sınavlarda öz güven düzeyleri ve iletişim becerilerinin de değerlendirilmesi yapılabilir.
 - Hakem yetiştirmekle görevli olan Merkez Hakem Kurulu tarafından iletişim becerileri ve öz güven düzeylerini arttırmaya yönelik seminerler-kurslar verilebilir.
 - Federasyonlar hakemleri yalnız adam olma pozisyonundan kurtarıcı önlemler alabilir.
 - Çok eleştiri alan hakemlerin alacakları psikolojik destek onların rahatlamasına ve öz güvenlerinin yerine gelmesinde faydalı olabilir.
 - Klasman takım sporları hakemlerine yabancı dil kursu imkanı sağlanabilir.
 - İllerdeki üst klasman hakemler, aday hakemlere tecrübe, bilgi ve becerilerini aktarıcı eğitimler verebilir.

**Bu Makale Doktora Tezinden Üretilmiştir.*

KAYNAKLAR

Abakay, U., Kuru E. (2011a). Profesyonel ve Amatör Futbolcuların Antrenörleri ile Olan İletişim Düzeyi Farklılıklarının Karşılaştırılması. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 13(1): 125-131.

Afyon, Y., Işıkdemir, E. (2013). Futbol antrenörlerinin iletişim becerileri, tükenmişlik düzeyleri ve yaşam tatminleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. International Journal of Human Sciences, (10)1: 1705-1716.

Aksoy, U. (2019). Farklı Klasmanlarda Görev Yapan Futbol Hakemlerinin İletişim Becerileri Ve Öz güven Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi (Aydın İli Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

Aksu, A. (2017). Farklı Klasmanlardaki Futbol Hakemlerinin Karar Verme Stilleri ve Öz Güven Düzeylerinin İncelenmesi Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Ateş, C., Yavuz, Y., Kadir, Y. (2018). ‘‘Profesyonel Basketbol Ve Voleybolcuların Antrenör İletişim Beceri Düzeyleri Algısı Ve Sporcuların Kaygı Düzeylerinin Araştırılması, Erciyes İletişim Dergisi, (5)3.

Başoğlu, S.,T. (2007). Sınav Kaygısı İle Öz Güven Arasındaki Erinlik Döneminde İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bilgin, O. (2012). Ergenlerde Öz Güven Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya,129.

Bozkuş, T. (2021). Investigation about self-esteem levels of athletes who have been educated in different sports branches according to some variables: A study on physically handicapped individuals. African Educational Research Journal, 9(1), 134-140.

Buğdaycı, S. (2018). Antrenörlerin İletişim Becerileri İle Öz Yeterliliklerinin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.

Burton, K., Platts, B. (2006). Building Self-Confidence for Dummies. Chichester, West Sussex: John Wiley and Sons.

Cei, A. (1994). ‘‘Hakemlik Psikolojisi’’, Çeviri: Ayşe Kin, H.Ü.S.B.T.Y.O. , Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, (1)1: 23.

Cüceloğlu, D. (2015). İnsan ve Davranışı: psikolojinin temel kavramları. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Diñç, A. (2017). Futbol Hakemlerinin Klasmanlarına Göre Mesleki Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi, İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 13: 125-150.

Dökmen, Ü. (2004). İletişim Çatışmaları ve Empati. Yirmi sekizinci basım. Sistem Yayıncılık, İstanbul, 43.

Durna, E. (1997). Türkiye’de Futbol ve Hakem, İstanbul, Yıldızlar Matbaacılık, 83-85-144.

Feltz, D.,L. (1998). Self-Confidence and Sports Performance, Exercise and Sport Sciences Reviews, 16: 423-57.

Gülüm, R. (2019). Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenlerinin İletişim Becerileri İle Mesleki Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi Kış Sporları Ve Spor Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı Beden Eğitimi Ve Spor Eğitimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Karaçam, A., Pulur, A. (2016). Basketbol Ve Futbol Hakemlerinin Mesleki Haz Düzeylerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 16(4).

Koç, H. (2004). Profesyonel Futbolcularda Durumluk Kaygı Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.

Korkut, F. (1996). İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışmaları. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2(7): 18–23.

Korkut, F. (2005). Yetişkinlere Yönelik İletişim Becerileri Eğitimi. İstanbul, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 28: 143-149.

Merey, B. (2010). Yetişkinlerde Öz Güven Duygusu ile Anksiyete Düzeyi Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması ve Kültürlerarası Bir Yaklaşım. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, İstanbul,184.

Oskay, Ü. (1993). XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri Kuramsal Bir Yaklaşım, Der Yayıncılık, İstanbul.

Özdayı, N., Uğurlu, F.,M. (2015). Futbol Hakemlerinin Duygusal Zekâ ve İletişim Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Uluslararası Spor, Egzersiz ve Antrenman Bilimi Dergisi, 1(1): 31-39.

Öz, N. (2018). ‘‘Beden Eğitimi Öğretmenlerinin İletişim Becerilerinin Liderlik Davranışlarına Olan Etkisinin İncelenmesi’’ Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Polat, A. (2011). Türkiye’de Görev Yapan Güreş Hakemlerinin Klasmana Göre Kaygı Durumlarının Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Söylemez, Ö., F. (2019). Türkiye’deki Hokey Hakemlerinin İletişim Beceri Düzeyleri İle Stresle Başa Çıkma Tarzları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ağrı

İbrahim Çeçen Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Ağrı.

Şahin, E. (2016). Sporcu ve Sporcu Olmayan Bedensel Engelli Bireylerin Öz Güven ve Sosyal İstenirlik Durumlarının Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Düzce, 86.

Tekeli, Ö. (2018). Elit Düzey Kadın Ve Erkek Voleybolcular İle Basketbolcuların İletişim Becerilerinin İncelenmesi, Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Tekeli, Ö. (2018). 'Elit Düzey Kadın Ve Erkek Voleybolcular İle Basketbolcuların İletişim Becerilerinin İncelenmesi, Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Tutuk, A., Al, D., Doğan, S. (2002). Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi. C. Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 6 (2): 36-41.

Ünsal, A. (2005). Tribün Cemaatinin Öfkesi. Ticarileşen Türkiye Futbolunda Şiddet, İletişim Yayınları, İstanbul.

Ünsal, G.H. (2019). Spor Yapan Ve Yapmayan Lise Öğrencilerinin Öz Güven, Öz-Yeterlik Ve İletişim Becerilerinin İncelenmesi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Vealey, R.,S. (2009). Sport Psychology. Handbook Of Sports Medicine And Science, Confidence İn Sport. (Edit: Brewer Bw), International Olympic Committee, Department Of Kinesiology And Health, Miami University, Oxford, Oh, Usa, Isbn: 978-1-405-17363-6, P. 43, 44.

Yağan, K. (2019). Fitness Merkezine Giden Bireylerin Sosyal Görünüş Kaygısı Ve Öz Güven Düzeylerinin İncelenmesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Ana Bilim Dalı, Beden Eğitimi Ve Spor Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Yalçın, İ. (2018). Profesyonel Futbolcularda Zihinde Canlandırma İle Öz Güven Arasındaki İlişkinin Araştırılması, Yayımlanmış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Eğitimi Anabilim Dalı, Sakarya.

Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S. (2004). Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yerebatan, Z. (2019). Basketbol Klasman Hakemlerinin Karar Verme Stilleri ve Öz Güven Düzeylerinin İncelenmesi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

Yılmaz, S.,S. (2012). Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin İletişim Becerileri Ve Öz Güven Düzeylerine Etkisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

The Investigation of Anxiety of Athletes to Catch the Novel Coronavirus (Covid-19)

Burcu GÜVENDİ¹, Burçak KESKİN², Gönül TEKKURŞUN DEMİR³, Yavuz ÖNTÜRK⁴

¹⁻²⁻⁴Yalova Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Yalova, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-6170-9107>

<https://orcid.org/0000-0003-4313-7720>

<https://orcid.org/0000-0001-5472-8652>

³Gazi Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye

<https://orcid.org/0000-0002-2451-5194>

Email: burcuguvendi@gmail.com, burcakka@hotmail.com, gonultekkursun@hotmail.com, yavuzonturk@hotmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 01.07.2021 - Kabul: 13.12.2021)

Abstract

The purpose of the present study was to examine the anxiety levels of athletes regarding being infected with the novel Coronavirus (Covid-19). A total of 211 athletes participated in the study, 92 of whom were engaged in individual sports and 119 of whom were engaged in team sports with a mean age of 25.24 ± 7.78 . The Anxiety Scale of Athletes of Catching the Novel Coronavirus Disease (Covid-19), which was developed by Tekkurşun Demir, G. et al. (2020) was used to collect the data in the study. According to the study findings, it was determined that athletes experienced the anxiety of being infected with the novel Coronavirus disease (Covid-19) in individual and socializing terms. Significant differences were detected in the sub-dimensions of the scale in terms of gender. In this respect, it was found that the individual and socializing anxiety of the female athletes was higher than the individual and socializing anxiety of the male athletes. It was also found that the individual and socializing anxiety levels of those with 10 years or more sports history were significantly higher than those who did sports for 5 years or more. In addition, the individual anxiety levels of the athletes who stayed with friends was found to be higher than those staying in student houses. No significant differences were detected in the sub-dimensions of the scale according to the branches and being national athletes. As a conclusion, it might be argued that athletes have high anxiety levels regarding being infected with the novel Covid-19, and as the sports years increased, the anxiety about being infected with Coronavirus also increased.

Keywords: Athletes, Novel coronavirus, Covid-19, Anxiety, Sport.

Introduction

The Covid-19 pandemic, which emerged in Wuhan, China at the end of 2019, which was caused by SARS-CoV-2 virus, and which spread rapidly to continents and countries, remains as a serious public health problem (WHO, 2020). The spectrum of the disease caused by Coronavirus in humans can vary from simple cold to severe acute respiratory syndrome. Basically, the disease is transmitted through droplets, taking hands to the mouth, nose or eye mucosa, and contacting the hands of other people after the droplets that diseased individuals spread to their surroundings by coughing, sneezing, and coming into contact with the hands of other people. The average incubation period, which is 5-6 days (2-14 days), has been observed to last up to 14 days in some cases. Respiratory symptoms like fever, cough and dyspnea are among the common symptoms. Pneumonia, severe acute respiratory infection, kidney failure and even death may develop in more serious cases (Ministry of Health, 2020).

It is observed that the anxiety level experienced during a pandemic is associated with perceived high mortality levels and high risk of being infected (Çırakoğlu, 2011). Anxiety is a discomforting feeling (Ikizler, 1994). Anxiety is the process of becoming emotional of the stimuli that will arise with the sense of fear, which is not connected to reality, and cannot be understood and explained. This condition causes stress, and weakens the immune system both physiologically and psychologically.

Anxious people cannot focus their attention because they constantly watch their own behaviors, are exhausted by conflicts, unable to sleep during nights, cannot rest because of fearful dreams even if they sleep, cannot focus their attention, show their true potential, and cannot succeed (Sahin, 2019). The transformation of Covid-19 into a pandemic has paralyzed the sports systems of the countries where the pandemic is experienced, both economically and psycho-socially. This pandemic, which removed the borders all over the world, not only suspended sports events, but also caused great damage to the sector due to cancellations and postponements (Türkmen and Özşarı, 2020). Due to Covid-19 outbreak, it is possible that athletes are unable to train, social distance measures are spread more, and the physical and psychological aspects of athletes are affected negatively, especially for performance athletes. One of the main factors in athletes' ability to successfully reach their potential under pressure and stress is their ability to control their own physiology (Bertollo et al., 2013). The key points of athletes are their ability to manage stress and anxiety. In cases of stress, talented athletes might also have problems from time to time, and may have trouble in exhibiting their true potentials (Davis and Sime, 2005). The effect of sports and psychological factors should not be ignored because it is not possible to achieve success without psychological skills like motivation, concentration and mental endurance (Sandweiss and Wolf, 1995). In this respect, Covid-19 can have permanent effects on human health, and can affect careers of athletes like in other people in the society. Athletes may live with the anxiety that, when they catch Covid-19, their performance will fall or their sporting life will end. Such a situation can also cause that athletes experience a sense of burnout. In this context, the purpose of the study was to examine the anxiety levels of athletes of catching the novel Coronavirus (Covid-19).

Method

Study Group

A total of 211 athletes with a mean age of 25.24 ± 7.78 , actively engaged in team and individual sports in 2020 participated in the study. A total of 92 of the participants did individual, and 119 did team sports. In addition, 107 of the athletes were female, 104 were male, 86 were national athletes, and 125 were not national athletes.

Data Collection

The Anxiety Scale of Athletes of Catching the Novel Coronavirus Disease (Covid-19) and personal information form were used as the data collection tools to collect the data in the study.

The Anxiety Scale of Athletes of Catching the Novel Coronavirus Disease (Covid-19):

The validity and reliability study of the scale was conducted by Tekkurşun Demir, Cicioğlu and İlhan (2020). The scale consists of two sub-dimensions as the individual anxiety and socializing anxiety. The individual anxiety factor consists of 11 items, the lowest score that can be received from the scale is 11, and the highest score is 55. The socializing anxiety factor consists of 5 items, the lowest score that can be received is 5, and the highest score is 25. The scale consisting of 16 items is in the Five-Point Likert type. In this context, the items of the scale are listed as “I do not agree at all”, “I disagree”, “I am undecided”, “I agree”, “I totally agree”; and were rated as 1, 2, 3, 4 and 5. The reverse items must be encoded as 5, 4, 3, 2 and 1. In the scale, only item 2 must be reverse-encoded because it contains a negative expression. As the state of anxiety increases, the state of being psychologically unhealthy increases. Although individual anxiety refers to the anxiety about socializing and avoidance from socializing environment when faced with a fearful situation, the socializing anxiety represents the emergence of feelings causing anxiety when faced with a fearful situation (Tekkurşun Demir, Cicioğlu and İlhan, 2020).

Data Analysis

The SPSS 20 Package Program was used in the analyses of the data obtained in the study. The Kolmogorov-Smirnov test was used to determine whether the study data showed normal distribution, the resulting p values were examined, and it was found that the scores fit normal distribution ($p > 0.05$). Descriptive statistics (frequency, arithmetic mean, standard deviation), T-test, One-Way Variance Analysis (ANOVA), and the Tukey Multiple Comparison Test were used in the study as the statistical methods in the evaluation of the data.

Findings

In this section, the findings obtained from the participants were subjected to various statistical analyzes.

Table 1. Average Scores of Athletes' Anxiety Scale to Catch New Type of Coronavirus (Covid-19)

Sub-dimensions	N	Min.	Max.	Mean \pm Sd.
Individual Anxiety	211	11,00	55,00	37,40 \pm 9,49
Anxiety of Socializing	211	5,00	25,00	18,88 \pm 4,12

According to the scale average scores in Table 1, it was determined that the athletes experienced the new type of coronavirus (covid-19) as an individual and social anxiety.

Table 2. The Scale of Anxiety of Athletes to Catch a New Type of Coronavirus (Covid-19) According to Gender

Sub-dimensions	Gender	n	Mean \pm Sd.	t	p
----------------	--------	---	----------------	---	---

Individual Anxiety	Female	107	40,39±8,17	4,877	,000
	Male	104	34,33±9,81		
Sub-Dimensions	Female	107	20,25±3,02	5,170	,000
	Male	104	17,48±4,61		

When Table 2 is analyzed, a significant difference was found in terms of gender in the sub-dimensions of the anxiety scale of athletes catching new type of coronavirus (covid-19) ($p < 0.05$). It was found that female athletes have individual anxiety (40.39 ± 8.17) and socialization anxiety (20.25 ± 3.02). This situation was found to be higher than male anxiety (34.33 ± 9.81) and socialization anxiety (17.48 ± 4.61).

Table 3. The Scale of Anxiety of Athletes to Catch a New Type of Coronavirus (Covid-19) According to Branch

Sub-dimensions	Banch	n	Mean ± Sd.	t	p
Individual Anxiety	Individual Sports	92	37,23±9,75	-,225	,822
	Team Sports	119	37,53±9,32		
Sub-Dimensions	Individual Sports	92	19,23±3,62	1,123	,263
	Team Sports	119	18,61±4,47		

In Table 3, there was no significant difference in the sub-dimensions of anxiety scale to catch new coronavirus (covid-19) according to the branches of the athletes ($p > 0.05$).

Table 4. The Scale of Anxiety of Nationality Athletes to Catch a New Type of Coronavirus (Covid-19)

Sub-Dimensions	Nationality	n	Mean ± Sd.	t	p
Individual Anxiety	Yes	86	38,50±8,44	1,436	,152
	No	125	36,65±10,11		
Sub-Dimensions	Yes	86	19,27±3,25	1,380	,223
	No	125	18,61±4,62		

In Table 4, there was no significant difference in the sub-dimensions of the anxiety scale to catch new coronavirus (covid-19) according to the nationality status of the athletes ($p > 0.05$).

Table 5. The Scale of Anxiety of Athletes to Catch a New Type of Coronavirus (Covid-19) According to Sports Year

Sub-Dimensions	Sports year	n	Mean ± Sd.	F	p	Tukey
Individual Anxiety	5-9	52	26,00±8,58	94,396	,000	1<2 1<3
	10-15	68	40,67±6,40			
	≥16	91	41,48±6,15			
Sub-Dimensions	5-9	52	14,80±4,64	49,812	,000	1<2 1<3
	10-15	68	20,50±3,05			
	≥16	91	20,01±2,76			

When Table 5 is examined, a significant difference was found in the sub-dimensions of the anxiety scale of the athletes to catch the new type of coronavirus (covid-19) ($p < 0.05$). Accordingly, the individual anxiety of those who do sports for 10-15 years (40.67 ± 6.40) and 16 years and above (41.48 ± 6.15) is among those who do sports between 5-9 years (26.00 ± 8.58). It was determined to be higher.

Table 6. The Scale of Anxiety of Athletes to Catch a New Type of Coronavirus (Covid-19) According to Place of Residence

Sub-Dimensions	Place of Residence	n	Mean ± Sd.	F	p	Tukey
Individual Anxiety	Next to parents	173	37,30±9,50	3,393	,035	2<3
	Alone	8	30,25±11,43			
	Next to friend	30	39,90±8,06			
sub-dimensions	Next to parents	173	18,86±4,32	,802	,450	
	Alone	8	17,37±3,54			
	Next to friend	30	19,43±2,86			

In Table 6, a significant difference was found in the individual anxiety sub-dimension of athletes' anxiety scale to catch new type of coronavirus (covid-19) ($p < 0.05$). There was no significant difference in socialization anxiety ($p > 0.05$). Accordingly, it was determined that the individual anxiety of the athletes staying with friends (39.90 ± 8.06) was higher than the athletes staying in the student house (30.25 ± 11.43).

Discussion and Conclusion

In this part, the anxiety levels of the athletes who constituted the sampling group about being infected with the novel Coronavirus (Covid-19) were examined in terms of gender, branch, being national athletes, sports years, and where they stayed were examined, and the findings were discussed and interpreted. In this context, new findings were obtained with the Anxiety Scale of Athletes of Catching the Novel Coronavirus Disease (Covid-19), which was developed by Tekkurşun Demir, G. et al. (2020) in the literature. Determining the anxiety levels of athletes of being infected with Covid-19 plays an important role in identifying the psycho-social status of athletes and in determining how their performances can be affected. As a result of the study in which the aggression levels of the students of the faculty of sports sciences who do physical activity during the Covid-19 process were examined by Şahinler, Ulukan and Ulukan (2020), it was seen that their general aggression levels were above the medium level.

According to the findings of the present study, it was concluded that the athletes experienced the anxiety of catching the novel Coronavirus (Covid-19) as an individual and socializing anxiety. In other words, it might be argued that athletes generally experience the anxiety of being infected with the novel Coronavirus (Covid-19). It is possible to consider that athletes do not enter crowds and refrain from training with the fear that the pandemia will limit their lives and they will be infected. No significant differences were detected in the sub-dimensions of the scale of athletes' anxiety of being infected with the novel Coronavirus (Covid-19) according to individual or team sports. However, it could be argued that the athletes involved in team sports were likely to be more anxious about being infected with Covid-19, considering the social group harmony they formed with their teammates in team sports. In other words, it might be argued that the differences in the branches of athletes were not effective on the anxiety of being infected with Coronavirus (Covid-19).

A significant difference was detected in the sub-dimension of the anxiety of being infected with the novel Coronavirus (Covid-19) of athletes according to gender ($p < 0.05$). In this respect, the individual and socializing anxiety levels of female athletes were higher than the individual and socializing anxiety levels of male athletes. The emotional characteristics, attitudes and behaviors of women are different from those of men. In this respect, it might be argued that female athletes experience more anxiety than males, like the uncertainty of the recovery time or the negative effects of the virus on performance. When the studies conducted on other pandemics that have occurred so far were examined, Leung et al. (2005) reported that women were at risk in terms of anxiety levels during pandemics. As a result of the literature review, Çırakoğlu (2011) concluded that the public anxiety increased during outbreaks, the prevention and avoidance behaviors increased together with increasing anxiety levels, and women's anxiety and avoidance levels were higher than men's in the face

of the responses during pandemics. Akan et al. (2010) reported that women perceived the risk of being infected with H1N1 at a high level together with high anxiety levels. According to the findings regarding the athletes' being national, no significant differences were detected in the sub-dimensions of the scale regarding the anxiety of being infected. In this respect, it can be argued that the anxiety levels between national athletes and non-national athletes regarding being infected with Covid-19 were close to each other. As a result of the study conducted by Batu and Aydın (2020), it has been determined that female athletes experience more individual anxiety and when the general total is considered, their anxiety about catching the novel coronavirus is higher.

In this study, it was also found that the anxiety levels regarding being infected with Coronavirus (Covid-19) was significantly lower in younger athletes than in older athletes. As experience in sports increases and as the athlete becomes professional, sports are considered as a source of financial income besides having healthy living habits. In this respect, it is possible to argue that especially professional athletes at certain stages, who make transfers at high wages, have increased levels of anxiety of being infected with Coronavirus (Covid-19) because they know that when the virus enters the body it causes many negative effects on people like losing jobs or the loss of performance because of the time the athletes spend away from sports. As a result of the study conducted by Batu and Aydın (2020), it has been determined that the individual anxiety and socialization anxieties and general anxiety states of the athletes in the 19-25 age range are higher than the athletes in the other age range.

As a conclusion, it was found that athletes have the anxiety of being infected with the novel Covid-19, and as the sports year increased, the anxiety of being infected with coronavirus increased. It was determined that the anxiety levels of female athletes were higher in particular. It is known that sports and physical activity have useful effects on mental health in addition to the positive effects on physical health. However, when the results of the present study are considered, athletes should be given trainings on coping strategies regarding anxiety to deal with the problems accompanied by anxiety that arise in social lives outside games and training.

REFERANCE

- Akan, H., Gurol, I., Ozdatlı, S., Yilmaz, G., Vitrinel, A., & Hayran, O. (2010). Knowledge and attitudes of university students toward pandemic influenza: A cross-sectional study from Turkey. *BMC Public Health*, 10, 413-420.
- Batu, B., & Aydın, A. D. (2020). Yüzme Sporcularının Yeni Tip Korona Virüse (Covid-19) Yakalanma Kaygısının İncelenmesi. *Uluslararası Hakemli Akademik Spor Sağlık ve Tıp Bilimleri Dergisi*, 36, 12-31. Doi: 10.17363/SSTB.2020.36.4
- Bertollo, M., Bortoli, L., Gramaccioni, G., Hanin, Y., Comani, S., & Robazza, C. (2013). Behavioural and psychophysiological correlates of athletic performance: a test of the multi-action plan model. *Applied Psychophysiology Biofeedback*, 38(2), 91-99.
- Çırakoğlu, O. C. (2011). Domuz Gribi (H1N1) Salgınıyla İlişkili Algıların, Kaygı ve Kaçınma Düzeyi Değişkenleri Bağlamında İncelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67).
- Davis, P. A., & Sime, W. E. (2005). Toward a psychophysiology of performance: Sport psychology principles dealing with anxiety. *International Journal of Stress Management*, 12(4), 363-378.
- İkizler, C. (1994) Sporda Başarının Psikolojisi, İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Sandweiss, J.H., Wolf, S.L. (1995). Biofeedback and sport science. New York: Springer US.
- Singer, R. N. (1975) Motor Learning and Human Performance, Second Ed, M. Million New York; Pub. Co.
- Şahin, M. (2019). Korku, Kaygı ve Kaygı (Anksiyete) Bozuklukları. *Eurasian Journal of Researches in Social and Economics (EJRSE)*, Cilt 6 Sayı 10, 117-135.
- Şahinler, Y., Ulukan, M., & Ulukan, H. (2020). Covid-19 Sürecinde Fiziksel Aktivite Yapan Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 171-184.
- T.C. Sağlık Bakanlığı, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. Covid-19 (Sars-Cov-2 Enfeksiyonu) Rehberi. (14. Nisan. 2020), https://covid19bilgi.saglik.gov.tr/depo/rehberler/COVID-19_Rehberi.pdf
- Tekkurşun Demir, G., Cicioğlu, H. İ., & İlhan, E. L. (2020). Sporcuların Yeni Tip Koronavirüse (Covid-19) Yakalanma Kaygısı Ölçeği (SYTKYKÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Journal of Human Sciences*, 17(2), 458-468. doi:10.14687/jhs.v17i2.5988
- Türkmen, M. & Özsarı, A. (2020). Covid-19 Salgını ve Spor Sektörüne Etkileri . *International Journal of Sport Culture and Science*, 8(2) , 55-67.
- Leung, G. M., Ho, L. M., Chan, S. K., Ho, S. Y., Bacon-Shone, J., Choy, R. Y., Hedley, A. J., Lam, T. H., & Fielding, R. (2005). Longitudinal assessment of community psychobehavioral responses during and after the 2003 outbreak of severe acute respiratory syndrome in Hong Kong. *Clinical Infectious Diseases*, 40, 1713-1720.
- WHO. (2020). Coronavirus, <https://www.who.int/health-topics/coronavirus>

TOPLUMUN ULUSLARARASI SPOR ORGANİZASYONLARINA BAKIŞ AÇISININ İNCELENMESİ

Erdem AYYILDIZ

Namık Kemal Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi

<https://orcid.org/0000-0002-0805-1529>

Email: eayildiz@nku.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 01.10.2021 - Kabul: 14.12.2021)

Öz

Uluslararası spor organizasyonları toplumları kaynaştıran, kültürler arası bağ kuran önemli bir etkinliktir. Özellikle bu organizasyonları düzenleyen ülkeler ekonomik, tanınabilirlik, prestij sosyal ve alt yapı imkanları gibi birçok fayda elde etmeye çalışır. Bunun yanı sıra, kendi halkının spor kültürünü geliştirmesinde önemli katkı sağlar. Birçok uluslararası spor kuruluşları ülkelere spor organizasyonlarının verilme sürecinde o toplumun spora bakış açısını ve spor kültürünü göz önünde bulundurur. Bu yüzden bu çalışmanın amacı, olimpiyat oyunlarına ev sahipliği yapmaya aday ve uluslararası birçok spor organizasyonu düzenlemiş İstanbul şehrinde yaşayan bireylerin uluslararası spor organizasyonlarına yönelik tutumunun incelenmesi amaçlanmaktadır. Cinsiyet, yaş, eğitim durumu, refah düzeyi ve spor haberlerini takip etme durumundan oluşmaktadır. İkinci bölümde ise, Aktaş ve Kan (2018)'in geliştirdiği uluslararası spor organizasyonlarına yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Ölçme aracı olumlu duygu boyutu, olumsuz duygu boyutu, davranışsal boyut olmak üzere 3 boyut ve 5'li likert tipinden oluşmaktadır. İstatistikler SPSS programıyla yapılmış ve yapılan tüm değerlendirmelerde istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Çalışmanın sonucu olarak, uluslararası spor organizasyonlarına bakış açısına yönelik tutumda olumlu boyut ve davranışsal boyutta yaş, eğitim durumu ve spor haberlerini takip etme durumunda anlamlı farklılık olduğu görülürken, cinsiyet ve refah düzeyinde tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Spor Organizasyonları, Spor Yönetimi, Uluslararası Spor.

EXAMINATION OF SOCIETY'S PERSPECTIVE ON INTERNATIONAL SPORT ORGANIZATIONS

Abstract

International sports organizations are an important event that brings societies together and establishes intercultural bonds. In particular, the countries that medorganize these organizations try to gain many benefits such as economic, recognizability, prestige, social and infrastructure opportunities. In addition, it makes an important contribution to the development of sports culture of its own people. Many international sports organizations consider the sports perspective and sports culture of that society in the process of giving sports organizations to countries. Therefore, the aim of this study is to examine the attitudes of individuals living in Istanbul, which is a candidate to host the Olympic Games and has organized many international sports organizations, towards international sports organizations. It consists of gender, age, educational status, welfare level and following sports news. In the second part, the attitude scale towards international sports organizations developed by Aktaş and Kan (2018) was used. The measurement tool consists of 3 dimensions, including positive emotion, negative emotion, and behavioral dimensions, and a 5-point Likert type. Statistics were made with SPSS program and statistical significance level was accepted as $p<0.05$ in all evaluations. As a result of the study, it has been determined that there is a significant difference in the attitude towards international sports organizations in terms of age, educational status and following sports news in the positive dimension and behavioral dimension, while there is a significant difference in all sub-dimensions in gender and welfare level.

Keywords: Sports Organizations, Sports Management, International Sports.

Giriş

Sporun sosyal, kültürel, sağlık, fizyolojik ve psikolojik açılardan toplumları etkilemesinin yanında ekonomik ve ticari açıdan bakıldığında da tek başına ayrı bir endüstri olarak değerlendirildiği görülmektedir. Piyasaya yeni çıkan ürünlerin tanıtımında, rakamlarda, moda defilelerinde tanınmış sporcular kullanılarak algıda seçicilik oluşturulmaya çalışılmaktadır (Özgür, 2018; Yiğit, 2018). Spor özellikle son yıllarda, insan hayatını daha yüksek yaşam kalitesine ulaştırma, sağlıklı, zinde ve düzenli bir şekilde yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan bir unsurdur. Kültürel etkinlikler ile beraber spor etkinliklerinin de insanları gündelik yaşama psikolojik olarak adapte ettiği düşüncesi günümüzde benimsenmektedir. Spor, toplumların refah seviyesi düzeyine bağlı olarak yaygınlık kazanmaktadır (Ekmekçi ve ark., 2013).

Spor organizasyonlarının haberleri kamusal söylemi hem olumlu hem de olumsuz şekillendirebilirler (Walzel ve Robertson, 2017). Sporun sadece kendi iç yapısında değil, aynı zamanda medya tarafında desteklenmesi gerekmektedir. Bu sayede, uluslararası spor organizasyonları hem kültürler arası kaynaşmada hem de ulus-devlet anlayışının pekişmesinde fayda sağlanabilir. Spor genellikle ulusal kimliğin inşası için bir araç olarak görülür. Uluslararası yarışmalarda ulusu temsil eden sporcuların başarısının, tüm ulus üzerinde birleştirici, ulusal itibarını artırıcı, vatandaş bağlılığını artıran ve ulusal gurur yaratan bir etkiye sahip etkileri bulunmaktadır (Houlihan, 1997; Mutz ve Gerke, 2017; Özgür, 2019).

Ev sahibi bir şehirde veya ülkede bir uluslararası bir spor organizasyonunun mirası, gelişmiş kentsel altyapı, ulusal ve uluslararası turizm profili gibi sportif olmayan faydaların yanı sıra iyileştirilmiş spor tesisleri, güçlendirilmiş spor organizasyonları gibi sportif faydaları bulunmaktadır (Jeong ve ark., 2020; Veal ve ark., 2012). Spor organizasyonları hayatta kalmak için organizasyonel değişime katılarak kendi çevrelerindeki ekonomik, sosyokültürel, jeopolitik ve teknolojik değişikliklerle başa çıkmak zorundadır (Amis ve Aïssaoui, 2013 ; Woiceshyn ve ark., 2020; Burnes, 2017).

Bunun yanı sıra, spor organizasyonlarına mega spor ekonomileride (sponsorluklar, yayın gelirleri vb.) organizasyonu düzenleyen ülkeye destekleri bulunmaktadır. Ancak Olimpiyat Oyunları gibi büyük spor organizasyonları maliyetlerinin yüksekliğinden dolayı, gelişmekte olan ülkeler yeterli başarıya ulaşamamış olabilir. Örneğin, 2016 Rio Olimpiyatlarında ev sahibi ülkenin kıt kaynaklara ve mali kapasiteye sahip bir ülkedir. Bu yüzden stadyum çevrelerindeki terör saldırılarına yönelik alınan önlemler yoğun olmasına rağmen, çetelerin ve uyuşturucu sorunlarının önlenmesine yeteri kadar destek sağlayamamıştır (Dichter, 2017; Sroka, 2021; Zimbalist 2017). Günümüzde Olimpiyat Oyunları gibi büyük spor organizasyonlarının önemli bir problemide sağlık sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle covid-19 salgını nedeniyle ev sahibi ülkenin üzerinde önemli bir sorumluluk bulunmaktadır (Mann ve ark., 2020).

Büyük spor organizasyonlarının yanı sıra, izleyici sayısı veya üretilen toplam iş miktarı gibi çeşitli parametreler doğrultusunda küçük ölçekli uluslararası spor etkinlikleride bulunmaktadır (Gratton ve ark., 2000; Wilson, 2006). Dünya Gençler Alp Disiplini Şampiyonası 50'den fazla ülkenin katılımıyla küçük ölçekli uluslararası bir spor

organizasyonu olarak kabul edilebilir. Bu tür organizasyonlar, büyük spor organizasyonlarına adaylık öncesinde ülkeler için önemli bir tecrübe olabilir (Bazzanella ve ark., 2019).

Uluslararası spor organizasyonlarının düzenlenmesinde, ülkelerin prestiji açısından önemli bir rol oynamaktadır. Organizasyonu düzenleyen ev sahibi ülkenin kendisini dünyaya daha iyi tanıtmaya durumunda dünyada olumlu bir izlenim bırakmasına sebep olabilecektir. Uluslararası spor organizasyonlarını düzenlemenin yanı sıra organizasyonlarda elde edilecek başarılar sayesinde hem dünyada güçlü bir ülke izlenimi bırakılabilir hemde ulusal anlamda birlik ve beraberliği milli duygularla pekiştirmek için önemli bir araç olarak kullanılabilir. Tüm bu unsurların sağlanabilmesi için ülke içerisindeki spor kültürü çok önemlidir. Çünkü Olimpiyatlar, FIFA Dünya Kupası gibi mega spor organizasyonlarının düzenlenmesinde ev sahibi ülkenin maddi olanaklarının yanında toplumun spor organizasyonlarına bakış açısının, spor kültürünün düzeyinde bakılmaktadır. Aynı zamanda uluslararası spor organizasyonlarda başarının elde edilmesi yine sporun kitlelere yaygınlaştırılarak spor kültürü edinilmesinden geçer.

Materyal ve Metod

Araştırma Modeli

Araştırma da nicel yöntem kullanılmıştır. Amaç doğrultusunda genel tarama desenlerinden biri olan betimsel tarama modeliyle yapılmıştır (Karasar, 2016). Verilerin toplanma sürecinde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Evren-Örneklem (Araştırma Grubu)

Bu çalışmanın araştırma grubunu İstanbul ilindeki 428 kişi oluşturmaktadır. Balcı (2018) ' e göre 25 milyona kadar olan evrende 384 örneklem sayısı yeterli olmaktadır. Çalışmanın amacı ilindeki 18 yaş üstü ve en az lise mezunu katılımcıların tutumlarının incelenmesidir.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişisel bilgi formudur. Bu bölümde cinsiyet, yaş, eğitim durumu, refah düzeyi ve spor haberlerini takip etme durumu bilgilerinden oluşmaktadır.

İkinci bölümde Aktaş ve Kan (2018) yılında geliştirdiği 20 soru, 3 boyut ve 5'li likert (1.Kesinlikle katılmıyorum, 2.Katılmıyorum, 3.Kararsızım, 4.Katılıyorum, 5.Kesinlikle katılıyorum) tipindedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20 iken en yüksek puan 100'dür. Ölçekteki 6, 7, 10, 12, 15, 17 maddeler olumsuz maddeler olup, ters puanlanma şeklinde hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmış. Veriler homojen dağıldığı için ikili gruplar için independent t testi, , üç ve üzeri gruplar için anova testi SPSS programıyla

yapılmıştır. Ayrıca anova testinde anlamlı farklılık çıkması durumunda, post-hoc (Tukey) testi uygulanmıştır. Veri toplama sürecinde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Bulgular

Araştırma bulgularında örneklem grubunun homojenliğini kontrol etmek için basıklık çarpıklık sonuçlarına bakılmıştır. Bu sonuçlar uluslararası spor organizasyonlarına yönelik tutum ölçeği ve alt boyutlarında -2+2 aralığında olduğu için verilerimiz homojen dağılıma sahip olduğu sonucu çıkmıştır.

Tablo 1 - Cronbach Alpha güvenirlik analizi

Ölçek	Cronbach Alpha
Olumlu Duygu Boyutu	,85
Olumsuz Duygu Boyutu	,80
Davranışsal Boyut	,88
Uluslararası Spor Organizasyonlarına Yönelik Tutum Ölçeği	,95

Ölçeğin güvenirlik seviyesini öğrenmek için Cronbach Alpha Güvenirlik testinden yararlanılmıştır(Tablo1). Ölçeğin geneli için Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,95 iken, alt boyutları için bu değer sırasıyla “Olumlu Duygu Boyutu” için .85, “Olumsuz Duygu Boyutu” için .80 ve “Davranışsal Boyutu” için .88 olarak hesaplanmıştır. Cronbach Alpha Güvenirlik testine göre 0,80 ve 1,00 aralığındaki analiz sonuçları yüksek güvenirlik olarak kabul edilmektedir. Ölçeğimizin genel güvenirlik kat sayısı .95 olduğu için kullanılan ölçeğin yüksek güvenirlik içerdiğini söyleyebiliriz.

Tablo 2 - Örneklem grubunun kişisel bilgi formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplara göre dağılımı

Değişken	Grup	f	%	Toplam
Cinsiyet	Erkek	191	(44.6)	428
	Kadın	237	(55.4)	
Yaş	18-24 yaş	75	(17.5)	428
	25-31 yaş	191	(44.6)	
	32-38 yaş	125	(29.2)	

	39 yaş ve üzeri	37 (8.6)	
Eğitim Durumu	Lise	145 (33.9)	432
	Ön Lisans	34 (7.9)	
	Lisans	203 (47.4)	
	Lisansüstü	46 (10.7)	
Refah Düzeyi	Yüksek	116 (27.1)	
	Orta	266 (62.1)	
	Düşük	46 (10.7)	
Spor Haberlerini Takip Etme Durumu	Sıklıkla	220 (51.4)	
	Ara sıra	116 (27.1)	
	Hiç	92 (21.5)	

Örneklem grubunun kişisel bilgi formunda yer alan sorulara verdikleri cevaplara göre dağılımı Tablo 2'deki gibidir. Kişisel bilgi formundaki değişkenler; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, refah ve spor haberlerini takip etme durumundan oluşmaktadır. Katılımcıların 191'i (%44.6) erkek, 237'si (55.4) kadın katılımcıdır.

Tablo 3 – Katılımcıların cinsiyet durumuna göre independent t- testi analizi

Ölçek	Çocukların Sporla İlgilenme Durumu	N	\bar{x}	SS	P
Olumlu Duygu Boyutu	Erkek	191	3,24	.87	.014
	Kadın	237	3,40	.46	
Olumsuz Duygu Boyutu	Erkek	191	3.81	.74	.003
	Kadın	237	3.62	.55	
Davranışsal Boyut	Erkek	191	3.78	.67	.002
	Kadın	237	3.56	.79	

p<0,05

Katılımcıların uluslararası spor organizasyonlarına yönelik tutumu ölçme aracı alt boyutların cinsiyet değişkeni sorusuna göre yapılan t testi analizi Tablo 3'te gösterilmiştir. Tablodaki sonuçlara göre uluslararası spor organizasyonlarına yönelik tutum ölçeği alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Olumlu duygu alt boyutunda kadınların lehine anlamlı farklılık bulunurken, olumsuz duygu ve davranışsal alt boyutunda erkeklerin anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$).

Tablo 4 – Katılımcıların yaş durumuna göre anova analizi

Değişken	Grup	N	\bar{x}	ANOVA	
				p	Tukey
Olumlu Duygu Boyutu	18-24 yaş (1)	75	4.16	,000	1>2>4>3
	25-31 yaş (2)	191	3.46		
	32-38 yaş (3)	125	2.64		
	39 yaş ve üzeri (4)	37	3.26		
Olumsuz Duygu Boyutu	18-24 yaş (1)	75	2.66	,246	-
	25-31 yaş (2)	191	2.63		
	32-38 yaş (3)	125	2.62		
	39 yaş ve üzeri(4)	37	2.62		
Davranışsal Boyut	18-24 yaş (1)	75	4.42	,000	1>2>4>3
	25-31 yaş (2)	191	3.97		
	32-38 yaş (3)	125	2.74		
	39 yaş ve üzeri(4)	37	3.59		

$p < 0.05$

Tablo 4 incelendiğinde; olumlu duygu boyutu ve davranışsal boyutta anlamlı farklılık olduğu görülürken, olumsuz duygu boyutunda anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında olumlu duygu boyutu ve davranışsal boyutunda 18-24 yaş arasındaki katılımcıların 25 yaş ve üzerine; 25-31 yaş üzerindeki katılımcıların 32 yaş ve üzerindeki katılımcılara; 39 yaş ve üzerindeki katılımcıların ise, 32-38 yaş aralığındaki katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5 – Katılımcıların eğitim durumu değişkenine göre anova analizi

Değişken	Grup	N	\bar{x}	ANOVA	
				p	Tukey
Olumlu Duygu Boyutu	Lise (1)	75	4.02	,000	1>3>2>4
	Ön lisans (2)	191	3.14		
	Lisans (3)	125	3.35		
	Lisansüstü (4)	37	2.00		
Olumsuz Duygu Boyutu	Lise (1)	75	2.12	,450	-
	Ön lisans (2)	191	2.14		
	Lisans (3)	125	2.15		
	Lisansüstü (4)	37	2.12		
Davranışsal Boyut	Lise (1)	75	4.42	,000	

Ön lisans (2)	191	3.37	1>3>2>4
Lisans (3)	125	3.55	
Lisansüstü (4)	37	2.82	

p<0.05

Tablo 5 incelendiğinde; olumlu duygu boyutu ve davranışsal boyutta anlamlı farklılık olduğu görülürken, olumsuz duygu boyutunda anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında olumlu duygu boyutu ve davranışsal boyutunda lise mezunu katılımcıların önlisans, lisans ve lisansüstü katılımcılara; lisans mezunlarının ön lisans ve lisansüstü katılımcılara; ön lisans mezunu katılımcıların ise, lisansüstü katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6 – Katılımcıların refah değişkeni durumuna göre anova analizi

Değişken	Grup	N	\bar{x}	ANOVA	
				p	Tukey
Olumlu Duygu Boyutu	Yüksek (1)	116	3.69	.000	1>2>3
	Orta (2)	266	3.31		
	Düşük (3)	46	2.50		
Olumsuz Duygu Boyutu	Yüksek (1)	116	2.84	.000	3>2>1
	Orta (2)	266	3.08		
	Düşük (3)	46	3.13		
Davranışsal Boyut	Yüksek (1)	116	4.03	.000	1>2>3
	Orta (2)	266	3.76		
	Düşük (3)	46	2.13		

p<0.05

Tablo 6 incelendiğinde; olumlu duygu boyutu, olumsuz duygu boyutu ve davranışsal boyutta anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında olumlu duygu boyutu ve davranışsal boyutunda refah düzeyi yüksek olan katılımcıların orta ve düşük olan katılımcılara; refah düzeyi orta katılımcıların düşük olan katılımcılara anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Olumsuz duygu boyutunda ise, refah düzeyi düşük olanların refah düzeyi orta ve yüksek olanlara; refah düzeyi orta olanların ise refah düzeyi yüksek olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7 – Katılımcıların spor haberlerini takip etme durumu değişkeni durumuna göre anova analizi

Değişken	Grup	N	\bar{x}	ANOVA	
				p	Tukey
Olumlu Duygu Boyutu	Sıklıkla (1)	220	3.83	.000	1>2>3
	Ara sıra (2)	116	3.23		
	Hiç (3)	92	2.25		
Olumsuz Duygu Boyutu	Sıklıkla (1)	220	2.10	.357	-
	Ara sıra (2)	116	2.14		

	Hiç (3)	92	2.14		
	Sıklıkla (1)	220	4.18		
	Ara sıra (2)	116	3.65		1>2>3
Davranışsal Boyut	Hiç (3)	92	2.42	.000	

p<0.05

Tablo 7 incelendiğinde; olumlu duygu boyutu ve davranışsal boyutta anlamlı farklılık olduğu görülürken, olumsuz duygu alt boyutunda anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında olumlu duygu boyutu ve davranışsal boyutunda spor haberlerini takip etme durumu sıklıkla olan katılımcıların ara sıra ve hiç olan katılımcılara; spor haberlerini takip etme durumu ara sıra olan katılımcıların hiç olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuçlar

Toplumun uluslararası spor organizasyonlarına olan bakış açısına bakıldığında cinsiyet, eğitim durumu, yaş, refah düzeyi ve spor haberlerini takip etme durumunun önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar incelendiğinde, cinsiyet değişkeninde olumlu duygu boyutunda kadınların lehine bir sonuç çıkarken; olumsuz duygu ve davranışsal duygu alt boyutlarında erkeklerin lehine bir sonuç olduğu görülmektedir. Bu durum kadınların spor organizasyonlarına ilgisinin daha olumlu erkeklerin ise daha olumsuz bir tutum sergilediği sonucuna göstermektedir. Ayrıca, uluslararası spor organizasyonlarına katılım, destekleme ve bilgi edinme gibi soruları içerisinde bulunduran davranışsal boyutta erkeklerin lehine bir sonuç çıkması, erkeklerin uluslararası spor organizasyonlara yönelik daha girişimci ve destekleyici hareket ettiği söylenebilir.

Spor medyasının da özellikle genç kuşaklar tarafından yoğun bir şekilde izlendiği bilinmektedir. Bu noktadan bakıldığında çocukların zihinlerine, özü dostluk ve barış olan sporun olumsuz kavramlarla yerleşmemesi için spor medyasına önemli sorumluluk düşmektedir (Özsoy ve Yıldız, 2013). Uluslararası spor organizasyonlarının tanınırlılığının artmasında medyanın rolü çok yüksektir (Naraine, 2019). Çalışmamızda katılımcıların yaş değişkeni incelendiğinde önemli farklılıklar olduğu ve özellikle 18-24 yaş aralığındaki katılımcıların diğer katılımcılara göre olumlu duygu ($x=4.16$) ve davranışsal boyutunda ($x=4.42$) anlamlı düzeyde yüksek bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Bu durum spor organizasyonlarına olan tutumun gençler arasında daha olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Ancak Varol ve ark. (2017) yapmış olduğu çalışmada yaş değişkeninin spora yönelik tutumunda anlamlı bir etkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durum örneklem grubundaki farklılıklardan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Eğitim durumu değişkeni incelendiğinde, olumlu duygu boyutu ve davranışsal boyutta anlamlı farklılık olduğu görülürken, olumsuz duygu boyutunda anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Sonuçlara bakıldığında olumlu duygu boyutu ve davranışsal boyutunda lise mezunu katılımcıların önlisans, lisans ve lisansüstü katılımcılara; lisans mezunlarının ön

lisans ve lisansüstü katılımcılara; ön lisans mezunu katılımcıların ise, lisansüstü katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir ($p<0.05$). Sonuçlara bakıldığında en düşük etkiye sahip olan katılımcıların lisansüstü mezunu ($x=2.00$) olduğu, en yüksek ise lise mezunu ($x=4.02$) olmasının sebebi, lise mezunu bireylerin çoğunluğunun genç yaşta olduğu ve spor organizasyonlarının olumlu etkilerinin (farkındalıklarının) genç bireyler arasında daha etkin olduğu düşünülmektedir.

Refah düzeyi değişkeni incelendiğinde, refah düzeyi yüksek olan katılımcıların orta ve düşük olan katılımcılara; refah düzeyi orta katılımcıların düşük olan katılımcılara göre olumlu duygu ve davranışsal alt boyutunda anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Olumsuz duygu boyutunda ise, refah düzeyi düşük olanların refah düzeyi orta ve yüksek olanlara; refah düzeyi orta olanların ise refah düzeyi yüksek olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara bakılarak, refah düzeyi, bireylerin spor imkanlarına ulaşabilmesi için önemli bir etken olabilir. Birey geçimini yeterli düzeyde sağlayabilecek imkanlara ulaştıkça (fiziksel ihtiyaçlar ve güvenlik ihtiyacı gibi) spor organizasyonları gibi sosyal ihtiyaçlarına belirli bir düzeyde vakit ayırarak olumlu duygular besleyebilir. Ayyıldız ve ark., (2019) yapmış oldukları çalışmada spor ortamlarında refah düzeyi yüksek olan bireylerin yaşam kalitesinde yüksek olduğu sonucuyla paralellik göstermektedir.

Spor haberleri özellikle sosyal medya mecralarından hızlı bir şekilde yayılması ve taraftarları harekete geçirmesi açısından önemli bir araçtır (Özsoy ve Yıldız, 2013). Çalışmamızda, spor haberlerini takip etme durumu arttıkça, spor organizasyonlarına olumlu ve davranışsal boyutun arttığı görülmektedir. Özellikle sosyal medya ve TV gibi yayın organlarının spor haberlerine ulaşımı kolaylaştırması, spor haberlerine olan ilgi düzeyi kadar olumlu bakış açısı yaratmaktadır. Bu durumda spor haberlerinde, uluslararası spor organizasyonlarına yönelik yapılan yayınların olumlu bir görüş ortaya koyduğunu göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Aktaş, İ., Kan, A. (2018). Uluslararası Spor Organizasyonlarına Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması. *Journal of Human Sciences*, 15(4), 1817-1827.
- Amis, J., Aïssaoui, R. (2013). Readiness for Change: An Institutional Perspective. *Journal of Change Management*, 13(1), 69–95.
- Ayyıldız E, Sunay H, Köse B, Atli A. (2019) Investigation of The Life Quality of Women in Ankara According to Their Participation in Physical Activity. *Acta Medica Mediterranea*. 3427.10.
- Bazzanella, F., Peters, M., Schnitzer, M. (2019). The Perceptions of Stakeholders in Small-Scale Sporting Events. *In Journal of Convention & Event Tourism* (Vol. 20, No. 4, pp. 261-286). Routledge.
- Dichter, H. L. (2017). Hosting International Sporting Events. *In Routledge Handbook of International Sport Business* (pp. 54-64). Routledge.
- Ekmekçi, A., Ekmekçi, R., İrmış, A. (2013). Küreselleşme ve Spor Endüstrisi. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(1), 91-117.
- Gratton, C., Dobson, N., Shibli, S. (2000). The Economic Importance of Major Sports Events: A case-Study of Six Events. *Managing Leisure*, 5(1), 17–28.
- Houlihan, B. (1997). Sport, National Identity and Public Policy. *Nations and Nationalism*, 3, 113–137.
- Jeong, Y., Yu, A., Kim, S. K. (2020). The Antecedents of Tourists' Behavioral Intentions at Sporting Events: The case of South Korea. *Sustainability*, 12(1), 333.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*,(31. Basım) Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Mann, R. H., Clift, B. C., Boykoff, J., Bekker, S. (2020). Athletes As Community; Athletes in Community: Covid-19, sporting mega-events and athlete health protection.
- Mutz, M., Gerke, M. (2018). Major sporting events and national identification: the moderating effect of emotional involvement and the role of the media. *Communication & Sport*, 6(5), 605-626.
- Naraine, M. L. (2019). Follower Segments within and Across The Social Media Networks of Major Professional Sport Organizations. *Sport Marketing Quarterly*, 28(4), 222-233.
- Özgür, U., (2018). *Spor Gazetelerinde Dil: Stad ve Fanatik Gazeteleri Örneği*. Gece Kitaplığı.
- Özgür, U. (2019). Spor Gazetelerinde Dil Kullanımı: Stad ve Fanatik de Kullanılan Savaş Metaforları. *Journal of History School (JOHS)* Haziran 2019,12, Sayı XL, ss.560-576.

Özsoy, S., YILDIZ, K. (2013). Türkiye'deki Spor Basınında Nefret Söylemi. *International Journal of Social Science Research*, 2(2), 46-60.

Sroka, R. (2021). International Sporting Mega-Events and Conditionality. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 1-17.

Varol, R., Varol, S., Türkmen, M. (2017). Bartın Üniversitesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Spora Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(2), 316-329.

Veal, A. J., Toohey, K., Frawley, S. (2012). The Sport Participation Legacy Of The Sydney 2000 Olympic Games and Other International Sporting Events Hosted in Australia. *Journal of policy research in tourism, leisure and events*, 4(2), 155-184.

Walzel, S., Robertson, J., Anagnostopoulos, C. (2018). Corporate Social Responsibility in Professional Team Sports Organizations: An Integrative Review. *Journal of Sport Management*, 32(6), 511-530.

Wilson, R. (2006). The Economic Impact of Local Sport Events: Significant, Limited or Otherwise? A Case Study of Four Swimming Events. *Managing Leisure*, 11(1), 57-70.

Woiceshyn, J., Huq, J.-L., Blades, K., & Pendharkar, S. R. (2020). Microdynamics of implementing planned change on organizations' front line. *Journal of Change Management*, 20(1), 59-80.

Yiğit, Ş. (2018). Investigation of attitude of foreign university students towards physical training and sports in social teams. *Sport Science*, 11(Suppl. 1), 97-103.

Zimbalist, A., 2017. *Rio 2016: Olympic Myths, Hard Realities*. Washington, DC: Brookings Institution Press, s:222.

TOURETTE SENDROMLU BİREYLERİN EĞİTİM SORUNLARI

İsmail KIRICI

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji A.B.D., Isparta, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0002-7724-8819>

E-Posta: smlkrc111@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 17.10.2021 - Kabul: 13.12.2021)

Öz

Tourette Sendromu, çocukluk çağında başlayan, nedeni ve tedavisi tam olarak bilinmeyen, karmaşık bir nöropsikiyatrik hastalıktır ve temeli tiklerdir. Bu tikler, sürekli oturup kalkma, omuz silkme gibi tikler olabileceği gibi hayvan sesleri çıkarma, küfür etme, boğaz temizleme (gargara) sesi vb. çıkarma şeklinde de gerçekleşebilir. Tourette Sendromu, 10.000 kişide 2-5 kişide görülen bir hastalık olması bakımından nadir hastalıktır. Bu oran ülkemiz nüfusuna uygulandığında, 20.000-32.000 aralığında Tourette Sendromlu bireyin olduğunu söylemek mümkündür. Tourette Sendromlu öğrenci sayısı da net olarak bilinmemekle birlikte toplam sayı düşünüldüğünde eğitime devam eden 7.000-10.000 arasında bireyin olduğunu söylemek mümkündür. Tourette Sendromu, bireylerin eğitim sürecini etkilemekte ve çeşitli sorunların yaşanmasına yol açmaktadır. Bu sorunların neler olduğunu anlamaya yönelik oluşturulan bu çalışma sonucunda, Tourette Sendromlu bireylerin yüksek stres ve toplumsal bilinç eksikliği nedeniyle sorunlar yaşadıkları anlaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlar çerçevesinde çalışma sonunda bu sorunların azaltılmasına yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tourette Sendromu; Eğitim; Eğitim Sorunları

EDUCATIONAL PROBLEMS OF INDIVIDUALS WITH TOURETTE SYNDROME

Abstract

Tourette's Syndrome is a complex neuropsychiatric disease that begins in childhood and its cause and treatment are unknown. Tics are the basis of Tourette Syndrome. These tics can emerge such as sitting up and shrugging constantly, as well as making animal noises, swearing, and gargling. Tourette Syndrome is a rare disease and occurs in 2-5 people out of 10,000. When this rate is applied to the population of our country, it has been observed that there are individuals with Tourette Syndrome in the range of 20,000-32,000. Although the exact number of students with Tourette Syndrome is not known, it can be said that between 7000-10000 students who continue their education have Tourette Syndrome. Tourette's Syndrome affects the education period of individuals and causes various problems. As a result of this study, which aimed to investigate the cause of these problems, it was understood that individuals with Tourette Syndrome experienced problems due to high stress and lack of social awareness. In line with these results, solution suggestions were presented to reduce these problems at the end of our study.

Keywords: Tourette's Syndrome, Education, Education Issues.

Giriş

Engellilik, temelde biyolojik bir durum olmasına karşın engelli bireyin eğitim yaşamından sosyal yaşamına birçok alanda etkisi hissedilen dezavantajlı durumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu dezavantajların yapısı ve etkisi, sahip olunan engelin biyolojik yapısı, bireyin psiko-sosyal kişiliği, sosyal çevrenin bilinç düzeyi, eğitim profesyonellerinin ve eğitim politikası planlayıcıları başta olmak üzere toplumun hemen hemen tüm kesiminin bilinçli, duyarlı ve profesyonel davranışlarına göre şekillenmektedir. Örneğin, engelli çocuğunun ihtiyaçlarını en uygun şekilde nasıl gidereceğini ve ona nasıl yaklaşması gerektiğini bilmeyen bir anne-baba, çocuğuna olağanüstü düzeyde korumacı yaklaşarak asosyal bir engelli bireyin yetişmesine yol açabileceği gibi, sosyal çevresinde dalga geçilmesi de bireyin, özgüven eksikliği yaşamasına neden olabilmektedir. Bunun dışında özellikle bireyin yaşamında önemli bir noktada yer alan eğitim hayatındaki öğretmenler ve okul idarecilerinin ne denli bilgi ve donanıma sahip olduğu, engelli bireyin eğitim hayatındaki zorluklarla mücadelesinin ve buna bağlı olarak sosyal hayatının şekillenmesinde önemli rol oynayacaktır.

Yukarıda sözü edilen durumlar temelinde bakıldığında, özellikle toplumsal duyarlılık açısından yaygın görülen hastalığa/engele sahip bireyler, “görece” avantajlıdır. Çünkü kent planlamasından, eğitim planlamasına kadar pek çok noktada (henüz yetersiz düzeyde de olsa) dikkate alınırlar. Ayrıca sosyal alanlarda yaşadıkları sorun, toplum üyeleri tarafından (görece)rahatlıkla anlaşılabilir. Fakat bir de nadir görülen hastalıklar vardır ki bu hastalığa sahip bireyler, gerekli tıbbi desteği sağlayacak uzman bulma imkanından bile yoksun olabilirler.

Yüzlerce hastalıktan biri olan Tourette Sendromu, temelini çeşitli tiklerin oluşturduğu nadir hastalıklardan biridir. Bu tikler, omuz silkme, sürekli oturup kalkma gibi motor tikler olabileceği gibi, çeşitli sesleri sürekli ve istemsiz olarak çıkarma gibi vokal tikler de olabilir.

Tiklere sahip olmak ve bu tiklerle eğitim ve sosyal yaşamı idame ettirmek, normal bir bireyin yaşamına nazaran çeşitli sorunların yaşanmasına neden olabilir. Dolayısıyla bu çalışma, tam da sözü edilen bu noktada sorunların neler olduğuna ve nasıl çözülebileceğine odaklanmaktadır.

Böyle bir çalışmayı sosyolojik kılan en temel noktaya vurgu yapmak önemlidir. Bu nokta, Tourette Sendromu'nun temelde biyolojik olmasına karşın bireylerin eğitim ve sosyal yaşamında çeşitli zorluklarla karşılaşmasına neden olmasıdır.

1. Tourette Sendromu ve Eğitim

Bir biyolojik varlık olarak insan, çeşitli hastalıklara sahiptir. Bu hastalıklar; kanser, şeker hastalığı, tansiyon gibi toplumda yaygın olarak ortaya çıkanlar olabileceği gibi Albinizm, Brusella gibi nadir olarak ortaya çıkan hastalıklar da olabilir. Tourette Sendromu da nadir görülen hastalıklardan biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Nadir bir hastalık olarak “Tourette sendromu (TS)ilk kez 1885’de tanımlanmış, çocukluk çağında başlayan, etiyojisi tam olarak bilinmeyen, karmaşık bir nöropsikiyatrik bozukluktur”(Ak, Uzun vd., 2011:89). Fransız Doktor Gerard Gilles de La Tourette tarafından ilk kez tanımlanan bu hastalık, genel özellikleri çerçevesinde çocukluk döneminde başlayan, istem dışı gerçekleşen, devamlı tekrarlanan hareketler veya seslerden meydana gelen tikler olarak ifade edilen nörolojik bir hastalıktır. Halk arasında yaygın olarak aniden bağırma, kendini tutamama ve tik hastalığı olarak da bilinir” (www.medicalpark.com.tr).

Hastalığın temelinde istem dışı ve devamlı tekrarlanan hareketler bulunmaktadır. Bu hareketler halk ağzında “tik” olarak tanımlanır. Her insan hayatının belirli dönemlerinde kötü söz söyleme, parmak ovuşturma, omuz silkme gibi gelip geçici tiklere sahip olabilmektedir. Bu ani, istemsiz davranışların tik olarak tanımlanması için belirli özelliklere sahip olması gerekmektedir; “...genellikle dört altı yaşları arasında başlar, on ile oniki yaşları arasında başladığında hastalık daha ciddi seyredir. Tanım olarak tikler on sekiz yaşından önce başlamaya zorundadır” (www.movementdisorders.org). Tiklere sahip olan bir bireyin de Tourette Sendromlu olarak tanımlanması için “en az 2 motor tik ve 1 vokal tik olmalıdır. Bir seneden fazla neredeyse her gün bu şikayetler görülmelidir. Hastalık 18 yaşından önce başlamalıdır” (www.uzmandoktor.net). Dünya genelinde görülme sıklığına bakıldığında “Nörobiyolojik”, kalıtsal bir hastalık olan Tourette sendromu, kadınlara oranla erkeklerde daha sık rastlanır. Tourette sendromu, görülme oranı yaşa bağlı olarak her 10.000 kişide 2-5 olarak tespit edilmiştir” (www.medicalpark.com.tr).

Tourette Sendromu daha önce de belirtildiği üzere temelinde tiklerin olduğu bir hastalıktır. Dolayısıyla tiklerin farklı yapısını anlamak önemlidir. İki tür tik vardır; motor tikler ve vokal tikler. Her iki türün de basit ve kompleks halleri bulunmaktadır(www.medicana.com.tr).

a) Motor Tikler

Genel olarak kas tikleri olarak da bilinen motor tikler bir ya da birden fazla kasın aynı anda çalışması ile oluşan tiklerdir. Omuz silkme, göz kırpma, kafa sallama gibi basit yapıları tiklerin yanı sıra bu tiklerin eş zamanlı görülmesi de motor tik olarak değerlendirilir. Kompleks motor tikler arasında çömelme, nesnelere dokunma, burna dokunma, nesnelere koklama, tekme atma gibi hareketler bulunmaktadır.

b) Vokal Tikler

Fonik tik olarak da bilinen vokal tikler ise ağız, burun ve boğaz bölgelerinde oluşan seslerle karakterizedir. Burun çekme, öksürme, boğaz temizleme, havlama gibi basit yapıları vokal tiklerin yanı sıra daha karmaşık yapıları tikler de görülmektedir. Müstehcen ve aşağılayıcı sözler, küfürler kompleks yapıları vokal tiklerden bazılarıdır.

Tourette Sendromu, diğer pek çok hastalık gibi başka türlü rahatsızlıkları bireyin yaşamasına neden olabilmektedir. “Tourette Sendromu olan kişilerde ayrıca anksiyete bozuklukları, obsesif kompulsif bozukluklar, dikkat eksikliği, hiperaktivite ve öğrenme güçlüğü görülebilir” (www.uzmandoktor.net). Dolayısıyla birey, eğitimden sosyal hayata hemen her alanda yaşamına etki eden/edebilecek bu durumlarla da mücadele etmektedir.

Tourette Sendromlu bireylerin, yirmili yaşlarda da hastalığın belirtilerini aktif olarak yaşadıkları, ek davranışsal ve duygusal sorunlar gelişebileceği, bu nedenle hastaların tanı konulduktan sonra da gelişimsel gidişe dikkat edilmesi gerektiği, ek psikiyatrik ve nörolojik hastalıklarının varlığının ele alınması, tıbbi ve sosyal desteğin devamlı olmasının önemli olduğu söylenebilir” (Ak,Uzun vd.,2011: 93). Fakat tıbbi olarak bu hastalığın yaygın olarak kullanılan herhangi bir tedavisi yoktur. Eğer tikler bireyde, çok fazla strese neden olmuyor ve bireyin aktivitelerini engellemiyor ise bireye sadece eğitim, destek ve güvence vermek yeterli olacaktır. Hastanın etrafındaki kişileri eğitmek hastaların daha iyi anlaşılmasının sağlanmasına ve sosyal açıdan kişinin damgalanmasına engel olacaktır. Bunu doktorlar, psikologlar ve sosyal görevlilerden(sosyolog, sosyal hizmet uzmanı) gelen bildirimler sağlayacaktır. Aile bireyleri ve öğretmenler tiklerin istem dışı olduğunu öğrenmelidir, böylece hastalığı anlar ve çocuğun öz saygısının azalmasına engel olurlar

(www.movementdisorders.org). Çünkü bu bireyler, ne zaman ve hangi ortamda (okul, market, ev, sinema vs.) açığa çıkacağı belli olmayan tikleri gizlemeye çalışabilirler. Kendilerini tam olarak güvende hissetmedikleri ortamlarda aniden kaçıp bölgeyi terk etme, aynı ortamda kalsa bile bir kenara geçip konuşmadan bekleme, küfretme, ağlama gibi tepkiler verebilirler. Çünkü bu bireyler, özellikle de okul hayatından iş hayatına pek çok stresli ve gergin anlarda frekansı(ortaya çıkış sıklığı) artan bu tiklerin neden olduğu (hissettikleri) utanç yükü ile mücadele etmek durumunda kalırlar.

Eğitim, insan yaşamını doğduğu ilk andan itibaren etkileyen önemli bir süreçtir. Bu süreç, aile, arkadaş çevresi ve medya gibi çeşitli çevre ve unsurlarla etkileşim halinde informal olabileceği gibi planlı, programlı ve kademeli olarak ilerleyen yapısıyla formal bir süreç halinde de gerçekleşmektedir. Dolayısıyla gerek informal gerekse de formal yapıya sahip bu süreçte tüm çevrelerin bilgi donanımından kişilik özelliklerine kadar pek çok unsur önem kazanmaktadır. Çünkü özellikle de nadir hastalıklı bireylerin sağlık durumlarının ortaya çıkardığı sosyal sonuçlar, çevreleri(aile, okul, arkadaş, akraba, sosyal platformlar) tarafından ne kadar çok “normal” olarak algılanır ve anlaşılırsa o kadar çok çözümün ortaya çıkmasına ve hiç olmasa bile yeni sosyal sorunların(küçümseme, dalga geçme vb.) azalmasına yardımcı olacaktır. Dolayısıyla eğitim alanında hemen her ülkede ortaya çıkan “eğitimde fırsat eşitliği” meselesi bu boyutta daha derin şekilde ele alınmalıdır. Çünkü genelde eğitimde eşitlik kavramı bütünlüklü olarak İnsan Hakları Evrensel Beyanname’sinde de temellendirilen hukuki eşitliğe vurgu yapmakta ve buna yönelik olarak politik adımlar atılmaktadır. Eğitim politikalarının genel görünümüne bakıldığında fırsat eşitliği konusunda önemli adımlar bu zamana kadar atılmıştır. Fakat bu çalışmaya konu olan Tourette Sendromu gibi nadir hastalıklara sahip bireylerin pek çok zaman “fark edilmemesi” sebebiyle fark edilse bile kulak ardı edilebilecek durumda olmaları”, bu bireylerin eğitim ve sosyal yaşamlarında karşılaştıkları sorunlarla tek başına veya çevrelerindeki birkaç kişi ile birlikte mücadele etmelerine sebep olabilmektedir. Dolayısıyla bir süreç olarak eğitimde Tourette Sendromlu bireylerin sorunlarının tespitini sağlamak ve bunların çözümüne yönelik adımlar atmak sosyologların, psikologların, politikacıların ve bürokratların titizlikle ilgilenmesi gereken noktalardır.

2. Metodolojik Bilgiler

2.1. Araştırmanın Konusu

Tourette sendromu (TS veya sadece Tourette), çocukluk çağına başlayan, çoklu motor tikleri ve en az bir ses (fonik) tik ile karakterize yaygın bir nöro-gelişimsel bozukluktur. Tourette ilk defa 1825 yılında tanımlanmış ve ismini de 1885 yılında Fransız Doktor Georges Gilles de la Tourette'den almıştır.

Bu hastalık pek çok yönden bireylerin yaşamlarını etkileyebilmektedir. Bu bireyler, sosyal anlamda arkadaş çevresinde dışlanma, öğretmenlerin hastalık ile ilgili yeterli bilgiye olmaması nedeniyle yeterli derecede ilginin ve profesyonel yaklaşımın sergilenememesi, ebeveynlerin aşırı korumacı tavrının sosyalleşme sorunlarına yol açması gibi durumlara yol açmaktadır. Bu çalışma genel olarak bahsedilen bilgiler çerçevesinde eğitim sürecinde TS’li bireylerin yaşadığı sorunları konu edinmektedir.

2.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada amaç, Türkiye’de yaşayan TS’li bireylerin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunların neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla yapılan çalışma, Türkiye’de yaşayan

TS'li bireylerin eğitim sorunlarını ortaya çıkarmaya yönelik ilk bilimsel çalışma olması nedeniyle önem arz etmektedir. Çünkü TS hakkındaki literatüre bakıldığında sadece tıbbi olarak konunun ele alındığı görülmektedir.

2.3. Araştırmanın Yöntem ve Tekniği

Araştırma, sorunların ortaya çıkarılması amacıyla yapılan ve bunun yanı sıra bu konuda daha önce yapılmış herhangi bir çalışmanın olmaması nedeniyle keşfedici bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Keşfedici araştırma; “Üzerinde pek araştırma yapılmamış, yeni ve genellikle de orijinal olan bir konuda, niteliksel (sözel, görsel) veriler kullanılarak yapılan araştırmadır” (Kocacık, 2003: 77). Keşfedici bir araştırmaya uygun olarak veri toplama tekniklerinden “yarı yapılandırılmış görüşme tekniği” kullanılmıştır. Bu tür görüşmelerde, araştırmacı yaptığı görüşmeyi diğer görüşmelerde elde edilen bilgi ile karşılaştırmak istemektedir. Bunu yapmak için de aynı soruların her bir görüşmede sorulması gerekmektedir. Ancak araştırmacı başka önemli bilginin ortaya çıkması ihtimaline karşın görüşmenin esnek olarak kalmasını da istemektedir (Dawson, 2015: 28).

Çalışmada bilgi elde etmek amacıyla veliler, öğrenciler ve Psikiyatri uzmanı için ayrı soruların sorulduğu görüşmeler 01/06/2021-05/06/2021 tarihleri arasında Messenger ve Zoom görüntülü arama ile 25-35 dakika aralığında yapılmıştır.

2.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan ve eğitimine devam eden TS’li bireyler ve bu bireylerin ebeveynleri oluşturmaktadır. TS’li ve eğitimine devam eden birey sayısı net olarak bilinmemekle beraber hastalığın 10.000’de 2-5 oranında görülen hastalık olması nedeniyle Türkiye nüfusuna uygulandığında 25000-40000 arasında Tourette Sendromlu bireyin olduğu düşünüldüğünde evreni, 7.000-10.000 arasında bireyin oluşturduğu tahmin edilmektedir.

Araştırmaya toplam 8 veli, 5 öğrenci, 1 Psikiyatri Uzmanı katılmıştır. Tablo 1’de demografik bilgileri verilen veliler ile yapılan görüşmeler, bireyin sosyal hayatının hemen her anına tanıklık etmesi bakımından çeşitli gözlemlere sahip olabileceği düşüncesiyle yapılmıştır. Tablo 2’de demografik bilgileri verilen katılımcı 5 öğrenci ile yapılan görüşme bizzat kendi deneyimleri üzerinden yaşadıkları eğitim sorunlarını anlamak ve 1 Psikiyatri uzmanı ile yapılan görüşme ise bir uzman görüşünün alınmasının önemli olduğu düşüncesiyle yapılmıştır.

Tablo 1: Katılımcı Velilere İlişkin Demografik Bilgiler

Katılımcı Veli (KV)	Yaş	Cinsiyet	Şehir	Çocuğunun Cinsiyeti	Çocuğunun Yaşı
KV1	33	Kadın	Afyon	Erkek	16
KV2	38	Kadın	İstanbul	Erkek	11

KV3	39	Kadın	İstanbul	Erkek	16
KV4	49	Kadın	İstanbul	Erkek	20
KV5	40	Kadın	İstanbul	Erkek	12
KV6	36	Kadın	K.Maraş	Erkek	13
KV7	33	Kadın	Bursa	Kız	15
KV8	43	Kadın	Trabzon	Kız	13

Tablo 2: Katılımcı Öğrencilere İlişkin Demografik Bilgiler

Katılımcı Öğrenci(KÖ)	Yaş	Cinsiyet	Şehir	Eğitim
KÖ1	11	Erkek	İstanbul	5. Sınıf
KÖ2	24	Erkek	Edirne	Lisans
KÖ3	25	Erkek	İstanbul	Master
KÖ4	13	Kız	Trabzon	8. Sınıf
KÖ5	10	Erkek	Ankara	4. Sınıf

Tablo 1 ve Tablo 2’de bilgileri yer alan katılımcılar arasında KV2, KÖ1’in annesi; KV8 ise KÖ4’ün annesidir.

3. Elde Edilen Bulgular

3.1. Velilerden Elde Edilen Bulgular

Velilere öncelikle “Çocuğunuzun Tourette Sendromlu olduğunu nasıl öğrendiniz? Çocuğunuzun belirtileri nelerdir?” soruları sorulmuştur. Bu soruya öncelikle 8 katılımcının 5’i psikiyatrist tarafından 3’ü ise Nöroloji uzmanı tarafından teşhis konulduğunu belirtmiştir. Katılımcılar genel olarak çocuklarının tiklerinin olduğunu ama böyle bir hastalıktan haberdar olmadıkları için gelip geçici şeyler olduğunu düşündüklerini fakat uzun süre devam etmesi sonucu 2’si öğretmenin, 1’i kardeşinin, 5’i ise kendisinin veya eşinin dikkati üzerine hastaneye gittiklerini beyan etmiştir. 1’i hariç katılımcıların tamamının beyan ettiği üzere durumun, ilk başta sadece tik bozukluğu olarak değerlendirildiği fakat birkaç uzman ile görüşmenin ardından ancak teşhis konduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların tamamının çevresinde Tourette Sendromlu bir akraba veya sosyal çevreden tanıdık yoktur. Dolayısıyla bu durum, zaten nadir olarak görülen bir hastalık olan Tourette Sendromu hakkında çok fazla uzman olmaması, bireylerin hastalık edinme konusunda bizzat hastalığı deneyimlemiş kişiden bilgi edinme imkanının olmaması gibi bir duruma yol açmaktadır. Bu durum göz önüne alındığında katılımcıların tamamı “Hastalık hakkında nerelerden bilgi edinmeye çalıştınız? Edindiğiniz bilgiler yeterli geldi mi?” sorusuna sadece doktorun ayaküstü birkaç dakikada anlattıklarının dışında internet ve dergiler üzerinden bilgi edinmeye çalıştıklarını fakat burada yer alan bilgilerin de salt tıbbi içerikli olması nedeniyle tam olarak bilgi edinemedikleri veya edindikleri bilgileri tam olarak anlamakta güçlük çektiklerini belirtmişlerdir.

Sosyolojik gözlem olarak velilerin çocukları ile bu araştırma amacıyla mülakat yapılması konusunda isteksiz davranması ve (çocuklarının sosyal olduğunu belirtmelerine rağmen) çocuklarının etkilenebileceği gibi ifadeler kullanması, ailelerin çocuklarının üzerinde olağan düzeyin biraz üzerinde sayılabilecek şekilde korumacı ve hassas bir yaklaşım sergilediklerini göstermektedir.

Velilerin tamamı yukarıda da belirtildiği üzere hassas bir tutumla çocuklarının eğitimlerini çok da önemsemedikleri görülmüştür. Fakat bu önemsemezlik, özellikle sınav ve ödevlerin yoğun olarak verildiği dönemlerde çocuklarının strese dayalı olarak tiklerinin artması nedeniyle yaşadığı sorunların önüne geçmesi düşüncesiyledir.

Veliler çocuklarının hemen her çocuk gibi akran zorbalığına maruz kaldığını belirtmiştir. Buna ek olarak özellikle Tourette Sendromlu olmalarıyla ilgili olarak çocukları ile bazı sınıf arkadaşlarının dalga geçebildiğini, bazılarının tiklerini taklit ettiğini fakat herhangi bir fiziksel şiddet vs. durumlarının yaşanmadığını belirtmişlerdir. Ancak yine de 3 velinin de ifade ettiği şekilde, çocuklarının özellikle vokal tiklerinin küfür içerikli olduğu dönemlerde çocuğunun sınıf arkadaşları tarafından kendilerine küfür edildiği düşüncesiyle küçük çaplı itme, koluna vurma gibi fiziksel şiddet durumlarının ortaya çıktığı anlar yaşanmaktadır.

Velilerin 1'i hariç tamamı öğretmenlerin çocuğunun durumunu anlamakta güçlük çektiğini belirtmiştir. Bu durumu bir veli şu şekilde açıklamaktadır;

“Öğretmenin aşırı mükemmeliyetçi tutumu var ve ben çocuğumun durumunu belirtmeme rağmen öğretmen anlamadı ve çocuğumun tikleri arttı; okula gitmek istememeye başladı” (KV3).

Bir başka veli ise şu şekilde bir açıklamada bulunmuştur;

“Çocuğumun istediği zaman tiklerini yapmadığını belirterek hem çocuğumu suçlayan öğretmenler oldu hem de bir öğretmeni tarafından çocuğumun Tourette Sendromlu olduğunu bilmesine rağmen aile hayatımı karı-koca ilişkimi çocuğumun arkadaşları üzerinden sorular sorarak anlamaya çalışan öğretmenler oldu(KV1)”.

Öğretmenlerden genel olarak memnun olduğunu belirten veli, özel okulda okuyan çocuğunun öğretmeni tarafından ilk olarak kendisiyle şu şekilde bir konuşma geçtiğini belirtmiştir;

“Öğretmen ‘Çocuğunuzun artık pek de isteyerek bunu yaptığını düşünmüyorum ama bazen gerçekten sinir bozucu bir hal alabiliyor çünkü derste dikkat dağıtıyor. Bu çocuğu bir psikiyatriste falan götürün. Bir çözüm bulun’ dedi ve o zaman gittiğimizde ancak teşhis kondu”(KV5).

Veliler çocuklarının yoğun ödev verildiği zamanlarda ve sınav zamanlarında tiklerinin strese bağlı olduğunu gözlemlemediklerini belirtmiştir. Bu konuda sorulan “Çocuğunuzun hangi dönemlerde tikleri artmaktadır?” sorusuna cevap veren katılımcı bir veli şunları belirtmiştir; “Çok üzüldüğü veya özellikle sınav zamanlarında çok gerildiğinde benim çocuğumun tikleri artıyor maalesef ve bunun önüne geçemiyoruz”(KV3).

Tourette Sendromlu bireylerin, stresle başa çıkmalarına yardımcı olan unsurlar, sportif-sanatsal faaliyetler ve aynı zamanda zeka oyunlarıdır. 4 katılımcı velinin çocuğu daha çok resim yapmakta, 1'i basketbol oynamakta, 2'si satranç oynamaktadır. Aynı zamanda 1 çocuk oyun terapisi almaktadır.

Eğitim yaşamında pek çok zorlukla karşılaşan Tourette Sendromlu bireylerin yaşamlarını yakından gözlemleyen bireyler olarak katılımcı velilerin tamamı, genelde toplumsal bilincin

özelde ise öğretmenlerin Tourette Sendromu ve bu gibi nadir görülen hastalıklarla ilgili bilgi düzeylerinin ve farkındalıklarının artmasını sağlayacak uygulamalar yapılması konusunda ortak beyanda bulunmuştur. Bu önemli bir noktadır çünkü zaman zaman en yakın çevrede bulunan insanların bile olumsuz tavır ve tutumları ile bu bireyler yüz yüze kalabilmektedir. Örneğin KV4'ün verdiği bilgilere göre, eşi ve kayınbabası tarafından, tikleri yaptığı esnada sinir bozduğu ve istese tiklerini tutabileceği halde bilerek yaptığı gerekçesiyle küçükken zaman zaman şiddet gördüğü durumlar oluşmaktadır.

3.2. Tourette Sendromlu Bireylerden Alınan Bilgiler

Katılımcı öğrencilerle yapılan görüşmede katılımcıların birbirinden farklı ve her birinin ise birden fazla tik ve takıntıları olduğu anlaşılmıştır. 5 katılımcının 4'ünde omuz hareket ettirme, 1'inde sürekli oturup kalkma, 1'inde ayakta durup tek kulağını çekerek havaya zıplama, 3'ünde göz kırpma, 3'ünde boğaz temizleme sesi(gargara sesine benzer), 2'sinde hayvan sesleri, 1'inde tek bacağını geri atma, 1'inde sürekli "Allah Allah!" deme, 3'ünde ise küfür şeklinde zaman içerisinde de değişebilen ve/veya yerini başka tiklere bırakan motor ve vokal tikleri vardır. Aynı zamanda 1 katılımcı ışığı ve kapıyı kendisinin açıp kapatması konusunda takıntısı olduğunu, 1 katılımcının ise ayakkabı takıntısı olduğu öğrenilmiştir. Görüldüğü üzere Tourette Sendromu, her bireyde farklı şekillerde tiklerin ve takıntıların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Katılımcıların tamamı özellikle okula başladığı ilk dönemlerde tik yapmaktan dolayı çok utangaç ve içekapanık bireyler olduklarını belirtmiştir. Bu noktada bir katılımcı şunları belirtmiştir; "Ben tiklerimi yapınca tuvalete gidip kapıyı kapatmak istiyordum çünkü arkadaşlarım gülüyordu, bana".

Başka bir katılımcı (KÖ4) ise okulda tiklerine engel olamayınca ağlama krizlerine girdiğini ve o anlarda sadece annesini görmek istediğini çünkü başkasının kendisini anlamadığını belirtmiştir.

3 Katılımcı, eğitim hayatlarının belirli dönemlerinde özellikle de ebeveynlerin talebi üzerine öğretmenlerden onay alarak sınıf tahtasına kalkarak sınıf arkadaşlarına neden tiklerinin olduğunu anlattığını beyan etmiştir. Sonrasında arkadaşlarının kendilerine karşı daha anlayışlı olmaya başladığını belirtmiştir. Buna karşın eğitim hayatları boyunca tüm katılımcılar, gerek sınıf arkadaşları gerek okuldaki diğer öğrenciler tarafından zaman zaman dalga geçme, taklit edilme gibi durumlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bu durum özellikle KÖ4'te tiklerinin azalacağı konusunda kendisini ümitsizliğe doğru itmiştir. KÖ4 açıklamasında şunları belirtmiştir.

"Geçen mesela bir sınavdaydım. Çok gerildiğim için tiklerim geldi ve kendimi tutamadım ve saldırdım gitti ama böyle sınıftaki herkes "ne dikkatimizi dağıtıyorsun" der gibi baktı böyle. Kendimi daha da kötü hissettim ve o an sınavdan çıkmak istedim. Ben stres yapmadıkça tiklerim azalıyor ama insanlar böyle davrandıkça stres olmamam nasıl mümkün ki? Ben asla tiklerimin azalacağına ve bunun üstesinden geleceğime inanmıyorum".

Yukarıda belirtildiği üzere bir katılımcı ümitsizliğe kapılsa da KÖ3 ise kendi durumunu şu şekilde belirtmiştir;

"Bir süreden sonra kendi durumumla barışmak ve bununla mücadele etmek için kendime inanmak zorunda kaldım. Bunu yaparken çok zorlandım fakat asla ama asla kendi durumumu insanlara anlatmaktan çekinmedim. Mesela rahatsız edici bir şekilde bakmıyorsa bana bakan hiç tanımadığım insanların bile yanına gidip durumumu anlattım.

Çünkü “Ben de olsam, garip garip hareketler eden birine ben de bakarım” demeye başladım. Dolayısıyla bunun nedenini herkese anlata anlata kendime saygım ve inancım arttı. Bugün hala hemen her saniye tik yapсам da geçmişe göre bu çok çok iyi halim”.

Katılımcılar, okul yaşamında yaşadıkları sıkıntının yanı sıra aile içerisinde bile sıkıntılı durumlar yaşayabilmekte ve durumlarını anne babalarına ve yakın akrabalarına anlatmakta bile güçlük çekebilmektedir. Bu durum ev içerisinde bile zaman zaman sorunların yaşanmasına ve bireyin kendisini kasmaına(dolayısıyla tiklerinin artmasına) neden olmaktadır;

“Mardin’de doğdum büyüdüm. Annem babam okumamış etmemiş insanlar. Sonuçta oğulları olması onlar için gurur verici bir şey ama onlara bu durumumu nasıl belli ettirebilirdim ki? Gizledikçe gizledim. Sonra artık dayanılmaz hal alınca da doktora götürdüler ama migren teşhisi konuldu. İlaç verildi; kullandım ama migren değildim ki! Nedenini ben de bilmediğim halde tikler yapıyordum ve ailem benden o kadar da gurur duymuyordu”(KÖ3).

Tourette Sendromlu bireyler, tiklerini kendilerini zorlayarak tutabilmekte ve engeleyebilmektedirler. Okulda, sınavda, bir sinema salonunda veya hayatın herhangi bir anında kendilerini baskılayarak (kısmen de olsa) tiklerini engelleyebilmektedir. Ders esnasında ve/veya sınavlarda kendilerini engellemedikleri/engelleyemedikleri anlarla ilgili olarak öğretmenlerden olumsuz tepki alabilmektedirler; “Bazı öğretmenler istediğim anlarda kendimi tutabildiğimi ama sırf kendi derslerini bozmak için tiklerimi bilerek ve isteyerek yaptığımı söyledi. Her an kendime nasıl engel olabilirim?” (KÖ2).

Tourette Sendromlu bireyler, genel olarak bazı anlarda kendilerini baskılayarak tiklerine engel olabilmektedir fakat bu durum sonraki saatlerde ise çok daha yoğun bir şekilde tiklerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir; “Arkadaşlarım bana gülünce tik yapmıyorum ama akşam olunca uyuyamıyorum bazen”(KÖ5).

Katılımcı bir öğrenci öğretmenlerinin tutumu konusunda şu şekilde bir açıklamada bulunmuştur; “Hiçbir şekilde öğretmenler benim durumumu anlama çabasında olmadı. Sadece sus ve hareket etme biz seni geçiririz yaklaşımı hâkim oldu”(KÖ2).

Bu tutumun elbette öğretmenlerin de öğrencilerinin durumunun tam olarak ne olduğu ve nasıl bir yaklaşım gerektirdiği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını/olmadığının bir sonucu olarak biraz iyi niyet biraz da genel eğitim kalitesinin azalmamasına yönelik korumacı bir düşüncesiyle sergilediği düşünülebilir.

Tourette Sendromlu bireyler, hassas yapıya sahip bireylerdir ve yaşadıkları durumdan kimsenin olumsuz etkilenmesini istememektedirler. Genel olarak katılımcılar, istemsiz olarak yaptıklarını ısrarla vurgulamıştır. Bir katılımcı şu açıklamayı yapmıştır; “Uyurken abimle aynı odada uyuyorum mesela ama vokal tiklerim oluyor. Abim rahatsız olmasın diye geceleri kendimi çok bastırıyorum”(KÖ3).

Sınav zamanları ve yoğun ödevlerin verildiği zamanlar, katılımcı öğrencilerin tamamı tarafından yoğun stresli geçen ve buna bağlı olarak tiklerin de artış gösterdiği dönem olarak gösterilmiştir. Fakat özellikle şuan lisans ve lisansüstü eğitimlerine devam eden KÖ2 ve KÖ3 tarafından verilen bilgilere göre bu dönemlerde Tourette Sendromlu bireyler için önemli olan şey, kendileri tikler yüzünden yaşanan odaklanma sorunu ve dikkat dağınıklığını anlayışla karşılayabilmektir. Bu nedenlerle ödevleri yetiştirememiş olsa da anlayışla karşılanmak, diğer öğrencilerle bu konuda bir tutulmamak ve (yazılı vs.) sınav esnasında tikleri arttığı anda zorunlu olarak sınav bitene kadar bekletilmekten ziyade kısa bir süre de olsa dışarı çıkıp

gelmelerine imkan vermek rahatlamlarını sağlamaktadır/sağlayabilecektir. Bu şekilde bir uygulama, ülkemizde merkezi sınav sürelerinin uzunluğu nedeniyle genel olarak tartışılan bir konu olmakla birlikte, Tourette Sendromlu bireyler için bir ders saati süren yazılı sınavlar için de uygun olacağı, katılımcı öğrencilerin öneri olarak sunduğu bir durumdur.

Katılımcı öğrenciler eğitim imkânlarından daha iyi faydalanmak adına neler yapılabileceğine yönelik olarak sorulan bir soruya genel olarak yukarıda bahsedilen uygulamanın dışında, toplumsal bilinci ve duyarlılığı artıracak uygulamaların kendileri için en önemli konu olduğunu belirtmiştir.

3.3. Psikiyatristten Alınan Bilgiler

Çalışmaya Ankara’da yaşayan 38 yaşında kadın bir Psikiyatrist, uzman görüşlerini sunmak üzere katkı sağlamıştır. Psikiyatri uzmanı, daha önce 8-10 kadar Tourette Sendromlu bireyin tedavisi ile ilgilendiğini belirtmiştir.

Psikiyatri uzmanı Tourette Sendromu’nun genel olarak net bir tedavi yönteminin henüz olmadığını fakat hastanın durumuna ilişkin olarak farklı teknik ve ilaç ile tedavilerin gerçekleştirilebildiğini belirtmiştir;

“İster tik bozukluğu olsun ister Tourette olsun, bu durumun tedavisi kişinin kendini ne derecede rahatsız ettiği ile ilişkili olarak planlanıyor çünkü bazı tikler süreç içerisinde kendiliğinden de kaybolabiliyor. Dolayısıyla bir tedavi uygulamadan önce bu tiklerin, kişiyi ne kadar rahatsız ettiği veya kontrol altında tutulabildiğinin takip edilmesi gerekmektedir. Elbette bu rahatsızlığın net bir tedavisi olmamakla birlikte çeşitli tedavi yöntemleri faydalı olarak görülmekte ve uygulanmaktadır fakat kesin olarak şu şekilde bir tedavi uygulandığını söylemek mümkün değildir”.

Uzmanın belirttiğine göre, bu rahatsızlık, öfke kontrolünde güçlük, dikkat eksikliği ve hiperaktiviteye neden olabilmektedir. Burada özellikle öfke durumlarının ne kadarının doğrudan Tourette ile alakalı olduğunun ayrımını aileler ve sosyal çevre iyi yapabilir durumda olmalıdır. Çünkü günlük yaşamda normal bir bireyin de kızıp öfkelenebileceği zamanlar olabilecektir ve dolayısıyla bu ayrım önemlidir.

Yukarıda sözü edilen ayrımın çevredeki insanlar tarafından yapılabilmesinin yanı sıra uzmanın belirttiği üzere “Tikler bir süre tutulabilir fakat bu her zaman tutulabileceği anlamına gelmez. Dolayısıyla kısa süreli olarak okul içerisinde sınıfta veya sınav anlarında öğrenci bir şekilde kendini baskılayabilir fakat bu baskılama tiklerin ilerleyen saatlerde daha yoğun şekilde ortaya çıkmasına yol açabilir. Dolayısıyla öğrenci bir şekilde okulda kendini baskılasa da eve geldiğinde en azından ailesinin yanında rahatlıkla kendini kasmadan tiklerini yapabilmelidir. Okul zamanları için ise öğrencilerin stresini azaltabilecek önlemler alınmalı ve başarılı öğrenci olmaya zorlama düşüncesinin önüne geçilmelidir”.

Uzmanın Tourette Sendromlu bireylerle alakalı olarak değindiği bir diğer önemli nokta ise şu şekildedir;

“Bu rahatsızlık genel yapısı itibariyle, bireylerin stresten uzak kalması gerekmektedir. Çünkü tikler, stres altında bulunduğu dönemlerde bireyin yaşamını olumsuz şekilde etkileyebilecek noktalara çıkabilmektedir. Yine de bu durum, Tourette Sendromlu bireylerin her zaman stresten uzak kalması anlamına gelmez çünkü öyle bir durumda kişilik bozukluklarına yol açabilir. Dolayısıyla normal bireye göre daha az stresli fakat ölçülü bir eğitim ve sosyal yaşamı sürdürmelerine yardımcı olunmalıdır”.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tourette Sendromlu bireylerin eğitim sorunlarını anlamak ve bu sorunların çözümüne yönelik önerilerde bulunmak üzere yapılan çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır;

Tourette Sendromlu bireyler, yüksek stres yaşadıkları dönemlerde tikleri artış göstermektedir. Bu dönemler özellikle yazılı-sözlü ve merkezi sınav dönemleridir. Merkezi sınavlarda (üniversite yerleştirme sınavları vb.) talepleri halinde tek başlarına ve gözetmen yardımıyla sınava girebilmektedirler.

Tourette Sendromlu bireyler, zaman zaman öğretmenleri tarafından bilerek ve/veya isteyerek dikkatinin dağıtılması adına tiklerini yaptığı suçlamasıyla karşı karşıya kalabilmektedir. Bu sebeple ilgili öğretmenlerin derslerine girmek istememekte ve/veya derslerde tiklerini tutabilmek adına kendini olabildiğince kasmakta ve buna bağlı olarak stres yaşamaktadır.

Tourette Sendromlu bireylerin sahip olduğu hastalığın özellikleri (zaman zaman) öğretmenler tarafından yeterince anlaşılamamakta ve dolayısıyla tiklerin altında yatan asıl nedenlerin yerine öğretmenler tarafından ailesel-sosyal faktörler, gereğinden fazla ön planda tutulabilmekte ve soruşturulabilmektedir.

Tourette Sendromlu bireyler, Türk eğitim sisteminde genel olarak da sorgulanan “ev ödevi” konusunda özellikle eğitimlerinin ilerleyen dönemlerinde artan ders yükü ile birlikte verilen ödevlerin üstesinden (hastalığın yarattığı dikkat eksikliği nedeniyle) gelememeleri nedeniyle yoğun stres yaşayabilmekte ve buna bağlı olarak tikleri artabilmektedir.

Tourette Sendromlu bireyler, normal şartlarda akran grupları arasında fiziksel şiddet maruz kalmasa da dalga geçme ve taklit edilme gibi psikolojik şiddet durumlarına maruz kalmaktadır. Buna ek olarak küfür tikleri ortaya çıktığında ise bu durum, fiziksel şiddete dönüşebilmektedir. Tourette Sendromlu bireyler, sanatsal ve sportif faaliyetlerde bulunduğu zaman genel olarak rahatlamakta ve buna bağlı olarak tikleri zamansal olarak azalmaktadır/azalabilmektedir. Tourette Sendromlu bireylerin en büyük destekçileri arasında hiç şüphesiz aile bireyleri önemli rol oynamaktadır. Fakat zaman zaman aile üyeleri, hastalığın neden ve sonuçlarını anlamakta ve kabullenmekte güçlük çekebilmektedir.

Kanada’da yapılan bir çalışmada (Shady vd., 1988: 263-265) elde edilen bulgular, TS’li bireylerin derslerde konsantrasyon sorunu yaşadığını, düzenli ev ödevleri ve sınavlar konusunda yoğun stres yaşadıkları yönündedir. Bunun yanı sıra öğretmenin yaklaşımı ve eğitim programına ek olarak eğitimi destekleyici süreçlerin TS’li bireyler açısından önemli olduğu çalışmada elde edilen önemli sonuçlardır. Dolayısıyla bu iki araştırma çerçevesinde elde edilen bulguların, birbiriyle uyumlu olduğu anlaşılmıştır.

Görüldüğü üzere, TS’li bireyler genel olarak eğitim sürecinde temelde sistemsel değil eğitim çevrelerinin profesyonel tutum ve davranışlarını şekillendiren profesyonellik, toplumsal bilinç ve duyarlılık konusundaki yetersizlik nedeniyle çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Dolayısıyla bu bireylerin eğitim ve sosyal hayatına olumlu katkı sunacak şekilde toplumsal ve mesleki bilinç ve duyarlılığı arttıracak çalışmalar yapılmasının uygun olacağı öngörülmüştür.

Çizgi film ve basit anlatımlı belgesel filmler ve kamu spotlarıyla özellikle çocukların duyarlılığını arttıracak içeriklerin üretilmesi (Örneğin, Caillou filmi bir lösemili çocuğun hikayesini anlatmaktadır ve bu bakımdan önemli bir misyonu başarmıştır.)

Pedagojik formasyon eğitimleri esnasında öğretmen adaylarına başta Tourette Sendromu olmak üzere çeşitli nadir hastalıklar hakkında bilgiler verilmesi. Tourette Sendromlu

bireylerin ve ebeveynlerinin psiko-sosyal açıdan desteklenmesini sağlamak amacıyla her il ve ilçede bulunan Sosyal Hizmet Merkezleri aracılığıyla gerekli faaliyetlerden faydalanmasının sağlanması (bu noktada önemli unsur ailelerin nerede ne tür imkanlardan faydalanacağını bilmemesi/bilememesi nedeniyle oluşan aksaklıktır. Dolayısıyla okul rehber öğretmenlerinin yönlendirici konumda olması önem taşımaktadır).

KAYNAKÇA

- Ak, M. ve Uzun, Ö. vd. (2011). Tourette sendromlu olgularda nöropsikiyatrik bulgular. *Gülhane Tıp Dergisi*, Cilt:53, Sayı: 2.
- Dawson, C. (2015). Araştırma yöntemlerine giriş (Çev. Asım Arı). Konya: Eğitim Yayınevi.
<https://www.cocukludunya.com/uzman-yazilari/tik-bozukluklari-tourette-sendromu-tedavisi.html> E.T.: 16.05.2021.
- <https://www.medicalpark.com.tr/tourette-sendromu/hg-2483> E.T.: 24/04/2021.
- <https://www.medicana.com.tr/saglik-rehberi-detay/10337/tourette-sendromu-tik-bozukluklari-nedir> E.T.: 22/04/2021.
- <https://www.mehmetoyal.k12.tr/tourette-sendromu/i/325> E.T.: 25/04/2021.
- <https://www.movementdisorders.org/MDS-Files1/Education/Patient-Education/Tics-and-Tourette-Syndrome/pat-Handouts-TICS-Turkish-v1.pdf> E.T.:08.05.2021.
- <https://www.tbmm.gov.tr/komisyoin/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf> 20.05.2021.
- <https://www.uzmandoktor.net/tourette-sendromu> E.T.: 24/04/2021.
- Kapçı, E. G. ve Sukhodolsky, D. (2013). Alışkanlığı tersine çevirme eğitiminin Tourette sendromundaki tiklerin tedavisinde uygulanması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14: 167-173.
- Kocacık, F. (1993). Toplumbilim ders notları. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları.
- Shady, A. Gary vd. (1988). Tourette syndrome and educational problems in Canada. *Neuroscience & Biobehavioral Review*, 12: 263-265.
- Stokley, C. (2011). Şekilli biyoloji sözlüğü (Çev. Nuri Yiğit). Ankara: Tübitak Yayınları.
- Taner, H., Güney, E , Taner, Y. (2013). Tourette bozukluğunda ilaç tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5 (2): 246-259.
- Ünal, D. A. (2016). Tourette sendromunun nörobiyolojisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27(4):275-85.

Türkiye’de E-Spor Üzerine Yapılan Akademik Çalışmaların İçerik Analizi

Buğra AKAY¹, Betül AYHAN²

Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0003-2567-6544>

Hitit Üniversitesi, Çorum, TÜRKİYE

<https://orcid.org/0000-0003-0713-4848>

E-mail: bugraakay@hotmail.com, betulayhan@hitit.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 14.12.2021 - Kabul: 23.12.2021)

Özet

Tüm dünyada hızlı gelişme gösteren, ciddi gelirlere ve izleyici sayısına ulaşan e-spor; ülkemizde de serbest zaman etkinliği, amatör ve profesyonel bir şekilde yapılmaktadır. Bu alan ile ilgili bilimsel araştırmalar son yıllarda artış gösterse de yeterli seviyede olmadığı görülmektedir. Çalışmamızın amacı, Türkiye’de e-spor alanında 2021 yılına kadar yapılmış olan tez ve makaleleri incelemektir. Araştırmanın e-spor alanında çalışma yapacak araştırmacıların çalışma konusu ve yöntem belirlemede önem arz edeceği düşünülmektedir. Araştırma Modeli; Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veri Toplama araçları; Yöktez, Ulakbim, Google akademik arama motoru ve çeşitli dergilerde yayınlanan Türkçe makale ve tezlerde, “e-spor”, “elektronik spor” “e-sporcular” ve “spor” anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Verilerin analizinde, nitel veri analizi tekniklerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. Taramada belirlenen 1 Doktora Tezi, 24 Yüksek Lisans Tezi ve 37 makale belirli ölçütler dikkate alınarak detaylı biçimde incelenmiştir. Belirlenen makalelerin detaylı okumaları yapılarak, ayrıntılı olarak oluşan kategorilere göre not alınmıştır. Çalışmaların yıllara göre dağılımı incelendiğinde; en çok çalışmanın 2020 yılında yapıldığı görülmektedir. Tez çalışmalarında en çok nicel, makaleler de ise en çok nitel yöntem kullanılmıştır. Örneklem türüne göre “salt e- sporcular üzerine” yapılan çalışmaların ağırlıklı olduğu; çalışmaların en çok “101-499” örneklem aralığında yapıldığı ve veri toplama araçlarından en fazla tezlerde “Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Ölçeği” (Kaya, 2013) ve makalelerde “E-Spor Katılım Motivasyonu Ölçeği (EKMÖ)” (Öz ve Üstün, 2019). kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmalarda anahtar kelime olarak en fazla “e-spor” anahtar kelimesi kullanılırken en az “obezite” anahtar kelimesi tercih edilmiştir. Araştırma sonuçları doğrultusunda Türkiye’de e-spor üzerine yapılan akademik çalışmaların hedef grubuna yönelik araştırmalarda nicel araştırma modellerine ek olarak nitel, karma ve durum araştırma modellerinin derinlemesine bulgular ortaya koyabilmeleri ve zengin içerikler sunabilme potansiyelleri bakımından tercih edilebileceği, e-sporcuların geniş alanlarda araştırma yapılabileceği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: E-spor, tez, makale, içerik analizi

Content Analysis of Academic Studies on E-Sports in Turkey

Abstract

E-sports, which is developing rapidly all over the world, reaching serious revenues and number of viewers; Leisure time activities in our country are carried out in an amateur and professional way. Although scientific researches in this field have increased in recent years, it is seen that they are not at a sufficient level. The aim of our study is to examine the theses and articles that were made in the field of e-sports in Turkey until 2021. It is thought that the research will be important in determining the study subject and method of researchers who will work in the field of e-sports. Research Model; It was carried out using document analysis, one of the qualitative research methods. Data Collection tools; Yöktez, Ulakbim, Turkish articles and theses published in Google academic search engine and various journals were searched with the keywords "e-sports", "electronic sports", "e-sports" and "sports". Content analysis, one of the qualitative data analysis techniques, was used in the analysis of the data. 1 Doctoral Thesis, 24 Master's Theses and 37 articles determined in the screening were examined in detail, taking into account certain criteria. Detailed readings of the determined articles were made and notes were taken according to the categories formed in detail. When the distribution of studies by years is examined; It is seen that the most studies were carried out in 2020. The most quantitative method was used in thesis studies, and the most qualitative method was used in the articles. According to the sample type, studies on "only e-athletes" are dominant; It was determined that most of the studies were done in the sample range of "101-499" and among the data collection tools, the "Online Game Addiction Scale" (Kaya, 2013) in the theses and the "E-Sports Participation Motivation Scale" (Öz & Üstün, 2019) in the articles were used the most. In addition, while the keywords "e-sports" were used the most in the studies, the keyword "obesity" was preferred the least. In line with the results of the research, it is suggested that in addition to the quantitative research models, qualitative, mixed and case research models can be preferred in terms of their potential to present in-depth findings and offer rich content in researches aimed at the target group of academic studies on e-sports in Turkey.

Keywords: E-sports, thesis, article, content analysis

Giriş

İnsan ihtiyaçlarına göre şekillenen teknolojiye son zamanlarda yaşanan inanılmaz değişim ve gelişmeler hayatımızın her alanında bizi etkisi altına almıştır. Bu değişim ve gelişmeler iletişim, eğitim, ticaret gibi alanları etkilediği gibi geleneksel sporunda kapsamını etkileyerek e-Spor (elektronik spor) kavramının hayatımıza girmesine sebep olmuştur. Argan vd. (2006) e-sporu; dünyanın çeşitli yerlerindeki insanların internet vasıtasıyla bir araya gelip oyun oynayabileceği veya büyük elektronik spor turnuvaları vasıtasıyla dünyanın farklı yerlerinde yaşayan insanların toplu bir şekilde oynayabileceği zihinsel ve fiziksel çapa isteyen spor branşı şeklinde ifade etmiştir. E-spor insanların bilgi ve teknolojileri kullanımı esnasında zihinsel ve fiziksel becerilerini eğittiği ve geliştirdiği spor faaliyet alanıdır (Wagner, 2006). Bunun dışında Argan vd., (2006) okçuluk sporunun gerektirdiği reaksiyon zamanını, beyzboldaki gibi refleks hareketleri veya satranç sporunda olduğu gibi düşünsel öğeler içermesinden dolayı e-sporu zihinsel ve fiziksel çabaları kapsayan bir spor branşı olarak açıklamıştır. Bu tanımlardan yola çıkarak e-sporun fiziksel ve zihinsel unsurları içeren rekabetçi bir müsabaka olmasından dolayı spor kapsamına girmesine sebep olmuştur. Aynı zamanda oyunların teknik, taktik, koç (antrenör) unsurunu içermesi ve turnuvaya hazırlık için antrenman yapılması; hızlı karar verebilme ve koordinasyon becerisinin oyundaki başarıyı olumlu yönde etkilemesi spor ile ortak noktalarını oluşturmaktadır.

Mustafaoğlu (2018) yapılan araştırmalar sonucunda e-sporun; bireylerin zihinsel strateji geliştirme, ani karar verme, motor becerileri geliştirme, takım halinde işbirliğiyle çalışma, motivasyon sağlama yönünde olumlu etkileri olduğunu ifade etmiştir. Bireylerin dijital oyunda geçirdiği sürenin oyun oynanmayan durumlara göre fazla olması bu durumun bağımlılığa dönüşmesine dolayısıyla oyun oynanmayan durumlarda huzursuz ve mutsuz hissetmesine neden olabilmektedir. Ayrıca bireylerin aile ile ortak paylaşımlarının azalmasına, duruş bozukluklarına, uyku kalitesinin bozulmasına ve obeziteye sebep olabilmektedir. Bu olumsuz durumlardan dolayı aileler çocuklarının oyun oynamasına karşı iken çocukların oyun oynama isteğinin bir amaca dönüşmesi, dijital oyunların e-spor olarak kabul görmesi ve çocukların oyun oynarken gelir elde etmesi ailelerin oyunlara olan bakış açısının değişmesine neden olmuştur.

E-spor diğer sporlardan farklı olarak oyun türlerine göre farklı oyun branşlarına ayrılmıştır. MOBA (Çevrimiçi Çok Oyunculu Savaş Arenası): Genellikle 5 kişilik 2 farklı takımın 3 farklı koridordan meydana gelen bir haritada üzerinde rakip takımın bölgesini yok etme amacına dayanan strateji oyunudur. FPS (Birinci Şahıs Nişancı): Oyuncunun kendi kamera bakışıyla oynandığı, diğer nişan türündeki oyunların hepsinde olduğu gibi "bir serüven, bir veya birden fazla uzun menzilli silah ve değişen sayılarda düşmanlar" anlatımı ile anılır. RTS (Gerçek Zamanlı Strateji Oyunu): Oyuncuların rakibin hamlesini ve sırasını beklemeden sürekli bir şekilde karşılıklı oynadıkların bilgisayar oyunudur. BATTLE ROYALE: Bir bölgede belirli sayıdaki düşmanın arasında hayatta kalmaya çalışıldığı oyun tarzıdır. SPOR: Çeşitli spor dallarının (Futbol, Basketbol, Otomobil, Voleybol vb.), sanal ortama uyarlandığı oyun tarzıdır. MMORPG: Çeşitli sunuculara bağlanarak çok katılımcılı oynanan rol yapma oyunlarıdır. FIGHTER: Seçilen karakter ile rakip oyuncunun seçtiği sanal karaktere üstün gelmeyi amaçlayan oyun türüdür (TESFED, 2019). Bu farklı oyun türlerinde de en popülerleri arasında turnuvalar düzenlenmektedir.

Yapılan çalışmalara göre; 2017 yılında düzenli bir şekilde turnuvalara dahil olan ve seyirci olarak izleyen 191 milyon e-spor takipçisinin tespit edilmiştir (Yükçü ve Kaplanoğlu, 2018). Newzoo'nun 2021 yılındaki e-spor raporunda; 2021 yılında 2020 yılına göre %10 artış yaşanarak 728 milyon izleyiciye ulaşması beklendiği tespit edilmiştir (www.newzoo.com). Kısa sürede inanılmaz seyirci kitlesine ulaşan e-sporun profesyonel oyuncularını ciddi gelirler elde etmektedir. N0tail kullanıcı ismi ile Dota 2 oyuncusu Johan Sundstein bugüne kadar 6 milyon 874 bin 37 dolar gelir elde etmiştir (www.esportsearnings.com).

Güney Kore'de 11 Ağustos 2008 yılında kurulan Uluslararası E-Spor Federasyona (International e-Sports Federation) günümüzde 104 ülke üyedir (www.ie-sf.org). E-sporun Dünya'da spor olarak onaylanması için çalışmalar yapmaktadır. Türkiye'de ise bu görevi 2018 yılında Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde kurulan Türkiye E-Spor Federasyonu üstlenmektedir. Ayrıca Alper Afşin Özdemir (Türkiye E-Spor Federasyonu Başkanı) Milli Eğitim Bakanlığı ile gençleri doğru bir şekilde yönlendirme noktasında pilot okullarda müfredata girmesi için yakın zamanda çalışma yapılacağını dile getirmiştir (www.ekonomist.com.tr). Bunlara ek olarak Dünya'da ve Türkiye'de diğer spor branşlarındaki başarıları ile kendini ispatlamış önemli spor kulüpleri e spora ilgi göstermeye başladı. Dünya'da Ajax, FC Schalke, Manchester City, Paris Saint Germain gibi önde gelen

spor kulüpleri; ülkemizde ise Beşiktaş JK, Bursaspor, Fenerbahçe SK, Galatasaray SK, Karşıyaka SK kulüpleri başta olmak üzere e-spora yatırım yaparak çeşitli e-spor branşlarında takımlar kurmaktadır (www.5mid.com). Ayrıca e-sporun her geçen yıl oyuncu ve seyirci sayısını arttırması sponsor olmak için bazı marka ve firmaları harekete geçirmiştir. Bu seyirci kitlesine ulaşmak isteyen Logitech, Monster, Hp Omen, AMD, MSI, Ballistix gibi teknoloji markaları takımlara ve oyunculara sponsor olarak; oyuncu ve takımların başarılarını kendi markaları ile özdeşleştirmek istemektedir.

Tüm dünyada hızlı gelişme gösteren, ciddi gelirlere ve izleyici sayısına ulaşan e-spor; ülkemizde de serbest zaman etkinliği, amatör ve profesyonel bir şekilde yapılmaktadır. Bu alan ile ilgili bilimsel araştırmalar son yıllarda artış gösterse de yeterli seviyede olmadığı görülmektedir. Bizim yaptığımız çalışma e-spor alanında yapılmış olan çalışmaların sayısı ve yönü hakkında bilgi vermektedir. Çalışmamız ek olarak son yıllarda popülerliğini hızla artıran e-spor üzerine çalışma yapacak araştırmalara fikir vermesi, yapılan araştırmaları tek kaynaktan değerlendirme imkânı vermesi, çalışmaların hangi alanlarda yapıldığını inceleyerek ihtiyacın olduğu alanları tespit edip, bu yönde çalışma yapma olanağı sağlaması açısından önemlidir. Çalışmamızın amacı, Türkiye’ de e-spor alanında 2021 yılına kadar yapılmış olan tez ve makaleleri incelemektir. Araştırmamızın e-spor alanında çalışma yapacak araştırmacıların çalışma konusu ve yöntem belirlemede faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada 2008-2020 yıllarını kapsayan lisansüstü tezler ve 2006-2021 yıllarını kapsayan makalelerin nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Dokümanlar nitel araştırmalarda önemli bir veri kaynağıdır. Araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmalarda doküman incelenmesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile de birlikte kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırma Evreni

Yöktez, Ulakbim, Google Scholar Arama Motoru ve Üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergileri ve çeşitli dergilerde yayınlanan Türkçe makaleler, “e-spor”, “elektronik spor” “e-sporcular” ve spor anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Çalışmanın kapsamı 1 Doktora Tezi, 24 Yüksek Lisans Tezi ve 37 makale ile sınırlandırılmıştır.

Verilerin analizi

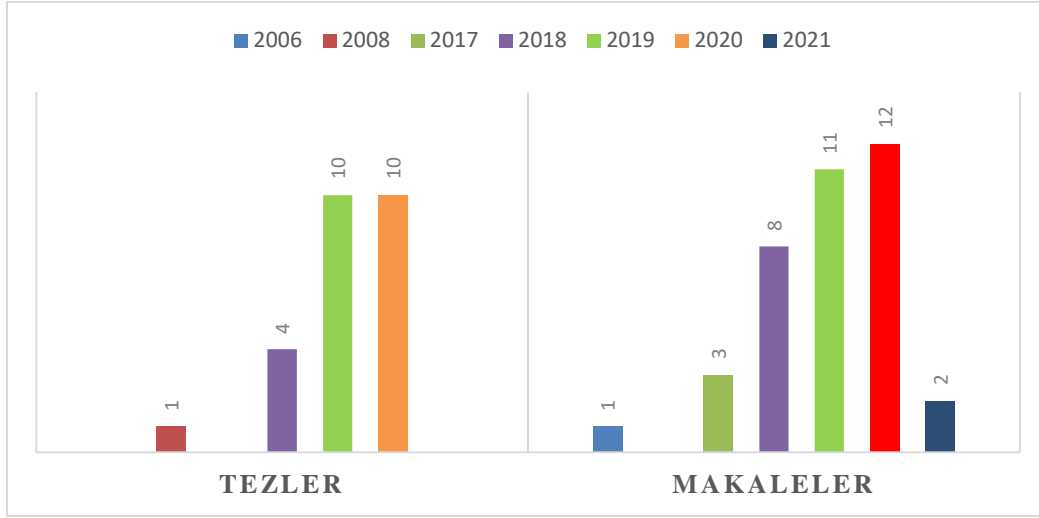
Verilerin analizinde, nitel veri analizi tekniklerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem birbiri ile benzerlik gösteren verileri belirli kod ve oluşturulan temalar çevresinde bir araya getirerek, okuyucunun anlaya bileceği bir şekilde düzenleyip yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Taramada belirlenen 25 Tez ve 37 makale aşağıda belirtilen ölçütler dikkate alınarak detaylı biçimde incelenmiştir. Belirlenen makalelerin detaylı okumaları yapılarak, ayrıntılı olarak oluşan kategorilere göre not almıştır. Bu ölçütler; a) Spor bilimleri alanında olup olmadığı, b) e-spor ile ilgili olup olmadığı, c) Türkiye’de yapılmış olması şeklindedir. Bu araştırmaya dâhil edilen çalışmaları incelemek için içerik analizi tablosu hazırlanmıştır. Elde edilen bulgular, 2006-2021 yılları arasında yapılan tez ve makale çalışmaları karşılaştırılacağı için, içerik tablosunda kullanılan başlıklar; yıl, araştırma konusu, araştırmacı(lar), araştırma modeli, örneklem gurubu, veri toplama araçları, anahtar kelimeler ve sonuç olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın sınırlılıkları; 2006-2021 arasında yapılan makaleleri kapsamaktadır. Yöktez, Ulakbim ve Google Scholar veri tabanında taranan makaleleri kapsamaktadır. Araştırma “e-spor”, “elektronik spor” “e-sporcular” ve spor kelimelerinde taramayı kapsamaktadır. Araştırma yalnızca Türkçe olarak yazılan makaleleri kapsamaktadır.

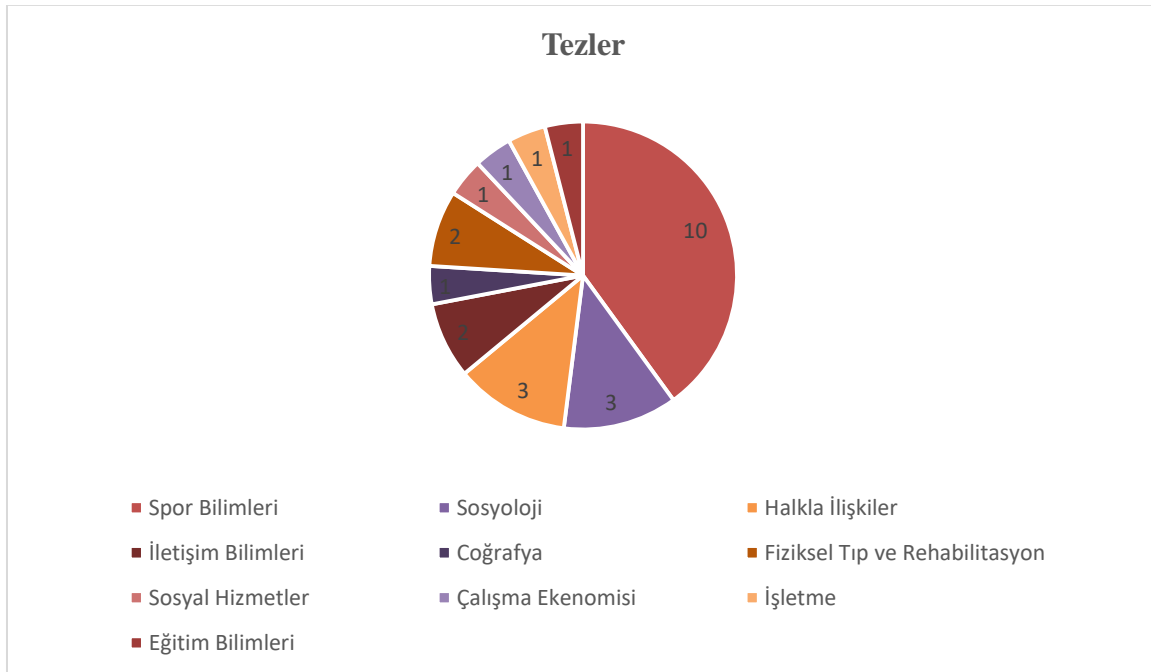
Bulgular

Grafik 1. Yapılan Akademik Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Grafik 1’de e-spor ile ilgili yapılan tez çalışmalarının yıllara göre dağılımı incelendiğinde; 2008 yılında 1, 2018 yılında 4, 2019 ve 2020 yıllarında ise 10 tez çalışması yapılmıştır. Grafik 1’e göre makale çalışmaları incelendiğinde; 2006 yılında 1, 2017 yılında 3, 2018 yılında 8, 2019 yılında 11, 2020 yılında 12 ve 2021 yılında ise 2 olduğu belirlenmiştir. Yapılan akademik çalışmaların 2006 yılından 2020 yılına kadar sabit bir şekilde arttığı görülmektedir.

Grafik 2. Yapılan Akademik Çalışmaların Alanlara Göre Dağılımı

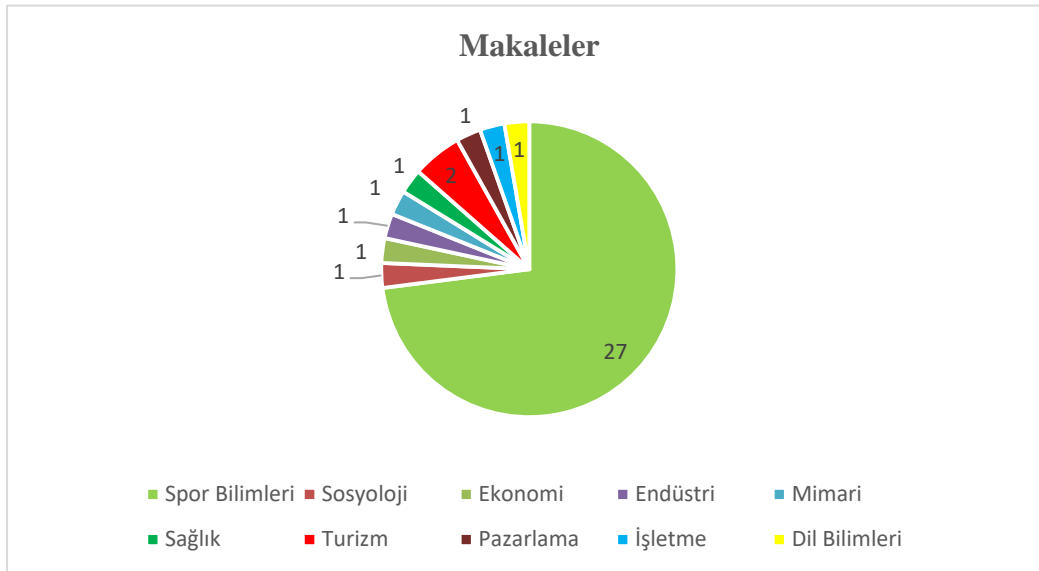

Grafik 2’de e-spor alanıyla ilgili yazılmış olan tezlerin alanlara göre dağılımını incelendiğinde; “Spor Bilimleri” alanıyla ilgili 10, “Sosyoloji” ve “Spor” alanlarıyla ilgili

3'er, "İletişim Bilimleri" ve "Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon" alanları ile ilgili 2'şer, "Eğitim Bilimleri", "İşletme", "Çalışma Ekonomisi" ve "Coğrafya" alanlarında 1'er çalışma yapıldığı görülmektedir. Tezlerde en çok çalışmanın "Spor Bilimleri" alanında yapıldığı; bu sırayı "Sosyoloji" ve "Halkla İlişkiler" alanının takip ettiği görülmektedir. E-spor alanıyla ilgili 10 farklı alanda çalışıldığı tespit edilmiştir.

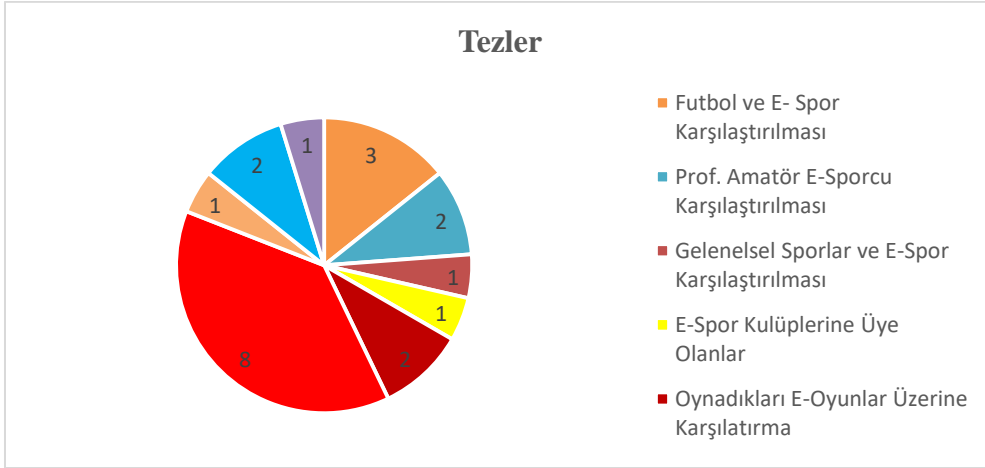
Grafik 2'ye göre e-spor alanındaki makalelerin 27'si "Spor Bilimleri", 2'si "Turizm" alanında yapılmıştır. "Dil Bilimleri", "İşletme", "Pazarlama", "Sağlık", "Mimari", "Endüstri", "Ekonomi" ve "Sosyoloji alanlarında ise 1'er çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Makalelerde en çok "Spor Bilimleri" alanında çalışıldığı görülmektedir. E-spor alanıyla ilgili 10 farklı alanda makale çalışması yapıldığı tespit edilmiştir.

Grafik 3. Yapılan Akademik Çalışmaların Yöntemine Göre Dağılımı

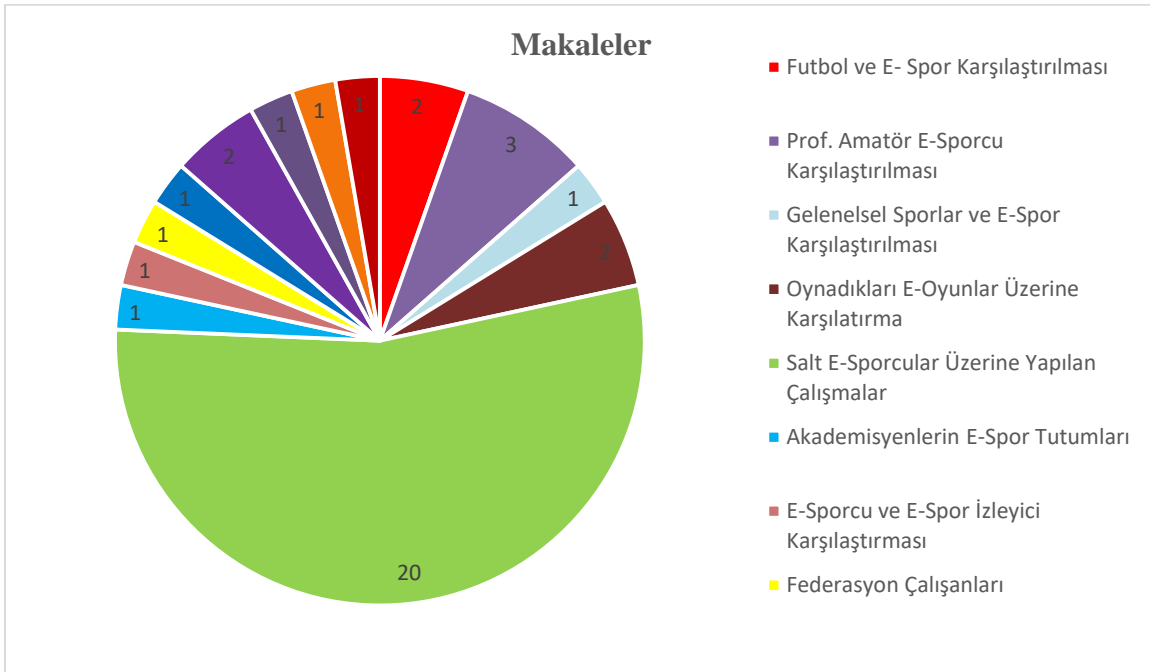
Grafik 3'ü incelediğimizde; 25 tez çalışmasının 17'sinde nicel, 6'sında nitel, 2'sinde karma yöntem kullanılmıştır. Yapılan 37 makale çalışmasının 24'ünde nitel, 12'sinde nicel, 1'inde ise karma yöntem kullanılmıştır. E-spor alanıyla ilgili yapılan çalışmaları yöntem açısından incelediğimizde; tez çalışmalarında nicel yöntem ağırlıklı olarak kullanılmışken makale çalışmalarında nitel yöntemin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Grafik 4. Yapılan Tezlerin Örneklem Türüne Göre Dağılımı

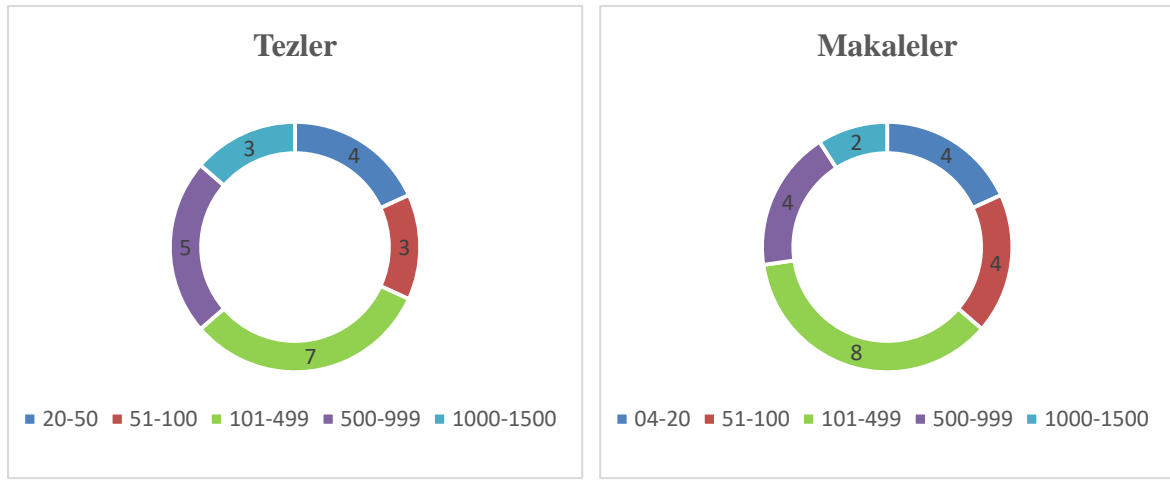
Grafik 4’de e-spor alanıyla ilgili yapılan çalışmaların örneklem türüne göre dağılımına yer verilmiştir. Yapılan analiz sonucunda; “E-Sporcular” üzerine 8, “Futbol ve E-Spor” karşılaştırması üzerine 3, “Profesyonel-Amatör E-Sporcu” ve “E-Sporcu ve E-Spor İzleyicisi” karşılaştırması üzerine 2’şer, “E-Spor Kulüplerinin Üye Olanlar”, “Geleneksel Spor ve E-Spor” karşılaştırması, “Sponsorluk” ve “Akademisyenler” üzerine 1’er çalışma yapıldığı görülmektedir.

Grafik 5. Yapılan Akademik Makalelerin Örneklem Türüne Göre Dağılımı

Grafik 5’de makale çalışmaların örneklem türüne göre dağılımlarını incelediğimizde; “E-Sporcular” üzerine 20, “Profesyonel-Amatör E-sporcu” karşılaştırılması üzerine 3, “Oynadıkları E-Oyun” karşılaştırması, “Futbol ve E-Spor” karşılaştırması ve “Spor Bilimleri Fakültesi Öğrencileri” üzerine 2’ser, “Geleneksel Sporlar ve E-Spor” karşılaştırması, “E-Spor Filmleri”, “Kadın E-Sporcular”, “Dijital Oyun Oynayan ve Oynamayan Bireyler”, “Sporcu-E-Sporcu” karşılaştırması, “Federasyon Çalışanları”, “E-Sporcu ve E-Spor İzleyicisi” karşılaştırması, “Akademisyenler” üzerine 1’er çalışma yapılmıştır.

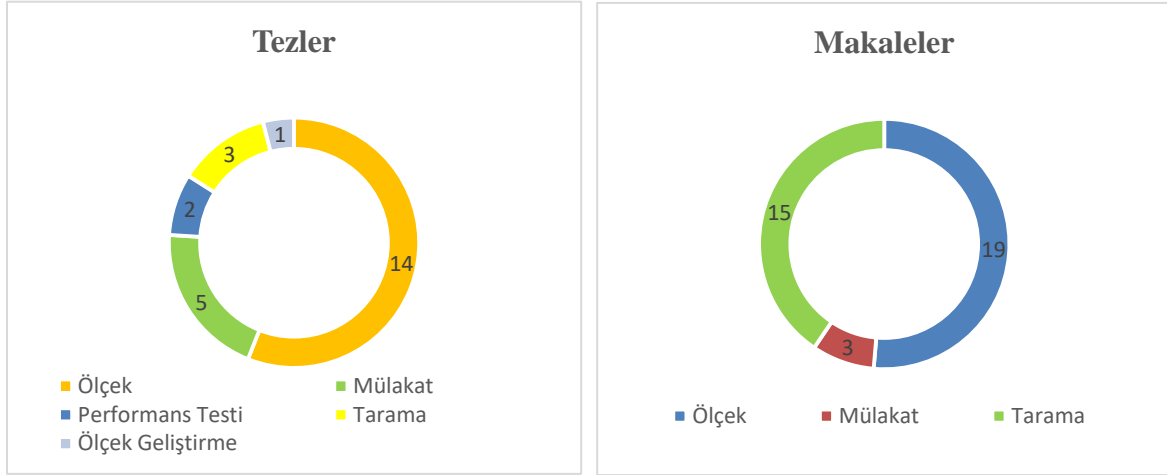

Grafik 6. Yapılan Akademik Çalışmaların Örneklem Büyüklüğüne Göre Dağılımı

**Makalelerin 7 tanesi Derleme makaledir ve bazı makalelerin örneklem grupları belirtilmemiştir.*

Grafik 6’da akademik çalışmaların örneklem büyüklüğüne göre dağılımı incelenmiştir. Analiz sonucunda makalelerin “101-499” örneklem aralığında 7, “500-999” aralığında 5, “20-50” aralığında 4, “51-100” ve “1000-1500” aralığında 3’er çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Tezlerin ise “101-499” örneklem aralığında 8, “4-20”, “51-100” ve “500-999” aralığında 4’er çalışma, “1000-1500” aralığında ise 2 çalışma yapıldığı belirlenmiştir. Yazılmış olan tez ve makalelerde ağırlıklı olarak “101-499” örneklem aralığında çalışma yapıldığı görülmektedir. En az ise “1000-1500” örneklem büyüklüğünde çalışma yapılmıştır.

Grafik 7. Yapılan Akademik Çalışmaların Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Grafik 7’de e-sporla ilgili çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarının dağılımları incelendiğinde; 14 tez çalışmasında veri toplama aracı olarak “Ölçek”, 5 tez çalışmasında “Mülakat”, 3’ünde “Tarama”, 2’sinde “Performans Testi”, 1’inde “Ölçek Geliştirme” kullanılmıştır. Makalelerde ise 19 çalışmada “Ölçek”, 15 çalışmada “Tarama”, 3 çalışmada “Mülakat” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Tez ve makalelerde veri toplama aracı olarak en çok “Ölçek” kullanıldığı görülmektedir. Bu sırayı tezlerde “Mülakat”, makalelerde ise “Tarama” izlemiştir.

Şekil 1. Yapılan Akademik Çalışmalarda Anahtar Kelimelerin Kullanım Sıklığına Göre Dağılımı

** Kelime Bulutu MAXQDO 2020 programında kelimeleri kullanım sıklığına göre analiz edilmiştir.*

Şekil 1’ de e-spor alanında günümüze kadar yapılan akademik çalışmalarda kullanılan anahtar kelimelerin kullanım sıklıkları verilmiştir. Yapılan incelemelere göre akademik çalışmalarda anahtar sözcük olarak en çok “e-spor” kelimesi kullanılmıştır. Bu sırayı “spor”, “elektronik” ve “oyun” sözcüklerinin takip ettiği tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Günümüze kadar e-spor alanıyla ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalar yıllara göre incelendiğinde ilk tezin 2008 yılında yapıldığı; ilk makalenin ise 2006 yılında yazıldığı tespit edilmiştir. Çalışmaların günümüze doğru sabit bir şekilde arttığı görülmektedir. 2017 yılı ve öncesinde e-spor alanıyla ilgili toplam 5 çalışma yapılmışken 2018 yılında 12, 2019 yılında 21, 2020 yılında 22 çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışmalardaki bu hızlı artışın sebebi; 2018 yılında Türkiye E-Spor Federasyonu’nun kurulmasıyla birlikte dijital oyunların e-spor olarak kabul görmesi ve e-sporun paydaşları olan oyuncu, seyirci, kulüp ve sponsorların karşılıklı olarak artması olabilir. Benzer şekilde Büyükbal ve İli (2020) e-spor alanı ile ilgili uluslararası yapılan çalışmaları yıllara göre incelediğinde; ilk çalışmanın 2006 yılında yapıldığını ve 2016 yılından sonra çalışmalarda artma olduğunu tespit etmiştir.

E-spor ile ilgili yapılan çalışmaları alanlara göre incelediğimizde; makale ve tezlerde en fazla çalışılan alan “Spor Bilimleri” alanı olduğu tespit edilmiştir. Tez çalışmalarında bu sırayı “Sosyoloji” ve “Halkla İlişkiler” alanları; makale çalışmalarında ise “Turizm” alanı izlemiştir. E-spor ile ilgili toplam 17 farklı alanda çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle e-sporun farklı alanlarla ilişkili olduğu sonucuna varılabilir.

E-spor alanında yapılan çalışmaları yöntemine göre incelediğimizde tez çalışmalarında en çok nicel çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Makalelerde ise en çok nitel çalışmaların yapıldığı belirlenmiştir. Nitel çalışma yönteminin kullanıldığı makaleler; e- sporun yükselişini, amatör e-sporcuların e-spora yaklaşımları, e-sporun farkındalığını artırma, ülkemizdeki e-spor bilgi düzeyini ve kadın e-spor oyuncularının oyun oynama sürecindeki karşılaştığı zorlukları belirlemeye yönelik hazırlanan sorular ile derinlemesine bilgi almayı hedeflemiştir. Karma

yöntem hem tez çalışmalarında hem de makalelerde en az kullanılan yöntem olmuştur. Karma yöntemi uygulayan araştırmacıların nitel ve nicel araştırma yöntemlerini birlikte kullanabilmesi gerekmektedir. Bu durum karma yöntemin daha az kullanılmasının sebebi olabilir. Nitekim Baki ve Gökçek (2012) karma çalışmalarda her iki yöntemi birlikte kullanmanın zor olduğunu ve zaman aldığını ifade etmiştir.

Örneklem türüne göre e-spor alanında yapılan tez ve makaleleri incelediğimizde, tezlerde ve makalelerde en fazla “Sadece E-Sporcular” örnekleme üzerine çalışma yapıldığı tespit edilmiştir. Tezlerde bu sırayı “Futbol-E-Spor” karşılaştırılması izlemiştir. Makalelerde ise “Profesyonel-Amatör E-Sporcu” karşılaştırması takip etmiştir. Yapılan akademik çalışmaları örneklem türüne göre incelediğimizde “E-sporcular”, “Futbol-E-Spor, Profesyonel-Amatör E-Sporcu, Geleneksel Spor-E-Spor, E-Sporcu-E-Sporcu İzleyicileri, Oynadıkları E-Oyun” karşılaştırması ve “Akademisyenler” üzerine yapılan çalışmaların tez ve makalelerde ortak olarak örnekleme oluşturduğu tespit edilmiştir.

E-spor alanında yapılan akademik çalışmalar örneklem büyüklüğüne göre incelendiğinde tez ve makalelerde en çok “101-499” örneklem aralığında çalışmaya yapıldığı görülmektedir. Tezlerde en yüksek örneklem büyüklüğünün olduğu çalışma 1517 kişi ile gerçekleşmiştir. Bu çalışmada farklı zamanlarda e-spor fuarına katılan izleyici ve ziyaretçilere anket çalışması yapılmıştır. Makalelerde çalışmalarında en düşük örneklem 4, en yüksek örneklem ise 1686 kişiden oluşmaktadır. Örneklem grubu 1686 olan çalışmada “Google Form” aracılığıyla oluşturulan “E-Spor Katılım Motivasyonu Ölçeği” kullanılmıştır. E-spor alanıyla ilgili yapılan çalışmalarda ölçeklerin internet ortamından ulaştırılması bilgisayar ve teknoloji bilgisi yüksek olan hedef kitleye ulaşmayı kolaylaştıracaktır.

Veri toplama araçlarına göre e-spor alanında yapılan çalışmaları incelediğimizde tezlerde ve makalelerde veri toplama aracı olarak en çok “Ölçek” kullanılmıştır. Tez çalışmalarında en çok Kaya'nın (2013) geliştirmiş olduğu “Çevrimiçi Oyun Bağımlılığı Ölçeği”; makalelerde ise en çok Öz ve Üstün (2019) tarafından geliştirilen “E-Spor Katılım Motivasyonu Ölçeği” kullanılmıştır. Tezlerde ayrıca mülakat, tarama ve performans testleri de veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Makalelerde ölçeğin dışında mülakat ve tarama yöntemleriyle de veriler

toplanmıştır. Makale çalışmalarının hiçbirinde performans testleri ve ölçümler veri toplama aracı olarak kullanılmamıştır.

E-spor alanındaki günümüze kadar yapılan akademik çalışmalarda kullanılan anahtar kelimeleri sıklığına göre incelediğimizde en fazla “e-spor” kelimesi kullanılırken en az “obezite” kullanılmıştır. Çalışmalarda e-spor anahtar kelimesinde sonra en çok “spor”, “elektronik” ve “oyun” kelimelerine yer verilmiştir. Buradan hareketle e-sporun spor ve oyun ile bir ilişkisinin olduğu söylenebilir. Büyükbal ve İli (2020) ise e-spor alanıyla ilgili uluslararası yapılan çalışmaları anahtar kelime kullanım sıklığına göre incelediğinde en fazla “çevrim içi oyun”, “video oyunları” ve “rekabetçi oyunlar” kelimelerinin kullanıldığını tespit etmiştir.

**Bu Çalışma 11-13 Temmuz tarihinde Lviv- Ukrayna kentinde 5. Uluslararası Avrasya Spor, Eğitim ve Toplum Kongresinde Sözel Bildiri olarak sunulmuştur.*

KAYNAKÇA

Argan, M., Özer, A., Akın, A. (2006). Elektronik Spor: Türkiye'deki Siber Sporcuların Tutum ve Davranışları. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 1(2), 1-11.

Baki, A., Gökçek, T. (2012). Karma Yöntem Araştırmalarına Genel Bir Bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (42) , 1-21.

Büyükbal, G. N., İli, B. (2020). E-Spor Kavramına Yönelik Araştırmaların Bibliyometrik Analizi Bibliometric Analysis of Researches for E-Sport. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)* , 6 (2) , 572-583.

Dünyada e-spora giren spor kulüpleri, Erişim linki, [http://www.5mid.com/haber/dunyada-espora-giren-sp\).or-kulupleri](http://www.5mid.com/haber/dunyada-espora-giren-sp).or-kulupleri). Erişim tarihi, 09.05.2021.

E-Spor Fırsatları, Erişim linki, <https://www.ekonomist.com.tr/kapak-konusu/e-spor-firsatlari.html>. Erişim tarihi, 10.05.2021.

Esports Earnings, Erişim linki, <https://www.esportsearnings.com/players>. Erişim tarihi, 09.05.2021.

International e-Sports Federation, Erişim linki, <https://ie-sf.org/about/members>. Erişim tarihi, 09.05.2021.

Kaya, A. B. (2013). Çevrimiçi oyun bağımlılığı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması (Master's thesis, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).

Mustafaoğlu, R. (2018). E-Spor, Spor ve Fiziksel Aktivite. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*,2 (2), 84-96.

Newzoo's Global Esports & Live Streaming Market Report 2021, Erişim linki, <https://newzoo.com/insights/trend-reports/newzoos-global-esports-live-streaming-market-report-2021-free-version>. Erişim tarihi, 09.05.2021.

Öz, N. D., Üstün, F. (2019). E-Spor Katılım Motivasyonu Ölçeği'nin (EKMÖ) Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 115-125.

Türkiye E-Spor Federasyonu, Erişim linki, <http://tesfed.gov.tr/#>. Erişim tarihi, 10.05.2021

Wagner, M. G. (2006, June). On the Scientific Relevance of eSports. In *International Conference on Internet Computing* (pp. 437-442).

Yükçü, S, Kaplanoğlu, E. (2018). UİK e-Spor Endüstrisi. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, 17. UİK Özel Sayısı, 533-550. DOI: 10.18092/ulikidince.435207.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Seçkin Yayıncılık.

Türkiye’de Spor Bilimi Alanında Bedensel Engelli Bireylere Yönelik Yapılan Makalelerin İçerik Analizi (2015-2020)

Betül Ayhan¹, E. Levent İLHAN²

Hitit Üniversitesi, Çorum, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0003-0713-4848>
Gazi Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE
<https://orcid.org/0000-0002-1117-2700>

E-mail: betulayhan@hitit.edu.tr, leventilhan@gazi.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 17.12.2021 - Kabul: 21.12.2021)

Öz

Bu araştırma, 2015-2020 yılları arasında Türkiye’de Spor Bilimi alanında bedensel engelli bireylere yönelik yapılan makale çalışmalarının çeşitli açılardan incelemesi amacı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma, bedensel engelli bireyler ile çalışacak araştırmacılara ve eğitimcilere fikir vermesi, yapılan çalışmalarını değerlendirmeye olanak tanıması, alanda son beş yılda yapılan araştırmaların hangi yönde ilerlediğinin analiz edilmesi ve yine alandaki olası ihtiyaçların ve eksikliklerin farkına varılması ile sonraki yapılacak araştırma konularına yön vermesi açısından önem taşımaktadır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Ulakbim, Google akademik Arama Motoru ve Üniversite dergilerinde yayımlanan makaleler, “engelli”, “bedensel engelli” “fiziksel engelli”, “spor” ve “beden eğitimi ve spor anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Çalışma belirlenen ölçütler kapsamında 26 makale ile sınırlandırılmıştır. Araştırma sonucunda en çok makalenin 2016 yılında yapıldığı, sıklıkla kullanılan araştırma modelinin nicel araştırmalar olduğu, araştırmalarda salt bedensel engellilere yönelik çalışmaların ardından spor yapan ve yapmayan engelliler örneklem gruplarının karşılaştırılması kurgusunun daha fazla ele alındığı, spor branşlarına göre araştırma raporlarının hedef gruplarının dağılımına bakıldığında, Masa Tenisi ve Badminton branşlarının öne çıktığı belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak en çok ölçeklerin tercih edildiği, ilgili yıllarda en fazla kullanılan ölçeğin ise “Engelli Bireylerde Spora Katılım Motivasyonu Ölçeği” olduğu tespit edilmiştir. Anahtar kelimelerin kullanım oranlarına göre “engelli”, “bedensel engelli”, “spor”, “fiziksel engelli” ve “motivasyon” olarak sıralandığı görülmüştür. Araştırma sonuçları doğrultusunda bedensel engelli sporcular hedef grubuna yönelik araştırmalarda betimsel nicel araştırma modellerine ek olarak nitel, karma ve durum araştırma modellerinin derinlemesine bulgular ortaya koyabilmeleri bakımından ve zengin içerikler sunabilme potansiyelleri açısından tercih edilebileceği önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bedensel Engelli, Spor, Makale, İçerik Analizi

Abstract

This research is carried out with the aim of analyzing various aspects of article studies on people with disabilities physically in the field of Sports Science in Turkey between 2015-2020. The research is important in terms of giving ideas to researchers and educators who will work with physically disabled individuals, enabling them to evaluate the studies conducted, analyzing the direction of the research conducted in the field in the last five years, realizing the possible needs and deficiencies in the field and directing the future research topics. The research is carried out using document analysis, one of the qualitative research methods. Articles published in Ulakbim, Google Academic Search Engine and University journals are searched with the keywords "disabled", "physically disabled", "afflicted", "sports" and "physical education and sports." The study is limited to 26 articles within the scope of the specified criteria. As a result of the research, the most articles are made in 2016, the frequently used research model is quantitative research, the comparison of the sample groups of the disabled people who do sports and those who do not do sports after the studies only for the physically disabled, and the distribution of the target groups of the research reports according to the sports branches, Table Tennis and Badminton branches are determined to stand out. It is determined that scales are the most preferred as the data collection tool, and the most used scale in the relevant years is the "Motivation Scale for Sports Participation of People with Disabilities (MSSPPD)" It is seen that the keywords are listed as "disabled", "physically disabled", "sports", "afflicted" and "motivation" according to their usage rates. In line with the results of the research, it is suggested that in addition to descriptive quantitative research models, qualitative, mixed and case research models can be preferred in terms of their potential to present rich content and to reveal in-depth findings in studies aimed at the target group of athletes with physical disabilities.

Keywords: Physically Disabled, Sports, Article, Content Analysis

Giriş

Spor beden ve ruh sağlığının gelişmesi ile birlikte belli kurallara göre rekabet ölçüleri içinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma, yarışmada üstün gelme arzusunu içerir (Tamer ve Pulur, 2001; Yücel, 2004). Spor yapan kişinin kendisine olan güveni daha fazla, çevresi ile uyumu daha iyi, ruhsal sağlığı daha dengeli ve düzenlidir (İlhan, 2010). Bireyler, motorik, sosyal, duygusal ve bilişsel farklılıklarıyla toplumsal hayatın üyeleri olarak yaşamlarını sürdürürler. Bireyin yetersizlikten etkilenmesi ve bu yetersizliğin derecesine bağlı olarak hareket kısıtlılığı ya da duyusal kayıpların yarattığı eksiklik onu toplumun diğer bireylerinden farklı kılabılır (Tekkurşun ve ark.2018). Diğerlerinden farklı olma durumu, engelli olma hâli, “yeti yitimi” olarak adlandırılır. Hiç şüphesiz engelli bireyler de sportif faaliyetlerde etkin bir yere sahiptir. Spor, kişinin bedensel ve ruhsal açıdan sağlığını iyileştiren, sosyal çevre ile iletişimini arttıran, zihinsel ve motorik açıdan kişiyi belirli bir düzeye getiren biyolojik, pedagojik ve sosyal bir olgudur. Bu nedenle, engeli olan bireylerin sosyal uyumlarının gerçekleşme aşamasında spor bir araç olarak değerlendirilmelidir (İlhan, 2008). Engelli kavramı, kişinin vücudunda duyuşsal, zihinsel ve bedensel farklılıkları belirtilerek; toplumsal veya yönetsel tutum ve tercihleri sonucunda, yaşamın birçok noktasında kısıtlama ve engellerle karşılaşmasıdır (WHO, 2014).

Kişilerin sahip oldukları kısıtlama ve engeller “engel türleri” adı altında dörde ayrılır. Bu engel türleri zihinsel engellilik, işitme engelliliği, bedensel engellilik ve görme engelliliğidir. Bedensel engellilerin tanımına baktığımızda ise, Doğum öncesi, doğum sırası ya da doğum sonrası dönemde oluşan bir nedenle, iskelet, kas ve sinir sisteminde gerek gelişimsel gerekse deformasyona bağlı gelişen bozukluklar sonucu, hareketle ilgili fonksiyonlarını çeşitli derecelerde kaybetmesi toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon hizmetlerine ihtiyaç duyan bireye bedensel engelli denilmektedir Bedensel engelli bireyde yaşanan bozuklukların kaynağı, kas, iskelet, eklem ve sinir sisteminde yaşanan sorunlar şeklinde açıklanmaktadır (Cumurcu ve ark., 2012).. Fiziksel ya da ortopedik engelliler olarak da adlandırılan bu bireyler, doğum öncesi, sırası veya sonrası dönemlerde herhangi bir nedenle, iskelet, kas ve sinir sistemindeki bozukluklar sonucu, bedensel yeteneklerini farklı derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada güçlükler yaşamaktadır (Emamvırdı ve ark., 2020).

Sporun normal gelişim gösteren kişiler üzerinde gösterdiği olumlu etkilerin hepsini ve hatta daha fazlasını engelli kişiler üzerinde de gözlemlemek mümkündür. Spor etkinliklerinin hepsi engelliler için toplumsal bir deneyim olmanın yanında sporun doğal ortamı içinde bulunan tüm bireyleri farklı şekillerde etkilemekte ve tüm gelişim boyutlarını desteklemektedir (Tekkurşun ve ark. 2018).

Sportif faaliyetlerin engelli bireyler üzerinde olumlu etkilerini koymaya yönelik yeni araştırmalar olmakla birlikte mevcut araştırmalar da yenilerini desteklemekte ve alana yol göstermektedir. Yılmaz ve ark., (2014) “Bedensel Engellilerde Spor Konulu Araştırmaların İçerik Analizi” ve “Türkiye’de Spor Bilimi Alanında 2010-2019 Yılları Arasında Yapılan Bedensel Engelli Bireylere Yönelik Tez Çalışmalarının İçerik Analizi” (Ilkım ve İlbak, 2020). Çalışmaları bizim araştırmamızın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Yine “Zihinsel Engellilerde Fiziksel Aktiviteye Yönelik Uygulamaların İçerik Analizi” (Yılmaz ve ark., 2015) ve “Türkiye’de Spor Bilimi Alanında İşitme Engelli Bireylere Yönelik Yapılan Çalışmaların İçerik Analizi (2008-2018)”. Türkiye’de bulunan zihinsel engelli ve işitme engelli bireyler üzerine yapılan spesifik çalışmaların yönünü ve oranını bize vermektedir. Bu bağlamda engelli bireyler üzerinde sporun önemi daha da artmıştır. Bu alanda yapılmış çalışmalara ek olarak bizim çalışmamız bedensel engelli bireyler ile çalışacak araştırmacılara fikir vermesi, yapılan çalışmaları değerlendirmeye olanak tanınması, alanda son beş yılda yapılan çalışmaların hangi yönde ilerlediğinin analiz edilmesi ve alandaki ihtiyaçların ve eksikliklerin farkına varılması, yapılacak araştırmalara yön vermesi açısından önemlidir. Bu doğrultuda bu çalışmanın amacı, 2015-2020 yılları arası Türkiye’de bedensel engelliler üzerine spor bilimi alanında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmanın, araştırmacıların bedensel engellilerde tercih edilen araştırma konuları hakkında bilgilendirmek ve bu tarihten sonra yapılan çalışmalarında yöntem belirlemede yararlı olacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Bedensel engelliler üzerine yapılan makalelerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
2. Bedensel engelliler üzerine yapılan makalelerin yöntemine göre dağılımı nasıldır?
3. Bedensel engelliler üzerine yapılan makalelerin evren ve örneklem büyüklüğü nedir.

4. Bedensel engellilerde spor-sağlık, hareket antrenman ve sporda psiko-sosyal alanların hangilerinde çalışma yoğunluğu vardır ya da hangi alanlarda çalışma enger yapılmıştır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada 2015 - 2020 yıllarını kapsayan nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Dokümanlar nitel araştırmalarda önemli bir veri kaynağıdır. Araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmalarda doküman incelenmesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile de birlikte kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırma Evreni

Ulakbim, Google akademik Arama Motoru ve Üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergilerinde yayınlanan makaleler, “engelli”, “bedensel engelli” “fiziksel engelli”, “spor” ve “beden eğitimi ve spor anahtar kelimeleri ile tarama yapılmıştır. Çalışmanın kapsamı 26 makale ile sınırlandırılmıştır.

Verilerin analizi

Verilerin analizinde, nitel veri analizi tekniklerinden biri olan içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem birbiri ile benzerlik gösteren verileri belirli kod ve oluşturulan temalar çevresinde bir araya getirerek, okuyucunun anlaya bileceği bir şekilde düzenleyip yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Taramada belirlenen 26 makale aşağıda belirtilen ölçütler dikkate alınarak detaylı biçimde incelenmiştir. Belirlenen makalelerin detaylı okumaları yapılarak, ayrıntılı olarak oluşan kategorilere göre not almıştır. Bu ölçütler; a) Spor bilimleri alanında olup olmadığı, b) bedensel engelli ile ilgili olup olmadığı, c) Türkiye’de yapılmış olması şeklindedir. Bu araştırmaya dâhil edilen çalışmalarını incelemek için içerik analizi tablosu hazırlanmıştır. Elde edilen bulgular, 2015-2020 yılları arasında yapılan makale çalışmalarını karşılaştırılacağı için, içerik tablosunda kullanılan başlıklar; yıl, araştırma konusu, araştırmacı(lar), araştırma

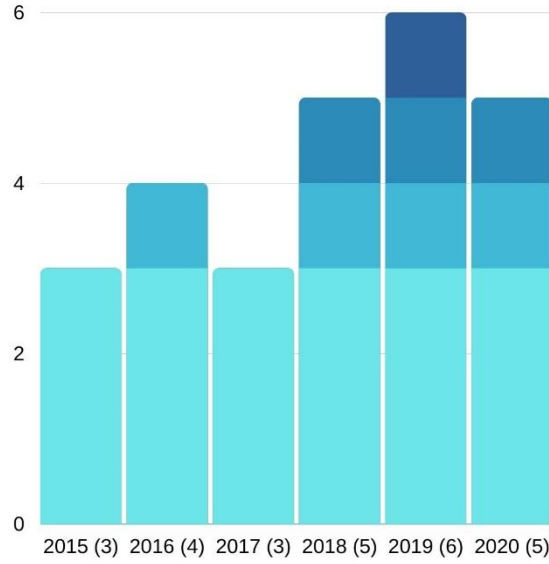

modeli, örneklem gurubu, veri toplama araçları, anahtar kelimeler ve sonuç olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın sınırlılıkları; 2015-2020 arasında yapılan makaleleri kapsamaktadır. Ulakbim ve Google Scholar veri tabanında taranan makaleleri kapsamaktadır. Araştırma “engelli”, “bedensel engelli” “fiziksel engelli”, “spor” ve “beden eğitimi ve spor anahtar kelimelerinde taramayı kapsamaktadır. Araştırma yalnızca Türkçe olarak yazılan makaleleri kapsamaktadır.

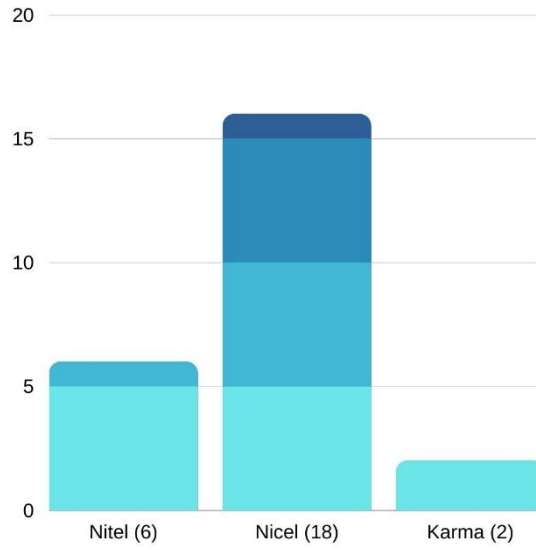
Bulgular

Grafik 1. 2015-2020 yılları arası yapılan makalelerin yıllara göre dağılımı

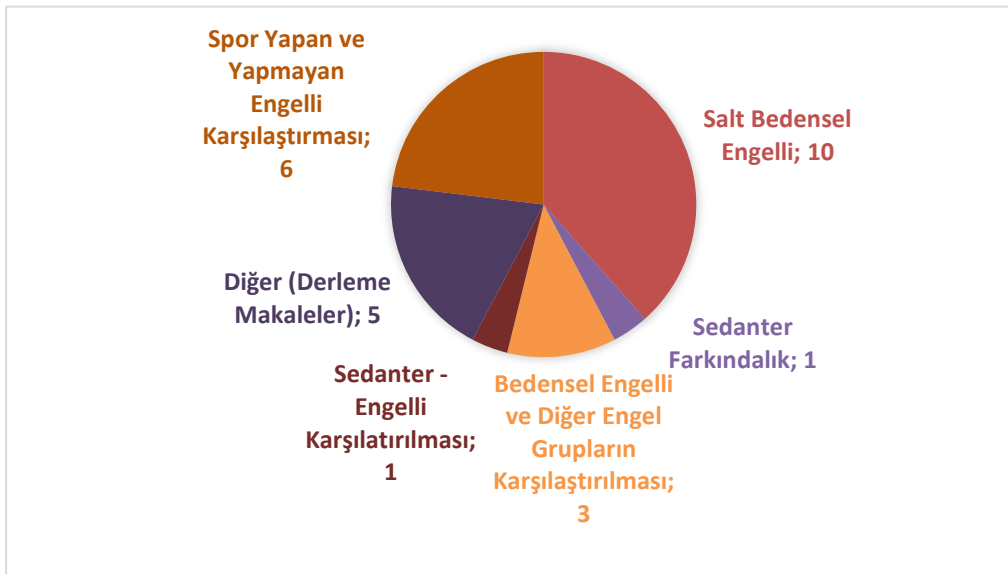
Grafik 1’de 2015 yılında 4 makale, 2016 yılında 6 makale, 2017 yılında 5 makale, 2018 yılında 5 makale, 2019 yılında 7 makale, 2020 yılında ise 6 makale yapıldığı belirlenmiştir.

Grafik 2. 2015-2020 yılları arası yapılan makalelerin yöntemine göre dağılımı

Grafik 2’de görüldüğü gibi makalelerde kullanılan yönteme göre, 18 makale nicel yöntemden oluşmaktadır nicel makalelerden 5 makale fiziksel performansa dayalı ölçümler yapılmıştır. 6 makalenin nitel yöntem ve 2 makale de karma yöntem kullanılarak yapıldığı belirlenmiştir.

Grafik 3. 2015-2020 yılları arası yapılan makalelerin örneklem türüne göre dağılımı

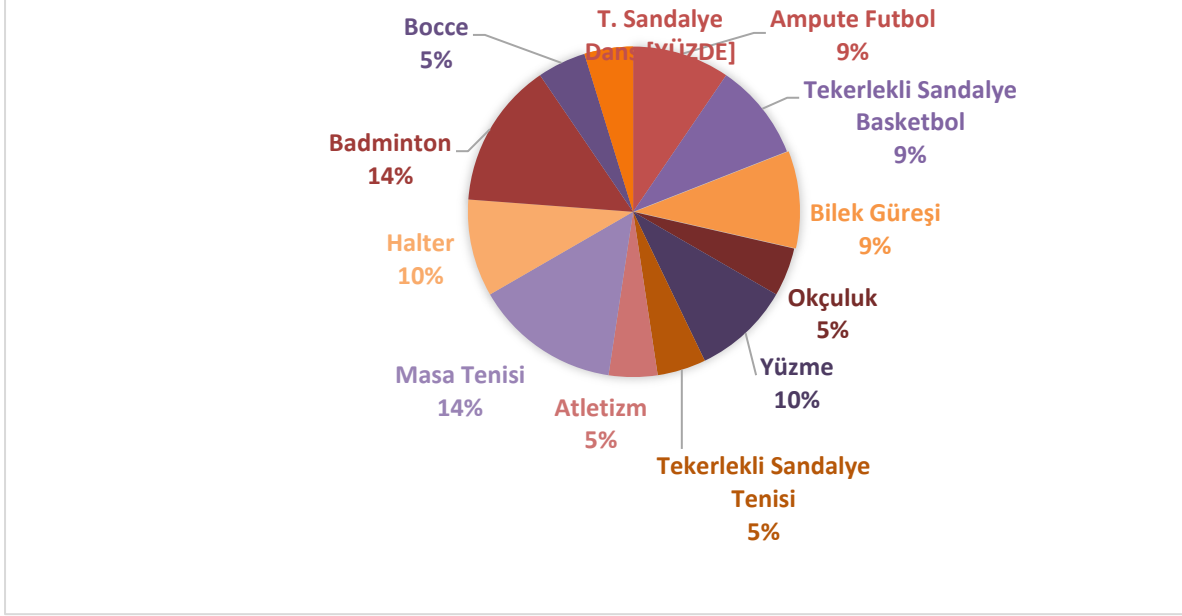

Grafik 3’ü incelediğimizde örneklem grubumuzu oluşturan 26 makaleden en yüksek oranla 10 makale sadece bedensel engelli örneklem grubuyla çalışılmış, 6 makale spor yapan ve yapmayan bedenseller engellilerin karşılaştırılması, 5 makale derleme makalelerden oluşmaktadır. 3 makale bedensel engellilerin işitme, görme ve diğer engel gruplarıyla

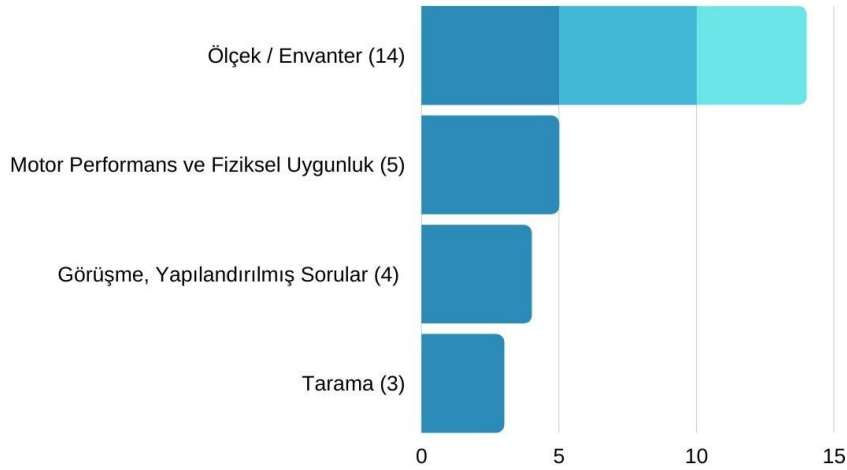
karşılaştırılması, 1 makale sedanter bireylerle engelli bireylerin karşılaştırılması ve 1 makale engeli bulunmayan bireylere farkındalık düzeylerini arttırmak amacıyla yapılmış çalışmalardır.

Grafik 4. 2015-2020 yılları arası yapılan makalelerin örneklem gurubunun spor branşlarına göre dağılımı

Grafik 4’de 2015-2020 yılları arası yapılan makalelerin örneklem gurubunun spor branşlarına göre dağılımını incelediğimizde %14 ile Masa Tenisi ve Badminton branşı, %10 ile Yüzme ve Halter branşı, %9 ile Ampute Futbol ve Bilek Güreşi branşı sonra olarak % 5 oranı ile Atletizm, Okçuluk, Bocce, Tekerlekli Sandalye Tenisi, Tekerlekli Sandalye Dansı branşlarında sporcu olan bedensel engelli sporcularla örneklem gruplarını oluşturmuştur.

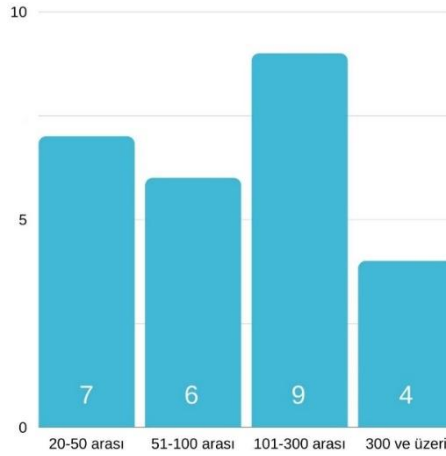
Grafik 5. 2015-2020 yılları arası yapılan makalelerin veri toplama araçlarına göre dağılımı

Grafik 5'i incelediğimizde en çok tercih edilen veri toplama aracı Ölçek (Anket) dir. Bedensel engelliler üzerinde yapılan araştırmalarda motor performans ve fiziksel uygunluk ölçümleri 5 makalede kullanılmıştır. Görüşme formları, yarı yapılandırılmış görüşme formları, kişisel görüşmelerden alınan kayıtlar, Açık uçlu sorulardan oluşan veri toplama araçları 4 makalede kullanılmıştır. Derleme yapılan 3 makale de ise tarama ile veriler toplanmıştır.

Grafik 6. 2015-2020 yılları arası yapılan makalelerin örneklem büyüklüğüne göre dağılımı

Grafik 6' yı incelediğimizde 20-50 arası örneklem büyüklüğü olan 7 makale, 51-100 arası örneklem büyüklüğü olan 6 makale, 101-300 arası 9 makale, 300 ve üzeri olan 4 makale bulunmaktadır.

Şekil 1. 2015-2020 yılları arası yapılan makalelerde Anahtar Kelimeler ve Kullanım Sıklıkları

* Kelime Bulutu MAXQDO 2020 programında kelimeleri kullanım sıklığına göre analiz edilmiştir.

Şekil 1’de 2015-2020 yılları arası yapılan makalelerde Anahtar Kelimeler ve Kullanım Sıklıklarını incelediğimizde, “engelli” kelimesi tüm makalelerde kullanılmıştır yazıların punto büyüklüğüne göre incelediğimizde devamında bedensel, spor, fiziksel ve motivasyon kelimeleri kullanılmıştır.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın odaklandığı Türkiye’de spor bilimi alanında bedensel engelli bireylere yönelik Yapılan Makaleleri incelendiğinde 2015-2020 yılları arası yapılan makalelerin yıllara göre dağılımı 2015 yılında 3 makale, 2016 yılında 4 makale, 2017 yılında 3 makale, 2018 yılında 5 makale, 2019 yılında 6 makale, 2020 yılında 5 makale yapılmıştır. Bu veriler ışığında 2015 -2017 yılları arasında her yıl ortalama 3 makale yapılırken 2018 ve 2019 yılında oranın artışı gözlemlenmiştir. Bunun alana olan akademik ilgi ve farkındalık sebeplerinin yansısı Türkiye millî Ampute Futbol Takımı’nın 2017 yılında Avrupa Ampute Futbol Şampiyonasında şampiyon olması ülke çapında bu alana ilginin artmasının sebeplerinden biri olarak düşünülebilir. 2020 yılında 5 makalenin olması ve istikrarlı artış gösteren makale sayısının azalma sebebi olarak tüm dünyayı ve ülkemizi derinden etkileyen Covid-19 virüs salgınıyla birlikte salgının yayılımını azaltmak amacıyla esnek ve evden çalışmalara

yönelmiştir bununla birlikte yasaklar ve kısıtlamalar her alanı etkilediği gibi akademik organizasyonları araştırma inceleme gibi çalışmalarını etkilediğinden dolayı bu oranın düştüğünü söyleyebiliriz. 2010-2019 yılları arasında Türkiye’de spor bilimi alanında yapılan bedensel engelli bireylere yönelik yüksek lisans ve doktora tezi çalışmalarının detaylı incelenmesinin ardından elde edilen verilere dayanarak; 9 yılda bedensel engelli bireylere yönelik yapılan ve yayınlanan yüksek lisans ve doktora tezi çalışmalarının sayısının 22 olduğu tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak 2019 yılında işitme engelli bireylere yönelik yapılan bir çalışmada on yıl içerisinde 29 tezin yazıldığı ve bu sayının yetersiz olduğu bildirilmiştir (Yılmaz, 2019). Zihinsel engellilerde fiziksel aktiviteye yönelik uygulamaların içerik analizi araştırmasında zihinsel engelli bireyler üzerine yapılan çalışmaların yetersiz olduğu ve bu alanda yapılan çalışmaların artırılması gerektiğini vurgulanmıştır (Yılmaz ve ark, 2015).

İncelenen makaleleri yöntem bakımından ele aldığımızda nicel araştırma yönteminin sayısı 18, nitel araştırma yöntemi 6 ve son olarak 2 makalede karma yöntemin kullanıldığını görüyoruz. En yüksek oran olan nicel araştırma yönteminde 5 makalenin fiziksel uygunluk ve performans testi oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan makaleler engellilere yönelik farkındalık, engellilerin fiziksel aktivite ve spor yaptıkları ortamlarda yaşadığı zorlukları incelemek açısından sondaj soruları dediğimiz sorularla konuları derinlemesine incelemeyi amaçlamıştır. Karma model oranı ülkemizde diğer disiplinlerde olduğu gibi kullanımını az olduğunu gözlemlemekteyiz. Ancak bu modelde örneklem büyüklüğü 50 kişiden az olduğu makalelerde kullanıldığı belirlenmiştir. 2015-2020 yılları arası yapılan makalelerin örneklem türüne göre dağılımını incelediğimizde, örneklem grubumuzu oluşturan 26 makaleden en yüksek oranla 10 makale sadece bedensel engelli örneklem grubuyla çalışılmış, 6 makale spor yapan ve yapmayan bedenseller engellilerin karşılaştırılması, 5 makale derleme makalelerden oluşmaktadır. 3 makale bedensel engellilerin işitme, görme ve diğer engel gruplarıyla karşılaştırılması, 1 makale sedanter bireylerle engelli bireylerin karşılaştırılması ve 1 makale engeli bulunmayan bireylere farkındalık düzeylerini arttırmak amacıyla yapılmış çalışmalardır. Makalelerin örneklem grubunun spor branşlarına göre dağılımını incelediğimizde %14 ile Masa Tenisi ve Badminton branşı, %10 ile Yüzme ve Halter branşı, %9 ile Ampute Futbol ve Bilek Güreşi branşı sonra olarak % 5 oranı ile Atletizm, Okçuluk, Bocce, Tekerlekli Sandalye Tenisi, Tekerlekli Sandalye Dansı branşlarında sporcu olan bedensel engelli sporcularla örneklem gruplarını oluşturmuştur. Engelli branşlarında son yıllarda en popüler sporlar ampute futbol ve tekerlekli sandalye

basketbolu olduğu varsayımıyla sonucun bu yönde çıkacağı düşüncemiz 2017 ve 2018 yılları arasında bu branşlar için doğrudur ancak Masa Tenisi branşı da son yıllarda milli sporcularımızın hem paralimpik olimpiyatlarda hem de uluslararası diğer organizasyonlarda dereceler elde etmesinin ardından özellikle bedensel engelli bireylerde bu branşa ilginin artması bu sebeple kolay örneklem grubunun oluşması olabilir. Badminton branşının beklenenin aksine yüksek oranına baktığımızda masa tenisinde de olduğu gibi raket sporlarının bedensel engellilere uygunluğu ve popüleritesinin yansira araştırmalardan biri spesifik olarak sadece Almanya’da düzenlenen Uluslararası Bedensel Engelliler Badminton Turnuvasına katılan 15 ülkeden 61 engelli sporcu üzerinde gerçekleştirilmiş ve bu oranı arttırmıştır. Örneklem grubu 300 kişinin üzerinde olan 3 makaleyi incelediğimizde bedensel engelliler federasyonu, görme engelliler federasyonu ve işitme engelliler federasyonu bünyesinde lisanslı sporcu olan birçok branşta sporcu örneklem çeşitliliğini oluşturarak diğer branşların yüzdesine katkıda bulunmuştur. Makalelerin veri toplama araçlarına göre dağılımını incelediğimizde en çok tercih edilen veri toplama aracı Ölçek (Anket) dir. Bunun sebebi olarak örneklem gurubuna gerek elektronik olarak ulaşma kolaylığı gerekse kullanılan ölçeklerin güvenilirlik katsayıları olarak düşünebiliriz. En çok kullanılan ölçeğe baktığımızda (Tekkurşun ve ark, 2018). Engelli bireylerde spora katılım motivasyon ölçeği (ESKMÖ) kullanılmıştır. Bedensel engelliler üzerinde yapılan araştırmalarda motor performans ve fiziksel uygunluk ölçümleri 5 makalede kullanılmıştır. Bu oran 5 yıllık bir süreç temel alındığında çok düşük bir orandır. Bu performans ve fiziksel uygunluk ölçümleri arttırılmasını sonucunu takiben akademisyenlerin, antrenörlerin ilgili uzmanların yeni antrenman modelleri geliştirmesini teşvik eder. Bu çıkarımlarımıza paralel bir çalışma olan; Türkiye’de Spor Bilimi Alanında 2010-2019 Yılları Arasında Yapılan Bedensel Engelli Bireylere Yönelik Tez Çalışmalarının İçerik Analizi makalesinde bedensel engelli sporcuların sportif performanslarının iyileştirilmesi amacıyla yeni antrenman modellemelerinin oluşturulması için çalışmalar yapılması gerektiğini saptamıştır. Böylece sedanter engelli bireylerin ve engelli çocuk sahibi ebeveynlerin spordaki gelişmeleri gördükçe spora ilgi duymaları sağlanabilir (Ilkım, 2020). Diğer veri toplama araçlarına baktığımızda; görüşme formları, yarı yapılandırılmış görüşme formları, kişisel görüşmelerden alınan kayıtlar, Açık uçlu sorulardan oluşan veri toplama araçları 4 makalede kullanılmıştır. Derleme yapılan 3 makale de ise tarama ile veriler toplanmıştır. Bunları ikisi alanda yapılan araştırmaların veri analizi bir

diğeri (Güllü, Arslan, Görgüt, 2020) Tekerlekli Sandalye Hentbolun Türkiye’de Uygulanabilirliği örneğidir.

2015-2020 yılları arası yapılan makalelerin örneklem büyüklüğüne göre dağılımı incelediğimizde 20-50 arası örneklem büyüklüğü olan 7 makale, 51-100 arası örneklem büyüklüğü olan 6 makale, 101-300 arası 9 makale, 300 ve üzeri olan 4 makale bulunmaktadır. (Kızar ve ark, 2018) “Türkiye'deki Spor Tesislerinin Engelliler İçin Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi” adlı makalenin örneklem sayısı 1825 kişi ile en yüksek örneklem büyüklüğüne sahip araştırmadır. Makalelerin anahtar kelimeler ve kullanım sıklıklarını incelediğimizde, “engelli” kelimesi tüm makalelerde kullanılmıştır yazıların punto büyüklüğüne göre incelediğimizde devamında bedensel, spor, fiziksel ve motivasyon kelimeleri kullanılmıştır ve “benlik saygısı” kelimesi bu ölçeğin 1 makalede olası sebebiyle en az kullanılan anahtar kelimedir. Sonuç olarak; Bedensel engelli sporculara yönelik sorunları ya da görüşleri daha derinlemesine incelemek amacıyla nitel çalışmaların artırılması gerektiği, bedensel engelli sporcuların fiziksel uygunluk ve performans testlerinin artırılması ile bu sporcuların performans ve başarılarının artırılması hedeflenmelidir. Tüm bu bilgiler ışığında bedensel engelli bireyler üzerine yapılan çalışmaların yetersiz olduğu ve bu alanda yapılan çalışmaların artırılması gerektiği düşünülmektedir.

Öneriler

1. Bedensel engellilere yönelik yapılan içerik analizi olarak kongrelerde ve sempozyumlar da yapılan bildirilerin içerik analizi yapılabilir.
2. Bedensel engellilere yönelik yapılan içerik analizi olarak yüksek lisans ve doktora tezlerinin içerik analizi yapılabilir.
3. TC Gençlik Spor Bakanlığı’nın tüm Türkiye de yetenek taraması projesinin engelli bireylere uyarlanarak bu bireylerin topluma kazanımı sağlanabilir.
4. Bedensel engelli bireylerin spora teşvikleri için TC Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı işbirliğinde projeler ve tanıtımlar yapılabilir.
5. TC Gençlik Spor Bakanlığı’nın Gençlik Merkezlerinin ve spor komplekslerinin ve burada bulunan malzemelerin engellilere yönelik yeniden düzenlenmesi
6. Bedensel engellilere yönelik fiziksel uygunluk ve performans testleri artırılarak bu bireylerin performansları artırılabilir.

**Bu Çalışma 21-23 Mayıs 2021 tarihinde, 4. Uluslararası Herkes İçin Spor Kongresinde Sözel sunum olarak Sunulmuştur.*

KAYNAKÇA

Cumurcu, B. E., Karlıdağ, R., Almış, B. H. Fiziksel engellilerde cinsellik. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2012, 4(1), 84-98.

Emamvirdi, R., Asl, N. R. H., İlhan, L., & Çolakoğlu, F. F. (2020). Bedensel Engelli Sporcularda Psikolojik Esneklik Ve Spora Katılım Motivasyonu. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(2), 271-281.

Güllü, M., Arslan, C., Görgüt, İ., (2011). Tekerlekli Sandalye Hentbolun Türkiye’de Uygulanabilirliği. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (Ek Sayı) 174.

Karasar, N. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar, Teknikler ve İlkeler* (27. Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi

Kızar, O., Savucu, Y., Yücel, A. S., & Kargün, M. (2018). Türkiye'deki Spor Tesislerinin Engelliler İçin Yeterlilik Düzeylerinin İncelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 13(26).

İlkım, M, İlbak, İ. (2020). Türkiye’de Spor Bilimi Alanında 2010-2019 Yılları Arasında Yapılan Bedensel Engelli Bireylere Yönelik Tez Çalışmalarının İçerik Analizi. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 1 (1) , 29-43.

İlhan, L. (2008). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi ve Sporun Sosyalleşme Düzeylerine Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.

İlhan, E. L. (2010). “Hareketsiz Yaşamlar Kültürü ve Beraberinde Getirdikleri”. *Milli Prodüktivite Merkezi Verimlilik Dergisi*, 3,195-210.

Tamer, K., ve Pulur, A. (2001). *Beden Eğitimi ve Sporda Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Koza.

Tekkurşun, D. G., İlhan, E. L., Esentürk, O. K., Adnan, K. A. N. (2018). Engelli bireylerde spora katılım motivasyon ölçeği (eskmö): geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 16(1), 95-106.

Tekkurşun Demir G., İlhan EL. (2019). Spora katılım motivasyonu: görme engelli sporcular üzerine bir araştırma. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*. 4(1), 157-170.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, A., Şentürk, U., & Ramazanoğlu, F. (2014). Bedensel engellilerde spor konulu araştırmaların içerik analizi. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri*, 9(1-2), 28-42.

Yılmaz, A., Şentürk, U., & Demir, E. (2015). Zihinsel Engellilerde Fiziksel Aktiviteye Yönelik Uygulamaların İçerik Analizi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 3, Sayı: 13, Haziran 2015, s. 312-327

Yılmaz, A. (2019). Türkiye’de Spor Bilimi Alanında İşitme Engelli Bireylere Yönelik Yapılan Çalışmaların İçerik Analizi (2008-2018). *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(3), 58-66.

WHO (2014). Management of Substance Abuse Unit. Global status report on alcohol and health, World Health Organization. 10 Ocak 2020 tarihinde <http://apps.who.int/classifications/apps/icd/icd10online2006/> sayfasından erişilmiştir.

WHO (2014). International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems 10th Revision [ICD-10]. 10 Ocak 2020 tarihinde <http://apps.who.int/classifications/apps/icd/icd10online2006/> sayfasından erişilmiştir.

Uzaktan Eğitim Sürecinde İlk Okuma-Yazma Öğretiminde Eğitim Teknolojilerini Kullanan 1. Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Zorluklar ve Çözüm Önerileri

Hatice ATİK¹, Fatma AVCI²

¹Sınıf Öğretmeni, Karatay Bilim ve Sanat Merkezi, Konya, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-4480-6220>

²Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Eskişehir, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-7513-9870>

Email: htcatik12@gmail.com, fatma.epo@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 11.09.2021 - Kabul: 24.12.2021)

Öz

İlk vakanın görüldüğü 1 Aralık 2019 ile birlikte Dünya Sağlık Örgütü tarafından hastalığın küresel bir salgın olduğunun ilan edildiği 11 Mart 2020 tarihinden bu yana tüm dünya Covid-19 salgını ile çeşitli boyutlarda mücadele etmektedir. Covid-19 salgını kısa sürede toplumsal, siyasi, ekonomik ve sosyal alanda önemli sorunlar ortaya çıkarmıştır. Ülkeleri derinden etkileyen en önemli sorunlardan biri de eğitim sisteminde karşılaşılan sorunlardır. Bu araştırma devam eden Covid-19 salgını sürecinde uzaktan eğitim yapmak zorunda kalan öğretmenlerden, birinci sınıf öğretmenlerinin eğitim teknolojileri ile ilk okuma-yazma öğretiminde karşılaştıkları zorlukları tespit etmeyi ve çözüm önerilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın katılımcı grubunu Konya ilinde görev yapmakta olan kırk beş birinci sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada temel nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın nitel verileri araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Sınıf öğretmenlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formunda bulunan demografik bilgiler almayı amaçlayan altı soruyu cevaplamaları ardından uzaktan eğitim sürecinde eğitim teknolojileri ile öğrencilerine ilk okuma-yazma öğretirken karşılaştıkları zorluklar ve çözüm önerilerinin tespit edilmesini amaçlayan sekiz açık uçlu soruyu cevaplamaları istenmiştir. Araştırmada verilerin analizinde betimsel analiz yöntemine başvurulmuştur. Araştırmaya ait katılımcı görüşleri, temalar halinde birleştirilerek yer yer katılımcı görüşlerinden alıntılara değinilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre uzaktan eğitim sürecinde birinci sınıf öğretmenlerinin eğitim teknolojileri kullanımında internet bağlantı sorunu, teknolojik araç yetersizliği, öğrencilerin uygulamayı kullanmaya yönelik yaşadıkları sorunlar ve velilerden kaynaklı sorunlar olmak üzere zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Uzaktan eğitim, Birinci sınıf öğretmeni, Eğitim teknolojileri, İlk okuma-yazma öğretimi.

The Difficulties Faced by First-Grade Teachers During the Covid-19 Pandemic in Teaching Their First Reading and Writing and their Suggestions for Solutions

Abstract: Since December 1, 2019, the first case is declared by the World Health Organization to be a global epidemic by the World Health Organization, all the world have fought various sizes with Covid-19 outbreak since 11 March 2020. Covid-19 has revealed important problems in social, political, economic and social areas in a short time. In these problems, the most important problems that directly affect countries have emerged in the training system. In the last century, in the entire school levels, advanced development was developed in the international area in ensuring education. However, Covid-19 is the largest and the most important challenge of education systems worldwide. This research aims to determine the challenges of first-class teachers and solutions to determine the challenges of first-class teachers with educational technologies with educational technologies. For the study, forty-five first-class teachers were reached in Konya province. The basic qualitative research model was used for this research. The qualitative data of the study was obtained by the researchers by the semi-structured interview form. Following the demographic properties of the demographic properties of the demographic characteristics of the classroom teachers in the semi-structured interview form, the teachers in accordance with the aim of the study in the process of teaching the aim of the study in the process of teaching students and solutions to their students in the process of teaching their students and solutions to their students were asked to determine their eight open-ended questions. After the interviews, the descriptive analysis study was carried out. The participatory views of the study were joined in themes and the quotations of participating opinions were included. According to the results of the research, it was concluded that the first-year teachers' opinions on educational technologies with educational technologies were positive in the distance education process. In the use of educational technologies of first-class teachers, the internet connection problem, technological vehicle failure, students have experienced challenges, including problems with the problems and parents to use the application.

Keywords: Covid-19, Distance education, First grade teacher, Educational technologies, Primary Literacy teaching.

GİRİŞ

Çin'in Hubei eyaleti sınırları içerisinde bulunan Wuhan kentinde 1 Aralık 2019 tarihinde ortaya çıkan ve Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından Covid-19 adı verilen virüs, hızlı bir yayılım göstermiş ve tüm dünyada pandemi ilan edilmesine yol açmıştır. Covid-19 virüsünün bulaş hızı dünya genelinde okullarda yüz yüze eğitimi imkânsız hale getirmiştir. Covid-19 salgını ile birlikte tüm dünyada eğitimlerine devam eden çocukların eğitim süreçlerinin aksamaması için eğitim alanında da çeşitli tedbirler alınmaya başlanmıştır. Bu nedenle sadece Türkiye'de değil tüm dünyada Covid-19'un yayılışını kontrol altına almak ve halk sağlığını korumak için alınan tedbirler kapsamında okullar kapatılmıştır. Türkiye'de ilk vakaların görülmeye başlanması üzerine Millî Eğitim Bakanlığı tarafından mart ayı ara tatili bir hafta uzatılarak 30 Mart 2020 tarihinden itibaren tüm kademelerde uzaktan eğitime geçileceği açıklanmıştır (MEB, 2020). Sadece ülkemiz değil, birçok ülke uzaktan çevrim içi eğitime geçmiştir. Virüsün ilk görüldüğü yer olan Çin'de de okul öncesinden üniversite düzeyine kadar tüm kademelerde uzaktan eğitime geçilmiş ve öğrencilerin kolay ulaşmalarını sağlamak için çevrim içi eğitim sistemleri daha kolay erişilebilir hale getirilmiştir (Lau vd., 2020).

Çeşitli teknolojik araçlar aracılığı ile uzaktan eğitim platformlarının kullanılması, Covid-19 salgınından önce de konuşulan ve özellikle yükseköğrenim düzeyinde alternatif bir sistem olarak kullanılabilceği üzerinde de durulan bir konudur. Fakat milyonlarca öğrencinin salgın sebebiyle evde kalmak zorunda olması, eğitim-öğretim faaliyetlerinin uzaktan verilmesini zorunlu hale getirmiştir (Demir ve Özdaş, 2020). Tüm okulların uzaktan eğitime başlamasıyla birlikte ilk olarak öğretmenler, öğrencilerine ulaşmak için whatsapp vb. internet tabanlı mesajlaşma kanalları ile haberleşmeye ve öğrencilerde bulunan ders kitaplarından ödev ve çalışmalar vermeye başlamışlardır. Ayrıca televizyon kanalları aracılığıyla da öğrencilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Türkiye'de okulların kapanması kararı ile MEB etkin bir uzaktan eğitim sistemi kurmak için dijital eğitim platformu olarak hizmet veren Eğitim Bilişim Ağı'nın (EBA) altyapısını güçlendirmiş ve Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) ile iş birliği yapmıştır (Özer, 2020).

2020-2021 eğitim öğretim yılının başlamasıyla birlikte tüm öğretmenler için canlı dersler planlayarak pandemiden önce yüz yüze eğitim şeklinde yürüttükleri eğitim sürecini uzaktan eğitim şeklinde yürütmeleri mecburi bir hale gelmiştir. Her öğretmenin EBA üzerinden veya Zoom, Google Meet, TeamLink vb. çeşitli programlar kullanarak haftalık ders planlamasına uygun canlı derslerine başlamışlardır. Fakat hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin daha önce tecrübe etmedikleri bu tür programlar ile canlı derslere geçilmesi, her iki grubu da hızla çözülmesi gereken zor problemler ile baş başa bırakmıştır. Canlı dersleri planlama ve uygulamanın yüz yüze eğitimden oldukça farklı olduğu, etkili bir canlı ders planlamanın uzun bir süreç alacağı düşünülmektedir. Fakat öğretmenlerin çok kısa bir süre içinde yüz yüze eğitime son verip (aslında yüz yüze vermeyi planladıkları) dersleri hızlı bir şekilde canlı derse (uzaktan) dönüştürmek ve aynı sonuçlara ulaşmak durumunda kaldıkları görülmektedir (Erkut, 2020).

Çoğu ülke bu şekilde aniden gelişen kitlesel bir uzaktan eğitime, alt yapı sorunları gibi önemli nedenler ile hazırlıksız bir şekilde yakalanmıştır. Bu bağlamda uzaktan eğitim sürecinde internete ve teknolojik araçlara erişim gibi can alıcı konularda farklı sosyoekonomik gruplar arasında bulunan imkân farkları ve dijital okuryazarlık farkları da uzun vadeli olumsuz sonuçlar doğurabileceğini düşündürmektedir (Özer, 2020). Bununla birlikte; öğretmenler ve öğrencilerin daha önce uzaktan eğitim tecrübelerinin olmaması, teknolojik araçlar ve uzaktan

eğitim programları hakkında bilgi eksikliği, uzaktan eğitim için gerekli teknolojik aletlere ulaşma ve internet ağı gibi alt yapısal düzenlemelerin yetersiz oluşu gibi pek çok sorun ile yzleşilmiştir. Bu olumsuzlukların yanı sıra eğitimin uzaktan eğitime geçilerek hareketliliğin azaltılması sonucunda sağlık kuruluşlarının yükünün azalması, Covid-19 salgınınun bulaşmasının ve yayılımının engellenmesi gibi olumlu taraflar da ortaya çıkmıştır. Ayrıca evrim içi derslerle öğrencilerin öğretmenleri ve arkadaşları ile bağının kopmamasına abalanmış ve eğitim öğretimin sürdürülmesi sağlanmıştır.

Bireylerin eğitim yaşamlarının akademik anlamdaki temeli ilk okuma yazma süreci ile ilkokul döneminde Türkçe dersi ile atılmaktadır (Bozkuş, 2014; Aktürk ve Mentiş-Taş, 2011; Belet ve Yaşar, 2007). 2005-2006 eğitim ğretim yılı Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu kararı ile ‘‘Ses Temelli Cümle Yöntemi’’ kullanılarak ilk okuma-yazma öğretimine başlanılması esas alınmıştır. Ses temelli cümle yönteminde ilk okuma yazma ğretimi, seslerin bir araya gelmesi ile heceler, hecelerin bir araya gelmesi ile anlamlı kelimeler, kelimelerden cümleler oluşturulması sağlanmaya çalışılmaktadır. İlk okuma yazma ğretim sürecinde anlamlı cümlelerin okunması ve yazılmasının kısa zamanda birlikte sağlanmaya çalışılması gerekmektedir ve hassas bir geçiş sürecidir (z, 2005).

İlk okuma-yazma süreci öğrencilerin bilişsel süreçlerle en yoğun olarak tanıştığı dönem olarak ifade edilebilir. Anlamlı bir okuma-yazma sürecinin gerçekleşmesinde seslerin görsel temsili olan harflerin ve yazılı kelimelerin etkili olarak öğretilmesinde gerek basılı gerekse dijital araç gereçler önemli fırsatlar sunmaktadır. Öğretmen eğitim-ğretim sürecinde tebeşir ve karatahtadan eğitsel video ve sanal ortam yazılımlarına kadar geniş bir yelpazedeki eğitsel materyalleri kullanabilir. İlk okuma-yazma ğretiminde etkin öğrenme olanakları sunabilmek ve öğrenmeyi en st düzeye çıkarabilmek teknolojiyi nerede, ne zaman ve nasıl uygulamak gerektiğinin iyi planlanması ile mümkün olabilmektedir. Eğitim teknolojisi eğitim-ğretim sürecinin tüm aşamalarında kullanılabilir. Eğitim teknolojisi eğitim-ğretim sürecinin tüm aşamalarında kullanılabilir.

Öğretmenlerin ilk okuma-yazma ğretimi sürecinde çocukların birçok duyusuna hitap edebilen ve algılamalarını kolaylaştıran eğitim teknolojilerini kullanmaları, amaçlanan kazanımlara ulaşılmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Son yıllarda gerek ülkemizde gerekse dünyada eğitim kurumlarında teknolojiyle ilgili araştırmalar incelendiğinde; Bozkurt ve Cilvadaroğlu (2011), Demir, zmantar, Binglbalı ve Bozkurt (2011), Riddell ve Song (2012), akır ve Oktay (2013), Gilakjani, Leong ve Ismail (2013); Glc, Solak, Aydın ve Koçak (2013), Lim, Zhao, Tondeur, Chai ve Tsai (2013) ve Günüç ve Kuzu (2014) yaptıkları çalışmalarında eğitimde teknoloji kullanımının önemine değindikleri, eğitimde teknoloji kullanımının öğrencilerin öğrenmeleri üzerindeki etkisini inceledikleri görülmektedir.

Eğitim teknolojilerini kullanmaya yönelik yapılan çalışmalar ve yönlendirmeler eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler eşliğinde gerçekleşmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı 2019 verilerine göre Türkiye’de resmi eğitim kurumlarında kadrolu olarak görev yapan toplam 300 bin 732 sınıf ğretmeni bulunmaktadır. Rakamlar göz önünde bulundurulduğunda sınıf ğretmenlerinin eğitim teknolojilerinden ne derecede faydalandıkları özellikle pandemi süreci ile birlikte artan düzeyde önemli bir hale gelmiştir. Araştırmalar incelendiğinde, Türkiye’de ilk okuma-yazma ğretimi sürecinde eğitim teknolojilerinin kullanımına ilişkin oldukça az sayıda araştırma yapıldığı görülmektedir. Bundan dolayı yapılan bu çalışmada Covid-19 salgını ile birlikte ortaya çıkan uzaktan eğitim sürecinde 1. sınıf ğretmenlerinin ilk okuma-yazma sürecinde eğitim teknolojilerini kullanmaya yönelik görüşlerini belirlemek

amaçlanmıştır. Araştırmada benimsenen bu temel amaca ulaşmak için aşağıda sıralanan araştırma sorularına cevap aranmıştır:

1. Katılımcı öğretmenler tarafından kullanılan eğitim teknolojileri nelerdir?
2. Katılımcı öğretmenler eğitim teknolojilerini uzaktan eğitim uygulamalarında ilk okuma-yazma öğretiminin en çok hangi aşamasında kullanmışlardır?
3. Uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde çevirim içi (online) ödev göndermeye ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşleri nelerdir?
4. Eğitim teknolojilerinin uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde sağladığı temel avantajlar nelerdir?
5. Katılımcı öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojilerini kullanırken karşılaştıkları başlıca zorluklar nelerdir?
6. Uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojilerini kullanma noktasında karşılaşılan zorluklara ilişkin katılımcı öğretmenlerin çözüm önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, araştırmanın katılımcıları, araştırmada veri toplama süreci ve veri analizine ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

Araştırmanın Modeli

Araştırma Covid-19 salgını ile birlikte ortaya çıkan uzaktan eğitim sürecinde 1. Sınıf öğretmenlerinin eğitim teknolojilerinin ile ilk okuma yazma öğretiminde kullanımı, karşılaşılan zorluklar ve çözüm önerilerinin araştırıldığı bu araştırma nitel araştırma desenlerinden biri olan temel nitel araştırma desenine göre tasarlanmıştır. Temel nitel araştırmalarda bireylerin sosyal dünyalarıyla etkileşimleri içinde bir yaşantının anlamını nasıl inşaa ettiği keşfedilir, bu anlam ortaya çıkarılır ve yorumlanır (Meriam, 2009). Bu araştırmada da Covid-19 salgını sürecinde ilk okuma-yazma öğretimini yürüten öğretmenlerin eğitim teknolojilerini kullanmaları, bu kullanımlarında karşılaştıkları zorluklar ve çözüm önerilerinin ortaya çıkarılmasında temel nitel araştırma deseninin bu yönünden faydalanılmıştır.

Katılımcılar

Bu araştırmanın katılımcı grubunun belirlenmesinde ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde ise araştırma kapsamında bir dizi ölçütü karşılayan durumların incelenmesi söz konusudur (Ritchie, Lewis ve Elam, 2006; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bilgiler ile araştırmanın çalışma grubuna karar verilirken öğretmenlerin 2020-2021 eğitim öğretim yılında uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretimi veren 1. Sınıf öğretmeni olması ölçütü esas alınmıştır. Bu ölçüt gereğince Konya il merkezinde görev yapan aday katılımcılara ulaşılmış, gönüllük ilkesine dikkat edilerek araştırmanın katılımcıları tespit edilmiştir. Araştırmanın katılımcısı sınıf öğretmenlerine ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcı Öğretmenlere Ait Demografik Bilgiler

Değişkenler	Demografik Özellikler	Frekans (f)
Cinsiyet	Kadın	30

	Erkek	15
	Toplam	45
Yaş	20-25 yaş	2
	26-30 yaş	2
	31-35 yaş	5
	36-40 yaş	9
	41-45 yaş	9
	46 yaş ve üzeri	18
	Toplam	45
Öğrenim Durumu	Lisans	41
	Lisansüstü eğitim	4
	Toplam	45
Mesleki Deneyim Süresi	1-5 yıl	3
	6-10 yıl	4
	11-15 yıl	8
	16-20 yıl	9
	21 yıl ve üzeri	21
	Toplam	45
Okulun statüsü	Devlet	43
	Özel	2
	Toplam	45
Öğrenci Sayısı	5-10	2
	11-15	1
	16-20	3
	21-25	9
	26-30	11
	31-35	8
	36-40	9
	40 ve üzeri	2
	Toplam	45

Araştırmanın katılımcı grubunda yer alan öğretmenlerin 30'u kadın, 15'i erkektir. Katılımcıların yaş değişkenine göre dağılımları şöyledir; 20-25 yaş grubunda 2 öğretmen (%4.4), 26-30 yaş grubunda 2 öğretmen (%4.4), 31-35 yaş grubunda 5 öğretmen (%11.1), 36-40 yaş grubunda 9 öğretmen (%20), 41-45 yaş grubunda 9 öğretmen (%20) ve 46 yaş ve üzerinde de 18 öğretmendir (%40). Katılımcı öğretmenlerin 41'i (%88.9) lisans, 4'ü (%6.7) yüksek lisans mezunudur. Öğretmenlerin 43'ü devlet okulunda (%95.6), 2'si (%4.4) özel okulda görev yapmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin mesleki kıdemlerine göre dağılımları ise şöyledir; 1-5 yıl arası kıdeme sahip 3 öğretmen (%6.7), 6-10 yıl yıl kıdeme sahip 4 öğretmen (%8.9), 11-15 yıl yıl kıdeme sahip 8 öğretmen (%17.8), 16-20 yıl kıdeme sahip 9 öğretmen (%20), 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip 21 öğretmendir (%49.7). Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük kısmı 21 yıl ve üzeri mesleki deneyime sahip öğretmenlerden oluşmaktadır. Öğrenci sayılarına bakıldığında 26-30 mevcutlu öğretmen sayısının en kalabalık grubu oluşturduğu görülmektedir. Öğrenci sayısına göre bakıldığında yelpazenin genişlediği 5 öğrencisi olan öğretmenin de 40'dan fazla öğrencisi olan öğretmenlerin de araştırmada katılımcı olarak yer aldığı anlaşılmaktadır. Buradan farklı özelliklere sahip katılımcıların araştırmaya dahil edilmesinin olumlu bir durum olacağı yorumu yapılabilir.

Veri Toplama Aracı

Görüşmeler nitel araştırmalarda temel veri toplama kaynaklarından biridir (Büyüköztürk vd., 2020). Araştırmada kullanılan görüşme formu iki aşamada geliştirilmiştir. İlk olarak taslak görüşme formu hazırlanmış ve doktora eğitimini uzaktan eğitim alanında tamamlamış bir akademisyen ile paylaşılmıştır. Akademisyen tarafından değerlendirilen sorularda gereken düzeltmeler yapılmış ve forma son hali verilmiş ve ardından görüşme formu kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu çalışma için oluşturulan görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır. Formun ilk bölümünde katılımcı 1. sınıf öğretmenlerine demografik özelliklerini tespit etmek amacı ile toplam altı soru yöneltilmiştir. İkinci bölümde ise katılımcı sınıf öğretmenlerinden Covid-19 salgını uzaktan eğitim sürecinde eğitim teknolojileri sürdürülen ile ilk okuma ve yazma öğretiminde karşılaşılan zorluklar ve çözüm önerilerini belirlemeye yönelik altı tane açık uçlu soruyu cevaplamaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan veriler, araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir analiz yöntemi olan betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Betimsel analiz tekniğinde, araştırmada elde edilen nitel veriler önceden belirlenen temalar doğrultusunda analiz edilerek özetlenir ve yorumlanır (Baltacı, 2019). Bu araştırmada da araştırma soruları araştırmanın temaları olarak benimsenmiştir. Görüşme formları öğretmen 1,2... şeklinde sıralanmış ve adlandırılmıştır. Görüşme verileri Word programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Görüşmeler sonucu elde edilen verilere herhangi bir yorum yapılmadan sözcükler halinde açık kodlama yapılmıştır. Elde edilen kodlar daha önceden oluşturulan temalar altına yerleştirilmiştir. Kodlar için sıklıklar belirlenmiş (f) ve sayısallaştırılmıştır. Tüm bu veriler tablolastırılarak sistematik bir biçimde sunulmuştur. Ayrıca bulgular bölümünde katılımcılarla yapılan görüşmelerden doğrudan alıntılar sunulmuş ve yorumlanmıştır. Yanı sıra araştırmanın güvenilirliği açısından, görüşme formlarından elde edilen veriler iki

araştırmacı tarafından da ayrı ayrı analiz edilerek sonuçlar karşılaştırılmış ve kodlayıcılar arasındaki tutarlılık sağlanmıştır.

3. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilerin analizi ile ulaşılan araştırma bulguları sunulmuştur.

3.1. Katılımcı öğretmenler tarafından kullanılan eğitim teknolojileri

Araştırmada ilk olarak katılımcı öğretmenlerden uzaktan eğitim uygulamalarında ilk okuma-yazma öğretiminde kullandıkları eğitim teknolojilerinin neler olduğu hakkında bir görüşme sorusu ile bilgi alınmıştır. Bu soruda öğretmenlerin sıklıkla kullandıkları eğitim teknolojilerini sıralamaları istenmiştir. Elde edilen veriler ışığında Tablo 2 oluşturulmuştur.

Tablo 2: Katılımcı Öğretmenler Tarafından Kullanılan Eğitim Teknolojileri

Görüşler	Öğretmen	Frekans
EBA & ZOOM	Ö2, Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö10, Ö11, Ö13, Ö14, Ö16, Ö17, Ö22, Ö24, Ö25, Ö28, Ö30, Ö34, Ö37, Ö43,	19
Web 2.0 araçları	Ö1, Ö8, Ö9, Ö16, Ö19, Ö25, Ö27, Ö38, Ö40	9
Okulistik	Ö8, Ö13, Ö14, Ö20, Ö22, Ö29, Ö37	7
Morpa Kampüs	Ö8, Ö11, Ö14, Ö19, Ö22, Ö29	6
Eğitim siteleri	Ö4, Ö11, Ö36, Ö39, Ö40, Ö43,	6
Eğitici videolar	Ö8, Ö24, Ö43	3
Okuma-yazma CD'leri	Ö11, Ö36, Ö39	3
Dijital oyunlar	Ö9	1

Katılımcı öğretmenlerin ilk okuma-yazma öğretiminde kullanılan araç ve gereçler konusunda en çok EBA (Eğitim Bilişim Ağı) ve bağlantılı olarak ZOOM programını kullandıkları görülmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı'nca geliştirilen ilkökul programlarına uygun e-çeriklerin sunulduğu "Okulistik.com" web sitesi ülkemizde 300 bin öğretmen kullanılmaktadır. Araştırmada da okuma-yazma öğretimi sürecinde öğretmenlerin siteden ve içeriklerinden faydalandıkları anlaşılmaktadır. Yine MorpaKampüs'te de tıpkı Okulistik'te olduğu gibi destekleyici e-çerikler sunulmaktadır. Öğretmenler farklı eğitim siteleri, You Tube aracılığı ile eriştikleri eğitici videolar, okuma-yazma CD'leri ve LearningApp, Wordwall, Quizizz gibi Web 2.0 araçları ile bazı dijital oyunları süreçte kullanmışlardır.

3.2. Uzaktan eğitimde ilk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojilerinin kullanıldığı başlıca aşamalar

Araştırmada ikinci araştırma sorusu ile öğretmenlerin eğitim teknolojilerini uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminin en çok hangi aşamasında kullandıkları sorusuna

cevabı aranmıştır. Bu amaçla bağlantılı olarak öğretmenlere bir soru yöneltilmiş ve öğretmenlerden gelen cevaplar ile Tablo 3 oluşturulmuştur.

Tablo 3: İlk Okuma-Yazma Öğretiminde Eğitim Teknolojilerinin Kullanıldığı Aşamalar

Aşama	Öğretmenler	Frekans	
İlk Okuma yazmaya hazırlık aşaması	Dikkat çekme	Ö1, Ö2, Ö3, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö14, Ö15, Ö16, Ö17, Ö23, Ö24, Ö26, Ö28, Ö30, Ö33, Ö34, Ö35, Ö36, Ö37, Ö39, Ö40, Ö41, Ö43, Ö45	28
	Parmak, el ve kol kaslarını geliştirme çalışmaları		
	Dinleme çalışmaları		
	Boyama ve çizgi çalışmaları		
İlk okuma yazmaya başlama ve ilerleme aşamaları	Sesi hissetme, tanıma ve ayırt etme	Ö5, Ö9, Ö11, Ö13, Ö14, Ö19, Ö20, Ö23, Ö26, Ö27, Ö28, Ö29, Ö30, Ö31, Ö42, Ö35, Ö44	17
	Harflerden hecelere, hecelerden kelimelere oluşturma	Ö4, Ö11, Ö19, Ö29, Ö31, Ö32, Ö38	7
	Cümle oluşturma	Ö22, Ö38	2
	Dikte çalışması	Ö18	1

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmada katılımcı öğretmenlerin yarısından fazlasının uzaktan eğitim sürecinde okuma-yazma öğretirken eğitim teknolojilerini ilk okumaya hazırlık aşamasında kullandıkları görülmektedir. Bu aşamada parmak kaslarını geliştirme, boyama ve çizgi çalışmaları ve dinleme çalışmalarında eğitim teknolojilerinden faydalandığı anlaşılmaktadır. İlk okuma yazmaya başlama ve ilerleme aşamasında da eğitim teknolojilerinin yoğunlukla kullanıldığı özellikle sesi hissetme, tanıma ve ayırt etme aşamasında faydalandığı anlaşılmaktadır. Bazı öğretmenlerin (Ö23, Ö26) ise her iki aşamada da eğitim teknolojilerini kullandıkları görülmektedir. Aşağıda öğretmenlerin görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar ile öğretmenlerin eğitim teknolojilerini ilk okuma-yazma öğretimi sürecinde yoğun kullandıkları aşamalar sunulmaktadır.

“Hem başlama hem hazırlık aşamalarında eğitim teknolojilerinden faydalandık zaten süreçte bu duruma zorladı. Okuma yazmaya geçiş birinci sınıf için çok önemli. Sesi hissettirmede de kullandım. Çünkü bu aşamalarda sesli videolara daha çok ihtiyaç duydum.” (Ö23).

“En çok ses hissettirme, sesleri tanıma, hece ve kelime oluşturma kısımlarında kullandım. Bu aşamalarda görsellerin olması çocuklarda sesi tanıma ve anlamada kolaylık oluşturuyor ve dikkatlerini çekiyor.” (Ö29).

“Çocukların dikkatini konuya çekme yani dikkat toplama, öğrenmelerinde kalıcılığı sağlama ve anlamayı kolaylaştırmalarında” (Ö34).

“Sesi hissetme aşamasında daha çok kullandım. Çünkü çocukların sesi somutlaştırması için daha çok duyu organını işe koşması gerekiyordu, eğitim teknolojileri farklı öğrenme stillerine sahip öğrencilere ulaşmamı sağladı ve öğrencilerin farklı duyu organları hitap etti.” (Ö42).

Tablo 3’te görülen ve üzerinde durulması gereken bir diğer durum da öğretmenlerin eğitim teknolojilerini en az dikte çalışmalarında kullandıklarıdır. Bu durum öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde en çok sorun yaşadıkları aşama dikte çalışmalarının yapıldığı aşama olmasındandır. Bunun nedeninin öğretmenlerin kullanacakları program hakkında tam bilgi sahibi olmadıkları ve programın kullanılan teknolojik araç ile dikte çalışması yapmaya uygun olmadığı şeklinde yorumlanmaktadır.

3.3. Uzaktan eğitimde İlk okuma-yazma sürecinde eğitim teknolojileri kullanılarak verilen çevirim içi ödevlere ilişkin görüşler

Araştırmada üçüncü araştırma sorusu ile “Uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde çevirim içi (online) ödev göndermeye ilişkin katılımcı öğretmenlerin görüşleri nelerdir? sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu araştırma sorusu ile bağlantılı olarak öğretmenlere görüşmelerde bir soru yöneltilmiş ve öğretmenlerden gelen cevapların analizi ile Tablo 4 oluşturulmuştur.

Tablo 4: İlk Okuma-Yazma Sürecinde Eğitim Teknolojileri Kullanılarak Verilen Çevirim İçi Ödevlere İlişkin Görüşler

Görüşler	Öğretmen	Frekans
Zorlandım	Ö7, Ö8, Ö11, Ö13, Ö15, Ö17, Ö18, Ö19, Ö23, Ö24, Ö29, Ö31, Ö32, Ö33, Ö38, Ö41, Ö42, Ö43, Ö44, Ö45	20
Etkili oldu	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö12, Ö20, Ö21, Ö22, Ö25, Ö26, Ö27, Ö34, Ö35, Ö36, Ö39	15
Kısmen zorlandım	Ö5, Ö6, Ö9, Ö10, Ö14, Ö16, Ö28, Ö30, Ö37, Ö40	10

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin önemli bir kısmının okuma-yazma öğretiminde çevirim içi (online) ödevlerde zorlandıkları görülmektedir. On beş öğretmen ödev konusunda eğitim teknolojilerinin etkili olduğunu ifade etmiştir. Aşağıda öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir.

“Ulaşamayan çocuklar etkinlikleri yapamadılar. Velilere ödevleri anlatma ve kontrol etme süreci zor oldu.” (Ö11).

“Ödev takibi konusunda zorlandım.” (Ö23).

“Online ödev gönderme pratik ancak dönüt vermek ödev kontrolü zor.” (Ö42).

“Çevrim içi gönderilen ödevler sayesinde anında dönüt alamam açısından faydasını gördüm.” (Ö36).

“Ödevler bütün öğrencilere ve velilere eksiksiz ulaştı. Olumsuz yanı ödev kontrolü çok vakit aldı.” (Ö28).

“Olumlu yanı velilerin de ödevlerin kontrolü aşamalarına katkıda bulunmaları sağlandı. Olumsuz yönü defter düzeninin sağlanmasında velilerin hazır bulunuşluklarındaki farklılıklardan dolayı birlik sağlanamadı.” (Ö30).

“Katılım sağlayan öğrencilerde öğrenme daha hızlı gerçekleşti. Fakat aynı imkânlara sahip olmayan öğrencilerimin varlığı aradaki fırsat eşitliğini sağlayamamamıza sebep oldu.” (Ö31).

“İnterneti olmayan öğrencilerime görsellik içeren ödevler göndermede problemler yaşadım.” (Ö32).

“Değerlendirme süreçlerini uzaktan takip etmek çok zor ve yıpratıcı oldu. Sürekli olarak zaman ayırmak zorunda kaldım. Öğretmenlik süreli bir meslek olmaktan çıktı ve günümün her anına yayıldı. Ödev fotoğrafları yüzünden telefonum çalışamaz duruma geldi EBA üzerinden gönderdiğim ödevlere ulaşmakta zorlanan çocuklar oldu ve bazen yoğunluk nedeniyle sıkıntı yaşadılar. Bunu çözebilmek için çok basit bir ödev için bile üç gün süre vermek zorunda kaldım. İnternet kotası sorunları yaşadık Ödevlerdeki eksikleri tamamlamak ya da yanlışları düzeltirmek çok zorlayıcı oldu.” (Ö43).

“Kesinlikle zorlandım. Çünkü her öğrenci derse katılmıyor interneti, tableti olmayan interneti sınırlı olunca çevrim içi ödev atmak sürekli eğitimde fırsat eşitliğini zorlaştırıyor. Ayrıca sürekli bilgisayara bağımlı olmak da iyi değil.” (Ö45).

“Sürekli yüz yüze eğitime geçiş yapıldığı için (Köy okulu olmamız nedeniyle) çevrim içi ödev verme konusuna çok girme gereği duymadım. (Web 2.0 araçları ile) Az sayıda da olsa klasik ödev verme yoluna devam ettim.” (Ö37).

“Ödev konuyu pekiştirecek. Zaten teknoloji isteği ile büyüyorlar bunu kullanarak okumayı zevkli hale getirdik.” (Ö39).

3.4. Uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojilerini kullanmanın avantajları

Araştırmada dördüncü araştırma sorusu ile “Eğitim teknolojilerinin uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde sağladığı temel avantajlar nelerdir? sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu araştırma sorusu ile bağlantılı olarak öğretmenlere görüşmelerde, “İlk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojileri kullanmak hedeflerinize ulaşmak konusunda sizce ne gibi avantajlar sağladı?” sorusu yöneltmiş ve öğretmenlerden gelen cevapların analizi ile Tablo 5 oluşturulmuştur.

Tablo 5: İlk Okuma-Yazma Öğretiminde Eğitim Teknolojileri Kullanmanın Avantajlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Avantajlar	Öğretmenler	Frekans
Ders içeriklerini aktarmada kolaylık sağladı	Ö15, Ö16, Ö17, Ö21, Ö23, Ö25, Ö26, Ö27, Ö33, Ö34	10
Dersler dikkat çekici hale geldi	Ö6, Ö12, Ö19, Ö20, Ö22, Ö24, Ö30, Ö36	8
Kazanımlara ulaşılmasında etkili oldu	Ö1, Ö13, Ö28, Ö29, Ö37, Ö44	6

Konuları tekrar etmede faydalı oldu	Ö4, Ö5, Ö14, Ö24, Ö43	5
Öğrenmede kalıcılığı sağladı	Ö3, Ö8, Ö14, Ö41, Ö45	5
Zaman tasarrufu sağladı	Ö31, Ö32, Ö39, Ö40, Ö42	5

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmenlerin daha yoğun olarak uzaktan eğitim sürecinde okuma-yazma öğretirken eğitim teknolojileri kullanıyor olmalarının bir avantajı olarak ders içeriklerini aktarmada kolaylık sağladığını ifade ettikleri görülmektedir. Ardından öğretmenler derslerin öğrenciler açısından daha dikkat çekici hale geldiğini belirtmişlerdir. Kazanımlara ulaşılmasındaki olumlu etkisi, konu tekrarında faydalı olması, öğrenmelerin kalıcılığını sağlaması ve zamandan tasarruf sağlaması da eğitim teknolojilerini okuma-yazma öğretimi sürecinde kullanıyor olmanın avantajları olarak öğretmenler tarafından sıralanan diğer konulardır. Aşağıda öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir.

Araştırmada katılımcı öğretmenlerden Ö15, Ö16, Ö17, Ö21, Ö23, Ö25, Ö26, Ö27, Ö33, Ö34 kullandıkları eğitim teknolojilerinin okuma-yazma öğretimi sürecinde öğrencilere ders içeriklerini aktarmada kolaylık sağladığını ifade etmişlerdir. Ö16'nın konu hakkındaki görüşleri şöyledir:

“Sınıf ortamında kullanamayacağım ders içeriklerini rahatlıkla kullandım. Sınıfım kalabalık olduğu için sınıfı gruplara ayırarak tek tek ilgilendim. Veli desteğini rahatça sağladım.” (Ö16).

Kimi öğretmenler eğitim teknolojilerinin okuma-yazma öğretimi sürecinde belirlenen kazanımlara ulaşılmasında etkili olduğunu görüşlerinde vurgulamışlardır.

Araştırmada Ö4, Ö5, Ö14, Ö24 ve Ö43 kullandıkları eğitim teknolojilerinin konuların tekrarında faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Ö43'ün bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Örnekler çeşitlendi Bilgiye anında ulaşabildik Farklı etkinliklere ulaşabildik Tekrar ve pekiştirme imkânı sağladı Çocukların teknolojiden yararlanma deneyimlerine imkân sağladı.” (Ö43).

Eğitim teknolojilerinin derslerde kullanımının en önemli amaçlarından biri de öğrenmede kalıcılığın sağlanmasıdır. Araştırmada Ö3, Ö8, Ö14, Ö41 ve Ö45 eğitim teknolojilerinin avantajlarından birinin de öğrenmede kalıcılığı sağladığına yönelik görüş paylaşmışlardır. Bu bağlamda Ö14'ün görüşleri şöyledir:

“Sadece uzaktan eğitim değil yüz yüze eğitimde dahi eğitim teknolojilerini sürekli kullanıyorum. Çünkü birden fazla duyu organına hitap ettiği için öğrenme daha kalıcı hale getiriyor. Ayrıca eğitim dokümanları öğrencinin istediği zaman ulaşabilecek ve tekrar edebilecek.” (Ö14).

Zaman tasarrufu sağlaması da öğretmenlerin okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojilerini kullanıyor olmanın avantajlarına ilişkin değindikleri bir özelliktir. Ö31, Ö32, Ö39, Ö40 ve Ö42 görüşlerinde bu konu üzerinde durmuşlardır. Aşağıda sırasıyla Ö31 ve Ö42'nin görüşleri sunulmaktadır:

“Birleştirilmiş sınıf öğretmeni olduğum için özellikle zamansal noktada çok işime yaradı. Zamandan tasarrufu sağladı. Ayrıca video ve animasyon gösterimlerini, renk, görüntü, perdeleme ve büyütme-küçültme gibi vurgulama imkânlarını tanıyarak dersleri daha görsel ve canlı kıldı. Bunların yanında, öğrencilerin derslerde daha aktif olmasını ve onların daha kolay algılamasını sağladı.” (Ö31).

“Kısa vadede çabukluk ve zaman tasarrufu sağladı. Öğrencilerin bilgileri somutlaştırmasına katkıda bulundu.” (Ö42).

Diğer yandan Ö2, Ö7, Ö18, Ö35, Ö39 uzaktan eğitim sürecinde eğitim teknolojilerini kullanmış olmanın ilk okuma-yazma öğretiminde etkili olmadığını, avantaj sağlamadığını düşünmektedirler. Konu hakkında Ö35, “Öğrenciler derslere yeterince katılamayınca maalesef etkili olmuyor. Öğrencilerimin çoğu canlı derslere katılamıyor.” Şeklinde görüş belirtmiştir.

3.5. Uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojilerini kullanmanın zorlukları

Araştırmada beşinci araştırma sorusu ile “Katılımcı öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojilerini kullanırken karşılaştıkları başlıca zorluklar nelerdir?” sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu araştırma sorusu ile bağlantılı olarak öğretmenlere görüşmelerde “İlk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojileri kullanırken ne tür zorlukla karşılaştınız?” sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerden gelen cevapların analizi ile Tablo 6 oluşturulmuştur.

Tablo 6: Uzaktan Eğitim Sürecinde İlk Okuma-Yazma Öğretiminde Eğitim Teknolojileri Kullanırken Karşılaşılan Zorluklara İlişkin Öğretmen Görüşleri

Zorluklar	Öğretmenler	Frekans
İnternet bağlantısı konusunda sorunlar	Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö9, Ö12, Ö16, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25, Ö26, Ö28, Ö30, Ö31, Ö34, Ö37, Ö41, Ö42, Ö43	21
Teknolojik araç yetersizliği	Ö16, Ö17, Ö28, Ö30, Ö33, Ö35, Ö36, Ö41	8
Öğrencilerin uygulamayı kullanmada yaşadıkları zorluklar	Ö10, Ö12, Ö19, Ö20, Ö27, Ö38, Ö39, Ö41	8
Velilerden kaynaklanan sorunlar	Ö12, Ö15, Ö20, Ö28, Ö29, Ö30, Ö35	7
Öğrenci devamsızlığı	Ö9, Ö14, Ö18, Ö19, Ö20, Ö32	6
Ödev kontrolü ve takibinde sorunlar	Ö13, Ö15, Ö17, Ö43, Ö45	5
Kullanılan uygulamadan kaynaklanan sorunlar	Ö5, Ö6, Ö8, Ö17	3
Dikkat sorunu	Ö21, Ö43	2
İletişim sorunu	Ö22, Ö44	2
Sağlık sorunları	Ö2	1

Tablo 6 incelendiğinde, Uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojileri kullanırken en çok karşılaşılan zorluğun internet bağlantısı konusunda yaşanan sorunlar olduğu anlaşılmaktadır. Bu görüşü teknolojik araç yetersizliği ve öğrencilerin uygulamaları kullanmada yaşadıkları zorluklar takip etmektedir. Öğretmenlerden Ö1, Ö11, Ö40 ise eğitim teknolojilerini kullanırken zorlukla karşılaşmadıkları ifade etmişlerdir. Aşağıda öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerinden alıntılara yer verilmiştir.

“Anında düzeltmenin yapılamayışı yanlış kalem tutmanın düzeltilememesi Defter kullanma alışkanlığı kazandırılmaması okuma yaparken gerçekten öğrencinin desteksiz okumasından emin olamama Ders ortamında velilerin olması ve bundan dolayı öğrencilerin kendilerini rahat hissetmemeleri ve kendilerini ifade edememeleri gibi sorunlarla sıklıkla karşılaştım.” (Ö15).

“Tüm öğrencilerin derse katılamaması (5 öğrenci canlı derslere imkânları olmadığı için katılamadı), bazı öğrencilerden gerçek geri dönüt alamamak (velileri ulaştık da gerçeği saklıyorlar), web2.0 araçlarının bazılarının kotalı olması (Millî Eğitim Bakanlığı çok kullanılan araçları ücretsiz kullanmamızı sağlayabilir).” (Ö17).

“Ses açıp kapatma sorununda; çocuklar sürekli ses açıp kapatıyorlar. Tüm sınıfın sesini kapatsak hiç anlamı olmuyor, kapatmayınca da ses kontrolü olmuyor. Kamera sorununda; anneler dikkatsiz davranıyor. Değişik görüntülere şahit oluyoruz. Derse geç girme sorununda ise; değişik zamanlarda girip hangi ders, hangi kitap diye soruyorlar ve bu durum ders işleyişini çok bozuyor.” (Ö20).

“İnternet bağlantı hızının yavaşlığı ekranların sürekli donması ve benim cümlelerimin öğrencilerim tarafından ya hiç işitilmemesi ya da yarım işitilmesi derslerini çok olumsuz etkiledi. Öğrencilerim ile birebir etkileşim azlığının az olması nedeniyle ortaya çıkan dikkat sorunları bu yıl en çok sorun yaşadığım konulardı.” (Ö21).

“Öğrencilerimin çoğu maddi durumlarından dolayı evde derslere katılabilecekleri bilgisayar, tablet vs. araçları edinemediler. Telefonlar anne ve babalarına da lazım olduğu için katılım sağlayamadılar. İnternet bağlantıları yoktu. Bazı veliler bu konularla yeterince ilgilenmediler, teknoloji konusunda bilgisizler ve sonuç olarak öğrencilerim dersleri takip edemedi, öğrenmeleri eksik oldu.” (Ö28).

“Teknolojik açıdan yeterli bilgiye sahip olmamam süreçte zorlanmama neden oldu. Bazı veliler de aynı zorluğu yaşadılar.” (Ö29).

“İnternet altyapısının yetersizliği Öğrencilerin ve velilerin teknolojiyi kullanmadaki yetersizliği. Teknolojik aletlerin yetersizliği. Çok kardeşli öğrencilerin dezavantajlı olması” (Ö30).

“Kullandığımız ZOOM uygulamasının tahta ve yazı yazma sistemi zorlayıcı olduğunu söyleyebilirim. Bu nedenle zorlandık ve farklı seçeneklere yönelmeye çalıştık” (Ö5).

3.6. Uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde karşılaşılan zorluklara ilişkin çözüm önerileri

Araştırmada altıncı araştırma sorusu ile “Uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojilerini kullanma noktasında karşılaşılan zorluklara ilişkin katılımcı öğretmenlerin çözüm önerileri nelerdir?” sorusu yanıtlanmaya çalışılmıştır. Bu araştırma sorusu ile bağlantılı olarak öğretmenlere görüşmelerde “İlk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojileri kullanırken karşılaştığınız zorluklara ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerden gelen cevapların analizi ile Tablo 7 oluşturulmuştur.

Tablo 7: Öğretmenlerin karşılaşılan zorluklara ilişkin çözüm önerileri

Çözüm önerileri	Öğretmenler	Frekans
İnternet alt yapısı güçlendirilmeli	Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö12, Ö14, Ö16, Ö21, Ö22, Ö23, Ö24, Ö25, Ö26, Ö28, Ö30, Ö31, Ö34, Ö37, Ö41, Ö42, Ö43	23
Teknolojik araç desteği sağlanmalı	Ö13, Ö15, Ö16, Ö17, Ö16, Ö28, Ö29, Ö30, Ö31, Ö33, Ö35, Ö36, Ö39, Ö41	14
Dersler oyunlaştırılmalı	Ö2, Ö5, Ö14, Ö18, Ö19, Ö20, Ö34, Ö36, Ö45	9
Veliler bilgilendirilmeli	Ö4, Ö12, Ö15, Ö20, Ö28, Ö29, Ö30, Ö35	8
Öğrenciye görevler verilmeli	Ö5, Ö9, Ö10, Ö14, Ö18, Ö35, Ö37, Ö43	8
Web 2.0 araçlarının kullanılmalı	Ö7, Ö8, Ö19, Ö25, Ö27, Ö38	7
Öğrencilerin ilgilerine dikkat edilmeli	Ö11, Ö17, Ö21, Ö23, Ö24, Ö43	6
Daha detaylı ön hazırlık yapılmalı	Ö19, Ö20, Ö21, Ö32, Ö33, Ö38	6
Eğitim teknolojileri yerinde ve zamanında kullanılmalı	Ö8, Ö9, Ö25, Ö26, Ö27, Ö39	6
Kullanılan uzaktan eğitim programlarında süre sınırı olmamalı	Ö5, Ö6, Ö8, Ö17, Ö45	5
İletişim konusuna dikkat edilmeli	Ö22, Ö30, Ö44	3
Öğrenci sayısı az olmalı	Ö42, Ö44,	2
Esnek planlama yapılmalı	Ö22	1
Eğitim teknolojisi yaş özelliklerine uygun olmalı	Ö36	1
Akran öğrenmesi desteklenmeli	Ö43	1

Tablo 7 incelendiğinde, öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde gerçekleştirdikleri ilk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojilerini kullanım yönüyle yaşadıkları pek çok soruna pek çok da çözüm önerdikleri görülmektedir. Öğrencilerde öğrenme kaybı yaşanmaması için en

önemli problem olan internet bağlantısı sorununun çözülmesi öğretmenler tarafından en çok üzerinde durulan konudur. Bu konuyu teknolojik araçlara sahip olmayan öğrencilere bu araçların sağlanması, derslerin oyunlaştırılması, velilerin bilgilendirilmesi gibi çözüm önerileri takip etmektedir. Öğretmenlerin çözüm önerilerini açıkladıkları görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

“Öğrencilerimizin yaşları malum. Eğitim teknolojilerinin ben ekstra bir avantajını görmediğimi söyleyebilirim. Hatta öğrencilerimizi ekran başında tutabilmek öyle zor ki... Üstelik okuma-yazma öğretmeye çalışmak gerçekten zor. Bu nedenle dersleri oyunlaştırmak öğrencinin dikkatini çekmek onu aktifleştirmek gerekiyor. Bende bu şekilde derslerimi yürütmeye çalışıyorum.” (Ö2).

“Ben Web 2.0 araçlarını Covid öncesi dönemde de projelerimde kullanır ve olumlu etkisini öğrencilerim de gözlemlerdim. Uzaktan eğitim sürecinde ise Web 2.0 araçları benim için biraz daha ön plana çıktı. Ben Web 2.0 araçlarının derslerde kullanımını öneriyorum. Öğrencilerin güdülenme ve dikkat seviyeleri artıyor.” (Ö27).

“Öğrencilerime görevler veriyorum. Dersler sırasında da oluyor bu ya da ders sonrasında da oluyor. Böylece öğrencimi aktif hale getirmeye çalışıyorum. Öğrencimi bir şekilde uyanık tutmalıyım. Onları anlıyorum. Bu yaşta çok hareketliler ama okuma-yazma görevi de bu sınıf düzeyinin en önemli görevi.” (Ö43).

“Bu yıl gerçekten çok zor bir yıl oldu benim için öğrencilerimin okuma-yazma sürecine yeterince dahil olamadım. Uzaktan yürütmek çok zordu. Velilere açıklayamamak, velilerin teknolojik yetersizlikleri ve anlayışsız davranmaları dersleri sabote etmeleri ancak mutlak başarı beklentileri çok yordu. Birilerinin onlara bazen istenilen hedeflere ulaşamayacağını içinde bulunduğumuz durumun olağanüstü bir durum olduğunu anlatması gerekiyor.” (Ö30).

“Her öğrenciye eşit zaman dilimleri ayırarak kendilerini ifade etmele sağlanmalı, ne kadar uğraşılsa da kalabalık sınıflarda mümkün olmayabiliyor. Tıpkı yüz yüze eğitim de olduğu gibi uzaktan eğitim de de sınıf mevcutları azaltılmalı ve öğretmen-öğrenci iletişimi, etkileşimi ihmal edilmemeli.” (Ö44).

“Eğer çocuğa hitap ediyorsa eğlendiriyorsa ve internet ve tablet sorunu yoksa çocuk seviyor ve olumlu bakıyor. Eğer tek düze olursa çocuğu derste tutmak çok zor. Ayrıca öğretmenin öğrenciler üzerinde otorite kurması çok zor. Çocuk söz hakkını aldıysa görevi bitmiş sayıyor.” (Ö45).

Sonuç ve Öneriler

Covid-19 pandemisi ile birlikte okulların toplu olarak kapatılmasıyla geçilen zorunlu uzaktan eğitim sürecinde ilkökul 1. sınıfta eğitim-öğretimi sürdürülmesi ve öğrencilere ulaşılması eğitim teknolojilerinin kullanımıyla gerçekleştirilmiştir. Ancak burada da ilk okuma-yazma öğretiminin niteliğini etkiler biçimde tartışmaya açık önemli detaylar ortaya çıkmıştır. 2020-2021 eğitim öğretim yılı güz döneminde uzaktan eğitime devam edilmesi ile 1. Sınıf öğretmenleri ilk defa ilk okuma yazma öğretimini uzaktan yapmışlardır. Bu araştırma 1. Sınıf öğretmenlerinin özellikle yüz yüze eğitim ile öğrenilmesi şart olan ilk okuma ve yazma öğretiminin uzaktan yapılması zorunluluğu hakkında karşılaşılan zorluklara çözüm önerileri getirilmesi konusunda öğretmenlere, yöneticilere, araştırmacılara ve konu ile ilgilenen kişilere önemli fikirler verecektir.

Covid-19 salgın krizinin eğitim sistemleri üzerindeki etkileri ilk olarak 2020'nin başlarında Güneydoğu Asya'da belirgin hale geldiğinden, uzaktan eğitim sürecinde çevrimiçi öğrenmeyi desteklemek için eğitim teknolojilerine olan ihtiyaç önemli ölçüde artmıştır. Türkiye bu süreçte öncelikle televizyon kanalları (EBA TV) aracılığıyla öğrencilere ulaşmaya çalışarak eğitim öğretimi sürdürme gayretinde olmuş ardından da uzaktan eğitim portalları ve ZOOM gibi programlar aracılığıyla eğitimin devamlılığı sağlanmaya çalışılmıştır. Kısa bir süre hibrit öğrenme (harmanlanmış öğrenme) uygulaması ile hem uzaktan hem yüz yüze eğitim yapılmış harmanlanmış öğrenme ile öğrencilerin akademik açıdan başarılı olabilecekleri yönelik olumlu görüşler (Korucu ve Kabak, 2020) üzerinde tartışmalar devam ederken tamamen uzaktan eğitime geçilmiştir. Bu araştırmanın temel amacı, Covid-19 salgını ile birlikte geçilen uzaktan eğitim sürecinde birinci sınıf öğretmenlerinin ilk defa deneyimledikleri eğitim teknolojileri ile ilk okuma yazma öğretiminde kullandıkları eğitim teknolojilerine ilişkin görüşleri, süreçte karşılaştıkları zorlukları ve çözüm önerilerine ilişkin görüşlerinin ortaya koyulmasıdır.

Covid-19 salgın sürecinde uzaktan eğitim ile ilk okuma yazma öğretiminde öğretmenler tarafından kullanılan eğitim teknolojileri incelendiğinde, en çok Millî Eğitim Bakanlığı EBA (Eğitim Bilişim Ağı) sistemi ve Zoom uygulaması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin, uzaktan eğitim sürecinde eğitim sitelerinden faydalandıkları bunun yanı sıra eğitici videolar, okuma yazma CD'leri, Web 2.0 araçları ve dijital oyunlar kullandıkları görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin eğitim teknolojileri ile ilk okuma yazma öğretimine ilişkin olumlu görüşlere sahip oldukları alan yazında taranan araştırmalardan da bilinmektedir (Birgül, 2014). Uzaktan eğitim sürecinde birinci sınıf öğretmenlerinin eğitim teknolojileri ile ilk okuma yazma öğretiminin hazırlık aşamasında; dikkat çekme, parmak, el, kol kaslarını geliştirme çalışmaları, dinleme çalışmaları, boyama ve çizgi çalışmalarında kolaylık sağladığı görülmektedir. İlk okuma yazmanın başlama ve ilerleme aşamasında ise sesi hissetme, tanıma ve ayırt etme, harflerden heceler, hecelerden kelimeler oluşturma aşamasında yüksek oranda kullanıldığı görülmektedir. Ancak araştırma da çok dikkat çeken en önemli durum ise birinci sınıf öğretmenlerinin ilk okuma yazmaya başlama ve ilerleme aşamasının cümle oluşturma ve dikte çalışması kısmında zorlandıkları görülmüştür. Eğitim teknolojileri ile ilk okuma yazma öğretiminin çocukların okuma becerilerinin gelişimi ve okuma hızları üzerinde olumlu bir etkisinin olduğunu ancak dikte becerilerinin gelişimi açısından olumlu bir etkiye sahip olmadığını açıklamaktadır (Gürol ve Yıldız, 2015). Sınıf öğretmenlerinin ilk okuma yazma öğretiminin her aşamasında bilgisayar kullandığı en çok yararı ise sesi hissettirme aşamasında gördüklerini vurgulamaktadır (Karsak, 2014). İlk okuma yazma süreci için geliştirilen birçok eğitim teknolojileri kapsam ve donanım olarak ihtiyaçları karşılamadıkları ve yetersiz kaldıkları görülmüştür (Kartal vd., 2017). Uzaktan eğitim sürecinde birinci sınıf öğretmenlerinin eğitim teknolojileri kullanımı konusunda daha hassas olmaları esastır.

Araştırma kapsamında birinci sınıf öğretmenlerinin ilk okuma-yazma sürecinde eğitim teknolojileri ile çevirim içi (online) ödev ilişkin görüşleri zorlandıkları yönünde ortaya çıkmıştır. Ancak on beş birinci sınıf öğretmenin çevirim içi ödevle ilişkin görüşleri ise zorlanmadıkları ve etkili oldukları yönünde görüş belirtmiştir. İlk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojileri kullanmanın avantajlarına yönelik görüşleri incelediğimizde, ders içeriklerini aktarmada kolaylık sağladığı, derslerin dikkat çekici hale geldiği, kazanımlara ulaşılmasında etkili olduğu, konuları tekrar etmede faydalı olduğu, öğrenmede kalıcılığı sağladığı ve zaman tasarrufu sağladığı görüşleri ortaya çıkmıştır. Öte yandan ilgili alanyazında da eğitim teknolojileri ile ilk okuma yazma öğretiminin çocukların akademik

başarılarını artıracığı ifade edilmektedir (Aslan, 2020). Ancak bu konuda dikkat edilmesi gereken en önemli noktalardan biri, sınıf içi kullanıma uygun olan ilk okuma-yazma öğretimini destekleyen teknolojilerin ve yazılımların, acil uzaktan eğitim modelinde ne kadar kullanılabilir olduğudur. Araştırmada öğretmenlerin görüşlerinden ortaya çıkan sonuca göre, teknoloji kullanımının okuma yazma öğretimini desteklediği belirtilmesine rağmen aniden ortaya çıkan uzaktan eğitim sürecinde öğretmenlere yeterince destek sağlamadığıdır. Bu noktadan yola çıkarak ilk okuma-yazma öğretiminde kullanılan yazılım ve teknolojilerin, aniden ortaya çıkan uzaktan eğitim sürecinde etkili bir biçimde kullanılmadığı ve yazılımların böylesi durumlarda da kullanılabilmeyle uyumlu bir hale getirilmesi gerektiğidir.

Araştırmada uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma-yazma öğretiminde eğitim teknolojileri kullanırken karşılaşılan zorluklar da incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre birinci sınıf öğretmenlerinin uzaktan eğitim sürecinde eğitim teknolojileri ile ilk okuma ve yazma öğretiminde en çok karşılaştıkları zorluklara ilişkin olarak, internetin olmaması veya internet bağlantı sorunu yaşamalarıdır. Ardından teknolojik araç yetersizliği, öğrencilerin uygulamaları kullanmaya yönelik yaşadıkları zorluklar, velilerden kaynaklı sorunlar gibi zorluklar ile sıklıkla karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Araştırma da az sayıda öğretmen öğrencilerde dikkat sorunu ve iletişim sorunlarıyla karşılaştıklarını, kullanılan uygulamadan kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını ve öğretim teknolojilerini kullanma konusunda kendilerini yetersiz hissettiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmen görüşlerinden de anlaşılacağı üzere öğrencilerin eğitim teknolojileri açısından donanım ve yazılım olarak yetersiz olmaları, internet bağlantılarının zayıf veya hiç olmaması, öğretim uygulamalarının etkileşimsiz olması gibi sorunlar karşılaşılan zorluklardandır. Uzaktan eğitim sürecinde eğitim teknolojileri ile ilk okuma ve yazma da sorunlar yaşanmasının öğretmenlerin teknolojik okuryazarlıklarının yetersiz olması da sınırlılık olarak belirtilmektedir (Bayram, 2019; Ceylan, 2018).

Araştırmada son olarak birinci sınıf öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecinde ilk okuma yazma öğretiminde eğitim teknolojileri kullanırken karşılaştıkları sorunlara yönelik çözüm önerileri incelenmiştir. Covid-19 salgın sürecinde ilk okuma yazma öğretiminde etkili bir şekilde öğrenme sağlanabilmesi için katılımcı sınıf öğretmenleri; internet alt yapısının güçlendirilmesi, teknolojik araçların sağlanması, derslerin oyunlaştırılması, velilerin bilgilendirilmesi, Web2 araçları ile öğrencilere görevler verilerek dikkatlerinin sağlanması, eğitim teknolojilerinin uygun koşullarda süre sınırı olmadan öğrenci sayısının sınırlandırılarak akran öğrenmesini destekler nitelikte olması, iletişim konusuna dikkat edilerek uygulamaların yaş özelliklerine hitap etmesi ve öğretmenler açısından esnek planlamaya uygun olması şeklinde öneriler geliştirmişlerdir. Araştırmada ulaşılan sonuçlara dayalı olarak aşağıda öneriler sıralanmaktadır:

- Uzaktan eğitim uygulamalarına bakıldığında öğretmen öğrenci arasında ve öğrencilerin kendi arasında etkileşim kuracak nitelikte sınırlı olduklarını görmekteyiz. Öğrencilerin öğretmenleri ve arkadaşları ile etkileşim kurmasını sağlayan uygulamalar, ücretsiz ve süre sınırlılığı olmamalıdır.
- Uzaktan eğitimin sağlıklı olarak ilerleyebilmesi için öğretmen ve öğrencilerin yeterli ölçüde teknoloji okuryazarı olabilmeleri için teknolojik kaynaklara eşit ulaşım imkanı sunulmalıdır.
- Uzaktan eğitim sürecinde öğrenci ve velilerde motivasyon eksikliğinin önüne geçebilmek için uzmanlar aracılığı ile psikolojik danışmanlık hizmetleri verilmelidir.

- Uzaktan eğitimin toplumun her kesimine hitap edebilmesi için, ülke çapında internet alt yapısının gelişmiş olması, internete erişim araçlarının yaygınlaşması ve ucuzlaması gerekmektedir. Bu nedenle devlet tarafından internet alt yapı çalışmaları yapılarak internete erişim yaygınlaştırılmalı ve internet hızı artırılmalıdır.
- Öğretmenlere, çağın ve eğitim teknolojilerinin getirdiği yeniliklere uyum sağlamalarında etkili olabilecek ve uzaktan eğitim uygulamalarında teknoloji kullanımına yönelik deneyim paylaşımına imkân tanıyan faaliyetler MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından sunulmalıdır. Ülkemizin doğal kaynaklı afet riski açısından da yüksek risk taşıdığı göz önünde bulundurulursa teknoloji tabanlı öğrenme ve uzaktan eğitim uygulamaları konusunda öğretmenlerin yeterliklerinin artırılması önemli görülmektedir.

**Bu makale Eğitimde Yeni Normlar-II Uluslararası Covid-19 Kongresi' nde (21-22-23 Haziran 2021 Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Artvin Çoruh Üniversitesi) sunulmuştur. Ayrıca Eğitimde Yeni Normlar-II Uluslararası Covid-19 e-Kongresi Bildiri Metinleri Kitabında da özet bildiri metni olarak yayınlanmıştır.*

KAYNAKLAR

- Akpınar, Y. (2003). Öğretmenlerin yeni bilgi teknolojileri kullanımında yükseköğretimin etkisi: İstanbul okulları örneği. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 2 (2), 79-96.
- Aktürk, Y., ve Mentiş Taş, A. (2011). İlk okuma-yazma öğretiminde Ses temelli cümle yönteminin uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşleri (Şanlıurfa/Viranşehir örneği). *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (1), 27-37.
- Akyürek, M. İ. (2020). Uzaktan eğitim: Bir alanyazın taraması, *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 1-9
- Aslan, S. (2020). Sınıf öğretmeni adaylarının ilk okuma yazma öğretiminde animasyon ve simülasyon kullanımına yönelik deneyimleri ile ilgili görüşleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8 (4), 1133-1148. Doi: 10.16916/aded.756564
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 368-388.
- Bayram, Y. (2019). *Simülasyon (benzetim) destekli 5e öğrenme döngüsü modelinin 7. sınıf öğrencilerinin elektrik konusunu anlamalarına ve elektrik konusuna yönelik ilgilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Belet, Ş.D., ve Yaşar, Ş. (2007). Öğrenme stratejilerinin okuduğunu anlama ve yazma becerileri ile Türkçe dersine ait tutumlara etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3 (1), 69-86.
- Birgül, K. (2014). *Sınıf öğretmenlerinin bilgisayar destekli ilkökuma yazma öğretimine ilişkin görüş ve tutumlarının belirlenmesine yönelik bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Bozkurt, A., ve Cilvadaroğlu, A.K. (2011). Matematik ve sınıf öğretmenlerinin teknolojiyi kullanma ve derslerine teknolojiyi entegre etme algıları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19 (3), 859-870.
- Bozkuş, T. (2014). A research on identifying the need for distance education for national athletes who study in school of physical education and sport. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 15(3), 282-290.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (28. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ceylan, N. (2018). *Bilgisayar animasyonları destekli 5e öğrenme modelinin "tepkimelerde hız ve denge" konusunda akademik başarı üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çakır, O., ve Oktay, S. (2013). Bilgi toplumu olma yolunda öğretmenlerin teknoloji kullanımları. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 35-54.
- Demir, F., ve Özdaş, F. (2020). Covid-19 sürecindeki uzaktan eğitime ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 273-292. DOI: 10.37669/milliegitim.775620.

Demir, S., Özmantar, M. F., Bingölbali, E., ve Bozkurt, A. (2011). Sınıf öğretmenlerinin teknoloji kullanımlarının irdelenmesi. 5. *Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu*, 22-24 Eylül 2011, Fırat Üniversitesi, Elâzığ.

Erkut, E. (2020). Covid-19 sonrası yükseköğretim. *Yükseköğretim Dergisi*, 10 (2), 125-133.

Gilakjani, A.P., Leong, L.M., ve Ismail, H.N. (2013). Teachers' use of technology and constructivism. *I.J. Modern Education and Computer Science*, 4, 49-63.

Gülcü, A., Solak, M., Aydın, S., ve Koçak, Ö. (2013). İlköğretimde görev yapan branş öğretmenlerinin eğitimde teknoloji kullanımına ilişkin görüşleri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (6), 195-213.

Günüç, S., ve Kuzu, A. (2014). Derste teknoloji kullanımına yönelik eğilim ölçeği: Geliştirme, güvenilirlik ve geçerlik. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10 (4), 863-884.

Gürol, A., ve Yıldız, E. (2015). İlk okuma yazma öğretiminde bilgisayar destekli eğitimin ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin ilk okuma yazma becerilerine etkisi. *International Journal of Field Education*, 1 (1).

Karsak, H.G.O. (2014). Bilgisayar Destekli İlk Okuma Yazma Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 40.

Kartal, H., Baltacı Göktaş, Ş., ve Sungurtekin, Ş. (2017). Okuma yazma öğretimine yönelik eğitsel yazılımların çok boyutlu değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (4), 1938-1956.

Koronavirüs nedir: Covid-19'a karşı hangi önlemler alınmalı, virüsün özellikleri neler? (2020). *BBC*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-51177538> adresinden 20.05.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Korucu, A., ve Kabak, K. (2020). Türkiye'de hibrit öğrenme uygulamaları ve etkileri: Bir meta analiz çalışması. *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dergisi*, 2 (2), 88-112.

Lau, J., Yang, B., & Dasgupta, R. (2020). Will the coronavirus make online education go viral? <https://www.timeshighereducation.com/features/will-coronavirus-make-online-education-go-viral>

Lim, C.P., Zhao, Y., Tondeur, J., Chai, C.S., & Tsai, C.C. (2013). Bridging the gap: Technology trends and use of technology in schools. *Educational Technology and Society*, 16 (2), 59-68.

MEB. (2005). *Türkçe dersi öğretim programı*. Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.

MEB, <http://www.meb.gov.tr/ebada-canli-sinifla-egitim-basliyor/haber/20602/tr?fbclid=IwAR2xOWtortAlufruf24E9cjTeEQmomDEI92WODZ3> adresinden 20.05.2021 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Merriam, S.B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.

Orhan, H. G. (2007). *Bilgisayar destekli öğretimin ilkokuma yazma başarısına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ozan Leylum, Ş., Odabaşı, H.F., ve Kabakçı Yurdakul, I. (2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5 (3), 369-385. Doi: 10.14689/issn.2148-2624.1.5c3s16m

Öz, M.F. (2005). *Uygulamalı ilk okuma yazma öğretimi*. (5. Baskı) (10-12). Ankara: Anı Yayıncılık.

Özer, M. (2020). Türkiye’de covid-19 salgını sürecinde Millî Eğitim Bakanlığı tarafından atılan politika adımları. *Kastamonu Education Journal*, 28 (3), 1124-1129.

Riddell, W.C. & Song, X. (2012). *The role of education in technology use and adoption: Evidence from the canadian workplace and employee survey*. IZA Discussion Paper No. 637, Institute for the Study of Labor (IZA).

Ritchie, J., Lewis, J., & Elam, G. (2006). Designing and Selecting Samples (Eds. J. Ritchie & J. Lewis). *Qualitati ve Research Practise A Guide for social science students and researchers*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Saygılı, G. (2011). Eğitimde teknoloji entegrasyonu. Perkmen, S. & Tezci, E. (Ed.), *İlkokuma yazma eğitimine teknoloji entegrasyonu içinde*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Stake, R.E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks: Sage Pbc.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Genişletilmiş 10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, G.K. (2014). Durum Çalışması, (Ed., Metin, M.), Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri, ISBN 978-605-364-687-7, Pegem Akademi.

Yin, R.K. (2014). *Case study methods: Design and methods* (5. Baskı). Thousand Oaks: Sage Pbc.

Üniversite Öğrencilerinin Kas İskelet Sistemi Rahatsızlıkları ile Fiziksel Aktivite Düzeyi ve İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Songül KURT¹, Serkan İBİŞ² Zait Burak AKTUĞ³, Hasan AKA⁴

¹ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-8448-0205>

² Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Niğde, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-5154-3086>

³ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Niğde, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-5102-4331>

⁴ Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Niğde, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0003-0603-9478>

Email: snglkr@outlook.com, serkanibis@gmail.com, zaitburak@gmail.com,
hasanaka06@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 17.09.2021 - Kabul: 13.12.2021)

Öz

Bu çalışmada [1] üniversite öğrencilerinin kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının, internet bağımlılığı ve fiziksel aktivite düzeyi ile olan ilişkisinin incelenmesi [2] ve bu değişkenlerin cinsiyetlere göre karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmaya, 333 (204 kadın, 129 erkek) gönüllü birey katılmıştır. Katılımcıların fiziksel aktivite düzeyini belirlemek için Uluslararası Fiziksel Aktivite Değerlendirme Anketi Kısa Formu, internet bağımlılığının belirlenmesi için Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu ve kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının değerlendirilmesi için Cornell Kas-İskelet Sistemi Rahatsızlıkları Anketi kullanılmıştır. Verilerin analizinde değişkenler arasındaki ilişki pearson korelasyon analizi ile değişkenlerin cinsiyetler arası farklılığı ise independent t testi ile belirlenmiştir. Erkeklerin fiziksel aktivite düzeyi ile boyun, kalça, sol üst toplam, sağ alt toplam, sol alt toplam ve toplam ağrı puanı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki tespit edilirken, kadınlarda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir. Erkeklerde internet bağımlılığı ile boyun, bel, kalça, sağ üst toplam, sağ alt toplam, toplam ağrı puanı arasında, kadınlarda ise internet bağımlılığı ile boyun, sırt, bel, kalça, sağ üst toplam, sol üst toplam, sağ alt toplam, sol alt toplam ve toplam ağrı puanı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Değişkenlerin cinsiyete göre karşılaştırılmasında, kadınların erkeklere göre boyun, sırt, sağ üst toplam, sol üst toplam, sağ alt toplam, sol alt toplam ve toplam ağrı puanlarının istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, özellikle COVID-19 pandemi döneminde fiziksel aktivite düzeyinin düşmesi ve internet bağımlılığının artmasıyla beraber kas iskelet sistemi rahatsızlıklarında artışın meydana geldiği düşünülmekte ve bireylerin olanaklar dahilinde fiziksel aktiviteye devam etmeleri önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kas İskelet Sistemi Rahatsızlıkları, İnternet Bağımlılığı, Fiziksel Aktivite, Üniversite Öğrencileri

Examination of The Relationship Between Muscle Skeletal Discomforts Physical Activity Level and Internet Addiction of University Students

Abstract

The aim of this study [1] is to examine the relationship between musculoskeletal discomforts, internet addiction and physical activity level in university students [2] and to compare these variables according to gender. 333 (204 female, 129 male) volunteers participated in the study. The International Physical Activity Assessment Questionnaire Short Form was used to determine the physical activity level of the participants, the Young Internet Addiction Test Short Form to determine internet addiction, and the Cornell Musculoskeletal Discomforts Questionnaire was used to evaluate the musculoskeletal discomforts. Pearson correlation analysis was used to determine the relationship between the variables in the analysis of the data, and the independent t test was used to determine the differences between the variables between genders. While a significant negative correlation was determined between the physical activity level of men and the neck, hip, upper left total, right subtotal, left subtotal and total pain scores, no statistically significant relationship was determined in women. Internet addiction and neck, waist, hip, right upper total, right lower total, total pain score in men, and internet addiction and neck, back, waist, hips, upper right total, upper left total, right subtotal, lower left total in females. A positive and significant relationship was determined between total and total pain scores. When the variables were compared according to gender, it was determined that the neck, back, right upper total, left upper total, right subtotal, left subtotal and total pain scores of women were statistically significantly higher than men. As a result, it is thought that musculoskeletal discomforts have increased with the decrease in the level of physical activity and the increase in internet addiction, especially during the COVID-19 pandemic, and it is recommended that individuals continue physical activity if possible.

Keywords: Musculoskeletal Discomforts, Internet Addiction, Physical Activity, University Students

Giriş

Fiziksel aktivite fizyolojik, metabolik, psikolojik faktörleri iyileştirerek kronik hastalık ve erken mortalite riskini azaltmaya, kemik, kas ve eklem sağlığının korunmasına olanak sağlamaktadır (Heyward, 1992). Orta ve yüksek düzeyde fiziksel aktivite, koroner kalp hastalığında, diyabette, şişmanlık ve hipertansiyon riskinde, yüksek kan basıncında, yorgunluk ve ağrı şikayetlerinde azalma; kemik mineral yoğunluğunda, güvenin artmasında, psikolojik olarak kendini iyi hissetmede ve immün sistemin güçlenmesinde artış sağlamaktadır (Vaizoğlu vd., 2004). Fakat bireylerin fiziksel aktivite düzeylerinin düşük olması günümüzde önemli bir toplum sağlığı problemi haline gelmiştir.

COVID-19'un hızla yayılması ve ölümcül olması birçok ülkenin eğitim ve sosyal yaşam alanlarında çeşitli kısıtlamalara gidilmesine sebep olmuştur. Ülkemizde de farklı yaş gruplarına yönelik çeşitli saatlerde ve haftasonları sokağa çıkma kısıtlaması getirilmesi, eğitim ve öğretim faaliyetlerine çevrimiçi olarak devam edilmesi ve seyahat kısıtlamaları gibi farklı önlemler alınmıştır. Bu önlemlerden birisi olan spor salonlarının kapatılması ise bazı sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur (BBC News, 2020; Sağlık Bakanlığı, 2021). Bireylerin COVID-19 öncesine kıyasla dışarıda geçirilen sürenin azalması ve evde geçirilen sürenin artması fiziksel sağlık açısından koruyucu olsa da psiko-sosyal ve sağlık açısından çeşitli sorunları ortaya çıkarmıştır (Benke vd., 2020). Ayrıca Yüksek Öğretim Kurumu'nun almış olduğu uzaktan (çevrimiçi) eğitim kararı ve evde geçirilen sürenin artması üniversite öğrencilerinin internet kullanım sürelerinin artmasına neden olmuştur. İnternete bağlı olarak dokunmatik ekran bir telefon, tablet veya bilgisayar başında geçirilen uzun süreler fiziksel aktivite düzeyini azaltarak, kötü postürde sabitlenme ve nispeten küçük bir alanda tekrarlayıcı hareketlere yol açmaktadır. Bu da gençlerde ve çocuklarda kas iskelet sistemi problemlerinin görülme sıklığının artmasına ve yaygınlaşmasına neden olmaktadır (Xie vd., 2017; Özcan vd., 2007; Özkan vd., 2018; Bozkuş, 2013; Gerr vd., 2002). Kas iskelet sistemi rahatsızlıkları kas, tendon, ligament, sinir, kemik ve eklemleri etkileyebilen inflamatuvar ve dejeneratif durumları kapsamaktadır. Bu problemler sıklıkla görülen sağlık sorunlarıdır. Kas iskelet sistemi rahatsızlıkları çalışan bireylere ilaveten özellikle son zamanlarda üniversite öğrencilerinde de olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde her dört kişiden birinin kas iskelet sistemi kaynaklı kronik ağrılarının olduğu bildirilmiştir. Birçok ülkede de bu sebeple üretkenliğin azaldığı ve tüm toplumu etkileyen olumsuz sonuçların ortaya çıktığı belirtilmiştir (Woolf ve Akesson, 2001; Uz Tuncay ve Yeldan, 2013).

COVID-19 tedbirleri kapsamında uygulanan eğitim-öğretim düzenlemeleri, spor alanlarının kapatılması ve sokağa çıkma kısıtlamalarından dolayı meydana gelen uzun süreli fiziksel inaktivite ve internet kullanımının artmasının kas iskelet sistemi rahatsızlıklarını etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu düşünce ile yapılan çalışmada [1] üniversite öğrencilerinin kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının, internet bağımlılığı ve fiziksel aktivite düzeyi ile olan ilişkisinin incelenmesi [2] bu değişkenlerin cinsiyetlere göre karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Materyal ve Metod

Araştırma Grubu

Çalışmanın evrenini Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi öğrencileri, örneklem grubunu ise, bu evren içerisinde ulaşılabilir örneklem yoluyla rastgele seçilmiş 204 kız ve 129 erkek olmak üzere toplam 333 gönüllü birey oluşturmaktadır. Katılımcıların fiziksel aktivite düzeyleri Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi Kısa Formu ile internet bağımlılığı, Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu ile kas iskelet sistemi rahatsızlıkları ise Cornell Kas-İskelet Rahatsızlıkları Anketi ile belirlenmiştir. Çalışma için Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Etik Kurul Başkanlığından 02.07.2021 tarih ve 2021/11-02 karar ile gerekli izin alınmıştır. Ayrıca katılımcılara çalışmanın içeriği açıklanmış, gönüllü onam formu imzalatılmıştır. Bu çalışma, Helsinki Deklarasyonu Prensipleri 'ne uygun olarak yapılmıştır.

Verilerin Toplanması

Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketi Kısa Formu

Uluslararası Fiziksel Aktivite Değerlendirme Anketi Kısa formu Craig vd., (2003) tarafından geliştirilmiş, Türkiye'deki geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları Öztürk (2005) tarafından üniversite öğrencilerine yapılmıştır. Anket 15-65 yaş aralığındaki bireylerin fiziksel aktivite düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Türkiye'deki çalışmalar neticesinde anketin fiziksel aktiviteyi belirlemek için güvenilir ve geçerli bir yöntem olduğu açıklanmıştır (Bozkuş vd., 2013). Anket dört ayrı bölüm ve toplam yedi sorudan oluşmaktadır. Anket son yedi günde en az 10 dakikalık yapılan fiziksel aktivite ile ilgili soruları içermektedir. Anket ile son bir haftada kaç gün ve her bir gün için ne kadar süre ile; a) şiddetli fiziksel aktiviteler, b) orta şiddetli fiziksel aktiviteler c) yürüyüş yapıldığı belirlenmektedir. Son soruda ise günlük olarak hareket etmeden (oturarak, yatarak vs.) harcanan zaman belirlenmektedir. Fiziksel aktivite düzeyini belirlemek için MET yöntemi kullanılmıştır (Bozkuş vd., 2013). Bu değerler kullanılarak günlük ve haftalık fiziksel aktivite düzeyi hesaplanmaktadır.

Young İnternet Bağımlılığı Testi Kısa Formu

Young internet bağımlılığı testi, Young (1998) tarafından geliştirilmiş, Pawlikowski vd., (2013) tarafından kısa forma dönüştürülmüş ve Kutlu vd., (2016) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 12 maddeden oluşmakta olup, beşli likert (1=Hiçbir zaman, 5=Çok sık) tipi bir ölçektir. Doğrulamalı faktör analizi sonucunda Young internet bağımlılığı testi kısa formunun iyi uyum verdiği saptanmıştır. Ölçeğin iç tutarlık güvenilirlik katsayısı 0,85 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte tersten puanlanan madde bulunmamaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar internet bağımlılığı düzeyinin yüksek olduğunu belirtmektedir.

Cornell Kas-İskelet Rahatsızlıkları Anketi

Ölçek 1999 yılında Cornell Üniversitesi insan faktörleri ve ergonomi laboratuvarı direktörü Alan Hedge vd., (1999) tarafından geliştirilmiştir. Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise Erdinç vd., (2011) tarafından yapılmış ve cronbach alpha değeri sıklık için 0.876 şiddeti için 0.895 ve iş performansı açısından ise 0.875 olarak saptanmıştır (Erdinç vd., 2011). Anket, 20 ayrı bölgede ağrının sıklık, şiddet ve rahatsızlığın işle ilgisi olmak üzere üç başlık altında haftalık olarak değerlendirmekte ve toplam rahatsızlık puanı hesaplanmaktadır. Sıklık ile ilgili puanlama Hiç olmadı= 0; Haftada 1-2 defa= 1,5; Haftada 3-4 defa= 3,5; Günde 1 defa= 5; Günde birkaç defa= 10; şiddet ile ilgili puanlama ise az= 1, orta= 2 ve fazla= 3; rahatsızlığın

işle ilgi puanlaması az= 1, orta= 2 ve fazla= 3 şeklindedir. Her bir vücut bölgesi için ağırlandırılmış puan 0-90 arasında bir değer almaktadır. Alınan puanın artması ağrı sıklığı, şiddeti ve iş performansına etkisini de artırdığını göstermektedir. Ağırlandırılmış puanı ise sağ ve sol üst ekstremitede 0-360, sağ ve sol alt ekstremitede 0-270 arasında bir değer almaktadır. İlgili vücut bölümünün toplam rahatsızlık puanı sıklık, şiddet ve rahatsızlığın işle ilgisi puanlarının çarpımı (sıklık x şiddet x rahatsızlığın işle ilgisi) ile hesaplanmaktadır.

İstatistiksel analiz

Veriler SPSS 24 programında analiz edilmiştir. Verilerin normallik dağılımı Kolmogorov Smirnov testi ile sınanmış ve verilerin homojen bir dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemede Pearson korelasyon analizi, değişkenlerin cinsiyetler arası farklılığını belirlemede Independent t testi kullanılmıştır. Çalışmada anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

	Yaş (Yıl)	Boy (cm)	Vücut ağırlığı (kg)	FAD (MET)	İnternet bağımlılığı
	X±SD	X±SD	X±SD	X±SD	X±SD
Kadın (n=204)	21.15±3.72	163.73±6.02	55.94±8.27	2826.83±3421.27	24.30±6.98
Erkek (n=129)	22.46±5.49	177.51±6.33	76.88±5.26	2460.98±2370.21	24.47±7.11

FAD= Fiziksel aktivite düzeyi

Tablo 2. Katılımcıların kas iskelet sistemi rahatsızlıkları ile fiziksel aktivite düzeyi ve internet bağımlılığı arasındaki ilişki tablosu

	Erkek (n=129)			Kadın (n=204)		
		FAD	İnternet Bağımlılığı		FAD	İnternet Bağımlılığı
Boyun	r	-,255	,265	r	,001	,141
	p	,00	,02	p	,99	,04
Sırt	r	-,150	,115	r	-,104	,267
	p	,09	,19	p	,13	,00
Bel	r	,126	,207	r	-,101	,286
	p	,15	,01	p	,15	,00
Kalça	r	-,265	,231	r	-,027	,199
	p	,00	,00	p	,70	,00
Sağ üst toplam	r	,155	,246	r	,022	,280
	p	,08	,00	p	,75	,00
Sol üst toplam	r	-,194	,155	r	-,041	,300
	p	,02	,08	p	,56	,00
Sağ alt toplam	r	-,251	,184	r	-,047	,283
	p	,00	,03	p	,50	,00
Sol alt toplam	r	-,233	,156	r	-,074	,321
	p	,00	,07	p	,29	,00
Toplam ağrı	r	-,229	,231	r	-,049	,360
	p	,00	,00	p	,48	,00
FAD	r	1	,145	r	1	-,094
	p		,10	p		,18

Tablo 2 incelendiğinde, erkeklerin fiziksel aktivite düzeyi ile boyun, kalça, sol üst toplam, sağ alt toplam, sol alt toplam ve toplam ağrı puanı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki tespit edilirken, kadınlarda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir. Erkeklerin internet bağımlılığı ile boyun, bel, kalça, sağ üst toplam, sağ alt toplam, toplam ağrı puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Kadınların internet bağımlılığı ile boyun, sırt, bel, kalça, sağ üst toplam, sol üst toplam, sağ alt toplam, sol alt toplam ve toplam ağrı puanı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki belirlenmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların kas iskelet sistemi rahatsızlıkları fiziksel aktivite düzeyi ve internet bağımlılıklarının cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması

		X±SD	t	p
Boyun	Erkek	4.86±11.62	-2,808	,00
	Kadın	8.97±13.82		
Sırt	Erkek	3.65±12.80	-2,003	,04
	Kadın	6.90±15.39		
Bel	Erkek	4.86±16.24	-,846	,39
	Kadın	6.45±17.09		
Kalça	Erkek	3.33±11.31	-,937	,34
	Kadın	4.73±14.41		
Sağ üst toplam	Erkek	25.24±44.14	-3.668	,00
	Kadın	46.18±54.49		
Sol üst toplam	Erkek	12.67±34.71	-3,297	,00
	Kadın	30.40±54.47		
Sağ alt toplam	Erkek	7.27±21.39	-2,32	,02
	Kadın	15.16±34.61		
Sol alt toplam	Erkek	6.55±19.84	-2,016	,04
	Kadın	13.88±38.12		
Toplam ağrı	Erkek	68.46±146.10	-3,309	,00
	Kadın	132.71±187.39		
FAD	Erkek	2460.98±2370.21	-1,064	,288
	Kadın	2826.83±3421.27		
İnternet bağımlılığı	Erkek	24.47±7.11	,207	,83
	Kadın	24.30±6.98		

p<0,05

Tablo 3 incelendiğinde, kadınların erkeklere göre boyun, sırt, sağ üst toplam, sol üst toplam, sağ alt toplam, sol alt toplam ve toplam ağrı puanlarının istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuçlar

Toplumlarda COVID-19 virüsünün bulaş riskinin azaltılması veya ortadan kalkması için zorunlu olmadıkça sokağa çıkılmaması ve evde kalınması için çeşitli kısıtlamalar uygulanmıştır. Uygulanan karantina tedbirleri, kişinin rutin yaşantısından uzak kalmasına neden olmakta, bu durum da hem duyu durumunda bozukluklara hem de fiziksel aktivite düzeyinin azalmasına yol açmaktadır (Eskici, 2020). Ayrıca alanyazın incelendiğinde bireylerin pandemi döneminde pandemi öncesine göre internette geçirdikleri sürenin önemli

derecede arttığı görülmektedir (Özdemir ve Arpacıoğlu, 2020). Yukarıda belirtilenler bilgiler doğrultusunda fiziksel aktivite düzeyi azalırken, internet bağımlılığının artması bireylerde çeşitli sağlık sorunlarının oluşmasına yol açabilmektedir. Bu sağlık sorunlarından biri de kas iskelet sistemi rahatsızlıklarıdır. Yapılan çalışmalar, kas iskelet sisteminden kaynaklanan ağrıların tüm dünyada en önemli disabilite sebeplerinden olduğunu vurgulamaktadır (Marley vd., 2017). Bu durum, teknolojinin gelişimi, oyun alanlarının azlığı ve COVID-19 pandemisindeki kararlardan dolayı fiziksel aktivite düzeyinin azalması ile ilişkilendirilebilir. Tüm bu sebeplerden dolayı çalışmamızda; [1] üniversite öğrencilerinde kas iskelet sistemi problemlerinin, internet bağımlılığı ve fiziksel aktivite düzeyi ile olan ilişkisinin incelenmesi, [2] bu değişkenlerin cinsiyetlere göre karşılaştırılması amaçlanmıştır.

Çalışmamızda, erkeklerin fiziksel aktivite düzeyi ile boyun, kalça, sol üst toplam, sağ alt toplam, sol alt toplam ve toplam ağrı puanı arasında negatif yönlü anlamlı ilişki belirlenirken, kadınlarda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p < 0,05$).

Literatürde kas iskelet sistemi rahatsızlıkları ile fiziksel aktivite düzeyi arasındaki ilişkiyi inceleyen sınırlı çalışma bulunmakta bu da çalışmamızın tartışmasını kısıtlamaktadır.

Uz-Tunçay ve Yeldan (2013) kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının fiziksel aktivite ile ilişkisini incelediği çalışmada sadece diz ağrısı ile fiziksel aktivite düzeyi arasında ilişki belirlenmiş ve çalışmaya katılan kişilerin büyük çoğunluğunun fiziksel aktivite düzeylerinin düşük olduğu belirtilmiştir. Bunun gibi bazı kesitsel çalışmalarda da artan fiziksel aktivite ile düşük kas iskelet sistemi rahatsızlığı ilişkisi bulunmuştur (Morken vd., 2007; Holth vd., 2008; Arslan vd., 2003). Fakat bu çalışmaların aksine, Briggs vd., (2009) ergenler üzerinde yaptıkları çalışmada boyun/omuz ağrısı prevalansı ile fiziksel aktivite düzeyi, şiddeti ya da sedanter aktivite tipi arasında ilişki olmadığını bildirmişlerdir. Hildebrandt vd., (2000) yaptıkları çalışma sonucunda spor ya da boş zamanlarda yapılan diğer fiziksel aktivitelerle kas iskelet sistemi semptomları arasında bir ilişki olmadığını rapor etmişlerdir.

Fiziksel inaktivite birçok kronik hastalığın gelişmesinde büyük bir risk faktörüdür (Warburton vd., 2006). Ancak kas iskelet sistemi rahatsızlıklarıyla fiziksel aktivite arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar farklı sonuçlar göstermektedir (Holth vd., 2008; Briggs vd., 2009). Çalışmaların sonuçlarındaki bu farklılık ağrı ve fiziksel aktivite düzeyini ölçmekte kullanılan yaklaşımlardan ve farklı yaş kategorilerindeki kişilerden kaynaklanmış olabilir.

Literatürde farklı meslek grupları üzerinde kas iskelet sistemi rahatsızlıklarını değerlendirmek amacıyla yapılan çalışmalar bulunmaktadır.

Bu çalışmalardan birinde, sağlık profesyonellerinde ergonomi ve kas iskelet sistemi sorunları değerlendirilmiş, çalışmaya katılan sağlık profesyonellerinin %31,4'ünün iş ile ilgili kas iskelet sistemi rahatsızlıklarını deneyimlediği, özellikle uzun süre oturarak çalışan sağlık profesyonellerinde en sık görülen kas iskelet sistemi şikayetlerinin sırt, bel, diz ve bacak olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, katılımcıların diyetisyen, laborant, fizyoterapistlerden oluşması, işleri gereği uzun süre sabit bir pozisyonda durmaları ve mola vermeden uzun süre çalışmaları ile açıklanmıştır (Ülgüdür ve Çaydam, 2020). Benzer şekilde Başkurt vd., (2011) Türkiye'deki öğretmenlerde son 12 ayda en sık bel, sırt ve boyun bölgelerinde kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının görüldüğünü belirtmiştir.

Verilerin analizi sonucunda erkeklerin internet bağımlılığı ile boyun, bel, kalça, sağ üst toplam, sağ alt toplam, toplam ağrı puanı arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Kadınlarda ise internet bağımlılığı ile boyun, sırt, bel, kalça, sağ üst toplam, sol üst

toplam, sağ alt toplam, sol alt toplam ve toplam ağrı puanı arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki belirlenmiştir ($p < 0,05$). COVID-19 pandemi döneminde üniversite öğrencilerinin benzer sürelerde bilgisayar karşısında derse girmeleri, aynı kısıtlamalara tabi tutulmalarından kaynaklı fiziksel aktivite düzeylerinin ve iskelet kas sistemi rahatsızlıklarının benzer olması beklenen bir sonuçtur. Literatürde kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının internet bağımlılığı ile ilişkisini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Fakat literatürde kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının akıllı telefon, bilgisayar gibi cihaz kullanımı ile ilişkisini inceleyen çalışmalar mevcuttur.

Özdiç ve Turan (2019), yaptıkları bir çalışmada, kas iskelet sistemi rahatsızlıkları ile cep telefonu ve bilgisayar kullanım süresi ile fiziksel aktivite düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiş ve çalışma sonucunda, genç bireylerde cep telefonu kullanım süresi ile kas iskelet sistemi rahatsızlıkları arasında zayıf düzeyde bir ilişki tespit etmiştir. Ayrıca, cep telefonu kullanım süresinin, boyun ve sağ omuz dışındaki tüm vücut bölgeleri ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Çalışma sonucunda, günümüz cihazlarının kullanımına yönelik riskler, doğru postüral alışkanlıklar ve fiziksel aktivitenin önemine yönelik bilgilendirme programlarına daha fazla ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Başka bir çalışmada ise, akıllı telefon bağımlılığı arttıkça, bozulmuş postüral proprioseptif duyu ve doğru postürün yeniden sağlanmasında yetersizlik bulunduğu bildirilmektedir. Bu nedenle cep telefonu bağımlılığı ile ilişkili kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının sosyal biliş, müdahale ve doğru postür hakkında fiziksel eğitim ile çözümlenebileceği vurgulanmaktadır (Lee ve Seo, 2014). Yapılan bir çalışmada, günde üç saatten fazla cep telefonu kullananlarda bir saatten az kullananlara göre 4,23 kat üst sırt rahatsızlığı yaşama riski olduğu, cep telefonu ile konuşma süresinin, üst sırt rahatsızlıkları açısından prediktör olduğu bildirilmektedir (Yang vd., 2017). Günde dört saatten fazla bilgisayar başında çalışanlarda baş, boyun ve omuz ağrısının daha sık görüldüğü belirtilmiştir (Gerr vd., 2004). Çalık vd., (2013) çalışmasında günlük bilgisayar kullanım süresi dört saatten fazla olan bireylerin boyun bölgesi rahatsızlıkları için 4,2 kat daha fazla risk taşıdığını rapor etmiştir. Çalışmada elde edilen veriler ışığında ergonomik düzenleme ve eğitim ile kişilerin rahatsızlık hissini azaltılması gerektiğinin önemi vurgulanmıştır.

Yapılan birçok çalışmada bel ağrısının en yaygın kas iskelet sistemi problemi olduğu belirlenmiştir (Karunanayake vd., 2013; Taşpınar vd., 2014). Yapılan çalışmalarda eğitimin içinde yer alan öğretmen, akademisyen ve öğrencilerde boyun ve sırt ağrısı en yaygın ağrı bölgeleri olarak bildirilmektedir (Xie vd., 2017; Taşpınar vd., 2014; Korkmaz vd., 2011). Bu durumun tekrarlı hareketler ile statik pozisyonda duruş, vücudun yanlış pozisyonlarda kullanımından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yukarıda belirtilen çalışma sonuçlarının bulgularımızdaki ağrı bölgeleri ve teknoloji kullanımı parametrelerinde ile benzer sonuçlar vermesi internet kullanımını enasında kişilerin uzun süre benzer pozisyonlarda kalmaları ile açıklanabilir.

Katılımcıların kas iskelet sistemi rahatsızlıkları fiziksel aktivite düzeyi ve internet bağımlılıkları cinsiyet değişkenine göre karşılaştırıldığında ise kadınların erkeklere göre boyun, sırt, sağ üst toplam, sol üst toplam, sağ alt toplam, sol alt toplam ve toplam ağrı puanlarının istatistiksel olarak anlamlı şekilde yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu durum, kadınların ağrı eşiklerinin ve vücut kas oranlarının erkeklere oranla daha düşük olması ile ilişkilendirilebilir. Cinsiyetler arasında fiziksel aktivite düzeyi ve internet bağımlılıkları değişkenleri arasında herhangi bir fark çıkmaması üniversite öğrencilerinin benzer sürelerde bilgisayar karşısında derse girmeleri, aynı kısıtlamalara tabi tutulmalarından kaynaklı fiziksel aktivite düzeylerinin benzer olması ile açıklanabilir.

Kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının cinsiyet değişkeni üzerinden değerlendirildiği sınırlı sayıda çalışma bulunması tartışmamızı kısıtlamaktadır.

Bilgisayar kullanan masa başı çalışanlarında kas iskelet sistemi rahatsızlıkları, işin engellenmesi ve risk faktörlerinin incelendiği bir çalışmada, kadın olmanın her dört bölge için (sırt, bel, boyun ve sağ omuz) riskli olduğu ve bu durumun toplam puan skoru ile yapılan karşılaştırma tarafından desteklendiği belirlenmiştir. Bu durumun günlük/haftalık bilgisayar kullanma süresi (Fagarasanu ve Kumar, 2006; Brandt vd., 2004; Yıldırım vd., 2004), çalışma sırasında dinlenme arası (Fagarasanu ve Kumar, 2006; Johnston vd., 2008) ve hissedilen subjektif fiziksel rahatsızlık hissi (Shuval ve Donchin, 2005; Johnston vd., 2008; Jensen, 2003; Erdiñ, 2011) gibi durumlarla ilişkili olabileceği belirtilmiştir.

Sonuç olarak, özellikle COVID-19 pandemi döneminde öğrencilerin derslere çevrimiçi olarak bilgisayar ortamında katılmaları ve uzun süre hareketsiz kalmaları fiziksel aktivite düzeylerinin azalmasına, internet bağımlılıklarının ise artmasına neden olmuştur. Bu durum da kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının ortaya çıkarmasının bir nedeni olabilir. Bu sebeple bireylerin evde fiziksel aktivite yapabilecekleri ortamı oluşturmaları veya COVID-19 sonrası fiziksel aktiviteye devam etmeleri tavsiye edilmektedir.

KAYNAKLAR

Arslan, C., Koz, M., Gür, E., Mendeş, B. (2003). Üniversite öğretim üyelerinin fiziksel aktivite düzeyleri ve sağlık sorunları arasındaki ilişkinin araştırılması. *Fırat University Journal of Health Sciences*, 17(4): 249-58.

Başkurt, F., Başkurt, Z., Gelecek, N. (2011). Prevalence of self reported musculoskeletal symptoms in teachers. *Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2(2): 58-64.

BBC News. (2020). Koronavirüs: adım adım Türkiye'nin covid-19'la mücadelesi. 10.07.2021 tarihinde <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-52899914> adresinden alındı.

Benke, C., Autenrieth, L.K., Asselmann, E., Pane-Farre, C.A. (2020). Lockdown, quarantine measures, and social distancing: associations with depression, anxiety and distress at the beginning of the covid-19 pandemic among adults from Germany. *Psychiatry Research*, 293: 113462.

Bozkuş, T. (2013). An Evaluation of the Relationship Between Physical Activity Healthy Lifestyle Behaviors Anaerobic Performance Muscle Strength and Sprint Performance In Folk Dancers. *International Journal of Academic Research*, 5: 151 157.

Bozkuş, T., Türkmen, M., Kul, M., Özkan, A., Öz, Ü., Cengiz, C. (2013). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrencilerin fiziksel aktivite düzeyleri ile sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının belirlenmesi ve ilişkilendirilmesi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 1(3): 49-65.

Brandt, L.P.A., Andersen, J.H., Vilstrup, I. (2004). Neck and shoulder symptoms and disorders among danish computer workers. *Scandinavian journal of work, environment & health*, 30(5): 399-409.

Briggs, A.M., Straker, L.M., Bear, N.L., Smith, A.J. (2009). Neck/Shoulder pain in adolescents is not related to the level or nature of self-reported physical activity or type of sedentary activity in an australian pregnancy cohort. *Bmc Musculoskeletal Disorders*, 10(87): 1-11.

Craig, C.L., Marshall, A.L., Sjöström, M., Bauman, A.E., Booth, M.L., Ainsworth, B.E., Pratt, M., Ekelund, e., Yngve, A., Sallis, JF., Oja, P. (2003). International physical activity questionnaire: 12-country reliability and validity. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 35(8): 1381-1395.

Çalık, B.B., Atalay, O.T., Başkan, E., Gökçe, B. (2013). Bilgisayar kullanan masa başı çalışanlarında kas iskelet sistemi rahatsızlıkları, işin engellenmesi ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4): 208-214.

Erdinc, O., Hot, K., Özkaya, M. (2011). Turkish version of the Cornell Musculoskeletal Discomfort Questionnaire: cross-cultural adaptation and validation. *Work*, 39(3): 251-260.

Erdoğan, O. (2011). Upper extremity musculoskeletal discomfort among occupational notebook personal computer users: Work interference, associations with risk factors and the use of notebook computer stand and docking station. *Work*, 39(4): 455-63.

Eskici, G. (2020). Covid-19 karantinası: beslenme, ağırlık kontrolü ve bağışıklığa yönelik öneriler gündem: Karantinada ramazan ayı beslenme önerileri. 11.09.2021 tarihinde <http://sporbilimleri.org.tr/uploads/1587400793d844b93930530233.pdf> adresinden alındı.

Fagarasanu, M., Kumar, S. (2006). Musculoskeletal symptoms in support staff in a large telecommunication company. *Work*, 27(2): 137-142.

Gerr, F., Marcus, M., Ensor, C., Kleinbaum, D., Cohen, S., Edwards, A., Gentry, E., Ortiz, D.J., Monteilh, C. (2002). A prospective study of computer users: A study design and incidence of musculoskeletal symptoms and disorders. *American Journal of Industrial Medicine*, 41(4): 221-235.

Gerr, F., Marcus, M., Monteilh C. (2004). Epidemiology of musculoskeletal disorders among computer users: lesson learned from the role of posture and keyboard use. *Journal of Electromyography and Kinesiology*, 14(1): 25-31.

Hedge, A., Morimoto., S, McCrobie, D. (1999). Effects of keyboardtray geometry on upper body posture and comfort. *Ergonomics*, 42(10): 1333-1349.

Heyward, V.H. Advanced fitness assessment and exercise prescription. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 278.

Hildebrandt, V.H., Bongers, P.M., Dul, J., Van Dijk, F.J.H., Kemper, H.C.G. (2000). The relationship between leisure time, physical activities and musculoskeletal symptoms and disability in worker populations. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 73(8): 507-518.

Holth, H.S., Werpen, H.K.B., Zwart, J.A., Hagen, K. (2008). Physical inactivity is associated with chronic musculoskeletal complaints 11 years later: results from the nord-trondelag health study. *BMC Musculoskeletal Disorders*, 9(1): 1-7.

Jensen, C. (2003). Development of neck and hand-wrist symptoms in relation to duration of computer use at work. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health*, 29(3): 197-205.

Johnston, V., Souvlis, T., Jimmieson, N.L., Jull, G. (2008). Associations between individual and workplace risk factors for self-reported neck pain and disability among female office workers. *Applied Ergonomics*, 39(2): 171- 182.

Karaca, A., Turnagöl, H.H. (2007). IPAQ anketinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 18(2): 68-84.

Karunanayake, A.L., Pathmeswaran, A., Kasturiratne, A., Wijeyaratne, L.S. (2013). Risk factors for chronic low back pain in a sample of suburban sri lankan adult males. *International Journal of Rheumatic Diseases*, 16(2): 203-210.

Korkmaz, N.C., Cavlak, U., Telci, E.A. (2011). Musculoskeletal pain, associated risk factors and coping strategies in school teachers. *Scientific Research and Essays*, 6(3): 649-657.

Kutlu, M., Savcı, M., Demir, Y., Aysan, f. (2016). Young internet bağımlılığı testi kısa formunun Türkçe uyarlaması: Üniversite öğrencileri ve ergenlerde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1): 69-76.

Lee, J., Seo, K. (2014). The comparison of cervical repositioning errors according to smartphone addiction grades. *Journal of Physical Therapy Science*, 26(4): 595-598.

Marley, J., Tully, M.A., Porter-Armstrong, A., Bunting, B., O'Hanlon, J., Atkins, L., Howes, S., McDonough, S.M. (2017). The effectiveness of interventions aimed at increasing physical activity in adults with persistent musculoskeletal pain: a systematic review and meta-analysis. *BMC Musculoskeletal Disorders*, 18(1): 482.

Morken, T., Magerøy, N., Moen, B.E. (2007). Physical activity is associated with a low prevalence of musculoskeletal disorders in the royal norwegian navy: A cross sectional study. *BMC Musculoskeletal Disorders*, 8(1): 1-8.

Özcan, E., Esmailzadeh, S., Bölükbaş, N. (2007). Bilgisayar kullananlarda mesleki kas iskelet sistemi hastalıklarından korunma ve ergonomi. *Nobel Medicus*, 3(1): 12-17.

Özdemir, D., Arpacıoğlu, S. (2020). Sosyal medya kullanımı, sağlık algısı ve sağlık arama davranışının koronavirüs korkusu üzerine etkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 12(1): 364-381.

Özdiñç, S., Turan, F.N. (2019). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinde kas iskelet sistemi problemleri ile fiziksel aktivite ve stres düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 6(2): 247-255.

Özkan, A., Türkmen, M., Bozkuş, T., Kul, M., Soslu, R., Yaşartürk, F., Aydın, R., Öz, Ü. (2018). Determination of the relationship between healthy lifestyle behaviors, physical fitness, and risk factors of coronary heart diseases in university students. *Education Sciences*, 8(2), 51.

Öztürk, M. (2013). Üniversitede eğitim-öğretim gören öğrencilerde Uluslararası Fiziksel Aktivite Anketinin geçerliliği ve güvenilirliği ve fiziksel aktivite düzeylerinin belirlenmesi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Pawlikowski, M., Altstötter-Gleich, C., Brand, M. (2013). Validation and psychometric properties of a short version of young's internet addiction test. *Computers in Human Behavior*, 29(3): 1212-1223.

Shuval, K., Donchin, M. (2005). Prevalence of upper extremity musculoskeletal symptoms and ergonomic risk factors at a hi-tech company in israel. *International Journal of Industrial Ergonomics*, 35(6): 569-581.

T.C. Sağlık Bakanlığı. Covid-19 bilgilendirme sayfası (2021). 10.07.2021 tarihinde <https://Covid19.Saglik.Gov.Tr/> Adresinden Alındı.

Taşpınar, F., Taşpınar, B., Aksoy, C.C. (2014). Fizyoterapi ve rehabilitasyon öğrencilerinde kas iskelet sistemi rahatsızlıklarının incelenmesi. *Journal of Exercise Therapy and Rehabilitation*, 1(2): 55-60.

Uz Tunçay, S., Yeldan, İ. (2013). Kas iskelet sistemi rahatsızlıklarıyla fiziksel inaktivite ilişkili midir? *Ağrı*, 25(4): 147-155.

Ülgüdür, C., Caydam, O.D. (2020). Sağlık profesyonellerinde ergonomi ve kas iskelet sistemi sorunlarının değerlendirilmesi. *Izmir Democracy University Health Sciences Journal*, 3(1): 8-37.

Vaizoğlu, S.A., Akça, O., Akdağ, A., Akpınar, A., Omar, A.H., Coşkun, D., Güler, Ç. (2004). Genç erişkinlerde fiziksel aktivite düzeyinin belirlenmesi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 3(4): 63-71.

Warburton, D.E., Nicol, C.W., Bredin, S.S. (2006). Health benefits of physical activity: The evidence. *CMAJ*, 174(6): 801-809.

Woolf, A., Akesson, K. (2001). Understanding the burden of musculoskeletal conditions. *BMJ*, 322:1079-1080.

Xie, Y., Szeto, G., Dai, J. (2017). Prevalence and risk factors associated with musculoskeletal complaints among users of mobile handheld devices: A systematic review. *Applied Ergonomics*, 59(1): 132-42.

Yang, S.Y., Chen, M.D., Huang, Y.C., Lin, C.Y., Chang, J.H. (2017). Association between smartphone use and musculoskeletal discomfort in adolescent students. *Journal of community health*, 42(3): 423-30.

Yıldırım, Y., Gelecek, N., Özcan, A., Altın, Ö., Kılıç, M. (2004). Bilgisayar kullananlarda boyun ağrısına etki eden risk faktörleri. *Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation*, 15(3): 114-119.

Young, K.S. (1998). *Caught in the Net: How to Recognize The Signs of Internet Addiction and a Winning Strategy for Recovery*: New York: John Wiley and Sons.

Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretimi Alanında Yazılmış Yüksek Lisans Tezlerinde Geçen Anahtar Kelimelere İlişkin Bir İçerik Analizi

Neslihan MUZAFFER¹, Arzu ÇEVİK²

¹Bartın Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bartın, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-6725-5612>

²Bartın Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bartın, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-9673-847X>

Email: 21594676n@gmail.com, arzu021@gmail.com

Türü: Derleme Makalesi (Alındı: 08.09.2021 - Kabul: 07.12.2021)

Öz

Bu çalışmanın amacı Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi alan yazınında çalışılmış yüksek lisans tezlerinde geçen anahtar kelimelerinin kullanım sıklığını ortaya koymak ve bu doğrultuda alan yazınında yüksek lisans tezlerinde hangi konularda yoğunlaştığını belirlemeye çalışmaktır. Çalışmanın örneklemini 2015-2021 yılları arasında yayımlanmış 90 bilimsel yüksek lisans tezleri oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmış; veriler içerik analizi tekniğiyle konularına göre gruplandırılmıştır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yazılmış yüksek lisans tezlerinde geçen anahtar kelimeler temel dil becerilerinden dil öğretim yöntemlerine; dünyada ve Türkiye’de Türkçe öğretiminden öğretmen yeterliliklerine kadar birçok farklı tema altında sınıflandırılmıştır. Bu temalar şunlardır: Dil öğretimi, dil öğretim kuramları, dil öğretim yöntem ve teknikleri, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi tarihçesi, dünyada ve Türkiye’de Türkçe öğretimi, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde temel beceriler, yabancı dil olarak Türkçe öğretim programı, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde materyal ve teknoloji kullanımı, Türkçe okutmanlarının yeterlilikler, Öğrenci yeterlilikleri/ becerileri/ başarıları, kültür öğretimi temalarıdır. Araştırma sonucunda 2015-2021 yılları arasında en çok çalışılan dil becerisinin okuma becerisidir. Okuma becerisinin sonra en fazla frekans oranına sahip olan yazma beceri alanıdır. Dinleme ve konuşma becerisiyle ilgili anahtar kelimelerinin frekansı düşük tespit edilmiştir. Alanda bu becerilerle ilgili çalışmaların artırılması gerektiği düşünülmektedir. Bazı temalarda anahtar kelime sayı ve frekansının düşük olması belirtilen yıllarda konu ile ilgili çalışmaların yetersiz olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi, Yüksek Lisans Tezi, Anahtar Kelimeler, İçerik Analizi

A Content Analysis of Keywords in Master's Theses Written in the Field of Teaching Turkish as a Foreign Language

Abstract

The aim of this study is to reveal the frequency of use of the keywords in the master's theses studied in the field of Teaching Turkish as a Foreign Language and to try to determine on which subjects the master's theses are concentrated in the literature. The sample of the study consists of 90 scientific master's theses published between 2015-2021. Document analysis method, one of the qualitative research methods, was used; The data were grouped according to their subjects by content analysis technique. Key words in master's theses written in the field of teaching Turkish as a foreign language, from basic language skills to language teaching methods; It has been classified under many different themes from teaching Turkish to teacher qualifications in the world and in Turkey. These themes are: Language teaching, language teaching theories, language teaching methods and techniques, history of teaching Turkish as a foreign language, teaching Turkish in the world and in Turkey, foreign language Basic skills in teaching Turkish as a foreign language, Turkish curriculum as a foreign language, use of materials and technology in teaching Turkish as a foreign language, Turkish instructors' qualifications, Student competencies/skills/achievements, culture teaching themes. As a result of the research, reading skill is the most studied language skill between 2015-2021. It is the writing skill area that has the highest frequency ratio after reading skill. The frequency of the keywords related to listening and speaking skills was found to be low. It is thought that studies on these skills should be increased in the field. The low number and frequency of keywords in some themes indicates that the studies on the subject were insufficient in the mentioned years.

Keywords: Teaching Turkish As A Foreign Language, Master's Thesis, Keywords, Content Analysis

Giriş

Küreselleşen dünyayla birlikte teknolojik ve bilimsel çalışmalar ülkelerin kalkınması için önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmaların gerçekleşebilmesi için doğru ve açık bir bilgi birikimine sahip olmak gereklidir. Gereksiz ve yanlış olan tüm bilgiler çalışmaların sürecini ekonomik işlevsellik açısından zarar vermektedir. Teknolojinin dezavantajlarından olan yanlış bilgi çokluğu doğru bilginin seçilebilmesini zorlaştırmaktadır. Araştırmacıların iyi bir bilgi birikimine sahip olabilmeleri için doğru bilgiye ulaştıracak anahtar kelimeleri iyi bilmeleri gereklidir. İnternet kullanımının artmasıyla beraber arama motorlarına istenilen bilgiye ulaşılması için anahtar kelimelerden yararlanması gereklidir. Bu da anahtar kelimelerinin önemini arttırmıştır.

Kelime, ifade etmek istediğimiz düşüncelerin, tavırların göstergesidir (Özbay ve Melanlıoğlu,2008).Şüphesiz ki bireyin okuduklarını anlaması, gördüklerini anlatması kelimelerle gerçekleşir. Kelime dağarcığı geniş olan bireyler, duygu ve düşüncelerini daha kolay ve anlaşılır ifade edecektir. Kelimelerin tam anlamıyla öğrenilmesi ve kullanılması, ancak kelimelerin yerli yerinde kullanılmasıyla mümkün olacaktır. Böylelikle kendinin anlaşılmasını isteyen her birey doğru kelimeyi seçerek kendini anlatacaktır. İnsan ihtiyaçları doğrultusunda kelimeleri kullanacaktır. İnsanın kendini anlatması için kullandığı araç dildir. Dile yardımcı olansa kelime ve kelime varlıklarıdır. Anlamak ve anlatmakta kelimelerin gücünü hafife almamak gerektiği görülmektedir.

Ülkemizde binlerce makale yayımlanmasına rağmen bu makalelere yapılan atıf sayısının az olması, üretilen çalışmaların bilimsel ölçütler açısından yetersiz olmasıyla ilgili olduğu gibi anahtar kelimelerin yanlış seçimiyle de ilgilidir (Kabaca ve Erdoğan, 2007: 55).Yazar anahtar kelimeleri seçerken başka çalışmalara kaynaklık sağlamak istiyorsa ve içeriğini iyi yansıtmak istiyorsa doğru anahtar kelime seçimine dikkat etmelidir.

Araştırmacılar genel bir çalışmaya karar verir vermez, çalışmalarlarıyla ilgili temel kaynakları bulmada kullanabilecekleri kelime veya kelime gruplarından oluşan bazı “araştırma terimlerini” belirlemeye ihtiyaç duyarlar. Bu tip kelime veya kelime grupları “tanımlayıcılar” olarak da adlandırılırlar. Bunlar, araştırmanın problem ifadesinin en önemli kelimeleri mahiyetindedir (Fraenkel ve Wallen’den aktaran, Tatar ve Tatar, 2008, s.94). Bilimsel araştırmalarda ve literatür taramasında ne kadar önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Kelimeler boş semboller değildir. İletişimde yer alan her kelimenin ardında bir kabuller dünyası yer almaktadır(Barın, 2004). Kelimelerin verdiği anlam bireyi ulaşmak istediği amaca götürür. Kelimeler amaca giderken araç olarak kullanılması bu kabullerin varlığının göstergesidir. Birey ulaşmak istediğine anlamların verdiği iletiyle ulaşır.Anahtar kelimelerle yapılan taramalar araştırmacıya zaman açısından ekonomiklik sağlar.Araştırmacıların bilgi yığınları arasından istedikleri bilgiye kolayca ulaşabilmeleri için iyi bir bilgi okuryazarı olmaları gerekir. Kütüphane ya da internet ortamında bilimsel içerikleri yayınları tararken amaca uygun olan bilgiye erişebilmek, etkili tekniklerin kullanılmasına bağlıdır. Araştırmacılar internette bilgi ararken Google, ERIC, BEI ve DOAJ gibi çevrim içi tarama ortamlarına başvurur (Toy ve Tosunoğlu, 2007: 4). Yayın sahipleri anahtar kelimeleri seçerken dikkat etmeli; anahtar kelimeler konu başlığını kapsar nitelikte olmalıdır. Araştırmacı anahtar kelimeleri belirlerken kendinden sonraki araştırmacılara kolaylık sağlayacak şekilde dikkatle belirlemelidir. Konuyla ilgili olmayan anahtar kelimeler

araştırmacılar için zaman kaybına yol açabilir. Araştırmacılar aradıkları konuyla ilgili anahtar kelime girdiklerinde zaman kaybı olmadan aradığını bulma şansına sahip olmalıdır.

Doğru anlamlandırma, iletişim için olmazsa olmazlardan biridir. İçeriğin alıcıya doğru iletilmesinde, kelime bilgisi oldukça önemli bir görev üstlenmektedir. Kelime bilgisinin yetersiz olduğu durumlarda da gönderici, iletiyi alıcıya doğru aktarmakta sorun yaşar. Konuşma, okuma, yazma gibi temel dil becerilerinin beraber kullanılmalarında kelime bilgisi önemli bir görev üstlenir (Krashen'den aktaran Kocaman ve Kızılkaya, Cumaoglu, 2014, s. 293).

Herhangi bir alanda ve konuda çalışma yapacak araştırmacılar, çalışmalarına evvela alan yazını taraması ile başlamaktadırlar. Alan yazını taraması sayesinde, konunun önceden çalışılıp çalışılmadığı, çalışılmışsa hangi boyutlarının çalışıldığı görülmekte, çalışma konusuna uygun bilgi ve belgeler toplanabilmektedir (Erdem vd., 2015) . Alan yazındaki yüksek lisans tezlerindeki anahtar kelimelerin tespiti, hangi konuların daha çok çalışılıp hangi konularının daha az çalışıldığına dair bilgi vermektedir. Bu tespitin sonuçları hangi alanda eksiklik varsa o alandaki eksiklerin giderilmesine zemin hazırlar. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yazılan yüksek lisans tezlerindeki anahtar kelimeler incelendiğinde alanda hangi çalışmalara yoğunlaştığı hangi konulara yoğunlaşmadığına dair bilgi edinebilmektedir. Böyle bir düşüncenin çalışması olan bu çalışmada Yabancılara Türkçe öğretimi alanında son beş yılda yazılan yüksek lisans tezlerinde geçen anahtar kelimeleri incelemek ve tematik bir durum tespiti yapmak istenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Yabancılara Türkçe öğretimi alanında yazılan yüksek lisans tezlerinde geçen anahtar kelimeleri tespit etmek ve alanda hangi konular üzerinde yoğunlaştığını belirlemektir. Bu araştırma, yüksek lisans tezlerinde kullanılan anahtar kelimeleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Dil öğretimi ile ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
2. Dil öğretim yöntem ve teknikleriyle ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
3. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi tarihçesiyle ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
4. Dünyada ve Türkiye'de Türkçe öğretimiyle ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
5. Dil becerileriyle ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
6. Yazma becerisiyle ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
7. Konuşma becerisiyle ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
8. Okuma becerisiyle ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
9. Dinleme becerisiyle ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
10. Sözcük öğretimiyle ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
11. Dil öğretim kuramlarıyla ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
12. Yabancı dil olarak Türkçe öğretim programıyla ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
13. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde materyal ve teknoloji kullanımı ile ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
14. Dil bilgisi öğretimiyle ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
15. Türkçe okutmanlarının yeterlilikleri ile ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?
16. Öğrenci yeterlilikleri/ becerileri/ başarıları ile anahtar kelimeler nelerdir ?
17. Kültür öğretimi ile ilgili anahtar kelimeler nelerdir ?

Materyal ve Metod

Bu araştırmada Yabancı dil olarak Türkçe öğretilimi alan yazınında çalışılmış yüksek lisans tezlerinde geçen anahtar kelimelerinin saptanması amaçlandığından doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2015-2021 yılları arasında yabancı dil olarak Türkçe öğretilimi alanında yazılmış yüksek lisans tezleri 90 yüksek lisans tezi üzerinde çalışılmıştır.

Verilerinin Toplanması

Araştırmaların verileri doküman analizi tekniğiyle toplanmıştır. 2015-2021 yılları arasında geçen yüksek lisans tezlerine 02.09.2021 tarihinde bu adres üzerinden www.yok.tr kullanılarak erişilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi içerik analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramalara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Elde edilen verilerin frekansı belirlenmiş ve bulgular bu yolla saptanmıştır.

Bulgular

Birinci Alt Amaca İlişkin

Dil öğretilimi ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.Dil Öğretilimi ile İlgili Anahtar Kelimelere İlişkin Bulgular

Anahtar Kelime	f
1 Yabancılara Türkçe Öğretilimi	51
2 Yabancılara Dil olarak Türkçe Öğretilimi	10
3 Türkçe Öğretilimi	8
4 Yabancı Dil Olarak Türkçe	8
5 Yabancı Dil Türkçe	3
6 Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretilimi	1
7 Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretilimi	4
8 Yabancılara Türkçe Öğretilim Yöntemleri	1

9 Yabancılara Türkçe Eğitimi	1
10 Türkçe Eğitimi	2
11 Yabancı Dil Öğrenimi	1
12 Dil Öğretimi	7
13 Dil Öğretim Materyalleri	1
14 İkinci Dil İdeal Benliği	1
15 İkinci Dil Toplum Benliği	1
16 Dil Bilgisi Öğretim Yöntemleri	1
17 Dil Bilgisi	2
18 İki Dillilik	1
19 Yabancı Dil	6
20 Türkçe	5
21 Teknoloji Tabanlı Dil Öğretimi	1
22 Dil Edinimi	1
23 Dil	6
24 İlkeler	1
25 Eğilimler	1
26 Kazanım	1
27 Uyum	1
28 Veriler	1
29 Uzaktan Eğitim	1
30 Sınıf içi Etkinlikleri	1
31 Beceri Etkinlikleri	1
32 Beden Dili	1
33 Özel Öğretim	1
34 Dil Öğrenme	1
35 Öğretim Programı	1
36 Öğretim Birliği	1
37 Program Sorunu	1
38 Türkçe Eğitimi	1

39 Yabancı Dil Öğretimi	2
40 Çok dillilik	1
41 Türkçe	1
42 Bilgisayar Destekli Dil Eğitimi	1
43 Türk Dili ve Kültürü Eğitimi	1
44 İletişimsel Dil Öğretimi	1
45 Yabancı Dil Öğrenimi	1
46 Yabancı Dil	2
Toplam	148

Tablo 1’de sunulan verileri incelediğimizde, dil öğretimi konusunda yazılan yüksek lisans tezlerinde 46 anahtar kelime içermektedir. Bu anahtar kelimelerin kullanım sıklığı ise 149’dur. Bu temada frekansı en yüksek olan anahtar sözcükler; yabancılara Türkçe öğretimi, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Türkçe öğretimi gibi sözcüklerdir.

İkinci Alt Amaca İlişkin

Dil öğretim yöntem ve teknikleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.Dil Öğretim Yöntem ve Teknikleri ile İlgili Anahtar Kelimelere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Yabancılara Türkçe Öğretim Yöntemleri	1
2 Eğitsel Oyun	1
3 Çoklu Ortam	2
4 Çoklu Ortam Dipnotları	1
5 Dijital Hikaye Anlatımı	1
6 Kelime Ağı oluşturma	1
7 Eğitsel Web Sitesi	1
8 Yabancılara Türkçe Öğretim Yöntemleri	1
9 Pantomim	1
10 Çevrimiçi Öğrenme	1
11 Öğretim Yöntemleri	1
12 Alternatif Değerlendirme Yöntemleri	1

Toplam

13

Tablo 2’de sunulan verileri incelediğimizde, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan yöntem ve teknik ile yeterli çok fazla anahtar kelime tespit edilmemiştir.

Dil öğretim yöntem ve teknikleri konusunda yazılan makalelerde 12 anahtar kelime dâhil edilmiştir. Toplam frekansı 12 olan anahtar kelimeler; eğitsel oyun, kelime ağı oluşturma tekniği, pandomim ve çoklu ortam gibi birçok yöntem ve teknik içermektedir.

Üçüncü Alt Amaca İlişkin

Türkçe öğretimi tarihçesiyle ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Tarihçesi ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Divanü Lügati“t-Türk	2
2 Mukaddimetül Edeb	1
3 Çağatay Türkçesi	1
4 Altay Dil Teorisi	1
5 Türkiye Türkçesi	1
6 Türkiye Türkçesi	1
7 Yeni Uygur Türkçesi	1
8 Uygurların Tarihi	1
Toplam	9

Tablo 3’te sunulan verileri incelediğimizde, Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi tarihçesi ile ilgili 8 anahtar kelime tespit edilmiştir. Bu anahtar kelimelerin kullanım sıklığı ise 9’dur. Frekansı en yüksek olan anahtar kelimenin “Divanü Lügati“t-Türk” olduğu dikkat çekmektedir. Türkçe öğretimi tarihçesiyle ilgili çok fazla anahtar kelimeye tespit edilmemiştir.

Dördüncü Alt Amaca İlişkin

Dünyada ve Türkiye’de Türkçe öğretimi ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. Dünyada ve Türkiye’de Türkçe Öğretimi ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
-----------------------	----------

1 Moğollara Türkçe Öğretimi	1
2 Mısırdaki Türkçe Öğretimi	1
3 Yunus Emre Enstitüsü	1
4 Arapça	1
5 Farsça	1
6 Moğolca	1
Toplam	6

Tablo 4’te sunulan verileri incelediğimizde, Dünyada ve Türkiye’de Türkçe öğretimi ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmemiştir. Dünyada ve Türkiye’de Türkçe öğretimi konusu çerçevesinde yazılan yüksek lisans tezlerinde 6 anahtar kelime tespit edilmiştir. Bu anahtar kelimelerin kullanım sıklığı ise 6’dır. Anahtar kelimeler; Kerkük, Arapça, Farsça, Moğolca gibi kelimelerden oluşmaktadır.

Beşinci Alt Amaca İlişkin

Dil becerileri ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Dil Becerileri ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Dil Becerileri	1
2 Anlama Becerisi	1
3 Temel Dil Becerileri	1
Toplam	3

Tablo 5’te sunulan verileri incelediğimizde dil becerileri ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmemiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde temel beceriler ile ilgili yüksek lisans tezlerinde dil becerileriyle ilgili 3 anahtar kelime tespit edilmiştir. Bu anahtar kelimelerin kullanım sıklığı ise 3’tür.

Altıncı Alt Amaca İlişkin

Yazma becerisi ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Yazma Becerisi ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Yazma Becerisi	1

2 Yaratıcı Yazma	1
3 Yazma Kaygısı	1
4 Yazma Eğitimi	2
5 Akademik Yazı	1
6 Orijinal Cümle	1
7 Yazma Kaygısı	1
8 Otantik Yazma	1
9 Özel Yazma	1
10 Yazma Öz Yeterliliği	1
11 Yazma Gelişim Dosyası	1
12 Sadeleştirilmiş Cümle	1
13 Alfabe	1
14 Alfabe Farklılıklarının Etkisi	1
15 Yazma Öğretimi	1
16 Yazma Becerilerine Yönelik Etkinlik	1
17 Yazma Etkinlikleri	1
Toplam	18

Tablo 6’da sunulan verileri incelediğimizde, yazma becerisi ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yazma becerisi ile ilgili yüksek lisans tezlerinde 17 anahtar kelime tespit edilmiştir. Bu anahtar kelimelerin kullanım sıklığı 18’dir.

Yedinci Alt Amaca İlişkin

Konuşma becerisi ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Konuşma Becerisi ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Konuşma	2
Toplam	2

Tablo 7’de sunulan verileri incelediğimizde Konuşma becerisi ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmemiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde konuşma becerisi ile ilgili yüksek lisans tezlerinde 1 anahtar kelime tespit edilmiştir. Bu anahtar kelimenin kullanım

sıklığı ise 2'dir. Konuşma becerisiyle ilgili çok az anahtar kelimeye yer verildiği tespit edilmiştir.

Sekizinci Alt Amaca İlişkin

Okuma becerisi ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8.Okuma Becerisi ile İlgili Anahtar Kelimelere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Okuma	1
2 Okuma Eğitimi	1
3 Refik Halit Karay	1
4 Eskici ve Testi Hikâyeleri	1
5 Memduh Şevket Esendal	1
6 Ömer Seyfettin	1
7 Okuma Becerileri	1
8 Tahir Nejat Gencan	1
9 Okuma Anlama	2
10 Okunabilirlik	1
11 Okunabilirlik Düzeyleri	1
12 Akademik Okuryazarlık	1
13 Kullanılabilirlik	1
14 Okuma Becerisi	2
15 Uyarlanmış Metinler	1
16 Edebi Metinler	1
17 Okuma Metinleri	4
18 Metin Uyarlama	1
19 Uyarlama	2
20 Sadeleştirilmiş Metin	1
21 Sadeleştirme	3
22 Metin	2
23 Özgün Metin	2
24 Metinsellik Ölçütleri	1

25 Metin Oluşturma Süreçleri	1
26 Çelebioğlu	1
27 Metin altı Sorusu	1
28 Metin altı Soruları	1
29 Mustafa Kutlu	1
30 Sabahattin Ali	1
31 Halide Edip Adivar	1
Toplam	41

Tablo 8’de sunulan verileri incelediğimizde, okuma becerisi ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde okuma becerisi ile ilgili yüksek lisans tezlerinde 31 anahtar kelime tespit edilmiştir. Bu anahtar sözcüklerin kullanım sıklığı ise 41’dir. Temel dil becerilerine bakıldığında en fazla anahtar kelimeye okuma becerisinde yer verildiği tespit edilmiştir.

Dokuzuncu Alt Amaca İlişkin

Dinleme becerisi ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Dinleme Becerisi ile İlgili Anahtar Kelimelere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Dinleme	1
2 Dinleme Anlama	1
3 Dinleme Metinleri	1
4 Sesli Metinler	1
5 Dinlenebilirlik	1
Toplam	5

Tablo 9’da sunulan verileri incelediğimizde, dinleme becerisi ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmemiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dinleme becerisi ile ilgili yüksek lisans tezlerinde 5 anahtar kelime tespit edilmiştir. Bu anahtar kelimelerin kullanım sıklığı ise 5’tir. Dinleme becerisiyle ilgili çok az anahtar kelimeye yer verildiği tespit edilmiştir.

Onuncu Alt Amaca İlişkin

Sözcük öğretimi ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Sözcük Öğretimi ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Kelime Öğretimi	3
2 Sözcük Öğretimi	2
3 Sözcük Öğretim Teknikleri	1
4 Söz Varlığı	9
5 Atasözleri	1
6 Atasözü	2
7 Deyimler	1
8 Sözlük	1
9 Sıklık Sözlüğü	1
10 Kelime Bilgisi	1
11 Kalıp sözler	2
12 Kalıp İfadeler	1
13 Sözlü Dilin Kelime Sıklığı	1
14 Sıklık	1
15 Yaygınlık	1
16 Dağılım	1
17 Sözlük Sıklık İzlencesi	1
18 Kelime Öğretim Stratejileri	1
Toplam	31

Tablo 10’da sunulan verileri incelediğimizde, sözcük öğretimi ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmiştir. Yüksek lisans tezlerinde sözcük öğretimi konusunda 18 anahtar kelime tespit edilmiştir. Bu anahtar kelimelerin kullanım sıklığı ise 31’dir. Frekansı yüksek olan anahtar kelimenin “Söz varlığı” olduğu dikkat çekmektedir.

Onbirinci Alt Amaca İlişkin

Dil öğretim kuramları ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 11’ de sunulmuştur.

Tablo 11. Dil Öğretim Kuramları ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Öğrenen Özerkliği	1
2 Motivasyonel Benlik Sistemi	1
3 Öz yeterlilik	1
4 Motivasyon	1
5 Teknoloji Tabanlı Dil Öğretimi	1
6 Bilişsel Öğrenme Düzeyleri	1
7 Bloom Taksonomisi	1
8 Yenilenmiş Bloom Taksonomisi	1
9 İletişim Kurma İstekliliği	1
10 Etkinlik Temelli Öğrenme	1
11 Etkinlik Kuramı	1
12 Tutum	2
13 Kaygı	1
14 Beklenti	1
Toplam	15

Tablo 11’de sunulan verileri incelediğimizde, dil öğretim kuramlarıyla ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmiştir. Dil Öğretim Kuramları konusunda yazılan yüksek lisans tezlerinde 14 anahtar kelime tespit edilmiştir. Kelimelerin toplam frekansı 15 olup tutum 2, diğer kelimeler ise 1 frekansa sahiptir. Bu anahtar kelimeler; öğrenen özerkliği, motivasyonel benlik sistemi, motivasyon, öz yeterlilik, kaygı, beklenti Etkinlik kuramı gibi birçok dil öğretim yaklaşımını içermektedir.

Onikinci Alt Amaca İlişkin

Yabancı dil olarak Türkçe öğretim programıyla ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12.Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 B1 Dil Düzeyi	1
1 B2 Dil Düzeyi	1
3 Diller için Avrupa Ortak Çerçeve Metni	1

4 Avrupa Diller için Ortak Başvuru Çerçevesi	1
5 TU dizisi	1
6 A1-A2 Seviyesi	1
7 A2	1
8 Avrupa Programı Ortak Çerçeve Programı	1
Toplam	8

Tablo 12’de sunulan verileri incelediğimizde, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programı ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmemiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programı konusunda yazılan yüksek lisans tezlerinde 8 anahtar kelime tespit edilmiştir. Anahtar kelimelerin hepsi 1 frekansa sahiptir. Bu anahtar kelimelerin kullanım sıklığıda 8’dir.

Onüçüncü Alt Amaca İlişkin

Teknoloji ve materyal kullanımı ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Teknoloji ve Materyal Kullanımı ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Video	1
2 Materyal	1
3 Görsel	1
4 Görsel ve İşitsel Materyaller	1
5 Çizgi Film	1
6 Film	1
7 Sosyal Medya	1
8 Hikâye Kitapları	2
9 Hikâye Kitabı	1
10 Yabancılarla Türkçe Öğretimi Ders Kitabı	2
11 Hikâye metni	1
12 Hikâye	2
13 Hikâye Kitabı	2
14 Hikâye Anlatma	1
15 Ders Kitapları	12

16 Ders Kitabı	2
17 İstanbul Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti	1
18 Ölçme Değerlendirme	2
19 Yabancı Dil Öğretim Kitapları	1
20 Yedi İklim Türkçe Serisi Ders Kitapları	1
21 Yardımcı Okuma Kitabı	1
22 Zenginleştirilmiş Kitap	1
23 Kahoot	1
24 Web.2	1
25 Web.2 Araçları	1
Toplam	42

Tablo 13'te sunulan verileri incelediğimizde, teknoloji ve materyal kullanımı ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde teknoloji ve materyal kullanımı temasına dâhil edilen yüksek lisans tezlerinde frekansı 42 olan 25 anahtar kelime tespit edilmiştir.

Ondördüncü Alt Amaca İlişkin

Dil bilgisi öğretimi ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 14'de sunulmuştur.

Tablo 14. Dil Bilgisi Öğretimi ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Bağlaç	1
1 Bağlaçlar	1
3 Örtülü Anlam	1
4 Derinlik Boyutu	1
5 Genişlik Boyutu	1
6 Fiilimsi	1
7 Fiilimsiler	1
8 Biçimbirim	2
9 Biçim-anlam-kullanım	1
10 Söz eylemler	2

11 Derlem Bilim	1
12 Dil Bilgisi Öğretimi	1
Toplam	14

Tablo 14’te sunulan verileri incelediğimizde, dil bilgisi öğretimi ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmemiştir. Yüksek lisans tezlerinde dil bilgisi öğretimi konusunda 12 anahtar kelime tespit edilmiştir. Bu anahtar kelimelerin kullanım sıklığı ise 14’tür.

Onbeşinci Alt Amaca İlişkin

Türkçe okutmanlarının yeterlilikleri ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 15’de sunulmuştur.

Tablo 15. Türkçe Okutmanlarının Yeterlilikleri ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Öğretmen Yeterlilikleri	1
2 Öğretmen Geri Bildirimi	1
3 Öğretici Görüşleri	2
4 Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri	1
5 Yazılı Düzeltici Dönüt	1
6 Yazılı Geri Bildirimi	1
7 Sözlü Düzeltici Geri Bildirimler	1
Toplam	8

Tablo 15’te sunulan verileri incelediğimizde, Türkçe okutmanlarının yeterlilikleri ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmemiştir. Türkçe okutmanlarının yeterlilikleri temasına dâhil edilen tezlerde frekansı 8 olan 7 anahtar kelime tespit edilmiştir.

Onaltıncı Alt Amaca İlişkin

Öğrenci yeterlilikleri, becerileri, başarıları ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. Öğrenci Yeterlilikleri / Becerileri / Başarıları ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri	1

2 Akran Geri Bildirimi	1
3 Yabancı Öğrenciler	5
4 Yabancılar	1
5 Yabancı Uyruklu Öğrenciler	3
6 Yabancı Uyruklu	1
7 Sözel Hatalar/Hata	2
Toplam	14

Tablo 16’da sunulan verileri incelediğimizde, Öğrenci yeterlilikleri, becerileri, başarıları ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yeterlilikleri, becerileri ve başarılarına ilişkin olarak yazılan tezlerde frekansı 14 olan 7 anahtar kelime tespit edilmiştir.

Onyedinci Alt Amaca İlişkin

Kültür öğretimi ile ilgili anahtar kelimeleri belirlemek amacıyla frekans analizi yapılmıştır. Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17.Kültür Öğretimi ile İlgili Anahtar Sözcüklere İlişkin Betimsel Veriler

Anahtar Kelime	f
1 Fıkra	1
2 Efsane	1
3 Kültür	5
4 Kültürel Aktarım	1
5 Kültürel Faktörler	1
6 Kültürel Farkındalık	1
7 Kültür Dil İlişkisi	1
8 Dil Kültür İlişkisi	1
9 Kültür Aktarımı	3
10 Kültürler Arası Etkileşim	1
11 Kültürler Arası Yaklaşım	1
12 Türk Destanları	1
13 Türk Masalları	1

14 Nasreddin Hoca	2
15 Ninni	1
16 Değer Aktarımı	1
17 Değer Aktarımı Referansı	1
18 Türk Kültürü	1
19 Kültürel Öğelerin Aktarımı	1
Toplam	26

Tablo 17’de sunulan verileri incelediğimizde, kültür öğretimi ile ilgili çok fazla anahtar kelime tespit edilmiştir. Kültür öğretimi ile ilgili olarak yazılan tezlerde kullanılan anahtar kelime sayısı 19’dur. Bu sözcüklerin frekansı ise 26 olduğu görülmektedir.

Tablo 18. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Alanında Yazılmış Bilimsel Yüksek Lisans ve Doktora Tezlerinde Geçen Anahtar Kelimelerin Konulara Göre Dağılımına İlişkin Betimsel Veriler

Tema	Anahtar Kelime Sayısı	Anahtar Kelime Frekansı
Dil Öğretimi	46	148
Dil Becerileri	3	3
Dinleme Becerisi	5	5
Konuşma Becerisi	1	2
Okuma Becerisi	31	41
Yazma Becerisi	17	18
Sözcük Öğretimi	18	31
Kültür Öğretimi	19	26
Dil Bilgisi Öğretimi	12	14
Dil Öğretim Kuramları	14	15
Türkçe Okutmanlarının Yeterlikleri	7	8
Öğrenci Yeterlikleri / Becerileri / Başarıları	7	14
Dil Öğretim Yöntem ve Teknikleri	12	13
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Tarihi	8	9
Dünyada ve Türkiye’de Türkçe Öğretimi	6	6

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Programı	8	8
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Teknoloji ve Materyal Kullanımı	25	42
Toplam	239	440

Tablo 18’de sunulan verileri incelediğimizde, frekansı en yüksek olan konu dil öğretimi konusudur. Tabloya göre frekansı en düşük olan konu dil becerileri konusudur. Frekansı en yüksek olan dil öğretimi konusunun anahtar sözcükler bakımından bakıldığında yabancılara Türkçe öğretimi, Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Türkçe öğretimi, Yabancı dil olarak Türkçe, Dil öğretimi, Dil gibi anahtar kelimelerin daha sık kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kelimelerin kullanım sıklığının fazlası olması alanda belli konuların üzerinde durulduğu sonucuna ulaşılabilir. Kazanım, İlkeler, Eğilimler, Çok dillilik, Öğretim birliği, Öğretim programı, Program sorunu, Yabancı Dil öğrenimi anahtar kelimelerinin kullanım sıklığının genel olarak az olduğu tespit edilmiştir. Bu anahtar kelimelerinin az kullanılmasında hareketle alanda bu konular üzerinde yoğunlaşmadığı sonucuna varılabilir. Örneğin yabancılara Türkçe öğretimi alanında hazırlanan program, programın eksikleri, ilkeleri üzerinde herhangi bir araştırmaya gidilmeyi sonucuna ulaşılabilir. Bu tezlerle başlıklardan hareketle de incelendiğinde programla ilgili herhangi bir çalışma yapılmadığı sonucuna ulaşılabilir. Programla ilgili anahtar kelimelerin büyük olasılıkla kuramsal çerçevede değinildiği düşünülmektedir. Dil Öğretim Yöntem ve Teknikleri başlığında eğitsel oyun, çoklu ortam, çoklu ortam dipnotları, dijital hikâye anlatımı, kelime ağı oluşturma, eğitsel web sitesi, pandomim, karma yöntem, çevrimiçi öğrenme, eylem araştırması, alternatif değerlendirme yöntemleri çalışmalara konu olduğu görülmektedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yöntem ve teknik çalışmaları arttırılmalıdır.

Başlıklardan yola çıkarak dil öğretiminde hangi konularla ilişki kurulduğu, hangi konular üzerinde çalışıldığı, alan yazındaki boşlukların belirlenmesi ve Türkçe öğretimin sürecinin nasıl ilerlediği hakkında bilgiler edineceği anahtar kelimelerden anlaşılabilir.

Tartışma ve Sonuç

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında 2015-2021 yılları arasında yayımlanmış 90 bilimsel yüksek lisans/doktora tezlerine bakıldığında 239 anahtar kelime kullanıldığı görülmüştür. Alan yazını taraması sonucu elde edilen veriler ışığında oluşturulan konulara ve alt konulara bakıldığında konu başlıklarının çeşitlilik gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu başlıklar; dil bilimi, dil öğretim kuramları, dil öğretim yöntem ve teknikleri, dil öğretiminde teknoloji, ve materyal kullanımı, okutman yeterlilikleri, öğrencilere ilişkin değişkenler, dünyada ve Türkiye’de yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, alan yazın tarihçesi, Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültür öğretimi, başlıkları oluşturmuştur. İlgili sonuçlara tablo 18’de yer verilmiştir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde tarihçe de çalışmalara konu olmuştur. Divanü Lügati’t-Türk frekansı en yüksek olan anahtar kelimedir. Tarih araştırmalarında Kitabul-İdrak-Lisail Atrak, Mukaddimetül Edeb kitaplarından yararlandığı tespit edilmiştir. Çağatay Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Altay Dil teorisi diğer anahtar kelimelerdir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde teknoloji ve materyal kullanımına ilişkin çalışmaların olduğu tespit edilmiştir. Teknoloji kullanımı bakımından anahtar sözcüklere bakıldığında

video, görsel, görsel işitsel materyaller, çizgi film, film, sosyal medya, hikâye kitapları, ders kitabı, hikaye metni, kahoot, web.2, web.2 araçları, zenginleştirilmiş kitap kelimeleri kullanılmıştır. Sınırlı ders materyalleriyle yapılan dil öğretimi, istenilen zamanda istenilen başarıyı vermemektedir. Yabancılara Türkçe öğretiminde istenilen başarıyı elde etmek için derslerin motive edici ve tüm duyu organlarına hitap eden ders araçlarıyla desteklenmesi gerekmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de Türkçe Öğretimi başlığından hareketle Türkçenin öğretimi ile ilgili Türkiye dışında çalışmalar yapıldığı tespit edilmiştir. Moğollara Türkçe Öğretimi, Mısırdaki Türkçe Öğretimi, Yunus Emre Enstitüsü anahtar kelimelerinden bu sonuca ulaşılabılır. Diğer önemli anahtar kelimeler ise şunlardır; Kerkük, Arapça, Farsça, Moğolca gibi kelimeler kullanılmıştır.

Temel Dil becerileri açısından incelendiğinde en fazla kullanım sıklığına sahip olan beceri alanı okuma becerisidir. Okuma becerisinin frekansı 41 olduğu tespit edilmiştir. Okuma becerisinin sonra en fazla frekans oranına sahip olan yazma beceri alanıdır. Yazma beceri alanının frekans oranı 17 olarak tespit edilmiştir. Temel dil becerileri arasında en az frekansa sahip olan konuşma becerisidir. Konuşma becerisiyle ilgili çok az anahtar sözcüğe yer verildiği tespit edilmiştir. Konuşma becerisiyle ilgili anahtar kelimelerinin frekansı 2 olduğu tespit edilmiştir. Dinleme becerisiyle ilgili anahtar kelimelerinin frekans değeri 5’tir. Bu sonuçlardan hareketle konuşma ve dinleme becerisiyle ilgili az çalışma yapılmış olduğu sonucuna ulaşılabılır. Sevim ve İşcan’ın (2012) Türkçe eğitimi alanında yaptığı çalışmada ve Büyükkız (2014), incelediği yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yazılmış lisansüstü tezlerde en çok yazma becerisinin çalışıldığını; konuşma ve dinleme becerilerine hemen hemen hiç yer verilmediğini belirtmiş, benzer sonuçlara bu çalışmada da ulaşılmıştır. Alanda bu becerilerle ilgili çalışmaların artırılması gerektiği düşünülmektedir. Kelime öğretimi konusunda çalışmalar yapıldığı gözlenmiştir. Yüksek lisans tezlerinde sözcük öğretimi konusunda 17 anahtar sözcük tespit edilmiştir. Bu anahtar sözcüklerin kullanım sıklığı ise 29’dur. Frekansı yüksek olan anahtar sözcüklerin “Söz varlığı” olduğu dikkat çekmektedir.

Dil Öğretim Kuramları konusunda yazılan yüksek lisans tezlerinde 14 anahtar sözcük tespit edilmiştir. Sözcüklerin toplam frekansı 15 olup tutum 2, diğer sözcükler ise 1 frekansa sahiptir. Bu anahtar sözcükler; öğrenen özerkliği, motivasyonel benlik sistemi, motivasyon, öz yeterlilik, kaygı, beklenti Etkinlik kuramı, Etkinlik temelli öğrenme, İletişim kurma istekliliği, yenilenmiş Bloom taksonomisi, bilişsel öğrenme düzeyleri, Teknoloji tabanlı dil öğretimi kelimelerini içermektedir. Çalışmaların yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil öğretim kuramları açısından farklı dil öğretim kuramlarının olmadığı ve yeterli çalışmaların olmadığı gözlenmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çok sayıda dil öğretim kuramlarından faydalanılırsa alana katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi programı konusunda yazılan yüksek lisans tezlerinde 8 anahtar sözcük tespit edilmiştir. Anahtar sözcüklerin hepsi 1 frekansa sahiptir. Hala günümüzde ortak bir ‘‘ Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretim Programı’’ bulunmamaktadır. Kurumlar Avrupa Ortak Çerçeve metninsen hareketle çalışmalarını oluşturmaktadır. Ayrıca Maarif Vakfının oluşturduğu programda Türkçe öğreticilerinin rehberi konumundadır. Süreçte hala ortak bir program oluşturulmadığı bilinen bir gerçektir. Dil öğretiminde herkesin kullandığı bir program olmadığı için ortak bir dil anlayışına sahip olunmadığı düşünülmektedir. Yüksek lisans tezlerinde dil bilgisi öğretimi konusunda frekansı 12 olan anahtar sözcük tespit edilmiştir. Bu anahtar sözcüklerin kullanım sıklığı ise 14’tür. Yabancı dil olarak Türkçe

öğretiminde dil bilgisi öğretimi de önemli bir yere sahiptir. Dilin mantığını öğretmek istiyorsak dil bilgisinin öğretimine dikkat edilmesi gerektiği düşünülmektedir. Yeterli sayıda alanda dil bilgisiyle ilgili çalışmalarının yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkçe okutmanlarının yeterlikleri temasına dâhil edilen tezlerde frekansı 4 olan 5 anahtar kelime tespit edilmiştir. ‘‘Öğretmen yeterlilikleri, öğretmen geri bildirim, öğretici görüşleri, öğretmen ve öğrenci görüşleri’’ anahtar kelimeleri çalışmalara konu olduğu gözlenmiştir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğretici görüşlerine dikkat edildiği, önem verildiği gözlenmektedir. Süreçte öğreticinin gözlemleri çalışmalara konu olduğu ve öğreticinin süreçte ne durumda olduğunu anlaşılmasının için bu tarz çalışmalarının sayısının artırılması gerektiği düşünülmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin yeterlikleri, becerileri ve başarılarına ilişkin olarak yazılan tezlerde frekansı 6 olan 12 anahtar söz kelime tespit edilmiştir. ‘‘ Öğretmen ve öğrenci görüşleri, akran geri bildirim, yabancı öğrenciler, yabancılar, Yabancı uyruklu öğrenciler, yabancı uyruklu’’ anahtar kelimeleri çalışmalara konu olduğu gözlenmiştir. Süreci yaşayan öğrencilerin durumlarını anlayabilmek için öğrenci görüşlerine başvuran çalışmalara yer verilmesi alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kültür öğretimi ile ilgili olarak yazılan tezlerde kullanılan anahtar sözcük sayısı 19’ dur. Bu Sözcüklerin frekansı ise 26’ dır. Alanda kültür ilgili çalışmaların yapıldığı tespit edilmiştir. Kültür öğretiminde efsane, fıkra, Türk masalları, Türk destanları, Nasreddin Hoca, ninni gibi unsurlardan faydalandığı görülmektedir. Ancak incelenen yıllar arasında yeterince kültürle ilgili yeterli çalışmaların olmadığı söylenebilir. Alanda dil öğretiminde önemli bir yere sahip olan kültür üzerinde yoğunlaşması gerektiği düşünülmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ortak bir programın eksikliğine ilişkin çalışmalar kazandırılmalıdır. Programın eksikliğine ilişkin durum tespiti yapılması bu problem üzerinde çalışmaların başlatılmasına temel oluşturur. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde konuşma ve dinleme becerileriyle ilgili çalışmalarının arttırılmadığıdır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sürecin iki önemli parçası olan öğretmen ve öğrenci görüşleri üzerinde daha fazla çalışmalar yapılmalı süreç hakkında durum tespiti yapılmalıdır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yöntem ve teknik çalışmaları arttırılmalıdır. Dil öğretiminde kültürden daha fazla faydalanılmalı ve kültür üzerinde çalışılmalıdır. Yüksek lisans tezlerinde geçen anahtar kelimelerin incelendiği bu çalışmadan sonra, dergilerde yayımlanan makaleler ve doktora tez çalışmaları da bu kapsamda incelenerek Türkçe eğitimi alanında genel bir değerlendirme yoluna gidilmelidir.

KAYNAKLAR

- Barın, E. (2004). Yabancılara Türkçe öğretiminde ilkeler, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları, 1, 19-30.
- Büyükkız, K. (2014). Yabancılara Türkçe öğretimi alanında hazırlanan lisansüstü tezler üzerine bir inceleme. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(25), 203-213.
- Erdem, M. D. , Gün, M. , Şengül, M.,Özkan, E. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yazılmış bilimsel makalelerde geçen anahtar sözcüklere ilişkin bir içerik analizi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34(1) , 213-237.
- Kabacı, T., Erdoğan, Y. (2007). Fen bilimleri, bilgisayar ve matematik eğitimi alanlarındaki tez çalışmalarının istatistiksel açıdan incelenmesi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2(22), 54-63.
- Kocaman, O., Kızılkaya Cumaoğlu, G. (2014). Yabancı dilde kelime öğrenme stratejileri ölçeğinin geliştirilmesi. Eğitim ve Bilim Dergisi, 39(176), 293-303.
- Özbay, M., Melanlıoğlu, D. (2008).Türkçe eğitiminde kelime hazinesinin önemi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(1),30-45.
- Sevim, O., İşcan, A. (2012). Türkçenin eğitimi ve öğretimi alanında yapılan yüksek lisans tezlerinde geçen anahtar kelimelere dönük bir içerik analizi. Turkish Studies, 7(1), 1863-1873.
- Yücel Toy, B., Güneri Tosunoğlu, N. (2007). Sosyal bilimler alanındaki araştırmalarda bilimsel araştırma süreci, istatistiksel teknikler ve yapılan Hatalar. Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi , (1) , 1-20.
- Tatar, E., Tatar, E. (2008). Fen bilimleri ve matematik eğitimi araştırmalarının analizi-1: Anahtar Kelimeler. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9(16), 89-103.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Sporda Sosyal Kimlik Algılarında ve Spora Yönelik Tutumlarında Demografik Değişkenlerin Rolü

Mehmet ULUKAN¹, Hasan ULUKAN², Aslı ESENKAYA³

¹Aydın Adnan Menderes University, Aydın, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-3483-5001>

²Aydın Adnan Menderes University, Aydın, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-2313-201X>

³Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Aydın Meslek Yüksekokulu, Aydın, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-7574-0618>

Email: mulukan@adu.edu.tr, hasanulukan08@gmail.com, asli.esenkaya@adu.edu.tr

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 28.11.2021 - Kabul: 07.12.2021)

Özet

Sağlıklı ergen gelişiminin kritik bir parçası olan sosyal kimlik, bireyin benlik imajını geliştirmede ve güçlü bir bağ kurmada hayati bir rol oynar. Spora yönelik tutum ise iletişim becerileri, sosyalleşme ve kimlik gelişiminde etkilidir. Bu araştırma, ortaöğretim öğrencilerinin sporda sosyal kimlik algılarını ve spora yönelik tutumlarını belirlemeyi ve bazı değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma, sporda sosyal kimlik ve spora yönelik tutum değişkenlerini belirlemeye yönelik betimsel tarama modelinde nicel araştırmadır. Çalışma kapsamında olası neden-sonuç ilişkileri hakkında değerli çıkarımlar elde etmek için tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma örneklemini belirlemek için tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya, Aydın ilinin Efeler ilçesinde ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 118 (%50,9) kadın, 114 (%49,1) erkek 232 gönüllü öğrenci katılmıştır. Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği ve Spora Yönelik Tutum Ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA teknikleri kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 25.00 programı kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmada öğrencilerin sporda sosyal kimlik algılarının toplam puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Ancak spora yönelik tutum toplam puanları açısından gruplar arasında kadınların lehine anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sporda sosyal kimlik algıları ve spora yönelik tutumlarının sınıf düzeyi, günlük sosyal medya kullanımı ve fiziksel aktiviteye katılım durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Sosyal etkinliklere katılım değişkenine göre araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal kimlik algıları ve spora yönelik tutumları açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin puan ortalamalarına göre sporda sosyal kimlik algılarının ve spora yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Spor, Sosyal Kimlik, Tutum, Spora Yönelik Tutum.

The Role of Demographic Variables in Secondary School Students' Perception of Social Identity in Sports and Attitudes towards Sports

Abstract

Having a critical part of healthy adolescent development, social identity plays a vital role in developing an individual's self-image and forming a solid bond. Attitudes towards sports are effective in communication skills, socialization and identity development. This study aimed to determine secondary school students' perceptions of social identity in sports and their attitudes towards sports and examine them in terms of some variables. The study is quantitative in the descriptive survey model to define the variables of social identity and attitude towards sports in sports. As a methodology, the scanning model was used to obtain valuable inferences about possible cause-effect relationships within the scope of the study. A random sampling method was used to determine the research sample. 118 (50.9%) women and 114 (49.1%) 232 students voluntarily participated in the study in the Efeler district of Aydın province. Social Identity Scale in Sports and Attitude Scale towards Sports were used as data collection tools in the research. Research data were analyzed using SPSS 25.00 statistical package program. Descriptive statistics, independent samples t-test and ANOVA statistical techniques were used in the analysis of the data. The significance level was determined as .05. According to the findings of the research, in the comparison made according to the gender variable, it was seen that there was no significant difference between the groups in terms of the total scores of the students' perceptions of social identity in sports. At the same time, there was a significant difference between the groups favouring the women in terms of the total scores of the attitudes towards sports. It was observed that the student's perceptions of social identity in sports and their attitudes towards sports differed statistically significantly according to their grade level, daily use of social media and participation in physical activities. According to the variable of participation in social activities, it was determined that there was no significant difference between the groups in terms of social identity perceptions and attitudes towards sports of the students participating in the research. As a result, according to the average scores of the secondary school students participating in the research, it was determined that the perceptions of social identity in sports and their attitudes towards sports were at high levels.

Keywords: Sports, Social Identity, Attitude, Attitude towards Sports.

Giriş

Spor, bireyin topluma uyum sağlamasında, bireylerin beden ve ruh sağlığının korunmasında etkilidir (Balcıoğlu, 2013). Spor ve fiziksel aktivite, kitlelerin büyük bir bölümünün dikkatini çekmekte ve sağlığın sembolü olarak kabul edilmektedir. Ancak bu kavramlar gün geçtikçe değişmekte ve gelişmektedir. Popüler kültürde spor, sağlık, eğlence ve boş zaman etkinlikleri çerçevesinde değerlendirilir. Akgün (1992) spor kavramını, bireylerin sağlık durumlarını, fiziksel yeteneklerini ve performansını iyileştiren hareketler bütünü olarak tanımlamaktadır. Fiziksel aktivite, gün içinde yapılan, kas ve eklemler kullanılarak enerji harcanması, kalp ve solunum hızının artmasıyla oluşan ve farklı yoğunluklarda yorgunlukla sonuçlanan egzersiz, oyun ve gündüz aktivitelerinin tümünü ifade etmektedir (Şentürk, 2015). Baltacı ve Düzgün (2008) fiziksel aktiviteyi, enerji dengesi ve kilo kontrolü için harcanan enerji olarak tanımlamaktadır. Spor ve fiziksel aktivitelere katılım, modern topluluklarda ve toplumlarda giderek artan bir eğilim haline gelmiştir. Spora katılım, bireyin çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemi boyunca hem zihinsel hem de fiziksel sağlığının korunması için önemlidir (Wang & Zhang, 2021). Mevcut çalışmada örneklemini oluşturan ergenlik dönemi, bireyin hayatındaki en önemli dönemlerden biridir. Ergenler hem okulda uymaları gereken kurallar hem de aile içi çatışmalar nedeniyle bu dönemi genellikle zorluklarla geçirirler. Ergenlere yüklenen yaşam sorumlulukları ve geçirdikleri gelişim süreci, sorunlarının artmasına ve yaşam onlar için daha karmaşık hale gelmesine neden olmaktadır (Kılıç, 2013). Çoğu ergenin spor yapma nedenleri sadece hareket ve beden ile sınırlı değildir. Diğer bireylerle sosyalleşme ihtiyacı ve sosyal bir varlık olma ihtiyacı (sosyal kimlik algısı) gibi unsurlar ergenlerin spora yönelik tutumlarını etkilemektedir (Baumann, 1994).

Spor ortamlarında yapılan araştırmalar paylaşılan bir kimlik duygusuyla ilişkili olumlu kazanımlar olduğunu göstermektedir. Beyer (1992) kimliğin ve sporun özel önemini üç noktada tanımlar. Birincisi, spor, farklı kimlik biçimleri yaratma ve onaylama olanağı sunar. Bireysel spor deneyiminin gerçekleştiği “yarı deneysel” olarak oluşturulmuş spor koşullarına bağlıdırlar. İkinci olarak spor, sosyal varlık ve güç ilişkileri alanında tehditlere yol açabilecek değişikliklere yol açmayacak şekilde, bireylere avantajlarını gösterme ve önemli hale getirme fırsatları sunar. Üçüncüsü, spor, çeşitli sosyal grupların yaratılması için bir temel sağlar (aktaran: Kazimierczak vd., 2020). Sosyal kimlik, belirli bir statüye sahip, belirli bir kültürel grubun üyeleri olan kişilerin bireyler üstü kaydını ifade eder (Green & Jones, 2005). Sosyal kimlik yaklaşımı, sosyal grup üyeliklerinin ve ilişkili sosyal kimliklerin sporcuların davranışları, bilişleri ve duyguları üzerindeki etkisini vurgular (Haslam vd., 2020; Rees vd., 2015). Bireyler, belirli bir sosyal grubun parçası olmak ve aidiyet duygusu kazanmak için kişisel ve sosyal kimlikler oluştururlar. Sosyal kimlik, bireylerin belirli bir gruba ait olma bilincini içerir (Slater vd., 2014). Sosyal kimliğin gençlik sporunda bir çalışma konusu olarak ortaya çıkışı, takım üyeliği ve çeşitli psikolojik yapılar ve davranışsal sonuçlarla ilgili birçok yeni katkıyla sonuçlandı. Sporda sosyal kimlik gelişimi sporunun kendini ifade etmesi, doğru kararlar vermesi ve öz güven için çok önemlidir. Sporda sosyal kimliğin çok boyutluluğu, diğer alanlardaki ikna edici teorik ve ampirik çalışmalarla desteklense de (Brown vd., 1986; Jackson, 2002) sadece son zamanlarda bu kavramsallaştırma, spor takımı katılımıyla ilgili olarak dikkat çekmiştir (Bruner & Benson, 2018).

Okul çağında spor ve eğlence etkinliklerine düzenli katılım alışkanlığının geliştirilmesi, uygun sağlık ve gelişim için esastır. Bununla birlikte, çeşitli spor disiplinlerinde organize veya spontane boş zaman yarışmalarına katılım, çeşitli hareket becerilerine ve spora karşı olumlu bir tutuma bağlıdır (Tomik, 2008). Tutumların oluşumunda iki kritik dönem vardır:

ergenlik (12-20 yaş) ve erken yetişkinlik (21-30 yaş). Tutumlar ergenlik döneminde şekillenmeye başlar ve erken yetişkinlik döneminde kalıcı hale gelir. Etkili eğitim tutumları değiştirebilir (Morgan, 1989; aktaran Koçak, 2019). Tutum göreceli olarak kalıcı bir inanç, duygu ve davranış organizasyonu sosyal olarak önemli nesnelere, gruplara, olaylara veya sembollere yönelik eğilimler' olarak tanımlanabilir (Hogg & Vaughan, 2005). Tutum, inançları ve duyguları içeren manevi bir durumdur ve insan davranışını anlamak için gerekli kabul edilir (Latchanna & Dagnew, 2009). Spora yönelik tutumla ilgili bilgiler doğrultusunda bu kavramın hem bireyler hem de toplumlar için gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Spora yönelik tutumların sadece sporla sınırlı (beden eğitimi dersleri ve ortak müfredat) katılımından geçmesi değil, aynı zamanda rekreasyon veya bir turnuva için spor eğitimi gibi katılımlarının kapsamını da artırması gerekir. Fiziksel aktivite, sistematik eğitim ve Beden Eğitimi olarak adlandırılan bilim disiplinleri aracılığıyla da yönlendirilen öğrencilerin fiziksel aktivitelerinin ana nedeni olarak kabul edilmiştir (Daud vd., 2018). Spora katılım ve fiziksel aktivite, iletişim becerileri, sosyalleşme ve kimlik gelişiminide etkilemektedir.

Kanıtlar, güçlü sosyal kimliklere sahip sporcuların daha iyi psikolojik ve performans sonuçlarına sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin, güçlü bir takım kimliğini paylaşan sporcular, daha büyük bir öz değer, bağlılık ve çaba duygusu bildirdiler (De Cuyper vd., 2016; Martin vd., 2018). Ayrıca Fransen vd., (2016), bir takımın liderlerinin takım üyeleri arasında ortak bir kimlik geliştirmesinin daha iyi takım performansı ile sonuçlandığını bulmuşlardır. Caba & Pekel (2017) öğrencilerin sosyal kimlik algılarının güçlü olduğunu bildirmiştir. Sung vd. (2017) tarafından yapılan araştırma, üniversitenin atletik takımlarıyla güçlü bir sosyal kimlik duygusuna sahip öğrencilerin üniversiteye daha iyi uyum sağladığını bildirdi. Bu bulgu, diğer araştırmalarla birlikte, çoklu sosyal kimliğin faydalı olabileceğini ve akademik uyumla bağlantılı olabileceğini düşündürmektedir (Jetten vd., 2009; aktaran: Parker vd., 2021).

Bilindiği gibi toplumsal yapı içerisinde cinsiyet spora yönelik tutumları etkilemektedir (Chung & Phillips, 2002). Bu konuda yapılan araştırma, kadınların spora yönelik tutumlarının erkeklere göre daha olumsuz olduğunu ortaya koymuştur (Kangalgil vd., 2006; Yağcı, 2012). Örneğin, Swanepoel vd. (2015) üniversitelerde erkek öğrencilerin kız akranlarına göre spora daha yatkın olduğunu bulmuşlardır. Nitekim Tereza ve Dosil (2015) araştırmasının sonuçları, düzenli olarak spor yapan ve ebeveynleri de fiziksel aktivite yapan genç erkek bireylerde spora yönelik tutumların daha olumlu olduğunu göstermiştir. Diğer ülkelerdeki okul çocukları ve ergenlerin tutumları da çeşitli anketler aracılığıyla incelenmiştir. Sonuçlar, çocukların beden eğitimine (Ferguson vd., 1989; Ntoumanis, 2001; Trost vd., 1997) veya fiziksel aktiviteye (Barnekow-Bergkvist vd., 1996; Baskonuş, 2020; Engstrom 1989; Kargın-Göktaş & Şentürk, 2019; Tomik, 2008) karşı olumlu bir tutumu olduğunu göstermektedir. Gelecekte düzenli olarak egzersiz yapma olasılıkları daha yüksektir. Bazı araştırmalar kızların erkeklere göre daha az olumlu tutuma sahip olduğunu göstermiştir (Koca vd., 2005; Westerstahl vd., 2003).

Öğrencilerin gönüllü olarak spor faaliyetlerine katılmalarını sağlamak ve aynı zamanda öğrenme oturumlarını ihtiyatlı bir şekilde yönetmek için eğlenceye dayalı gerçek bir beden eğitimi ile spora yönelik tutumların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda bireylerin spora ne kadar yatkın oldukları, spora bakış açıları, spor alışkanlıkları, karakterlerini spor yoluyla nasıl geliştirebilecekleri kısacası spora karşı tutumları sorgulanmalıdır. Literatürdeki bu çalışmaların sonuçları değerlendirildiğinde, hayatımızın bir parçası olan spora katılımın artmasında sporda sportif tutum ve sosyal kimliğin önemi yadsınamaz bir gerçek olarak

ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinin spora yönelik tutum ve sporda sosyal kimlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesidir.

Materyal ve Metod

Araştırma Modeli

Deneyssel olmayan araştırmaların en bilineni örnek anket türüdür (Tabachnick & Fidell, 2015). Bu araştırma, öğrencilerin spordaki sosyal kimlik düzeylerini ve spora yönelik tutumlarını belirlemek ve çeşitli değişkenler açısından incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu açıdan çalışma, tarama modelinin özelliklerini ortaya koymaktadır. Anket modelleri, geçmişte ya da günümüzdeki bir durumu mevcut haliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2012). Ayrıca tarama modelinde yapılan çalışmalar büyük popülasyonların özelliklerini açıklamaya çalışan çalışmalardır (Büyüköztürk vd., 2012).

Araştırma Grubu

Bu araştırmanın evrenini Aydın ilinin Efeler ilçesinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma grubu, tüm popülasyona ulaşmak imkansız olduğu için bir örneklemden oluşmaktadır. Örnekleme, popülasyonu örnekleme sürecidir. Araştırmanın örnekleme, ulaşılması en kolay katılımcılardan başlayarak kolaylık örnekleme yöntemine göre oluşturulmuştur. Uygun örnekleme yöntemi, araştırmada gerekli katılımcı sayısına ulaşmak için ulaşılması en kolay katılımcılardan başlayarak örneklemin tamamlandığı örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2012; Sönmez & Alacapınar, 2011). Bu araştırmanın örnekleme grubunu rastgele seçilen gönüllü sporcular oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanların 118'i (% 50,9) kadın, 114'ü (% 49,1) erkek, 232 öğrencidir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında Kişisel Bilgi Formu, Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği ve Spora Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu ile araştırmaya katılan sporcuların cinsiyeti, sınıf düzeyi, sosyal aktiviteye katılım durumu, günlük sosyal medya kullanım süresi, fiziksel aktiviteye katılım durumu gibi demografik özelliklerine ilişkin bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği

Bruner ve diğerleri (2014) tarafından geliştirilen ve Bruner & Benson (2018) tarafından tekrar düzenlenen Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği'ni (Social Identity Questionnaire For Sport (SIQS) Türkçeye uyarlama çalışması Türkay, Yetim & Sezer (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek 9 madde ve üç faktörlü bir yapıdadır. Ölçeğin alt boyutları "grup içi bağlar, bilişsel merkezilik ve grup içi etki"dir. Ölçek aynı zamanda tek faktörlü yapıda da incelenmiştir. Ölçekte ters puanlanmış ifade bulunmamaktadır. Ölçek, 5'li Li-kert tipi ("1" Hiç uygun değil "5" Tamamen uygun) ile derecelendirilmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa değerinin 0.70 olarak hesaplanmıştır.

Spora Yönelik Tutum Ölçeği

Öğrencilerin spor alışkanlıklarına ilişkin spora yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla Şentürk (2015) tarafından geliştirilmiştir. Spora Yönelik Tutum Ölçeği (SYTÖ), 25 maddeden oluşmakta olup 5'li likert tipinde derecelendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek minimum 25, maksimum 125 puandır. Puanın yüksek olması spora karşı tutumun yüksek olduğunu gösterir.

Ölçekteki tüm maddeler olumlu olarak puanlanmaktadır. Faktör analizi sonucunda SYTÖ hem tek boyutlu hem de üç faktörlü bir yapıya kavuşmuştur. Ölçeğin alt boyutları Spora İlgili, Sporla Yaşamak, Aktif Spor Yapmaktır. Geliştirilen ölçeğin toplam güvenilirliği .97, alt boyutlarının güvenilirliği .98; .98; .95 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ölçeğin tamamı için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.84 olarak belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 25.00 istatistik paket programı kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde frekanslar alındıktan sonra çarpıklık basıklık normallik testi ve verilerin güvenilirliği için güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan çarpıklık ve basıklık normallik analizi sonucunda verilerin normal dağılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği için çarpıklık değeri -.520 ve basıklık değeri .704'dir. Spora Yönelik Tutum ölçeği için çarpıklık değeri -.961 ve basıklık değeri .716'dir. Tabachnick ve Fidell (2013) $\pm 1,5$ arasındaki çarpıklık ve basıklık değerleri normallik göstergeleri olduğunu ifade etmişlerdir. Verilerin normal dağılım gösterdiği belirlendiği için araştırma bulgularında parametrik testler uygulanmıştır. Verilerin analizinde, sporcuların çok boyutlu sportmenlik davranışları ve spora yönelik tutum düzeylerini belirlemek için betimsel istatistikler kullanılmıştır. Sporcuların sporda sosyal kimlik ve spora yönelik tutumları ölçeklerinden alınabilecek sınır puanlarına göre belirlenmiştir. Gruplar arasındaki farklılıkları incelemek için ikili gruplarda bağımsız örneklem t testi ve ikiden fazla olan gruplarda tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanıldı. Araştırmada anlamlılık düzeyi $\alpha = 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Tablo 1. Ortaöğretim öğrencilerinin demografik özellikleri

Değişkenler	Kategoriler	N	%
Cinsiyet	Kadın	118	50,9
	Erkek	114	49,1
Sınıf Düzeyi	9. sınıf	63	27,2
	10. sınıf	70	30,2
	11. sınıf	50	21,6
	12. sınıf	49	21,1
Sosyal Aktivitelere Katılırmısınız?	Katılırim	173	74,6
	Katılmam	59	25,4
Günlük Sosyal Medya Kullanımı	2 saatten az	21	9,1
	2-3 saat	80	34,5
	4-5 saat	62	26,7
	6-7 saat	38	16,4
	7 saaten fazla	31	13,4
Fiziksel Aktivitelere Katılırmısınız?	Katılırim	148	63,8
	Katılmam	84	36,2

Tablo 1'de araştırmaya katılanların %50.9'unun kadın, %49.1'inin ise erkek öğrencilerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Sınıf değişkenine ilişkin veriler incelendiğinde %27.2'sinin 9. sınıf, %30,2'sinin 10.sınıf, %21.6'sının 11. sınıf, %21.1'inin 12. sınıf öğrencilerinde oluştuğu görülmektedir. Öğrencilerin sosyal aktivitelere katılımlarına ilişkin veriler incelendiğinde %74.6'sının katıldığı, %25.4'ünün katılmadığı yönündedir. Öğrencilerin %9.1'inin 2 saatten

az, %34.5'inin 2-3 saat, %26.7'sinin 4-5 saat, %16,4'ünün 6-7 saat ve %13.4'ünün 7 saatten fazla sosyal medya kullandıkları görülmüştür.

Tablo 2. Ortaöğretim öğrencilerinin sporda sosyal kimlik ve spora yönelik tutum düzeyleri

Değişkenler	N	Min	Max	\bar{x}	Ss
Sporda Sosyal Kimlik	232	16,00	40,00	31,5819	5,78565
Spora Yönelik Tutum	232	56,00	122,00	97,5216	12,70816

Tablo 2'de araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin sporda sosyal kimlik düzeyi; almış oldukları ($\bar{x}=31,58$; $SD=5,785$) puan ortalamalarına göre yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin spora yönelik tutum düzeyi; almış oldukları ($\bar{x}=97,52$; $SD=12,708$) puan ortalamalarına göre yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre sporda sosyal kimlik ve spora yönelik tutumlarının t-testi analiz sonuçları (N=232)

Değişkenler	Cinsiyet	N	X	Ss	t	p
Sporda Sosyal Kimlik	Kadın	118	31,9237	5,19394	,912	,363
	Erkek	114	31,2281	6,34416		
Spora Yönelik Tutum	Kadın	118	99,2881	11,98011	2,171	,031*
	Erkek	114	95,6930	13,22516		

*p<0.05

Tablo 3 incelendiğinde cinsiyet değişkenine göre araştırmaya katılan öğrencilerin sporda sosyal kimlik algıları toplam puanları yönünden gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülürken, spora yönelik tutum toplam puanları yönünden gruplar arasında kadınların lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0.05).

Tablo 4. Ortaöğretim öğrencilerinin sınıf düzeyi değişkenine göre sporda sosyal kimlik ve spora yönelik tutuma ilişkin anova testi sonuçları (N=232)

Değişkenler	Sınıf Düzeyi	N	X	Ss	F	p	Anlamlı Fark
Sporda Sosyal Kimlik	9. sınıf	63	32,2540	5,14301	4,763	,003*	9-12
	10. sınıf	70	33,0714	5,35770			
	11. sınıf	50	30,8400	6,35147			
	12. sınıf	49	29,3469	5,91450			
Spora Yönelik Tutum	9. sınıf	63	93,6825	15,35371	4,262	,006*	9-12
	10. sınıf	70	96,6857	12,79554			
	11. sınıf	50	99,6000	11,05829			
	12. sınıf	49	101,5306	8,44122			

*p<0.05

Tablo 4 incelendiğinde; ortaöğretim öğrencilerinin sporda sosyal kimlik algılarının sınıf düzeyi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılaştığı görülmüştür (p<0.05). Gruplar arasında yapılan incelemede 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin 12. sınıf öğrencilerine göre sporda sosyal kimlik algılarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (p<0.05). Sınıf düzeyine göre yapılan karşılaştırmalar sonucunda araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin spora yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur

($p < 0,05$). Gruplar arasında yapılan incelemede 12. sınıf öğrencilerinin 9. sınıf öğrencilerine göre spora yönelik tutumlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür ($p < 0,05$).

Tablo 5. Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal aktivitelere katılım değişkenine göre sporda sosyal kimlik ve spora yönelik tutum düzeylerine ilişkin *t*-testi sonuçları (N=232)

Değişkenler	Sosyal Atkivitelere Katılım	N	X	Ss	F	p
Sporda Sosyal Kimlik	Katılırim	173	31,6705	5,74872	,399	,690
	Katılmam	59	31,3220	5,93482		
Spora Yönelik Tutum	Katılırim	173	98,3006	12,68866	1,604	,110
	Katılmam	59	95,2373	12,59493		

* $p > 0,05$

Tablo 5 incelendiğinde sosyal aktivitelere katılım değişkenine göre araştırmaya katılan öğrencilerin sporda sosyal kimlik algıları ve spora yönelik tutum toplam puanları yönünden gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir ($p > 0,05$).

Tablo 6. Ortaöğretim öğrencilerinin cingünlük sosyal medya kullanım değişkenine göre sporda sosyal kimlik ve spora yönelik tutum düzeylerine ilişkin anova testi sonuçları (N=232)

Değişkenler	Günlük Sosyal Medya Kullanımı	N	X	Ss	F	p	Anlamlı Fark
Sporda Sosyal Kimlik	2 saatten az (a)	21	28,1429	7,03055	2,821	,026*	a-b a-c
	2-3 saat (b)	80	32,0375	5,42951			
	4-5 saat (c)	62	32,6452	4,93597			
	6-7 saat (d)	38	31,6053	6,27539			
	7 saatten fazla (e)	31	30,5806	6,07055			
Spora Yönelik Tutum	2 saatten az (a)	21	96,8095	9,60531	5,730	,000*	b-c b-d b-e
	2-3 saat (b)	80	92,7125	14,55256			
	4-5 saat (c)	62	99,2097	11,83235			
	6-7 saat (d)	38	103,0000	7,46161			
	7 saatten fazla (e)	31	100,3226	12,52833			

* $p < 0,05$

Tablo 6 incelendiğinde; ortaöğretim öğrencilerinin sporda sosyala kimlik algılarının günlük sosyal medya kullanım değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür ($p < 0,05$). Gruplar arasında yapılan incelemede günlük 2-3 saat ve 4-5 saat sosyal medyayı kullanan öğrencilerin sosyal medyayı 2 saatten az kullanan öğrencilere göre sporda sosyal kimlik algılarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür ($p < 0,05$). Günlük sosyal medya kullanım düzeyine göre yapılan karşılaştırmalar sonucunda araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin spora yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$). Gruplar arasında yapılan incelemede günlük sosyal medyayı 4-5 saat, 6-7 saat ve 7 saatten fazla kullanan öğrencilerin sosyal medyayı 2-3 saat kullanan öğrencilere göre spora yönelik tutumlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür ($p < 0,05$).

Tablo 7. Ortaöğretim öğrencilerinin fiziksel aktivitelere katılım değişkenine göre sporda sosyal kimlik ve spora yönelik tutum düzeylerine ilişkin *t*-testi sonuçları (N=232)

Değişkenler	Fiziksel Aktivitelere Katılım	N	X	Ss	F	p
-------------	-------------------------------	---	---	----	---	---

Sporda Sosyal Kimlik	Katılırim	148	32,3919	5,59353	2,875	,004*
	Katılmam	84	30,1548	5,87520		
Spora Yönelik Tutum	Katılırim	148	98,8041	12,06031	2,055	,041*
	Katılmam	84	95,2619	13,55588		

*p<0.05

Tablo 7 incelendiğinde fiziksel aktivitelere katılım değişkenine göre araştırmaya katılan öğrencilerin sporda sosyal kimlik algıları toplam puanları yönünden gruplar arasında fiziksel aktivitelere katılanların lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür (p<0,05). Fiziksel aktivitelere katılım değişkenine göre yapılan karşılaştırmada spora yönelik tutum toplam puanları yönünden gruplar arasında fiziksel aktivitelere katılanların lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p<0,05).

Tartışma ve Sonuçlar

Bu araştırmada, Aydın ilinin Efeler ilçesinde öğrenim gören ortaöğretim öğrencilerinin sporda sosyal kimlik ve spora yönelik tutum düzeylerinin belirlenmesi, çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin puan ortalamalarına göre sporda sosyal kimlik algılarının ve spora yönelik tutumlarının yüksek olduğu belirlendi. Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal kimlik algılarının yüksek olmasından bir ekip içerisinde güçlü bağlar kurabildikleri, benlik imajlarının farkında oldukları ve kendilerini iyi bir sporcu olarak kabul ettikleri anlaşılabilir. Spora yönelik tutumlarının yüksek olması ise sporun fiziksel, psikolojik ve fizyolojik yönlerden faydalı olduğunun inancında olmaları, sürekli spor faaliyetlerinin içinde yer alma isteklerinin olması, zamanın çoğunu sporla geçirmeye çalışmaları ile açıklanabilir. Literatürde araştırmanın bu bulgularını destekleyen araştırmalar olduğu görülmüştür. Caba ve Pekel'in (2017) öğrencilerin genel öz-yeterlik düzeyleri ile sporcu kimliği algıları arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırma sonucunda, sporcu kimliğinin alt boyutu olan sosyal kimlik algılarının güçlü olduğu görülmektedir. Kargin-Göktaş ve Şentürk (2019) spor lisesi öğrencilerinin okul iklimi algıları ile spora yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve araştırma sonucunda öğrencilerin spora yönelik tutumlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Kaya vd. (2018) üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarını incelemiş ve araştırma sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Baskonuş (2020) ortaokul öğrencilerinin spora yönelik tutumlarını bazı değişkenlere göre incelemiş ve ortaokul öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının genel olarak orta düzeyde olduğunu bildirmiştir.

Araştırmada cinsiyet değişkenine göre yapılan karşılaştırmada araştırmaya katılan öğrencilerin sporda sosyal kimlik algıları toplam puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Buna karşılık, spora yönelik tutum toplam puanlarında gruplar arasında kadınların lehine anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Ortalama puanlara göre incelendiğinde, kadınların sporda sosyal kimlik algılarının ve spora yönelik tutumlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlendi. Bu durumda kadınların sporda sosyal kimlik algılarının ve spora yönelik tutumlarının erkeklere göre daha yüksek seviyede olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra spor alanında kadınların üzerindeki toplumsal baskıya rağmen öğrencilerin sporla ilgili hedefleri olduğu ve bir takımın parçası olmaktan memnun oldukları düşünülmektedir. Ayrıca öğrencilerin sportif başarının getirdiği sosyal statüden gurulandıkları, böylece etrafındaki kadınları da spor yapmaya teşvik etme eğilimi içinde

oldukları çıkarımı da yapılabilir. Literatür incelendiğinde birçok çalışmanın benzer sonuçlara sahip olduğu görülmüştür (Efek vd., 2018; Göksel vd., 2017; Varol vd., 2017). Doğaner vd. (2020) sporcu kimliği ile öz-yeterlik arasındaki ilişkiyi farklı değişkenler açısından incelemiş ve sosyal kimlik algılarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Görgülü vd. (2018) sporcularda prososyal ve antisosyal davranışları ve sporcu kimliğini bazı değişkenlere göre incelemiş ve erkek sporcuların kadın sporculara göre daha güçlü bir sosyal kimliğe sahip olduğunu tespit etmiştir. Namlı ve Demir (2018) tarafından bireysel ve takım sporcularının sporcu kimlik düzeylerinin belirlenmesine yönelik yapılan çalışmada, katılımcıların cinsiyet değişkeni ile sosyal kimlik düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Kaya vd. (2018a) öğrencilerin sporcu kimlikleri ile başarı yönelimleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada, öğrencilerin sporcu kimliklerinin alt boyutlarından olan sosyal kimlik boyutunun cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek sosyal kimliklere sahip oldukları görülmektedir. Rekreatif spor yapan kadınların erkeklere göre spora karşı tutumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Tükel, 2018). Yıldız vd. (2017) üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarını incelemiş ve öğrencilerin spora yönelik tutum toplam puanlarında cinsiyete göre anlamlı farklılıklar bulmuştur. Smoll ve Shutz (1980) yaptıkları çalışmada erkeklerin fiziksel aktivitelere yönelik tutumlarının kızlara göre daha olumlu olduğunu bulmuşlardır. Tomik vd. (2012) Polonya'da 2704 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada, erkek öğrencilerin beden eğitimi ve spora yönelik tutumlarının kız öğrencilere göre daha olumlu olduğunu rapor etmiştir.

Araştırmaya göre ortaöğretim öğrencilerinin sporda sosyal kimlik algılarının sınıf düzeyi değişkeni açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark görülmüştür. Gruplar arasında yapılan incelemede 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin sporda sosyal kimlik algılarının 12. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumda daha genç yaşlardaki öğrencilerin sporda sosyal kimlik algılarının ileri yaşlardaki öğrencilere göre daha güçlü olduğu söylenebilir. Buna sebep olarak genç yaşlardaki öğrencilerin bir ekibin parçası olma isteği ve bir ekibe bağlı olma duygularının daha güçlü olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin sınıf düzeyine göre yapılan karşılaştırmada spora yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. 12. sınıf öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının 9. sınıf öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumda son sınıflardaki ortaöğretim öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının daha yüksek düzeyde olduğu söylenebilir. Son sınıflarda olan öğrencilerin sporla olan bağlarının daha güçlü olması, hedeflerinin daha yüksek olması, okul takımlarında kendilerine daha fazla yer bulmuş olmaları onları spora yönelik tutum yönünden daha güçlü kıldığı düşünülmektedir. Literatürde benzer sonuçlara ulaşan bazı araştırmalar (Çetin, 2007) olmakla birlikte, farklı sonuçlara ulaşan çalışmalar da bulunmaktadır (Tavlaş, 2012; Yıldız, 2010). Subramaniam ve Silverman (2007) ortaokul öğrencileri ile yaptıkları çalışmada sınıf değişkeninde anlamlı bir farklılık bulmuştur. Altay ve Özdemir (2006) öğrenciler üzerinde yaptıkları çalışmada sınıf değişkeninde anlamlı bir farklılık bulmuştur. Spor lisesi öğrencilerinin okul iklimi algıları ile spora yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve araştırma sonucunda öğrencilerin spora yönelik tutumları ile sınıf düzeyi değişkeni arasında düşük düzeyde negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kaya vd. (2018b) üniversite öğrencilerinin spora karşı tutumlarını incelemiş ve araştırmanın sonucuna göre öğrenim yılı ile spora yönelik tutum ölçeğinin alt boyutları olan psikososyal gelişim ve zihinsel gelişim arasında da anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Göksel ve Caz (2016) tarafından yapılan çalışmada sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Araştırmanın bir diğer bulgusunda sosyal aktivitelere katılım değişkenine göre araştırmaya katılan öğrencilerin sporda sosyal kimlik algıları ve spora yönelik tutum toplam puanları yönünden gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir. Bu sonucun homojen dağılımdan kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatür taraması sonucunda araştırmanın bu bulgusunu destekler nitelikte bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin spordaki sosyal kimlik algılarının günlük sosyal medya kullanım değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Gruplar arasında yapılan incelemede, günde 2-3 saat ve 4-5 saat sosyal medya kullanan öğrencilerin sporda sosyal kimlik algılarının, sosyal medyayı 2 saatten az kullanan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Böylece sosyal medyayı uzun süre kullanan öğrencilerin sporda sosyal kimlik algılarının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda öğrencilerin sosyal medyadan sporla ilgili birçok bilgiye hızlı şekilde ulaştıkları, sporla ilgili paylaşımların spor hakkında olumlu algılarının oluşmasının temelini oluşturduğu, sporla ilgili daha güçlü bağlar kurmanın daha olanaklı olduğunun farkında oldukları sonucu çıkarılabilir. Araştırmada günlük sosyal medya kullanım düzeyine göre yapılan karşılaştırmalar sonucunda araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin spora yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Günde 4-5 saat, 6-7 saat ve 7 saatten fazla sosyal medya kullanan öğrencilerin spora yönelik tutumlarının, sosyal medyayı 2-3 saat kullanan öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durumda sosyal medyayı uzun süre kullanan öğrencilerin spora yönelik tutumlarının da olumlu şekilde arttığı söylenebilir. Literatürde araştırmanın bu bulgusunu destekleyen çalışma olduğu görülmüştür. Göksel vd. (2017), farklı bölümlerdeki öğrencilerin spora yönelik tutumlarını karşılaştırmak için yaptıkları araştırma sonucunda öğrencilerin sosyal medyayı kullanmalarının spora yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. Günümüzde yaygın olarak kullanılan sosyal medya, insanları rahat bir şekilde etkilemekte ve çok kısa sürede sayısız kişiye ulaşmaktadır. Bu nedenle sosyal medyayı kullanan öğrenciler, sosyal medyayı kullanmaları, sporla ilgili güncel haberleri takip etmeleri ve sporla ilgili kaynakları takip etme sonucunda spora yönelik tutumlarında etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusunda fiziksel aktivitelere katılım değişkenine göre araştırmaya katılan öğrencilerin sporda sosyal kimlik algıları toplam puanları yönünden gruplar arasında fiziksel etkinliklere katılan öğrencilerin lehine anlamlı farklılaşma olduğu görülmüştür. Araştırmanın son bulgusunda ise fiziksel aktivitelere katılım değişkenine göre yapılan karşılaştırmada spora yönelik tutum toplam puanları yönünden gruplar arasında fiziksel aktivitelere katılanların lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Böylece fiziksel aktivitelere katılmanın öğrencilerin hem sporda sosyal kimlik algılarının gelişimine hem de spora yönelik tutumlarına olumlu düzeyde katkı sağladığı söylenebilir. Ayrıca fiziksel aktivitenin bireyler üzerinde fizyolojik, psikolojik ve zihinsel yönden olumlu etkileri olduğu da bildirilmiştir. Bunun yanısıra fiziksel aktivitelere katılan bireylerin hayattan zevk aldıkları, sporun aracı rolü sayesinde kötü alışkanlıklardan uzak durdukları, akademik yönden derslerine olumlu katkı sağladıkları da söylenebilir. Bu sebeple öğrencilerin spora karşı teşvik edici unsurların artırılması önemlidir. Literatürde araştırmanın bulgusunu destekler nitelikte çalışmalar mevcuttur. Türkay vd. (2020) takım sporcusu gençlerde sosyal kimlik algılarını incelediği araştırmanın sonucunda uluslararası bir müsabakaya katılma durumlarına göre, sporda sosyal kimlik düzeylerinde müsabakalara katılanların lehine farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Yıldız vd. (2017) üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarını inceledikleri çalışmada, öğrencilerin spora katılım durumlarının spora yönelik tutumu toplam puan açısından anlamlı

bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Yavuz ve Yücel (2019) spor yöneticiliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerinin spora yönelik tutumlarını incelediği araştırmanın sonuçlarına göre spor yapma değişkeni bakımından katılımcıların spora yönelik tutum puanlarının anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu bulgu spor yapmanın spora yönelik tutum üzerinde farklılaşma yarattığını göstermektedir. Kocak (2014) öğrencilerinin spora yönelik tutumları üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada öğrencilerin spor yapma durumları ile spora yönelik tutumları arasında anlamlı bir fark olduğu, sıra ortalamaları dikkate alındığında ise spor yaptığını ifade eden öğrencilerin spora yönelik tutumlarının spor yapmadığını ifade eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Singh ve Devi (2013) tarafından yapılan araştırmada spor yapan öğrencilerin spor yapmayan öğrencilere göre spora karşı tutumlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Baskonuş (2020) ortaöğretim öğrencilerinin spora yönelik tutumlarını bazı değişkenlere göre incelemek amacıyla bir araştırma yapmış ve spor etkinliklerine katılımlarının öğrencilerin spora yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılaşma olduğunu bildirmiştir.

Sağlıklı ergen gelişiminin kritik bir parçası olan sosyal kimlik, bireyin benlik imajını geliştirmede ve güçlü bir bağ kurmada hayati bir rol oynar. Spora yönelik tutum ise iletişim becerileri, sosyalleşme ve kimlik gelişiminde etkilidir. Bu çalışma sosyal kimliğin ve spora yönelik tutumun gelişiminde etkin olduğu düşünülen ergenlerin sporda sosyal kimlik algıları ve spora yönelik tutumlarını incelemiştir. Sonuç olarak araştırmaya katılım gösteren öğrencilerin sosyal kimlik algı ve spora yönelik tutumlarının yüksek seviyelerde olduğu belirlenmiştir. Bu durumda sosyal kimlik algıları yüksek olan öğrencilerin spora yönelik tutumlarının da güçlü olduğu çıkarımı yapılabilir. Ayrıca öğrencilerin sosyal kimlik algı ve spora yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular, bu alanda yapılan çalışmaları desteklemektedir. Sosyal kimlik algısının ve spora yönelik tutumun artıları ve eksileri hakkında bilgi veren, öğrencilere yönelik bilinçlendirme amaçlı seminerler düzenlenebilir. Sosyal kimlik oluşumunda sporun farkındalığını ortaya çıkaran farklı çalışmalar yapılarak literatür genişletilebilir.

KAYNAKLAR

Akgün, N. (1992). Spor hekimliği kavramı. içinde: Ergen E (ed.). Spor Hekimliği. Ankara: Maya Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.

Altay, F., Özdemir Z. (2006). Ankara ili merkez ilçelerindeki ilköğretim 1. kademesinde öğrenim gören 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının karşılaştırılması (ss. 591-593). Muğla: 3–5 Kasım, 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi.

Balcıoğlu, İ. (2003). Sporun sosyolojisi ve psikolojisi. İstanbul: Bilge Yayınları.

Baltacı, G., Düzgün, İ. (2008). Adolesan ve egzersiz. Sağlık Bakanlığı Yayın No: 730

Barnekow-Bergkvist M., Hedberg G., Janlert U., Jansson E. (1996). Physical activity pattern in men and women at the ages of 16 and 34 and development of physical activity from adolescence to adulthood. Scand J Med Sci Sports, 6, 359-370.

Başkonuş, T. (2020). Ortaöğretim öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi (Kırşehir ili örneği). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2): 365-376.

Baumann S. (1994). Uygulamalı spor psikolojisi. (Çev: C. İkizler, O.A. Özcan). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Beyer, E. (1992). Wörterbuch der sportwissenschaft; Hofmann: Schorndorf, Germany,

Brown, R. J., Condor, S., Mathews, A., Wade, G., Williams, J. (1986). Explaining intergroup differentiation in an industrial organization. Journal of Occupational Psychology, 59, 273–286. <http://dx.doi.org/10.1111/j.2044-8325.1986.tb00230>

Bruner, M. W., Benson, A. J. (2018). Evaluating the psychometric properties of the Social Identity Questionnaire for Sport (SIQS). Psychology of Sport & Exercise 35, 181–188. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2017.12.006>

Bruner, M.W., Boardley, I. D., Côté, Jea (2014). Social identity and prosocial and antisocial behavior in youth sport. Psychology of Sport and Exercise, 15(1): 56-64. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2013.09.003>

Büyüköztürk, Ş., Akgün, E., Kılıç, Çakmak, E., Demirel, F., Karadeniz, Ş. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri (11. Baskı). Ankara: Pegem A Yayınları <https://doi.org/10.14527/9789944919289>

Caba, U., Pekel, A. (2017). Üniversite öğrencilerin genel öz yeterlilik düzeyleri ile sporcu kimlik algısı arasındaki ilişki (Vakıf Üniversitesi Örneği). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(55): 475-482.

Chung M.H., Phillips D.A. (2002). The relationship between attitude toward physical education and leisure-time exercise in high school students. *Phys. Educator* 59(3): 126-138.

Çetin, M. (2007). Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumlarının karşılaştırılması (Kırşehir İli Örneği) (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Daud, W. R. W., Muhamad, T. A., Yunus, M. Md. (2018). Hubungan kecerdasan pelbagai dengan sikap terhadap sukan pelajar pintar cerdas akademik. *Jurnal Pendidikan Malaysia (The Relationship between Multiple Intelligences and Attitude towards Sports Among Academically Gifted Students)*, 43(1/SI): 39-47. <http://dx.doi.org/10.17576/JPEN-2018-43.03-05>

De Cuyper, B., Boen, F., Van Beirendonck, C., Vanbeselaere, N., Fransen, K. (2016). When do elite cyclists go the extra mile? Team identification mediates the relationship between perceived leadership qualities of the captain and social laboring. *International Journal of Sport Psychology*, 47(4): 355–372.

Doğaner, S., Görmüş, M., Kılıç, M. Ö. (2020). Sporcu kimliği ile öz yeterlik arasındaki ilişkinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(69): 1465-1480. <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4058>

Efek E., Sivrikaya Ö., Sadık R. (2018). Spor bilimleri alanında okuyan üniversite öğrencilerinin ahlaki gelişim düzeyleriyle spor tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(29): 3895-3903.

Engstrom, L. (1986). The process of socialization into keep-fit activities. *J Sports Sci*, 8, 89-97.

Ferguson K.J., Yesalis C.E., Pomrehn P.R., Kirkpatrick M.B. (1989). Attitudes, knowledge, and beliefs as predictors of exercise intent and behavior in schoolchildren. *J Sch Health*, 59, 112-115.

Fransen, K., Decroos, S., Broek, G. V., Boen, F. (2016). Leading from the top or leading from within? A comparison between coaches' and athletes' leadership as predictors of team identification, team confidence, and team cohesion. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 11(6): 757–771.

Görgülü, R., Adiloğulları, G.E., Tosun, Ö.M., Adiloğulları, İ. (2018). Prososyal ve antisosyal davranış ile sporcu kimliğinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi Journal of Sports and Performance Researches, 9(3):147-161. <https://doi.org/10.17155/omuspd.397248>

Göksel A. G., Caz Ç. (2016). Anadolu lisesi öğrencilerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumlarının incelenmesi, Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 1(1): 1-10.

Göksel A.G., Caz Ç., Yazıcı Ö.F., İkizler H.C. (2017). Farklı bölümlerdeki öğrencilerin spora yönelik tutumlarının karşılaştırılması: Marmara üniversitesi örneği. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 8(2): 123-134.

Green, B.C., Jones, I. (2005). Serious leisure, social identity and sport tourism. Sport in Society, 8(2): 164–181. <https://doi.org/10.1080/174304305001102010>

Haslam, S. A., Fransen, K., Boen, F. (2020). The new psychology of sport and exercise psychology: The social identity approach. London: Sage Publications.

Hogg M., Vaughan G. (2005). Social Psychology. Prentice Hall, London.

Jackson, J. W. (2002). Intergroup attitudes as function of different dimensions of group identity and perceived intergroup conflict. Self and Identity, 1, 11–33. <http://dx.doi.org/10.1080/152988602317232777>

Jetten, J., Haslam, C., Haslam, S. A., Branscombe, N. R. (2009). The social cure. Scientific American Mind, 20(5): 26–33.

Kangalgil, M., Hünük, D., Demirhan, G. (2006). İlköğretim, lise ve üniversite öğrencilerinin beden eğitimi ve spora ilişkin tutumlarının karşılaştırılması. Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi, 17(2):48-57.

Karasar, N. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Nobel Yayınları.

Kargın-Göktaş, N., Şentürk, H.E. (2019). Spor lisesi öğrencilerinin okul iklimi algıları ile spora yönelik tutumları arasındaki ilişki. SPORMETRE, 17(3): 78-92. <https://doi.org/10.33689/spormetre.580852>

Kaya, H.B., Namlı, S., Tekkurşun-Demir, G. (2018a). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sporcu kimlikleri ve başarı yönelimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(7/SI): 179-196. <http://dx.doi.org/10.29157/etusbe.83>

Kaya, Ö., Cicioğlu, H.İ., Tekkurşun-Demir, G. (2018b). The attitudes of university students towards sports: attitude and metaphorical perception. *European Journal of Physical Education and Sport Science*, 5(1): 115-133. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1593401>

Kazimierzak, M., Dąbrowska, A., Adamczewska, K., Malchrowicz-Moško, E. (2020). The Impact of Modern Ultramarathons on Shaping the Social Identity of Runners. The Case Study of Karkonosze Winter Ultramarathon. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(1): 116. <https://doi.org/10.3390/ijerph17010116>

Kiliç, M. (2013). Gerçek yaşam tadında: Gelişim dönemleri 2: Erinlik ergenlik. Ankara: Pegem Akademi

Koca, C., Asci, H.F., Demirhan, G. (2005). Attitudes toward physical education and class preferences of turkish adolescents in terms of school gender composition. *Adolescence*, 40(158): 365-375.

Koçak, Ç.V. (2019). The relationship between attitude towards sports and bodily-kinesthetic intelligence in university students of sport science. *Physical education of students*, 23(3):147-54. <https://doi.org/10.15561/20755279.2019.0306>

Koçak, F. (2014). Üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumları: Bir ölçek geliştirme çalışması. *Ankara Üniv Spor Bil Fak*, 12(1): 59-69.

Latchanna, G., Dagnev, A. (2009). Attitude of teachers towards the use of active learning methods. *E-journal of All India Association for Educational Research*, 21(1): 1-4.

Martin, L. J., Balderson, D., Hawkins, M., Wilson, K., Bruner, M. W. (2018). The influence of social identity on self-worth, commitment, and effort in school-based youth sport. *Journal of Sports Sciences*, 36(3): 326–332.

Morgan, C.T. (1989). Psikolojiye Giriş [Introduction to Psychology]. Ankara: Turkey, H.Ü. Psychology Publishing;. (In Turkish)

Namlı, S., Tekkurşun-Demir, G. (7-9 Aralık 2018). Bireysel ve takım sporcularının sporcu kimlik düzeylerinin tespiti. UMTEB IV. Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresi

Ntoumanis, N. A. (2001). Self-determination approach to the understanding of motivation in physical education. *Br J Educ Psychol*, 71, 225-242.

Parker, P. C., Perry, R. P., Coffee, P., Chipperfield, J. G., Hamm, J. M., Daniels, L. M., Dryden, R. P. (2021). The impact of student-athlete social identity on psychosocial

adjustment during a challenging educational transition. *Psychology of Sport and Exercise*, 56, 101979, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2021.101979>

Rees, T., Haslam, S. A., Coffee, P., Lavallee, D. (2015). A social identity approach to sport psychology: Principles, practice, and prospects. *Sports Medicine*, 45, 1083–1096. <https://doi.org/10.1007/s40279-015-0345-4>

Singh, R.K.C., Devi, K.S. (2013). Attitude of higher secondary level student towards games and sports, *International Journal of Physical Education, Fitness and Sports*. 2(4): 80-85.

Slater, M. J., Coffee, P., Barker, J. B., Evans, A. L. (2014). Promoting shared meanings in group memberships: A social identity approach to leadership in sport. *Reflective Practice*, 15(5): 672–685.

Smoll, F.L. Schutz, R.V. (1980). Children’s attitudes towards physical activity: A Longitudinal analysis. *Journal of Sport Psychology*, 2, 137-147.

Sönmez, V., Alacapınar, F. G. (2011). Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri. (7th ed.). Anı.

Subramaniam, P. R., Silverman S. (2007). Middle school students attitudes toward physical education. *Teaching and Teacher Education*, 23, 602-611.

Sung, J., Koo, G. Y., Dittmore, S. (2017). Role of intercollegiate athletics’ identification in student adjustment to college life. *Journal of Research in Business, Economics and Management*, 9(3): 1680–1691.

Swanepoel, E., Surujlal, J., Dhurup, M. (2015). Attitude towards sport and physical activity, self-esteem, life satisfaction relationship and variations in terms of gender: perspective from university students. *Supplement 1*, 14-28.

Şentürk, E. Ş. (2015). Spora yönelik tutum ölçeği: Geliştirilmesi, geçerliliği ve güvenilirliği. *CBÜ Beden Eğitimi Ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(2): 8-18.

Şişko, M., Demirhan, G. (2002). İlköğretim okulları ve liselerde öğrenim gören kız ve erkek öğrencilerin beden eğitimi spor dersine ilişkin tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 205-210.

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Pearson.

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. (2015). Using multivariate statistics. (Çev. M. Baloğlu). Ankara: Nobel

Taşgın Ö., Tekin M. (2009). Çeşitli değişkenlere göre ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutum ve görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2): 457-466.

Tavlaş, S. (2012). Erzurum İlindeki ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Tereza, A.A., Dosil, J. (2015). The influence of attitudes toward physical activity and sports. *Motriz: Revista de Educação Física*. 21(4):344-351.

Tomik, R. (2008). Adolescent attitudes towards sport depending on school level, gender and school sports club membership. *Journal of Human Kinetics* volume 20(1): 121-130. <https://doi.org/10.2478/v10078-008-0024-8>

Tomik, R., Olex-Zarychta, D., Mynarski, W. (2012). Social values of sport participation and their significance for youth attitudes towards physical education and sport. *Studies in Physical Culture and Tourism*, 19(2) , 99-104.

Trost, S. G., Pate, R.R., Saunders, R., Ward, D.S., Dowda, M., Felton, G. (1997). A prospective study of the determinants of physical activity in rural fifth-grade children. *Prev Med.*, 26, 257-263.

Tükel, Y. (2018). Sportif rekreasyon faaliyeti olarak masa tenisi oynayan sporcuların spora yönelik tutumlarının cinsiyete ve medeni duruma göre değerlendirilmesi. *Sportive*, 1(1): 12-18.

Türkay, H., Bayrakdaroğlu, Y., Yağan, N., Başkan, A.H. (2020). Takım sporcusu gençlerde sosyal kimlik. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(8): 583-591. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2020.530>

Türkay, H., Yetim, A., Sezer, P. (2018). Sporda sosyal kimlik ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(78): 493-504.

Varol R., Varol S., Türkmen M. (2017). Bartın üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin spora yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3(2): 316-329.

Wang, Y., - Zhang, Z. (2021). Social and psychological mobilizers of attitude towards activity sports: a multi-theory perspective. *Revista de Psicología del Deporte/Journal of Sport Psychology*, 30(1): 112-128.

Westerstahl M., Barnekow-Bergkvist M., Hedberg G., Jansson E. (2003). Secular trends in sports participation and attitudes among adolescents in Sweden from 1974 to 1995. *Acta Pædiatr*, 92, Stockholm, 602-609.

Yağcı, İ. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının incelenmesi (Afyonkarahisar ili örneği) (Yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Yavuz, C., Yücel, A.S. (2019). Spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(72): 1902-1910. <https://doi.org/10.17755/esosder.584081>

Yıldız, A.B., Arı, Ç., Yılmaz, B. (2017). Üniversite öğrencilerinin spora yönelik tutumlarının incelenmesi (Ankara Yıldırım Beyazıt üniversitesi örneği). *Muş Alparslan Üniversitesi Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1): 35-45.

Yıldız, Ö. (2010). Sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi dersine yönelik tutumları ve karşılaştıkları problemler. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişliklerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi

Mahmut IŞIKGÖZ¹, Safa DEMİR²

¹ Kocasinan Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Kayseri, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0003-0680-3018>

² Kocasinan Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Kayseri, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-8357-4787>

Email: m.isikgoz@gmail.com, pd.safademir@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 28.07.2021 - Kabul: 07.12.2021)

Öz

Bu çalışmada özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma Kayseri/Kocasinan Rehberlik Araştırma Merkezi sorumluluğu bölgesindeki 79 özel eğitim öğretmeniyle yapılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında İnce ve Şahin (2015) tarafından uyarlanan “Maslach Mesleki Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formu” ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Veriler SPSS paket programı üzerinde T-Testi ve ANOVA Testi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda “kişisel başarısızlık algısı” alt boyutunun yaş, çalışılan süre ve çalışılan bireylerin yetersizlik türüne göre anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Buna göre 51 ve üzeri yaşa sahip özel eğitim öğretmenleri 22-30 ve 31-40 yaş aralığındaki özel eğitim öğretmenlerine göre daha az kişisel başarısızlık algısına sahiptir. Yani 51 ve üzeri yaşa sahip bireyler kendisini daha başarılı olarak algılamaktadır. Benzer şekilde alanda çalışma süresi 15 ve üzeri yıl olan bireyler 0-5 arasında olan bireylere göre daha düşük kişisel başarısızlık algısına sahiptir. Çalışılan bireylerin yetersizlik türüne göre incelendiğinde ise hafif düzey otizmlili bireylere eğitim veren öğretmenlerin orta-ağır düzey otizm, görme yetersizliği, birden fazla yetersizlik ve kurum türü gereği tüm gruplarla çalışan öğretmenlere oranla daha yüksek kişisel başarısızlık algısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Özel eğitim; öğretmen; mesleki tükenmişlik

Analysis on Occupational Burnout of Special Education Teachers According to Different Variables

Abstract

This study analyzes the occupational burnout of teachers working in special education field according to different variables. The research was conducted with 79 special education teachers in the Kayseri/Kocasinan Guidance Research Center area of responsibility. Scanning model was used in the research. For data collection, “Maslach Burnout Inventory-Trainer Form” adapted by İnce and Şahin (2015) and “Personal Information Form” developed by the researcher were used. Data were analyzed with T-Test and ANOVA Test on SPSS package program. After the research, it has been determined that the "lack of accomplishment" sub-dimension has differed significantly according to age, duration of work and the type of inefficiency of the relevant individuals. Accordingly, special education teachers aged 51 and over have less lack of accomplishment perception than special education teachers aged 22-30 and 31-40. In other words, individuals aged 51 and over perceive themselves more successful. Similarly, the individuals with a working duration of 15 years and over in the field have less lack of accomplishment perception than those with a duration of 0-5 years. When the participant individuals are examined according to the type of inefficiency, it has been determined that teachers who teach individuals with mild autism have a higher lack of accomplishment perception than the teachers who work with all groups due to medium-severe autism, visual impairment, multiple disabilities and the type of institution.

Keywords: Special education; teacher; occupational burnout

Giriş

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), 2018 yılında yayınladığı yönetmelikte özel eğitimi; bireysel ya da gelişim özellikleri nedeniyle eğitim yeterliliği noktasında akranlarından anlamlı bir farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal gereksinimlerini karşılamak amacıyla geliştirilen eğitim programları ve özel yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda verilen eğitim olarak tanımlamaktadır. Tanımda bahsi geçen özel yetiştirilmiş profesyonelden kastın özel eğitim öğretmenleri olduğu bilinmektedir. Özel eğitim öğretmenliği, ancak Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) bünyesinde eğitim veren üniversitelerin ilgili fakültelerinden mezun olunarak kazanılabilen bir unvandır (MEB, 2009).

Eğitim sisteminin bileşenleri göz önüne alındığında en ön sırada yönetici, öğretmen, öğrenci ve veliler kendisine yer bulmaktadır. Bu bileşenlerin birbirleriyle olan etkileşimleri eğitimin kalitesini de belirleyen önemli bir etkidir. Bu sistemin en önemli parçası ise öğretmenler olarak ele alınabilir (Şişman, 2005). Çünkü toplumsal kalkınmanın itici gücü olan eğitimin en önemli unsuru öğretmenlerdir (Işıkgöz ve ark., 2016). Öğretmenin ruh sağlığı, mesleğe aidiyet hissi, bilgi-beceri ve motivasyonu eğitim öğretim faaliyetlerinin niteliğini direkt olarak etkileyebilmektedir. Öğretmen performansının artırılması ile eğitim kalitesinde de bir yükselme meydana gelecektir (Cemaloğlu, 2002). Bu nedenle bu araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin performanslarını direkt olarak etkilediği düşünülen mesleki tükenmişlik konusu ele alınmıştır.

Mesleki tükenmişlik kavramı, iş yaşamında yüz yüze çalışmakta olan bireylerin kimi kapasitelerinde duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı algısının bozulması olarak ele alınmaktadır (Maslach ve ark., 1996). Bu tanıma göre mesleki tükenmişlik yaşayan bireyler, hizmet vermekte olduğu kişilere karşı olumsuz ve alaycı olabilmekte, uzun süren mutsuzluk hissi yaşayabilmekte ve çalıştığı işinde kendi yeteneklerini diğerlerine göre yetersiz bulabilmektedir (Maslach ve Jackson, 1981). Mesleki tükenmişlik bireylerin meslek ve genel hayatlarını genel anlamıyla kötü etkilemektedir. Buna göre mesleki tükenmişlik yaşayan bireyler, mesleki beceri ve organizasyon yeteneklerinde zayıflama olmakta, çalışmaya yönelik yetersiz hazırlık yapmakta ya da iş arkadaşlarından kendisini soyutlayabilmektedir (Papovic, 2009). Mesleki tükenmişlik sadece bireyi değil çevresindeki tüm kişileri de etkileyebilmektedir. Buna göre bu bireyler, düşük iş kapasitesi, işinden soğuma, işe gitmeme, işi bırakma ve psikolojik/fiziksel sağlıkta bir takım sorunlarla aslında çevrelerini de etkilemektedir (Kayabaşı, 2008). Bireylerin aile hayatları da bundan etkilenmekte alkol, uyuşturucu ve evlilik problemlerini gündeme getirebilmektedir (Maslach ve Jackson, 1984).

Bireylerin bu tükenmişlik hisleri; yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi ve deneyim gibi içsel faktörlerden kaynaklanabileceği gibi iş saatleri, idareciler, sosyal destek gibi dışsal faktörlerden de kaynaklanabilmektedir (Kayabaşı, 2008). Maslach (1982) mesleki tükenmişlik kavramını duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük başarı algısı olarak üç boyutta ele almaktadır.

Duygusal Tükenme: Maslach'ın modeline göre insanların psikolojik taleplerine daha fazla cevap veremeyeceğini hisseden çalışanların ilk yaşadığı tükenme boyutudur (Maslach ve Jackson, 1981). Mesleki tükenmişliğin stresle ilişkili olan boyutudur (Maslach ve Goldberg, 1998). Bir öğretmenin diğerlerine psikolojik ya da duygusal anlamda verecek bir şeyinin kalmaması olarak tanımlanmaktadır (Wisniewsk ve Gargiulo, 1997). *Duyarsızlaşma:*

Tükenmişliğin kişilerarası olan boyutudur (Wright ve Douglas, 1997). Bireyin his dünyasında yaptığı işle olan bağından tamamen kopmasıdır (Yıldız, 2015). Aslında bireyin hem bireysel hem mesleki anlamda bir psikolojik kopukluk hissetmesi ve bu kopukluk sonucunda kendisini diğerlerinden soyutlamasıdır. Bir öğretmen kendisini öğrencilerinden uzaklaştırabilir, meslektaşlarına kaba davranabilir, ebeveyn ve öğrencilere karşı soğuk bir tutum takınabilir. Bireysel ya da mesleğe yönelik olaylara alaycı bir tutum geliştirmesi de duyarsızlaşma olarak ele alınmaktadır (Wisniewsk ve Gargiulo, 1997). *Düşük Başarı Algısı*: Tükenmişliğin aslında öz-değerlendirme boyutunu içermektedir (Maslach ve Goldberg, 1998). Bireyin mesleki yeterliğini ve verimliliğini yitirdiğine olan inancıdır (Maslach ve Goldberg, 1998; Maslach ve Jackson, 1981). Bir başka ifadeyle kendisinden beklenen mesleki sorumluluğu yerine getiremeyeceğini düşünmesidir (Maslach ve Jackson, 1981).

Mesleki tükenmişlik genellikle tanımında da vurgulandığı üzere yüz yüze diyalog bulunduran meslek çalışanlarında görünmektedir (Maslach ve Jackson, 1981; Maslach ve Zimbardo, 1982). Özel eğitim öğretmenlerinin çalışma şartları düşünüldüğünde sürekli öğrenci, veli, idareci ya da okulun diğer çalışanlarıyla yüz yüze oldukları bilinmektedir. Arslan ve Arslan (2014) bu duruma dikkat çekmiş ve özel eğitim öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik riskiyle karşı karşıya olduğunu vurgulamaktadır. Bu konu son zamanlarda popülerliğini de artırmaya devam etmektedir. Zira özel eğitim öğretmenliği eğitim verilen çocuklar bağlamında ele alındığında diğer öğretmenliklere göre oldukça zor bir alandır (Singer, 1993). Bu zorluk yetersizliği olan çocuklarda gelişimin normal çocuklara oranla daha yavaş olmasından (Sucuoğlu ve Kuloğlu, 1996), yetersizliği olan çocuklarda yoğun davranış problemleri olabilmesi (Hastings ve Brown, 2002) gibi birçok farklı nedenden kaynaklanabilmekte ve özel eğitim öğretmenlerinin mesleki doyumunu düşürmektedir. Doyum yaşayamama durumu öğretmenlerin benlik algılarını bozmakta, kendilerini yetersiz görmelerine neden olmakta ve bunun sonucunda da mesleki tükenmişlik deneyimleyebilmektedir (Sucuoğlu ve Kuloğlu, 1996). Yine Singer (1993) yaptığı çalışmasında işitme, zihin yetersizliği, görme, duygudavranış bozukluğu, dil ve konuşma güçlüğü olan bireylerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinin yıpranma düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu vurgulamaktadır.

Mesleki tükenmişlik öğretmenin bireysel yaşam kalitesini tehdit ettiği gibi eğitim kalitesini de riske atmaktadır. Çünkü tükenmişlik yaşayan öğretmenler öğrencilerinin akademik başarısı için çabalamamaktadır (Betoret, 2006). Okula devam sorunu yaşamakta, sorumluluklarını yerine getirmekte zorlanmaktadırlar. Öğretime ilgilerini kaybetmiş ve kendilerini öğrencilerden soyutlamış durumdadırlar (Wisniewsk ve Gargiulo, 1997). Mesleki tükenmişliğin öğretmenlerde neden olduğu durumlar ve eğitimi sekteye uğratma ihtimali göz önüne alındığında bu öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi ve önleyici tedbirler sunulmasının oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada özel eğitim öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin yaş, eğitim düzeyi, hizmet süresi ya da çalışılan bireylerin yetersizlik düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi ve literatüre bu açıdan katkı sunmak amaçlanmaktadır.

Materyal ve Metod

Araştırma Modeli

Araştırmada özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre nasıl değiştiği incelenmektedir. Bu nedenle çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, çok sayıda bireyin bulunduğu evrene yönelik genellemelere

ulaşabilmek amacıyla evrenin tümü ya da evrenden seçilen örneklem üzerinden alınan verilerin kullanıldığı araştırma türüdür (Karasar, 2014).

Araştırma Grubu

Araştırmanın katılımcıları 2020-2021 eğitim öğretim yılında Kayseri Kocasinan Rehberlik Araştırma Merkezi sorumluluğu bölgesinde özel eğitim hizmetlerinde görevli 79 öğretmenden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Maslach Mesleki Tükenmişlik Ölçeği-Eğitimci Formu” ile toplanmıştır. Kişisel bilgi formunda katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, özel eğitim alanında çalıştıkları süre, kurum ve hizmet verdikleri bireylerin yetersizlik türleri ile ilgili sorular bulunmaktadır. “Maslach Mesleki Tükenmişlik Ölçeği-Eğitimci Formu” Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilmiş olup ilk kez Ergin (1992) tarafından Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ise Ergin ve Çam tarafından yine 1992 yılında yapılmış olup üç alt boyut (duygusal tükenme, kişisel başarı ve duyarsızlaşma) içinde geçerli ve güvenilir bulunmuştur. Ölçek sonraki yıllarda birçok çalışmada kullanılmış olup ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik standartlarında olduğu kanıtlanmıştır.

İnce ve Şahin (2015) tarafından Türk kültürüne uyarlaması yapılan ölçek geçerli ve güvenilir olarak kullanılmaktadır. Araştırmada kullanılan eğitimci formu versiyonu “Duygusal Tükenme”, “Kişisel Başarı” ve “Duyarsızlaşma” olarak üç boyut içermektedir. 22 maddeden oluşan ölçek yedili Likert tipi bir ölçektir. Duygusal tükenme puanları ölçeğin 1, 2, 3, 6, 8, 13, 14, 16 ve 20 numaralı maddelerinden oluşmaktadır. Duyarsızlaşma boyutuna ait puanlar 5, 10, 11, 15 ve 22 numaraları maddelere göre hesaplanmaktadır. Kişisel başarı boyutu puanları ise geri kalan 4, 7, 9, 12, 17, 18, 19 ve 21 numaralı maddelerden oluşmaktadır. Puanlama yanıtına göre 0-6 puan arası olacak şekilde “0= hiçbir zaman, 1=yılda birkaç kez, 2=ayda bir kez, 3=ayda birkaç kez, 4=haftada bir kez, 5=haftada birkaç kez, 6=hergün” şeklinde değerlendirilmektedir. Ölçeğin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puanları anlamca olumsuz olduğu için düz, kişisel başarı boyutu ise anlamca olumlu olduğu için ters puanlanmıştır ve bu boyut kişisel başarısızlık olarak yorumlanmıştır.

Veri Toplama Süreci ve Analizi

Araştırma kararı verilmesinin ardından öncelikle ölçeğin uyarlama çalışmasını yapan araştırmacıyla irtibata geçilmiş, ölçeğin kullanılabilmesi için gerekli etik izin alınmıştır. Ardından veri toplama sürecine başlamadan önce Kayseri Kocasinan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden uygulama izni talep edilmiştir. Kayseri Kocasinan Kaymakamlığının E-99621975-605,01-22821328 sayılı ve 22/03/2021 tarihli olurlarına müteakip veri toplama sürecine başlanmış, 2021 Nisan ayı sonunda veri toplama işlemi sonlanmıştır. Veri toplama araçlarının bulunduğu e-formun adresi Kayseri Kocasinan Rehberlik Araştırma Merkezi Müdürlüğü tarafından ilgili olur yazısı ile birlikte özel eğitim hizmeti veren sorumluluk bölgesi okullarına yönlendirilmiştir.

Verilerin toplanmasının ardından istatistiksel analizlerin yapılması amacıyla SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 22.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizi öncesi öncelikle verilen normal dağılım gösterip göstermediği normallik testleri aracılığıyla kontrol edilmiştir. Yapılan kontrol neticesinde, istatistiksel veriler, grafikler ve betimsel değerlendirmeler incelenmiş ve normal dağılıma karar verilmiştir. Buradan da hareketle

verilerin analizinde parametrik testler kullanılmıştır. Parametrik testlerden iki değişkenli durumlarda Bağımsız Örneklem T-Testi, ikiden fazla olduğu durumlarda ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve tamamlayıcı istatistiksel analizlerde varyansların homojenliğinin kontrol edilmesi amacıyla Levene testi analizi yapılmıştır.

Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların Kişisel Özellikleri

Kişisel Özellik	Kategori	N	%
Cinsiyet	Kadın	45	57,0
	Erkek	34	43,0
Yaş	22-30	32	40,5
	31-40	30	38,0
	41-50	11	13,9
	51 ve üzeri	6	7,6
Eğitim Düzeyi	Lisans	71	89,9
	Lisansüstü	8	10,1
Çalışılan Süre	0-5 yıl	33	41,8
	6-10 yıl	28	35,4
	11-15 yıl	3	3,8
	15 ve üzeri	15	19,0
Çalışılan kurum ve sınıf türü	Özel eğitim sınıfı	24	30,4
	Özel eğitim uygulama okulu (I., II. Ve III. Kademe)	27	34,2
	Özel eğitim meslek okulu	11	13,9
	Görme engelliler okulu	4	5,1
	İşitme engelliler özel eğitim meslek lisesi	1	1,3
	Rehberlik araştırma merkezi	12	15,2
Çalışılan bireylerin yetersizlik türü	Hafif düzey zihinsel yetersizlik	31	39,2
	Orta-ağır düzey zihinsel yetersizlik	24	30,4
	Hafif düzey otizm	3	3,8
	Orta-ağır düzey otizm	3	3,8
	Görme yetersizliği	4	5,1
	İşitme yetersizliği	1	1,3
	Birden fazla yetersizliği olan birey	2	2,5
	Kurum türü gereği hepsi (Ram ve idareciler için)	11	13,9

Tablo1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılanların 45’i (%57) kadın, 34’ü (%43) erkektir. 32’si (%40,5) 22-30 yaş aralığında, 30’u (%38,0) 31-40 yaş aralığında, 11’i (%13,9) 41-50 yaş aralığında ve 6’sı (%7,6) 51 ve üzeri yaşa sahiptir. 71’i (%89,9) lisans mezunu iken 8’i (%10,1) lisansüstü bir mezuniyete sahiptir. Katılımcıların 33’ü (%41,8) 0-5 yıl arasında, 28’i (%35,4) 6-10 yıl arasında, 3’ü (%3,8) 11-15 yıl aralığında ve 15’i (%19,0) 15 yıl ve üzeri süredir özel eğitim alanında çalışmaktadır. Katılımcıların 24’ü (%30,4) özel eğitim sınıfında, 27’si (%34,2) özel eğitim uygulama okulunda (I, II, III. kademe), 11’i (%13,9) özel eğitim meslek okulunda, 4’ü (%5,1) görme engelliler okulunda, 1’i (%1,3) işitme engelliler özel eğitim meslek lisesinde, 12’si (%15,2) ise rehberlik araştırma merkezinde çalışmaktadır. Eğitimcilerin 31’i (%39,2) hafif düzey zihinsel yetersizlik tanısı olan öğrencilerle, 24’ü (%30,4) orta-ağır düzey zihinsel yetersizliği olan öğrencilerle, 3’ü (%3,8) hafif düzey otizm tanılı öğrencilerle, 3’ü (%3,8) orta-ağır düzey otizm tanılı öğrencilerle, 4’ü (%5,1) görme yetersizliği olan öğrencilerle, 1’i (%1,3) işitme yetersizliği olan bireylerle, 2’si (%2,5) birden fazla yetersizliği olan bireylerle ve 11’i (%13,9) kurum türü gereği tüm yetersizlik türlerine sahip bireylerle çalışmaktadır.

Tablo 2. Ölçeğe İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Ölçek	N	M	\bar{x}	Ss.
Mesleki Tükenmişlik Ölçeği	79	34	1,66	1,03

Tablo 2’ de görüldüğü üzere öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerine ilişkin gözlenen ortalama (1,66±1,03) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Cinsiyete Göre Betimsel İstatistik Sonuçları

Ölçek/Boyut	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ort
Mesleki Tükenmişlik (Genel)	Kadın	45	36,22	22,95	3,42
	Erkek	34	36,94	22,96	3,93
Duygusal Tükenmişlik	Kadın	45	15,51	12,53	1,86
	Erkek	34	18,79	13,28	2,27
Kişisel Başarısızlık Algısı	Kadın	45	15,17	8,79	1,31
	Erkek	34	13,08	7,58	1,30
Duyarsızlaşma	Kadın	45	5,53	5,98	0,89
	Erkek	34	5,05	5,05	0,86

Tablo 3 incelendiğinde, mesleki tükenmişlik düzeyi olarak erkek katılımcıların gözlenen ortalamalarının kadın katılımcılardan yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde “duygusal tükenmişlik” alt boyutunda da erkek katılımcıların gözlenen ortalamalarının kadınlardan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kişisel “başarısızlık algısı ve duyarsızlaşma” alt boyutlarında ise kadınların gözlenen ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu farklılıkların anlamlı olup olmadığı ise Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

Ölçek/Boyut	F	Sig	t	df	Sig. (2-tailed)
Mesleki Tükenmişlik (Genel)	,139	,710	-0,13	77	,891
Duygusal Tükenmişlik	,001	,972	-1,12	77	,265
Kişisel Başarısızlık Algısı	2,07	,154	1,10	77	,271
Duyarsızlaşma	1,34	,249	0,37	77	,710

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>,05$).

Tablo 5. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek/Boyut	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort	F	Sig	
Mesleki Tükenmişlik (Genel)	Gruplar arası	3787,08	3	1262,36	2,57	,06
	Gruplar içi	36814,58	75	490,86		
	Toplam	40601,67	78			
Duygusal Tükenmişlik	Gruplar arası	841,69	3	280,56	1,73	,16
	Gruplar içi	12103,84	75	161,38		
	Toplam	12945,54	78			
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	198,71	3	66,23	2,23	,09
	Gruplar içi	2222,73	75	29,63		
	Toplam	2421,44	78			
Kişisel Başarısızlık Algısı	Gruplar arası	651,00	3	217,00	3,43	,02
	Gruplar içi	4736,86	75	63,15		
	Toplam	5387,87	78			

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin, alt boyutlardan duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşmanın yaşa göre anlamlı farklılaşmadığı ($p>,05$) görülmektedir. Alt boyutlardan kişisel başarısızlık algısının ise yaşa göre anlamlı farklılaştığı ($p<,05$) görülmektedir. Bu farklılığın yönünü görebilmek için varyanslar homojen dağılmadığından Games-Howell testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Katılımcıların Yaşı ile Kişisel Başarısızlık Algısı Arasındaki Farklılıklara İlişkin Games-Howell Testi Sonucu

Ölçek/Boyut		Ort. Fark	Std. Hata	Ort	
Kişisel Başarısızlık Algısı	22-30	31-40	,44	2,09	15,87
		41-50	4,87	2,70	
		51 ve üstü	9,87*	2,30	
	31-40	22-30	-,44	2,09	15,43
		41-50	4,43	2,70	
		51 ve üstü	9,43*	2,30	
	41-50	22-30	-4,87	2,70	11,00
		31-40	-4,43	2,70	
		51 ve üstü	5,00	2,87	
	51 ve üstü	22-30	-9,87	2,30	6,00
		31-40	-9,43*	2,30	
		41-50	-5,00	2,87	

Tablo 6’ ya göre 51 yaş ve üzeri katılımcıların, 22-30 ve 31-40 yaş arası katılımcılara göre kişisel başarısız algılarının anlamlı düzeyde daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Betimsel İstatistik Sonuçları

Ölçek/Boyut	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ort
Mesleki Tükenmişlik (Genel)	Lisans	71	36,22	21,85	2,59
	Lisansüstü	8	39,25	31,85	11,26
Duygusal Tükenmişlik	Lisans	71	16,32	12,38	1,46
	Lisansüstü	8	22,25	16,71	5,90
Kişisel Başarısızlık Algısı	Lisans	71	14,59	8,07	0,95
	Lisansüstü	8	11,50	10,37	3,66
Duyarsızlaşma	Lisans	71	5,30	5,62	0,66
	Lisansüstü	8	5,50	5,39	1,90

Tablo 7’de görüldüğü üzere lisansüstü eğitim seviyesine sahip bireylerin mesleki tükenmişlik (genel), duygusal tükenmişlik ve duyarsızlaşma boyutlarında gözlenen ortalamalarının lisans mezuniyetine sahip bireylere oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kişisel başarısızlık algısı alt boyutunda ise lisans mezunu bireylerin gözlenen ortalamalarının lisansüstü bireylere oranla daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu farklılığın anlamlı olup olmadığı ise Tablo 8’de incelenmiştir.

Tablo 8. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre T-Testi Sonuçları

Ölçek/Boyut	F	Sig	t	df	Sig. (2-tailed)
Mesleki Tükenmişlik (Genel)	1,88	,17	-,35	77	,72
Duygusal Tükenmişlik	1,45	,23	-1,23	77	,22
Kişisel Başarısızlık Algısı	0,32	,57	-,09	77	,92
Duyarsızlaşma	0,55	,45	,99	77	,32

Tablo 8'deki bulgular incelendiğinde, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ölçeği ve alt boyutlarının anlamlılık değerleri referans aralığının üstünde olduğu için eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Alanda Çalışılan Süre Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek/Boyut		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort	F	Sig
Mesleki Tükenmişlik (Genel)	Gruplar arası	3805,17	3	1268,39	2,5	,05
	Gruplar içi	36796,49	75	490,62		
	Toplam	40601,67	78			
Duygusal Tükenmişlik	Gruplar arası	703,40	3	234,46	1,43	,23
	Gruplar içi	12242,14	75	163,22		
	Toplam	12945,54	78			
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	555,28	3	185,09	2,62	,05
	Gruplar içi	4832,59	75	64,43		
	Toplam	5387,87	78			
Kişisel Başarısızlık Algısı	Gruplar arası	229,90	3	76,63	2,87	,04
	Gruplar içi	2191,53	75	29,22		
	Toplam	2421,44	78			

Tablo 9 incelendiğinde, öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin ve duygusal tükenmişlik ile duyarsızlaşma alt boyutlarının, alanda çalışılan süreye göre farklılaşmadığı ($p>,05$) tespit edilmiştir. Kişisel başarısızlık alt boyutunun ise alanda çalışılan süreye göre anlamlı bir farklılık ($p<,05$) gösterdiği görülmektedir. Bu farklılığın yönünü görebilmek için varyanslar homojen dağıldığından Tukey testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Alanda Çalışılan Süre ile Kişisel Başarısızlık Algısı Arasındaki Farklılıklara İlişkin Tukey Testi Sonucu

Ölçek/Boyut	Çalışma Süresi	Grup	Ort. Fark	Std. Hata	Ort
Kişisel Başarısızlık Algısı	0-5 yıl	6-10 yıl	2,06	2,06	16,45
		11-15 yıl	1,45	4,84	
		15 ve üzeri	7,32*	2,49	
	6-10 yıl	0-5 yıl	-2,06	2,06	14,39
		11-15 yıl	-,60	4,87	
		15 ve üzeri	5,25	2,56	
	11-15 yıl	0-5 yıl	-1,45	4,84	15,00
		6-10 yıl	,60	4,87	
		15 ve üzeri	5,86	5,07	
	15 ve üzeri	0-5 yıl	-7,32*	2,49	9,13
		6-10 yıl	-5,25	2,56	
		11- 15 yıl	-5,86	5,07	

Tablo 10 incelendiğinde, özel eğitim alanında 0-5 yıl arasında çalışan öğretmenlerin 15 ve üzeri yıl çalışan öğretmenlere oranla başarısızlık algılarının anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çalışılan Kurum Türü Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek/Boyut		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort	F	Sig
Mesleki Tükenmişlik (Genel)	Gruplar arası	947,87	5	189,57	,34	,88
	Gruplar içi	39673,79	73	543,20		
	Toplam	40601,67	78			
	Gruplar arası	546,19	5	109,23	,64	,66

Duygusal Tükenmişlik	Gruplar içi	12399,35	73	169,85		
	Toplam	12945,54	78			
Kişisel Başarısızlık Algısı	Gruplar arası	222,771	5	44,55	,63	,67
	Gruplar içi	5165,10	73	70,75		
	Toplam	5387,87	78			
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	78,82	5	15,76	,49	,78
	Gruplar içi	2342,62	73	32,09		
	Toplam	2421,44	78			

Tablo 11 incelendiğinde, öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri tüm alt boyutlarda çalışılan kurum türüne göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı ($p>,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 12. Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çalışılan Bireylerin Yetersizlik Türü Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek/Boyut		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ort	F	Sig
Mesleki Tükenmişlik (Genel)	Gruplar arası	5935,71	7	847,95	1,73	,11
	Gruplar içi	34665,95	71	488,25		
	Toplam	40601,67	78			
Duygusal Tükenmişlik	Gruplar arası	1179,59	7	168,51	1,01	,42
	Gruplar içi	11765,94	71	165,71		
	Toplam	12945,54	78			
Kişisel Başarısızlık Algısı	Gruplar arası	1049,48	7	149,92	2,45	,02
	Gruplar içi	4338,38	71	61,10		
	Toplam	5387,87	78			
Duyarsızlaşma	Gruplar arası	371,83	7	53,12	1,84	,09
	Gruplar içi	2049,60	71	28,86		
	Toplam	2421,44	78			

Tablo 12 incelendiğinde, öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri ve duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma alt boyutlarının çalışılan bireylerin yetersizlik türlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı ($p>,05$) tespit edilmiştir. Kişisel başarısızlık alt boyutunun ise eğitim verilen bireylerin yetersizlik durumuna göre anlamlı farklılık ($p<,05$) gösterdiği tespit edilmiştir. Bu farklılığın yönünü tespit edebilmek amacıyla varyanslar homojen dağıldığı için Tukey Testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13. Çalışılan Bireylerin Yetersizlik Türü ile Kişisel Başarısızlık Algısı Arasındaki Farklılıklara İlişkin Tukey Testi Sonucu

Ölçek/Boyut	Yetersizlik Türü	Grup	Ort. Fark	Std. Hata	Ort
Hafif düzey zihinsel yetersizlik(HDZY)		O-ADZY	-,54	2,12	
		HDOt	-14,08	4,72	
		OADOt	5,58	4,72	14,58
		GY	6,08	4,15	
		BFY	8,58	5,70	
		HEP	2,21	2,74	
Orta-ağır düzey zihinsel yetersizlik (O-ADZY)		HDZY	,54	2,12	
		HDOt	-13,5	4,78	
		OADOt	6,12	4,78	15,12
		GY	6,62	4,22	
		BFY	9,12	5,75	
		HEP	2,76	2,84	
Hafif düzey otizm (HDOt)		HDZY	14,08	4,72	
		O-ADZY	13,54	4,78	
		OADOt	19,66*	6,38	28,66
		GY	20,16*	5,97	
		BFY	22,66*	7,13	

		HEP	16,30*	5,09	
Kişisel Başarısızlık Algısı	Orta-ağır düzey otizm (OADOt)	HDZY	-5,58	4,72	
		O-ADZY	-6,12	4,78	
		HDOt	-19,66*	6,38	9,00
		GY	,50	5,97	
		BFY	3,00	7,13	
		HEP	-3,36	5,09	
	Görme yetersizliği (GY)	HDZY	-6,08	4,15	
		O-ADZY	-6,62	4,22	
		HDOt	-20,16*	5,97	8,50
		OADOt	-,50	5,97	
BFY		2,50	6,76		
	HEP	-3,86	4,56		
Birden fazla yetersizliği olan birey(BFY)	HDZY	-8,58	5,70		
	O-ADZY	-9,12	5,75		
	HDOt	-22,66*	7,13	6,00	
	O-ADOt	-3,00	7,13		
	BFY	-2,5	6,76		
	HEP	-6,36	6,00		
Kurum türü gereği hepsi (HEP)	HDZY	-2,21	2,74		
	O-ADZY	-2,76	2,84		
	HDOt	-16,30*	5,09	12,36	
	O-ADOt	3,36	5,09		
	GY	3,86	4,56		
	BFY	6,36	6,00		

Tablo 13 incelendiğinde, hafif düzey otizm grubu ile çalışan öğretmenlerin, orta-ağır düzey otizm, görme yetersizliği, birden fazla yetersizliği olan gruplarla çalışanlar ve kurum türü gereği tüm yetersizliklerle çalışan öğretmenlere oranla anlamlı bir biçimde ($p<,05$) daha yüksek kişisel başarısızlık algısına sahip oldukları görülmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamında Kayseri Kocasinan Rehberlik Araştırma Merkezi sorumluluk bölgesinde hizmet vermekte olan özel eğitim öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların mesleki tükenmişlik düzeyleri cinsiyete göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Literatürde bu sonuca benzer şekilde cinsiyetin özel eğitim öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinde farklılık yaratmadığını savunan çalışmalar mevcuttur (Akyürek, 2020; Arslan ve Arslan, 2014; Aydemir vd, 2014; Çapri ve Güler, 2018; Grbovic vd., 2011; Sağır vd, 2014; Şahin ve Şahin, 2012). Fakat buna karşın cinsiyetin anlamlı bir etki oluşturduğunu savunan araştırmalar da vardır (Dere-Çiftçi, 2015; Küçüksüleymanoğlu, 2011; Sacco, 2011).

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların mesleki tükenmişlik düzeyleri yaşa göre anlamlı şekilde farklılaşmamaktadır. Alt boyutlardan sadece kişisel başarısızlık algısında 51 ve üzeri yaşa sahip katılımcıların 22-30 ve 31-40 yaş aralığındaki öğretmenlere göre daha az düzeyde kişisel başarısızlık algısına sahip olduğu anlaşılmıştır. Literatürde, mesleki tükenmişlik düzeyinin yaşa göre farklılaşmadığını savunan çalışmalar mevcuttur (Akyürek, 2020; Dere-Çiftçi, 2015; Saraç, 2018). Buna karşın literatürde yaşın mesleki tükenmişlik üzerinde anlamlı bir etki oluşturduğunu savunan araştırmalar da mevcuttur (Girgin ve Baysal, 2006; Platsidou ve Agalotis, 2008; Şahin, 2008). Kişisel başarısızlık algısında ise bu araştırmanın aksine Sucuoğlu ve Kuloğlu (1996), tükenmişliğin yaş ile birlikte arttığını vurgulamıştır. Bu

araştırma sonucunda daha yaşlı bireylerin kişisel başarı algılarının yüksek olmasının tecrübe ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların mesleki tükenmişliklerinin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Duman, Sak ve Şahin-Sak (2020) da yaptıkları çalışmalarında benzer şekilde öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığını vurgulamaktadır. Buna karşın literatürde Cemaloğlu ve Erdemoğlu-Şahin (2007) eğitim düzeyi yükseldikçe duyarsızlaşma ve duygusal tükenme boyutlarında bir azalma olduğunu vurgulamaktadır. İlgili araştırmada eğitim düzeyinin fakülte, yüksek öğretmen okulu, eğitim enstitüsü, yüksek lisans, doktora olarak kategorize edilmesinin bu araştırmada ise lisans/lisansüstü olarak iki düzeyde ele alınmasının bu sonucu doğurmuş olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonuçlarında mesleki tükenmişliğin bireylerin özel eğitim alanında çalıştıkları süre ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat alt boyutlardan kişisel başarısızlık algısının süre ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Özellikle alanda yeni çalışma başlayan bireylerin 15 ve üzeri yıl çalışan bireylere göre daha yüksek başarısızlık algısına sahiptir, yani kendisini başarılı bulmamaktadır. Literatürde Stempien ve Loeb (2002) ile Whitaker (2000) benzer şekilde deneyimsiz öğretmenlerin yetersizliği olan bireylerle çalışırken daha fazla sorun yaşadıklarını ve yıprandıklarını tespit etmiştir. Bu durum araştırmanın yaş ile ilgili bulgusuyla da aslında benzerlik göstermektedir. Yine bu durumun tecrübe ile ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarından bir diğeri ise bireylerin mesleki tükenmişliklerinin ve alt boyutlarının çalışılan kurum türüne göre farklılaşmadığı yönündedir. Bu durumun araştırmanın sadece kamu kurum kuruluşlarında yapılmış olması ve öğretmenlerin ücret/mesai gibi farklılıklarının çok farklı olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda katılımcıların mesleki tükenmişliklerinin çalıştıkları bireylerin engel türüne göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Alt boyutlardan kişisel başarısızlık algısında ise hafif düzey otizmlili öğrencilerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinin orta-ağır düzey otizm, görme yetersizliği, birden fazla yetersizliği olan öğrenciler ve kurum türü gereği tüm yetersizlik türlerine eğitim veren öğretmenlere oranla daha yüksek başarısızlık algısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Otizmin yapısı itibariyle diğer yetersizlik türlerine göre daha zorlayıcı olduğu düşünülmektedir. Hafif düzey otizmlili bireylerle çalışan öğretmenlerin orta-ağır düzey otizmlili bireylerle çalışan öğretmenlere göre daha düşük başarı algısına sahip olmasının ise öğrenciden beklenen kazanımlarla ilgili olabileceği düşünülmektedir. Okul yönetimi ya da ailenin hafif düzey otizme sahip bireylerin eğitim sürecinden beklentilerinin orta-ağır düzey otizme sahip öğrencilere oranla daha yüksek olabileceği de düşünüldüğünde bu durumun da etkisinin olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırma Kocasinan Rehberlik Araştırma Merkezi sorumluluk bölgesinde görev yapmakta olan 79 özel eğitim öğretmeni ile sınırlıdır. Sonraki çalışmalar, daha geniş ve farklı bölgelerde çalışan özel eğitim öğretmenleriyle gerçekleştirilebilir. Ayrıca öğretmenlerle ilgili sosyal destek algıları, gelir algılama düzeyi, iş ortamından memnuniyet düzeyi gibi değişkenlerle de mesleki tükenmişliğin ilişkisinin araştırılabileceği düşünülmektedir. Araştırma bulgularında özellikle mesleğe yeni başlayan özel eğitim öğretmenlerinin düşük başarı algısının olması nedeniyle verilecek eğitimler aracılığıyla öğretmenlerin donanımlarının artırılabilirliği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akyürek, M. G. (2020). Öğretmenlerde tükenmişlik. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 35-47.
- Arslan, G., & Arslan, G. (2014). Zihin engelli bireylere eğitim veren öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi (Tokat ili örneği). *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 49-66.
- Aydemir, H., Diken, İ. H., Yıkılmış, A., Aksoy, V., & Özokçu, O. (2014). Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(Özel Sayı), 68-86.
- Betoret, F. D. (2006). Stressors, self-efficacy, coping resources, and burnout among secondary schools teachers in Spain. *Educational Psychology*, 26(4). 519-539.
- Cemaloğlu, N. (2002). Öğretmen performansının artırılmasında okul yöneticisinin rolü. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı: 153-154.
- Cemaloğlu, N. & Erdemoğlu Şahin, D. (2007). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2) , 463-484.
- Çam, O. (1992). *Tükenmişlik envanterinin geçerlik ve güvenilirliğinin araştırılması*. Bayraktar, R., & Dağ, G. (Ed.), VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları El Kitabı, 155-160.
- Çapri, B., & Güler, M. (2018). Evaluation of burnout levels in teachers regarding socio-demographic variables, job satisfaction and general self-efficacy. *Eurasian Journal of Educational Research*, 74, 123-144.
- Dere-Çiftçi, H. (2015). Özel eğitim merkezlerinde çalışan öğretmenlerin mesleki yetkinlik ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Mediterranean Journal of Humanities*, 1, 221-241.
- Duman, N., Sak, R., & Şahin Sak, İ. (2020). Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile örgütsel sinizm tutumlarının incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1) , 1098-1127.
- Ergin, C. (1992). *Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin uyarlanması*, Bayraktar, R., & Dağ, G. (ed.), VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları El Kitabı, 143-154.
- Girgin, G. & Baysal, A. (2005). Tükenmişlik sendromuna bir örnek: Zihinsel engelli öğrencilere eğitim veren öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyi. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 4(4), 172-187.
- Grbovic, M., Pranjić, N. Selmanovic, S., Brekalo-Lazarevic, S., & Jatic, Z. (2011). Montenegro special education teaching staff burnout: survey study. *AIM*, 19(19), 30-7.
- Hastings, R. P., & Brown, T. (2002). Coping strategies and the impact of challenging behaviors on special educators' burnout. *Mental Retardation*, 40, 148-156.
- İnce, N. B., & Şahin, A. E. (2015). Maslach Tükenmişlik Envanteri-Eğitimci Formunu Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Eğitimde ve Psikolojide Ölçe ve Değerlendirme Dergisi*, 6(2), 385-399.

- Işıkgöz, E., Dinçer, N., & Kılınç, Z. (2016). Beden eğitimi öğretmen adaylarının öğretmenlik meslek bilgisi dersleri ile alan bilgisi ders başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Batman Üniversitesi örneği). *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(2/1), 338-346.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kayabaşı, Y. (2008). Bazı değişkenler açısından öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeyleri. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 191-212.
- Küçüksüleymanoğlu, R. (2011). Burnout syndrome levels of teachers in special education schools in Turkey. *International Journal of Special Education*, 26(1), 53-63.
- Maslach, C. (1982). *Burnout, the cost of caring*. Prentice-Hall.
- Maslach, C., & Goldberg, J. (1998). Prevention of burnout: new perspectives. *Applied and Preventive Psychology*, 7(1), 63-74.
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1981). The measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behavior*, 2, 99-113.
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1984). Burnout in organizational settings. *Applied Social Psychology Annual*, 5, 133-153.
- Maslach, C., Jackson, S. E., & Leiter, M. P. (1996). *MBi manual (3rd ed.)*. Mountain View, CA: Consulting Psychologists Press.
- Maslach, C., & Zimbardo, P. G. (1982). *Burnout – the cost of caring*. Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs.
- MEB (2009). Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarına öğretmen olarak atanacakların atamalarına esas olan alanlar ile mezun oldukları yükseköğretim programları ve aylık karşılığı okutacakları derslere ilişkin esaslar ve eki çizelge. *Tebliğler Dergisi*, 2622.
- MEB (2018). Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği. Ankara: *Resmi Gazete*, 30471.
- Papovic, S. (2009). Professional burnout syndrome. *Materia Socio Medica*, 21(4), 213-215.
- Platsidou, M., & Agaliotis, I. (2008). Burnout, job satisfaction and instructional assignment related sources of stress in Greek special education teachers. *International Journal of Disability, Development and Education*, 55(1), 61-76.
- Sacco, M. D. F. (2011). *The psychophysiological impact of burnout in special and general education teachers*. Unpublished Doctoral thesis, Graduate Faculty of Auburn University, Auburn, Alabama.
- Sağır, M., Ercan, O., Duman, A., & Bilen, K. (2014). Matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik ve iş tatmin düzeyleri arasındaki ilişki. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(27), 277-294.
- Saraç, H. I. (2018). *Özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Singer, J. (1993). Are special educators' career paths special? Results from a 13- year longitudinal study. *Exceptional Children*, 59(262-279), 449-454.

Stempien, L. R., & Loeb, R. C. (2002). Differences in job satisfaction between general education and special education teachers: implications for retention. *Remedial and Special Education*, 23(5), 258-267.

Sucuoğlu, B., & Kuloğlu, N. (1996). Özürlü çocuklarla çalışan öğretmenlerde tükenmişliğin değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(36), 44-60.

Şahin, F., & Şahin, D. (2012). Engelli bireylerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi. *Öğretmen Eğitimi ve Eğitimcileri Dergisi*, 1(2), 275-294.

Şahin, Ş. (2008). *Beden eğitimi öğretmenlerinin tükenmişlik ve yaşam doyumu düzeyleri [The burnout and life satisfaction levels of physical education teachers]*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi.

Şişman, M. (2005). *Öğretmenliğe giriş*. Ankara: Pegem Akademi.

Whitaker, S. D. (2000). Mentoring beginning special education teachers and the relationship to attrition. *Exceptional Children*, 66(4), 449-454.

Wisniewski, L., & Gargiulo, R. M. (1997). Occupational stress and burnout among special educators: A review of the literature. *The Journal of Special Education*, 31(3), 225-346.

Yıldız, S. M. (2015). *Lider-üye etkileşimi, işyerinde mobbing ve mesleki tükenmişlik ilişkisi*. Ankara: Detay Publishing.

Sporcu Öğrencilerin Sporda Sosyal Kimlik ve Şiddete Yönelik Tutumlarının Bazı Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Aslı ESENKAYA¹, Mehmet ULUKAN², Hasan ULUKAN³

¹Aydın Adnan Menderes University, Aydın, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0001-7574-0618>

²Aydın Adnan Menderes University, Aydın, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-3483-5001>

³Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Aydın Meslek Yüksekokulu, Aydın, Türkiye
<https://orcid.org/0000-0002-2313-201X>

Email: asli.esenkaya@adu.edu.tr, mulukan@adu.edu.tr, hasanulukun08@gmail.com

Türü: Araştırma Makalesi (Alındı: 22.11.2021) - Kabul: (15.12.2021)

Özet

Sosyal kimlik kişinin bir sosyal kategori veya gruba ait olduğu bilgisidir. Sporunun gelişimi, iletişimi, kendini ifade etmesi ve takım arkadaşları ile olan ilişkisi ve performansı açısından sosyal kimlik çok önemlidir. Sporun amacı içerisinde şiddet kavramının yeri yoktur. Ancak sporcuların kendi arasında fiili şiddet davranışı gösterdikleri görülmektedir. Bu nedenle, sosyal kimlik algısı ile şiddetin incelenmesi merak konusu haline gelmiştir. Bu araştırma, bireysel sporlarla (atletizm, tenis, yüzme) ilgilenen öğrencilerin sporda sosyal kimlik ve şiddete yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelemeyi amaçlamıştır. Çalışma, sporda sosyal kimlik ve spora yönelik tutum değişkenlerini belirlemeye yönelik betimsel tarama modelinde nicel bir araştırmadır. Metodoloji olarak tarama modeli, çalışma kapsamında olası neden-sonuç ilişkileri hakkında değerli çıkarımlar elde etmek için kullanılmıştır. Araştırma örneklemini belirlemek için tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya, Afyonkarahisar'da ikamet eden 139 (%49,8) kadın, 140 (%50,2) 279 sporcu-öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Sporda Sosyal Kimlik Ölçeği ve Ergenlerde Şiddete Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verileri analizinde SPSS 25.00 istatistik paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, bağımsız örneklemler t-testi ve ANOVA istatistiksel teknikleri kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Araştırma bulgularına göre sporcu-öğrencilerinin sporda sosyal kimlik ve şiddete yönelik tutum ortalama puanlarında cinsiyeti, günlük sosyal medya kullanım süresi, günlük antrenman süresi, anne ve baba tutum değişkenleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmalar olduğu gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin puan ortalamalarına göre sporda sosyal kimlik algılarının yüksek seviyede olduğu, şiddete yönelik tutumlarının ise orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda sporda sosyal kimlik algısı yüksek olan sporcu-öğrencilerin şiddete yönelik tutumlarının daha düşük olduğu söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Sporcu-öğrenci, Sosyal Kimlik, Sporda Sosyal Kimlik, Şiddet, Şiddete Yönelik Tutum.

Investigation of Athlete Students' Social Identity in Sports and Attitudes Towards Violence According to Some Demographic Variables

Abstract

Social identity is the knowledge that a person belongs to a social category or group. Social identity is essential in the athlete's development, communication, self-expression, relationship with teammates and performance. The concept of violence has no place in the purpose of sports. However, it is seen that the athletes show actual violent behaviour among themselves. For this reason, examining the perception of social identity and violence has become a matter of curiosity. This research aimed to examine the attitudes of students interested in individual sports (athletics, tennis, swimming) towards social identity and violence in sports in terms of various variables. The study is quantitative research in the descriptive survey model to determine the variables of social identity and attitude towards sports in sports. As a methodology, the screening model was used to obtain valuable inferences about possible cause-effect relationships within the scope of the study. A random sampling method was used to determine the research sample. 139 (49.8%) women and 140 (50.2%) 279 athletes-students residing in Afyonkarahisar participated in the study. Social Identity Scale in Sports and Attitude towards Violence Scale in Adolescents were used as data collection tools in the research. SPSS 25.00 statistical package program was used in the analysis of the research data. Descriptive statistics, independent samples t-test and ANOVA statistical techniques were used in the analysis of the data. The significance level was accepted as .05. According to the research findings, it has been observed that there are statistically significant differences in the average scores of the social identity and attitude towards violence in sports of the athlete-students in terms of gender, daily social media usage time, daily training time, and mother and father attitude variables. As a result, it was determined that the perceptions of social identity in sports were at a high level, and their attitudes towards violence were at a moderate level, according to the average scores of the athletes-students participating in the research. In this case, it can be said that the attitudes of the athletes-students who have a high perception of social identity in sports towards violence decrease.

Keywords: Athlete-student, Social Identity, Social Identity in Sports, Violence, Attitude towards Violence.

Introduction

One of the primary purposes of National Education is to ensure that our youth grow up as a healthy and happy generation by doing sports. It is a well-known fact that it is the national duty of teachers to raise individuals socially, culturally and physically at the highest level to achieve these goals and make them useful, promising and productive citizens for our nation and humanity (Yalçın, 1995). When the literature is examined, it can be understood from all these definitions of sports that sports are a tool that makes positive contributions to the whole life of individuals and creates opportunities for the development of people. Sports, which are done consciously and systematically, based on scientific foundations, by individuals at any age, play an essential role in keeping the individual's health, success and happiness at the same time high (Yalçınkaya et al. 1993).

People are in search of an identity that seeks an answer to the question of "who am I" in the social environment they live in. This search for identity is usually determined by social status or roles. Social identity is the knowledge that a person belongs to a social category or group (Abrams & Hogg, 1988). Social identity is very important in terms of the athlete's development, communication, self-expression, relationship with teammates and performance. It is stated by researchers that individuals with a strong athlete identity can have positive and negative consequences and the importance of athletes in interpreting behavioural, psychological and social phenomena (Öztürk & Koca, 2013). Wann and Brascombe (1993) used social identity theory to examine the factors that predict an individual's relationship with a sports team. Because the basis of social identity is the belief that individuals identify with something in order to increase their self-confidence (Todd & Kent, 2009). In addition, Funk, Haugtvedt, and Howard (2000) stated that social identity is a precursor to an attitude of athletes toward team sports. In this sense, the important thing for a sport is not only its content but also the identity it brings to the individual (Lewis, 1992).

Sport; it is an active, aggressive, force-based fighting game. Violent elements are things that exist and are used, such as sports. For this reason, it should be accepted as a terminological error that regular hard contact is shown as an element of violence in the playground. Sport has also revealed the necessity of education for living things to live together in peace with positive and negative powerful methods (Scott, 1958). The concept of violence has no place in the purpose of sports. However, it is seen that the athletes, among the spectators or the managers, exhibit violent behaviour with other managers. Some factors affect the social identities of individual and team players. Athletes' tendencies towards violence are essential in identity formation. It is undesirable for the words social identity and violence to be side by side in sports. For this reason, it is seen that studies on the social identities of athletes and their tendencies to violence are a subject that needs to be investigated. It has been defined as the expression of instinctive feelings inherent in human beings, influencing the conditions in which they live (Talimciler, 2003). Violence; is all of the individual or collective actions that harm people's physical or mental integrity by applying force and pressure (Demirel, 2013). Violence is defined as the expression and reflection of the aggression tendency, which is accepted as natural in humans, in an individual or social dimension, but in a way that harms the other (Ayan, 2006). Violence in sports can be seen as interfering with the opponent outside the game's rules and transforming the dimensions of intervention into violence. Violence in sports can be compared to an iceberg. The part we see can only be perceived as the tip of the iceberg. However, the problem has a hidden depth (Ergen, 2003).

Therefore, this study was designed to investigate athletes' attitudes towards violence and their perceptions of social identity in sports in terms of some demographic variables. In addition, it has been tried to give general information about the attitudes of athletes-students towards violence and their perceptions of social identity in sports. It is essential to learn what factors make a difference in the attitudes of athletes-students towards violence and their perceptions of social identity in sports for sports and physical education classes to achieve their goals.

Material and Method

Research Model

Although there are many types of non-experimental research, the most well-known sample is the survey type (Tabachnick & Fidell, 2013). This research was conducted to examine the perceptions of social identity and attitudes towards violence of athletes-students in terms of various variables. In this respect, the study reveals the characteristics of the scanning model. Survey models are research approaches that aim to describe a past or present situation in its current form (Karasar, 2012). In addition, studies carried out in the screening model are studies that try to explain the characteristics of large populations (Büyüköztürk et al., 2012).

Research Group

This research's universe consists of athletes-students interested in individual sports (athletics, tennis, swimming) in Afyonkarahisar. The study group consists of a sample as it is impossible to reach the entire population. Sampling is the process of sampling the population. The research sample was formed according to the convenience sampling method, starting from the most accessible participants to reach. The appropriate sampling method is the sampling method in which the sample is completed by starting with the most accessible participants to reach the required number of participants in the research (Büyüköztürk et al., 2012; Sönmez and Alacapınar, 2011). The sample group of this research consists of randomly selected volunteer athletes-students. The study sample consists of 139 (49.8%) women and 140 (50.2%) 279 athletes-students residing in Afyonkarahisar.

Data Collection Tools

In this study, "Personal Information Form", "Social Identity for Sports Scale", and "Adolescents' Attitude towards Violence Scale" was used to collect the research data.

The Personal Information Form

The personal information form was tried to reach information about the athlete-students' demographic characteristics, such as gender, daily social media usage time, daily training time, and mother and father attitudes.

Social Identity Questionnaire for Sport

The Social Identity Questionnaire for Sport was originally developed by Bruner et al. (2014). The scale was later revised by Bruner and Benson (2018). The Turkish adaptation study was carried out by Türkay et al. (2018) carried out by The scale consists of nine items and three sub-dimensions. The sub-dimensions of the scale are "intragroup ties, cognitive centrality and ingroup influence". The scale was also examined in a single factor structure. There is no reverse-scored expression in the scale. The scale is rated as a 5-point Likert type ("1" Not at

all suitable, "5" Completely appropriate). The Cronbach's alpha value of the scale was calculated as 0.72.

Adolescents' Attitudes Towards Violence Scale

The "Adolescents' Attitudes Towards Violence Scale" developed by Çetin (2011) was used in this study. The scale is a self-assessment scale and is applied to adolescents. It was developed to measure the attitudes of adolescents towards physical violence. It is a one-dimensional scale consisting of 10 items and graded on a 5-point Likert scale (1=Strongly Disagree, - 5=Strongly Agree). There is no reverse-scored item. The highest score obtained from the scale is 50, and the lowest score is 10. High scores indicate a high level of violence. The internal consistency reliability coefficient of the scale was found to be .85. The factor loadings of the scale ranged from .58 to .76. The internal consistency reliability coefficient of the scale for this study was found to be .92.

Analysis of the Data

The analysis of the research data was used SPSS 25.00 statistical package program. In the analysis of the data obtained from the research, after the frequencies were taken, the skewness and kurtosis normality test and reliability analysis were performed for the reliability of the data. As a result of the skewness and kurtosis normality analysis, it was determined that the data showed a normal distribution. The skewness value of the Social Identity in Sports scale is .173; the kurtosis value is -.918. The skewness value of the Attitude Towards Sports scale is .782, and the kurtosis value is -.1218. Tabachnick and Fidell (2013) stated that ± 1.5 is appropriate in terms of normality. Since it was determined that the data showed a normal distribution, parametric tests were applied to the research findings. In the data analysis, descriptive statistics were used to determine the social identity perceptions of the athlete-students in sports and their attitudes towards violence. Athletes' perceptions of social identity and attitudes towards violence in sports have low (1.00-1.80), low (1.81-2.60), medium (2.61-3.40), high (3.41-4.20) very high (4.21-5.00) border points. Scoring was determined according to these limit points. Independent samples t-test in paired groups and one-way analysis of variance (ANOVA) in groups with more than two were used to examine differences. The level of significance in the study was accepted as $\alpha = 0.05$.

Results

Table 1. Athlete-students' demographic characteristics

Variables	Categories	N	%
Gender	Female	139	49,8
	Male	140	50,2
Daily social media usage time	1 hour and less	13	4,7
	2-3 hours	91	32,6
	4-5 hours	62	22,2
	6-7 hours	61	21,9
	More than 7 hours	52	18,6
Daily training time	1 hour	28	10,0
	2 hours	90	32,3
	3 hours	89	31,9
	4 hours	59	21,1
	5 hours or more	13	4,7

Attitude of mother	Irrelevant	15	5,4
	Overly free	83	29,7
	Normal	125	44,8
	Overprotective	33	11,8
	Authoritarian	23	8,2
Attitude of father	Irrelevant	21	7,5
	Overly free	53	19,0
	Normal	142	50,9
	Overprotective	35	12,5
	Authoritarian	28	10,0

In Table 1, it was seen that 49.8% of the athletes-students participating in the research were women, and 50.2% were men. When the data on the variable of daily social media usage time is examined, 4.7% of the athletes-students have 1 hour or less, 32.6% of them 2-3 hours, 22.2% of them 4-5 hours, 21.9% of them 6-7 hours, 18.6% of them are more than 7 hours. When the daily training duration of the athlete-students are examined, 10.0% of the trains for 1 hour, 32.3% for 2 hours, 31.9% for 3 hours, 21.1% for 4 hours and 4.7% for 5 hours or more. When the participants were examined according to their attitudes of mother, it was seen that 5.4% of them showed a disinterest, 29.7% overly free, 44.8% normal, 11.8% overprotective and 8.2% authoritarian approach. When the distributions of the participants' father attitudes were examined, it was seen that 7.5% of them showed a disinterested, 19.0% overly free, 50.9% normal, 12.5% overprotective and 10.0% authoritarian approach.

Table 2. Athlete-students' social Identity for sport and attitudes towards violence

Variables	N	Min	Max	\bar{x}	Sd.
Social Identity for Sports	279	2,78	4,44	3,85	,635
Attitude Towards Violence	279	1,00	5,00	3,10	1,061

In Table 2, when the general average values of the views of the research group regarding their attitudes towards violence and their perceptions of social identity in sports are examined, they have a high level of perception of social identity for sports ($\bar{x}=3.85\pm.635$) and attitudes towards violence ($\bar{x}=3.10\pm1.061$) expressed a moderate level of opinion.

Table 3. Athlete-students' according to the gender variable t-test results regarding the perceptions of social identity for sports and attitudes towards violence (N=279)

Variables	Gender	N	X	Ss	t	p
Social Identity for Sports	Female	139	3,99	1,085	3,750	,000
	Male	140	3,71	,980		
Attitude Towards Violence	Female	139	3,35	,565	4,006	,000
	Male	140	2,85	,671		

*p<0.05

When Table 3 is examined, a statistically significant difference was found in favour of females between the mean scores of social identity perceptions in sports according to the

gender variable ($p < 0.05$). There was a significant difference between the mean scores of the attitudes of the athletes-students towards violence in favour of females ($p < 0.05$).

Table 4. Athlete-students' according to daily social media usage time variable ANOVA test results regarding the perceptions of social identity for sports and attitudes towards violence (N=279)

Vari-ables	Daily social media usage	N	\bar{x}	Sd	F	p	Difference
Social Identity for Sports	1 hour (1)	13	3,92	,619	3,604	,007	2<5
	2 hours (2)	91	3,69	,689			
	3 hours (3)	62	3,84	,636			
	4 hours (4)	61	3,85	,626			
	5 hours or more (5)	52	4,10	,462			
Attitude Towards Violence	1 hour (1)	13	3,10	1,075	4,858	,001	2<3
	2 hours (2)	91	2,87	,925			
	3 hours (3)	62	3,40	,945			
	4 hours (4)	61	3,40	1,161			
	5 hours or more (5)	52	2,79	1,140			

* $p < 0.05$

In Table 4, as a result of the comparisons made according to the daily social media usage time, it is seen that there is a significant difference between the social identity scores of the athletes-students participating in the research. In the study, it was determined that the athletes-students who use social media for 2 hours daily are different from those who use social media for 5 hours or more, and those who use social media for 4 hours daily are different from those who use social media for 5 hours or more.

According to the variable of daily use of social media, a significant difference was found between the attitudes of athletes and students towards violence ($p < 0.05$). In the study, it was determined that the athletes-students who use social media for 2 hours daily are different from those who use social media for 3 and 4 hours daily, and those who use social media for 3 and 4 hours daily are different from those who use social media for 5 hours or more.

Table 5. Athlete-students' according to the daily training time variable ANOVA test results regarding the perceptions of social identity for sports and attitudes towards violence (N=279)

Variables	Daily Training Time	N	\bar{x}	Sd.	F	p	Difference
Social Identity for Sports	1 hour (1)	28	4,10	,424	4,022	,003	1<4
	2 hours (2)	90	3,92	,605			
	3 hours (3)	89	3,86	,633			
	4 hours (4)	59	3,68	,687			
	5 hours or more (5)	13	3,42	,684			
Attitude Towards Violence	1 hour (1)	28	3,26	,879	3,152	,015	2<4
	2 hours (2)	90	3,34	1,141			
	3 hours (3)	89	3,06	1,055			
	4 hours (4)	59	2,80	,945			
	5 hours or more (5)	13	2,66	1,037			

* $p < 0.05$

In Table 5, as a result of the comparisons made according to the daily training time, it has been seen that there is a significant difference between the sports social identity scores of the athletes-students participating in the research. In the study, it was determined that the athletes-

students with a daily training duration of 1 hour were different from the athletes-students with a daily training period of 4-5 hours or more.

According to the daily training time variable, a significant difference was found between the attitudes of the athletes and students towards violence ($p < 0.05$). In the examination, it was determined that the athletes-students with a daily training period of 2 hours were different from the athletes-students with a daily training period of 4 hours.

Table 6. Athlete-students' according to the mother attitude variable ANOVA test results regarding the perceptions of social identity for sports and attitudes towards violence (N=279)

Variables	Attitude of Mother	N	\bar{x}	Sd.	F	p	Difference
Social Identity for Sports	Irrelevant (1)	15	3,23	,640	4,076	,003	
	Overly free (2)	83	3,88	,636			1-2
	Normal (3)	125	3,88	,619			1-3
	Overprotective (4)	33	3,95	,559			1-4
	Authoritarian (5)	23	3,80	,648			
Attitude Towards Violence	Irrelevant (1)	15	3,36	1,392	2,463	,046	
	Overly free (2)	83	3,13	,916			
	Normal (3)	125	3,19	1,083			3-5
	Overprotective (4)	33	2,96	1,152			
	Authoritarian (5)	23	2,50	,915			

* $p < 0.05$

According to Table 6, as a result of the comparisons made according to the mother's attitude, it is seen that there is a significant difference between the social identity scores of the athletes-students participating in the research. In the examination, it was determined that the athletes-students whose mothers showed a disinterested attitude were different from the athletes-students whose mothers showed an overly free, normal and overprotective attitude.

A significant difference was found between the attitudes of athletes and students towards violence according to the mother attitude variable ($p < 0.05$). In the examination, it was determined that the athletes-students whose mothers showed a normal attitude were different from those whose mothers showed an authoritarian attitude.

Table 7. Athlete-students' according to the father attitude variable ANOVA test results regarding the perceptions of social identity for sports and attitudes towards violence (N=279)

Variables	Attitude of Father	N	\bar{x}	Sd.	F	p	Difference
Social Identity for Sports	Irrelevant (1)	21	3,68	,651	2,028	,091	
	Overly free (2)	53	3,88	,640			
	Normal (3)	142	3,90	,613			
	Overprotective (4)	35	3,61	,729			
	Authoritarian (5)	28	3,91	,539			
Attitude Towards Violence	Irrelevant (1)	21	2,81	1,491	3,820	,005	
	Overly free (2)	53	2,92	,998			1-5
	Normal (3)	142	3,15	1,035			2-4
	Overprotective (4)	35	2,85	1,007			4-5
	Authoritarian (5)	28	3,71	,744			

* $p < 0.05$

In Table 6, as a result of the comparisons made according to the father's attitude, it was seen that there was no significant difference between the social identity scores of the athletes-students participating in the research ($p > 0.05$).

A significant difference was found between the athletes' attitudes and students towards violence according to the father attitude variable ($p < 0.05$). The study determined that the athlete-students whose fathers showed disinterested and overprotective attitudes were different from the sportsman students whose fathers showed an authoritarian attitude. Moreover, the athlete-students whose fathers showed an overly free attitude were different from those whose fathers were overprotective.

Discussion and Conclusions

This study aimed to determine the attitudes of the athletes-students interested in individual sports (athletics, tennis, swimming) in Afyonkarahisar social identity for sports and attitude towards violence and to examine them in terms of some demographic variables.

The study determined that the social identity for sports perceptions of the athletes-students were at a high level, and their attitudes towards violence were moderate. In this case, it can be said that the athlete-students consider themselves as an athlete who can establish strong ties with their team. Thus, an essential part of their self-image is formed. In addition, the thought of being a part of the team is of great importance for the athlete-students to feel good about themselves. Athletes-students' attitudes towards violence at a moderate level can be explained by the fact that they tend to use brute force, but they will use this tendency towards violence when someone angers them or when they encounter a situation that deserves it. In the literature review, it was seen that studies were supporting this finding of the study. As a result of the research in which Caba and Pekel (2017) examined the relationship between the general self-efficacy levels of students and the perception of athlete identity, it is seen that social identity perceptions, which are the sub-dimension of athlete identity perceptions, are strong. Altay and Ceyhan (2019) examined the relationship between high school students' alienation levels and their attitudes towards violence, and it was seen that students' attitudes towards violence were lower than the average.

In the study, a statistically significant difference was found in favour of women between the average scores of social identity perceptions in sports according to the gender variable. In this case, it can be said that women have stronger perceptions of social identity in sports than men. The reason for this is thought to be that women exhibit a more target-oriented approach. In addition, it can be said that they can bond more easily with their teammates and are stronger in the development of their self-image. In another comparison made according to gender, a significant difference was found in favour of women between the average scores of attitudes towards violence among athletes and students. Therefore, it can be said that women's attitudes towards violence are higher than men's. The reason for this is that women feel stronger when they use physical violence, they are more inclined to fight with people who talk negatively about themselves, and they will find solutions to their problems in a short time by fighting.

When the literature was examined, no study was found to support this findings of the study. Doganer et al. (2020) examined the relationship between athlete identity and self-efficacy in terms of different variables, and no statistically significant difference was found in perceptions of social identity. Kaya et al. (2018) examined the relationship between students' athlete identities and achievement orientations and revealed that the social identity dimension, which is one of the sub-dimensions of students' athlete identities, differs significantly according to gender. It is seen that male students have higher social identities than female students. Turkmen et al. (2020) examined high school students' attitudes towards violence; It

is seen that there is a statistically significant difference between the attitudes of male and female adolescents towards violence according to gender, and the attitudes of boys towards violence are higher than girls. Siyez and Kaya (2010) examined the effects of some psychological problems and sociodemographic variables on attitudes towards violence during adolescence. In the study, they found significant differences between girls and boys, and it was determined that boys' attitudes towards violence were more accepting than girls. Kir et al. (2014) examined the alienation levels of high school 9th-grade students and their attitudes towards violence in terms of some variables, and as a result of the research, it was seen that there was no significant difference between high school students' attitudes towards violence according to the gender variable of high school students. Altay and Ceyhan (2019) examined the relationship between high school students' alienation levels and their attitudes towards violence. As a result of the research, it was seen that there was a significant difference between the attitudes of secondary school students towards violence according to the gender variable. According to this finding, it is possible to say that male students' attitudes towards violence are higher than that of female students. Efilti (2008), Sağlam and İkiz (2017), Altın et al. (2017) also reached similar findings in their research. In Efilti's study on secondary school students, the average aggression score of male students was found to be significantly higher than the average aggression score of female students. On the other hand, in the study of Sağlam and İkiz with secondary school students, male students' tendency to violence was found to be higher than female students.

In another finding of the study observed that there was a significant difference between the social identity scores of the athletes-students participating in the research in comparisons made according to daily social media usage time. In the study, it was determined that the athletes-students who use social media for 2 hours daily are different from the athletes-students who use social media for 5 hours or more daily, and those who use social media for 4 hours daily are different from those who use social media for 5 hours or more daily. In this case, it can be said that the social identity perceptions of the athletes-students who use social media for a longer time are stronger in sports. It is thought that this is because more information about sports is reached in a shorter time on social media. In the study, a significant difference was found between the attitudes of athletes and students towards violence according to the variable of daily use of social media. In the study, it was determined that the athletes-students who use social media for 2 hours daily are different from the athletes-students who use social media for 3 and 4 hours daily, and those who use social media 3 and 4 hours daily are different from those who use social media for 5 hours or more daily. Thus, it can be concluded that those who use social media for 3-4 hours a day are more inclined to commit violence than those who use social media for 2 hours a day, and those who use social media for 5 hours a day are less inclined to violence than those who use social media for 3-4 hours a day. In this case, it can be thought that it is related to the fact that the athletes-students spend most of their time on social media and stay away from the environments where acts of violence will occur. In addition, it can be explained by the decrease in the attitudes of athletes-students towards violence in sports, as similar sports-related posts on social media become commonplace over time. In addition, it can be said that spending a long time on social media decreases the tendency towards violence over time; instead, it turns itself into a suppressed anger, which is a sub-emotion. In the literature, it has been seen that the studies in this field are on the media's orientation rather than the duration of social media use. However, it is understood from this situation that not only the orientation of the media but also the duration of use of social media is effective on the formation of social

identity and the tendency to violence. In the research conducted to reveal the attitude of the police regarding violence and incidents in football in Turkey, the media was seen as the biggest responsible for violence in the fields with 34.9% (Arıkan and Çelik, 2007). It is known that provocative language is used in the sports news in the written media, especially in the headlines and headlines, fueling the tension between the fans, feeding and spreading violence (Mil and Şanlı, 2015). However, it is a fact that should not be overlooked that the meaning of football is built on violence and that the discourses about this branch are carried out through a language that fosters violence (Ulus, 2013).

In the research, as a result of the comparisons made according to the daily training time, it was seen that there was a significant difference between the social identity scores of the athletes-students participating in the research. The examination determined that this difference was different for the athletes-students with a daily training duration of 1 hour compared to the athletes-students with a daily training period of 4-5 hours or more. In this case, it was determined that those with a daily training duration of 1 hour had stronger perceptions of social identity in sports than those with a daily training duration of 4-5 hours or more. It is thought that the sportsmen-students who train for a shorter time spend more time on their social lives in their daily lives, have a positive effect on strengthening their social identity perceptions compared to those who train for 4-5 hours a day or more. In the study, a significant difference was found between the attitudes of athlete-students towards violence according to the variable of daily training time. It has been determined that this difference is different for athletes-students with a daily training duration of 2 hours compared to athletes-students with a daily training period of 4 hours. It can be said that the tendency to the violence of athletes-students with a daily training duration of 2 hours is higher than those with a daily training period of 4 hours. It can be said that this situation is related to the decrease in their tendency to commit violence since the athletes-students who train for a long time consume all their energy during the day in sports. No studies supporting this finding were found in the literature. In this respect, it is thought that this finding of the study will contribute to the literature.

As a result of the comparisons made in the research according to the mother's attitude, it was seen that there was a significant difference between the social identity scores of the athletes-students participating in the research. It was determined that this difference was different from the athletes-students whose mothers had an irrelevant attitude compared to those whose mothers had an overly free, normal and overprotective attitude. In this case, it can be said that the perception of social identity in sports is stronger in athletes-students whose mothers are overprotective, normal and overly free. It is thought that mothers, who take care of their children closely, contribute positively to the development of their social identity perceptions by displaying a normal attitude without disturbing them, although they are protective against them. According to the mother attitude variable, a significant difference was found between the attitudes of athletes and students towards violence. The examination determined that the athletes-students whose mothers showed a normal attitude were different from those whose mothers showed an authoritarian attitude. It has been observed that athletes-students whose mothers have normal attitudes are more prone to violence than authoritarian mothers. In this case, it can be concluded that athletes-students whose mothers are authoritarian are more controlled in their tendency to commit violence due to their pressure. Moreover, it is thought that this finding will contribute to the literature in terms of not reaching a similar result in the literature.

As a result of the comparisons made in the research according to the father's attitude, it was seen that there was no significant difference between the social identity scores of the athlete-students participating in the research. However, when the average scores were examined, it was seen that the perception of social identity in sports was higher in athlete-students whose fathers exhibited an authoritarian attitude. In this case, it can be said that the authoritarian attitude of his father positively affects the social identity formation of the athlete-students. According to the father attitude variable, a significant difference was found between the attitudes of athletes and students towards violence. The study determined that the sportsman-students whose fathers showed disinterested and overprotective attitudes were different from the sportsman students whose fathers showed an authoritarian attitude. The sportsman students whose fathers showed an overly free attitude were different from those whose fathers were overprotective. It has been determined that athlete-students whose fathers have an authoritarian and overly free attitude are more inclined to violence than those whose fathers are irrelevant and overprotective. It can be said that this situation is related to the pressure created by the authoritarian attitude on the athlete-students. In the literature, it has been observed that the parents' education level is generally taken into account. However, it has emerged as a result of these findings that the parents' attitudes are also effective in the social identity and violence tendency. In this respect, it is thought that this finding of the study will contribute to the literature.

As a result, it has been determined that the perceptions of social identity for sports and attitudes towards violence of athlete-students differ statistically according to gender, daily social media use, daily training duration, and parental attitudes. In addition, it was observed that the social identity perceptions of the athlete students in sports were strong, but their attitudes towards violence were at a moderate level. In this case, it can be said that the attitudes of athlete-students who have a high perception of social identity for sports towards violence are lower. Studies can be carried out to expand the literature by comparing the research variables between sports branches. The positive effect of sports on social identity can be reinforced by determining the social identity perceptions of students who do not do sports. In addition, awareness of both students and families can be raised by making different support programs in school environments in order to reduce students' attitudes towards violence. Further, future research should use a broader set of independent variables and include a qualitative study to explore additional aspects of the formation of attitudes towards violence. A longitudinal study focusing on attitudes may shed light on the formation of attitudes towards violence and its relationship with violent behaviours between athletes and non-athletes.

REFERENCES

- Abrams, D., Hogg, M. A. (1988). Comments on the motivational status of self-esteem in social identity and intergroup discrimination. *European Journal of Social Psychology*, 18(4): 317-334.
- Altay, C.A., Ceyhan, E. (2019). Lise Öğrencilerin yabancılaşma düzeyleri ile şiddete yönelik tutumları arasındaki ilişki. *Elementary Education Online*, 18(4): 1902-1918. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.639360>
- Altın, M., Demir, H., Demirel, H., Yalçın, Y. G., Buğdaycı, S. (2017). High school students' violence tendencies. *European Journal of Education Studies*, 3(8): 424-435. <https://doi.org/10.5281/zenodo.838667>
- Arıkan, Y. & Çelik, O. (2007). Futbolda Şiddet ve Polis. *Polis Bilimleri Dergisi*, 9(1-4), 109-132.
- Ayan, S. (2006). Şiddet ve Fanatizm. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2): 191-209
- Bruner, M. W., Benson, A. J. (2018). Evaluating the psychometric properties of the Social Identity Questionnaire for Sport (SIQS). *Psychology of Sport & Exercise* 35: 181-188. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2017.12.006>
- Bruner, M.W., Boardley, I. D., Côté, J. (2014). Social identity and prosocial and antisocial behavior in youth sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 15(1): 56-64. <https://doi.org/10.1016/j.psychsport.2013.09.003>
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, E., Kılıç, Çakmak, E., Demirel, F., & Karadeniz, Ş. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Pegem A Yayınları <https://doi.org/10.14527/9789944919289>
- Caba, U., Pekel, A. (2017). Üniversite öğrencilerin genel öz yeterlilik düzeyleri ile sporcu kimlik algısı arasındaki ilişki (Vakıf Üniversitesi Örneği). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(55): 475-482.
- Çetin, H. (2011). Ergenler için şiddete yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 10(1): 68-79.
- Demirel, G. (2013). *Emniyet mensuplarına göre futbol seyircisini saldırganlık ve şiddete yönlendiren futbol etkenlerinin araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Doğaner, S., Görmüş, M., Kılıç, M. Ö. (2020). Sporcu kimliği ile öz yeterlik arasındaki ilişkinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(69): 1465-1480. <https://doi.org/10.17719/jisr.2020.4058>
- Efiliti, E. (2008). Orta öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık ve denetim

odağının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19: 213-230.

Ergen, E. (7-8 Mayıs 2003). *Sporda şiddet ve önlenmesi*. Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu, Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Funk, D.C., Haugtvedt, C.P., Howard, D.R. (2000). Contemporary attitude theoryin sport: theoretical considerations and implications. *Sport Management Review*, 3: 125-44.

Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları.

Kaya, H.B., Namli, S., Tekkurşun-Demir, G. (2018). Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sporcu kimlikleri ve başarı yönelimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *ETÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(7/SI): 179-196. <https://doi.org/10.29157/etusbe.83>

Kır, İ., Altay, C.A., Ceyhan, E. (2014). Lise 9. Sınıf öğrencilerinin yabancılaşma düzeylerinin ve şiddete yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi/ An investigation of 9th grade students' alienation levels and attitudes towards violence according to some variables. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi / KSU Journal of Social Science* 11(1): 155-174.

Lewis, J. L. (1992). *Ring of liberation: Deceptive discourse in Brazilian capoeira*. London: University of Chicago Press.

Mil, H.İ., Şanlı, S. (2015). Sporda şiddet ve medya etkisi: bir maçın analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(55): 231-247.

Öztürk, P. & Koca, C. (2013). Sporcu kimliği ölçeğinin türkçe formunun psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Spor Bilimleri Dergisi*, 24(1), 01-10.

Sağlam, A., İkiz, F. E. (2017). Ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimleri ile okula bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Elementary Education Online*, 16(3): 1235-1246. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2017.330253>

Scott, P.J. (1958). *Aggression*. University of Chicago Press, Chicago.

Siyez, D.M., Kaya, A. (2010). The influence of some psychological problems and socio-demographic variables upon attitudes toward violence in adolescence. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5: 301–305. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.100>

Sönmez, V., Alacapinar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri* (7th ed.). Anı.

Tabachnick, B. G., Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Pearson.

Talimciler, A. (2003). *Türkiye'de futbol fanatizmi ve medya ilişkisi*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık

Todd, S., Kent, A. (2009). A social identity perspective on the job attitudes of employees in sport. *Management Decision*, 47(1): 173-190.

Türkay, H., Yetim, A., Sezer, P. (2018). Sporda sosyal kimlik ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(78): 493-504.

Türkmen, D., Neslioğlu, E., Baş, H. (2020). Lise öğrencilerinin şiddete yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Eskişehir örneği. *bilar: Bilim Armonisi Dergisi*, 3(2): 55-64. <https://doi.org/10.37215/bilar.788633>

Ulus, S. (2013). Bir derbi cinayetinin ardından: Futbolda şiddetin türk basınında temsili üzerine. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetçilik Bölümü, İstanbul. <https://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/Selma%20ULUS.pdf>. (Erişim Tarihi: 07.10.2021).

Wann, D.L., Branscombe, N.R. (1993). Sports fans: Measuring degree of identification with their team. *International Journal of Sport Psychology*, 24: 1-17.

Yalçın, H. (1995). *Beden eğitimi öğretmeni el kitabı*. Ankara: Gürlar Ofset.

Yalçınkaya, M., Saracaloğlu, A., Varol, R. (1993). Üniversite öğrencilerinin spora ilişkin görüşleri ve beklentileri. *Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2): 12-26.